

Didza' cub
rucá'n tsahui'

Southern Rincon Zapotec New Testament

Contents

DIDZA' DXI'A BUZUJĚ' LU GUICH SAN MATEO	1
DIDZA' DXI'A BUZUJĚ' LU GUICH SAN MARCOS	52
DIDZA' DXI'A BUZUJĚ' LU GUICH SAN LUCAS	83
DIDZA' DXI'A BUZUJĚ' LU GUICH SAN JUAN	136
LE GLUNĚ' BÖNNI' GBAZ NASÖLĚ'Ě CRISTO	176
DIDZA' BSÖLĚ'Ě PABLO YÖDZ ROMA	226
DIDZA' ZI'AL BSÖLĚ'Ě PABLO YÖDZ CORINTO	248
DIDZA' BURÓP BSÖLĚ'Ě PABLO YÖDZ CORINTO	269
DIDZA' BSÖLĚ'Ě PABLO LUYÚ GALACIA	282
DIDZA' BSÖLĚ'Ě PABLO YÖDZ ÉFESO	290
DIDZA' BSÖLĚ'Ě PABLO YÖDZ FILIPOS	297
DIDZA' BSÖLĚ'Ě PABLO YÖDZ COLOSAS	302
DIDZA' ZI'AL BSÖLĚ'Ě PABLO YÖDZ TESALÓNICA	307
DIDZA' BURÓP BSÖLĚ'Ě PABLO YÖDZ TESALÓNICA	311
DIDZA' ZI'AL BSÖLĚ'Ě PABLO QUEĚBI' BI'I TIMOTEO	314
DIDZA' BURÓP BSÖLĚ'Ě PABLO QUEĚBI' BI'I TIMOTEO	320
DIDZA' BSÖLĚ'Ě PABLO QUEĚBI' BI'I TITO	324
DIDZA' BSÖLĚ'Ě PABLO QUEĚ' FILEMÓN	327
DIDZA' RUZEJNI'I BUNÁCH HEBREO	329
LE BUZUJĚ' LU GUICH SANTIAGO	344
DIDZA' ZI'AL BUZUJĚ' LU GUICH PEDRO	350
DIDZA' BURÓP BUZUJĚ' LU GUICH PEDRO	356
DÍDZA'DAU' ZI'AL BUZUJĚ' LU GUICH SAN JUAN	360
DÍDZA'DAU' BURÓP BUZUJĚ' LU GUICH SAN JUAN	365
DÍDZA'DAU' BUNN BUZUJĚ' LU GUICH SAN JUAN	366
DIDZA' BUZUJĚ' LU GUICH SAN JUDAS	367
LE BULU'Ě LAHUI DIOS ATI' NUZUJĚ' LU GUICH SAN JUAN	369

Didza' cub rucá'n tsahui'

**New Testament in Zapotec, Southern Rincon
(MX:zsr:Zapotec, Southern Rincon)**

Language: Zapotec, Southern Rincon
Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.
Copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.
cf26221b-d79c-518d-adec-979ee05779c6
ISBN: 978-1-5313-0760-8

DIDZA' DXI'A BUZUJË' LU GUICH SAN MATEO

Yugu' xuz xna' gul gdöd queë' Jesús

1 Ni uzuja' laquë' xuz xna' gul gdöd queë' Jesucristo, naquë' xzi'n xsoë' David, lenca' xzi'n xsoë' Abraham.

² Abraham guquë' xuzë' Isaac.

Isaac guquë' xuzë' Jacob.

Jacob guquë' xuzquë' Judá len yugu' bönni' böchë'ë.

³ Judá guquë' xuzquë' Fares len Zara, ati' Tamar gucnu xna'quë'.

Fares guquë' xuzë' Esrom.

Esrom guquë' xuzë' Aram.

⁴ Aram guquë' xuzë' Aminadab.

Aminadab guquë' xuzë' Naasón.

Naasón guquë' xuzë' Salmón.

⁵ Salmón guquë' xuzë' Booz, ati' Rahab gucnu xnë'ë.

Booz guquë' xuzë' Obed.

Rut gucnu xnë'ë Obed na'.

Obed guquë' xuzë' Isaí.

⁶ Isaí guquë' xuzë' David.

David na' gna bé'inë' bunách Israel, ati' butság ná'lenë'-nu ngul na' gucnu zi'al ngul queë' Urías, ati' David len ngul ni glaquë' xuz xnë'ë Salomón.

⁷ Salomón guquë' xuzë' Roboam.

Roboam guquë' xuzë' Abías.

Abías guquë' xuzë' Asa.

⁸ Asa guquë' xuzë' Josafat.

Josafat guquë' xuzë' Joram.

Joram guquë' xuzë' Uzías.

⁹ Uzías guquë' xuzë' Jotam.

Jotam guquë' xuzë' Acaz.

Acaz guquë' xuzë' Ezequías.

¹⁰ Ezequías guquë' xuzë' Manasés.

Manasés guquë' xuzë' Amón.

Amón guquë' xuzë' Josías.

¹¹ Josías guquë' xuzquë' Jeconías len yugu' bönni' böchë'ë.

Yugu' bönni' ni gulacu'ë dza ni' cati' yugu' bönni' Babilonia gulachë'ë bunách Israel nadzungac lu xyuquë'.

¹² Jeconías guquë' xuzë' Salatiel.

Salatiel guquë' xuzë' Zorobabel.

¹³ Zorobabel guquë' xuzë' Abiud.

Abiud guquë' xuzë' Eliaquim.

Eliaquim guquë' xuzë' Azor.

¹⁴ Azor guquë' xuzë' Sadoc.

Sadoc guquë' xuzë' Aquim.

Aquim guquë' xuzë' Eliud.

¹⁵ Eliud guquë' xuzë' Eleazar.

Eleazar guquë' xuzë' Matán.

Matán guquë' xuzë' Jacob.

¹⁶ Jacob guquë' xuzë' José.

José ni guquë' bönni' queënu María, ati' María na' gucnu xnë'ë Jesús, lë' ca' Cristo, Nu na' tun löz bunách judío guidë' duná bé'inë' lequë'.

¹⁷ Cni nac, glac chidá' cö' di'a dza ga gzu lau zoë' Abraham ga bdxintë zoë' David, ati' glac ca' yechidá' cö' di'a dza ga gzu lau zoë' David ga bdxintë dza yugu' bönni' Babilonia gulachë'ë bunách Israel nadzungac, ati' glac ca' yechidá' cö' di'a dza ga gzu lau dza ni' gulachë'ë lequë' ga bdxintë dza guljë' Cristo.

Yugu' le guc cati' guljë' Jesucristo

¹⁸ Cni guc cati' guljë' Jesucristo. Cati' ni' chnazí' lu na'bi' María, xnë'ë Jesucristo utság ná'lenbi' José, len zí'atël cati' zi'a utság ná'lenë'-bi', gyu'ubi' lë'bi' María na' tubi' bi'idau'. Guc cni ni'a qui yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y. ¹⁹ Naquë' bönni' tsahui' José na', bönni' queëbi' María, san cutu gu'n-në' uquíë'-bi' laugac bunách. Gu'nnë' ulá'alenë'-bi' bagachi'z. ²⁰ Tsal ni' rza' ladxë'ë José ca na' gunë', buluí' lahuë' gbaz la'y queë' Xanru' lahuë' José lu yël bëhcál, len rë' lë':

—José, xzi'n xsoë' David. Cutu gádx-inu' si'u-bi' María, gacbi' ngul quiu', le yu'ubi' lë'bi' bi'i bönni'dau' na' ral-la' galjbi' ni'a qui yöl-la' huac queë' Dios

Bö' la'y. ²¹ Galjbi' queëbi' tubi' bi'i bönni'dau', ati' gu'u labi' Jesús, le uslabi' bunách queëbi' lu dul-la' nabága'gac.

²² Cni guc yúgu'tè lè ni quiè butság lè na' gnè' Xanru' lu ru'è bönni' bè'è didza' uláz queë' Dios, gnè':

²³ Gul-yutsca', tu ngul ra'bandau', tsu'u-bi' lè'bi' bi'idau', ati' galjbi' tubi' bi'i bönni'dau',

Ati' lu'è labi' Emanuel.

Emanuel nac tu didza' hebreo le rna: "Len rë'u Dios."

²⁴ Cati' bubanè' José lu yël bëhcál, benè' ca na' gudxè' lè' gbaz la'y queë' Xanru', ati' gzxi'è-bi' María na', gucbi' ngul queë'. ²⁵ Cutu gzóalenè'-bi' cati' bdxinr dza chguljbi' queëbi' bi'i bönni'dau', bi'i zi'al queëbi', ati' glu'è labi' Jesús.

Duyuquë'-bi' bi'idau' Jesús bönni' ta'yejni'

2 Cati' guljbi' Jesús yödZ Belén, luyú Judea, rna bè'è luyú ni' Herodes, ati' guladxinè' Jerusalén bönni' ta'yejni'li, narujquè' tu yödZ dè zaca' ga rlen gbidz. ² Gulanabè' bönni' ni, ta'nè':

—¿Gazz zoabi' bi'idau' na' ral-la' gna bé'ibi' bunách judío, bi'idau' na' zi'a guljbi'? Cati' ni' zoatu' ga rlen gbidz blé'itu'-ba' bölj yení' nac bè' chguljbi', ati' za'tu' ni quiè tsej ládxi'tu'-bi'.

³ Cati' gúquiibe'inè' lè ni Herodes, bönni' rna bè'è, grò'tsquè' baguí'i, len lëz-ca' cni gulabó' baguí'i yúgu'tè bunách nacua' Jerusalén. ⁴ Ni'r bulidzè' yúgu'tè bxuz uná bè', len bönni' gdau' tu'sèdi, Herodes na', ati' gnabnè' lequè' gazz ral-la' galjè' Cristo, bönni' na' tunè' löz bönni' judío glè'è gna bé'inè' lequè'. ⁵ Tè' lè':

—Lu yödZ Belén luyú Judea. Cni nac le buzujè' lu guich bönni' bè'è didza' uláz queë' Dios le rna cni:

⁶ Cutu nacr cuidi' lahuè' Dios yödZ Belén luyú Judá,

Ca yödZ gap nacua' nup ta'ná bè' luyú ni,

Le grujè' yödZ Belén bönni' gaquè' blau, Bönni' na' gun chi'è bunách Israel quia'.

⁷ Ni'r bulidzè' bagachi'z bönni' ta'yejni'li na' Herodes, len gnabnè' lequè' quiè gnöznè' dxi'a gáca'xtè chguc bulu' lahui lauquè' bölj na' gualalé'inè'. ⁸ Ni'r bsölè'è lequè' tsjaquè' Belén. Rè' lequè':

—Gul-tséaj ni', len gul-tsjanáb dxi'a nacx nac queëbi' bi'idau' na'. Cati' chbdzólili'-bi', dudíxjöi'li' neda', quiè tsija' ca' neda', tsej ladxa'a-bi'.

⁹ Gdöd gulayönnè' didza' bè'è Herodes na', zjaquè' bönni' ta'yejni'li na', ati' nanörba' lauquè' bölj na' gualalé'inè' cati' ni' nacu'è ladzquè' ga bdxintè yajsóa ga na' dèbi' bi'idau' na'. ¹⁰ Cati' gualalé'inè' bölj na', guludzíjtsquinè'. ¹¹ Cati' gulayaziè' yu'u, gualalé'inè'-bi' bi'i bönni'dau' na', zóalenbi'-nu María, xna'bi'. Ni'r guluzechu zxibquè' laubi', len gulayíj ládxi'què'-bi'. Gdöd na' gulasaljè' yugu' gui'ndau' quequè' len gulunödZjè' queëbi' oro, len yal, len nördau' rla' zxix qui yag mirra. ¹² Le chbuzèjni'nè' lequè' Dios lu yël bëhcál cui tshuöjquè' ga zoè' Herodes na', qui lè ni na' yhuöjquè' ladzquè' nöz yubl.

Ta'zxundjè' José len María, ta'ché'è-bi' Jesús luyú Egipto

¹³ Gdöd guluzé'è ni' bönni' ta'yejni'li na', ni'r bulu' lahuè' tuè' gbaz la'y queë' Xanru' ga na' dè' José lu yël bëhcál, len rë' lè':

—Gyas. Bchè'-bi' bi'idau' ni lenca' xna'bi', ati' bzxundj ni. Gyeaj luyú Egipto, ati' uga'nu' ni' cati' gyèpra' li' neda' yetú. Cni gunu' le uguiljè'-bi' bi'idau' ni Herodes quiè gdöddè'-bi'.

¹⁴ Ni'r gyasè' José, len ni' nac chdzö'l, bchè'è-bi' bi'idau' na' lenca' xna'bi', ati' yjaquè' luyú Egipto. ¹⁵ Guluga'nè' ni' cati' gutrè' Herodes. Cni guc quiè butság lè na' gnè' Xanru' Dios lu ru'è bönni'

bè'è didza' uláz queè', gnè': "Ga nac luyú Egipto bulidza' Zxi'na'."

Rsolè'è Herodes bönni' ludöddè'-bi' bi'idau' huè'n nacua'bi' Belén

¹⁶Cati' gúquibe'inè' Herodes cutu glunè' ca rnè' bönni' ta'yejni'i, gleyne' Herodes na', ati' gna bé'inè' bönni' ts-jaquè' ludöddè'-bi' yúgu'tèbi' bi'i bönni'dau' nacua'bi' Belén len gdu zbi'il ga dè Belén na', bi'idau' chyu'ucbi' chop iz len bi'idau' nahuè'nrcbi'. Cni benè' ca busaquè' queè' Herodes na', tsa chguc dza buluí' lahui bölj, dza na' guluzéjni'nè' lè' bönni' ta'yejni'i na'. ¹⁷Cni guc, butság lè na' gnè' Jeremías, bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios, gnè':

¹⁸Lu yödz Ramá ryön chi'igac Nup ta'bódx len nup ta'bödxya'a. Raquel rbödxnu ni'a quegac zxi'nnu, Cutu gac nu hui' zxön lènu, le chnatchbi'.

¹⁹Gdöd gutiè' Herodes na', ni'r buluí' lahuè' gbaz la'y na' queè' Xanru' lahuè' José lu yèl bëhcál ga ni' zoè' luyú Egipto, len rè' lè':

²⁰—Gyas. Bchè'-bi' bi'i bönni'dau' ni lenca' xna'bi', ati' böaj luyú Israel, le chglatiè' bönni' ni' glè'nnè' ludöddè'-bi' bi'i bönni'dau' ni.

²¹Ni'r gyasè' José, ati' bchè'è'-bi' bi'i bönni'dau' na' lenca' xna'bi', ati' yhuöjquè' luyú Israel. ²²Cati' gúquibe'inè' José ma bè'è Arquelao luyú Judea le chgutiè' Herodes, xuzè' Arquelao, qui lè ni na' gúdxinè' José huöjè' ni'. Cati' buzéjni'nè' lè' Dios lu yèl bëhcál, gyijè' luyú Galilea. ²³Cati' bdxinè' ni', yajsóè' yödz Nazaret. Cni guc quiè butság lè na' gulané' bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios ca ral-la' gac queè' Jesús, si' Lè', Bönni' Nazaret.

Runè' Iban lu latj ca'z Juan, bönni' ruquilè' bunách nis

3 Yugu' lu dza ni' buluí' lahuè' Juan, bönni' na' buquilè' bunách nis, runè'

Iban lu latj ca'z luyú Judea. ²Juan na' rnè':

—Gul-bí'i ládxi'li', le chzoa gdxin dza duná bè' luyú ni Nu na' zoa yehua' yubá.

³Ca nac queè' Juan na', buzujè' lu guich Isaías, bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios, le ma cni:

Ryön chi'è bönni' rulidzè' lu latj ca'z, rnè':

Gul-pá' nöz gdxin queéli' Xanru', Gul-bj' li yugu' nöz las tödè'.

⁴Nacuè' zxè' Juan lari' náquini lít-sa'ba' böa', ati' núguè'è lè'è pan guid. Rahuè'-ba' böchi'zú len ri'jè' bdxindau' qui bözdau'. ⁵Guladxinè' ga zoè' Juan yugu' bönni' Jerusalén len bunách narujgac gdu luyú Judea, len gdu zbi'il ga dè yegu Jordán. ⁶Cati' gulaxóalèpè' dul-la' nabága'què', Juan na' buquilè' lequè' nis lu yegu Jordán na'.

⁷Cati' blé'inè' Juan ta'dxinè' ga zoè' zian bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' saduceo quiè la'dilè' nis, rè' lequè':

—Lbi'ili', di'a dza quecba' bël snia'. ¿Nuzxa buzejni'i lbi'ili' gzxundjli' yöl-la' rusyúdx na' zi'a gac quegac bunách?

⁸Gul-gún le gac bè' chhubí'i ládxi'li'.

⁹Cutu cuequi icjli', cugnali' nacli' tsahui' le nacli' zxi'n xsoè' Abraham, le rëpa' lbi'ili', huac gunè' Dios ga luhuóac zxi'n xsoè' Abraham guiöj nacua' ni. ¹⁰Chzoa rböz guia huag gchugu yag le ruluí' ca gac queéli'. Yúgu'tè yag cuta'bía le nac dxi'a, grúgugac ati' la'gu'què' leygac lu gui'. ¹¹Le nactè neda' ruquila' lbi'ili' nis lu nis, nul-li' chhubí'i ládxi'li', san bönni' na' ral-la' guidè' cati' töd quia' neda', lè' gunè' le ruluí'z yöl-la' rdil nis ni, uchizíè' lbi'ili' Dios Bö' La'y len gui' queè'. Bönni' ni náctèrè' blau ca neda', ati' neda' cutu naca' lsaca' gleycja' lölè' nudé'è. ¹²Zönè' lu nè'è bcö' queè', le ulubnè' ga rdxí'a zxoá' xtil queè'. Uzi'è zxoá' xtil queè' lu yu'u ga ni' gun chi'è lei, san uzégui'è bëb qui lu gui', ati' gui' na' cutu ca' ul.

Rdilë' nis Jesús

¹³Ni'r buzé'ë Jesús luyú Galilea, len bdxinë' ra' yegu Jordán ga na' zoë' Juan, quië gdilë' nis lu në'ë Juan na'. ¹⁴Juan buzaguë'ë xnözë', rë' Jesús:

—Neda' ral-la' gdila' nis lu na'u Li'.
¿Ati' Li' za'tsu' quia'?

¹⁵Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Benn latj na'a, le cni ral-la' gunru' gdu'të le nac tsahui'.

Ni'r bë'ë Lë' latj Juan. ¹⁶Cati' chnadilë' Jesús nis, la' burujtë' lu nis. Ni'r gyalj luzxbá lahuë' Jesús, ati' blé'inë' ruhuötjë' Dios Bö' La'y, bdxinë' ga na' zoë' Jesús, rnë'ë ca rna'ba' budödau'. ¹⁷Ni'r byön chi'i nu rui' didza' yehua' yubá, rna:

—Bönni' ni naquë' Zxi'na'. Nadxi'ida' Lë' len rdzag ladxa'a Lë'.

Rë'ni Satanás tu' xöhui' ugáp Jesús dul-la'

4 Ni'r la' bchë'të' Jesús lu latj ca'z Dios Bö' La'y quië gata' latj si' bë' Lë' Satanás tu' xöhui'.

²Gdu choa' dza choa' yël cutu bi gdahue' Jesús, ati' gdödr ni' rdunë'.

³Ni'r bdxin ga zoë' Jesús tu' xöhui', nu na' rugáp bunách dul-la', len rë Jesús:

—Chqui' nacu' gdu Zxi'në' Dios, gna na'a luhuóac yöt xtil guiöj nacua' ni.

⁴Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:

—Nayúj lu guich la'y, rna: “Clëgz yöt xtil nabánigac bunách, san lëzca' yúgu'të didza' ru'ë Dios nabánigac bunách.”

⁵Ni'r bchë' Jesús tu' xöhui' yödZ la'y Jerusalén, ati' ni' budxía Lë' ga nac txsa' cju'u gdau'. ⁶Ni'r rë Lë' tu' xöhui', rna:

—Chqui' nacu' Li' gdu Zxi'në' Dios, busladzu' cuinu' ni, le nayúj lu guich la'y, rna:

Dios gsölë'ë gbaz la'y queë' lun chi'ë Li', Ati' luchisë' Li' lu na'quë',

Cui tsajchegu'u guiöj, cui gunu' zi' ni'u.

⁷Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:

—Yetú ca' nayúj lu guich la'y, le rë bunách, rna: “Cutu si' bë'u Xanu' Dios.”

⁸Ni'r bchë' Jesús tu' xöhui' ga nac tu lu gui'a sib, ati' ni' bulu'i' Lë' yúgu'të yödZ nacua' yödZlyú ni len yúgu'të yöl-la' tsahui' quegac. ⁹Ni'r rë Lë':

—Yúgu'të lë ni udöda' lu na'u chqui' uzechu zxibu' lahua' gunu' neda' zxön.

¹⁰Jesús rë' lei:

—Böaj quiu' li', Satanás tu' xöhui', le nayúj lu guich la'y le rë netu', rna: “Xanu' Dios tsej ladxu'u, len tuzë' Lë' gunu' xchinë'.”

¹¹Ni'r buzá' ga na' zoë' Jesús Satanás tu' xöhui', ati' guladxinë' ga zoë' gbaz la'y queë' Dios len gláclenë' Lë', gulagu'ë le gdahue'.

Rzu lahuë' Jesús runë' lban luyú Galilea

¹²Cati' byönnë' Jesús nadzunë' Juan lidx guia, gyijë' luyú Galilea. ¹³Buzé'ë yödZ Nazaret, ati' yajsóë' yödZ Capernaum ga nac ra' nis zxön, lu bza' quegac bunách Zabulón len bunách Neftalí.

¹⁴Cni guc, butság lë na' gnë' Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

¹⁵Luyú Zabulón len luyú Neftalí,

La' nöZ ra' nis zxön yetslá'a yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz.

Luyú Galilea, ga nacua' bunách cunac-gac judío.

¹⁶Bunách chul nit ni' gulale'i yení,

Ati' bönni' ni' nacquë' ca nup chnatgac, blen quequë' yení.

¹⁷Cati' ni'r gzu lahuë' Jesús runë' lban, rë' bunách ni':

—Gul-bí'i ládxi'li', le chzoa gdxin dza duná bë' luyú ni Nu na' zoa yehua' yubá.

Jesús rulidzë' tapë' bönni' uzón bö' tsajta'quë' Lë'

¹⁸Cati' gdë' Jesús ra' nis zxön qui Galilea, ni' blé'inë' chopë' bönni'. Tuë' lë' Simón, len zoa yetú lë' Pedro, ati' dza-guë' lë' Andrés, bönni' böchë'ë. Chopë'

ni ta'chiljè' yòxj bøl quequè' lu nis zxòn na' le nacquè' uzón bøl. ¹⁹Jesús rè' lequè':

—Gul-dutá' neda', ati' guna' ga gchè'li' quia' bunách, gunli' ca runli' rzónli'-ba' bøl.

²⁰La' guluca'ntè' yugu' yòxj bøl quequè' chopè' ni, zjáclenè' Jesús.

²¹Cati' gdödè' yelati' ni'l Jesús, blé'inè' yechopè' bönni'. Tuè' lè' Jacobo, ati' dzaguè' lè' Juan, bönni' böchè'è. Nacquè' zxi'nè' Zebedeo. Nacu'è lè'i bárcodau' dzagquè' Zebedeo, xuzquè', len tu'únè' yòxj bøl quequè'. Ni'r Jesús bulidzè' chopè' ni tsajta'què' Lè'. ²²La' guluca'ntè' bárcodau' na' lenca' xuzquè', zjáclenè' Jesús.

Jesús rusèdnè' bunách zian

²³Gdè' Jesús gdu luyú Galilea, rusèdnè' bunách gap nac lu yu'u ga tu'dubè' tu'sèdè' queè' Dios bönni' judío. Ni' benè' lban qui didza' dxi'a ca zi'a duná bè'è luyú ni Dios, len bunè' yúgu'tè nup te'i tsca nac guidzhué' quequè'. ²⁴Gzè didza' qui yöl-la' huac queè' Jesús, ati' gulayöni bunách gdu luyú Siria, ati' djua'gac ga zoè' Jesús yúgu'tè bönni' té'inè' zian guidzhué' quequè', len ta'zaca' ta'gui'è. Djua'què' ca' ni' bönni' yu'u-gac lequè' bö' xöhui', len bönni' té'inè' huè' xjuti', len bönni' nacu'nquè' bin ni'a na'què', ati' Jesús bunè' yúgu'tè bönni' na'. ²⁵Rjaclen Jesús bunách zian narujgac luyú Galilea, len yugu' yödz Decápolis, len yödz Jersalén, lenca' luyú Judea, len yugu' yödz nacuá' yet-slál' yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz.

Lban benè' Jesús ga nac lu guí'adau'

5 Cati' blé'inè' Jesús za'clen Lè' bunách zian, ni'r grenè' tu lu guí'adau' ga nac xtsa', ati' lu gui'a ni' grö'è. Ni'r guludubè' ga zoè' Jesús bönni' uséd queè'. ²Gzu lahuè' rusèdnè' lequè', rnè':

³—Bica' ba bönni' táquibe'inè' ta'yadzjnè' le naqui queè' Dios, le nadél-li'què' latj ga rna bè' Nu na' zoa yehua' yubá.

⁴Bica' ba bönni' tu'hui'ni ládxi'què' le nabága'què' dul-la', le hui' zxönè' lequè' Dioscz.

⁵Bica' ba bönni' nacquè' nòxj ladxi' lahuè' Dios, le gata' quequè' luyú ni.

⁶Bica' ba bönni' ta'zè ládxi'què' le nac tsahui' lahuè' Dios, rac quequè' ca rac quegac nup ta'dún len ta'bídx nis, le gunè' Dios ga luzi'è xbey lè na' ta'zè ládxi'què'.

⁷Bica' ba bönni' tu'huechi' ládxi'què' lza'què', le huechi' ladxè'è lequè' Dios.

⁸Bica' ba bönni' nac dxi'a icj ládxi'dau'què', cutu bi nabága'què', le la'lé'inè' Dios.

⁹Bica' ba bönni' ta'bequi dxiè' didza' bizxj, le la'zì' laquè' zxi'nè' Dios.

¹⁰Bica' ba bönni' ta'zaca' ta'gui'è yugu' le ta'bía ládxi'gac lequè' bunách cati' tunè' le nac tsahui', le dè quequè' latj ga rna bè' Nu na' zoa yehua' yubá.

¹¹Bica' ba lbi'ili' cati' tu'lídz lbi'ili' zi' bunách, len ta'bía ládxi'gac lbi'ili', ati' lu yöl-la' rzi' yè' ta'né' queè'li' le xöhui' le da'li' neda'. ¹²Gul-dziji len gul-dzág ládxi'li', le uzí'tscali' xbey ni' yehua' yubá. Ca rac queè'li', guc quequè' bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios len gulacu'è zí'atèl ca lbi'ili', le gulabía ládxi'gac ca' lequè' bunách.

Bunách queè' Cristo lac ca zödi' len ca yení'

¹³Gnè' ca' Jesús:

—Lbi'ili' nacli' ca zödi' luyú ni, san chqui' nit yöl-la' sna' qui zödi' na', cutu gac gunru' ga huöac sna'. Cutur bi nac lsaca', san chnac tu le chu'nru', ati' lulíb lei bunách.

¹⁴Lbi'ili' nacli' ca yení' yödzlyú ni quiè ului'li' lahui' le nac queè' Dios. Gacli' ca tu yödz dè tu lu gui'a, cutu gac

ggachi' yöd'z na'. ¹⁵Cati' ruquél-la'ru' gui', cutu rgu'ru' lei xzan gui'n, san ga lna' ruzoaru' lei quiè uzení' yúgu'tè nup nacuá' lu yu'u. ¹⁶Ca na' run yení', ral-la' gunli' ca' lbi'ili', güi'li' latj gac bè' le nacli' laugac yúgu'tè bunách, quiè cati' la'le'i le nac dxi'a runli', la'gú'u-nè' yöl-la' ba Xuzli' Dios zoè' yehua' yubá.

Rusëdnë' Jesús qui le gna bè'ë Dios lu në'ë Moisés

¹⁷Gnë' ca' Jesús:

—Cutu gáquili' bida' dusnitia' yugu' le gna bè'ë Moisés o xzba na' gulusëd-në' bönni' glu'ë didza' uláz queè' Dios. Bida', clëg quiè usnitia' yugu' lë ni, san quiè ulu'a lahui gdu le rusëdi lë na'. ¹⁸Le nactë rëpa' lbi'ili'. Tsal ni nacuá' luzxbá len yödzyú ni, cutu töd ca'z nitú dídza'dau', len nitú le rna bè' xzba na', cati' gacr yúgu'tè le ral-la' gac. ¹⁹Qui lë ni na', núti'tëz bönni' quitsjè' tu xzba cuídí'dau'z zoa lu xzba na', len usëdnë' bunách lun cni, bönni' ni gáctërë' cuídí'dau'z ca yúgu'tè nup la'cuá' ga rna bè' Nu na' zoa yehua' yubá, san núti'tëz bönni' gunë' ca rna bè' xzba na' len usëd-në' bunách lun ca' cni, bönni' ni gáctërë' blau ga rna bè' Nu na' zoa yehua' yubá. ²⁰Rëpa' ca' lbi'ili': "Chqui' cugunli' le nactër dxi'a ca le tunë' bönni' gdau' usëdi, lenca' ca tunë' bönni' gdau' fariseo, cutu ca' tsazli' ga ni' rna bè'ë Dios yehua' yubá."

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu rley lzë'i

²¹Gnë' ca' Jesús:

—Chbyónili' ca glë' xuz xtau'li' bönni' guta' lu na'què', gulané': "Cutu gdódili' bunách. Nu bönni' gdödë' bunách, nabaguë'ë xzguia' huadxinë' ga cuequi xbeynë' lë' Dios." ²²Na'a, neda' rëpa' lbi'ili': Nu bönni' rleyne' böchi' lzë'ë, nabaguë'ë xzguia' huadxinë' ga cuequi xbeynë' lë' Dios. Lëzca' cni, nu bönni' gnë' zi'ë queè' böchi' lzë'ë nabaguë'ë

xzguia' la'bequi xbeynë' lë' bönni' blau ta'bequi xbey, ati' nu bönni' guië' lzë'ë: "Böa' cunözi", nabaguë'ë xzguia' bönni' na' tsijë' lu gui' gabíl.

²³Cni nac, chqui' chzoa cu'u lu bcugu la'y tu le unöd'zju', ati' ni' tsajneynu' zoa bizx quiè rleyne' li' böchi' lza'u, ²⁴bca'n lu bcugu ni' lë na' unöd'zju', len böaj lidxu'. Zi'al yajcá'n tsahui' le benu' queè' böchi' lza'u, ati' ni'r gda unöd'zju' lë na' nu'u.

²⁵Chqui' zoa nu bönni' rnabnë' li' bi quizzju' len gchë'ë li' ga cuequi xbeynë' li' bönni', budzagtë dxi'a bönni' na' tsal ni' yú'ulenu' lë' nöz, cui udödë' li' lahuë' bönni' rbequi xbey, ati' bönni' ni udödë' li' lu në'ë bönni' ruseyjë' lidx guia, ati' lë' cu'ë li' lidx guia na'. ²⁶Le nactë rëpa' li', cutu ca' uruju' ni' cati' gdxinr dza quizzju' ga buitë le ral-lu'u.

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu rguitsj xzba qui yöl-la' nutság na'

²⁷Gnë' ca' Jesús:

—Chbyónili' ca na' gulané': "Cutu gunu' dul-la' le rguitsj xzba qui yöl-la' nutság na'." ²⁸Na'a, neda' rëpa' lbi'ili': Núti'tëz bönni' ruyúé' ngul len yöl-la' rzë ladxí' le cunác, chbenë' dul-la' len lënu lu icj ládxi'dau'huë'.

²⁹Qui lë ni na', chqui' gun ga gunu' dul-la' yöj lau' yubél, gleaj lei len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' unitiu' tu yöj lau', len clëg gduteo' tsiju' lu gui' gabíl. ³⁰Chqui' gun ga gunu' dul-la' na' yubél, bhugu lei, len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' unitiu' tu na'u, len clëg gduteo' tsiju' lu gui' gabíl.

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu bönni' rulá'alenë' ngul queè'

³¹Gnë' ca' Jesús:

—Lëzca' gulané': "Núti'tëz bönni' rusanë'-nu ngul queè', ral-la' unöd'zjë' queënu guich le rna rulá'alenë'-nu." ³²Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', chqui' zoè'

bönni' rusanë'-nu ngul queë', len cutu zoa le cunác runnu, gunë' bönni' na' ga gunnu dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na' chqui' utság ná'lennu bönni' yubl, ati' bönni' na' si'ë-nu ngul na', lëzca' gunë' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu rney Dios

³³ Gnë' ca' Jesús:

—Lëzca' byónili' ca glë' xuz xtäu'li' bönni' guta' lu na'quë', gulané': "Cutu si' yë'u cati' rneynu' Dios, ati' ral-la' gunu' lahuë' Xanru' Dios gdu'të lë na' rneynu' Lë'." ³⁴ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', cutu ca' gun tsutsu xtídza'li'. Cutu gun tsutsu xtídza'li' gneyli' yehua' yubá, le nac ga rölë rna bë'ë Dios. ³⁵ Cutu gun tsutsu xtídza'li' gneyli' luyú ni, le nac luyú ni ca xlibi ni'ë Dios, len cutu gneyli' Jerusalén, le nac ladzë' Bönni' náctërë' blau rna bë'ë. ³⁶ Cutu gun tsutsu xtídzu'u gneynu' icju', le cutu gac gunu' ga huöac chguich o gasj nitú guitsa' icju'. ³⁷ Ral-la' gnazli': "ja", o gnazli': "cutu", le nac qui tu' xöhui' le nadód bë' ca nac didza' ni.

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu ruzí' la lzë'i

³⁸ Gnë' ca' Jesús:

—Chbyónili' ca nac le gna bë'ë Moisés, gnë': "Nu bi run qui yöj lau lzë'i, ubí'i ca' qui, lenca' nu bi run qui layi' lzë'i, ubí'i ca' qui." ³⁹ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili': Cutu tá'baga'li' nu gua' dö' queëli', ati' chqui' nu capa' xagu' yubél, bë' latj capa' ca' yetú xagu' yögl. ⁴⁰ Chqui' zoa nu gun ga cuequi xbeynë' li' bönni' len cua zxa'u', bë' ca' qui lari' rxoa cudzu'u. ⁴¹ Chqui' zoa nu gun bayúdx gu'u yua' qui gatsj hora, gyeajlen nu na' gdu tu hora. ⁴² Nu bi gnabi li', bnödzej qui, len nu bi guë'ni gunnu' qui tu chi'i, cutu tá'bagu'u lë na' gnabi li'.

Rusëdnë' Jesús ca ral-la' gdxi'iru' nup cuta'le'i rë'u dxi'a

⁴³ Gnë' ca' Jesús:

—Lëzca' cni byónili' lë na' gulané': "Ral-la' gdxi'inu' nu nadxí'i li', len udi'inu' nu curle'i li' dxi'a." ⁴⁴ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', gul-dxí'i nup cuta'le'i lbi'ili' dxi'a. Gul-náb-në' Dios gáclenë' nup tu'lídz lbi'ili' zi'. Gul-gún le nac dxi'a quegac nup tu'dí'i lbi'ili', len gul-lidzë' Dios gnábili'-në' gunë' ga gac dxi'a quegac nup ta'né queëli' len tua' dö' queëli'. ⁴⁵ Chqui' gunli' cni, gacli' gdu zxi'në' Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá, le runë' Lë' ga ruzení' gbidz queë' ga nacué' bunách tua'dö', lenca' ga nacué' bunách tsahui'. Rsölë'ë tu nis guiöj quegac bunách tsahui', lenca' quegac bunách cunacgac tsahui'. ⁴⁶ Chqui' nadxi'izli' bönni' nadxi'icnë' lbi'ili', ¿nuzxa caz cu'u lbi'ili' yöl-la' ba? Lëzca' cni tunë' bönni' cunacgac tsahui' na', bönni' tu'quizzjë' uláz qui yödz zi'-tu', nadxi'icnë' lza'quë'. ⁴⁷ Chqui' rugapli' Dios tuzë' böchi' lza'li', ¿bizxa caz runli' le nactër dxi'a? Lëzca' cni tunë' bönni' cunúnbë'gac Dios. ⁴⁸ San lbi'ili', gul-gác gdu dxi'a, ca na' naquë' Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá, naquë' gdu dxi'a.

Rusëdnë' Jesús ca ral-la' gáclenru' bunách

6 Gnë' ca' Jesús:
—Gul-güü' ládxi'li' gac gdu ca rej ládxi'li'-në' Dios, cugunzli' lë ni laugac bunách quië la'le'i ca na' runli'. Chqui' runli' cni, cutu bi gunnë' queëli' Xuzru' Dios zoë' yehua' yubá. ² Cati' bi unödzej qui nu bi ryadzj, cutu gunu' ga gla' lahui lë na' runu' ca tunë' bönni' tu'lú'z tsahui' cuinquë' ga nac lu yu'u ga tu'-dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, lenca' ga nac lu yë'y. Cni tunë' quië la'gú'u lequë' yöl-la' ba bunách. Le nactë rëpa' lbi'ili', ca'z nac yöl-la' ba gata'

quequë'. ³San li', cati' bi unödzu' qui nu bi ryadzj, cutu ca' gu'u latj gnözi nitú bunách. ⁴Na'a, lë na' unödzu', bagachi'z ral-la' unödzu', ati' Xuzru' Dios, Nu rle'i ca na' runu' bagachi'z, Lë' ubi'ë quiu'.

Rusëdnë' Jesús ca ral-la' ulidzru'-në' Dios

⁵Gnë' ca' Jesús:

—Cati' ulidzli'-në' Dios, cutu gunli' ca tunë' bönni' tu'lu'f'z tsahui' cuinquë', le ta'dzág ládxi'quë' ta'zuinë' tu'lidzë' Dios gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judfo, len gap nac lu yë'y quië la'le'i lequë' bunách. Le nactë rëpa' lbi'ili', ca'z nac yöl-la' ba gata' quequë'. ⁶San lbi'ili', cati' ulidzli'-në' Dios gul-tsáz lidxli' len gul-séyj yu'u. Gul-lidzë' Dios gnábili'-në' Xuzru' Dios, zóalenë' lbi'ili' ga na' zoali' queëzli', ati' Xuzru' Dios, Nu rle'i ca runli' bagachi'z, Lë' ubi'ë queëli'.

⁷Cati' ulidzli'-në' Dios cutu gunli' la' yë'y la' leyz ca na' tunë' bönni' cunúnbë'quë' Dios, le táquinë' huayön-në' lequë' Dios le tu'lidzë' la' yë'y la' leyz. ⁸Cutu gunli' ca na' tunë' lequë'. Xuzru' Dios, zí'atël cati' zia' gnabli', chnözcznë' yugu' le ryadzj queëli'. ⁹Qui lë ni na', ral-la' ulidzli'-në' Dios gnali' cni:

Xuz netu', zu' yehua' yubá,
Gac zxön lau'.

¹⁰Gda gna bë'u luyú ni.

Ben ga gac luyú ni ca rdzag ladxu'u Li' ca rac ni' yehua' yubá.

¹¹Benn le gágutu' na'a dza.

¹²Bnit lau netu' le cunác bentu' lau' Li' Ca runtu' netu', runít lautu' ca' nup bi tun queëtu'.

¹³Cutu gu'u latj si' bë' netu' tu' xöhui', San buslá netu' lu na' nu rua' dö', Le naqui quiu' ga rna bë'u, len yöl-la' uná bë', len yöl-la' ba.

Cni ré'nitú' gactecz. Ca' gac.

¹⁴Chqui' unít lauli' lza'li', nup tua' dö' queëli', unít lahuë' ca' lbi'ili' Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá. ¹⁵Chqui' cutu unít lauli' lza'li', cutu unít lahuë' lbi'ili' Xuzru' Dios ca nac dul-la' runli'.

Rusëdnë' Jesús ca ral-la' gunru' gubás

¹⁶Gnë' ca' Jesús:

—Cati' gunli' gubás, cutu gunli' bayechi' lauli' ca tunë' bönni' tu'lu'f'z tsahui' cuinquë', le tunë' bayechi' lauquë' quië láquibe'i bunách tunë' gubás. Le nactë rëpa' lbi'ili', ca'z nac yöl-la' ba gata' quequë'. ¹⁷San lbi'ili', cati' gunli' gubás, gul-pá' icjli' len gul-quíb lauli', ¹⁸cui láquibe'i bunách runli' gubás. Bagachi'z ral-la' gunli' gubás, ati' Xuzru' Dios, zóalenë' lbi'ili' ga na' zoali' queëzli', Lë' ubi'ë queëli'.

Yehua' yubá ral-la' utubru' yöl-la' tsahui' queëru'

¹⁹Gnë' ca' Jesús:

—Cutu utubli' yöl-la' tsahui' luyú ni, ga ni tu'töba' lei bëldau' qui, ati' rac ditj, len ga ni ta'yáz gban, ta'banë'. ²⁰San gul-túb yöl-la' tsahui' ni' yehua' yubá, ga ni' cutu lutöba' lei bëldau' qui, len cutu gac ditj, len ga ni' cutu la'yáz gban cutu la'banë'. ²¹Ga ni' dë yöl-la' tsahui' queëli', ni' güi' ládxi'li' gdxinli'.

Le rgu'u yení' icj ládxi'dau'ru'

²²Gnë' ca' Jesús:

—Yöj lauru' nac ca tu le rgu'u yení' icj ládxi'dau'ru'. Qui lë ni na', chqui' yöj lauli' nac dxi'a, gdütëli' tsëpli' yös yení'. ²³Chqui' yöj lauli' cutu nac dxi'a, gdütëli' nachul-li'. Qui lë ni na', chqui' yení' zoalen lbi'ili' nuhuóac le nac chul, szxónitër nachul-li'.

Dios len dumí

²⁴Gnë' ca' Jesús:

—Nutu nu gac gun xchinquë' chop xanë', le uzóë' tsla'l tuë' ati' yetüë' na'

gdxì'inè!, o ugá'nlenè! tuè!, ati' yetúè! na' ubj' ladxè'è. Cutu gac gunli' zxon Dios lenca' dumí.

Dios run chi'è nup náquigac queè'

²⁵ Gnè! ca' Jesús:

—Yetú ca' rëpa' lbi'ili': Cutu cò'li' baguí' ni'a qui le gáguli' o ni'a qui le gui'jli', yugu' le nabánili', o ni'a qui lari' gáculi'. Záqui'tsquir yöl-la' na'bán queèli' ca le gáguli', ati' nactër lsaca' gdu ca nayá' nabinli' ca lari' gáculi'. ²⁶ Gul-yú ca rac quecba' bguindau' ta'zuba' luzxbá. Cutu ca' taz tu'zoaba', len cutu ta'lapba', len cutu tu'tubba' ga bi la'gu'ba' quecba', san Xuzru' Dios zoè' yehua' yubá, rugáguczè' lecba'. Záqui't-squirli' lbi'ili' ca yugu' bguindau' na'. ²⁷ ¿Nuzxa caz bönni' nutsè'è ladjli' gac gunè' ga soè' gbanè' yetú dzaz le rbö'è baguí' quiè gac cni queè'?

²⁸ ¿Bizx quiè rbö'li' baguí' ni'a qui le gáculi'? Gul-yutsca' ca rac quegac yöj-dau' rö'gac ladj guixi' ca ta'zxon. Cutu tun dxin len cutu tun du lari'. ²⁹ Neda' rëpa' lbi'ili', Salomón, bönni' ni' gna bè'è, zal-la' szxöni' guta' queè' yöl-la' tsahui', lari' gucuè' cutu gna'tër lach ca rna'gac yöj-dau' na'. ³⁰ Dioscz runè' lach yöj guíxi'dau' rö'gac ladj guixi', le nacua' na'a dza, ati' cxö huidzj la'yegui lu gui'. Chqui' cni rui' ladxè'è yöj guíxi'-dau', runè' leygac lach, szxónitër gunè' ca' queèli', curéjlè'li'-nè' gdu ládxi'li'. ³¹ Qui lè ni na', cutu cò'li' baguí'i, cugnali': “¿Bizxa gágutsatu?” o “¿Bizxa guíjtsatu?” o “¿Bizxa lari' gácutsatu?” ³² Bunách yödzlyú ni ta'bó' baguí' ni'a qui yúgu'tè lè ni, san zoè' Xuzru' yehua' yubá, ati' Lè' nöczcnè' naquínili' yúgu'tè lè ni. ³³ Na'a, gul-guí'r ládxi'li' gna bé'inè' lbi'ili' Dios, len gunli' le nac dxi'a lahuè' Lè', ati' Lè' cu'è xnöz queèli' yúgu'tè lè ni. ³⁴ Qui lè ni na', cutu cò'li' baguí' ni'a qui le ral-la' gac cxö huidzj, le huac güi' ládxi'li' cxö huidzj le gac

queèli' dza na'. Tu tu dza lac le ral-la' güi' ládxi'li' dza na'.

Cutu ral-la' glag yudxru' böchi' lza'ru'

7 Gnè! ca' Jesús:

—Cutu glag yudxli' böchi' lza'li', cui gchugu bè'è ca' queèli' Dios, ² le gchugu bè'è queèli' Lè' la' leyz ca na' rlag yudxli' böchi' lza'li', ati' ca na' rurix rudölli' qui lza'li', la' ca'z urix udödè' queèli' Dios. ³ ¿Bizx quiè ruyú' bëbdau' yu'u yöj lahuè' böchi' lza'u, len cutu ráquibe'inu' yu'u le zxöntër yöj lau' li'? ⁴ ¿Guiëtsu'-nè' böchi' lza'u: “Glöz, cuija' bëbdau' yu'u yöj lau'”, ati' li', le zxöntër ca' yu'u yöj lau' li'? ⁵ Li', bönni', rulu'f'z tsahui' cuinu'. Gleaj zi'al le zxon yu'u yöj lau' li', ati' ni'r glé'inu' dxi'adau' quiè gac cuiju' bëbdau' yu'u yöj lahuè' böchi' lza'u.

⁶ Cutu güi'li' quecba' bö'cu' le nac la'y, qui nadxi luhueycjba' luzxuzxjba' lbi'ili', len cutu chu'nli' le nac lsaca' queèli' laucba' cuch, qui nadxi luzadi' ní'aba' lei.

Gul-náb, gul-guílj, len gul-lídz ra' yu'u

⁷ Gnè! ca' Jesús:

—Gul-náb, ati' Dios gunnè' queèli'. Gul-guílj, ati' gunnè' latj gdzöl queèli'. Gul-lídz ra' yu'u, ati' Lè' gsaljè' queèli'. ⁸ Núti'tèz bönni' mabè', rdél-li'nè', ati' bönni' rguiljè', rdzöl queè', ati' bönni' rulidzè' ra' yu'u, ryalj queè'.

⁹ Chqui' zoè' bönni' nutsè'è ladjli', ati' zoabi' bi'i queè', chqui' gnábibi' lè' yöt xtil, ¿naru' unödzejè' queèbi' guiöj? ¹⁰ Chqui' gnábibi' lè' tuba' böl, ¿naru' unödzejè' queèbi' bèl? ¹¹ Lbi'ili' nacli' huia'dö', san nózili' unödzejli' quecbi' zxi'nli' le nac dxi'a. Nactër löz, Xuzli' zoè' yehua' yubá unödzejè' quegac nup ta'nabi Lè' le nacgac dxi'a.

¹² Qui lè ni na', ca na' ré'nili' lun queèli' bunách, lèzca' cni gul-gún que-

queë'. Lè ni le rna bè' zxba queë' Moisés, lenca' le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

Tu ga ral-la' tsazru' le nac guidau'

¹³ Gnè' ca' Jesús:

—Gul-tsáz ga nu ryaz le nac guidau'. Laga' nac ga nu ryaz len yalj ca' nac nöz le rjaclenè' bönni' ga ni' la'nitiè', ati' ta'yaziè' ni' bönni' zian. ¹⁴ Guidau' nac ga nu ryaz len lasdau'z nac nöz le rjaclen bunách ga ni' la'dél-li'nè' yöl-la' na'bán gdu, ati' nababzè' bönni' ta'dzölnè' lei.

Le runru' nac bè' le nacru'

¹⁵ Gnè' ca' Jesús:

—Gul-gún chi'i cuinli' qui nadxi la'zì' yé'inè' lbi'ili' bönni' ta'zì' yè'è, ta'né' tu'è didza' uláz queë' Dios. La'dxinè' ga zoali' bönni' ni, len luluí' cuinquè' nōxj lādxi'dau' ca naccba' bö'cu' zxíla'-dau', san lu icj lādxi'dau'que' nacque' ca bö'cu' zuga' snia'. ¹⁶ Yugu' le tunè' lac bè' le nacque'. Cutu ruchibru' le rbia lba uva lu yag yötsi', len cutu ruchibru' le rbia yag higo lu guixi' legui lasdau'. ¹⁷ Cni nac, ta'bía le nac dxi'a yúgu'tè yag dxi'a, ati' rbia le nac xöhui' yag xöhui'. ¹⁸ Cutu gac cuia le nac xöhui' yag dxi'a na', len cutu gac cuia le nac dxi'a yag xöhui' na'. ¹⁹ Yúgu'tè yag cuta'bía le nac dxi'a la'rugu ati' la'gu'è leygac lu gui'. ²⁰ Cni nac, lac bè' le nacque' le tunè' bönni' na'.

Nup cula'yáz ga rna bè'è Dios

²¹ Gnè' ca' Jesús:

—Zian nup tè neda': “Xan, Xan”, san clèg yúgu'tè' la'yaziè' ga rna bè'è Dios yehua' yubá. La'yazzè' ni' bönni' tunè' ca rè'nnè' Xuza' Dios, zoè' yehua' yubá. ²² Cati' gdxin dza udx qui yödzyú ni, lè' neda' bönni' zian, la'nél': “Xan, Xan, bentu' lban qui xtidzè'è Dios, buguntu' dxin Lau' Li', len buguntu' ca' dxin Lau' bu-

bijtu' yugu' bö' xöhui', len buguntu' ca' dxin Lau' bentu' zian yöl-la' huac zxön.” ²³ Ni'r neda' gyèpa' lequè': “Cutu ca' núnbè'a lbi'ili'. Gul-cuít ga zoa', lbi'ili' rua'li' dö'.”

Chop ca gac udxiaru' xlibi zò'ö

²⁴ Gnè' ca' Jesús:

—Yetú ca', nu ryöni xtidza'a ni len gun ca rna, nu ni nac ca tu bönni' rejni'i, buzóè' lidxè' ga nac lu guiöj. ²⁵ Cati' gul guiöjsiu' len gzxön gba'u, len gyeycj bö', ati' gdib nis cuit yu'u na', cutu gbx, le dxia xlibi lu guiöj. ²⁶ Na'a, nu bönni' ryönnè' xtidza'a ni, len cutu runè' ca rna, bönni' ni naquè' ca tu bönni' curejni'i, buzóè' lidxè' lu yuzx. ²⁷ Cati' gul guiöjsiu', len gzxön gba'u, len gyeycj bö', ni'r gda' nis cuit yu'u na', ati' gbixtè, len tsaz bguindj.

²⁸ Cati' budx bé'lenè' lequè' didza' ni Jesús, gulubani bunách zian ni' ca nac le rusèdnè', ²⁹ le rusèdnè' lequè' ca bönni' dè lu nè'è, len clèg ca tunè' bönni' gda' usèdi quequè'.

Ruhuöaquè' bönni' ré'inè' huè' nudzu' ruzód

8 Cati' bö'tjè' Jesús lu gui'a na', zjaclen Lè' bunách zian. ² Bdxinè' ga zoè' Jesús bönni' ré'inè' huè' nudzu' ruzód, ati' buzechu zxibè' lahuè' Jesús, len rè' Lè':

—Xan, chqui' rè'nnu', huac unu' neda'.

³ Ni'r bulitè nè'è Jesús len gdanè' lè'. Rè' lè':

—Rè'nda'. Huöacu' dxi'a.

La' bunittè xhuè'è bönni' huè' na'. ⁴ Ni'r gudxè' lè' Jesús:

—Byu, nutu nu gui'u cni, san gyeaj, yajluí' cuinu' lahuè' bxuz, ati' yajnódzj le gna bè'è Moisés le uluf'i bunách chböacu'.

**Jesús ruúnë' bi'i huen dxin
queë' bönni' nacu'ë lu në'ë
bönni' rjaquë' gdil-l**

⁵ Cati' gyazië' Jesús yödZ Capernaum, bdxinë' ga zoë' Jesús tu bönni' nacu'ë lu në'ë tu gayu'ë bönni' rjaquë' gdil-l, ati' gúta'yuë' lahuë' Jesús, ⁶ rë' Lë':

—Xan, bi'i huen dxin quia' dëbi' yu'u, ré'ibi' huë' nacu'nbi' bin, len szxöni rza-ca' rgui'bi'.

⁷ Jesús rë' lë':

—Neda' guida' una'-bi'.

⁸ Bubi'ë didza' bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, rë' Jesús:

—Xan, cutu naca' lsaca' tsaziu' lidxa', san tsa gnazu' quia', ati' huöacbi' bi'i huen dxin quia'. ⁹ Lëzca' neda', zoa nu rna be'i neda', len nacu'ë ca' bönni' rjaquë' gdil-l rna bé'igacda'-në'. Cati' rëpa'-në' tuë': “Gyeaj ni”, rijë'. Cati' rëpa'-në' yetué': “Gda ni”, ridë'. Cati' rëpa'-në' bönni' huen dxin quia’: “Ben dxin ni”, la' runtë' dxin na'.

¹⁰ Cati' byönnë' didza' ni Jesús, bubannë', ati' gudxë' bönni' zjäclenë' Lë', rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', ga nacuá' bunách Israel, nutu nu bönni' rajxáqui'da'-në' rejlä'ë neda' ca runë' bönni' ni. ¹¹ Yetú' ca' rëpa' lbi'ili': La'rúj bunách zian zaca' ga rlen gbidz, len zaca' ga rbia gbidz, ati' la'bö'len tsaxxón Abraham, len Isaac, len Jacob, ni' yehua' yubá ga rna bë'ë Dios, ¹² san yugu' bönni' na' gröczë' Dios quië la'yazië' ga na' rna bë'ë Lë', chu'në' lequë' ni'l ga na' nac chul, ati' ni' la'bödxë', len lutíl-l láya'quë' lu yöl-la' ruhui'ni quequë'.

¹³ Ni'r Jesús gudxë' bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, rnë':

—Böaj lidxu'. Ca na' réjlë'u, ca' gac quiu'.

La' na'z böáctëbi' bi'i huen dxin queë' na'.

Jesús ruúnë' xna'nu ngul queë' Pedro

¹⁴ Bdxinë' Jesús lidxë' Pedro, ati' ni' blé'inë'-nu xna'nu ngul queë' Pedro, dënu lu da'a, len yu'nu tu xla. ¹⁵ Gdanë' na'nu Jesús, ati' la' burujtë tu xla na' yu'nu. Ni'r böasnu len bennu le glahuë'.

Jesús ruúnë' zian nup te'i

¹⁶ Cati' chrdzö' dza na', djua'quë' ga zoë' Jesús zian bönni' yu'tugac lequë' bö' xöhui', ati' len yöl-la' rnëz queë' bubi-jë' yugu' bö' xöhui' na', len bunë' ca' yúgu'të nup te'i. ¹⁷ Cni' guc quië but-ság ca na' gnë' Isaiás, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë': “Lë' bu'ë yugu' le rzáca'ru', len bu'ë ca' yugu' guidzhuë' queëru'.”

Nup glë'ni tsjaclen Jesús

¹⁸ Cati' blé'inë' Jesús nacuá' gdu cuitië' bunách zian, gna bé'inë' yugu' bönni' uséd queë' la'dödë' yetslá'a nis zxön ni'. ¹⁹ Bdxinë' ga na' zoë' Jesús tu bönni' gdau' usëdi, len rë' Lë':

—Bönni' Usëdi, sá'lëna' Li' gáti'tëz ga tsiju'.

²⁰ Jesús rë' lë':

—Yugu' böza' nacuá' zzan guiöj quecba', ati' yugu' bguindau', nudxia lidxcba', san neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, cutu dë ga quixj icja'.

²¹ Yetúë' bönni', naquë' bönni' uséd queë' Jesús, gudxë' Lë':

—Xan, benn neda' latj huöja' ga gdx-inr dza chbucacha'a-në' xuzá'.

²² Jesús gudxë' lë':

—Gda' neda'. Bë' latj bönni' tatzcë' lu cachë'ë nup lat quequë'.

Jesús rbequi dxië' bö' bdunu'

²³ Grenë' Jesús lë'i bárcodau', dza-gquë' Lë' bönni' uséd queë'. ²⁴ Ni'r gy-eycj bö' bdunu' lu nis zxön na', ati' szxöni ryas rdxia nis zxön na' ga bdx-

intë ryzaz nis lë'i bárcodau' na'. Dë' rasië' Jesús lë'i barco na'. ²⁵Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë', ati' guluspanë' Lë', len të' Lë':

—Xan, buslá netu'. Chrgáchi'ru' lu nis.

²⁶Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Bízz quië rádxili'? Lati'z réjllë'li'-në' Dios.

Ni'r gyasë' Jesús len bulidzë' bö' na' reycj len nis zxön na', ati' la' grö'të dxi.

²⁷Gulubannë' bönni' na', ta'né':

—¿Nuzza caz bönni' ni? Rui'zë' didza' ati' tun ca rnë' bö' reycj len nis zxön.

Bönni' Gadara yu'ugac lequë' bö' xöhui'

²⁸Cati' bdxinë' Jesús yetslá'a nis zxön ga na' nac lu xyu yödz Gadara, gularujë' chopë' bönni' ga nacua' ba quegac nup natgac, dutsagquë' Jesús. Snia' nacquë', ati' nutu nu rac töd la' nöz ni'. ²⁹La' glui'të' zidzj didza' chopë' ni, ta'né':

—¿Bízxa rál-la'tu' quiu', Jesús, Zxi'në' Dios? ¿Naru' bdxintsu' ni dusaca' zi'u netu' zi'al ca gdxin dza queëtu'?

³⁰Ga ni' nacué' nacua'ba' cuch zian ta'daba' táguba', naga'nba' láti'dau' ga nac zi'tu'. ³¹Gulanáb yechi' Jesús bö' xöhui' na', të' Lë':

—Chqui' ubiju' netu', benn latj tsajtsú'ugactu'-ba' cuch zian ni'.

³²Ni'r Jesús gudxë' leygac:

—Gul-tséaj.

La' gularujtë bö' xöhui', yajtsazgac cuch zian ni'.

Ni'r jarélu'caba' yjacba' yúgu'tëba' cuch zian na', yajbáxtëcaba' ga nac lë'i guiöj, yajtsazcaba' lu nis zxön, ga ni' gulayépiba' nis, glatba'.

³³Gládxinë' bönni' tu'yüë'-ba' cuch na', ati' guluzxundjë'. Cati' guladxinë' lu yödz, gulagúxjö'ë yúgu'të lë na' guc quequë' bönni' ni' gulayú'u lequë' bö' xöhui'. ³⁴Ni'r gularúj bunách lu yödz ni', yajtsagquë' Jesús. Cati' gulalé'inë' Lë', gláta'yüë' lahuë' uzé'ë lu xyuquë' na'.

Jesús ruúnë' tu bönni' nacu'në' bin

9 Ni'r bubenë' Jesús lë'i bárcodau' len gdödë' yetslá'a nis zxön ni', ati' budxinë' ga nac ladzë'. ²Ni' djua'quë' ga zoë' Jesús tu bönni' nacu'në' bin, zxoë' lu da'a yag. Cati' blé'inë' Jesús ca na' ta'yejllë'ë Lë' bönni' ni, gudxë' bönni' na' nacu'në' bin, rnë':

—Btip ladxu'u, zxi'na'dau'. Chbunít lahua' dul-la' nabagu'u.

³Nacu'ë ca' ni' bönni' gda'u' tu'sëdi, ati' ta'né' lu icj ládxi'dau'quë', ta'né':

—Didza' ru'ë bönni' ni ruzóa Dios tsla'l.

⁴Cati' ráquibe'inë' Jesús le ta'zá' ládxi-i'quë', rë' lequë':

—¿Bízz quië rza' ládxi'li' cni le cunác?

⁵Cutu nac baníg nu guiëz bönni' ni: “Yugu' dul-la' nabagu'u chbunít lahua'”, san nac baníg nu gun ga huöasë' len uzé'inë'. ⁶Na'a, ului'ida' lbi'ili' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, dë lu na'a yöl-la' uná bë' luyú ni unít lahua' dul-la'.

Ni'r Jesús gudxë' bönni' na' nacu'në' bin, rnë':

—Gyas. Bchis da'a yag quiu' len böaj lidxu'.

⁷Ni'r la' gyastë' bönni' na' nacu'në' bin len böjë' lidxë'. ⁸Cati' gulalé'inë' lë ni bönni' nacu'ë ni', gulubannë', ati' gulagu'ë Dios yöl-la' ba le bunödzejë' quegac bunách yöl-la' huac cni.

Jesús rulidzë' Mateo

⁹Cati' buzé'ë ni' Jesús, blé'inë' bönni' lë' Mateo, röl'ë ga na' ruquizjë' uláz qui yödz zi'tu', ati' Jesús gudxë' lë':

—Gda' neda'.

Ni'r la' gyastë' Mateo na', zéajlenë' Jesús.

¹⁰Yetú le guc, cati' ni' röl'ë Jesús rahuë' ga nac lu yu'u, guladxinë' ga zoë' zian bönni' tu'quízjxj len yugu' bönni' ca'z, ati' gulabó'lenë' Jesús tsazxön

len yugu' bönni' uséd queë'. ¹¹ Cati' gulalé'iné' lè ni bönni' gdau' fariseo, gulanabné' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, ta'né':

—¿Bixz quië na' rágulené' tsazxón bönni' tu'quíxj len yela'quë' bönni' dul-la' bönni' rusédnë' lbi'ili'?

¹² Cati' byönnë' lè ni Jesús, rë' lequë':

—Cutu naquincnë' nu un bunách bönni' nacquë' dxi'a, san bönni' té'iné' naquincnë' nu un bunách. ¹³ Gul-tséaj len gul-séd le rna lè na' nayúj lu guich la'y, rna cni: “Rë'nda' luhuechi' ládxi'quë' lza'quë' bönni', len clëg ludödcdë'-ba' böa' bédx lu bcugu la'y quia'.” Bida' ni, clëg dulídzgaca'-në' bönni' tsahui', san bida' dulídzgaca'-në' bönni' dul-la' quië lubí'i ládxi'quë'.

Rusédnë' Jesús ca nac quí nu run gubás

¹⁴ Ni'r guladxiné' ga zoë' Jesús bönni' da'quë' Juan, bönni' na' buquile' bunách nis, len gulanabné' Lë', ta'né':

—¿Bixz quië na' netu' lenca' yugu' bönni' gdau' fariseo, zian lzu runtu' gubás, san yugu' bönni' uséd quiu' Li' cutu tunë' gubás?

¹⁵ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' huactsa la'sëbi ládxi'gac nup nacuá' lni qui yöl-la' rutság na' tsal ni' zóalenë' lequë' bönni' rutság në'ë? Zi'a za' dza cati' gduë' ga nacu'ë bönni' na' rutság në'ë. Dza ni'r lunë' gubás.

¹⁶ Benë' lsaqui' Jesús, rnë':

—Nutu nu un lari' tëb len lari' cub, le uxú'n lari' cub na' nugu'ë lari' tëb na', ati' gchöza'r lari' tëb na'. ¹⁷ Lëzca' cni, nutu nu bönni' rguë'ë xisi uva cub lu rö'ö gul náquini guid, le gal xisi uva cub na', len uzxúzj rö'ö gul na' náquini guid, ati' gac ditj xisi uva na', ati' nit ca' rö'ö na' náquini guid. Rga'aru' xisi uva cub lu rö'ö cub náquini guid, ati' groptë tac chi'i.

Rubanbi' bi'i ngul queë' Jairo len ruhuöacnu ngul gdannu lari' nacuë' Jesús

¹⁸ Tsal ni' ru'lenë' lequë' didza' ni Jesús, bdxiné' ga zoë' tu bönni' rna bé'inë' bunách judío, ati' buzechu zxibë' lahuë' Jesús, len rë' Lë':

—Bi'i nguldau' quia' la' budxtë gutbi'. Gda gxoa na'u lëbi', ati' ubanbi'.

¹⁹ La' gyastë' Jesús zéajlenë' lë'. Dza-gquë' Lë' bönni' uséd queë'.

²⁰ Ni'r bdxinnu zaca' cúdzu'lë' Jesús ngul chguc chinnu iz ré'inu, cutu ruhu'i rön queënu qui huë' quégaccznu ngul, ati' gdannu lari' nacuë' Jesús. ²¹ Cni bennu le rza' ládxi'nu, rnanu: “Chqui' canza' zxë', huöaca'.” ²² Ni'r bueycjë' Jesús, ruyüé' lënu, ati' rë'-nu:

—Btip ladxu'u, zxi'na'dau'. Chböac-teu' le réjlë'u neda'.

La' na'z böáctënu.

²³ Cati' bdxiné' Jesús lidxë' bönni' uná bë' na', blé'inë' ni' bönni' tu'cödxë' guí, len nup ta'bódx yechi'. ²⁴ Jesús rë' lequë':

—Gul-cúft ni, le cutu natbi' bi'i ngul-dau' ni. Raszbi' na'.

Ni'r gultúftj Lë' nup nacuá' ni'.

²⁵ Cati' chnubijë' ni'l bunách na', gyaz-ië' Jesús len gdel-lë'ë na'bi' bi'i ngul na', ati' la' gyástëbi'. ²⁶ Gzë didza' ca guc lè ni, ati' gulayöni bunách nacuá' gdu'të luyú na'.

Jesús ruúnë' bönni' nachúl lauquë'

²⁷ Cati' brujë' ni' Jesús, zjáclenë' Lë' chopë' bönni' nachúl lauquë'. Tu'ë zidzj didza', ta'né':

—Buechi' ladxi' netu', Li', zxi'n xsoë' David.

²⁸ Cati' bdxiné' Jesús ga nac lu yu'u, guladxiné' ga zoë' chopë' bönni' na' nachúl lauquë'. Jesús gna'bnë' lequë', rnë':

—¿I réjlë'li' neda', huac una' lbi'ili'?

Lequë' ta'né':

—Ja, Xan.

²⁹ Ni'r gdanë' yøj laquë' Jesús, rnë':

—Ca réjlë'li', ca' gac queëli'.

³⁰ La' böaljté yøj laquë'. Ni'r buzeynë' bach lequë' Jesús, rnë':

—Gul-güi'tecz ládxi'li' nutu nu gnözi lë ni.

³¹ Cati' gulurujë' ni', la' guluzëtë' didza' gdu'të luyú ni' ca nac lë na' benë' Jesús.

Jesús ruúnë' tu bönni' curné'

³² Cati' gulurujë' lu yu'u na' Jesús len yugu' bönni' uséd queë', guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' nachë'quë' lahuë' tu bönni' curné', yu'u lë' bö' xöhui'. ³³ Cati' bubijë' bö' xöhui' na' Jesús, la' gnëtë' bönni' na' cugnë'. Gulubannë' bönni' nacu'ë ni', ta'né':

—Gatga rlé'initu' le cni ladj bunách Israel.

³⁴ Ni'r gulané' queë' bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—Bönni' ni rubijë' yugu' bö' xöhui', rugunë' dxin yöl-la' huac qui xangac bö' xöhui' na'.

Jesús ruhuechi' ladxë'ë bunách zian

³⁵ Gdë' Jesús gdu zbi'il gap nacuá' yödZ len gap nacuá' yödZdau', ati' gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, rusëdnë' bunách nacuá' ni', len runë' lban qui didza' dx-i'a ca rna bë'ë Dios. Bunë' yúgu'të nup bi ta'zaca' ta'guí'i yugu' lu yödZ na'. ³⁶ Cati' blé'inë' bunách zian ni' Jesús, buëchi' ladxë'ë lequë', le ta'zaca' ta'gui'ë, len nudú ládxi'quë' ca rac queeba' bö'cu' z-x-ila' cuzóa nu uyú lecba'. ³⁷ Ni'r rë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—Le nactë szxöni dë yöl, san nabábZ nup ta'láp. ³⁸ Qui lë ni na', gul-gáta'yu lahuë' Dios, naquë' Xan yöl na', gnábili-në' gsölë'ë bönni' huen dxin la'lapë' yöl queë'.

Jesús rböë' bönni' lacquë' gbaz queë'

10 Ni'r bulidzë' Jesús idxínnutë' bönni' uséd queë', len budödë' lu na'quë' yöl-la' uná bë' lubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách, len luúnë' yúgu'të nup te'i len yúgu'të nup bi ta'zaca' ta'guí'i.

² Cni nac laquë' idxínnutë' gbaz na' nasölë'ë Jesús:

Simón, (lë' ca' Pedro),

Andrés, (böchë'ë Simón na'),

Jacobo, (zxi'në' Zebedeo),

Juan, (böchë'ë Jacobo na'),

³ Felipe,

Bartolomé,

Tomás,

Mateo, (bönni' uquízZj),

Jacobo, (zxi'në' Alfeo),

Lebeo, (lë' ca' Tadeo),

⁴ Simón, (bönni' rui' ladxë'ë yödZ queë'),

Judas Iscariote, (bönni' udödë' Jesús lu na'quë' bönni' ludöddë' Lë').

Jesús rsölë'ë gbaz queë' tsjenquë' lban

⁵ Ni'r Jesús bsölë'ë idxínnutë' bönni' ni tsjenquë' lban, ati' gna bé'inë' lequë', rnë':

—Cutu tseajli' ga nacuá' bunách cunacgac judío, len cutu tsazli' ladZgac bunách nacuá' luyú Samaria. ⁶ Gul-tséaj ga nacuá' bunách Israel, nacquë' ca bö'cu' z-x-ila'dau' nanitcba'. ⁷ Gul-tsjén lban, gnali': “Chbdxin gal-la' dza gna bë' luyú ni Nu na' zoa yehua' yubá.”

⁸ Gul-ún nup te'i. Gul-gún dx-i'a nup te'i huë' nudzu' ruzöd. Gul-spán nup chnatgac. Gul-bíj bö' xöhui' yu'ugac bunách. Benna' queëli' yöl-la' uná bë' ni. Gul-gún dxin lei, cutu bi uquízZjli'.

⁹ Cutu bi gua'li' lu bzud queëli', ni dumí oro, ni dumí plata, ni dumí lasdau'.

¹⁰ Cutu gua'li' yöxj yöt queëli' le gáguli' la' nöZ. Tuz lari' gxoá yenli' len cutu gua'li' löl-li' o xuyág queëli', le udzöl-cznë' bönni' huen dxin le gahuë'.

¹¹ Gáti'těz yöd z xön o yöd zdau' ga gdxinli', gul-náb nuzxa nac gdu ladxi' lu yöd z ni', ati' uga'nli' lidx nu na' cati' gal-la'r dza urujli' yöd z na'. ¹² Cati' tsazli' tu lu yu'u, gul-gáp Dios bunách nacuá' lu yu'u na', gnábili'-nè' Dios unöd zjè' quequè' le cuequi dxi icj ládxi'-dau'què'. ¹³ Chqui' nacgac lsaca' bunách nacuá' lu yu'u ni', uga'nlen lequè' le rbequi dxi ladxi' na', san chqui' cunacgac lsaca' bunách na', gnabli' cutu uga'nlen lequè' lè na' rbequi dxi ladxi'. ¹⁴ Gáti'těz ga gdxinli' ga cutu lun lbi'ili' ba la'n bunách ni', len cutu luzé nagquè' xtí dza'li', gul-rúj lu yu'u ni' o yöd z ni', ati' gul-cuíb bëchtò da' lalabli', le ulú'í lequè' nabága'què' z xguia'. ¹⁵ Le nactè rëpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguè' Dios quegac bunách, la'zaca' la'guí'ir bunách yöd z na' ca la'zaca' la'guí'í bunách gulacuá' yöd z Sodoma len yöd z Gomorra, nup ni' busnitiè' Dios.

**Nup cuta'yejlè' lusaca'
zi' nup da'gac Cristo**

¹⁶ Gnè' ca' Jesús:

—Gul-yutsca', neda' rsöla'a lbi'ili', gacli' ca bö'cu' z xí la'dau' ta'daba' ga dzö'ba' bö'cu' zuga' snia'. Gul-gác sina' ca naccba' sina' bël snia', san gul-gác ca' nöxj ladxi' ca naccba' budödau'. ¹⁷ Gul-gún chi'í cuinli' quegac bunách, le ludödè' lbi'ili' lu na'què' bönni' yúlahui', len la'guinë' lbi'ili' gap nac lu yu'u ga tu'dubè' tu'sèdè' queè' Dios bönni' judío. ¹⁸ Lëzca' cni, la'ché'è lbi'ili' lauquè' bönni' blau len lauquè' bönni' ta'ná bë'è, le da'li' neda'. Cni gac quiè gac gunli' lna' lau quia' lauquè' bönni' ni' len lauquè' bönni' cunacquè' judío. ¹⁹ Ni'r cati' ludödè' lbi'ili' lu na'què' bönni' uná bë' na', cutu cò'li' bagu'í nax gnali', le uchiziè' Dios icj ládxi'-dau'li' la' dza na'z didza' güi'li' o ca gnali'. ²⁰ Clèg lbi'izli' na' gnali', san Dios Bö' La'y, Nu

na' rsölè'è queèli' Xuzru' Dios, Lëczè' sóalenè' lbi'ili' len gu'è didza'.

²¹ 'La'cuá' bunách ludód bóchi'gac lu na'què' bönni' ludödcde' lequè', len lëzca' cni, bönni' nacquè' xuz ludödè' zxi'nquè', ati' la'cu'è bönni' la'dá'baguè'è xuzquè' len lunè' ga latiè' xuzquè' na'. ²² Luzóa lbi'ili' tsla'l yúgu'tè bunách le da'li' neda', san nu uga'n tsutsu' ga gdxintèr dza udx, nu ni ulá. ²³ Cati' lusaca' zi' lbi'ili' bunách tu lu yöd z, gul-zxúndj ni', tseajli' yetú yöd z, le rëpa' lbi'ili', huöda' neda', Bönni' Nuhuóaquè' Gdu Bunách, zi'al cati' udx gunli' lban gap nacuá' yöd z quegac bunách Israel.

²⁴ 'Núti'těz nu nac bönni' uséd cutu nacrè' blau ca nu rusèdi lè', len lëzca' cni, nu bönni' naquè' huen dxin cutu nacrè' blau ca xanè'. ²⁵ Nu na' nac bönni' uséd ral-la' udzijnè' chqui' huadél-li'nè' gaquè' ca nac nu rusèdi lè', ati' bönni' huen dxin na' ral-la' udzijnè' chqui' gaquè' ca nac xanè'. Chqui' neda' naca' ca bönni' xan yu'u, ati' ta'né' quia', ta'né' naca' Beelzebú tu' xòhui', szxónitèr ca' la'né' quegac bunách la'dá' neda'.

Nu ral-la' gádxiru'

²⁶ Gnè' ca' Jesús:

—Qui lè ni na', cutu gádxili' bunách. Hualá' lahui yúgu'tè le rac ba lanz, ati' huac bë' yúgu'tè le nagachi'. ²⁷ Yugu' didza' ruí'lèna' lbi'ili' ga nac chul, gul-quixjò' ga nac lu yení', ati' le rëpa' lbi'ili' ga nagachi', gul-né zidz ga nac yalj lulu. ²⁸ Cutu gádxili' nup tu'dódi gdu ca nayá' nabingac bunách, san cutu gac lusnít bö' nacczru'. Gul-gadxi Dios, Nu na' gac gdódi gdu ca nayá' nabinli' len chu'n bö' nacczli' lu gui' gabíl.

²⁹ 'Ta'dá'uba' chopba' bguindau' len tu dumí lasdau', san cugbixba' lyu nituba' chqui' cutu ru'è latj Xuzru' Dios gac cni. ³⁰ Lëzca' cni, nababgac lahuè' Dios yúgu'tè guitsa' icjli'. ³¹ Qui lè ni na',

cutu gádxili'. Rui'tër ladxë'ë lbi'ili' Dios ca rui' ladxë'ë-ba' zianba' bguindau'.

**Bönni' ta'zí' lu na'quë'
Cristo laugac bunách**

³² Gnë' ca' Jesús:

—Nu bönni' si' lu në'ë neda' laugac bunách, neda' si' lu na'a bönni' na' lahuë' Xuza' zoë' yehua' yubá. ³³ Bönni' ta'dá'baguë'ë laugac bunách, ta'né' cutu ta'dé'ë neda', lëzca' cni neda' tá'bagaa' lequë' lahuë' Xuza' zoë' yehua' yubá.

**Jesús naquë' le run ga
la'rúj chopl bunách**

³⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Cutu gáquili' za'a dgu'a yödzylyú ni le rbequi dxi bunách. Cutu za'a dgu'a le rbequi dxi, san za'a dgu'a le gun ga la'rúj chopl bunách. ³⁵ Za'a ni, guna' ga la'dá'bagaa' xuzquë' bunách, len la'dá'bagaa'nu ca' xna'cnu ngul. Lëzca' cni, la'dá'bagaa'nu yugu' xtau' xzi'nnu ngul zxa' lidxcnu. ³⁶ Cni gac, la' di'a dzaz quegac bunách lusaca' zi'ë lza'quë'.

³⁷ Nu nadxí'ir xuz xnë'i ca nadxí'i neda', cutu nac lsaca' nu na' ta' neda', ati' nu nadxí'ir bi'i bönni' qui o bi'i ngul qui ca nadxí'i neda', cutu nac lsaca' nu na' ta' neda'. ³⁸ Nu cusí' lu në'i gac ca tu bönni' zajtë'ë lë'i yag cruz, len ta' neda', cutu nac lsaca' nu na' gaqui quia' neda'. ³⁹ Nu rui' ladxi' gun chi'i yöl-la' na'bán qui, unít lei, san nu unít yöl-la' na'bán qui le da' neda', ulá nu na'.

Yugu' le ubi'ë queëru' Dios

⁴⁰ Gnë' ca' Jesús:

—Nu gun lbi'ili' ba la'n, neda' ca' gun ba la'n, ati' nu na' gun neda' ba la'n, gun ba la'n ca' Dios Xuz nasölë'ë neda'. ⁴¹ Nu gun ba la'n bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios le ru'ë didza' uláz queë' Dios, huadel-li' nu na' lu në'ë Dios la' leyz na' gdél-li'në' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios. Lëzca' cni, nu gun ba la'n

bönni' tsahui' le naquë' bönni' tsahui', huadel-li' nu na' lu në'ë Dios la' leyz na' gdél-li'në' bönni' tsahui'. ⁴² Núti'tëz nu unódzj queë' tu bönni'dau' ni tu zxbindau'z nis le naquë' bönni' uséd quia' neda', le nactë rëpa' lbi'ili', cutu unít le ral-la' si' nu na' lu në'ë Dios.

**Ta'dxinë' ga zoë' Jesús
bönni' nasölë'ë Juan**

11 Cati' Jesús budx buzéjní'në' yugu' bönni' uséd queë', buzé'ë ni', zijë' rajsëdnë' bunách len rjenë' lban yugu' ladzgcac bunách na'.

² Ni' yu'ë lidx guia Juan, bönni' buquilë' bunách nis, byönnë' ca nacgac le runë' Jesús. Ni'r Juan na' bsölë'ë chopë' bönni' da'quë' lë', ati' guladxinë' ga na' zoë' Jesús. ³ Chopë' ni gulanabnë' Jesús, të' Lë':

—¿I nacu' Li' Cristo, Bönni' na' ral-la' gdxinë' yödzylyú ni, o huaböztu' dza gdxinë' yetüë' bönni'?

⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-tséaj tsajtíxjöi'li'-në' Juan lë ni ryónili' len rlé'ili'. ⁵ Gul-tsjödxë' ca rac, tu'lé'inë' bönni' bchul lauquë', ati' tu'zë'ë bönni' cuguladé'. Nuhuöacquë' bönni' güi'cnë' huë' nudzu' ruzód, ati' tu'yönnë' bönni' gulacödzüë'. Tu'banquë' bönni' glatië', ati' rac lban qui didza' dxi'a laugac bunách yechi'. ⁶ Bica' ba bönni' cugác chop ladxë'ë, cu ubíj ladxë'ë neda'.

⁷ Cati' guluzé'ë zhuöjquë' bönni' na' da'quë' Juan, ni'r gzu lahuë' Jesús ru'lenë' bunách nacua' ni' didza' ca nac queë' Juan na'. Rë' lequë':

—¿Bizxa gú'nili' glé'ili' cati' ni' gyeajli' lu latj ca'z? ¿Naru' gú'nili' glé'ili'-në' bönni' naquë' ca tu gui ruzéycj lei bö' reycj? ⁸ Chqui' clëg, ¿bizxa gú'nili' glé'ili'? ¿Naru' gú'nili' glé'ili'-në' bönni' nacué' lari' dxí'adau'? Nóziczli' nacué' lidxquë' bönni' ta'ná bë'ë bönni' nácuquë' lari' dxí'adau'. ⁹ Yetü ca',

¿bizxa gú'nili' glé'ili'? ¿Naru' gú'nili' glé'ili'-nè' bönni' ru'è didza' uláz queè' Dios? Ca' nac, ráquida'. Répa' lbi'ili', blé'ili'-nè' bönni' nactèrè' blau ca yezí-ca'rè' bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios. ¹⁰ Cni nac, le naquè' Juan bönni' na' rui' didza' ca nac queè' le nayúj lu guich la'y, rna:

Byu, rsöla'a bönni' gbaz quia', nörè' ca Li'.

Lè' upé'è nöz ga tödu'.

¹¹ Le nactè répa' lbi'ili'. Gduté yödzlyú ni, nutu nu zoa nacr blau ca Juan, bönni' ni' buquilè' bunách nis, san nu nac cuídida'z ga rna bè' Nu na' zoa yehua' yubá nactèr blau ca Juan na'.

¹² 'Cati' ni' gzu lahuè' buquilè' bunách nis Juan, ga rdxintè na'a dza, bayúdx ta'yáz bunách ga rna bè' Nu na' zoa yehua' yubá, ati' nup tunz bayúdx ta'del-li' lei. ¹³ Ga bdxintè dza na' blé'è Juan, le rna bè' zxba queè' Moisés len le guluzujè' lu guich yúgu'tè bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios glui' didza' ca rna bè' Nu na' zoa yehua' yubá. ¹⁴ Chqui' ré'nili' si' lu na'li' lè ni, ral-la' gnózili' Juan na' naquè' Elías, bönni' ni' bè'è didza' uláz queè' Dios, bönni' na' Dios gnè' ral-la' gla' lahuè' leyúbl dza ni zoaru' na'a. ¹⁵ Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzé nag.

¹⁶ ¿Bizxa usáqui'da' bunách nacua' dza ni zoaru' na'a? Nacquè' ca bi'idau' ta'bö'bi' lu yè'y. Zidzj tu'lídz lza'cbi', ¹⁷ ta'nabi': "Rucödxtu' queèli' gui. ¿Bizx quiè cutu rya'li'? Rul-l yéchi'tu' queèli'. ¿Bizx quiè cutu rbödx yéchi'li'?" ¹⁸ Cni nacli', le bidè' Juan ati' le cutu güi' gdahuè' ca ráguli' lbi'ili', gnèli' queè': "Tu' xöhui' dzag lè'." ¹⁹ Ni'r bdxina' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, len ri'lj rahua', ati' rnèli' quia': "Naquè' bönni' huágulè'è len bönni' ri'ljè'. Naquè' lza'què' bönni' uquízj len yezica' huen dul-la'." Yöl-la' rejni'i queè' Dios nac bè' ni'a qui le tun nup ta'z'í lu na'gac lei.

Le gac qui nu curún ca rna xtidzè'è Dios

²⁰ Ni'r gzu lahuè' Jesús ruzeynè' bach bunách nacua' yödz gap ni' benè' zian yöl-la' huac, le cutu'bi'ini ládxi'gac. ²¹ Gudxè' lequè':

—Bica' bayechi' lbi'ili', bunách Corazín. Bica' bayechi' lbi'ili', bunách Betsaida. La'naru' glac lu yödz Tiro len lu yödz Sidón yugu' yöl-la' huac bena' ga zoali', dza ni'tèl lubí'i ládxi'gac bunách Tiro len Sidón na', lacuè' lari' tèt len ludxí'è dö icjqüè', le luluí' tu'bí'i ládxi'gac bunách na'. ²² Na'a, neda' répa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguè' Dios quegac bunách, saca' qui'rli' lbi'ili' ca la'zaca' la'guí'i bunách Tiro len Sidón, nup na' busnitiè' Dios. ²³ Lbi'ili', bunách Capernaum, guc queèli' ca bdxintèli' ga nu ryaz yehua' yubá. Huötjli' lu gui' gabíl. La'naru' glac lu yödz Sodoma yöl-la' huac bena' ga zoali', lugá'n bunách yödz ni' ga rdxintè na'a dza. ²⁴ Na'a, neda' répa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguè' Dios quegac bunách, saca' qui'rli' lbi'ili' ca la'zaca' la'guí'i bunách Sodoma na'.

Rnè' Jesús: "Gul-dá ga zoa', uzí' ládxi'li'"

²⁵ Dza na' bè'è didza' Jesús, rnè':

—Rgu'a Li' yöl-la' ba, Xuza', nacu' Xani yehua' yubá len Xani luyú ni, le bucachu'u lè ni, cui la'lé'inè' lei bönni' ta'yéjni'nè', san bului'inu' lei nup nac-gac ca bi'idau'. ²⁶ Ca' gac, Xuza', le cni bdzag ladxu'u Li'. ²⁷ Yúgu'tè nudödè' lu na'a Xuza'. Nutu nu nunbè' neda', Zx-i'nè' Dios, san tuzè' Dios Xuz, len nutu nu nunbè' Lè' Dios Xuz, san tuza' neda', Zxi'nè' Dios, lenca' nup na' ré'nda' ului'ida' leygac Dios Xuz. ²⁸ Gul-dá ga zoa' yúgu'tèli' rajxáqui'li' le rúnteczli' dxin qui gdau', len nua'li' yua' zi'i quegac zxba qui gdau', ati' neda' guna' ga uzí'

ládxi'li'. ²⁹ Lu yöl-la- la' nöxj ladxi' queëli' gul-gún xchina', gacli' ca bédx ta'zi'ba' yugu' quecba'. Gul-séd lu na'a neda', le naca' nöxj ladxi' len cuidi' ladxi', ati' gdzöl queëli' yöl-la' ruzi' ladxi', le cuequi dxi ládxi'li'. ³⁰ Yugu' na' ugu'a lbi'ili', le nac le gna bé'ida' lbi'ili', cutu nac baníg, ati' yua' ugu'a lbi'ili' le nac le rusédda', dza'dau'z nac.

**Bönni' uséd queë' Jesús
ta'leycjë' deu dza la'y**

12 Dza ni', le nac dza la'y quequë' bönni' judío, gdödë' Jesús gap dë yöl xzoa' xtil, ati' ta'dunë' bönni' uséd queë' len gulazú lauquë' ta'leycjë' deu ga dxia xzoa' xtil len tahuë' xzoa' xtil na'. ² Cati' gualalé'inë' lë ni bönni' gdau' fariseo, të' Jesús:

—Byutsca', tunë' bönni' uséd quiu' le cural-la' gunru' dza la'y.

³ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—¿Naru' cu nulábinili' lu guich la'y bi benë' David cati' gdunë' ati' guladún ca' nup gulacua'len lë'? ⁴ Gyazië' lu yu'u queë' Dios len gdahuë' yugu' yöt xtil nagu'quë' lu bcugu la'y, le cural-la' gahuë' lë' len cutu ral-la' lahuë' bönni' gulacua'lenë' lë', san légaczë' bxuz dë latj lahuë' lei. ⁵ ¿Naru' cu nulábinili' le rna bë' zxba queë' Moisés ca tunë' bxuz yugu' dza la'y? Tunë' dxin lö'a gdau' yugu' dza la'y, len cutu ta'baguë'ë zxguia'. ⁶ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', ni zoa' neda', naca' bönni' nacrë' blau ca gdau'. ⁷ Cutu réjni'li' lë na' nayúj lu guich la'y, rna: “Rë'nda' huechi' ládxi'li' lza'li', len clëg gdódigacli'-ba' böa' bédxda' ruzégui'gacli'-ba' lu bcugu la'y quia'.” La'naru' réjni'li' lë ni, cutu gchúguli' quegac nup cuta'baga' zxguia'. ⁸ Ca' nac, le naca' Xani dza la'y neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

Jesús ruúnë' bönni' narequi' në'ë

⁹ Ni'r buzé'ë ni' Jesús, ati' gyazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío. ¹⁰ Lu yu'u na' zoë' tu bönni' narequi' në'ë, ati' le tē'nnë' la'dzölnë' bi luquíë' Jesús, qui lë ni na' gulanabné' Lë' bönni' judío uná bë' na', ta'në':

—¿I dë latj unru' nu re'i cati' nac dza la'y?

¹¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Nu bönni' nutsë'ë ladjli', chqui' zoaba' tuba' bö'cu' zxila' queë', len chqui' gbixba' lu yeru cati' nac dza la'y, ¿naru' cu tsajxönë'-ba' len tsajlijë'-ba'?

¹² Záqui'tsquirnë' tu bönni' ca tuba' bö'cu' zxila'. Qui lë ni na', dë latj gunru' quegac bunách le nac dxi'a cati' nac dza la'y.

¹³ Ni'r Jesús gudxë' bönni' huë' na':

—Bli na'u.

Cati' bulí në'ë, la' böactë dxi'a ca nac yetslá'a në'ë.

¹⁴ Ni'r gularujë' bönni' gdau' fariseo na' ati' glun xtídza'quë' ludöddë' Jesús.

**Le gnë' bönni' bë'ë didza' uláz queë'
Dios ca ral-la' gac queë' Jesús**

¹⁵ Cati' ráquibe'inë' lë ni Jesús, buzé'ë ni', ati' zjaclen Lë' bunách zian. Jesús bunë' yúgu'të nup te'i ladj bunách na' ¹⁶ len gna bé'inë' lequë' cutu la'guíxjöi'në' bunách nu naquë'. ¹⁷ Cni gnë', quië butság lë na' gnë' Isaiás, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë': ¹⁸ Gul-yutsca', bönni' ni naquë' huen dxin quia',

Nu na' gröcza' neda'.

Nadxi'ida' Lë' len rdzag ladxa'a Lë'.

Uchizia' Lë' Bö' La'y.

Lë' quíxjöi'në' yúgu'të bunách ca guna', Cuequi xbeyda' lequë'.

¹⁹ Nutu nu tíl-lenë' didza' len cutu ulidzë' idzj,

Len nutu nu yöni chi'ë ga nac zi'tu'.

²⁰ Tu guidau' zoa bö cutu quítsjë' lei,

Ati' gui' chzoa ul, cutu usulë' lei,
Cati' uzoarë' le nac tsahui' queë'.

²¹ Lun löz Lë' yúgu'të bunách.

**Bönni' judío uná bë' ta'né':
“Dzag Jesús tu' xöhui”**

²² Ni'r djua'quë' ga zoë' Jesús tu bönni' nachúl lahuë' len curné', le yu'u lë' bö' xöhui', ati' Jesús bunë' bönni' na'. Cni' guc, rlé'inë' len ru'ë didza' bönni' na' bchul lahuë' len cugné'. ²³ Qui lë ni na' gulubani yúgu'të bunách nacué' ni', ta'ná:

—¿Naru' nactsë' Zxi'n Xsoë' David bönni' ni, Bönni' na' ral-la' guidë'?

²⁴ Cati' gulayönnë' lë ni bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—Bönni' ni rubijë' yugu' bö' xöhui' le dzag Lë' Beelzebú tu' xöhui', xangac bö' xöhui' na'.

²⁵ Ráquibe'inë' Jesús lë na' ta'zá' ládxi'quë' ati' rë' lequë':

—Gátitëz ga ta'ná bë' bunách, chqui' la'rúj chopl len la'dil-len lza'gac bunách ni', nit yöl-la' uná bë' quequë'. Lëzca' cni, chqui' la'rúj chopl bunách nacué' tu yöd'z o tu yu'u, len la'díl-l, cutu gac la'día' bunách nacué' yöd'z na' o yu'u na'. ²⁶ Lëzca' cni, chqui' ubj' la' lzë'iz Satanás tu' xöhui', len la'dil-len la' ley-gacz bö' xöhui' na', ¿nacxzc gac gdia' yöl-la' uná bë' qui tu' xöhui'? ²⁷ Rnali' quia' rubija' yugu' bö' xöhui' le dzag neda' Beelzebú tu' xöhui'. Chqui' runa' cni, ¿nuzxa dzag nup da'gac lbi'ili' cati' tu'bj' bö' xöhui'? Qui lë ni na' le tunczë' nac bë' nachixili'. ²⁸ Na'a, chqui' neda' rubija' yugu' bö' xöhui' le zoalen neda' yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y, le nactë chbdxin ga zoali' le rna bë'ë Dios.

²⁹ ¿Naru' huactsa nu bönni' tsazië' lidxë' bönni' nal len cuijë' yugu' yöl-la' tsahui' dzö' lidxë' chqui' zi'al cutu gúguë' bönni' nal na'? Ni'r gac tsazië' ulatjë' lidxë' bönni' nal na'.

³⁰ Nu curún neda' tsaxxón, rdá'baga' neda', len nu curutúb tsaxxón len neda', ruslás nu na'.

³¹ Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili', ca nac yúgu'të dul-la' tun bunách len yugu' didza' xöhui' ta'ná, unít lahuë' lequë' Dios, san nu bönni' gnë' zi'ë queë' Dios Bö' La'y, cutu ca' unít lahuë' lë' Dios. ³² Lëzca' cni, nu bönni' gnë' quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, Dios unít lahuë' lë', san nu bönni' gnë' queë' Dios Bö' La'y, cutu ca' unít lahuë' lë' Dios. Cutu unít lahuë' lë' dza ni zoaru' na'a, len cutu unít lahuë' lë' dza zi'a za'.

Le runru' nac bë' le nacru'

³³ Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' nac dxi'a yag, quia le nac dxi'a yag na', san chqui' nac xöhui' yag, quia ca' le nac xöhui'. Cni nac, le rbia yag nac bë' yag na'. ³⁴ Lbi'ili', di'a dza quecba' bël snia' nacli'. ¿Nacx gac güi'li' dxi'a didza', chqui' nacli' xöhui'? Ca nac le ta'zá' ládxi'gac bunách, lëzca' cni tui' didza'. ³⁵ Didza' dxi'a ru'ë bönni' dxi'a le yu'u icj ládxi'dau'huë' le nac dxi'a, san didza' cunác dxi'a ru'ë bönni' huia'dö' le yu'u icj ládxi'dau'huë' le cunác dxi'a. ³⁶ Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguë' Dios quegac bunách, cuequi' xbeynë' bunách ca nac yúgu'të didza' gulanazë' ca'. ³⁷ Ca nac didza' ru'u, cuequi' xbeynë' li', ati' uruju' dxi'a o gbagu'u xzguia' ni'a qui didza' na' bë'u.

**Ta'nabnë' Jesús gunë'
le gac bë' nu naquë'**

³⁸ Ni'r gulubi'ë didza' yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi, të' Jesús:

—Bönni' Usëdi, ré'nitu' glé'itu' tu le gunu' le gac bë' dë lu na'u yöl-la' uná bë'.

³⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Ta'nabnë' neda' guna' tu le gac bë' nu naca' bönni' tua'dö' ni, cuzóa gdu

ládxi'quë'. Cutu bi le gac bë' la'lé'inë', san tuz le nac bë' na' ca guc queë' Jonás, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios. ⁴⁰ Ca na' guc queë' Jonás na', buga'në' lë'ba' böl zxön gdu tsonn dza tsonn yël, lëzca' cni gac quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, tsonn dza tsonn yël uga' na' xzan yu. ⁴¹ Bönni' gulacu'ë yödZ Nínive la'yasë' dza gchuguë' Dios que-gac bunách cati' cuequi xbeynë' bunách dza ni zoaru' na'a, ati' le glunë' uspaga' bunách ni zxguia' le gulubí'i ládxi'quë' bönni' Nínive na' cati' ni' gdxjji'në' lequë' Jonás xtídzë'ë Dios, ati' na'a zoa' ni neda', len náctëra' blau ca Jonás na'. ⁴² Lëzca' cni, ngul ni' gna bé'inu yödZ dë zaca' ga rdöd gbidz beo' ziaG tsasnu dza gchuguë' Dios quegac bunách cati' cuequi xbeynë' bunách dza ni zoaru' na'a, ati' le bennu uspaga' lequë' zxguia', le brujnu ngul na' ga nactër zi'tu' quië yón-inu didza' rejni'i bë'ë Salomón, ati' na'a zoa' ni neda', len náctëra' blau ca Salomón na'.

Cati' rudxín xlatj bö' xöhui'

⁴³ Gnë' ca' Jesús:

—Cati' r-ruj bö' xöhui' yu'u bönni', rda gap nabídx, rguilj ga uzi' ladxi'. Chqui' cutu gdzöli ga na' uzi' ladxi', ⁴⁴ ni'r gna: “Huöja' xlatja' ga ni' bruja'.” Cati' udxín ga ni' bruj, tsajxaca' bönni' na', naquë' ca tu yu'u nadách, len nalúa, len chnabá'a quië nu tsajsóa ni'. ⁴⁵ Ni'r tseaj, tsajxí' yegádx bö' xöhui' nácgac-tër xöhui' ca lei, ati' la'yáz yúgu'të, len la'cuá' lu bönni' na', ati' ga udx huayáli'tër ca gac queë' bönni' na' ca guc queë' zi'al. Lëzca' cni gac quegac bunách tua'dö' ni.

Xnë'ë Jesús len yugu' bönni' böchë'ë

⁴⁶ Cati' ni' ruí'lenë' bunách didza' ni Jesús, guladxinë' ni' xnë'ë Jesús len yugu' bönni' böchë'ë. Gulacu'ë lö'al len

glë'nnë' luí'lenë' Jesús didza'. ⁴⁷ Ni'r gdxjji'në' Jesús tu bönni', rë' Lë':

—Byutsca', nacu'ë lö'al xna'u len yugu' bönni' böchu'u, të'nnë' luí'lenë' Li' didza'.

⁴⁸ Bubi'ë didza' Jesús, rë' bönni' na' gdxjji'në' Lë' cni, rnë':

—¿Nuzxa caz xna'a len nupxcz bönni' böcha'a?

⁴⁹ Ni'r bulí në'ë, bulu'ë yugu' bönni' uséd queë', len rnë':

—Byutsca', bönni' ni nacquë' ca xna'cza' len bóchi'cza'. ⁵⁰ Núti'tëz nu run ca rë'ncznë' Xuza' zoë' yehua' yubá, nu ni nac bi'i bóchi'cza', len bi'i zanca'ca', len xna'cza'.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac qui bönni' guz

13 La' dza ni'z brujë' Jesús lu yu'u, ati' yajchö'ë ra' nis zxön. ² Le guladxín ga zoë' Jesús bunách zian, grenë' tu lë'i bárcodau', len grö'ë ni', ati' bunách zian na' gulacua' luyú bidx ra' nis zxön na'. ³ Ni'r bé'lenë' lequë' didza' Jesús, zian le busëdnë' lequë', yugu' le benë' Isaqui', rnë':

—Gul-yutsca', brujë' bönni' guz, zjësië' xseydau'. ⁴ Tsal ni' zjësië', glas ra' nöz la'gac xseydau' na', ati' guladxinba' bguindau', glë'jba' xseydau' na'. ⁵ Glas luyú ga rë' guiöj yela'gac xseydau' na', ga na' curó' szxöni yu, ati' la' gulalentë, le curó' ni' szxöni yu. ⁶ Ni'r cati' budzá'a, la' gulacuadtë len gulabídx lë na' bësië', le cunác ga lun luí. ⁷ Gulalén ga gululén lba yötsi' yela'gac xseydau' na' glas, ati' gulazxón lba yötsi' na' len gularöli lë na' bësië', glun ditj lei. ⁸ Glas ga nac luyú dxi'a yela'gac xseydau' na', ati' gulunódzj. Gulunódzj yetú gayua'tër ca' la'gac lë na' bësië'. Gulunódzj yetsonnlalj ca' yela'gac na', ati' gulunódzj yechí uruá' ca' yela'gac na'. ⁹ Nu zoa nag len ryöni, ral-la' uzë nag.

Le të'ni lun le benë' Isaquí' Jesús

¹⁰ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë' len gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Bíx quië ruí'lenu' bunách didza' yugu' le runu' Isaquí'?

¹¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Ru'ë lbi'ili' latj Dios tséjni'li' le n-gachi' ca rna bë'ë Lë' yehua' yubá, san cutu të'ni la'yejni'i bunách ni. ¹² Nu dë qui, Dios unódzjë' qui yelati', ati' szxónitër gata' qui, san nu cudé qui, la'z dui le dë qui gdua. ¹³ Qui lë ni na' ru'le-na' lequë' didza' yugu' le runa' Isaquí', le tu'yúë' san cutu ta'lé'inë'. Ta'yönnë' san cutu tu'zé nagquë' len cutu ta'yéjni'në'. ¹⁴ Cni rac quequë' quië utság lë na' gnë' Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

Le nactë yónili' san cutu tséjni'li'.

Uyuli' gna'li' san cutu glé'ili',

¹⁵ Le nazíd ládxi'dau'gac bunách ni,

Len cutu ryaz icj nagquë'.

Nadzudi' yøj lauquë',

Cui la'lé'inë' len yøj lauquë' na'.

Cutu luzé nagquë'

Len cutu luzejni'i ládxi'quë',

Len cutu luhuöaquë' quia' neda'

Quië gac una' lequë'.

¹⁶ Na'a, bica' ba lbi'ili', le rle'i yøj lauli' len ryöni nagli'. ¹⁷ Le nactë rëpa' lbi'ili', glë'nnë' la'lé'inë' le rlé'ili' lbi'ili' zian bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios len yugu' bönni' tsahui' san cutu gualalé'inë' lei. Glë'nnë' la'yönnë' le ryónili' lbi'ili' san cutu gulayönnë' lei.

Rusálj la'në' Jesús le benë' Isaquí'

¹⁸ Gnë' ca' Jesús:

—Gul-zé nagli' ca nac le bena' Isaquí' qui bönni' guz. ¹⁹ Núti'tëz nu ryöni didza' ca rna bë'ë Dios yehua' yubá len cutu rejni'i lei, rac qui didza' ryöni nu na' ca guc qui xseydau' na' glas ra' nöz. La' za'të tu' xöhui' len rugúa didza' na' gyu'u icj ládxi'dau'huë' bönni' na'.

²⁰ Xseydau' na' glas luyú ga röz guiöj ruluí' ca rac queë' bönni' ryönnë' didza' na' len la' ruzëtë naguë' lu yöl-la' rudziji queë', ²¹ san ca na' cutu rdia' xseydau' na' le cudé ga gun luí, lëzca' cni rac queë' bönni' ni. Cati' gdxin tu le usaca' zi' lë', ati' la'bía ládxi'gac lë' bunách le nazí' lu në'ë didza' na', la' gactë chop ladxë'ë. ²² Xseydau' na' glas ga na' gululén lba yösti' ruluí' ca rac queë' bönni' na' ryönnë' didza' na', san rui' ladxë'ë yugu' le dë yödzlyú ni, ati' nazí' yë'ë bönni' na', le rui' ladxë'ë yugu' yöl-la' tsahui' qui. Yugu' lë ni ta'röli didza' na' len tun ga cutu gun dxin lu icj ládxi'dau'huë'. ²³ Xseydau' na' glas luyú dxi'a ruluí' ca rac queë' bönni' ryönnë' didza' na' len réjni'në' lei, ati' run dxin didza' na' lu icj ládxi'dau'huë'. Nacgac la'gac bunách ca xseydau' na' gulunódzj yetú gayua'tër ca'. Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' gulunódzj yetsonnlalj ca', ati' nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' gulunódzj yechí uruá' ca'.

Guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxoa' xtil

²⁴ Yetú le benë' Isaquí' Jesús, rë' lequë':

—Ca gac ga gdxin le rna bë'ë Dios yehua' yubá nac ca guc qui xseydau' dxi'a guzë' tu bönni' ga nac la' yël queë'. ²⁵ Tsal na' tasië' bönni' nacu'ë lidxë', bdxin ni' tu nu curle'i lë' dxi'a, ati' yjöz la' yël queë' xsey guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxoa' xtil, ati' böjë' xlatjë'. ²⁶ Cati' blen zxoa' xtil na' len gröz deu qui, ga na' dxia xui'i, ni'r glac bë' guíxi'dau' xöhui' na'. ²⁷ Ni'r guladxinë' bönni' huen dxin ga zoë' bönni' xan la' yël na', len të' lë': "Xan, chqui' guzu' xseydau' dxi'a la' yël quiu', ¿nacx guc gualalén guíxi'dau' xöhui' na'?" ²⁸ Gudxë' lequë' xan la' yël na', rnë': "Benë' cni bönni' curlé'inë' neda' dxi'a." Ni'r gulanabnë' lë' huen dxin na', ta'né': "¿I

rë'nnu' tseajtu' tsjöljtu' guíxi'dau' xöhui' na'?" ²⁹Xanquë' rë' lequë': "Cutu. Nazx ca' cati' gládzu'li' guíxi'dau' xöhui' na', gládzu'lentëli' ca' yöl zxoá' xtil. ³⁰Dxi'ar gac güi'li' latj la'zxöngar tsaxxón cati' gdxinr dza tsajtubru' lei, ati' ni'r gyë-pa' nup lutúb lei: Gul-túb zi'al guíxi'dau' xöhui' na' len gul-guga' tsajxúndj hueaj quië uzégui'ru' lei, ati' ni'r utubli' zxoá' xtil lu yu'u quia'."

Runë' Isaqui' Jesús ca nac qui xsey mostaza

³¹Yetú le benë' Isaqui' Jesús, rë' lequë':

—Ca gac ga gdxin le rna bënë Dios yehua' yubá, gac ca rac qui tu xsey mostaza, le guzë' tu bönni' ga nac la' yël queë'. ³²Le nactë nactër cuidi' xsey mostaza na' ca yúgu'të xseydau' yezica', san cati' chnadúz, rxöntër ca yúgu'të guixi' cuan len rac zxön ca nac tu yag, ati' ta'dxinba' bguindau' tun lidxcba' lu zzuza' në'i.

Runë' Isaqui' Jesús qui xnë'i yöt xtil

³³Yetú le benë' Isaqui' Jesús, rë' lequë':

—Ca gac ga gdxin le rna bënë Dios yehua' yubá gac ca le run xnë'i yöt xtil, le buchíxinu ngul len tsonn lbix yöjz zxoá' xtil, ati' gyazx gdtüë cua na'.

Le rë'ni gun le runë' Isaqui' Jesús

³⁴Yúgu'të lë ni benë' Isaqui' Jesús, bé'lenë' bunách nacuá' ni' didza', len cutu bi didza' bé'lenë' lequë' le cubenë' Isaqui'. ³⁵Cni benë' quië butság lë na' buzujë' lu guich bönni' bënë didza' uláz queë' Dios, gnë':

Gu'a didza' yugu' le guna' Isaqui'.
Gnia' yugu' le nagachi' cati' ni' gzu lau zi'a guta' yödzyü.

Rguixjö'ë Jesús le benë' Isaqui' qui guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxoá' xtil

³⁶Ni'r buzeynë' bunách nacuá' ni' didza' Jesús, busölë'ë lequë', ati' gyazië' yu'u. Ni'r guladxinë' ga zoë' bönni' uséd queë' len të' Lë':

—Gdixjöi' netu' le rë'ni gna lë na' benu' Isaqui' qui guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxoá' xtil.

³⁷Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Bönni' razë' xseydau' dxi'a naca' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

³⁸La' yël na' nac yödzyü ni, ati' xseydau' dxi'a na' ruluí' ca nacgac nup nababgac ga rna bënë Dios. Guíxi'dau' xöhui' na' nalá' ca nac yöl zxoá' xtil ruluí' ca nacgac nup nacgac qui tu' xöhui'. ³⁹Nu na' curle'i dxi'a xan la' yël na' len yjöz guíxi'dau' xöhui' na', tu' xöhui'cz nac. Dza lutubë' na' ruluí' ca gac dza udx qui yödzyü ni, ati' nup na' tu'túb nacgac gbaz la'y queë' Dios. ⁴⁰Ca na' gac, gultubë' guíxi'dau' xöhui' na', len guluze'gui'ë lei lu gui', lëzca' cni gac cati' udx qui yödzyü ni. ⁴¹Neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, gsóla'gaca'-në' gbaz la'y quia', ati' lubijë' ga rna bënë Dios yúgu'të nup tun ga tun dul-la' lza'gac lenca' nup tua' dö'. ⁴²Yugu' gbaz la'y na' la'gu'ë lu gui' gabíl yugu' bönni' tua'dö' na'. Ni' la'bödxë' len lutí-l láya'quë'. ⁴³Ni'r la'yép yös yení' bunách tsahui', lacquë' ca gbidz ga ni' rna bënë Dios yehua' yubá. Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzé nag.

Runë' Isaqui' Jesús qui tu yöl-la' tsahui' nagachi'

⁴⁴Lëzca' cni benë' Isaqui' Jesús, rnë':

—Le rna bënë Dios yehua' yubá nac ca tu yöl-la' tsahui' nagachi' tu la' yël. Cati' budzölnë' lei tu bönni', bucachë'ë lei leyúbl ga na' bgachi', ati' lu yöl-la' rudziji queë' gyijë', yjéti'ë yúgu'të le dë

queë' ati' gu'uë' la' yël na' quië gata' queë' yöl-la' tsahui' na'.

**Runë' Isaqui' Jesús
qui tu bga záqui'tsqui**

⁴⁵ Gnë' ca' Jesús:

—Ca ral-la' së ládxi'li' le rna bë'ë Dios yehua' yubá nac ca benë' tu bönni' ra'uë' len ruúti'ë, rguiljé' yugu' bga dx-i'a. ⁴⁶ Cati' bdzölnë' tu bga záqui'tsqui, gyijé', yjéti'ë yúgu'të le dë queë', ati' gu'uë' bga na'.

Runë' Isaqui' Jesús qui tu yöxj bö

⁴⁷ Lëzca' cni gnë' Jesús:

—Ca gac ga gdxin le rna bë'ë Dios yehua' yubá, gac ca run tu yöxj bö le ta'chiljé' bönni' lu nis zxön, le rají' zian bö l gza'a. ⁴⁸ Cati' chbdza' yöxj na', gulubijé' lei luyú bidx ra' nis zxön na', ati' ni' gulabö'ë len gulagu'ë-ba' lu bdö'a yugu' bö dxi'a, san yugu' bö ca'z, gularu'në'-ba'. ⁴⁹ Lëzca' cni gac cati' udx qui yödzlyú ni. La'rujé' gbaz la'y queë' Dios ati' lubijé' quizi bunách tsahui', lu-cutië' lequë' ladj bunách tua'dö'.

⁵⁰ Ni'r la'gu'ë lu gui' gabíl bunách tua'dö' na'. Ni' la'bödxë' len lutíl-láya'quë'.

Yöl-la' tsahui' le nac gul len le nac cub

⁵¹ Ni'r Jesús gnabnë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—¿I réjni'li' yúgu'të lë ni?

Gulubi'ë didza', të' Lë':

—Ja, Xan.

⁵² Jesús gudxë' lequë':

—Cati' chnazí' lu në'ë bönni' gdau' usëdi le rna bë'ë Dios yehua' yubá, naquë' ca bönni' xan yu'u, rbijé' ladj yöl-la' tsahui' queë' le nac cub len le nac gul, le nacgac dxi'a, ruzi'ë xbey.

Le benë' Jesús yödz Nazaret

⁵³ Cati' budx benë' yugu' Isaqui' ni Jesús, buzé'ë ni'. ⁵⁴ Cati' budxinë' ladjë',

busëdnë' bunách nacué' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' gulubannë', ta'në':

—¿Gazxcz bzëdnë' yöl-la' rejni'i ni bönni' ni? ¿Nacxcz nac, runë' yugu' yöl-la' huac ni? ⁵⁵ Naquë' bönni' ni zx-i'në' bönni' bëdx yag, ati' lënu María xnë'ë. Naquë' bóchi'quë' Jacobo len José len Simón len Judas. ⁵⁶ Lëzca' nacué'lennu rë'u ni ngul zanë'. ¿Gazxcz bzëdnë' yúgu'të lë ni?

⁵⁷ Qui lë ni na' glac chop ládxi'quë', guluca'në' Lë'. Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Tun ba la'n bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios yúgu'të bunách, san cutu tun lë' ba la'n bunách uládz queë' len bunách nacué' lidxë'.

⁵⁸ Qui lë ni na' cutu benë' Jesús ni zian yöl-la' huac, le cutu ta'yejlë'ë Lë'.

**Ca guludöddë' Juan, bönni'
buquilë' bunách nis**

14 Lu dza ni', byönnë' Herodes, bönni' rna bë'ë luyú Galilea, ca nacgac yöl-la' huac runë' Jesús. ² Herodes na' gudxë' yugu' ni'a në'ë, rnë':

—Bönni' ni Juan, bönni' buquilë' bunách nis. Chbubanë' lu yöl-la' gut. Qui lë ni na' dë lu në'ë yöl-la' huac zxön na'.

³ Cni gnë' Herodes le bsölë'ë lëczë' bönni' gulazönë' Juan len glúguë'ë lë' du guia, ati' gulagu'ë lë' lidx guia le gú'ninu cni Herodías, ngul na' gucnu ngul queë' Felipe, böchë'ë Herodes na'. ⁴ Cni benë' Herodes, le gudxë' lë' Juan na': “Cutu ral-la' sóalenu'-nu.”

⁵ Qui lë ni na' gu'nnë' Herodes gdödë' Juan, san gúdxinë' la'dá'baga' lë' bunách lu yödz ni', le taqui bunách naquë' Juan na' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios. ⁶ Ni'r cati' gac lni qui dza gyë'inë' iz Herodes, brujbi' bi'i ngul queënu Herodías na' len bya'abi' laugac nup nacué' lni na', ati' bdzag ladxë'ë-bi' Herodes. ⁷ Gzxi' lu në'ë Herodes len benë' tsutsu xtizdë'ë

unödzej' queëbi' bíti'töz bi gnabbi' lahuë'. ⁸Le chnusédinu-bi' zi'al xna'bi', gudxbi' lè':

—Benn quia' na'a tu lu zxiga' zxon icjè' Juan, bönni' buquile' bunách nis.

⁹Ni'r bui'nnè' Herodes, san le chbenè' tsutsu xtudzè'è, len le gulayöni lè' nup ti'j tágulen lè', qui lè ni na' gna bé'inè' nu tsajnódzj queëbi' icjè' Juan na'. ¹⁰Cni guc, bsölè'è nu tsajríx yenè' Juan ga ni' yu'è lidx guá. ¹¹Bönni' na' nasölè'è bu'è icjè' Juan na', yu'u lu zxiga' zxon, ati' bunödzej' lei queëbi' bi'i ngul na', ati' lèbi' bua'bi' lei queënu xna'bi'.

¹²Ni'r guladxinè' ni' bönni' guladé'è Juan na', ati' guluú'è lè' len gulucachè'è lè'. Gdöd ni', yajtíxjöi'cnè' Jesús ca glac lè ni.

Jesús rugahuë' zianr ca chiún gayuá' bunách

¹³Cati' ráquibe'inè' lè ni Jesús, buzé'è ni', ati' grenè' tu lè'i bárcodau', zijè' la' queëzè' tu latj ca'z. Cati' gulayöni bunách tsijè' ni', gularujè' yugu' yödž ni', yjaquè' ga ni' gdxinè', ta'zè'i ní'aque'. ¹⁴Cati' burujè' lè'i barco Jesús, blé'inè' nacuá' ni' bunách zian, ati' buechi' ladxè'è lequè' len bunè' nup te'i, nútsa'gac ladjquè'. ¹⁵Cati' chrdzö' dza na', guladxinè' ga zoè' Jesús bönni' uséd queè', len tè' Lè':

—Chrdzö' na'a, ati' ca'z nac latj ni. Busöla' bunách ni tsjaquè' gap dè yödždau' quiè la'uè' bi lahuë'.

¹⁶Ni'r Jesús gudxè' lequè':

—Cutu run bayúdx tsjaquè'. Gul-nódzj lbi'ili' le lahuë'.

¹⁷Ni'r tè' Lè':

—Gayu'z yöt xtil dè len chopzba' böl dèba' queëtu' ni.

¹⁸Jesús rè' lequè':

—Gul-dguá' quia' ni.

¹⁹Ni'r gna bé'inè' bunách na' Jesús la'bó' ga yu'u daca'. Gdöd na' gdel-lè'è gayu' yöt xtil na' len chopba' böl na', ati'

bchis lahuë', ruyúè' zaca' yehua' yubá. Gudxè' Dios: "Xclenu'." Ni'r buzxuzxjè' yöt xtil na' len budödè' lei lu na'què' bönni' uséd queè', ati' lequè' gulaguisiè' lei laugac bunách zian na'. ²⁰Glahuè' yúgu'tè' len guluhuölnjè'. Ni'r gulutubè' bizxj naga'ngac len guludzé'è chinnu bdö'a. ²¹Bönni' ni' glahuè' glaquè' gdu chiún gayu'è, san nutu nu blab yugu' ngul len bi'idau'.

Jesús rzè'i ni'è lu nis zxon

²²Ni' la' bentè' Jesús ga gulabenè' lè'i bárcodau' bönni' uséd queè', tsjaquè', la'nörè' lahuè', la'dödè' yetslá'a nis zxon ni', tsal na' uzeyne' Lè' bunách nacuá' ni' didza'. ²³Cati' chnusölè'è bunách na' Jesús, grenè' ga nac tu lu gu'adau' ga ni' yajsóè' tuzè'. Ni' bulidzè' Dios. Cati' chgul, tuzè' zoè' ni'. ²⁴Bárcodau' ga na' nacu'è bönni' uséd queè' rdöd gatsj lahui'l nis zxon na', ati' ryas bárcodau' na' le ryas rdxia nis zxon na', le ruza-ga' barco na' bö' reycj. ²⁵Gdöd ladxi' yèl, gbiguè'è Jesús gal-la' ga na' nacu'è, rzè'i ni'è lu nis zxon. ²⁶Cati' gulalé'inè' Lè' bönni' uséd queè', rzè'i ni'è lu nis zxon, szxöni gulabö'è bagu'fi le tádxinè'. Gula-bödxyé'è, ta'né':

—Tu bxin na'.

²⁷Ni'r Jesús la' bulidztè' lequè', rnè':

—Gul-zxöni ladxí'li'. Neda' ni. Cutu gádxili'.

²⁸Ni'r bubi'è didza' Pedro, rè' Jesús:

—Xan, chqui' nacu' Li', gna be'i neda' guida' ga na' zu' lu nis.

²⁹Jesús gudxè' lè':

—Gda.

Ni'r böjtjè' Pedro lè'i bárcodau' na' len gzè'i ni'è lu nis zxon, zijè' ga na' zoè' Jesús. ³⁰Ni'r cati' blé'inè' Pedro ca rutá nis bö' na' reycj, gúdxinè'. Ni'r gzu lahuè' rötjè' lu nis, ati' grödxyè'è. Bulidzè' Jesús, rnè':

—Xan, buslá neda'.

³¹ Jesús la' bulitë në'ë. Buguel-lë'ë lë', len rë' lë':

—Lati'z réjlë'u neda'. ¿Bizx quië guc chop ladxu'u?

³² Cati' gulubenë' lë'i bárcodau' na', grö' dxi bö' na' reycj. ³³ Ni'r gulayíj ládxi'quë' Jesús bönni' nacu'ë lë'i bárcodau' na', ta'në':

—Le nactë, Zxi'në' Dios nacu'.

Jesús ruúnë' bönni' huë' nacu'ë Genesaret

³⁴ Cati' chguladödë' yetslá'a nis zxon na', la' guladxintë' lu xyu yödz Genesaret. ³⁵ Cati' guluúnbë'ë Jesús bönni' yödz ni', gulasölë'ë didza' gdutë luyú ni', ati' djua'quë' ga zoë' Jesús yúgu'të nup te'i. ³⁶ Gláta'yue' lahuë' Jesús gu'ë lequë' latj la'ganzë' rui'i lari' nacuë', ati' la' guluhuöactë yúgu'të nup na' gulagán lari' na'.

Le tun ga cunacru' dxi'a lahuë' Dios

15 Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi, narujquë' Jerusalén, ati' të' Jesús:

²—¿Bizx quië tunë' bönni' uséd quiu' le rdöd bë'i ca nac le nalëbiru' runru' ca glunë' xuz xtau'ru'? Cutu ta'guíb na'quë' ca nac qui gdau' cati' zi'a lahuë'.

³ Bubi'ë didza' Jesús, gnabnë' lequë', rnë':

—¿Bizx quië lbi'ili' ca' ruca'nli' ca'z zxba queë' Dios quië gunli' le nalëbili' runli'? ⁴ Cni nac, le gna bé'inë' lbi'ili' Dios, gnë': “Ben ba la'n xuz xna'u”, len gnë' ca': “Nu gnë' zi' qui xuz xnë'i, tsaz gat nu na'.” ⁵ San lbi'ili' rnali': “Chqui' nu guië xuz xnë'i: Cutu bi gac gunna' quiu' le chgzxi' lu na'a gunna' queë' Dios yúgu'të, ⁶ cutur bi ral-la' gun qui xuz xnë'i nu na'.” Cni runli', ruca'nli' ca'z le gna bë'ë Dios, quië gunli' le nalëbili' runli'. ⁷ Lbi'ili', bönni' rulu'iz tsahui' cuinli',

gdu gdíxjö'ë ca nacli' Isafas, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

⁸ Bönni' ni, lu rú'agaczë' tunë' neda' ba la'n,

Len clëg gdu ládxi'quë'.

⁹ Daduz nac le ta'yíj ládxi'quë' neda'

Le tu'sëdnë' yugu' le gulaná bë' bunách.

¹⁰ Ni'r bulidzë' bunách nacuá' ni' Jesús, rë' lequë':

—Gul-zë nagli' le gyëpa' lbi'ili' len gul-tsejni'i. ¹¹ Clëg le ryaz ru'ë bönni' run ga cunaquë' dxi'a lahuë' Dios, san le r-ruj ru'ë, lë ni run ga cunaquë' dxi'a lahuë' Dios.

¹² Ni'r gulabiguë'ë ga zoë' Jesús bönni' uséd queë', len të' Lë':

—¿I nöznu' gulaleynë' bönni' gdau' fariseo cati' gulayönnë' didza' ni bë'u?

¹³ Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Yúgu'të le nadúz, le cuguzë' Xuza' zoë' yehua' yubá, huaduljgac gdu luí.

¹⁴ Gul-cá'n lequë'. Chnachúl lauquë' len ta'ché'ë nup nachúl laugac. Chqui' tu bönni' lau chul gchë'ë yetúë' bönni' lau chul, gropë' la'bixë' lu yeru.

¹⁵ Ni'r bubi'ë didza' Pedro, rë' Jesús:

—Bzejni'i netu' lë ni runu' lsaqui'.

¹⁶ Jesús rë' lequë':

—¿Naru' cu réjni'tsali' ca' lbi'ili'?

¹⁷ ¿Naru' cu réjni'tsali' ryaz lë'ru' yúgu'të le ryaz rú'aru', ati' rurúj lë'ru'?

¹⁸ Na'a, le r-ruj rú'ali', lu icj ládxi'dau'li' za', ati' lë ni run ga cunacli' dxi'a lahuë' Dios. ¹⁹ Cni rac, le ta'lén lu icj ládxi'dau'li' yugu' le rza' ládxi'li' le cunác, le lun ga gdódili' bunách, len le lun ga quitsjli' zxba qui yöl-la' nutság na', len le cunác runli', len yugu' le rzë ládxi'li' cuanli', len yugu' le rnëli' qui lza'li' le cunác, len yugu' le rnë xóhui'li'.

²⁰ Yugu' le cni tun ga cunaquë' dxi'a lahuë' Dios tu bönni', san chqui' cunayár në'ë ca nac qui gdau' cati' bi gahuë', cutu gun ga cunaquë' dxi'a lahuë' Dios.

Réjlè'nu Jesús ngul gza'a

²¹ Ni'r buzé'ë ni' Jesús, gyijé' lu xyu yödZ Tiro len yödZ Sidón. ²² Brujnu yödZ ni' tu ngul nababnu Canaán, ati' bë'nu zidZj didza', rënu Jesús:

—Xan, zxi'n xsoë' David, buechi' ladxi' neda'. Bi'i ngul quia' szxöni rzaca' rgui'bi' le yu'u lëbi' bô' xöhui'.

²³ Cutu bi didza' bubi'ë Jesús. Ni'r gulabiguë'ë ga zoë' bönni' uséd queë', ati' glë' Lë', ta'né':

—Busöla'-nu, le za'nu cüdzu'ru' rbódxya'anu.

²⁴ Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë'-nu:

—Dios nasölë'ë neda' gáclena' bunách Israel, nacgac ca bö'cu' zxíla'dau' nanitcba'.

²⁵ Ni'r gbíga'nu ga zoë' Jesús ngul na' len gyij ládxi'nu Lë', rënu Lë':

—Xan, guclen neda'.

²⁶ Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Cutu nac dxi'a uguaru' yöt quecbi' bi'idau' len chu'nru' lei laucba' bö'cu'dau'.

²⁷ Ni'r rënu Jesús ngul na', rnanu:

—Ja, Xan, san táguba' bó'cu'dau' na' le bizxj tu'huóxj ga tagu xanca'.

²⁸ Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Nguldau'. Gdu nac ca réjlè'nu neda'. Gac quiu' ca rë'nnu'.

La' ni'z böáctëbi' bi'i nguldau' queënu.

Jesús ruúnë' zian nup te'i

²⁹ Ni'r buzé'ë ni' Jesús len gdödë' ga nac ra' nis zxön qui Galilea. Grenë' ga nac tu lu gu'adau', ati' ni' grö'ë.

³⁰ Guladxín ga zoë' Jesús bunách zian djua'quë' nup cuta'zá' len nup nachúl laugac, len nup cuta'né', len nup narugu ni'a na'gac, len zianr nup te'i, ati' gulaguixjé' lequë' xni'ë Jesús, ati' Lë' bunë' lequë'. ³¹ Gulubani bunách ni' ca nac le benë' Jesús, le gulalé'inë' tu'né' nup cugulané', ati' nuhuöacgac nup grugu ni'a na'gac, ati' tu'zá' nup cugulazá', ati'

tu'le'i nup bchul laugac. Qui lë ni na' gulagu'ë yöl-la' ba Dios quegac bunách Israel.

Jesús rugahuë' zianr ca choa' gayuá' bunách

³² Ni'r Jesús bulidzë' yugu' bönni' uséd queë', len rë' lequë':

—Ruhuechi' ladxa'a bunách zian ni, le chguc tsonn dza zá'clenë' neda' len cutu bi dë le lahuë'. Cutu rë'nda' usóla'gaca'-në' tshuöjquë' lidxquë' ta'dunzë' ca', nazx ca' ludú ládxi'quë' la' nöz.

³³ Ni'r tël Lë' bönni' uséd queë', ta'né':

—¿Gazxcz gdzólitu' yöt xtil zian lu latj ca'z ni, le ugágutu' bunách zian ni?

³⁴ Gnabnë' lequë' Jesús, rnë':

—¿Balx yöt xtil dë queëli'?

Gulubi'ë didza', ta'né':

—Gadx, ati' nababzba' bö'lcuidi' dëba' queëtu' ni.

³⁵ Ni'r Jesús gna bé'inë' bunách zian na' la'bó' lu yu. ³⁶ Gdel-lë'ë gadx yöt xtil na' len yugu' bö'lcuidi' Dios: “Xclenu’.” Ni'r buzzuxzjé' groptë na' len bunödZjé' quequë' bönni' uséd queë', ati' lequë' gulaguisië' laugac bunách zian na'. ³⁷ Glahuë' yúgu'të' len guluhuöljné'. Gdöd ni' gultutbë' le bizxj naga'ngac, ati' guludzé'ë gadx bdö'a. ³⁸ Nacquë' choa' gayu'ë bönni' na' glahuë', san nutu nu blab yugu' ngul len bi'idau'. ³⁹ Ni'r Jesús busölë'ë bunách na' tshuöjquë' lidxquë', ati' grenë' lë'i bárcodau' ni', zijë' lu xyu yödZ Magdala.

Ta'nabnë' Jesús gunë' tu le gac bë' nuzxa naquë'

16 Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús yugu' bönni' gdau' fariseo len yugu' bönni' gdau' saduceo quië la'zì' bë'ë Jesús, ati' gulanabnë' Lë' gunë' tu le gac bë' ga za' yöl-la' uná bë' queë'. ² Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cati' rdzö', rnali' cni: “Gun dxi'a cxö, le rö' böaj xna luzxbá.”³ Cati' nac zildau', rnali' cni: “Cutu gun dxi'a na'a dza le rö' böaj xna len ruchúl luzxbá.” Lbi'ili', bönni' rului'z tsahui' cuinli'. Rac gnë ya'ali' nac gun luzxbá, san cutu gac tséjni'li' le rusëdi le tac dza ni zoaru' na'a. ⁴Bunách tua'dö' cuzóa gdu ládxi'-gac ta'nabi neda' guna' tu le gac bë' nu naca', san cutu bi le gac bë' la'lé'inë'. Tuz lë na' guc bë' ca guc queë' Jonás, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios la'lé'inë'.

Ni'r buca'në' lequë' Jesús, zhuöjë'.

Le tu'sëdnë' bönni' gdau' nac ca xnë'i yöt xtil

⁵Cati' guladxinë' yetslá'a nis zxon ni', gláquibe'inë' bönni' uséd queë' Jesús glal ládxi'que' lu'ë le lahuë'. ⁶Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Gul-yutsca'. Gul-gún chi'i cuinli' qui le nac ca xnë'i yöt xtil quequë' bönni' gdau' fariseo len quequë' bönni' gdau' saduceo.

⁷Ni'r la' légaczë' glun xtídza'que' bönni' uséd queë', ta'né':

—Rnë' cni le cunua'ru' yöt xtil.

⁸Ráquibe'inë' lë ni Jesús, ati' rë' lequë':

—¿Bixz quië run xtídza'li' la' lbi'izli' le cunua'li' yöt xtil? Lati'z réjlë'li' neda'.

⁹¿Naru' cu réjni'tsali' len cu rajnéyt-sali' ca guc quegac gayu' yöt xtil ni', lë na' glahuë' chián gayu'ë bönni', ati' tsca zian bdö'a butubli'? ¹⁰¿Naru' cu rajnéyt-sali' ca' ca guc quegac gadx yöt xtil ni', lë na' glahuë' choa' gayu'ë bönni' ati' tsca zian bdö'a butubli'? ¹¹¿Naru' cu réjni'li'? Cutu bë'a didza' qui yöt xtil cati' gudxa' lbi'ili' gun chi'i cuinli' qui le nac ca xnë'i yöt xtil quequë' bönni' gdau' fariseo len quequë' bönni' gdau' saduceo.

¹²Ni'r gulayéjni'në' cutu gudxë' lequë' Jesús lun chi'i cuinquë' qui xnë'i yöt xtil, san ral-la' lun chi'i cuinquë' qui le tu'sëd-

në' yugu' bönni' gdau' fariseo len yugu' bönni' gdau' saduceo.

Pedro rnë' Jesús naquë' Cristo

¹³Cati' bdxinë' Jesús lu xyu yödZ Ce-sarea, ga na' rna bë'ë Filipo, gnabné' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—¿Nacx ta'ná bunách nu naca' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách?

¹⁴Gulubi'ë didza', ta'né':

—La'quë' ta'né': “Juan nacu', bönni' ni' buquile' bunách nis.” Yela'quë' ta'né': “Elías nacu', bönni' ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios dza ni'të.” Yela'quë' ta'né': “Jeremías nacu', o yetúé' bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios.”

¹⁵Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Nazxga lbi'ili', ¿nuzxa rnali' naca' neda'?

¹⁶Bubi'ë didza' Simón Pedro, rë' Lë':

—Li' nacu' Cristo, Zxi'në' Dios ban.

¹⁷Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Bica' bau' li', Simón, zxi'në' Jonás, le cutu bului'inë' li' lë ni nu bönni', san Xuza' zoë' yehua' yubá bului'inë' li' lë ni. ¹⁸Neda' répa' li', li' nacu' Pedro, ati' lu guiöj ni ucu'a nup ludúb quia', ati' yöl-la' uná bë' qui tu' xöhui' cutu saqui' uzaga' xnözquë'. ¹⁹Gunna' quiu' yugu' zxi'n guia' qui latj ga rna bë' Nu zoa yehua' yubá. Le gna bë'u luyú ni, chgna bë' ca' Nu na' zoa yehua' yubá, ati' le gu'u latj gac luyú ni, chbë' latj gac lë na' Nu na' zoa ni' yehua' yubá.

²⁰Ni'r Jesús gna bé'inë' yugu' bönni' uséd queë' nutu nu lë'ë naquë' Lë' Cristo.

Jesús rguíxjö'ë ca zi'a ludöddë' Lë'

²¹La' dza ni'z gzu lahuë' Jesús rguíxjöi'në' yugu' bönni' uséd queë' run bayúdx tsijë' Jerusalén, ati' ni' lusaca' zi'ë Lë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i, len bönni' gdau' tu'sëdi, ati' ni'r ludöddë' Lë', san cati' gac tsonn dza ubanë' lu yöl-la' gut. ²²Ni'r

quizi bchë'ë Jesús Pedro len gzu lahuë' rdil-lë' Lë' didza', rnë':

—Xan, cutu gu'ë latj Dios. Cutu ca' gac quiu' ca rnau'.

²³ Ni'r bueycjë' Jesús, len rë' Pedro:

—Bcuit ga zoa'. Runu' ca run Satanás, tu' xöhuí'. Runu' ga gac chop ladxa'a le cutu nac ca rza' ladxë'ë Dios le rza' ladx-u'u li', san ca ta'zá'z ládi'gac bunách.

²⁴ Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—Chqui' zoë' bönni' rë'nnë' të'ë neda', ral-la' uzóë' tsla'l yugu' le rzë ladxë'ë, len gaquë' ca tu bönni' zijë' zajtë'ë lë'i yag cruz, ati' ni'r gac të'ë neda'. ²⁵ Nu bönni' guë'nnë' gun chi'ë yöl-la' na'bán queë', unitië' lei, san bönni' unitië' yöl-la' na'bán queë' le dë'ë neda', gata' queë' yöl-la' na'bán gdu. ²⁶ ¿Bizxa uzi't-së' xbey bönni' chqui' utubë' yúgu'të le dë yödzyú ni san unitië' yöl-la' na'bán gdu queë'? ¿Bizxa caz gac unödzyë' bönni' quië gata' queë' yöl-la' na'bán gdu? ²⁷ Cni rnia', le huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, dzag neda' yöl-la' yení' queë' Xuza' Dios, len dza-gquë' neda' gbaz la'y quia'. Ni'r ubi'a qui queë' bunách tsca nac le nungac. ²⁸ Le nactë rëpa' lbi'ili': "Cutu ca' lat la'-gac nup nacua' ni cati' la'le'ir duná bë'a neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách."

Rdza' ca nalá' lahuë' Jesús

17 Gdöd xop dza, Jesús gdel-lë'ë Pedro len Jacobo len Juan, böchë'ë Jacobo na', ati' bchë'ë lequë', yjaquë' quizi ga nac tu lu gui'a sib. ² Ni' bdza' ca nalá' lahuë' Jesús lauquë'. Gyëp yös yení' lahuë' Jesús ca ruzení' gbidz, ati' böac chguichdau'z lari' nacué' ca yení'. ³ Ni'r gulalé'inë' bönni' uséd queë' na' buluí' lauquë' Moisés len Elías, tuí'lenë' Jesús didza'. ⁴ Ni'r Pedro rë' Jesús:

—Xan, nac dxi'a zoaru' ni. Chqui' rë'n-nu', guna' ni tsonn yu'u lága'dau', tu

quiu', yetú queë' Moisés, len yetú queë' Elías.

⁵ Tsal ni' ru'ë didza' ni Pedro, la' grö'të ni' tu böaj yení' le gzxoa lequë', ati' lu böaj na' byön chi'i nu rna:

—Bönni' ni Zxi'ncza'. Nadxi'ida'-në' len rdzag ladxa'a Lë'. Gul-zé nagli' didza' gu'ë.

⁶ Cati' gulayönnë' chi'i na' bönni' uséd queë', guladzö'ë guzru'al len gladxi guladzöbnë'. ⁷ Ni'r gbiguë'ë Jesús ga na' nacué'ë, ati' gdané' lequë', rnë':

—Gul-tsás. Cutu gádxili'.

⁸ Cati' gulachís lauquë', guluyüë', nutur nu gulalé'inë', san tuzë' Jesús.

⁹ Cati' ni' tu'dinnië' lu gui'a na', gna bé'inë' lequë' Jesús, rnë':

—Nutu nu guiëli' ca guc lë ni blé'ili' cati' ubanra' lu yöl-la' gut neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

¹⁰ Ni'r gulanabnë' Lë' bönni' uséd queë', ta'né':

—¿Bizx quië ta'né' bönni' gdau' usëdi run bayúdx uluí' lahuë' Elías zi'al ca uluí' lahuë' Cristo?

¹¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë uluí' lauczë' zi'al Elías, len uca'në' tsahui' yúgu'të. ¹² Neda' rëpa' lbi'ili': "Chbuluí' lahuë' Elías na', san cutu guluúnbë'ë lë', ati' yúgu'të ca rnaz quequë' glunë' queë'." Lëzca' cni lunë' quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lusaca' zi'ë neda'.

¹³ Ni'r gulayéjni'në' bönni' uséd queë', bé'lenë' lequë' didza' Jesús ca guc queë' Juan, bönni' na' buquilë' bunách nis.

Ruúnë'-bi' Jesús tubi' bi'i bönni' ré'ibi' xjuti'

¹⁴ Cati' guladxinë' ga na' nacua' bunách zian, gbiguë'ë ga zoë' Jesús tu bönni', ati' buzechu xzibë' lahuë' Jesús ¹⁵ len rë' Lë':

—Xan, buechi' ladxi'-bi' bi'i bönni'-dau' quia', le ré'ibi' xjuti', len sxzöni rza-ca' rgui'bi', ati' zian lzu rdzö'bi' lu gui' o

lu nis. ¹⁶ Chdgu'a-bi' lauquë' bönni' uséd quiu' san cutu guc luünë'-bi'.

¹⁷ Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Lbi'ili', bunách curéjlë'li' len cunacli' tsahui'. ¿Gáca'xtécz ral-la' sóalena' lbi'ili' quië tséjlë'li' neda'? ¿Gáca'xtécz ral-la' gua' glena' queëli'? Gul-dguá'-bi' quia' ni.

¹⁸ Ni'r Jesús buzeynë' ba nadx bö xöhui' na' yu'u lëbi', ati' la' burujtë lëbi', ati' la' na'z böáctëbi' bi'i bönni'dau' na'.

¹⁹ Ni'r, quizi gulabiguë'ë ga zoë' Jesús bönni' uséd queë', ati' gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Bixz quië na' netu' cutu guc ubijtu' bö' xöhui' na'?

²⁰ Jesús rë' lequë':

—Cutu gzxáqui'li' le curéjlë'li' Dios gdu ládxi'li'. Le nactë répa' lbi'ili', zal-la' cuidi'z nac yöl-la' rejlé' queëli' Dios, nacz ca tu xseydau' mostaza, huac guiëli' gu'adau' ni: “Bcuit ni len yajsóa ni'”, ati' la' gcuittë gu'adau' na'. Cutu bi zoa le cugác gunli' chqui' réjlë'li' Dios gdu ládxi'li'. ²¹ Tu bö' xöhui' cni gac ubijli' tuz chqui' ulidzli'-në' Dios, len gunli' gubás.

Rguíxjö'ë leyúbl Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

²² Tsal ni' ta'dé' luyú Galilea, Jesús gudxë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—Zoa nu udód neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'gac bunách. ²³ Ludöddë' neda', san cati' gac tsonn dza Dios uspanë' neda'.

Ni'r guluhui'nnë' bönni' uséd queë'.

Jesús rguizxj lazë' qui gdau'

²⁴ Cati' guludxinë' Capernaum Jesús len yugu' bönni' uséd queë', guladxinë' ga zoë' Pedro bönni' tu'quizxjë' bunách lazgac qui gdau', ati' të' Pedro:

—¿Naru' cu quizxj lazë' qui gdau' bönni' rusëdnë' lbi'ili'?

²⁵ Bubi'ë didza' Pedro, rnë':

—Ja, huaguizxjë'.

Cati' buazië' Pedro lu yu'u, Jesús la' bulidztë' lë' len rë' lë':

—¿Nacx rusaca' quiu', Simón? Bönni' ta'ná bë'ë luyú ni, ¿nupx tu'quizxjë' le rguizxj laz len lazxj qui yu? ¿Naru' tu'quizxjë' bunách uládz quequë' o bunách gza'a?

²⁶ Bubi'ë didza' Pedro, rë' Lë':

—Bunách gza'a tu'quizxjë'.

Ni'r Jesús rë' lë':

—Qui lë ni na', cutu run bayúdx quizxj laza' qui gdau' le naca' Zxi'në' Dios ca na' cutu bi ta'guíxj nup nacgac bunách uládz qui nu na' ruquíxj. ²⁷ Na'a, quië nutu nu gun leyru', gyeaj ra' nis zxön, yajzál lu nis le rzönnu'-ba' bö, ati' bö cuiju'-ba' zi'al, gzxí'-ba'. Cati' gsalju' rú'aba', ni' gdzólinu' tu dumí lasdau'. Gzxi' lei, ati' gdizxj laza' len lazu'.

¿Nuzxal gac blau?

18 La' dza ni'z guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë', ati' gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Núzxalë' bönni' ni gaquë' blau ga rna bë'ë Dios yehua' yubá?

² Bulidzë'-bi' Jesús tubi' bi'i bönni'dau', ati' buzöë'-bi' gatsj lahui' ga na' nacu'ë. ³ Ni'r rë' lequë':

—Le nactë répa' lbi'ili', chqui' cuhuöaccli' ca naccbi' bi'idau', cutu ca' tsazli' ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá. ⁴ Qui lë ni na', núti'tëz nu gac nõxj ladxi' len huöac ca nacbi' bi'idau' ni, nu ni gac blau ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá. ⁵ Núti'tëz nu gun ba la'n tubi' bi'idau' cni le náquibi' quia', néda'cza' gun ba la'n.

Le tun ga nu gun dul-la'

⁶ Gnë' ca' Jesús:

—Nu gun ga gunbi' dul-la' tubi' bi'idau' cni réjlë'bi' neda', dxi'ar gac queë' bönni' na' la'naru' ugal-lë' guiöj ryétuni yag yenë', ati' tsajsladzu' cuinë' lu nis zxön. ⁷ Bica' bayechi' bunách yödzlyú ni

tun ga tunë' dul-la' lza'gac. Nacua'tecz le tun ga nu gun dul-la', san bica' bayechi' nu run ga nu gun dul-la'.

⁸Qui lë ni na', chqui' gun ga gunu' dul-la' na'u o ni'u, bchugu lei, len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga su' gbanu' curza'u o narugu ni'a na'u, len clëg nacua' chop na'u len chop ni'u ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl le gatga ul. ⁹Chqui' gun ga gunu' dul-la' yøj lau', gleaj lei len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga su' gbanu', zoa tuz yøj lau', len clëg nacua' chop yøj lau', ati' tsajt-saziu' lu gui' gabíl.

Le run Isaqui' bö'cu' zxila' nanitba'

¹⁰Gnë' ca' Jesús:

—Gul-gún chi'i cuinli' cui uzoali'-bi' tsla'l nitubi' bi'idau' cni. Neda' rëpa' lbi'ili', nacua'teczë' gbaz la'y tun chi'ë lecbi' lahuë' Xuzza' zoë' yehua' yubá.

¹¹Bida' ni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, quië uslá' nu ni nanít.

¹²¿Nacx runi lbi'ili'? Nu bönni', nacua'ba' queë' tu gayuá' bö'cu' zxila', chqui' nitba' tuba', ¿naru' cu uca'në'-ba' taplalj yu chënnaba' na' len tsijë' gap nac lu gui'a, tsajtiljë'-ba' bö'cu' zxíla'-dau' na' nanitba'? ¹³Chqui' udzölnë'-ba', le nactë rëpa' lbi'ili', udzijrnë' queëba' bö'cu' zxíla'dau' na' ca gunë' quecba' yetaplalj yu chënnaba' ni' cutu gulan-itba'. ¹⁴Lëzca' cni, Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá, cutu rë'nnë' nitbi' nitubi' bi'idau' cni.

Ca ral-la' unít lauru' böchi' lza'ru'

¹⁵Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' gua' dö' quiu' böchi' lza'u, gyeajtsca', yajcá'nlenë' tsahui' la' lbi'i-zli'. Chqui' uzë' naguë' li', chbuguel-lu'u böchi' lza'u. ¹⁶Chqui' cutu uzë' naguë' xtidzu'u, bchë'ë yetüë' o yechopë' bönni' quië urúj li xtidzu'u lauquë' chop tsonnë' bönni', nup gac lun lna' lau qui xtídza'li'. ¹⁷Chqui' cutu uzë' naguë' xtídza'quë',

gudx ca' bunách tu'dúb tu'séd queë' Dios, len chqui' cutu uzë' naguë' xtídza'-gac bunách na', ni'r gaquë' quiu' bönni' na' ca bönni' curejlë'ë Dios len ca bönni' ruquizxjë' uláz qui yödz zi'tu'.

¹⁸Le nactë rëpa' lbi'ili', yúgu'të le gna bë'li' luyú ni, nac le chgna bë'ë Dios yehua' yubá, ati' yúgu'të le güi'li' latj luyú ni, nac le chbë'ë latj Dios yehua' yubá.

¹⁹Lëzca' cni rëpa' lbi'ili', chqui' chop-zli' gun tuz xtídza'li' luyú ni ca nac tu le gnábili'-në' Dios, gunnë' queëli' lë na' Xuzcza' Dios, zoë' yehua' yubá. ²⁰Ga nacua' chop tsonn nup ni nudubgac quia' neda', zoacza' neda' gatsj lahui'l ga na' nacu'ë.

²¹Ni'r gbiguë'ë Pedro ga zoë' Jesús len gnabnë' Lë', rnë':

—Xan, ¿bálastë lzu ral-la' unít lahua' böchi' lza'a, nu na' rua' dö' quia'? ¿Naru' gadx lzu?

²²Jesús rë' lë':

—Neda' rëpa' li', clëg gadx lzuz, san gdu tsonnlalj yu chi cö' nac gadx lzu.

Le run Isaqui' bönni' huen dxin cutu bunít lahuë' lzë'ë

²³Gnë' ca' Jesús:

—Yetú ca', ca gun Nu na' rna bë' yehua' yubá nac ca benë' bönni' rna bë'ë. Gu'nnë' ucá'nlenë' tsahui' yugu' bönni' huen dxin queë'. ²⁴Cati' gzu lahuë' rucá'nlenë' lequë' tsahui', djua'quë' ga zoë' tu bönni' ral-lë'ë queë' zian gayuá' dumí. ²⁵Le cutu guc quizxjë', gna bë'ë xanë' la'da'u lë' len ngul queë', len yugu' bi'i queë', len yúgu'të le dë queë', ati' ni'r gazxj le ral-lë'ë queë' xanë' na'. ²⁶Ni'r buzechu xzibë' lahuë' xanë' huen dxin na' len gnabnë' lë', rnë': “Xan, ben zxön ladxu'u neda'. Huaguizxjca' li' yúgu'të.” ²⁷Ni'r xanë' na' buechi' ladxë'ë bönni' huen dxin queë' na', len bunít lahuë' lë' lë na' ral-lë'ë queë', ati' bu-sanë' lë'. ²⁸Cati' burujë' ni' bönni' huen

dxin na', la' yajtsagtë' tu bönni' rúnlenë' lë' tsaxón dxin, ati' bönni' na' ral-lë'ë queë' láti'dau'z dumí. Ni'r gzxönë' lë' len gzxöndjë' yenë', rë' lë': "Gdizxjtë lë na' ral-lu'u quia'." ²⁹ Ni'r buzechu zx-ibë' lahuë' lzë'ë na' len gnab yechë'ë lahuë', rnë': "Ben zxön ladxu'u neda'. Huaguizxjcz'a li' yúgu'të." ³⁰ Cutu gu'n-në' bönni' huen dxin na', ati' yajlu'ë lë' lidx guia dza quizxjrë' lë na' ral-lë'ë queë'. ³¹ Cati' gualalë'inë' lë ni yezca'rë' huen dxin, guluhuf'ntsquinë' ni'a queë', ati' yajtíxjöi'cnë' xanquë' yúgu'të lë na' guc. ³² Ni'r bulidzë' bönni' huen dxin na' xanquë', ati' rë' lë': "Li', huen dxin cunác tsahui'. Yúgu'të dumí na' gul-lu'u quia' bunít lahua' li'. Busula' lë na' gul-lu'u quia' le gnab yechu'u lahua'. ³³ ¿Naru' cu ral-la' huechi' ladxu'u ca' lza'u ca na' bena' quiu' neda', buechi' ladxa'a li'?" ³⁴ Ni'r gléytsquinë' xanë' len budödë' lë' lu na'gac nup lusaca' zi' lë' dza quizxjrë' gdu'te le ral-lë'ë queë'.

³⁵ Ni'r rnë' Jesús:

—Lëzca' cni gunë' queëli' Xuza' zoë' yehua' yubá chqui' cutu unít lauli' gdu ládxi'li' yugu' böchi' lza'li'.

Nup tu'lá'a yöl-la' nutság na'

19 Cati' budx bë'ë yugu' didza' ni Jesús, buzë'ë luyú Galilea, ati' bdxinë' luyú Judea le dë yetslá'a yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz. ² Zjaclen Jesús bunách zian, ati' bunë' lequë' ni'.

³ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús la'quë' bönni' gdau' fariseo quië la'zì' bë'ë Lë', ati' gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Naru' dë latj bönni' nutság në'ë usanë' ngul queë' ni'a qui bítitëz bi rac?

⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' cu nulábnili' le nayúj lu guich la'y ca benë' bunách Dios cati' zi'a benë' yödzlyú, bönni' len ngul benë' lequë'? ⁵ Cni gnë' Dios: "Qui lë ni na', ral-la' usanë' xuz xnë'ë bönni', ati' tsaz tsajsóalenë'-nu ngul queë', ati' gropë'

na' luhuöaquë' tuz bunách." ⁶ Cni nac, cutur nacquë' chopë' san tuz bunách chnuhuöacquë'. Qui lë ni na', cutu ral-la' lulë'ë bönni' nup na' benë' tuz Dios.

⁷ Ni'r gulanabnë' Jesús bönni' gdau' na', ta'né':

—¿Bizx quië na' gna bé'inë' lequë' Moisés le rui' latj bönni' unödzejë' queënu ngul queë' tu guich le rulá'a yöl-la' nutság na', ati' usanë'-nu ngul queë' na'?

⁸ Jesús rë' lequë':

—Cni benë' Moisés le nazíd icj ládxi'-dau'li', bennë' lbi'ili' latj usanli'-nu ngul queëli', san cati' gzu lau guta' grö' yödzlyú, cutu guc cni. ⁹ Neda' rëpa' lbi'ili', chqui' usanë'-nu ngul queë' bönni' len cutu gdálennu bönni' yubl, ati' utság ná'lenë'-nu ngul yubl, gunë' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'. Lëzca' cni, chqui' utság ná'lenë'-nu ngul na' nu bönni', nusanë'-nu bönni' queënu, gunë' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

¹⁰ Ni'r të' Jesús bönni' uséd queë', ta'né':

—Chqui' cni nac queë' bönni' zóalenë'-nu ngul queë', dxi'ar gac queë' la'naru' cu gtsagcz në'ë, uga'në' tuzë'.

¹¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cutu gac la'zì' lu na'gac didza' ni yúgu'të bunách, san nupz na' Dios ruzéjñi'në' lequë'. ¹² Nacu'ë bönni' cutu tu'tság ná'lenquë' ngul le cunacquë' gdu bönni' byu', le glaljë' ca', ati' yela'quë' bönni' cutu tu'tság ná'lenquë' ngul le guluzaga' xnözquë' bunách, ati' yela'quë' bönni' cutu tu'tság ná'lenquë' ngul quië gac lunë' xchinë' Dios Nu rna bë' yehua' yubá. Nu saqui' si' lu në'i didza' ni ral-la' si' lu në'i lei.

Rulíd tsahuë'ë-bi' Jesús yugu' bi'idau'

¹³ Ni'r djua'cquë'-bi' ga zoë' Jesús bi'idau' xuz xna'cbi' quië gxoa në'ë lecbi'

len ulidzë' Dios ni'a quecbi', ati' guluza-guë'ë xnözquë' bönni' uséd queë'. ¹⁴Ni'r rë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-güü'-bi' latj bi'idau' la'dxinbi' ga zoa', len cutu uzága'li' xnözcbi', le la'zí' latj nup nacgac ca yugu' bi'idau' cni ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá.

¹⁵Bxo'a në'ë lecbi' Jesús, ati' ni'r buzé'ë ni'.

Bönni' cuidi' dë yöl-la' tsahui' queë'

¹⁶Duyúë' Jesús bönni' ni zoë' iz cuidi' queë', len rë' Lë':

—Bönni' Usëdi gdu dxi'a. ¿Bizxa le nac dxi'a ral-la' guna' quië gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu?

¹⁷Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—¿I nöznu' bizxa na' rnau' quia', rnau' naca' gdu dxi'a? Nutu nu bönni' naquë' gdu dxi'a. Tuzë' Dios naquë' gdu dxi'a. Chqui' rë'nnu' gdél-li'nu' yöl-la' na'bán gdu, ben ca rna bë' zxba queë' Dios.

¹⁸Ni'r rë' Jesús bönni' na', rnë':

—¿Bizxal zxba na'?

Jesús rë' lë':

—Zxba na' gna bë'ë Moisés:

Cutu gdödnu' bunách.

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Cutu cuanu'.

Cutu gnëu' qui lza'u le cunác.

¹⁹Ben ba la'n xuz xna'u.

Bdxi'i böchi' lza'u ca nadxf'i cuinu'.

²⁰Gudxë' Jesús bönni' na' ni zoë' iz cuidi' queë', rnë':

—Yúgu'të lë ni runa' ga gdel-la' naca' bi'idau'. ¿Naru' zoa yetú le ral-la' guna'?

²¹Jesús rë' lë':

—Chqui' rë'nnu' gacu' gdu tsahui', gyeaj, yjëti' le dë quiu', ati' dumí na' si'u, bunódzj quegac bunách yechi'. Cni gata' quiu' yöl-la' tsahui' ni' yehua' yubá. Ni'r gda, gda' neda'.

²²Cati' byönnë' didza' ni bönni' na' ni zoë' iz cuidi' queë', zhuöjë' ruhui'nnë' le dëtca yöl-la' tsahui' queë'.

²³Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', baníg nac tsazië' ga rna bë'ë Dios yehua' yubá bönni' dë yöl-la' tsahui' queë'. ²⁴Yetú ca' rëpa' lbi'ili', nacr baníg tsazië' ga ni' rna bë'ë Dios bönni' dë yöl-la' tsahui' queë' ca tödba' böa' lu nag yötsi'.

²⁵Cati' gulayönnë' didza' ni bönni' uséd queë', gulubannë', ta'né':

—¿Nuzxa caz gac ulá, chqui'nu'?

²⁶Buyúë' lequë' Jesús len rë' lequë':

—Cutu gac lun lë ni bunách, san Dios huac gunë' yúgu'të.

²⁷Ni'r bubi'ë didza' Pedro, rë' Jesús:

—Byutsca', netu' chbuca'ntu' yúgu'të len zá'lentu' Li'. ¿Bizxar gata' queëtu'?

²⁸Jesús rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', dza ni' cati' ucúb yödzyú ati' cö'a gna bë'a neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, ga ni' gáctëra' blau, lëzca' lbi'ili' zá'lenli' neda', cö'li' chinnu latj ga gna bë'li', cuequi xbeyli' idxinnu cö'të yödz quegac zxi'n xsoë' Israel. ²⁹Nu bönni' ruca'në' lidxë', o yugu' böchë'ë, o yugu' zanë', o xuzë', o xnë'ë, o ngul queë', o yugu' zxi'në', o yugu' la' yël queë', quië gunë' xchina', bönni' ni si' queë' yetú gayua'tër ca', len gata' ca' queë' yöl-la' na'bán gdu.

³⁰Zian nup na'a nacgac blau, ca'z lugán, ati' nup na'a naga'ngac ca'z, hualác blau.

Runë' Isaqui' Jesús ca tunë' bönni' huen dxin

20 Gnë' ca' Jesús:

—Ca gun Nu na' rna bë' yehua' yubá nac ca benë' tu bönni' xan yu'u. Brujë' zildau', yajtiljë' bönni' lunë' dxin ga nac la' yël queë' ga na' naduzgac lba uva. ²Cati' chbugánlenë' tsahui' yugu' bönni' huen dxin na', quizzjë' lequë' tu dumí lazj qui tu dza, bsölë'ë lequë' lunë' dxin ga nac la' yël queë'. ³Cati' burujë' gdu xsil, blé'inë' yela'quë' bönni' nacua'zë' ca' ga nac lu yë'y. ⁴Rë'

lequè': "Gul-tséaj ca' lbi'ili' ga nac la' yèl quia', ati' quixxja' lbi'ili' le nac tsahui'." La' yjactè' ca' lequè'. ⁵Buru-jè' leyúbl bönni' xan yu'u na' gdu huag-bídz, lenca' gdu xhuò udzò' len la' tuz ca benè', bsölè'è la' yèl queè' yugu' bönni' yajxaquè'è ni'. ⁶Burujè' ca' cati' ni' zoa yeláti'dau'z gbidz len yajxaquè'è yela'què' bönni' nacua'zè' ca' ni', ati' rè' lequè': "¿Bizz quiè zóatsali' ni ca'z gdu dza, cutu bi dxin runli'?" ⁷Tè' lè' bönni' na', ta'né': "Nutu nu benn xchintu'." Ni'r rè' lequè': "Gul-tséaj ca' lbi'ili' ga nac la' yèl quia', ati' quixxja' lbi'ili' le nac tsahui'." ⁸Cati' chzoa gal, bönni' xan la' yèl na' rè' bönni' yu'u lu në'è dxin na', rnè': "Blidz-què' bönni' huen dxin na', ati' gu'u lazzxjuè', quixxju' zi'al bönni' na' guladxinè' yajseytè. Udx na' quixxju' bönni' na' guladxinè' zí'atèl." ⁹Ni'r guladxinè' bönni' yjenquè' dxin cati' ni' zoa yeláti'dau'z gbidz, len gulazi'è tu tuhueajquè' dumí lazzx qui tu dza. ¹⁰Cati' guladxinè' bönni' yjenquè' dxin zí'atèl, gláquinè' huazi'què' yelati', san lèzca' gulazi'è tu tuhueajquè' dumí lazzx qui tu dza. ¹¹Cati' gulazi'è lei, gulanètsquè' queè' bönni' xan yu'u na', ¹²ta'né': "Bönni' ni guladxinè' ga yajseytè, tu chi'z glunè' dxin, len tuz ca gdizxjtsu' lequè' ca netu', ati' netu' ni bentu' dxin gdu dza, gúguitscatu' gbidz." ¹³Bubi'è didza' xan la' yèl na', rè' tuè': "Böcha'a, cutu bi runa' quiu' le cunác tsahui'. ¿Naru' cu bugá'n tsáhui'ru' si'u tu dumí lazzx qui tu dza? ¹⁴Gzxi' lazzxju', len böaj lidxu'. Neda' rè'nda' quixxja' bönni' ni yjenè' dxin ga yajseytè la' leyz ca na' rguixxja' li'. ¹⁵¿Naru' cu dè lu na'a guna' ca rè'nda' len yugu' le naqui quia'? ¿Naru' ruzxé'itsanu'-nè' lza'u le runna' queè' szxöni?" ¹⁶Cni nac, la'què' bönni', tu'cá'n lequè' ca'z bunách, lacquè' blau, ati' la'què' bönni', nacquè' blau, luga'nè' ca'z. Zian nup nulidza', san nabábz nup la'rögaç.

Rguixjò'è leyúbl Jesús ca zi'a ludöddè' Lè'

¹⁷Cati' ni' yu'è nöz Jesús, zijè' Jerusalén, bchè'è quizi idxínnutè' bönni' uséd queè', len rè' lequè':

¹⁸—Gul-yutsca', rbenru' zijru' Jerusalén, ati' ni' soa nu udód neda', Bönni' Nuhuóaquè' Gdu Bunách, lu na'què' bxuz uná bè' len lu na'què' bönni' gdu' tu'sèdi, ati' la'chuguè' quia' gatia'. ¹⁹Ludödè' neda' lu na'què' bönni' gza'a quiè lutitjè' neda'. La'guinè' neda' len ludé'è neda' lè'i yag cruz, san cati' gac tsonn dza, Dios uspanè' neda' lu yöl-la' gut.

Le gnábinu Jesús xna'què' Jacobo len Juan

²⁰Ni'r bdxinnu ga zoè' Jesús xna'què' Jacobo len Juan, yugu' zxi'nè' Zebedeo, dzagquè'-nu chopè' ni, ati' buzechu zxi'bnu lahuè' Jesús, len gnábinu Lè' tu le uzá' ladxè'è queènu. ²¹Jesús gnabnè'-nu, rnè':

—¿Bizza rè'nnu'?

Rènu Lè':

—Gna bè' cö'bi' tubi' zxi'na' ni cuit lè'u yubél len yetubi' cö'bi' cuit lè'u yögl ga ni' gna bè'u.

²²Bubi'è didza' Jesús, rè' lequè':

—Cutu nózili' le rnabli'. ¿Naru' huac gua' glenli' le saca' qui'a neda', len gdil-li' nis ca gdila' neda' nis, gatia'?

Tè' Lè':

—Huactu'.

²³Ni'r Jesús rè' lequè':

—Le nactè le ral-la' saca' qui'a neda', gac ca' queèli', len le ral-la' gdila' neda' nis, gatia', gdil-li' ca' nis lbi'ili', san quiè cö'li' cuit lè'a yubél o cuit lè'a yögl, cutu dè lu na'a nu gu'a qui, san gata' quegac nup ni' chnupé'è quegac Xuza'.

²⁴Cati' gulayönnè' lè ni yechié' bönni' uséd queè' Jesús, gulaleynè'. ²⁵Ni'r bulidzè' lequè' Jesús, rnè':

—Nózcizli' ca tunè' bönni' ta'ná bé'inè' bunách gza'a, rdödtè bè'i ta'ná bé'inè' lequè', ati' nup ni' nacgac blau ta'ná be'i la' lza'gacz. ²⁶Cutu gac cni queèli'. Núti'tèzl-li' lbi'ili' nu rè'ni gac zxön ga zoali', nu ni ral-la' gun dxin qui yezíca'rli'. ²⁷Lèzca' cni, núti'tèzl-li' lbi'ili' nu guè'ni gac blau, ral-la' gac ca bönni' nada'u qui yezíca'rli'. ²⁸Lèzca' neda', Bönni' Nuhuóaquè' Gdu Bunách, bida' ni, clèg quiè nu gun xchina', san quiè guna' xchingac bunách, len udöda' yöl-la' na'bán quia', le quizzxda' quegac bunách zian quiè lulá.

Ruünè' Jesús chopè' bönni' nachúl lauquè'

²⁹Cati' ni' tu'rujè' yödz Jericó, zjaclen Jesús bunách zian. ³⁰Nacu'è ni' chopè' bönni' nachúl lauquè', rø'què' ra' nöz. Cati' gulayönnè' rdödè' ni' Jesús, glu'è zidzj didza', ta'né':

—Xan, zxi'n xsoè' David, buechi' ladxi' netu'.

³¹Gulaná be'i lequè' bunách zian nacuá' ni' quiè la'cu'è dxiz, san zidzjr glu'è didza', ta'né':

—Xan, zxi'n xsoè' David, buechi' ladxi' netu'.

³²Ni'r gzè' rbözè' Jesús, len bulidzè' lequè', ati' gnabnè' lequè', rnè':

—¿Bizxa ré'nili' guna' queèli'?

³³Tè' Jesús:

—Xan, ré'nitu' gunu' ga huöalj yöj lautu'.

³⁴Ni'r buechi' ladxè'è lequè' Jesús len gdanè' yöj lauquè'. La' guluhuöaljté yöj lauquè', ati' yjáclenè' Jesús.

Ba zxön ryaziè' Jesús yödz Jerusalén

21 Cati' guladxíngalè' yödz Jerusalén, len ni' nacu'è ga dè yödz Betfagé ga na' zoa Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, ni'r bsölè'è Jesús chopè' bönni' uséd queè', ²len rè' lequè':

—Gul-tseajtsca' yödzdau' ni' ca dödl ga ni zoaru', ati' la' tsajxáca'tèli'-ba' tuba' burro gna' nága'ba', len dzag lèba' tuba' burro byu'dau'. Gul-tsajsdéx-ba' len ghè'li'-ba' quia' ni. ³Chqui' nu bi guiè lbi'ili', gul-guiè nu na': “Xanru' rquinnè'-ba'.” Ni'r gsölè'è quia' lecba'.

⁴Cni guc quiè butság ca na' buzujè' lu guich bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios, gnè':

⁵Gul-guiè nup nacuá' yödz Sión, Gul-yutsca', zè'è queèli' Bönni' gna bé'inè' lbi'ili'.

Lu yöl-la' nöxj ladxi' queè' dxiè'-ba' tuba' burro.

Dxiè' cúdzu'ba' búrrodau' nacba' zxi'n-ba' böa' rua'ba' yua'.

⁶Ni'r yjaquè' ni' bönni' uséd queè', ati' glunè' ca na' gna bé'inè' lequè' Jesús.

⁷Gulaché'è-ba' burro gna' na' len burro byu'dau' na', ati' guludxiè' cúdzu'cba' yugu' lari' guitsa' quequè', ati' lahui lari' na' gdxie' Jesús. ⁸Nacuá' ca' ni' bunách zian, ati' gulachílj la' nöz yugu' lari' ta'xóa cúdzu'què'. Yela'què' guluchibè' zin le guluzxóè' ga nac la' nöz. ⁹Zidzj glu'è didza' bunách na' nanörgac len nup na' zjaclen Jesús, ta'né':

—Yöl-la' ba Lè', zxi'n xsoè' David. Bica' ba nu ni za' ni'a qui lè' Xanru'. Yöl-la' ba Dios.

¹⁰Cati' gyaziè' Jesús Jerusalén, glun rusbó yúgu'tè bunách lu yödz na', ati' zian nup glè lza'gac, ta'ná:

—¿Nuzxa caz bönni' ni'?

¹¹Yela'gac bunách ni' ta'ná:

—Nu ni Jesús, bönni' ru'è didza' uláz queè' Dios, nac ladzè' Nazaret luyú Galilea.

Jesús rulatjè' lö'a gdau'

¹²Cati' gyaziè' Jesús lö'a gdau' queè' Dios, buláguè'è ni'l yúgu'tè nup tuti' len ta'u ga nac lö'a gdau' na'. Burixè' ca' yugu' blag quequè' bönni' tu'tsè'è dumí

yödZ zi'tu', len yugu' le ta'bö'i nup tuti' budödau'. ¹³Rë' lequë':

—Nayúj lu guich la'y, rna: “Lidxa' si' lei, yu'u ga nu ulídZ Dios”, san lbi'ili' chnunli' ni ca nac bloj quegac gban.

¹⁴Cati' ni' zoë' Jesús nchil gdau', guladxinë' ga na' zoë' la'quë' bönni' nachúl laquë' len bönni' cuta'zé'ë, ati' Lë' bunë' lequë'. ¹⁵Gulaleyne' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi cati' gualalé'inë' yugu' yöl-la' huac ni runë' Jesús, len gulayönnë' tui'bi' zidZ didza' bi'idau' ga nac nchil gdau', ta'nabi':

—Bica' ba Lë', zxi'n xsoë' David.

¹⁶Ni'r tē' Jesús:

—¿Naru' cu ryönnu' ca ta'nabi' bi'i ni? Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Ja, ryönda'. ¿Naru' gatga nulábinili' le nayúj lu guich la'y cnicZ ral-la' gac? Cni rna: “Li' benu' ga glul-lbi' yöl-la' ba le nac gdu yugu' bi'i cuidi' len yugu' bi'i-dau' ni' tádx'i'bi'.”

¹⁷Ni'r buca'në' lequë' Jesús len burujë' Jerusalén, ati' gyijë' Betania ga ni' buga'në' gdu yël.

Jesús rulídZ zi'ë yag higo

¹⁸Cati' za' reni', ati' ni' zhuöjë' Jesús Jerusalén, rdunë'. ¹⁹Blé'inë' tu yag higo zoa gal-la' cuiti nöZ, ati' gbiguë'ë ga na' zoa, san cutu bi bdzölinë' lu yag na'. Xlagui'z dxia. Ni'r Jesús gudxë' lei:

—Cutur cuia le rbia quiu'.

La' gbidxtë yag higo na'. ²⁰Cati' gualalé'inë' lë ni bönni' uséd queë', guluban-në', ati' gulanabnë' Jesús, ta'në':

—¿NacxZ guc, gbidxtë yag ni?

²¹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë répa' lbi'ili', chqui' tséjlë'li' Dios len cugác chop ládxi'li', clëgz huac gunli' ca na' bena' qui yag ni, san chqui' guiëli' gui'a ni: “Bcui len yajsóa lu nis zXön”, gac ca na' gnali'. ²²Lëzca' cni, yúgu'të le gnabli' cati' ulidzli'-në' Dios, chqui' huayéjlë'li' gunnë' queëli' Dios, huazi'li' lë na' gnabli'.

Yöl-la' uná bë' dë lu në'ë Jesús

²³Ni'r gyazië' Jesús nchil gdau', len tsal ni' rusëdnë' bunách nacua' ni', guladxinë' ga zoë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i, ati' gulanabnë' Jesús, ta'në':

—¿Bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'u, runtsu' yugu' lë ni? ¿Nuzxa budód lu na'u yöl-la' uná bë' ni?

²⁴Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Lëzca' neda' gnábtSqui'da' lbi'ili' tu didza'. Chqui' quíxjöi'li' neda' ca nac, neda' ca' gyëpa' lbi'ili' bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'a runa' cni. ²⁵¿Nuzxa caz bsöla' Juan, buquilë' bunách nis? ¿Naru' Dios bsölë'ë lë', o gulasölë'ë lë' bönni'?

Ni'r gulazú laquë' bönni' gdau' na' ta'në' la' légaczë':

—Chqui' gnaru': Dios bsölë'ë lë', la' guiëtë' rë'u: “¿Bizx quië cutu gyéjlë'li' lë'?” ²⁶Na'a, chqui' gnaru': Gulasölë'ë lë' bönni', rádXiru' bunách lu yödZ le ta'ye-jlë'ë yúgu'të' Juan na' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

²⁷Qui lë ni na' gulubi'ë didza', tē' Jesús:

—Cutu nózitu'.

Jesús rë' lequë':

—Neda' ca', cutu gyëpa' lbi'ili' bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'a runa' lë ni.

Runë' Isaqi' Jesús ca nac quecbi' chopbi' bi'i bönni' queë' tu bönni'

²⁸Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni' gdau' na':

—¿Nacx runi lbi'ili'? Zoë' bönni' nacua'bi' chopbi' bi'i bönni' queë', ati' yjödXë'-bi' tubi' bi'i queë' na', gnë': “Zx-i'na', gyeaj na'a tsjenu' dxin ga nac la' yël quia' ga rögac lba uva.” ²⁹Bubi'bi' didza' bi'i na', gudxbi'-në': “Cutu rë'n-da' tsja’.” Gdöd ni' bubí'i ládxi'bi' ati' yjenbi' dxin. ³⁰Ni'r bönni' na' yjödXë'-bi' yetubi' bi'i queë' na', len la' leyz ca gnë', ati' bubi'bi' didza' bi'i ni, gudxbi'-në':

“Huac, Dad. Huayija.” Cutu gyeajbi' bi'i ni. ³¹ ¿Núxalbi' bi'i chop ni benbi' le bdzag ladxë'è xuzbi'?

Gulubi'è didza', tè' Jesús:

—Bi'i zi'al na'.

Ni'r Jesús rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', la'nörë' ca lbi'ili' yugu' bönni' uquízjx tua'dö' len yugu' ngul udá dzag, la'yazië' ga ni' rna bë'è Dios. ³² Cni gac, le bidë' ga zoali' Juan, bönni' buquilë' bunách nis, len busëdnë' lbi'ili' le nac tsahui' ca ral-la' gunli', ati' lbi'ili' cutu gyéjlë'li' lë', san gulayejlë'è lë' yugu' bönni' uquízjx len yugu' ngul udá dzag. Zal-la' blë'ili' lë ni, cutu bubí'i ládxi'li' quië tséjlë'li' lë'.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac quequë' bönni' huen dxin cunacque' tsahui'

³³ Gnë' ca' Jesús:

—Gul-zé nagli' yetú le guna' Isaqui'. Zoë' bönni' xan yu'u, ati' bönni' ni guzë' la' yël queë' yugu' lba uva. Glequë' li'aj qui len bchö'në' lerui guiöj ga gsië' xisi uva na'. Benë' ca' tu yu'u xtsa' ga nu uyú gdtutë la' yël queë'. Ni'r budödë' la' yël na' lu na'quë' bönni' huen dxin, la'zi'ë quequë' lati' hueaj, ati' gyijë' yödZ zi'tu'.

³⁴ Cati' chbdxin dza luchibë' la' yël na', bsölë'ë bönni' xan la' yël la'quë' ni'a në'ë ga na' nacu'ë bönni' huen dxin ni' quië luzi'ë lu na'quë' uláz queë'. ³⁵ Ni'r yugu' bönni' huen dxin na' gulazönë' yugu' ni'a në'ë na'. Glunë' huë' tuë' len yetúë' ca' guludöddë' lë', len yetúë' gululadxë' lë' guiöj. ³⁶ Leyúbl bsölë'ë ca' yela'quë' ni'a në'ë bönni' xan la' yël na', glaquë' ziantërë' ca nup na' bsölë'ë zi'al, ati' la' tuz ca glunë' quequë' bönni' huen dxin ni'.

³⁷ Ga yajseytë, bsölë'ë ca' zxi'në' ga na' nacu'ë. Gza' ladxë'ë, rnë': “Hualunë' ba la'n bi'i quia'.” ³⁸ Cati' gulalé'inë'-bi' zxi'në' bönni' huen dxin na', la' gulanatë' la' légaczë': “Bi'i ni gaqui queëbi' la' yël ni. Gul-dá, gdódiru'-bi', ati' gaqui

queëru' le ral-la' gaqui queëbi'.” ³⁹ Ni'r gulazönë'-bi', ati' gulubijë'-bi' ni'l la' yël ga na' rögac lba uva, ati' ni' guludöddë'-bi'.

⁴⁰ Ni'r Jesús gnabnë' lequë', gnë':

—Cati' udxinë' bönni' xan la' yël na', ¿naxc gunë' quequë' bönni' huen dxin ni'?

⁴¹ Gulubi'è didza' bönni' gdau' na', tè' Jesús:

—Usnitië' bönni' tua'dö' na', ati' la' yël queë' na' udödë' lu na'quë' yela'quë' bönni' huen dxin, bönni' lu'ë lë' uláz queë' cati' gdxin dza luchibë' lei.

⁴² Ni'r gudxë' lequë' Jesús:

—¿Naru' gatga nulábnili' lë na' nayúj lu guich la'y ca nac lë ni? Cni rna: Guiöj na' gularu'në' bönni' tu'cu'ë zö'ö, La' guiöj na'z chnac guiöj len zö'ö. Lëczë' Xanru' benë' ga nac cni Ati' nac tu le run ga rubániru'.

⁴³ Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili', xlatjli' ga na' rna bë'è Dios gdua queëli' len gata' quegac bunách lun ca ral-la' gun nu nadel-li' latj ni'. ⁴⁴ Nu gtup lu guiöj ni, la' cuinzi quitsj, ati' chqui' guiöj ni tsajbaga' bönni', uzxúzjx lë'.

⁴⁵ Cati' gulayönnë' lë na' benë' Isaqui' Jesús yugu' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gdau' fariseo, táquibe'inë' bë'è didza' Jesús ca nac quequë'. ⁴⁶ Gulazú gulabö'ë la'zönë' Jesús, san gládxinë' bunách zian nacuá' ni' le ta'yéjlë' naquë' Jesús bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac qui lni qui yöl-la' rutság na'

22 Leyúbl bé'lenë' lequë' didza' Jesús, benë' Isaqui', rnë':

²—Ca gac quegac nup la'yáz ga rna bë'è Dios yehua' yubá nac ca guc quegac nup bulidzë' bönni' rna bë'ë cati' benë' lni qui dza utság na'bi' bi'i bönni' queë'. ³ Bsölë'ë ni'a në'ë tsajxi'quë' nup na' chnulidzë' lid lni queëbi', san cutu glë'nnë' lidë'.

⁴Ni'r bsölë'ë yela'quë' ni'a në'ë len gudxë' lequë': "Gul-tsjödxtsca' nup na' chnulidza', guiëli' lequë': Gul-yutsca', chnupá'a la' huagu. Chbudódcda'-ba' yugu' xpëdxa' len yugu' böa' bëdx renni' quia'. Yúgu'të chnupá'a. Gul-dá, soaru' lni queëbi' bi'i quia' utság na'bi'."

⁵Cutu glunë' lequë' ba la'n bönni' na' yajlidzquë', ati' yjaquë' qui queëquë'. Tuë' yjenë' dxin, len yetüë' gyijë' tsjö'u tsjéti'ë. ⁶Yela'quë' gulazönë' yugu' ni'a në'ë na', ati' glu'ë dö' quequë' len guludödcde' lequë'. ⁷Cati' byönnë' lë ni bönni' na' rna bë'ë, gleyne' len bsölë'ë bönni' queë' rjaquë' gdil-l, guludödcde' bönni' gdödi bunách na', ati' guluquë-lë'ë gui' ladzquë'. ⁸Ni'r gudxë' yugu' ni'a në'ë bönni' na' rna bë'ë, gnë': "Le nactë chnupá'a qui lni na', san bönni' ni' bulidza' lequë', cutu glaquë' lsaca' djaquë' lni quia'. ⁹Gul-tseajttsca' gap nac la' nöz len gul-lídz yúgu'të nup tsajxá-ca'li' ni' lid lni queëbi' bi'i quia' utság na'bi'." ¹⁰Ni'r gularujë' ni'a në'ë na', zjaquë' gap nac la' nöz, ati' gulutubë' yúgu'të nup ni' yajxáca'quë', yugu' bönni' dxi'a len bönni' tua'dó', ati' ga na' rac lni gdza'r bunách.

¹¹Cati' gyazië' bönni' na' rna bë'ë quië uyüé' nup ni' nudubgac, ni' blé'inë' tu bönni' cutu nacuë' lari' dxi'a le bunödzejë' quequë' bönni' nacu'ë lni na'. ¹²Ni'r gudxë' bönni' na': "Böcha'a, zzoatsu' ni len cutu nacu' lari' dxi'a bunödzejä' quegac nup nacuá' lni?" Bönni' na' buséyj ru'ë. ¹³Ni'r gudxë' nup na' tun xchinë' bönni' na' rna bë'ë, gnë': "Gul-guga' ni'a në'ë bönni' ni. Gul-tsjachú'n-në' ni'l ga na' rö' chul. Ni' cödxë' len utíl-l layë'ë, lu yöl-la' ruhui'ni queë'."

¹⁴Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Zian nup nulidza', san nabábz nup la'rögac.

Didza' bë'ë Jesús ca nac le rguizxj lazru'

¹⁵Ni'r guluzé'ë ni' bönni' gdau' fariseo na', ati' glun xtídzca'quë' lunë' ga bi gnë' Jesús quië gac luquë' Lë'. ¹⁶Quië lunë' cni, gulasölë'ë ga zoë' Jesús la'quë' bönni' da'quë' lequë' len bönni' da'quë' Herodes, nup na' glë Jesús:

—Bönni' Usëdi, nózitu' ru'u didza' Li' catëz nac len nac gdutë' li ca rusëdnu' le naqui queë' Dios, len cutu rui' ladx-u'u le ta'ná quiu' bunách, le cutu rbequi xbeynu' bunách ca nac le ta'náz bunách na'. ¹⁷Gdixjöi' netu'. ¿Nacx runi li'? ¿I run bayúdx o cutu run bayúdx quizxj laz-tu' queë' César, bönni' yödz zi'tu' na' rna bé'inë' rë'u?

¹⁸Ráquibe'inë' Jesús tē'nnë' lubijë' Lë' didza', ati' gudxë' lequë':

—Lbi'ili', bönni' rulu'iz tsahui' cuinli', ¿bizx quië rui'li' didza' le ruzóa neda' ra' gui'a? ¹⁹Gul-lu'í neda' dumí le rguizxj lazli'.

Ni'r gulului'inë' Lë' tu dumí yödz Roma. ²⁰Jesús gnabné' lequë', rnë':

—¿Nuzxa lahui zoa ni, len nuzxa lei zoa lë'i dumí ni?

²¹Të' Lë':

—Queë' César na'.

Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Gul-quizxjë' César le naqui queë' César, ati' Dios le naqui queë' Dios.

²²Cati' gulayönnë' lë ni, gulubannë' ca nac didza' dxi'a bubi'ë Jesús, ati' gulu-ca'në' Lë', zhuöjctë'.

Ta'nabi yudxnë' Jesús ca ral-la' lubán nup chnatgac

²³La' dza ni'z guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' gdau' saduceo, nup na' ta'ná cutu lubán nup chnatgac, ati' gulanab-në' Jesús, ²⁴ta'né':

—Bönni' Usëdi, Moisés gnë': "Chqui' gatië' bönni' zoanu ngul queë', len nutu nu bi'i queë' zoabi', ni'r bi'i böchë'ë

bönni' na' ral-la' utság ná'lenbi'-nu ngul queë', cui nit di'a dza queë' bönni' bóchi'bi' na'." ²⁵ Gulacua'bi' ga zoatu' gadx bi'i bönni' nac bóchi'cbi'. Bi'i zi'al na' butság ná'lenbi'-nu ngul, ati' gút-tëbi'. Le nutu nu bi'i queëbi' zoabi', bi'i buróp na' butság ná'lenbi'-nu ngul uzéb queëbi' bi'i bóchi'bi' na'. ²⁶ Lëz-ca' cni guc queëbi' bi'i buróp na', lenca' queëbi' bi'i bunn, len la' tuz ca guc quecbi' igádxhtëbi', glatbi' yúgu'tëbi'. ²⁷ Ga budxtë gütnu ca' ngul na'. ²⁸ Cati' gdxin dza lubán nup chnatgac, ¿núzx-albi' bi'i gadx ni' gáquinu queëbi' ngul na', le gulutság ná'lenbi'-nu ngul na' yúgu'tëbi'?

²⁹ Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Nachíxitsquili' lbi'ili' le curéjni'li' le nayúj lu guich la'y, len le cunún-bë'li' yöl-la' huac queë' Dios. ³⁰ Cati' gdxin dza lubán nup chnatgac, cutur gac yöl-la' rzoalen ngul, len cutu lutság na'quë', san lacquë' ca nacquë' gbaz la'y queë' Dios nacu'ë yehua' yubá. ³¹ Ca na' ral-la' lubán nup chnatgac, ¿naru' cu nulábinili' lë na' gudxczë' lbi'ili' Dios? ³² Cni gnë': "Neda' naca' Dios queë' Abraham len Dios queë' Isaac, len Dios queë' Jacob." Dios na' cutu naquë' Dios quegac nup natgac tsaz, san naquë' Dios quequë' bönni' ni nabanquë' zal-la' glatië'.

³³ Cati' gulayöni didza' ni bunách nacua' ni', gulubannë' ca nac lë na' rusëdnë' lequë' Jesús.

Zxba queë' Dios le nac blau

³⁴ Cati' gláquibe'inë' bönni' gdau' fariseo ca benë' Jesús, buseyjë' rú'acquë' bönni' gdau' saduceo, ni'r guludubë' yúgu'të'. ³⁵ Tuë' bönni' nutsë'ë ladjquë' len nazëdë' zxba queë' Moisés, gu'nnë' si' bë'ë Jesús. ³⁶ Qui lë ni na' gnabnë' Jesús, rnë':

—Bönni' Usëdi, ¿bizxal zxba queë' Dios nac blau?

³⁷ Jesús rë' lë':

—Gdxi'inu' Xanu' Dios gdu ladxu'u, len gdu icj lãdxi'da'u, lenca' len gdu yöl-la' rejni'i quiu'. ³⁸ Zxba ni nac blau len nactër zxön. ³⁹ Zxba na' nac buróp, la' tuz ca nac, len cni rna: "Gdxi'inu' böchi' lza'u ca naxí'i cuinu'." ⁴⁰ Chop zxba ni nac ga zön yúgu'të le rna bë' zxba queë' Dios, len yúgu'të le gulusëdnë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

¿Nuzxa zxi'n naquë' Cristo?

⁴¹ Tsal ni' nacu'ë tsaxzón bönni' gdau' fariseo na', Jesús gnabnë' lequë', ⁴² rnë': —¿Nacx runi lbi'ili' queë' Bönni' na' lë' Cristo? ¿Nuzxa zxi'n naquë'?

Gulubi'ë didza', ta'në':

—Zxi'n xsoë' David naquë'.

⁴³ Ni'r Jesús rë' lequë':

—¿Bizx quië na' lëczë' David bulidzë' Lë', gnë': "Xana"?' Cni gnë' cati' ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios Bö' La'y, gnë':

⁴⁴ Xanru' Dios gudxë' Xana':

"Grö' cuit lë'a yubël,

Cati' gunra' ga luzechu xzibgac lau' nup cuta'le'i Li' dxi'a."

⁴⁵ Chqui' David na' rnë' queë' naquë' Xanë', ¿nacxcz nac, rnali' naquë' zxi'n xsoë' David?

⁴⁶ Nutu nu guc ubí'i didza', ati' ga gzu lau dza na', nutur nu burugui bi gnabi Lë'.

Jesús ruquíë' yugu' bönni' gdau'

23 Ni'r Jesús bë'lenë' bunách nacua' ni' len yugu' bönni' usëd queë' didza'. ² Rë' lequë':

—Nuhazquë' xlatjë' Moisés, tu'sëdnë' bunách yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi. ³ Qui lë ni na', gul-gún yúgu'të le lë' lbi'ili', san cutu gunli' lbi'ili' ca na' tunë' lequë', le tu le ta'në' len yetú le tunë'. ⁴ Le ta'ná bë'inë' bunách nac ca tu yua' zi'i le cusaqui' nu gua', ati' tu'gu'ë lei yen zxi-chjgac bunách, san lequë' cutu të'nnë'

lustsá'lenquë' lei, clëg len tuz xbönni' na'quë'. ⁵Yúgu'të le tunë', tunë' quië la'le'i lequë' bunách, le tunë' zxön le túguë'ë yen na'quë' len ra' xgaquë' ga na' nuzujquë' tu le nayúj lu guich la'y, len tu'tunnë' luzx lari' nácuquë'. ⁶Të'n-në' la'bö'ë ga nac latj blau ga na' tu'dubë' tahuë', lenca' ga na' nac latj blau lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios. ⁷Lëzca' cni, të'nnë' lugáp lequë' didza' ba zxön bunách gap nac laugac bunách, len të'nnë' lë lequë': "Padiux, bönni' usëdi."

⁸'San lbi'ili', cutu ral-la' gunli' ga nu guië lbi'ili': "Bönni' usëdi", le zoa tuz Nu nac Bönni' Usëdi queëli', neda', Cristo, ati' yúgu'tëli' nacli' bóchi'li' tuli' yetuli'. ⁹Nutu nu guiëli' luyú ni, cu gnali': "Xuz", le zoa tuz Nu nac Xuzli', zoë' yehua' yubá. ¹⁰Cutu gunli' ga nu guië lbi'ili': "Xan", le zoa tuz Nu nac Xanli', neda', Cristo. ¹¹Nu nutsa' ladjli' nu run xchinli' yezíca'rli', nu ni gactër blau ga zoali'. ¹²Chqui' nu uzóa cuini latj blau, ca'z ugán nu na', san nu nac nöxj ladxi', gac blau.

¹³'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdaul usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdaul fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Ruzága'li' nöz zjaclen bunách la'dxín ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá. La' lbi'izli' cutu saqui' tsazli', len cutu rui'li' latj la'yáz nup të'ni la'yáz.

¹⁴'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdaul usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdaul fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Rguali' lidxcnu ngul uzëbdaul, len quië uluí'z tsahui' cuinli', xtsey rulidzli'-në' Dios. Qui lë ni na', zxöntër le grugu queëli' saca' qui'li'.

¹⁵'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdaul usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdaul fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Rdödli' gdu lu nis zxön len gdu yödzyú ni quië gunli' ga tsej ladxë'ë Dios tsaxón len lbi'ili' tu bönni', len cati' ni' chgzxáqui'li'-në',

runli' ga nabága'rë' zxguia' ca lbi'ili', tsajtsu'ë lu gui' gabíl.

¹⁶'Bica' bayechi' lbi'ili'. Nachúl lauli' ati' ré'nili' ului'ili' nöz bunách. Cni nac queëli' le rnali': "Chqui' bi rzi' lu në'ë bönni', rneynë' gdaul, cutu run bayúdx, san chqui' gneynë' oro dzö' gdaul, bayúdx gun." ¹⁷Lbi'ili', bönni' lau chul len cuta'yejni'i. ¿Bizxal nacr blau? ¿Naru' oro na' o gdaul le run la'y oro na'? ¹⁸Lëzca' cni rnali': "Chqui' gneynë' bcugu la'y bönni', cutu gun bayúdx, san chqui' gneynë' gun zxoá lahui, bayúdx gun." ¹⁹Lbi'ili', nazidli' len nachúl lauli'. ¿Bizxal nacr blau? ¿Naru' gun zxoá lahuiz o bcugu la'y na' run la'y gun na'? ²⁰Qui lë ni na', chqui' rneynë' bcugu la'y bönni', rneynë' lei lenca' yúgu'të le dë lahuiz. ²¹Lëzca' cni, chqui' rneynë' gdaul bönni', rneynë' lei lenca' Dios, nunczë' xlatjë' ni'. ²²Lëzca' cni, chqui' rneynë' yehua' yubá bönni', rneynë' latj ga rö'ë rna bë'ë Dios, lenca' Lëczë' Dios rö'ë ni'.

²³'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdaul usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdaul fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Cni nac queëli' le rguizxjli' qui gdaul tu cuia tsa tu chi cuia le rzi'li' qui xhueaj len qui guixi' anís len qui comino la' huagu, san ruca'nli' le nacr blau le rna bë' zxba queë' Dios, cutu runli' le nac tsahui', len cutu ruhuechi' ládxi'li' lza'li', len cutu réjlë'li'-në' Dios. Yugu' lë ni run bayúdx gunli' len lëz cutu uca'nli' yezica' lë na' runli', rguizxjli' qui gdaul. ²⁴Lbi'ili', nachúl lauli' len ré'nili' ului'ili' nöz bunách. Ca na' runli' nac ca rudödli' bdzadzdaul le ri'jli', rubíjgacli'-ba' bó'yudau', san ri'jli'-ba' böa' ta'bíë'-ba' bönni'.

²⁵'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdaul usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdaul fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Nacli' ca zxíga'dau' rí'ijjili' len yö'ön ráhuili'. Rguibli' le nua' cuit lë'i, san icj ládxi'-

dau'li' nadzë'ir yugu' le rbanli' len yugu' le cunác tsahui' runli'. ²⁶Lbi'ili', bönni' gdau' fariseo lau chul. Zi'al gul-quíb le nua' lu xzíga'dau' len lu yö'ön, gacli' dx-i'a lu icj ládxi'dau'li', quié gacli' ca' dxi'a cuit lë'li'.

²⁷'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi, lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' rulu'iz tsahui' cuinli'. Cni nac queëli' le nacli' ca yeru ba quegac nup chnatgac, le nacgac chguichdau'z cuit lë'i, len le nactë lach nala'gac, san nadzë'igac dxit quegac nup chnatgac lenca' yúgu'të le zgut. ²⁸Lëzca' cni nacli' lbi'ili'. Le nactë lahuiz rulu' cuinli' tsahui' laugac bunách, san icj ládxi'dau'li' nadzë'iz yugu' le rulu'iz tsahui' cuini, len le cunác runli'.

²⁹'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' rulu'iz tsahui' cuinli'. Ruchisli' lguitj qui ba gap nagáchi'quë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, len rui'li' lguitj gap nagáchi'gac bunách tsahui'. ³⁰Lëzca' cni rnali': "La'naru' zoatu' dza ni'të cati' gulacu'ë xuz xtau'tu', cutu guntu' lequë' tsaxón cati' guludödcde' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios." ³¹Le rnali' cni, la' lbi'izli' runli' lna' lau nacli' xzi'n xsoagac nup ni' guludödi bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. ³²Cni nac, gdu ruspaga' cuinli' xzguia' na' gulabaguë'ë xuz xtau'li'.

³³'Lbi'ili', nacli' ca yugu' bël snia' len di'a dza quegac bël snia'. ¿Nacxzc ulali' lu le usaca' zi' lbi'ili' lu gui' gabíl? ³⁴Qui lë ni na', neda' gsöla'a queëli' bönni' lu'ë didza' uláz queë' Dios, lenca' bönni' ta'yejni'i, len yugu' bönni' usëdi. Yugu' bönni' ni, la'quë' gdödili', len yela'quë' uda'li' lë'i yag cruz, len yela'quë' quini' gap nac lu yu'u ga rudubli' rusëdli' queë' Dios, len ulagli' lequë' tu yetú yödz. ³⁵Cni gac, gbága'li' lbi'ili' xzguia' qui yúgu'të rön quequë' bönni' tsahui' le galj luyú, ga gdel-la' nu budödi Abel,

bönni' tsahui', ga rdxintë nup guludödi Zacarías, xzi'në' Berequías, bönni' na' budödili'-në' gatsj lahui' ga dë gdau' len ga dë bcugu la'y ga na' tu'zëgui'quë'-ba' lahuë' Dios böa' bëdxdau'. ³⁶Le nactë rëpa' lbi'ili', yúgu'të lë ni la'baga' bunách nacuá' dza ni zoaru' na'a.

Jesús rbödxë' ni'a qui yödz Jerusalén

³⁷Lëzca' cni gnë' Jesús:

—Jerusalén, Jerusalén, lbi'ili' na' rudödigacli'-në' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios len ruládxigac'li' guiöj nup nasölë'ë queëli' Dios. Zian lzu gu'nda' utuba' lbi'ili' quia', ca runba' yjéd, rutubba' zzan xilba' xzi'nba'dau', san cutu gú'nili'. ³⁸Gul-yutsca', ca'z ugá'n yu'u lidxli'. ³⁹Cni gac, le rëpa' lbi'ili', na'a su lau cutur glé'ili' neda' cati' gnarli': "La'y naquë' bönni' na' zë'ë uláz queë' Xanru'."

Rguíxjö'ë Jesús ca zi'a luquindjé' gdau'

24 Brujë' nchil gdau' Jesús, len tsal ni' ruzé'ë ni', gulabiguë'ë ga zoë' bönni' uséd queë', ati' gulului'inë' Lë' ca nacgac zö'ö nagu'ugac li'aj gdau'. ²Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Rlé'itsali' yúgu'të lë ni? Le nactë rëpa' lbi'ili', cutu ca' ugá'n ni guiöj naba-ga' lzë'i, le cugguñdj.

Le lac bë' chzoa gdxin dza udx qui yödzlyú

³Cati' ni' rö'ë Jesús ga nac lu Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, guladxinë' bönni' uséd queë' ga na' zoë' queëzë', len të' Lë':

—Gdxjöi' netu', ¿batx lac lë ni, len bizxa gac bë' dza huödu' len dza udx qui yödzlyú ni?

⁴Ni'r bubí'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-yú qui nadxi nu si' ye'i lbi'ili' ⁵le djaquë' zian bönni', si' laquë' ca lea' neda'. La'né' nacquë' Cristo, len la'zí' yé'inë' bunách zian. ⁶Huayónili'

rac gdil-l len le rui' didza' qui gdil-l, san cutu guni lbi'ili' baníg, le ral-la' lac yúgu'tè lè ni, le cutu rdxini dza udx cati' lacr lè ni. ⁷Til-l tu yödZ len yetú yödZ, ati' tu ga nu rna bè' len yetú ga nu rna bè'. Latsj guidzhué' zxon len gac gbin, ati' zian latj sa' rtit. ⁸Yúgu'tè lè ni nac-gac le la'zú lau yugu' le la'zaca' la'guí'i bunách.

⁹Ni'r ludód lbi'ili' bunách lu na' nu usaca' zi' lbi'ili'. Luzóa lbi'ili' tsla'l yúgu'tè bunách le da'li' neda', len ludöd-dè' la'li' lbi'ili'. ¹⁰Cati' gac cni, gac chop ládxi'gac zian bunách, lucá'n neda', len udód tu yetú lzè'i, len tu yetú uzóa lzè'i tsla'l. ¹¹Ni'r luluí' lauquè' zian bönni' ta'zì' yè'è, luluí' cuinquè' ca bönni' tu'è didza' uláz queè' Dios, len la'zì' yé'inè' zian bunách. ¹²Szxöni lua' dö' bunách, ati' qui lè ni na' cutur la'dxí'i böchi' lza-gac. ¹³Nu gaqui tsaz queè' Dios ga gdx-intè dza udx, nu ni ulá. ¹⁴Gdu yödZ-lyú gac lban qui didza' dxi'a ca rna bè'è Dios quiè gac lna' lau qui laugac yúgu'tè bunách gza'a, ati' ni'r gdxin dza udx.

¹⁵⁻¹⁶'Nu uláb lè ni ral-la' uzejni'i ladxi'. Gnè' Daniel, bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios, gnè': "Tsaz latj la'y queè' Dios le curlé'inè' Dios dxi'a, lè na' rusnít." Cati' glé'ili' gac cni, ni'r nup nacua' luyú Judea ral-la' tsajzxundjgac zaca' guí'adau'. ¹⁷Nu dxia cju'tul cutu gal-la' huötj tsajxí' bi' dè qui lu yu'u, san ral-la' gzxundjtè. ¹⁸Nu zoa ladj guixi', cutu gal-la' huøj tsajxí' lari' qui. ¹⁹Bica' bayechi' ngul zi'a lu zoanu bi'idau' quecnu, lenca' ngul ni' tu'gádxinu-bi' bi'idau' quecnu cati' gdxin dza ni'. ²⁰Gul-lidzè' Dios gnábili'-nè' cui gdxin dza ni' gzxundjli' cati' rac beo' ziaq o cati' nac dza la'y, ²¹le la'zaca' la'gui'itèr bunách dza ni' ca gulazaca' gulaguí'i bunách dza ni'tè cati' zi'a guta' grö' yödZ-lyú, ga rdxintè na'a dza, len clèg dza zi'a za' cutu la'zaca' la'guí'i cni. ²²Cati' gdxin dza ni', chqui' Dios cutu cuequi

lahuè' quequè', nutu nu ulá, san cuequi lahuè' quequè' dza ni', gáclenè' nup gröczè' Lè'.

²³Ni'r cutu tséjlè'li' chqui' nu gdxin queè'li', len guiè lbi'ili': "Gul-yutsca', ni zoè' Cristo", o gna: "Ni' zoè'." ²⁴Luluí' lauquè' zian bönni' ta'zì' yè'è, la'né' nacquè' Cristo, o la'né' tu'è didza' uláz queè' Dios. Lunè' le lac bè' len le lun ga lubani bunách, ati' la'zì' yé'inè' nup gröczè' Dios chqui' huala'záqui'nè'. ²⁵Gul-yutsca', chgudxcza' lbi'ili' yúgu'tè lè ni zi'atèl ca zi'a lac. ²⁶Qui lè ni na', cutu grujli' chqui' la'dxín queè'li' nup lè lbi'ili': "Gul-yutsca', ni' zoè' Cristo lu latj ca'z." Lèzca' cni, cutu tséjlè'li' chqui' la'ná: "Gul-yutsca', lu yu'uo zoè'." ²⁷Ca na' rac cati' ryèp yös ga rlen gbidz, len ruzení' ga rbia gbidz, lèzca' cni gac cati' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách. ²⁸Lactè cni, ca na' ta'ná bunách: "Gátitèz ga dè tu le nat, ni' ludubczba' bëchláb."

Ca gac cati' huödè' Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách

²⁹Gnè' ca' Jesús:

—Töd yugu' dza ni' cati' la'zaca' la'guí'i cni bunách, gchul gbidz, ati' beo' cutu gunn yení' qui. La'guindjba' bölj luzxbá, ati' la'zxíz le nala'gac luzxbá dè yöl-la' huac quegac. ³⁰Ni'r gla' lahui luzxbá le gac bè' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, ati' la'bódx yechi' yúgu'tè bunách yödZlyú ni, cati' la'le'i neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, zuzá'a lu böaj luzxbá, dè lu na'a yöl-la' uná bè' zxon len yöl-la' yení'. ³¹Ni'r gsóla'gaca'-nè' gbaz la'y quia'. Lucödxè' zidzj trompeta, ati' lutubè' nup nabóa' quia', nacua' gdap la'tè yödZlyú len yúgu'tè latj znan luzxbá.

³²'Gul-zejni'i ládxi'li' le rusèdi lbi'ili' le rac qui yag higo. Cati' ta'lén zxuza' në'i huè'ndau' len chrubía xlagui' yul-dau', nózili' chzoa gdxin dza gba. ³³Lèz-

ca' cni, cati' glé'ili' tac yúgu'tè lè ni, gnózili' chzoa gdxin dza udx na' len chrdzag lahui. ³⁴Le nactè rëpa' lbi'ili', yúgu'tè lè ni lac zí'atèl ca lat bunách nacua' dza ni'. ³⁵Huadód quegac luzxbá len luyú ni, san yugu' xtidza'a cutu la'dód ca'z.

³⁶'Cati' gdxin dza ni' nutu nu nözi. Cutu nöznè' gbaz la'y queè' Dios nacué' yehua' yubá len cutu nözda' neda', Zxi'nè' Dios, san tuzè' Dios Xuz nöznè'.

³⁷'Ca na' guc dza ni' cati' ni' zoè' Noé, lëzca' cni gac cati' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách. ³⁸Yugu' dza ni' zí'atèl ca zi'a gdxin nis guiöj le busnít yödzlyú, gli'j glahuè', gultság na'què' len guludödè' zxi'nquè' lu yöl-la' rutság na' ga bdxintè dza gyaziè' Noé lè'i barco zxön ni' benè', ³⁹len cutu gláquibe'inè' cati' bdxintè nis guiöj le busnít yödzlyú ati' gulanitiè' yúgu'tè'. Lëzca' cni gac cati' zi'a huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, nutu nu gáquibe'i. ⁴⁰Dza huöda' la'cu'è chopè' bönni' ladj guixi'. Tuè' uchè'a-nè' quia' ati' yetué' uca'na'-nè'. ⁴¹La'cua'nu chopnu ngul nacua'nu huètu. Tunu uchè'a-nu quia', ati' yetunu uca'na'-nu.

⁴²'Gul-spán ládxi'li' le cutu nózili' bizxa dza huöda' neda', Xanli'. ⁴³Na'a, gul-tsejni'i lè ni. La'naru' nöznè' xan yu'u bizxa dza guidè' gban, huané'è yèl len cutu gu'è latj nu quidj zö'ö quiè cuan le dzö' lidxè'. ⁴⁴Qui lè ni na', gul-spán ládxi'li' ca' lbi'ili', le huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, tu dza cutu nuzóa icjli'.

Bönni' huen dxin gdu len bönni' huen dxin cunaquè' gdu

⁴⁵Gnè' ca' Jesús:

—¿Nuzxa caz bönni' huen dxin naquè' gdu len réjni'nè', bönni' huen dxin na', xanè' cu'è lu nè'è bunách nacua' lidxè' quiè gu'è le lágugac cati' gdxin dza? ⁴⁶Bica' ba bönni' huen dxin na' naquè'

gdu, bönni' na', cati' udxinè' xanè', duxaquè' lè' cni runè' le nudödè' xanè' lu nè'è. ⁴⁷Le nactè rëpa' lbi'ili', yúgu'tè le dè queè' xanè', udödè' lu nè'è bönni' huen dxin na' runè' cni. ⁴⁸Chqui' huöaquè' huia'dò' bönni' huen dxin queè' len sa' ladxè'è, gnè': “Huadzeynè' xana', cutu huödtè”, ⁴⁹len chqui' su lahuè' gundè' zi' bönni' túnlenè' lè' tsaxón dxin, len su lahuè' ca' gui'j gágulenè' nup ta'zudxi, ⁵⁰ni'r huödè' xanè' bönni' huen dxin na' tu dza cati' cuzóè' rbözè' o tu yèl cutu ráquinè'. ⁵¹Ni'r xanè' na' usaca' zi'tsquè' bönni' huen dxin na' len gunè' ga gac queè' ca na' ral-la' gac quegac nup tu'luí'z tsahui' cuingac. Ni'r cödx yechè'è len utfl-l layè'è.

Runè' lsaqui' Jesús ca nac quecbi' chibi' bi'i ngul ra'bandau'

25 Gnè' ca' Jesús: —Ca gac quegac nup ral-la' la'yáz ga rna bè'è Dios yehua' yubá nac ca guc quecbi' chibi' bi'i ngul ra'bandau'. Gulazi'bi' le nua'gac gui' quecbi', ati' gularujbi' tsajtsagcibi' bönni' utság nè'è. ²Gáyu'bi' naccbi' bi'i cuta'yejni'i san yegáyu'bi' nasína'cbi'. ³Gulazi'bi' le nua'gac gui' quecbi' bi'i ngul cuta'yejni'i na' san cutu glua'bi' yelati' za regui. ⁴Glua'bi' za regui lu bóga'dau' quecbi' bi'i sina' na' len le nua'gac gui' quecbi'. ⁵Le gdzeynè' bönni' utság nè'è, gdöd yèl laucbi' len glástèbi'. ⁶Cati' bdxin gdu ladxi' yèl, byön chi'i nu rnè zidj, rna: “Chzè'è bönni' utság nè'è. Gul-rúj tsajtsagli'-nè’.” ⁷Ni'r gulayasbi' yúgu'tèbi' bi'i ngul na', ati' gulupa'bi' le nua'gac gui' quecbi'. ⁸Glui'bi' didza' bi'i cuta'yejni'i na', glèbi' yugu' bi'i sina' na': “Gul-gúnn queètu' láti'dau' za regui queèli' le tu'úl le nua'gac gui' queètu' ni.” ⁹Gulubi'ibi' didza' bi'i sina' na', gulanabi': “Cutu gac, le cutu bi ugá'n queètu' len queèli'. Gul-tsejtsca' ga rda'u za

regui, tsjó'uli' queëli'." ¹⁰ Tsal ni' zjacbi' zajxi'cbi' lei, bdxinë' bönni' utság nê'ë. Gulayázlentëbi' lè' ga na' rac lni qui utság na' bi'i na' nacua'bi' sina' ta'bózbil' lè', ati' la' gyeyjtë yu'u. ¹¹ Gdöd ni' guladxinbi' ni' yezíca'rbi' bi'i ngul ra'bandau' na', ati' gululidzbi'-nê', gulanabi': "Xan, Xan, bsalj queëtu'." ¹² Lè' bubi'ë didza', rnê': "Le nactë rëpa' lbi'ili', cutu núnbë'a lbi'ili'."

¹³ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Gul-spán ládx'i'li', le cutu nózili' bizxa dza o bizxa yël huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

Runë' Isaquí' Jesús ca nac qui dumí zaca'

¹⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Ca gun Nu na' rna bë' yehua' yubá nac ca benë' tu bönni', chzoa tsijë' zi'tu'. Bulidzë' yugu' bönni' huen dxin queë' len glu'ë lu na'quë' yugu' le dë queë'.

¹⁵ Tuë' bönni' huen dxin na', glu'ë lu nê'ë gayu' dumí zaca', len yetúë' glu'ë lu nê'ë chop dumí zaca'. Yetúë' glu'ë ca' lu nê'ë tu dumí zaca'. Tu tuë' glu'ë lu na'quë' tsca hueaj le la'záqui'në'. Ni'r la' gza'atë' ga nac zi'tu'. ¹⁶ Gyijë' bönni' huen dxin na' gzxi'ë gayu' dumí zaca' na', len yajtíjljenë' lei yegayu' dumí zaca'. ¹⁷ Lëzca' cni, bönni' na' gzxi'ë chop dumí na', yajtíjljenë' lei yechóp ca'. ¹⁸ Bönni' na' gzxi'ë tu dumí gyijë' len yajchö'në' lu yu, ati' lu yu ni' bucachë'ë dumí queë' xanë'.

¹⁹ Cati' chgdzey, budxinë' xanquë' bönni' huen dxin na', ati' bugá'nlenë' lequë' tsahui'. ²⁰ Ga gzu lau bdxintë' bönni' na' gzxi'ë gayu' dumí zaca' na', len zunu'ë yegayu' dumí ca', ati' rë' xanë': "Xan, gayu' dumí glu'u lu na'a. Ni dë yegayu' dumí ca' yajtíjljena' lei." ²¹ Xanë' na' rë' lè': "Nac dxi'a. Nacu' huen dxin gdu. Tsáhui'dau' benu' cati' ni dë lu na'u láti'dau'z. Na'a szxónitër cu'a lu na'u. Gyaz ga zoa', udzjíjilen-

nu' neda'." ²² Gdöd ni' bdxinë' ca' bönni' huen dxin na' gzxi'ë chop dumí zaca', rnê': "Xan, chop dumí glu'u lu na'a. Ni dë yechóp dumí ca' yajtíjljena' lei." ²³ Ni'r xanë' na' rë' lè': "Nac dxi'a. Nacu' huen dxin gdu. Tsáhui'dau' benu' cati' ni dë lu na'u láti'dau'z. Na'a, szxónitër cu'a lu na'u. Gyaz ga zoa', udzjíjilennu' neda'." ²⁴ Ni'r cati' bdxinë' bönni' huen dxin na' gzxi'ë tu dumí zaca' na', rnê': "Xan, nözda' nacu' bönni' bizxj, le rlapu' ga cutu guzu', len rutubu' ga cutu bchilju'. ²⁵ Qui lè ni na' gúdxida' li', ati' gyija', yajcacha'a dumí quiu' lu yu. Ni dë na'a le naqui quiu'." ²⁶ Ni'r bubi'ë didza' xanë', rë' lè': "Nacu' huen dxin cunác tsahui' len zxhuëd. Nöcznu' rlapa' ga cutu guza' len rutuba' ga cutu bchilja'. ²⁷ Qui lè ni na', dxi'ar gac quiu' la'naru' bunödzu' dumí quia' lu na'quë' bönni' lugunë' lei dxin, la'guíjljenë' lei yelati', quië cati' huöda' neda', uzi'a le naqui quia' len icji ca'." ²⁸ Ni'r xanë' na' gudxë' nup nacua' ni': "Gul-cúa dumí na' dë lu nê'ë bönni' ni, len gul-cú'u lu nê'ë bönni' na' dë queë' chi dumí." ²⁹ Núti'téz nu rugún dxi'a dxin le dë qui, zoa nu unódzj queë' yelati', ati' gata' queë' szxöni, san nu na' cutu rugún dxi'a dxin le dë qui, la'z dui le dë qui gdua. ³⁰ Na'a, bönni' huen dxin cunác tsahui' ni, gul-tsajchú'n-në' ni'l ga nac chul. Ni' cödx yechë'ë len utí-l layë'ë.

Cristo cuequi xbeynë' bunách

³¹ Gnë' ca' Jesús:

—Cati' ni' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, duná bë'a, ati' dzagquë' neda' yúgu'të gbaz la'y quia', ni'r cö'a latj tsahui' quia', ga na' cuequi xbeyda' bunách. ³² Ludúb dëra lahua' neda' bunách yödzyú ni, ati' ucu'a lequë' tsla'a hueaj ca runë' bönni' uyú bö'cu' zxila', rucu'ë-ba' tsla'a hueajba' yugu' chivo len yugu' bö'cu' zxila'. ³³ Yugu' bö'cu' zxila' na' ucu'ë-ba' cuit

lë'ë yubél, ati' yugu' chivo na' ucu'ë-ba' cuit lë'ë yögl. ³⁴Ni'r, neda', bönni' uná bël, gyëpa' nup nacua' cuit lë'a yubél, gnia': "Gul-dá ga zoa', lbi'ili' bubijë' lbi'ili' quizi queë' Xuza'. Naqui queëli' latj ga na' rna bël'ë, lë na' bupé'ë queëli' dza ni'të cati' ni' benë' yödzlyú. ³⁵Cni naqui queëli' le gduna', ati' bennli' le gdahua'. Gbidxa' nis, ati' bennli' le gu'a. Guca' ca bönni' rda zi'tu', ati' glu'li' neda' lidxli'. ³⁶Byadzj le gacua', ati' bugáculi' neda' le ráculi'. Güi'ida', ati' duyuli' neda'. Gyu'a lidx guia, ati' duyuli' neda'." ³⁷Ni'r lubi'ë didza' bönni' tsahui' na', lë' neda': "Xan, ¿batx blé'itu' Li' gdunu' ati' bugágutu' Li'? ¿Batx gbidxu' ati' benntu' le gu'u? ³⁸¿Batx blé'itu' Li' gdau' zi'tu' ati' glu'tu' Li' lidxtu'? ¿Batx byadzj le gacu' ati' bugácutu' Li' le rácutu'? ³⁹¿Batx blé'itu' Li' güi'inu' o gyu'u lidx guia ati' duyutu' Li'?" ⁴⁰Ubi'a didza' neda', bönni' uná bël, gyëpa' lequë': "Le nactë rëpa' lbi'ili', le benli' cni queë' nu bönni' bócha'adau' ni, zal-la' naquë' bönni' ca'z, quia' néda'cza' benli' ca'."

⁴¹Ni'r gyëpa' nup nacua' cuit lë'a yögl, gnia': "Gul-cuít ga zoa', lbi'ili' na' nabága'li' xzguia', tsajtsazli' lu gui' cutu ul, lë na' bupé'ë Dios qui tu' xöhui' len quegac gbaz da'gac lei. ⁴²Cni gac queëli' le gduna', ati' cutu bennli' le gahua'. Gbidxa' nis, ati' cutu bennli' le gui'ja'. ⁴³Guca' ca bönni' rda zi'tu', ati' cutu glu'li' neda' lidxli'. Byadzj le gacua', ati' cutu bugáculi' neda' le ráculi'. Güi'ida' lenca' gyu'a lidx guia, ati' cutu duyuli' neda'." ⁴⁴Ni'r la'ná ca' nup na', lë neda': "Xan, ¿batx blé'itu' Li' gdunu', o gbidxu', o gucu' ca bönni' rda zi'tu', o byadzj le gacu', o güi'inu', o gyu'u lidx guia, ati' cutu gúclentu' Li'?" ⁴⁵Ni'r ubi'a didza' neda', bönni' uná bël, gyëpa' lequë': "Le nactë rëpa' lbi'ili', le cutu bi benli' qui tu nu nutsa' ladj nup nacua' ni, zal-la' nac ca'z nu na', cutu bi benli' quia' neda'."

⁴⁶Ni'r bunách tua'dö' na' la' tsajtsáz-gactë ga ni' la'zaca' la'gui'itecz, san bunách tsahui' ni' gata' yöl-la' na'bán gdu quegac.

Tun xtídza'quë' bönni' gdau' la'zönë' Jesús

26 Cati' budx bël'ë yugu' didza' ni Jesús, gudxë' yugu' bönni' uséd queë', ²rnë':

—Nózcizli' yechóp dza gdxin Lni Pascua, ati' dza na' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, ludödë' neda' lu na'gac nup ludá' neda' lë'i yag cruz.

³Ni'r guladxinë' yugu' bxuz uná bël len bönni' gdau' tu'sëdi len bönni' gul tu'zëjni'në' bunách judío, guludubël' ga nac lö'a lidx bxuz blau, lë' Caifás. ⁴Ni' glun xtídza'quë' la'zönë' Jesús, lu yöl-la' rzi' yë' quequë', quië ludöddë' Lë'. ⁵Ta'në':

—Cutu gunru' lë ni dza lni, qui nadxi lun rusbó bunách.

Ngul rgu'nu le rla' zxix icjë' Jesús

⁶Cati' ni' zoë' Jesús lu yödz Beta-nia lu yu'u lidxë' Simón, bönni' na' güi'inë' huë' nudzu' ruzód, ⁷bdxinnu cúdzu'lë' Jesús tu ngul, nua'nu tu bóga'-dau' náquini guiöj zaca', len yudz tu le rla' zxix le zaca' szxöni, ati' glu'nu lei icjë' Jesús cati' ni' rö'ë rahuë'. ⁸Cati' gulalé'inë' lë ni bönni' uséd queë' Jesús, gulaleynë', ta'në':

—¿Bizx quië raqui ditj lë ni? ⁹Guc nu guti' lë ni len si' dumí zian quië gáclenru' bunách yechi'.

¹⁰Cati' byönnë' lë ni Jesús, rë' lequë': —¿Bizx quië rnëli' queënu ngul ni? Dxi'a nac le bennu quia'. ¹¹La'cuá'len-tecz lbi'ili' bunách yechi', san neda' cutu ugá'nlentecza' libi'li'. ¹²Le bennu ngul ni, glu'nu neda' le rla' zxix ni, nac le ru-pa'nu neda' quië dza ggacha'a yeru ba. ¹³Le nactë rëpa' lbi'ili', gáti'téz yödzlyú ga gac lban qui didza' dxi'a ni, lëzca'

la'guixjö' bunách le bennu quia' ngul ni quië nu tsajnéy lënu.

Rzi' lu në'ë Judas udödë' Jesús lu na'quë' bönni' ta'ná bë'ë

¹⁴ Ni'r gyijë' ga na' nacu'ë bxuz uná bë' Judas Iscariote, bönni' dzaguë' chinuë' na' da'quë' Jesús, ¹⁵ len gudxë' lequë':

—¿Bizxa gunnli' quia' chqui' neda' udöda'-në' Jesús lu na'li'?

Gulugá'nlenë' lë' tsahui' lu'ë lë' chi uruá' dumí plata. ¹⁶ Ni'r gzu lahuë' Judas na' rzu rbö'ë udödë' Jesús lu na'quë'.

Le ráguru' rusá' ládxi'ru' ca gutië' Xanru'

¹⁷ Cati' nac dza rzu lau lni quequë' bönni' judío cati' tahuë' yöt xtil cunazí' xnë'i, gulabiguë'ë ga zoë' Jesús bönni' uséd queë' len tē' Lē':

—¿Gazx rē'nnu' tsajpa'tu' queëru' gáguru'-ba' bö'cu' zxíla'dau' dzö' Lni Pascua?

¹⁸ Jesús rē' lequë':

—Gul-tseajtsca' yödZ ni' ga na' zoë' tu bönni' len gul-guié'ë: “Bönni' rusëd-në' netu' rnë': Chza' gal-la' dza quia'. Lu yu'u lidxu' gágulengaca'-në' bönni' uséd quia' bö'cu' zxíla'dau' dzö' Lni Pascua.”

¹⁹ Ni'r glunë' bönni' uséd queë' ca na' gna bé'inë' lequë' Jesús, ati' gulupé'ë ni' le lahuë' dzö' Lni Pascua.

²⁰ Cati' chgdzö' dza na', Jesús gró'lenë' idxínnutë' bönni' uséd queë' tahuë'.

²¹ Tsal ni' tahuë', Jesús rē' lequë':

—Le nactë rēpa' lbi'ili', tu nu nutsa' ladjli' ni udöd neda'.

²² Ni'r guluhui'ni ládxi'quë', len gulan-abnë' Jesús tu tuzë', ta'në':

—Xan, ¿naru' neda'?

²³ Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Bönni' ni rnë' në'ë tsaxón len na'a lu yö'on, bönni' ni udödë' neda'. ²⁴ Le nactë neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, huayija' ga gatia' ca na' nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac quia', san bica'

bayechi' nu na' udöd neda' gatia'. Dxi'ar gac queë' bönni' na' la' cuguljë'.

²⁵ Ni'r bubi'ë didza' Judas, bönni' na' udödë' Jesús, rnë':

—Bönni' Usëdi, ¿naru' neda'?

Jesús rē' lē':

—Ja, li' na'.

²⁶ Tsal ni' tahuë', gdel-lë'ë yöt xtil Jesús len gudxë' Dios: “Xclenu'.” Ni'r buzuzxjë' lei len bunödZjë' quequë' bönni' uséd queë', rnë':

—Gul-sí', gul-gagu. Lë ni le nayá' nabana'. Ca bena' qui yöt xtil ni rulu' ca gac qui gdu ca nayá' nabana'.

²⁷ Gdel-lë'ë ca' tu zxíga'dau' len gudxë' Dios: “Xclenu'.” Ni'r bunödZjë' ca' quequë', rnë':

—Gul-gui'aj yúgu'tëli'. ²⁸ Lë ni rulu' ca nac xchöna' le run tsutsu didza' cub rucá'n tsahui'. Xchöna' na' glalj ni'a que-gac bunách zian quië gac unít lahuë' Dios yugu' dul-la' nabága'quë'. ²⁹ Rēpa' ca' lbi'ili', cutur gui'ja' xisi le rbia lba uva ni cati' gdxinr dza ni' guí'jlēna' lbi'ili' tu le cub ga ni' rna bē'ë Xuza'.

Jesús rnë' gnë' Pedro cutu nunbë'ë Jesús

³⁰ Cati' budx glul-lë' yöl-la' ba queë' Dios, yjaquë' lu Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo. ³¹ Ni'r Jesús rē' lequë':

—Yúgu'tëli' gac chop ládxi'li', uca'nli' neda' na'a dzö' ni, le nayúj lu guich la'y ca gac quia', rna: “Guna' ga gatië' Bönni' Uyú Bö'cu' Zxila', ati' láslasba' bö'cu' zx-ila' na'.” ³² Cati' ubana' lu yöl-la' gut, ni'r tsija' tsajnöra' lauli' zaca' luyú Galilea.

³³ Ni'r bubi'ë didza' Pedro, rē' Jesús:

—Zal-la' lac chop ládxi'quë', luca'në' Li' yúgu'të', neda' cutu gac chop ladxa'a, cutu uca'na' Li'.

³⁴ Jesús gudxë' lē':

—Le nactë rēpa' li', na'a dzö' ni, cati' zi'a cödxlba' zxi'n druz, li' chgnau' tsonn lzu cutu núnbë'u neda'.

³⁵ Ni'r Pedro gudxë' Jesús:

—Zal-la' gátlentea' Li', cutu ca' gnia' cutu núnbë'a Li'.

Lëzca' cni gulané' yúgu'të bönni' uséd queë'.

Jesús rulidzë' Dios la' yël Getsemani

³⁶ Ni'r Jesús bdxínlenë' lequë' la' yël Getsemani, ati' gudxë' yugu' bönni' uséd queë' na', rnë':

—Gul-có'tsca' ni tsal tsija' yelati' ni'l, tsajlidza'-në' Dios.

³⁷ Jesús bchë'ë Pedro len gropë' zxi'në' Zebedeo, ati' gzu lahuë' ruhui'nnë' len rsëbi ladxë'ë. ³⁸ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Ruhui'ni ladxa'a len huatcza' lu yöl-la' rsëbi ladxi'. Gul-gá'n ni len gul-ná' yël tsaxxón len neda'.

³⁹ Gdödë' Jesús yeláti'dau' ni'l, ati' ni' byechuë'. Butság lahuë' lyu len bulidzë' Dios, gnë':

—Xuza', chqui' huac, ben ga cugún bayúdx saca' qui'a lë ni, san clëg ca rë'n-da' neda', san ca rë'nnu' Li' gunu'.

⁴⁰ Cati' budxinë' Jesús ga na' nacu'ë bönni' uséd queë', yajxaquë'ë lequë' tasië', ati' rë' Pedro:

—¿Naru' cu guctsa gná'lenu' neda' tsaxxón yël tu chi'itëz? ⁴¹ Gul-ná' yël len gul-lidzë' Dios gnábili'-në' gáclenë' lbi'ili', cui güi'li' latj si' bë' lbi'ili' le xöhui' Satanás tu' xöhui'. Bö' nacczli' nasína'tecz, san lu yöl-la' bunáchz queë'li' nacuídi'li'.

⁴² Ni'r gyjë' Jesús le buróp lzu len bulidzë' Dios, rnë':

—Xuz, chqui' cugác gunu' ga cutu saca' qui'a lë ni, ben ca rdzag ladxu'u Li'.

⁴³ Cati' böjë', leyúbl duxaquë'ë lequë' tasië' le nadódr yël yøj lauquë'. ⁴⁴ Ni'r buca'në' lequë' Jesús, ati' gyjë' leyúbl len bulidzë' Dios le bunn lzu, len tuz ca gnë' zi'al rnë'. ⁴⁵ Leyúbl böjë' ga na' nacu'ë bönni' uséd queë' len rë' lequë':

—¿Rátsali' na'a, len ruzi'tsa ládxi'li'? Gul-yutsca', chbudzág lau. Neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, chnadö-

da' lu na'quë' bönni' dul-la'. ⁴⁶ Gul-tsás, huayejru'. Gul-yutsca', chbdxinë' ni bönni' na' rudödë' neda'.

Ta'chë'ë Jesús nadzunë'

⁴⁷ Tsal ni' ru'ë didza' ni Jesús, la' bdx-intë' ni' Judas, bönni' nabáblenë' idxín-nutë' na', ati' dzagquë' lë' bönni' zian, nua'quë' guia tuchi' len yugu' yagdau'. Nasóla'quë' lequë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zëjni'në' bunách judío. ⁴⁸ Judas, bönni' na' rudödë' Jesús, chbuli'inë' lequë' tu le gunë' le gac bë' nu nac Jesús, gnë':

—Bönni' na' utság lahua'-në', Lë' na' Jesús. Gul-sönë'.

⁴⁹ Ni'r gbiguë'ë Judas ga na' zoë' Jesús, rnë':

—Padiux, Bönni' Usëdi.

Ni'r la' butság lautë' Lë'. ⁵⁰ Jesús rë' lë':

—Böcha'a, ¿bizxa huen za'u ni?

Ni'r gulabiguë'ë bönni' na', gulazönë' Jesús. ⁵¹ Gleycjë' guia tuchi' queë' tuë' bönni' dzaguë' Jesús len benë' huë', bchuguë' guid naguë' huen dxin queë' bxuz blau. ⁵² Jesús gudxë' lë':

—Bugú' lidx, guia tuchi' quiu' na'. Yúgu'të nup tu'di'ini guia tuchi', lu guia tuchi' lat. ⁵³ ¿Naru' cu nõznu' huac ulidza' Xuza', ati' Lë' la' gsóla'të' quia' ziantër ca chinnu cö' gbaz la'y le nac zian gayu'ë tu cö' hueaj? ⁵⁴ Chqui' guna' cni, ¿nacx gac utság le nayúj lu guich la'y, rna cni ral-la' gac quia'?

⁵⁵ Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni' ni':

—¿Brújsali' nua'li' guia tuchi' len yagdau' quië sönli' neda' ca runli' rzönli'-në' gban? Yugu' dza grö'a lauli' ga nac nchil gdau' busédgacda' bunách, san cutu gzxönli' neda'. ⁵⁶ Rac cni yúgu'të lë ni quië utság le nayúj lu guich la'y, ca na' gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

Ni'r guluca'në' Jesús yúgu'të bönni' uséd queë', len guluzxundjë' ni'.

Rdxinè' Jesús laquè' bönni' gdau'

⁵⁷ Ni'r gulaché'è Jesús bönni' na' zön-què' Lè', guladxinè' lahuè' Caifás, bxuz blau, ga ni' nudubquè' ca' bönni' gdau' tu'sèdi len bönni' gul tu'zejni'i. ⁵⁸ Pedro nauzè' Jesús zi'tu' zi'tu'z, len bdxinè' ga nac lö'a lidx bxuz blau na', quiè glé'inè' naxx utsaguè' Jesús.

⁵⁹ Guluguiljè' nu uquí Jesús yugu' bxuz uná bè' len bönni' gul tu'zejni'i len bönni' gdau' ta'bequi xbey, zal-la' si' yè'è bönni' na', quiè gac la'chuguè' queè' gatiè'. ⁶⁰ Cutu bi guludzölnè' zal-la' guladxinè' bönni' zian len gulané' queè' le cunáč. Ga budxtè guladxinè' chopè' bönni', ati' lu yöl-la' rzi' yè' quequè' gulané' queè', ⁶¹ ta'né':

—Bönni' ni gnè': “Huac uquindja' gdau' queè' Dios, ati' tsonn dzaz uchisa' lei.”

⁶² Ni'r gyasè' gzuinè' bxuz blau na', len rè' Jesús:

—¿Naru' cu rubi'tsu' didza'? ¿Bizxa caz lè ni ta'né' quiu' bönni' ni?

⁶³ Jesús cutu bi gnè'. Ni'r bxuz blau gudxè' Lè':

—Ni'a queè' Xanru' Dios ban rna bé'ida' Li' quíxjò'u le nacz. Gdixjöi' netu' chqui' nacu' Li' Cristo, Zxi'nè' Dios.

⁶⁴ Jesús rè' lè':

—Ca na' mau' naca'. Le nactè rëpa' lbi'ili', glé'ili' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, rö'a cuit lè'è yubél Dios, ga ni' dè lu na'a yöl-la' uná bè', len guida' lu böaj luzxbá, gdxina' ga zoali'.

⁶⁵ Ni'r lu yöl-la' rley queè' bchözè' lari' nacuè' bxuz blau, rnè':

—Gnè' zi'è queè' Dios bönni' ni. ¿Nuzxar naquíniru' nu gnè' queè' bönni' ni? Chbyóniczli' didza' xöhui' bè'è. ⁶⁶ ¿Nacx runi lbi'ili'?

Gulubi'è didza', gulané':

—Nabaguè'è zxguia' gatiè'.

⁶⁷ Ni'r guluchijè' zxöna' lahuè' Jesús len glu'è dö' queè'. Gulagapè'è ru'è Jesús yela'què', ⁶⁸ tè' Lè':

—¿Nactsu' Li' Cristo? Gnéya'atsca' na'a, ¿nuzxa na' gdap Li'?

Pedro rnè': “Cutu núnbè'a-nè' Jesús”

⁶⁹ Tsal ni' glac lè na', lö'al rö'è Pedro, ati' bdxinnu ga na' zoè' tunu ngul huen dxin, rmanu:

—Lézca' li' gdálenu' Jesús, bönni' Galilea na'.

⁷⁰ Gdá'baguè'è Pedro laugac bunách nacuá' ni', rnè':

—Cutu nözda' nuzxa qui na' ru'u didza'.

⁷¹ Cati' brujè' Pedro ga nu ryaz lö'a, blé'inu-nè' yetunu ngul, ati' gudxnu nup nacuá' ni':

—Bönni' ni gdálenè' ca' Jesús, bönni' Nazaret na'.

⁷² Leyúbl gdá'baguè'è Pedro len gneynè' Dios, rnè':

—Cutu ca' núnbè'a-nè' bönni' ni.

⁷³ Yeláti'dau'z gdzey, gulabiga' ga na' zoè' Pedro nup nacuá' ni', len tè' lè':

—Le nactè li' nunu' ca' tsazxón lequè' le nac bè'u yöl-la' rui'z quiu' didza'.

⁷⁴ Ni'r gzu lahuè' Pedro rudxía dö' cuinè' len rneynè' Dios, rnè':

—Cutu ca' núnbè'a-nè' bönni' ni.

La' na'z gródxhtëba' zxi'n druz. ⁷⁵ Ni'r yajneynè' Pedro didza' gudxè' lè' Jesús, gnè': “Cati' zi'a cödxlba' zxi'n druz, tsonn lzu chgnau' cutu núnbè'u neda'”, ati' burujè' ni' Pedro len gródx yéchi'tsqüè'.

Tu'dödè' Jesús lu në'è Pilato

27 Cati' za' rení' dza na', glun xtídzda'què' yúgu'tè bxuz uná bè' len bönni' gul tu'zejni'nè' bönni' judío quiè ludöddè' Jesús. ² Gulaché'è Jesús náguè'è ati' guludödè' Lè' lu në'è Poncio Pilato, bönni' rna bè'è.

Ratië' Judas

³Cati' chnózinë' Judas, bönni' na' budödë' Jesús lu na'quë' bönni' gdau', narugu queë' Jesús gatië', bui'nnë', ati' yju'ë chi uruá' dumí plata na' lu na'quë' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gul na'.
⁴Rë' lequë' Judas:

—Bena' dul-la' le budöda'-në' bönni' tsahui' gatië'.

Ni'r të' lë':

—Cutu gun ga cö'tu' baguí'i lë ni. Le benzcu' li' na'.

⁵Ni'r gru'në' Judas yugu' dumí plata na' ga nac nchil gdau' ati' buzë'ë ni', yajsí yenë'.

⁶Guluzi'ë yugu' dumí plata na' bxuz uná bë', ta'në':

—Cutu gunn cu'ru' dumí ni ga rgu'ru' dumí gun, le nac lazxjë' bönni' gdödi bunách.

⁷Ni'r glun xtídza'quë', ati' glá'uinë' dumí na' tu la' yël queë' bönni' huen rö'ö quië gac ga la'gachë'ë bönni' gza'a. ⁸Qui lë ni na', ga rdxintë na'a dza nazí' lei latj na', La' Yël Rön. ⁹Cni guc, butság lë na' gnë' Jeremías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë': “Gulaguel-lë'ë chi uruá' dumí plata na', tsa le gulasáqui'në' Lë' bönni' Israel, ¹⁰ati' dumí na' glá'uinë' la' yël queë' bönni' huen rö'ö. Lë ni buli'inë' neda' Xana'.”

Rdxinë' Jesús lahuë' Pilato

¹¹Cati' guluschinë' Jesús lahuë' Pilato, bönni' rna bë'ë na', bönni' ni gnabnë' Jesús, rë' Lë':

—¿I nacu' Li' Bönni' gna bé'inë' bönni' judío?

Jesús rë' lë':

—Le nac rna'.

¹²Cati' guluquíë' Jesús yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i, cutu bi didza' bubi'ë Jesús. ¹³Ni'r Pilato rë' Jesús:

—¿Naru' cu ryóntsanu' cáti'ga zian le ta'në' quiu'?

¹⁴Jesús cutu bi didza' bubi'ë. Cni guc, bubannë' bönni' na' rna bë'ë.

R-rugu queë' Jesús gatië'

¹⁵Cati' nac dza Lni Pascua na', dëcz tu le runë' Pilato, bönni' na' rna bë'ë, ca ta'náb bunách rusanë' tuë' bönni' yu'ë lidx guia, núti'tëz nu të'ni usanë'. ¹⁶Dza na' yu'ë lidx guia ni' bönni' nabaguë'ë zxguia', lë' Barrabás. ¹⁷Cati' guludúb ni' bunách zian na', gnabnë' lequë' Pilato, rnë':

—¿Núzxalë' ré'nili' usana' queëli'? ¿Naru' Barrabás o Jesús, Bönni' na' lë' Cristo?

¹⁸Cni gnë' Pilato le ráquibe'inë' guludödë' Jesús lu në'ë bönni' gdau' le tu'zxië'inë' Lë'.

¹⁹Tsal ni' rö'ë Pilato ga na' rbequi xbeynë', bsóla'nu nu tsjödç lë' ngul queë', rna:

—Cutu bi gunu' queë' bönni' tsahui' ni, le szxöni gúdxida' gdyël lu yël bëhcál le nac queë' Lë'.

²⁰Gulagú'u yöl-lë'ë bunách zian ni' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i, quië la'nabi Pilato usanë' Barrabás na' ati' gdöddë' Jesús. ²¹Leyúbl bë'ë didza' bönni' na' rna bë'ë, rë' lequë':

—¿Núzxalë' chopë' ni ré'nili' usana'-në' queëli'?

Gulané':

—Barrabás.

²²Ni'r Pilato gnabnë' lequë', rnë':

—¿Nacx guna' queë' Jesús, bönni' na' lë' Cristo?

Yúgu'të' ta'në':

—Bdë'ë lë'i yag cruz.

²³Ni'r bönni' na' rna bë'ë rë' lequë':

—¿Bizxa le cunác benë'?

Zidzjr glu'ë didza', ta'në':

—Bdë'ë lë'i yag cruz.

²⁴Cati' ráquibe'iné' Pilato cutu bruj xtidzë'ë, san glunr rusbó bunách, ni'r gdel-lë'ë nis len gdib në'ë lauquë', rnë':

—Cutu bi xzguia' nabaga'a neda' ni'a qui yöl-la' gut queë' bönni' tsahui' ni. Le gunczli' lbi'ili' lë ni.

²⁵Gulub'i' didza' yúgu'të bunách ni', ta'ná:

—Yöl-la' gut queë' bönni' ni gbága'tu' netu' len la'baga' ca' xzi'ntu'.

²⁶Ca' guc, Pilato busané' quequë' Barrabás na'. Ni'r gna bé'iné' bönni' rjaquë' gdil-l la'guinë' Jesús, ati' gdöd ni' budödë' Lë' lu na'quë' quië ludé'ë Lë' lë'i yag cruz.

²⁷Gulaché'ë Jesús lu yu'u yúlahui' nazí' lei pretorio bönni' rjaquë' gdil-l nacu'ë lu në'ë bönni' na' rna bë'ë, ati' ni' gulutubë' ga na' zoë' Jesús yúgu'të bönni' rjaquë' gdil-l nacu'ë ni'. ²⁸Ni'r gulagüë' lari' nacuë' Jesús len gulugacuë' Lë' tu lari' xna, ca rácu'gac nup ta'ná bë'.

²⁹Guludxíë' icjé' tu bregui' xzuza' në'i yag yötsi' len guluzóë' tu guidau' lu në'ë yubél le ruluí' ca tu xuyág qui bönni' yúlahui'. Ni'r guluzechu xzibquë' lahuë' len gulutitjé' Lë', ta'né':

—Bica' xzön Li', rna bé'inu' bönni' judío.

³⁰Ni'r guluchijé' Lë' xzöna', ati' guluguel-lë'ë gui na' len gulaguinë' icjé'. ³¹Gdöd gulutitjé' Jesús, gulugüë' lari' na' nacuë', ati' gulugacuë' Lë' lari' queëczë'. Ni'r gulaché'ë Lë' quië tsajda'quë' Lë' lë'i yag cruz.

Tu'dé'ë Jesús lë'i yag cruz

³²Cati' ni' gularujé', yajxáca'quë' Simón, bönni' Cirene, ati' glunë' ga bi'ë yag cruz queë' Jesús.

³³Cati' guladxiné' latj nazí' lei Gólgota, le rna lu didza' xidza', Latj Qui Böga' Icjru', ³⁴ni' guluguijé' Jesús nup zi nutsi'i xzágala'aba' böa' guixi'. Cati' buxí' ru'ë lei Jesús, cutu gu'nnë' guijé'.

³⁵Cati' chnuda'quë' Lë' lë'i yag cruz, gulaguisië' lari' nacuë', len guluquitjé' lahui le gac bë' núzخالë' gaqui queë'. Cni guc, butság lë na' gnë' bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë': “Gulaguisië' lari' nacua' len guluquitjé' lahui le gac bë'.” ³⁶Ni'r gulabö'ë ni', tu'yúé' Jesús.

³⁷Lëzca' guluzóë' lë'i yag cruz icjlë' Jesús tu didza' rguixj' le nabaguë'ë, rna cni: “Bönni' ni Jesús, Bönni' rna bé'iné' bunách judío.”

³⁸Ga ni' dë'ë Jesús, ni' guludé'ë ca' lé'igac yag cruz chopë' gban. Tuë' guludé'ë cuit lë'ë yubél, len yetúé' na' cuit lë'ë yögl. ³⁹Guladödë' ni' bönni' gululídz zi'ë Jesús len gulutá icjquë', tu'titjé' Lë', ⁴⁰ta'né':

—Ja, Li' na' uquindju' gdau' ati' tsonn dzaz ca' uchistsu' lei. Buslá cuinu' na'a chqui' nacu' Li' Xzi'në' Dios. Bötjtsc'a lë'i yag cruz na'.

⁴¹Lëzca' cni gulutitjé' Lë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi len yugu' bönni' gdau' fariseo, len bönni' gul tu'zejni'i, ta'né':

⁴²—Yugu' nu yubl buslé' bönni' ni, san cutu gac uslá cuinë'. Chqui' naquë' bönni' gna bé'iné' bunách Israel, huötjt-squë' na'a lë'i yag cruz, ati' tséjllë'tu' Lë'.

⁴³Lë' buzxöni ladxë'ë Dios. Dios uslaczë' Lë' na'a chqui' rë'nnë' Lë', le gnë': “Xzi'në' Dios naca'.”

⁴⁴Lëzca' cni gululídz zi'ë Lë' gban na' da'quë' lé'igac yag cruz ga ni' dë'ë Jesús.

Ratië' Jesús

⁴⁵Cati' bdxin huagbíd, bchul gdu'të yödzlyú ga bdxintë gdu rdöd xhuö.

⁴⁶Gdu rdöd xhuö na', bë'ë zidz didza' Jesús, rnë':

—Elí, Elí, ¿lama sabactani?

Didza' ni rna lu didza' xidza': “Dios quia', Dios quia', ¿bizx quië nubíj ladxu'u neda'?”

⁴⁷Cati' gulayöni didza' ni nup nacua' ni', ta'ná:

—Bönni' ni rulidzë' Elías, bönni' ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

⁴⁸La' gxítitë' tuë' bönni' nutschë'ë lad-jquë' len gdel-lë'ë tu le blul rzxup nis, ati' buxúpinë' lei nup zi len buzóë' lei lu gui, ati' butsaguë' lei ru'ë Jesús quië xupë'. ⁴⁹Ni'r yela'quë' bönni' ni' ta'né':

—Glözgar. Uyútsca'ru' chqui' huidë' Elías uslé' Lë'.

⁵⁰Leyúbl grödxyé'ë zidzj Jesús ati' burujtë bö' nacczë', guttë'. ⁵¹La' na'z bróza'të lari' nal-la' lu gdau', bruj chopl le gdel-la' icjl ga bdxintë xni'i. Ni'r gtit luyú len gulalá'a guiöj. ⁵²Gulayálj yeru ba quegac nup chnatgac, bönni' ni' gulayejlë'ë Dios, ati' gulubanë' bönni' na'. ⁵³Gdöd bubanë' Jesús, gulurujë' yeru ba quequë' bönni' na' len gulayazië' yödz la'y Jerusalén, ga ni' gulale'i lequë' bunách zian.

⁵⁴Ni'r cati' gulalé'inë' gtit luyú len lë na' glac, gládxinë' bönni' ni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l lenca' bönni' rjaquë' gdil-l nacuá'lenë' lë' tu'yúë' Jesús, ta'né':

—Le nactë bönni' ni guquë' Zxi'në' Dios.

⁵⁵Zi'tu'z gulacua'nu ni' ngul zian tu'yunu Jesús, ngul na' guladálennu Jesús cati' ni' buzë'ë luyú Galilea, ati' glunnu xchinë', gulagu'nu le glahuë'. ⁵⁶Nútsa'cnu ca' ladjcnu María Magdalena len María, xna'quë' Jacobo len José, ati' zoanu ca' ni' xna'quë' zxi'në' Zebedeo.

Ta'gu'ë Jesús yeru ba nadj lë'i gui'a guiöj

⁵⁷Cati' chrdzö' dza na', bdxinë' ni' José, bönni' Arimatea, bönni' dë yöl-la' tsahui' queë', len dë'ë ca' Jesús. ⁵⁸Yajyüë' Pilato bönni' ni len gnabë' latj u'ë Jesús. Ni'r Pilato gna bë'ë lunödzej' queë' Jesús. ⁵⁹Gzxi'ë Lë' José len buchólinë' Lë' tu lari' dxi'a. ⁶⁰Ni'r glu'ë Lë' yeru ba cub queë' le naguidjë' lë'i

gui'a guiöj. Budë'ë tu guiöj blag zxön ga nu ryaz yeru ba na' ati' zhuöjë'. ⁶¹Gulacua'nu ni' María Magdalena len yetunu María ca', rö'cnu ra' yeru ba na'.

Tun chi'ë ba queë' Jesús bönni' rjaquë' gdil-l

⁶²Cati' za' rení' yetú dza, gdöd gulupé'ë qui dza la'y quequë' bönni' judío, guludubë' ga zoë' Pilato yugu' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gdau' fariseo. ⁶³Të' Pilato:

—Bönni', rajneytu' bi gnë' bönni' rzi' yë' na', cati' ni' zoë' nabanë', gnë': “Cati' gac tsonn dza ubana' lu yöl-la' gut.” ⁶⁴Qui lë ni na' gna be'i nup lun chi'i ba ni' ga gdxintë dza bunn, cui djaquë' chdzö'l bönni' uséd queë' lubijë' Lë'. Ni'r lë' bunách: “Bubanë' Jesús lu yöl-la' gut.” Chqui' cni gac, didza' cunác lu'ë guntër huia'dö' ca ben didza' cunác na' glu'ë zi'al.

⁶⁵Pilato gudxë' lequë':

—Ni nacu'ë bönni' rjaquë' gdil-l. Gul-ché'ë queë'li'. Gul-tséaj, gul-gún chi'i yeru ba na' tsa sáqui'li' gunli'.

⁶⁶Ni'r yjaquë' ni' len guluseyjë' dxi'a yeru ba na', len guludé'ë lë'i guiöj na' tu le gac bë' chqui' gsalj, ati' guluca'në' ni' bönni' rjaquë' gdil-l lun chi'ë lei.

Rubanë' Jesús lu yöl-la' gut

28 Cati' chgdöd dza la'y quequë' bönni' judío, len chza' rení' dza domingo, yajyucnu yeru ba queë' Jesús María Magdalena len yetunu María na'. ²Tsalz gtit luyú. Cni guc, le bötjë' tuë' gbaz la'y queë' Xanru' narujë' yehua' yubá. Bdxinë' ra' yeru ba na' ati' gduë' guiöj blag zxön na' len grö'ë lu guiöj na'. ³Nalá' lahui gbaz la'y na' ca yös yení', ati' xzila'dau'z nac lari' nacuë'. ⁴Cati' gulalé'inë' lë' bönni' na' rjaquë' gdil-l tun chi'ë yeru ba na', gládxinë' lë' len gulazxizië'. Guladzö'ë lu yu, glaquë' ca

bönni' nat. ⁵Ni'r gbaz la'y na' gudxë' yugu' ngul na', rnë':

—Cutu gádxili'. Nözda' ruguiljli'-në' Jesús, bönni' na' guludé'ë Lë' lë'i yag cruz. ⁶Cutu zoë' ni le chbubanë' ca na' chgnaczë' Lë'. Gul-dá, uyuli' ga ni' gutë' Xanru'. ⁷Gul-tséaj na'a, gul-tsjódx-quë' bönni' uséd queë' chbubanë' Jesús lu yöl-la' gut, ati' na'a Lëczë' nörë' lauli' zaca' luyú Galilea. Ni' ulé'ili'-në'. Chgudxa' lbi'ili' le glu'ë Dios lu na'a.

⁸Ni'r la' guluzá'tënu ra' yeru ba na', tádxinu len tu'dzjínu, ati' jarélu'cnu zjacnu zajtíxjöi'cnu yugu' bönni' uséd queë'. ⁹Tsal ni' zjacnu, yajtsaguë' lecnu Jesús, len rë' lecnu:

—Padiux.

Ni'r gulabíga'nu ga zoë' Jesús len gulunída'nu ni'ë. Gulayj ládxi'cnu Lë'.

¹⁰Ni'r Jesús rë' lecnu:

—Cutu gádxili'. Gul-tséaj, gul-tsajtíxjöi'-cnë' böcha'a tsjaquë' zaca' luyú Galilea, ati' ni' lulé'inë' neda'.

Le gulaguíxjö'ë bönni' rjaquë' gdil-l

¹¹Tsal ni' zjacnu ngul na', guludxinë' lu yödz ni' bönni' na' rjaquë' gdil-l glun chi'ë yeru ba na', ati' gulaguíxjöi'në' yugu' bxuz uná bë' yúgu'të lë na' glac. ¹²Cati' chgulutubë' bönni' gul tu'zejni'i, glun xtídzá'quë'. Ni'r dumí zian

gulunödzejë' quequë' bönni' na' rjaquë' gdil-l. ¹³Të' lequë':

—Cni gnali': "Guladxinë' chdzö'l bönni' uséd queë' len gulubijë' Lë' tsal ni' rastu'." ¹⁴Chqui' huayönnë' lë ni bönni' rna bë'ë, netu' uzéjni'tu' lë' len guntu' ga cutu bi gunë' queëli'.

¹⁵Ni'r gulazi'ë dumí na' bönni' na' rjaquë' gdil-l ati' yjenquë' ca na' chnazëdquë'. Cni guc, tu'zë' didza' ni bönni' judío ga rdxintë na'a dza.

Jesús rsölë'ë yugu' bönni' gbaz queë'

¹⁶Ni'r yjaquë' luyú Galilea idxinea-jtë' bönni' uséd queë' Jesús, ati' guladxinë' lu guí'adau' na' chbului'inë' lequë' Jesús. ¹⁷Cati' gululé'inë' Jesús, gulayj ládxi'quë' Lë', san la'quë' glac chop ládxi'quë'. ¹⁸Ni'r gbiguë'ë Jesús ga na' nacu'ë, len rë' lequë':

—Dios chnudödë' lu na'a yúgu'të yöl-la' uná bë' yehua' yubá len luyú ni.

¹⁹Qui lë ni na', gul-tséaj, gul-tsajsëdi yúgu'të bunách gza'a gdutë yödzlyú. Gul-quíl lequë' nis, ugunli' dxin lë' Dios Xuz, len lë' Dios Zxi'n, len lë' Dios Bö' La'y. ²⁰Gul-sëdi lequë' lunë' yúgu'të lë na' gna bé'ida' lbi'ili'. Gul-yutsca', né-da'cza' zóalena' lbi'ili' yúgu'të dza ga gdxinr dza udx qui yödzlyú. Ca' gac.

DIDZA' DXI'A BUZUJĚ' LU GUICH SAN MARCOS

Lban benë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis

1 Cni gzu lau didza' dxi'a ca guc queë' Jesucristo, Zxi'në' Dios.

² Butság lë na' buzujë' lu guich Isafas, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, le gnë' Dios:

Byutsca'. Rsöla'a bönni' gbaz quia', nörë' Lau'.

Lë' upë'ë nöz ga tödu'.

³ Yön chi'ë bönni' ulidzë' zidzj lu latj ca'z, gnë':

“Gul-pá' nöz gdxin queëli' Xanru'.

Gul-bj li yugu' nöz las tödë'.”

⁴ Lë ni butság, le ruquilë' bunách nis Juan lu latj ca'z, len runë' lban quië la'díl bunách nis, bönni' na' gulub'i ládxi'quë' quië unít lahuë' Dios ca nac dul-la' nabága'quë'. ⁵ Gularúj bunách zian yúgu'të yödز luyú Judea lenca' Jerusalén, yjaquë' ga na' zoë' Juan, ati' Juan na' buquilë' lequë' nis lu yegu Jordán, bönni' na' gulaxóalëpë' dul-la' nabága'quë'.

⁶ Nacuë' Juan lari' náquini lítsa'ba' böa' len tu pan guid núguë'ë lë'ë. Rahuë'-ba' böchi'zú len ri'jë' le zxi qui bözda'. ⁷ Runë' lban Juan, rnë':

—Zi'a zë'ë bönni' töd na'a, naprë' yöl-la' uná bë' ca neda'. Cutu naca' neda' lsaca' yechua', gleycja' lölë' nudé'ë.

⁸ Neda' ruquila' lbi'ili' nis, san Lë' gunë' le rulu'z yöl-la' rdil nis ni, uchizië' lbi'ili' Dios Bö' La'y.

Rdilë' Jesús nis

⁹ Tu dza ni' brujë' Jesús yödز Nazaret luyú Galilea, ati' buquilë' Lë' nis Juan na' lu yegu Jordán. ¹⁰ Cati' burujë' lu nis Jesús, la' na'z blé'inë' gyalj luzxbá len ruhuötjë' Dios Bö' La'y, rulu' cuinë' ca

budöda', dusóalenë' Lë'. ¹¹ Byön chi'i nu rui' didza' yehua' yubá, rna:

—Li' nacu' Zxi'na'. Nadxi'ida' Li' len rdzag ladxa' Li'.

Rë'ni tu' xöhui' ugáp Jesús dul-la'

¹² Ni'r bayúdx bchë'ë Jesús lu latj ca'z Dios Bö' La'y. ¹³ Choa' dza gzoë' Jesús latj ca'z na', ati' gu'ni Satanás tu' xöhui' ugáp Jesús dul-la'. Gzoë' Jesús ga ni' ta'daba' böa' guixi' dzö'ba' guí'adau'. Gláclenë' Jesús gbaz la'y queë' Dios, gulagu'ë le gdahuë'.

Rusëdnë' bunách Jesús luyú Galilea

¹⁴ Gdöd gulagu'ë Juan na' lidx guia, zijë' Jesús luyú Galilea. Runë' lban ni' qui didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios. ¹⁵ Cni rnë':

—Chbdxin dza. Chzoa duná bë'ë ni Dios. Gul-bí'i ládxi'li' len gul-tsejlë' didza' dxi'a ni.

Rulidzë' Jesús tapë' bönni' uzón böl

¹⁶ Tsal ni' rdë' Jesús ra' nis zxön qui Galilea, blé'inë' Simón len Andrés, bönni' böchë'ë Simón na'. Nacquë' uzón böl len ta'chiljë' yöxj böl quequë' lu nis na'.

¹⁷ Gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-dutá' neda', ati' guna' ga gchë'li' quia' bunách, gunli' ca runli' rzönli'-ba' böl.

¹⁸ La' guluca'ntë' yöxj quequë', zjá-clenë' Jesús.

¹⁹ Gdödë' Jesús yeláti'dau' ni'l ati' ni' blé'inë' Jacobo len Juan, yugu' zxi'në' Zebedeo, nacu'ë lë'i bárcodau' quequë', tu'ünë' yöxj böl quequë'. ²⁰ La' bulidztë' lequë' Jesús, ati' guluca'në' xuzquë' Zebedeo, dzaguë' yugu' huen dxin queë' lë'i bárcodau' na', ati' zjá-clenë' Jesús.

Tu bönni' yu'u lë' bö' xöhui'

²¹ Guladxinë' yödز Capernaum Jesús len bönni' da'quë' Lë'. Cati' ni' nac dza la'y quequë' bönni' judfo, gyazië' Jesús

yu'u ga tu'dubèl' tu'sèdèl' queèl' Dios bön-ni' judío, ati' ni' gzu lahuèl' rusèdnèl' nup nudubgac ni'. ²² Gulubannèl' ca na' rusèdnèl' Jesús, le rusèdnèl' ca runèl' bön-ni' dè lu nèle len clég ca tunèl' bönni' gdau' usèdi. ²³ Zoaetèl' ca' ni' lu yu'u ga na' tu'dubèl' tu'sèdèl' queèl' Dios tu bönni' yu'u lèl' bōl' xōhui', ati' grōdxyèl' bönni' na', ²⁴ rnèl':

—¿Bizxa rál-la'tu' quiu', Jesús, bön-ni' Nazaret? ¿Za'tsu' usnitiu' netu'? Nún-bèl'a Li', nacu' Bönni' La'y queèl' Dios.

²⁵ Buzeynèl' lei ba nadx Jesús, rnèl':

—Bseyj ru'u len burúj lu bönni' ni.

²⁶ Ni'r buxiztsca bönni' na' yu'u lèl' bōl' xōhui' na', ati' grōdxya'a zidzj, len la' burujtè. ²⁷ Gulubannèl' yúgu'tè bönni' nacu'è ni', ati' gulanabi lza'quèl', ta'né'l':

—¿Bizxa caz lè ni? ¿Naru' nactsa xzba cub? Len yöl-la' uná bèl' rna bélinèl' yugu' bōl' xōhui', ati' tun ca rnèl'.

²⁸ La' gzètè didza' qui yöl-la' huac queèl' Jesús, gulayöni bunách gdutè luyú Galilea na'.

Ruúnèl' Jesús xna'nu ngul queèl' Pedro

²⁹ Ni'r burujèl' Jesús lu yu'u ga na' tu'dubèl' tu'sèdèl' queèl' Dios, len la' gyeájlentèl' Jacobo len Juan, guladx-inèl' lidxquèl' Simón len Andrés. ³⁰ Ni' dènu xna'nu ngul queèl' Pedro, yu'unu tu xla. La' gulaguíxjöi'tenèl' Jesús ca rac queènu. ³¹ Ni'r gbiguèl' Jesús, ati' gdel-lèl'è na'nu, bchisèl'-nu. La' burujtè tu xla na' yu'unu, ati' bupa'nu le glahuèl'.

Ruúnèl' Jesús zian nup te'i

³² Cati' chrdzöl', ca gdxia gbidz, la' djuá'gactèl' ga zoèl' Jesús yúgu'tè nup te'i len bönni' yu'u lequèl' bōl' xōhui'. ³³ Gulaguír ga nu ryaz yu'u ga na' zoèl' Jesús yúgu'tè bunách lu yōdz. ³⁴ Jesús bunèl' zian nup te'i, nac zian guidzhuèl' té'inèl'. Bubijèl' ca' zian bōl' xōhui' yu'u-gac bunách na'. Cutu bēl'è latj la'né bōl' xōhui' na' le núnbèl'gac Lèl' Nu naquèl'.

Runèl' Iban Jesús luyú Galilea

³⁵ Zí'adau' gyasèl' Jesús, ni' nac chul. Brujèl' yōdz na', zijèl' tu latj ca'z, ati' ni' bulidzèl' Dios. ³⁶ Zajtiljquèl' Jesús Simón len nup nacua'len lèl'. ³⁷ Cati' yajxá-ca'quèl' Lèl', tèl' Lèl':

—Tu'guílj Li' yúgu'tè bunách.

³⁸ Ni'r gudxèl' lequèl' Jesús, rnèl':

—Huayejru' yugu' dzag yōdz, quiè gu-na' ca' Iban ni'. Qui lè ni na' bruja'.

³⁹ Cni' guc, gdōdèl' Jesús gdu luyú Galilea, runèl' Iban lu yu'u gap tu'dubèl' tu'sèdèl' queèl' Dios bönni' judío len rubi-jèl' bōl' xōhui' yu'ugac bunách.

Bönni' ré'inèl' huèl' nudzu' ruzód

⁴⁰ Bdxinèl' ga zoèl' Jesús bönni' ré'inèl' huèl' nudzu' ruzód. Buzechu zxibèl' len gúta'yue'l' lahuèl', rnèl':

—Chqui' rē'nnu', huac unu' neda'.

⁴¹ Buechi' ladxèl'è lèl' Jesús. Bulí nèle, gdanèl' lèl' len gudxèl' lèl':

—Rè'nda'. Chnuhuöacu'.

⁴² Ca gnèl' ca', la' bunittè huèl' ré'inèl', böaquèl' dxí'adau'. ⁴³ Ni'r buzeynèl' bach bönni' na' Jesús len la' busóla'tèl' lèl'. ⁴⁴ Cni' gudxèl' lèl':

—Nutu nu gui'u ca bena' quiu', san gyeaj, yajlu' cuinu' lahuèl' bxuz, len yaj-nódzj quiè le böacnu' li' qui gdau' ca na' gna bēl'è Moisés, lè na' ulu'i' bunách chnuhuöacu'.

⁴⁵ Burujèl' bönni' ni len gzu lahuèl' rguíxjöi'nèl' bunách zian ca guc queèl'. Le buzèl' didza' ni, cutur guc tsaizèl' yalj lulu nitú lu yōdz Jesús, san gzoazèl' ni'l' gap nac lu latj ca'z. Ga ni' zoèl' Jesús guladxín lahuèl' bunách yúgu'tè yōdz.

Bönni' ré'inèl' huèl' nacu'nèl' bin

2 Cati' chgdöd chop tsonn dza, buaz-ièl' Jesús yōdz Capernaum, ati' gzè didza' zoèl' yu'u. ² La' guludubtè bunách zian ga na' zoèl' Jesús, ga bdxintèl' cutur gzaquìl' la'cu'è ni', ni ra' yu'u, ati'

Jesús benë' lban qui xtidzë'ë lauquë'.
³Ni'r guladxinë' ga na' zoë' Jesús tapë'
 bönni', nua'quë' tu bönni' huë' nacu'në'
 bin. ⁴Cutu guc la'dxinë' lahuë' Jesús le
 nacua' ni' bunách zian. Qui lë ni na'
 gulasaljë' cju'u ca dödl ga zoë' Jesús.
 Cati' budx guludxië' yeru na', ni' gu-
 luzötjë' le deynë' bönni' huë' na'. ⁵Cati'
 gúquibe'inë' Jesús ca na' ta'yejlë'ë Lë',
 gudxë' bönni' huë' na':

—Zxi'na', chbunít lahua' li' ca nac
 dul-la' nabagu'u.

⁶Rö'quë' ni' la'quë' bönni' gdau'
 usëdi, ta'zá' ládxi'quë', ta'né': ⁷“¿Bizx
 quië ru'ë cni didza' bönni' ni? Ruca'në'
 ca'z Dios. Nutu nu bönni' gac unít lahuë'
 dul-la'. Tuzë' Dios gac gunë' lë ni.” ⁸La'
 gúquibe'itenë' Jesús le ta'zá' ládxi'quë',
 ati' gudxë' lequë':

—¿Bizx quië rza' ládxi'li' cni? ⁹Cutu
 nac baníg nu guiëz bönni' huë' ni
 chbunít lau dul-la' nabaguë'ë, san nac
 baníg nu gun ga huöasë' len u'ë le deynë'
 len uzë'i ni'ë. ¹⁰Guna' le gac bë' neda',
 Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, dë lu
 na'a luyú ni unít lahua' dul-la' nabága-
 gac bunách.

Ni'r Jesús gudxë' bönni' huë' na':

¹¹—Li' répa': “Gyas. Bua' le deynu' len
 böaj lidxu'.”

¹²La' gyastë' bönni' huë' na', bu'ë le
 gúti'në' len burujë' laugac yúgu'të nup
 nacua' ni'. Gulubannë' yúgu'të' len gu-
 lagu'ë Dios yöl-la' ba, ta'né':

—Gatga rlé'initu' le cni.

Jesús rulidzë' Leví

¹³Burujë' yödZ Capernaum na' Jesús,
 gdödë' leyúbl ra' nis zxön. Guludúb ga
 zoë' Jesús bunách zian, ati' Lë' busëdnë'
 lequë'. ¹⁴Cati' rdödë' ni' Jesús, blé'inë'
 Leví, zxi'në' Alfeo, rö'ë ga ruquizxjë'
 uláz qui yödZ zi'tu'. Jesús gudxë' lë':

—Gda' neda'.

La' gyastë' Leví na', zéajlenë' Jesús.

¹⁵Gdöd guc lë ni, rö'ë Jesús rahuë'
 lu yu'u lidxë' Leví na', ati' ró'lenquë'
 tsaxxón Jesús len yugu' bönni' uséd
 queë' zian bönni' uquízxj len yela'quë'
 bönni' ca'z. Cni guc, le rjaclen Jesús
 bunách zian. ¹⁶Cati' gualé'inë' Lë' bön-
 ni' gdau' tu'sëdi len yugu' bönni' gdau'
 fariseo, rö'ë rágulenë' tsaxxón yugu'
 bönni' uquízxj len yela'quë' bönni' ca'z,
 glë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús,
 ta'né':

—¿Bizxa caz runtsë'? Ri'j rágulenë'
 yugu' bönni' uquízxj len yela'quë' bön-
 ni' dul-la'.

¹⁷Byönnë' Jesús didza' ni tu'ë len
 gudxë' lequë':

—Cutu naquínigac nu un bunách nup
 nacua' dxi'a, san nup te'i naquínigac nu
 un bunách. Za'a neda', clëg dulídzgaca'
 bunách tsahui', san rulídzgaca' bunách
 dul-la' quië lubi'i ládxi'gac.

Ru'ë Jesús didza' qui yöl-la' run gubás

¹⁸Tu dza ni' tunë' gubás bönni'
 da'quë' Juan len bönni' da'quë' yugu'
 bönni' gdau' fariseo, ati' guladxín ga zoë'
 Jesús nup gulanabi Lë', ta'ná:

—¿Bizx quië tunë' gubás bönni'
 da'quë' Juan len bönni' da'quë' yugu'
 bönni' gdau' fariseo, san bönni' da'quë'
 Li' cutu tunë' gubás?

¹⁹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' ráquitsali' lun gubás nup
 nacua' lni queë' bönni' utság në'ë tsal
 ni' zóalenë' lequë' bönni' na' utság në'ë?
 Tsal ni' zóalenë' lequë' bönni' na' utság
 në'ë, cutu gac lunë' gubás. ²⁰Gdxin dza
 cati' gduë' bönni' na' utság në'ë, cutur
 sóalenë' lequë', ati' dza ni'r lunë' gubás.

²¹Nutu nu bönni' udë'ë tu lari' cub-
 dau' lu lari' chnatëb, le uxú'n lari' cub
 na' len huachöza' lari' tëb na', ati'
 huaröza'r lari' tëb na'. ²²Lëzca' cni nutu
 nu bönni' quë'ë xisi uva cub lu rö'ö bidx
 náquini guid, le gal xisi uva cub na' len

ulá'a rö'ö bidx na' náquini guid, ati' glalj xisi uva na' len gac ditj rö'ö náquini guid. Xisi uva cub lu rö'ö náquini guid cub ral-la' ca'aru'.

Ta'leycjè' deu dza la'y bönni' da'què' Jesús

²³Tu dza la'y quequè' bönni' judío, gdödè' Jesús gap dè yöl xzoa' xtil, ati' bönni' uséd queè' gulazú lauquè' ta'leycjè' deu ga dxia xzoa' xtil. ²⁴Ni'r glè' Jesús bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—Byutsca'. ¿Bizx quiè tunè' bönni' da'què' Li' le cutu ral-la' gunru' dza la'y?

²⁵Jesús gudxè' lequè':

—¿Naru' cu nulábnili' ca benè' David cati' gdunè'? Byadzj le lahuè', lè' len nup nacua'len lè' ²⁶ati' gyaziè' lu yu'u queè' Dios cati' ni' naquè' bxuz blau Abiatar, len gdahuè' yöt xtil tu'cu'è lahuè' Dios, lè na' cutu dè latj nu gagu, san tuz bxuz dè latj lahuè' lei. Bè'è ca' le lahuè' bönni' nacua'lenè' lè'.

²⁷Ni'r Jesús gudxè' lequè':

—Dios benè' dza la'y quiè luzí' xbey bunách, clég benè' bunách quiè lun chi'i dza la'y. ²⁸Qui lè ni na', neda', Bönni' Nuhuôaquè' Gdu Bunách, naca' Xani dza la'y.

Ruúnè' Jesús bönni' narequi' në'è

3 Leyúbl gyaziè' Jesús tu lu yu'u ga tu'dubè' tu'sédè' queè' Dios bönni' judío, ati' zoè' ca' ni' bönni' narequi' në'è. ²Tu'yúè' Jesús bönni' gdau' ni' chqui' unè' bönni' na' dza la'y, le tèn-nè' luquíè' Lè'. ³Ni'r gudxè' bönni' na' narequi' në'è Jesús, rnè':

—Gyas len gzui laugac bunách ni.

⁴Gnabnè' bunách ni' Jesús, rnè':

—¿Naru' dè latj gunru' le nac dxia' cati' nac dza la'y o gunru' le cunác? ¿Naru' dè latj gunru' ga la'del-li' yöl-la' na'bán bunách o usntru' lei?

Gulacua' dxiz bunách ni'. ⁵Ni'r len yöl-la' rley queè', buyúè' Jesús bunách

na' nacua' gdu cuitiè', ruhui'nnè' le nac-queè' zid ladxi'. Gudxè' bönni' na' narequi' në'è, rnè':

—Bli na'u.

Ni'r bulí në'è bönni' na' ati' böactè dxí'adau' në'è. ⁶Ni'r gularujè' bönni' gdau' fariseo ati' la' gluntè' tsaxxón didza' len bönni' da'què' Herodes bi lunè' queè' Jesús, quiè ludöddè' Lè'.

Tu'dúb ra' nis zxön bunách zian

⁷Buzè'è ni' Jesús tsaxxón len bönni' da'què' Lè', bdxinè' ra' nis zxön, ati' zjaclen Lè' bunách zian narujgac luyú Galilea len luyú Judea. ⁸Guladxín ca' ga zoè' Jesús bunách zian narujgac Jerusalén len luyú Idumea len yetslá'a yegu Jordán len yödz nacua' gdu zbi'il ga nacua' yödz Tiro len yödz Sidón. Cni glunè', le gulayönnè' ca nac yugu' le zxön runè' Jesús. ⁹Qui lè ni na' Jesús gna bé'inè' bönni' da'què' Lè' lucózteczè' tu bárcodau' ga gac cuenè', cui luquí lutsútsj Lè' bunách zian na'. ¹⁰Cni guc, le chbunè' zian nup te'i, ati' gulaguír ga zoè' bunách zian na' quiè la'gán Lè'. ¹¹Cati' gulale'i Jesús bö' xöhui' yu'ugac bunách, guludxiga' xni'è Jesús bunách na' yu'ugac, len gulabödxya'a, ta'ná:

—Nacu' Li' Zxi'nè' Dios.

¹²Buzeynè' ba nadx bö' xöhui' na' Jesús, cui la'guixjö' nu naquè' Lè'.

Rböè' Jesús chinnu bönni' lacquè' gbaz queè'

¹³Ni'r grenè' Jesús tu lu guí'adau', ati' ni' bulidzè' nup rè'nnè'. Gulabiguè'è gdu cuitiè' bönni' ni. ¹⁴Bucu'è chinnuè' bönni' ni Jesús, quiè la'cuá'lenè' Lè' len quiè gsölè'è lequè' tsjenquè' lban. ¹⁵Budödè' lu na'què' yöl-la' huac luúnè' nup te'i len lubijè' bö' xöhui' yu'ugac bunách. ¹⁶Cni nacgac laquè':

Simón, (nuzóè' Jesús yetú lè', Pedro),

¹⁷Jacobo,

Juan, (bönni' böchë'ë Jacobo, ati' nac-
quë' zxi'në' Zebedeo. Chopë' ni,
Jesús buzöë' yetú laquë', Boanerges,
le rna lu didza' xidza': "Bönni' snia'
ca gziu'"),

¹⁸ Andrés,

Felipe,

Bartolomé,

Mateo,

Tomás,

Jacobo, (zxi'në' Alfeo),

Tadeo,

Simón, (bönni' rui' ladxë'ë yödZ queë'),

¹⁹ Judas Iscariote, (bönni' udödë' Jesús
lu na'quë' bönni' ludödë' Lë').

Ta'né': dzag Jesús tu' xöhui'

Gdöd ni' guladxinë' tu lu yu'u Jesús
len bönni' da'quë' Lë'. ²⁰ Leyúbl gulaguír
ga zoë' Jesús bunách zian, ati' cutur
guta' latj lahuë' yöt Jesús len bönni' na'
da'quë' Lë'. ²¹ Cati' gulayönnë' ca rac
queë' Jesús di'a dza queë', guladxinë' ni'
quië luché'ë Lë', ta'né': "Rchixi icjë'."

²² Lëzca' cni gulané' queë' bönni'
gdau' usëdi, narujquë' Jerusalén, ta'né':

—Dzag Lë' Beelzebú, xangac bö'
xöhui', ati' len yöl-la' uná bë' qui rubi-
jë' yugu' bö' xöhui'.

²³ Ni'r bulidzë' bönni' gdau' tu'sëdi na'
Jesús, len benë' lsaqui', rnë':

—¿Naru' ubijtsa la' cuinzi Satanás tu'
xöhui'? ²⁴ Chqui' la'rúj chopl bunách
tu yödZ, len la'dil-len lza'gac, cutu
gac gdiá' yödZ na'. ²⁵ Lëzca' cni chqui'
la'rúj chopl bunách nacuá' tu yu'u, len
la'dil-len lza'gac, cutu gac la'diá' bunách
nacuá' yu'u na'. ²⁶ Qui lë ni na', chqui'
tá'baga' lzë'i Satanás tu' xöhui', naruj-
gac chopl bö' xöhui' ati' cutu gac gdiá'
yöl-la' uná bë' qui, san chzoa udx qui.

²⁷ Nutu nu gac tsaz lidxë' tu bönni'
nal len cuiaj yöl-la' tsahui' queë' chqui'
cutu gáguë'ë zi'al bönni' nal na', ati' ni'r
sáqui'në' cuijë' le dzö' lidxë'.

²⁸ 'Le nactë rëpa' lbi'ili': Dios gac unít
lahuë' bunách ca nac yúgu'të dul-la'
nabága'gac len ca nac yúgu'të didza'
xöhui' ta'ná, ²⁹ san núti'tëz nu gnë xöhui'
queë' Dios Bö' La'y, gatga unít lahuë' nu
na' Dios. Tsaz nabaga' zxguia' nu na'.

³⁰ Cni gnë' Jesús le ta'né' queë' bön-
ni' gdau' usëdi na', ta'né': "Dzag Lë' tu'
xöhui'."

Nu nac xnë'ë Jesús len bönni' böchë'ë

³¹ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús yugu'
bönni' böchë'ë lenca' xnë'ë. Gulacu'ë
lö'al len gulasölë'ë nu tsajlídZ Jesús.

³² Glë Jesús bunách zian na' rö'gac
cuitië', ta'né':

—Nacu'ë lö'al yugu' bönni' böchu'u
lenca' xna'u, tu'lidzë' Li'.

³³ Bubi'ë didza' Jesús, gudxë' lequë':

—¿Nuzxa caz na' xna'a, len nupxcz
bönni' böcha'a?

³⁴ Ni'r buyúë' nup na' rö'gac gdu
cuitië', rnë':

—Gul-yutsca'. Nup ni nacgac ca xna'a
len yugu' bönni' böcha'a. ³⁵ Nu run ca
rë'nnë' Dios, nu ni nac ca bi'i böcha'a len
bi'i zana' lenca' xna'a.

Runë' lsaqui' Jesús ca nac queë' bönni' guz

4 Leyúbl gzu lahuë' Jesús rusëdnë'
bunách ga nac ra' nis zxön. Guludúb
ga zoë' bunách zian ati' grenë' Jesús
tu lë'i bárcodau' zxoá lu nis na', len
grö'ë ni', ati' yúgu'të bunách na' gu-
lacuá' luyú ra' nis na'. ² Zian le busëdnë'
lequë' Jesús, benë' lsaqui'. Tsal ni' rusëd-
në' lequë', rnë':

³ —Gul-zé nagli' didza' ni. Brujë' bön-
ni' guz, zjësië' xseydau'. ⁴ Tsal ni' rusië',
glas ra' nöz la'gac xseydau' na', ati' gu-
ladxinba' bguindau', glë'jba' lei. ⁵ Glas
ga rö' guiöj ga cutu rö' szxöni yu yela-
gac xseydau' na'. Bayón gualén xsey-
dau' na' le cutu rö' szxöni yu. ⁶ Ni'r cati'
blen gbidz, buquexu' lei, ati' gbidz, le

cutu nun luí ga rë'. ⁷ Glas ga tu'lén lba yötsi' yela'gac xseydau' na'. Cati' gualén xseydau' na', gululén ca' lba yötsi' na' len gularöli lei, ati' cutu bi bunódzj lë na' bësië'. ⁸ Glas ga nac luyú dxi'a yela'gac xseydau' na', ati' gulazxón len xtsa' ra' gulabó'. Gulunódzj lë na' bësië'. Tu dxigu' xseydau' na' bësië' bunódzj yechí uruá' xseydau' ca'. Yetú bunódzj yet-sonnlaj ca' ati' yetú na' bunódzj yetú gayuá' ca'.

⁹ Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzé nag.

Rguíxjö'ë Jesús bizx quië runë' lsaqui'

¹⁰ Cati' chbuga'në' tuzë' Jesús, guladxín ga zoë' nup da'gac Lë', nungac tsazxón idxínnutë' bönni' uséd queë' ati' gulanabnë' Lë' bi rë'ni gna lë na' benë' lsaqui'. ¹¹ Gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Lbi'ili' nadél-li'li' tséjni'li' le nagachi' ca rna bë'ë Dios, san nup na' cunacgac tuz len rë'u, yúgu'të ruí'lena' lequë' didza' yugu' le runa' lsaqui'. ¹² Cni runa' quië utság lë na' nayúj lu guích la'y, rna: “Luyúé' len cutu la'lé'inë'. Luzé nagquë' len cutu la'yéjni'në' len cutu lubí'i ládxi'quë' quië gac unít lahua' lequë' ca nac dul-la' nabága'quë'.”

Rusálj la'në' Jesús le benë' lsaqui'

¹³ Gudxë' ca' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—¿Naru' cu réjni'tsali' lë na' bena' lsaqui'? ¿Nacxcz gac tséjni'li' yezica' le guna' lsaqui'? ¹⁴ Naquë' nu ruzé didza' bönni' guz na'. ¹⁵ Nacgac la'gac bunách ca xseydau' na' glas ra' nöz. Ta'yönnë' xtidxë'ë Dios, len ca ta'yöznë' ca', la' za'të Satanás tu' xöhui', rgua didza' na' bdxin lu icj ládxi'dau'quë'. ¹⁶ Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' glas ga rö' guiöj. Ta'yönnë' didza' na' ati' lu yöl-la' rudziji quequë' ta'zi'ë lei. ¹⁷ Cutu

ryaz icj ládxi'dau'quë' ati' tu chi'z ta'dé'ë lei. Cati' bi rac quequë' o zoa nu rbia ladxí' lequë' le ta'dé'ë didza' na', la' tu'huöatë ládxi'quë'. ¹⁸ Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' glas ga na' tu'lén lba yötsi'. Ta'yönnë' didza' na' ¹⁹ san tui' ládxi'quë' le nacgac qui yödzyú ni. Nazí' yé'icnë' le nadxi'icnë' yugu' yöl-la' tsahui' len ta'zë ládxi'quë' yugu' le dë. Ta'yáz icj ládxi'dau'quë' yúgu'të lë ni len tu'snít didza' na', cui gun dxin lu icj ládxi'dau'quë'. ²⁰ Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' glas ga nac luyú dxi'a. Ta'yönnë' didza' na' len ta'zí' lu na'quë' lei, ati' run dxin lu icj ládxi'dau'quë'. Nacgac la'gac bunách cni ca xseydau' na' gulunódzj yechí uruá' hueaj. Nacgac yela'gac ca xseydau' na' gulunódzj yet-sonnlaj ca', ati' nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' gulunódzj yetú gayuá' ca'.

Runë' lsaqui' Jesús qui tu le runn yení'

²¹ Gudxë' ca' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—¿Naru' rgál-la'ru' gui' ati' rudúsi'ru' lei tu gui'n o rgu'ru' lei zxani le ráti'ru'? Cutu ca' runru' cni san ruzoaru' gui' ga nac xtsa' ga gunn yení'. ²² Yúgu'të le nagachi' gla' lahui' ati' yúgu'të le rac balánz la'rúj ga lna'. ²³ Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzé nag.

²⁴ Gudxë' ca' lequë':

—Gul-güí' ládxi'li' le ryónili'. Ca nac le rurixli', la' leyz urixë' queëli' Dios ati' gunnë' queëli' yelati'. ²⁵ Nu dë qui, gu'ë qui yelati', san nu cudé qui, la'z dui le dë qui, gdua.

Runë' lsaqui' Jesús ca rxzön xzoa' xtil

²⁶ Gnë' ca' Jesús:

—Ca rac ni le rna bë'ë Dios nac ca rac cati' ruchijë' xzoa' xtil lu yu bönni'. ²⁷ Chdzö'l rasië' len ryasë' cati' za' rení'. Ta'lén xzoa' xtil na' len ta'zxon san cutu

nöznë! lë' nacx rac ta'zxón. ²⁸La' cuinzi luyú na' ruxón le naduzgac luyú na', zi'al xyazi, ni'r za' deu qui, len töd na' cuia xui'i nal lu deu qui. ²⁹Cati' chnal xui'i, la' tseajtë' tsajchuguë' deu na' le chbdxin dza uzi'ë xui'i.

Runë' Isaqui' Jesús ca rac qui xsey mostaza

³⁰Gnë' ca' Jesús:

—¿Bizxa caz gnaru' ca rac ni le rna bë'ë Dios? ¿Bizxa gunru' Isaqui' ca rac? ³¹Rac ca rac qui tu xseydau' mostaza. Cati' ryz luyú nac xseydau' nactër cuídi' ca yúgu'të xseydau' dzö' luyú, ³²san cati' chnadúz, rlen len rxöntër ca yúgu'të guixi' cuan rö'gac luyú. Tsca run yana' xzuza' në'i, gac la'dxinba' bguindau' ludxía lidxcba' lu xzul qui.

Ca rugunë' dxin Jesús le runë' Isaqui'

³³Cni guc, busëdnë' lequë' Jesús, len zianr ca' le benë' Isaqui' tsca guc la'yéjni'në'. ³⁴Yúgu'të didza' bé'lenë' bunách benë' Isaqui' ati' yúgu'të didza' ni busálj la'në', buzéjni'në' légaczë' bönni' uséd queë'.

Jesús rbequi dxië' bö' bdunu'

³⁵La' dza na'z, cati' gdzö', Jesús gudxë' bönni' da'quë' Lë', rnë':

—Tódtscaru' yetslá'a nis zxön ni.

³⁶Ni'r bulá'alenë' bunách zian nacuá' ni', ati' gulusë'ë bárcodau' ga na' chzoazë' Jesús. Gulacuá' ca' ni' yela'-gac bárcodau' zjaclen lequë'. ³⁷Gzu lau reycj bö' bdunu' lu nis na', ati' gda'a nis lë'i bárcodau' na'. Ca' guc, zeaj rdza' nis lë'i bárcodau' na'. ³⁸Dë' rasië' Jesús lu xcugüë' ga nac xtsa'l lë'i bárcodau' na', ati' guluspanë' Lë', të' Lë':

—Bönni' Usëdi. ¿Naru' cu rui' ládxi't-su' netu'? Huatcztu' lu nis ni.

³⁹Ni'r gyasë' Jesús, len gna bé'inë' bö' na' reycj, gnë':

—Cu'u bö.

Gudxë' ca' nis na', gnë':

—Dxiz gzoa.

Grö' dxi bö' na' gyeycj len gzoa dxi lu nis zxön na'. ⁴⁰Ni'r gudxë' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—¿Bizx quië radxi rdzóbili' cni? ¿Naru' cu réjlë'li' Dios?

⁴¹Ni' tádxinë' glë lza'quë' tuë' yetüë':

—¿Nuzxa caz bönni' ni? Tun ca ma xtidzë'ë bö' reycj len nis zxön.

Bönni' Gadara yu'u lë' bö' xöhui'

5 Ni'r guladxinë' Jesús len bönni' da'quë' Lë' yetslá'a nis zxön ga nac lu xyugac bunách Gadara. ²Cati' burujë' Jesús lë'i bárcodau' na', la' dutsagtë' Lë' tu bönni' r-rujë' bloj ga nacuá' yeru ba. Bönni' ni yu'u lë' bö' xöhui', ³len nun xlatjë' ga na' nacuá' yeru ba. Nutu nu guc guga' bönni' na', len clëg len du guia. ⁴Zian lzu guluzóë' bregui' guia yen në'ë len ni'ë len glúguë'ë lë' du guia. Yugu' du guia na' bulë'ë ati' bregui' guia na' buzuzxjë'. Cutu rzáqui'në' nu bönni' gna bé'inë' lë'. ⁵Rdáteczë' rbödxye'ë rël len të dza ga na' nacuá' yeru ba len gap nac lu guí'adau', run huë' cuinë' yugu' lu guiöj dzö' ni'. ⁶Cati' blé'inë' zë'ë zi-tu' Jesús, jarëlu'ë gyijë' ga na' zë'ë Jesús, ati' buzechu xzibë' lahuë' Lë'. ⁷Bë'ë zidzj didza', rë' Jesús:

—¿Bizxa ral-la'a quiu' Jesús, Zxi'në' Dios náctërë' blau? Ni'a queë' Xanru' Dios ráta'yua' lau', cutu usaca' zi'u neda'.

⁸Cni gnë' le chgudxë' bö' xöhui' na' Jesús:

—Li', bö' xöhui', burúj lu bönni' ni.

⁹Jesús gnabnë' lei, rnë':

—¿Bi leu'?

Bubí'i didza' lei, gudx Lë':

—Le Zian lea' le nac ziantu'.

¹⁰Gnab yechi' Jesús cui gsölë'ë yugu' bö' xöhui' na' zi'tu' luyú ni'. ¹¹Nacua'ba' lu guí'adau' ni'z cuch zian, ta'daba'

táguba' ni'. ¹²Gulanáb yechi' Jesús bö' xöhui' na', ta'ná:

—Bsöla' netu' ga ni' dzö'ba' cuch zian. Bë' netu' latj tsajtsu'ugactu'-ba'.

¹³La' bë'të' leygac latj Jesús ati' gularúj bö' xöhui' na', yajtsu'ugac cuch zian na', ati' gulaxíti'ba' cuch zian na', yajbixcba' ga nac ra' gui'a, yajtsu'ucba' nis xzön. Lu nis xzön na' gulayëpiba' nis, glatba', len naccba' ca galj gayua'ba'.

¹⁴Ni'r gulaxzúndj nup ni' glun chi' cuch zian na', yajtixjöi'cnë' bunách lu yöd z ni' lenca' bunách nacuá' ladj guixi' ni'. Gularúj bunách lu yöd z, zajyuquë' bizxa na' guc ni'. ¹⁵Cati' guladxinë' ga ni' zoë' Jesús, gulalé'inë' bönni' na' zi'al yu'ugac lë' bö' xöhui'. Bönni' ni rölë' ni', nacuë' lari' len zoë' dxí'adau', ati' gladxi bunách na'. ¹⁶Nup na' gulalë'i le benë' Jesús gulaguixjöi' bunách na' gularúj lu yöd z ca na' guc queë' bönni' na' zi'al yu'ugac lë' bö' xöhui', lenca' ca guc queeba' cuch na'. ¹⁷Ni'r gulazú laugac bunách zian na' tá'ta'yuë' lahuë' Jesús urujë' lu xyuquë'.

¹⁸Cati' bubenë' Jesús lë'i bárcodau', bönni' na' zi'al yu'ugac lë' bö' xöhui' zian, gúta'yuë' lahuë' Jesús gu'ë lë' latj tséajlenë' Lë'. ¹⁹Jesús cutu bë'ë lë' latj, san gudxë' lë':

—Böaj lidxu'. Yajtixjöi' yugu' di'a dza quiu' yugu' le xzön bena' quiu' neda', naca' Xanu', len ca bena' buечи' ladxa'a li'.

²⁰Zhuöjë' bönni' na', ruzë' didza' yugu' yöd z Decápolis ca nacgac le xzön benë' queë' Jesús, ati' gulubani yúgu'të bunách nacuá' yugu' yöd z ni'.

Bi'i ngul queë' Jairo len ngul gdannu lari' nacuë' Jesús

²¹Cati' budxinë' Jesús yetslá'a nis xzön na', ni'r guludúb bunách zian ga na' zoë' ra' nis xzön. ²²Bidë' ca' ga zoë' Jesús bönni' lë' Jairo, bönni' rna bë'ë lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë'

Dios bönni' judío. Cati' blé'inë' Jesús, buzechu xzibë' lahuë' ²³len szxöni gú-ta'yuë' lahuë', rnë':

—Chraqui gatbi' bi'i nguldau' quia'. Gda gxoa na'u lëbi' quië huöacbi' len cui gatbi'.

²⁴Zéajlenë' lë' Jesús, ati' zjaclen Jesús bunách zian, tu'quí' Lë'. ²⁵Zoanu ca' ni' ngul, chnac chinnu iz ré'inu, cutu ruhuí'i rön queënu qui huë' queégac-znu ngul. ²⁶Szxöni chgzaca' gdi'nu lu na'quë' zian bönni' tu'ún bunách. Daduz chbutönu dëra le dë queënu, cutu bi guclen lënu, san ryali' queënu. ²⁷Cati' byóninu tui' didza' bunách ca nac queë' Jesús, gdöndu ladjl bunách zian na', bdxinnu zaca' cúdzu'lë' Jesús len gdannu lari' nacuë'. ²⁸Cni bennu le rnanu: “Chqui' canza' le nacuë', huöaca'.” ²⁹La' bui'të rön queënu ati' ráquibe'inu chböacnu qui le guc queënu.

³⁰La' gúquibe'itenë' Jesús ben dxin yöl-la' huac queë', ati' bueycjë', ruyúë' bunách zian na', rnë':

—¿Nuzxa na' gdan neda'?

³¹Ni'r të' Lë' bönni' da'quë' Lë', ta'në': —Rlë'icznü' bunách zian ni tu'quí' Li', len rnatsu': “¿Nuzxa na' gdan neda'?”

³²Ruyúë' Jesús gdu cuitië' quië glé'inë' nuzxa na' gdan Lë'. ³³Ni'r gbíga'nu lahuë' ngul na', rádxinu len rxziznu le chnózinu bi na' guc queënu, ati' buzechu xzibnu lahuë' Jesús, len gudxnu Lë' gdtë le nacz. ³⁴Jesús rë'-nu:

—Nguldau'. Chböacu' le réjlë'u neda'. Böaj lidxu' gdu ladxu'u. Tsaz nuhuöacu' qui le guc quiu'.

³⁵Tsal ni' ru'ë cni didza' Jesús, guladxín ni' nup narujgac lidxë' bönni' na' rna bë'ë lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, len të' bönni' na':

—Chgutbi' bi'i nguldau' quiu'. Cutur upixjnu' Bönni' Usëdi.

³⁶Cutu bë' ladxë'ë Jesús lë na' ta'në', ati' gudxë' bönni' uná bë' na', rnë':

—Cutu gádxinu'. Gyéjlë'zë' Dios.

³⁷ Cutu bë'ë latj Jesús tsjaclen Lë' yez-ica'r bunách, san légaczë' Pedro len Jacobo, len Juan, böchë'ë Jacobo na'.
³⁸ Cati' bdxinë' lidxë' bönni' na' rna bë'ë ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, blé'inë' rac rusbó lenca' nup ni' ta'bódx len nup ta'bódx yechi'.³⁹ Gyazië' Jesús len gudxë' lequë':

—¿Bizx quië runli' rusbó len rbödxli' cni? Cutu natbi' bi'i nguldau' ni. Raszbi' na'.

⁴⁰ Ni'r gulutitjë' Jesús san Lë' bubijë' ni'l yúgu'të bunách na' ati' bchë'ë xuz xna'bi' bi'i nguldau' na' lenca' nup nacua'len Lë', gyazië' ga na' dëbi'.
⁴¹ Gdel-lë'ë na'bi' bi'i nguldau' na' len gudxë'-bi':

—Talita, cumi.

Didza' ni rna lu didza' xidza': “Bi'i nguldau'. Gyas.”⁴² La' gyástëbi' bi'i nguldau' na' len buzé'ibi'. Chyu'ubi' chinnu iz. Gulubani nup nacua' ni'.
⁴³ Ni'r Jesús gna bé'inë' lequë' nutu nu la'guíxjöi'në' lë na' guc. Gudxë' lequë':

—Gul-güi' le gágubi' bi'i nguldau' ni.

Rudxinë' Jesús Nazaret, le nac ladzë'

6 Buzë'ë ni' Jesús, budxinë' ladzë', ati' yjáclenë' Lë' bönni' da'quë' Lë'.
² Cati' bdxin dza la'y quequë' bönni' judío, gzu lahuë' rusëdnë' bunách Jesús ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios. Gulacuá' ni' bunách zian ta'yöni Lë'. Gulubannë', ta'në':

—¿Gazxcz bzëdnë' yugu' lë ni bönni' ni? ¿Bizxa caz yöl-la' rejni'i ni nadél-li'në'? ¿Nacxcz runë' le nacgac bë' na' za'c yehua' yubá? ³ Naquë' bönni' ni bëdx yag na', zxi'nnu María. Naquë' bóchi'quë' Jacobo len José len Judas len Simón. Nacuá'lennu ca' rë'u ngul zanë'.

Qui lë ni na' guluca'në' Lë' ca'z. ⁴ Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Gáti'tëz tunë' ba la'n nu bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, san cutu tun Lë'

ba la'n bunách uláz queë' len bunách di'a dza queë' len bunách nacua' lidxë'.

⁵ Qui lë ni na' cutu guc gunë' ni' Jesús nitú yöl-la' huac zxön. Tuz bunë' nabábz bunách te'i, bxoa në'ë lequë'.⁶ Bubannë' Jesús le cuta'yejlë'ë Lë'. Gdöd na' gdödë' yugu' yözda' nacua' zbi'il, rusëdnë' bunách ni'.

Rsölë'ë Jesús bönni' da'quë' Lë' tsjenquë' Iban

⁷ Ni'r bulidzë' Jesús idxínnutë' bönni' da'quë' Lë' len gzu lahuë' rsölë'ë lequë' chop hueajquë'. Budödë' lu na'quë' yöl-la' uná bë' lubijë' bö' xöhui' yu'u-gac bunách.⁸ Gna bé'inë' lequë' cutu bi lu'ë la' nöz, ni yöxj, ni yöt, ni dumí cutu la'gu'ë bzud quequë', san tuz xuyag-dau' lu'ë.⁹ Ral-la' ludé'të lölquë', san clëg chop lari' luxóa yenquë'.¹⁰ Gudxë' ca' lequë':

—Gáti'tëz ga tsazli' tu yu'u, gul-zóa yu'u na' cati' uza'rli' yödz na'.¹¹ Chqui' tsazli' tu yödz ga cutu lun lbi'ili' ba la'n bunách lu yödz na', len cutu luzé nagquë' xtídza'li', gul-rúj ni' len gul-quíndj bëchtö da' lalabli'. Lë ni gac bë' nabága'quë' zxguia'. Le nactë rëpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguë' Dios quegac bunách, la'zaca' la'guí'ir bunách lu yödz na' ca la'zaca' la'guí'i bunách Sodoma len Gomorra, yugu' yödz na' busnitië' Dios.

¹² Ni'r gularujë' bönni' da'quë' Lë', yjenquë' Iban ca ral-la' lubí'i ládxi'gac bunách.¹³ Gulubijë' ca' zian bö' xöhui' yu'ugac bunách. Gulagu'ë le za zian nup te'i, guluúnë' lequë'.

Ca guludöddë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis

¹⁴ Byönnë' Herodes, bönni' rna bë'ë, ca nac le runë' Jesús, le rzë didza' gáti'tëz qui yöl-la' huac queë' Jesús. La'-gac bunách ta'ná:

—Chbubanë' lu yöl-la' gut Juan, bön-ni' ni' buquilë' bunách nis. Qui læ ni na' napë' yöl-la' huac runë' yugu' læ ni.

¹⁵ Yela'gac bunách ta'ná:

—Naquë' Elías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

Yela'gac bunách ta'ná:

—Naquë' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios ca glaquë' bönni' dza ni'të glu'ë didza' uláz queë'.

¹⁶ Cati' byönnë' Herodes yugu' læ ni, gnë':

—Naquë' Juan, bönni' na' brix'a'yenë'. Chbubanë' lu yöl-la' gut.

¹⁷ Cni gnë' Herodes le bsölë'ë læczë' nup yajxöngac Juan na', glúguë'ë læ' du guia lu yu'u lidx guia. Cni benë' Herodes le rleynu-në' Juan na' Herodías, ngul na' gucnu ngul queë' Felipe, böchë'ë Herodes na'. Herodes gduë'-nu Herodías na', len butság ná'lenë'-nu. ¹⁸ Juan na' gudxë' Herodes:

—Cutu ral-la' sóalenu'-nu ngul queë' böchu'u.

¹⁹ Qui læ ni na' gzu grö'nu Herodías, gú'ninu bi gunnu queë' Juan, le gú'ninu gdódinu læ', san cutu bi gzxáqui'nu ²⁰ le rádxinë' Juan Herodes, le nözcznë' naquë' Juan na' tsahui' len la'y. Qui læ ni na' ben chi'ë læ' len buzé naguë' læ' gdu ladxë'ë zal-la' læ na' rnë' Juan ben ga grö'ë baguí'i Herodes na'. ²¹ Ni'r bdxin tu dza gzxáqui'nu Herodías na', nac dza runë' lni Herodes qui dza gyé'inë' iz. Bupé'ë le li'j lahuë' bönni' dë lu na'quë' uláz queë' len bönni' nacu'ë lu na'quë' bönni' rjaquë' gdil-l lenca' bönni' nacquë' blau luyú Galilea. ²² Gyazbi' bi'i ngul queënu Herodías ga na' ti'j tahuë' len bya'abi' lauquë'. Bdzag ladxë'ë Herodes ca runbi', len guladzág ladxigac ca' nup tël'j tágulen læ'. Ni'r gudxë'-bi' bi'i ngul na' Herodes, gnë':

—Gnab bi rë'nnu' gunna' quiu', ati' guna' ca'.

²³ Benë' tsutsu xtidzë'ë, gudxë'-bi':

—Ni'a queë' Xanru' Dios gunna' quiu' bíti'tëz bi gnabu' ga gdxintë gatsj ga rna bë'a.

²⁴ Burujbi' læbi', gudxbi' xna'bi':

—¿Bixza gnabtsa'?

Lënu gudxnu-bi':

—Icjë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis, gnabu'.

²⁵ La' buáztëbi' ga na' zoë' Herodes, rëbi'-në':

—Rë'nda' gxu' quia' na'a lu zxiga' zxön icjë' Juan, bönni' na' buquilë' bunách nis.

²⁶ Ni'r bui'nnë' Herodes, san le gneynë' Dios, len le gulayöni ca' nup tágulen læ', cutu gu'nnë' nit xtidzë'ë na' gzx'i' lu në'ë queëbi'. ²⁷ Herodes la' bsóla'të' bönni' rijë' gdil-l zoë' run chi'ë, gna bé'inë' læ' tsajxi'ë icjë' Juan. ²⁸ Gyijë' lidx guia bönni' na' rijë' gdil-l, yajrixë' yen Juan na', ati' bu'ë icjë', nuxóë' lei lu zxiga' zxön. Budödë' lei lu na'bi' bi'i ngul na', ati' læbi' bunödzbjbi' queënu xna'bi' lei.

²⁹ Cati' gulayönnë' didza' chguc læ na' bönni' da'quë' Juan na', guladxinë' ni' len guluú'ë læ', yajcáchi'quë' læ' yeru ba.

Rugahuë' Jesús zianr ca chián gayuá' bunách

³⁰ Gdöd ni' guludubë' ga zoë' Jesús bönni' gbaz queë', len gulaguíxjöi'në' Lë' yúgu'të le glunë' len yugu' le gulusëdnë' bunách. ³¹ Nacuá' ni' bunách zian, nup za'c len nup zjac, ga bdxintë cutur dë latj lahuë' yöt Jesús len bönni' da'quë' Lë'. Qui læ ni na' gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-dá. Huayejczru' ga nac latj ca'z, uzí' ladxí'ru' tu chi'i.

³² La' légaczë' yjaquë' tu læ'i bárco-dau', guladxinë' tu latj ca'z. ³³ Gulale'i lequë' zjaquë' ni' bunách zian len nún-bë'gac Jesús. Qui læ ni na' jarélu'quë' yjaquë' ni' bönni' yúgu'të yödz ni', gulazë'i ní'aquë', ati' guladxinë' ni' zí'atël ca Jesús len yugu' bönni' da'quë' Lë'.

³⁴ Cati' burujë' Jesús lë'i bárcodau' na', blé'inë' bunách zian na' ati' buechi' ladxë'ë lequë' le nacquë' ca bö'cu' zxíla'-dau' cuzóa nu uyú lecba'. Gzu lahuë' zian le rusëdnë' lequë'. ³⁵ Cati' chrdzö' dza na', guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' da'quë' Lë', të' Lë':

—Chrdzö' ati' latj ca'z nac ni. ³⁶ Bsöla' bunách zian ni tsjac yugu' yu'udau' len yugu' yödzdau' nacuá' zbi'il, tsjó'ugac yöt, le cutu bi dë ni le lahuë'.

³⁷ Bubi'ë didza' Jesús, gudxë' lequë':

—Gul-güi' le lahuë' lbi'iczli'.

Glë' Lë':

—¿Naru' tsjó'utsatu' yöt xtil lazxjru' qui gdu xunu' beo', ati' güi'tu' lahuë'?

³⁸ Jesús gudxë' lequë':

—¿Balx yöt xtil dë queëli'? Gul-tsajyutsca'.

Cati' chnözcnë', të' Lë':

—Gayu'z yöt xtil dë, len chopzba' bö' dëba'.

³⁹ Ni'r gna bë'ë Jesús lunë' ga la'bó' bunách zian na', la'cu'ë tu cuia hueajquë' ga nac lachi' lu daca'. ⁴⁰ Gulacu'ë tu cuia hueajquë', tu gayuá' hueajquë' len chiún hueajquë'. ⁴¹ Ni'r gdel-lë'ë Jesús igáyu'të yöt xtil na' len gropba' bö' na'. Buyúë' zaca' luzxbá len gudxë' Dios: “Xclenu'.” Ni'r buzuxzjé' yöt xtil na' len bë'ë quequë' bönni' uséd queë' quië la'guisië' quegac bunách zian na'. Gdis-ië' ca' gróptëba' bö' na' quequë' yúgu'të bönni' na'. ⁴² Glahuë' yúgu'të' len guluhuölnë'. ⁴³ Ni'r gulutubë' le bizxj qui yöt xtil na' len quecba' bö', chinnu bdö'a guludzé'ë. ⁴⁴ Glaquë' ca chiún gayu'ë bönni' na' glahuë'.

Rzë'i ni'ë Jesús lu nis zxön

⁴⁵ La' bentë' Jesús ga gulabenë' lë'i bárcodau' bönni' da'quë' Lë', la'nörë' lahuë', la'dödë' lu nis zxön na', la'dx-inë' lu yödz Betsaida, tsal ni' Lë' ruzeynë' bunách zian na' didza'. ⁴⁶ Cati' chbudx buzeynë' lequë' didza', gyijë' tu lu

guí'adau', ati' ni' bulidzë' Dios. ⁴⁷ Cati' chgul, zeaj bárcodau' na' gatsj lahui' nis zxön, ati' zoë' Jesús tuzë' luyú bidx na'. ⁴⁸ Blé'inë' lequë' Jesús, baníg tu'sé'ë bárcodau' na' le reycj bö' za' ga na' ta'dödë'. Gdöd ladx' yël bdxinë' Jesús ga na' nacu'ë, rzë'i ni'ë lu nis zxön na', ati' gu'nnë' tödzë' ga na' nacu'ë. ⁴⁹ Cati' gulalé'inë' Lë' rzë'i ni'ë lu nis zxön, gláquinë' bxn na', len gulabödxyë' ⁵⁰ le gulalé'inë' Lë' yúgu'të' len gladxi guladzöbnë'. Ni'r la' bulidztë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-típ ládxi'li'. Néda'cza'. Cutu gádxili'.

⁵¹ Grenë' Jesús lë'i bárcodau' ga na' nacu'ë, ati' grö' dxi bö' na' reycj, ati' lequë' gulanítsquinë' gulubannë'.

⁵² Cutu ta'yéj'ni'ninë' le rulu' lë na' benë' Jesús qui yöt xtil na'. Ni' nac zid icj ládxi'dau'quë'.

Ruünë' Jesús nup te'i yödz Genesaret

⁵³ Guladödë' yetslá'a nis zxön Jesús len bönni' da'quë' Lë', guladxinë' ga nac lu xyugac bunách Genesaret. Guludxiguë'ë bárcodau' luyú bidx ni'. ⁵⁴ Cati' gulurujë' lë'i bárcodau' na', la' guluúnbë'të Jesús bunách ni'. ⁵⁵ Gulaxiti' bunách na', yjac yúgu'të yödzdau' gdu zbi'il len gulazú lauquë' djua'quë' ga zoë' Jesús yúgu'të nup te'i, xzoagac yugu' le deycni, ati' guladxinë' gáti'tëz ta'yönnë' zoë' Jesús. ⁵⁶ Gáti'tëz ga rdödë' Jesús, yugu' lu yödzdau' len yugu' yödz zxön len yugu' yu'udau', tu'cu'ë gap nac la' nöz len gap nac lu yë'y nup te'i quequë', len tá'ta'yuë' lahuë' Jesús gu'ë lequë' latj la'ganzë' tui'i lari' nacuë'. Guluhuöactë dxí'adau' yúgu'të nup na' gulagán lari' na' nacuë'.

Le tun ga cunacgac dxí'a bunách lahuë' Dios

7 Ni'r guludubë' ga zoë' Jesús la'quë' bönni' gdau' fariseo len la'quë' bön-

ni' gdau' usëdi, narujquë' Jerusalén.
²Bönni' gdau' ni gulalé'inë' bönni' uséd
 queë' Jesús tahuë' yöt, cunadxí'agac
 na'quë', lë na' rna: cutu nayargac ca
 nalëbcnë' tunë'. Qui lë ni na' gulané'
 quequë'. ³Tunë' bönni' gdau' fariseo
 na' len yezica' bunách judío ca glëbc-
 në' glunë' xuz xtau'quë', len chqui' cutu
 ta'guí' na'quë' zian lzu ca na' nalëbcnë'
 tunë', cutu ca' tahuë'. ⁴Cati' tu'dxinë'
 rjó'uquë' lu yë'y, chqui' cutu ta'guibë' lë
 na' ca nalëbcnë' tunë', cutu ca' tahuë'.
 Zianr ca' tunë', yugu' le nalëbcnë' tunë',
 ta'guibë' zxiga' yö'ön, len yugu' zxiga'
 guia, len yugu' le táti'në'. ⁵Qui lë ni
 na' gulanabnë' Jesús yugu' bönni' gdau'
 fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi, ta'në':

—¿Naru' cutu tunë' bönni' uséd quiu'
 ca glëbcnë' glunë' xuz xtau'ru', san
 tahuë' yöt cunadxí'agac na'quë'?

⁶Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Lbi'ili', bönni' rulu'iz tsahui' cuinli'.
 Nactë le gdíxj'ö'ë queëli' Isafas, bönni' ni'
 bë'ë didza' uláz queë' Dios. Buzujë' lu
 guich, gnë':

Bunách ni, len rú'agacz tun neda' ba la'n,
 Clëg gdu ládxi'gac.

⁷Daduz nac yöl-la' ba ta'gu'ë neda'

Le tu'sëdnë' le ta'ná bë' bunách,
 Clëg zxba quia'.

⁸Cni nac, le ruca'nli' le gna bë'ë Dios,
 ati' runli' yugu' le nazí' láhuili' lu na'gac
 bunách.

⁹Gudxë' ca' lequë':

—Gdu ruca'nli' ca'z le gna bë'ë Dios
 quië gunli' ca nac le nalëbili' runli'.

¹⁰Moisés gnë' cni: “Ben ba la'n xuz
 xna'u.” Gnë' ca': “Nu ulídz zi' xuz o
 xnë'i, gul-dóditë nu na'.” ¹¹Lbi'ili' rnali'
 cni: “Chqui' nu bönni' guië' xuzë' o
 xnë'ë: ‘Cutu gac bi gunna' queëli', le
 nac Corbán’, le rna lu didza' xidza': ‘Le
 nuzóa' quizi queë' Dios’,” ¹²ni'r rnali':
 “Cutu run bayúdx bi gunë' quegac xuz
 xnë'ë bönni' na'.” ¹³Cni nac, ruca'nli'
 ca'z xtídzë'ë Dios quië gunli' le nalëbili'

runli', yugu' le rudödlí' lu na'gac xzi'n
 xsoali'. Zianr ca' le cni runli'.

¹⁴Ni'r Jesús bulidzë' bunách zian na'
 nacuá' ni', rë' lequë':

—Gul-zé nagli' didza' gu'a, yúgu'tëli',
 len gul-tsejni'i. ¹⁵Cutu bi dë le ryaz bö-
 ni' le gac gun ga cunaquë' dxi'a lahuë'
 Dios, san le r-ruj lë', lë ni gac gun ga
 cunaquë' dxi'a lahuë' Dios. ¹⁶Chqui' zoa
 nagli' quië yónili', gul-zé nagli'.

¹⁷Cati' bulá'alenë' bunách zian na'
 Jesús len gyazië' tu yu'u, gulanabnë' Lë'
 bönni' uséd queë' ca nac lë na' benë'
 lsaqui'. ¹⁸Jesús gudxë' lequë':

—¿Ryadzjtsa ca' queëli' yöl-la' rejni'i?
 ¿Naru' cu réjni'ili', yúgu'të le ryaz bö-
 ni', cutu gac gun ga cunaquë' dxi'a
 lahuë' Dios? ¹⁹Nac cni le cutu ryaz icj
 ládxi'dau'huë', san lë'ëzë' ryaz, len rurúj
 lë'ë.

Le gnë' cni Jesús, bului'inë' rë'u nac
 dxi'a yúgu'të le ri'j ráguru'. ²⁰Gnë' ca'
 Jesús:

—Le r-ruj bönni' run ga cunaquë' dxi'a
 lahuë' Dios. ²¹Cni nac, le ta'rúj icj ládxi-
 i'dau'quë' bönni' yugu' le ta'zá' ládxi-
 i'quë' le nac xöhui', yugu' le tun ga tunë'
 dul-la' ta'guitsjé' zxba qui yöl-la' nutság
 na' len yugu' le cunác. Tun ga tu'död-
 dë' bunách ²²len ta'banë', len ta'zë' ládxi-
 i'quë' le dë qui lza'quë', len tu'ë dö', len
 ta'z'í' yë'ë, len tu'zxë'ë, len ta'në' qui lza-
 'quë', len tun ba zxön cuinquë', len tunë'
 le cunözi. ²³Yúgu'të le xöhui' cni ta'rúj
 icj ládxi'dau'huë' bönni' len tun ga cu-
 naquë' dxi'a lahuë' Dios.

Réjlë'nu Jesús ngul gza'a

²⁴Buzé'ë ni' Jesús, bdxinë' gal-la'
 ga nacuá' yödz Tiro len yödz Sidón.
 Ni' gyazië' tu yu'u len gu'nnë' nutu
 nu gnözi, san cutu ca' guc ucachi'
 cuinë'. ²⁵Byóninu didza' rzë ca nac
 queë' Jesús ngul, zoabi' bi'i nguldau'
 queënu, yu'u lëbi' bö' xöhui', ati' la'
 bídtënu ga zoë' Jesús, len buzechu zx-

ibnu xni'ë. ²⁶Ngul ni cutu nacnu judío, san nababnu bunách Sirofenicia. Gú-ta'yunu lahuë' Jesús ubijë' bö' xöhui' na' yu'u-bi' bi'i nguldau' queënu. ²⁷Ni'r gudxë'-nu Jesús, rnë':

—Bë' latj luhuólj zi'al nup nacgac ca zxi'n xan yu'u, le cutu nac dxi'a uguaru' yöt quecbi' bi'i na' len chu'nru' lei laucba' bö'cu'dau'.

²⁸Bubi'inu didza' ngul na', gudxnu Jesús:

—Ja, Xan, san yugu' bö'cu'dau' nacua'ba' zxani ga tágubi', táguba' le bizxj tu'huóxj ga na' tágubi'.

²⁹Ni'r gudxë'-nu Jesús, rnë':

—Le gnau' cni, huac huóju'. Chburúj bö' xöhui' na' gyu'u-bi' bi'i nguldau' quiu'.

³⁰Cati' budxinnu lidxnu, blé'inu-bi' bi'i nguldau' queënu na', dëbi' lu da'a len chnurúj bö' xöhui' na' gyu'u lébi'.

Jesús ruúnë' bönni' nacödzüë' len curné'

³¹Burujë' Jesús latj na' nabáb yödz Tiro ati' gdödë' gap dë yödz Sidón len yugu' yödz Decápolis, bdxinë' ra' nis zxön qui Galilea. ³²Bunách ni' djua'gac ga zoë' Jesús tuë' bönni' nacödzüë' len curné', tá'ta'yuë' lahuë' Jesús gxoá në'ë lë'. ³³Bubijë' lë' tsla'l Jesús ladj bunách na', ati' bnë'ë xbönni' në'ë yeru naguë' bönni' na'. Gru'në' zxóna'dau' len gdanë' ludxë'ë. ³⁴Ni'r buyüë' luzxbál len gnë ladxë'ë, rnë':

—Efata.

Didza' hebreo ni rna lu didza' xidza': “Gyalj”.

³⁵La' böalj'të naguë' len la' buguitjtë ludxë'ë, gnëtë' dxí'adau'. ³⁶Gna bé'inë' lequë' Jesús nutu nu lë' ca', san tsca gna bé'inë' lequë', guluzétërë' ca' didza' qui lë na' benë'. ³⁷Gulubannë', ta'né':

—Dxi'adau' runë' yúgu'të. Runë' ga tu'yöni nup glac cödzu len ga tu'huí' didza' nup cugúc la'né'.

Rugahuë' Jesús zianr ca choa' gayuá' bunách

8 Yugu' dza ni'z guludúb ga zoë' Jesús bunách zian. Le cudé le lahuë', Jesús bulidzë' bönni' uséd queë' len bé'lenë' lequë' didza'. ²Gudxë' lequë':

—Ruhuechi' ladxa'a bunách zian ni le chnac tsonn dza nacua'lenë' neda' ni len cutu dë le lahuë'. ³Chqui' usöla'a lequë' lidxquë' ta'dunzë' ca', huala'cuídi'në' la' nöz, le za'quë' zi'tu' la'quë'.

⁴Gulubi'ë didza' bönni' uséd queë', të' Lë':

—¿Bizxa ugágutsaru' bunách guizx yu ni, ga ni nac latj ca'z?

⁵Gnabnë' lequë' Jesús, rnë':

—¿Balx yöt xtil dë queëli'?

Të' Lë':

—Gadxz.

⁶Ni'r gna bé'inë' bunách zian na' Jesús la'bó' lyu. Gdel-lë'ë gadx yöt xtil na' ati' gudxë' Dios: “Xclenu.” Ni'r buzx-uzxjë' leygac len bë'ë quequë' bönni' uséd queë' quië la'guisië' laugac bunách zian na'. ⁷Guta' ca' quequë' tu chopba' bö' cuidi'. Jesús gudxë' Dios: “Xclenu”, ati' gna bé'inë' lequë' la'guisië' lecba' ca' laugac bunách. ⁸Glahuë' yúgu'të bönni' na' len guluhuóljnë'. Ni'r gulutubë' le bizxj naga'ngac, ati' guladzá' gdu gadx bdö'a. ⁹Bönni' na' glahuë' glaquë' gdu ca' choa' gayu'ë. Jesús busölë'ë lequë' lidxquë' ¹⁰ati' grenë' lë'i bárco-dau' tsaxón len yugu' bönni' uséd queë', guladxinë' lu xyugac bunách Dalmanuta.

Ta'nabnë' Jesús gunë' tu le gac bë' nuzxa naquë'

¹¹Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' gdu' fariseo len gulazú lauquë' ta'díl-lenë' Lë' didza'. Glë'nnë' la'zí' bë'ë Jesús. Qui lë ni na' gulanabnë' Lë' gunë' tu le nac bë' za' yehua' yubá. ¹²Gnëtsca ladxë'ë Jesús, rnë':

—¿Bizx quië ta'nábítsa neda' bunách ni guna' tu le nac bè' za' yehua' yubá? Le nactë rèpa' lbi'ili', cutu ca' glé'ili' nitú le nac bè' za' yehua' yubá.

¹³ Ni'r bulá'alenë' lequë', bubenë' lë'i bárcodau' len zijë' yetslá'a nis zxon.

Le tu'sëdnë' bönni' gdau' nac ca xnë'i yöt xtil

¹⁴ Glal ládxiquë' bönni' uséd queë' Jesús lu'ë bi lahuë' ati' tuz yöt xtil dë lë'i bárcodau' na'. ¹⁵ Ni'r buzéjni'në' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-sáca'tsca' queëli'. Gul-gún chi'i cuinli' cui si'li' le nac ca xnë'i yöt xtil quequë' bönni' gdau' fariseo len queë' Herodes.

¹⁶ Gulazú lauquë' tu'ë didza' bönni' uséd queë' la' légaczë', ta'né':

—Gnë' cni le cudé yöt xtil gáguru'.

¹⁷ Ráquibe'inë' Jesús le ta'né', ati' rë' lequë':

—¿Bizx quië rui'li' cni didza' le cudé yöt xtil gáguru'? ¿Naru' cu réjni'tsali' len cu ráquibe'itsali'? ¿Ni nactsa zid icj ládx-i'dau'li'? ¹⁸ ¿Zoatsa yöj lauli' len cutu rlé'ili', len zoatsa guid nagli' len cutu ryónili'? ¿Naru' cu rajnéytsali'? ¹⁹ Cati' ni' buzuzxja' gayu' yöt xtil ati' glahuë' chiún gayu'ë bönni', ¿balx bdö'a budza-'li' le bizxj butubli'?

Gulané':

—Chinnu.

²⁰ Gnë' ca' Jesús:

—Cati' ni' buzuzxja' gadx yöt xtil ati' glagu choa' gayuá' bunách, ¿balx bdö'a budza'li' le bizxj butubli'?

Gulané':

—Gadx.

²¹ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—¿Naru' cu réjni'tsali' na'a, bë'a didza' qui le tu'sëdnë' bönni' na'?

Jesús ruúnë' bönni' Betsaida nachúl lahuë'

²² Cati' guladxinë' yödZ Betsaida Jesús len bönni' da'quë' Lë', guladxín ga zoë' Jesús nup djuagac queë' tu bönni' nachúl lahuë', tá'ta'yuë' lahuë' canë' bönni' na'. ²³ Jesús gdel-lë'ë në'ë bönni' na' nachúl lahuë', ati' bchë'ë lë' ni'l ra' yödZ. Ni' bdxie' zxon'a yöj lahuë' len bxo'a në'ë lë'. Ni'r gnabnë' lë', rnë':

—¿Ba rlé'inu' lati'?

²⁴ Buyúë' bönni' na' nachúl lahuë', rnë':

—Rlé'igacda' bunách, nala'gac ca yugu' yag, san ta'dá bunách na'.

²⁵ Leyúbl bxo'a në'ë yöj lahuë' Jesús, ati' buyutsquë' bönni' na' nachúl lahuë' ati' böactë dxí'adau' yöj lahuë'. Na'a rlé'inë' dxí'adau' yúgu'të. ²⁶ Ni'r Jesús busölë'ë lë' lidxë', rnë':

—Cutu tsajdödu' lahui' yödZ, len nutu nu gui'u ca' lu yödZ ni.

Rnë' Pedro Jesús naquë' Cristo

²⁷ Gdöd na', guluzé'ë ni' Jesús len yugu' bönni' uséd queë', guladödë' yödZ-dau' nababgac Cesarea, ga na' rna bë'ë Filipo. Tsal ni' yu'uquë' nöz, Jesús gnabi yudxë' bönni' uséd queë', rnë':

—¿Bizxa ta'ná quia' bunách nu naca'?

²⁸ Gulubi'ë didza', ta'né':

—Ta'ná la'gac bunách nacu' Juan, bönni' buquilé' bunách nis. Ta'ná yela'gac nacu' Elías, bönni' ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios. Ta'ná yela'gac nacu' yetúë' bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios dza ni'të.

²⁹ Ni'r gnabnë' lequë' Jesús, rnë':

—Nazx lbi'ili', ¿bizxa rnali' quia' nu naca'?

Bubi'ë didza' Pedro, rnë':

—Li' nacu' Cristo.

³⁰ Ni'r gna bé'inë' lequë' Jesús nutu nu la'guíxjöi'në' nu naquë'.

Rguíxjö'ë Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

³¹ Ni'r gzu lahuë' Jesús rusëdnë' bönni' da'quë' Lë', rnë':

—Run bayúdx saca' qui'a neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. Luzóë' neda' tsla'l bönni' gul tu'zejni'i len yugu' bxuz uná bè' len bönni' gda' tu'sëdi. Ludöddë' neda', san cati' gac tsonn dza ubana'.

³² Yalj lulu bé'lenë' lequë' didza' ni. Ni'r bchë'ë Jesús tsla'l Pedro len gzu lahuë' rdil-lë' Lë' didza'. ³³ Bueycjë' Jesús, buyúë' yezíca'rë' bönni' uséd queë', ati' buzeynë' bach Pedro, rnë':

—Bcuit ga zoa'. Nacu' ca Satanás, tu' xöhui'. Le rza' ladxu'u cutu nac queë' Dios, san ca ta'zá' ládi'gac bunách nac.

³⁴ Ni'r Jesús bulidzë' yugu' bönni' uséd queë' lenca' bunách nacuá' ni', len gudxë' lequë':

—Chqui' rë'nnë' tē'ë neda' bönni', ral-la' uzóë' tsla'l le rē'ncznë' bönni' na', len gaquë' ca bönni' zijë' zajté'ë lē'i yag cruz, ati' ni'r huac tē'ë neda'. ³⁵ Nu bönni' rui'tsca ladxë'ë yöl-la' na'bán queë', unitië' lei, san nu bönni' unitië' yöl-la' na'bán queë' le dē'ë neda' o le dē'ë didza' dxi'a quia', uguel-lë'ë bönni' ni yöl-la' na'bán queë'. ³⁶ ¿Naru' uzi'tsë' xbey bönni' chqui' utubë' yúgu'të le dë yödzyü ni, san unít cuinë'? ³⁷ Cutu bi gac unödzyë' bönni' le huöa'ui cuinë'.

³⁸ Chqui' zoë' bönni' rutui'në' neda' len xtidza'a laugac bunách ni nuca'ngac Dios len tun dul-la', lëzca' cni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, utui'-da' bönni' na' cati' guídlena' yöl-la' yení' queë' Xuza', dzagquë' neda' gbaz la'y.

9 Gudxë' ca' lequë' Jesús, rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', nacuá' ni nup cutu lat cati' la'le'ir duná bē'ë luyú ni Dios, gla' lahui yöl-la' uná bè' xzön queë'.

Rdza' ca rna' lahuë' Jesús

² Cati' chguc xop dza, Jesús bchë'ë Pedro len Jacobo len Juan, ati' légaczë' yjaquë' tu lu gui'a sib. Ni' bdza' ca rna' lahuë' Jesús laquë' yonnë' na'. ³ Gyëp yös yení' lari' nacuë' Jesús, gac chguichdau'z. Zxíla'dau'z gac, nutu nu ra' lari' yödzyü ni gac gun chguichdau'z ca gac lari' na'. ⁴ Gululú' laquë' Elías len Moisés, tu'lenë' Jesús didza'. ⁵ Ni'r Pedro gudxë' Jesús:

—Bönni' Usëdi, bica' ba rë'u zoaru' ni. Gúntsca'tu' tsonn yu'u lága'dau', tu quiu', yetú queë' Moisés, len yetú queë' Elías.

⁶ Cni gnë' Pedro le cutu nöznë' Pedro bi na' rnë', le tádxinë' bönni' uséd queë' Jesús na'. ⁷ Ni'r grö' böaj glu'u xzul lequë', len byön chi'i nu rui' didza' lu böaj na', rna:

—Bönni' ni Zxi'na'. Nadxi'ida' Lë'. Gul-zé nagli' Lë'.

⁸ La' guluyutë' san cutur nu ta'lé'inë'. Tuzë' Jesús zóalenë' lequë'.

⁹ Tsal ni' yu'uquë' nöz, tu'dinnië' gui'a sib na', gna bé'inë' lequë' Jesús nutu nu lë' ca', lë na' gulalé'inë', cati' ubanrë' lu yöl-la' gut Lë', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ¹⁰ Qui lë ni na' gulagú'z icjqüë' didza' ni bē'ë, ati' la' légaczë' ta'nabi yudxi lza'quë' bizza rë'ni gna didza' na' bē'ë: ubanë' lu yöl-la' gut. ¹¹ Gulanabnë' Jesús, ta'né':

—¿Bizx quië ta'né' bönni' gda' usëdi run bayúdx guidë' Elías zi'al ca guidë' Cristo?

¹² Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Le nactë guidë' zi'al Elías len ucu'ë yúgu'të ca ral-la' gac. Na'a, ¿bizx quië nayúj lu guich lë na' rna run bayúdx saca' qui'ë sxzöni Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, ati' lucá'n Lë' ca'z bunách? ¹³ Rëpa' lbi'ili': Chbidë' Elías, ati' glunë' queë' tsca glë'nnë', tsca nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac queë'.

**Ruúnë'-bi' Jesús bi'i bönni'
yu'u lëbi' bö' xöhui'**

¹⁴Cati' ni' guludxinë' Jesús len bönni' dzagquë' Lë' ga na' nacu'ë yezí-ca'rë' bönni' uséd queë' Jesús, gualé'inë' nacua' ni' bunách zian, ati' ta'díl-lenë' yugu' bönni' uséd queë' na' didza' bönni' gđau' tu'sëdi. ¹⁵Cati' gualale'i Jesús bunách zian na', gulubannë' len jarëlu'quë' za'quë' ga na' zë'ë, djödxquë' Lë':

—Padiux.

¹⁶Ni'r gnabnë' bönni' uséd queë' na' Jesús, rnë':

—¿Bizxa didza' na' rdíl-lenli' lequë'?

¹⁷Bubi'ë didza' bönni' nutsë'ë ladj bunách zian na', rnë':

—Bönni' Usëdi, nachë'a-bi' quiu' ni bi'i bönni'dau' quia', yu'u lëbi' bö' xöhui' run ga curnëbi'. ¹⁸Cati' ryu'u lëbi' bö' xöhui' na', ruríx rutúl lëbi' lyu, ati' rbia bdxina' zidi' rú'abi' len rutíl-l láya'bi'. Qui lë ni na' zeaj rdxit-bi'. Gnabca'-në' bönni' uséd quiu' lubijë' bö' xöhui' na', san cutu gulazáqui'në'.

¹⁹Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Lbi'ili', curéjle'li'. ¿Gáca'xtéczal-la' sóalena' lbi'ili'? ¿Gáca'xtéczal-la' gua' glena' queëli'? Gul-dguá'-bi' quia' ni.

²⁰Djua'quë'-bi' ga na' zoë'. Cati' ble'i Jesús bö' xöhui' na', la' buxiztë lëbi'. Gdzö'bi' lyu, ati' brix butúl lëbi', len gdxia bdxina' zidi' rú'abi'. ²¹Ni'r gnabnë' xuzbi' bi'i na' Jesús, rnë':

—¿Gaca'x chguc rac cni queëbi'?

Rnë' xuzbi' na':

—Ni' náctëbi' bi'idau' ré'ibi' cni.

²²Zian lzu r-ru'n lëbi' lu gui' len lu nis quië gdödi lëbi'. Qui lë ni na', chqui' racu' lati', buechi' ladxi' netu', gáclenu' netu'.

²³Jesús gudxë' lë':

—Chqui' huac tséjlë'u, yúgu'të huac chqui' tséjlë'u Dios.

²⁴La' bë'të' zidzj didza' xuzbi' bi'i na', rnë':

—Réjlë'a. Guclen neda' quië tséjlë'ra' Lë'.

²⁵Cati' blé'inë' Jesús za'c bunách zian, tu'quí tu'tsútsj Lë', buzeynë' ba nadx bö' xöhui', rë' lei:

—Li', bö' xöhui' runu' ga curné len curyöni bunách, rna bé'ida' li' uruju' lu bi'i ni, len cutur tsu'u lëbi'.

²⁶Grödxya'a bö' xöhui' na', ati' brix butultsca lëbi' len burujtë, bucá'n bi'i na' ca bi'i nacz. Ca' nac, glui' didza' zian bunách ni', ta'ná:

—Chnatbi'.

²⁷Ni'r gdel-lë'ë na'bi' Jesús, buchisë'-bi' ati' gzuibi' bi'i na'.

²⁸Ni'r gyazië' Jesús tu yu'u, ati' la' lé-gaczë' gulanabnë' Lë' bönni' uséd queë', ta'né':

—¿Bizx quië cutu guc ubijtu' bö' xöhui' na' netu'?

²⁹Jesús gudxë' lequë':

—Cutu gac ubijli' ca'z bö' xöhui' cni, san tuz chqui' ulidzli'-në' Dios len gunli' gubás.

**Rguíxjö'ë leyúbl Jesús
ca zi'a ludöddë' Lë'**

³⁰Cati' guluzë'ë ni' Jesús len bönni' da'quë' Lë', guladöddë' luyú Galilea. Cutu rë'nnë' Jesús nu gnözi ga na' zoë' ³¹le rusëdnë' yugu' bönni' uséd queë', rë' lequë':

—Ludöddë' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'quë' bönni' ludöddë' neda', san töd gatia', cati' gac tsonn dza ubana'.

³²Cutu gulayéjni'në' didza' ni rë' lequë', ati' le tádxinë', cutu bi gulanabnë' Lë'.

Nu nac blau

³³Ni'r guladxinë' yödz Capernaum Jesús len bönni' da'quë' Lë', len tsal

ni' nacu'ë lu yu'u, Jesús gnabnë' lequë', rnë':

—¿Bizxa didza' na' rdil-len lza'li' cati' ni' yu'uli' nöz?

³⁴Lequë' guluséyj rú'aque', le ta'dil-len lza'quë' didza' la' nöz ni' núzxaquë' gaquë' bönni' blau. ³⁵Ni'r grö'ë Jesús len bulidzë' idxínnutë' bönni' uséd queë', rë' lequë':

—Nu rë'ni' gac blau ral-la' gac ca tu bönni' cuidi'z lenca' ca ni'a na'li' yúgu'tëli'.

³⁶Ni'r gdel-lë'ë-bi' tubi' bi'idau' Jesús len buzöë'-bi' gatsj lahui'l ga na' nacu'ë. Ni' runidë'-bi', rë' lequë':

³⁷—Nu bönni' si' lu në'ë tu bi'idau' cni le náquibi' quia', si' lu në'ë ca' neda', ati' nu bönni' si' lu në'ë neda', clëg neda'z si' lu në'ë, san si' lu në'ë ca' Xuza', nasölë'ë neda'.

Nu curdá'baga' rë'u, raclen rë'u

³⁸Ni'r Juan gudxë' Jesús:

—Bönni' Usëdi, blé'itu'-në' bönni' rubijë' yugu' bö' xöhui', rugunë' dxin lau'. Gna bé'itu' lë' cutur gunë' ca', le cutu dë'ë rë'u.

³⁹Ni'r Jesús gudxë' lë':

—Cutu gna bé'ili' lë', le chqui' zoë' bönni' runë' tu yöl-la' huac za' yehua' yubá, rugunë' dxin la' neda', cutu ca' gac gnë' zi'ë quia' bönni' na'. ⁴⁰Cni nac, nu curdá'baga' rë'u, raclen rë'u nu na'. ⁴¹Núti'tëz nu gunn queëli' tu xzíga'dau' nis gui'jli' le da'li' neda', Cristo, si'cz le ral-la' si' nu na'.

Zoa banádx queëru' gunru' ga nu gun dul-la'

⁴²Gnë' ca' Jesús:

—Núti'tëz nu gun ga gunbi' dul-la' tubi' bi'idau' cni réjle'bi' neda', dxi'ar gac nu ugal-la' guich ryëtu yag yeni nu na', len tsajchún lë' lu nis zxön. ⁴³Chqui' tu na' u gun ga gunu' dul-la',

bchugu lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga su' gbanu' zoa tuz na'u, clëg zoa chop na'u, ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl, ga ni' cutu ul gui' qui. ⁴⁴Latj ni' cutu latba' bzuga' yu'ucba' nup tsajcuá' ni', ati' gui' na' cutu ca' ul. ⁴⁵Lëzca' cni, chqui' tu ni' u gun ga gunu' dul-la', bchugu lei. Dxi'ar gac quiu', tsajtsaziu' ga su' gbanu' zoa tuz ni' u, clëg zoa chop ni' u, ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl, ga ni' cutu ul gui' qui. ⁴⁶Latj ni' cutu latba' bzuga' yu'ucba' nup tsajcuá' ni', ati' gui' na' cutu ca' ul. ⁴⁷Lëzca' cni, chqui' tu yöj lau' gun ga gunu' dul-la', gleaj lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga rna bë'ë Dios zoa tuz yöj lau', clëg zoa chop yöj lau', ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl. ⁴⁸Latj ni' cutu latba' bzuga' yu'ucba' nup tsajcuá' ni', ati' gui' na' cutu ca' ul.

⁴⁹'Ruxi'iru' bëla' zödi', rugál-la'ru' lei ra' gui', cui gac ditj. Lë ni rusëdi rë'u ca luhuóác dxi'a yúgu'të bunách. Lëzca' cni, rë'nnë' Dios gzxi'i zödi' yúgu'të böa' bëdxdau' tu'zégui'que'-ba' lu bcugu la'y queë'. ⁵⁰Dxi'a nac zödi', san chqui' nit yöl-la' sna' qui, ¿nacx úniru' lei sna'? Gul-gác la' lbi'izli' ca zödi' dxi'a, soali' dxí'adau' tuli' len yetuli'.

Rusëdnë' Jesús qui nu rulá' yöl-la' nutság na'

10 Buzë'ë Jesús yödz Capernaum, gyijë' luyú Judea len gdödë' yet-slá'a yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz. Ni' guludúb leyúbl ga zoë' bunách zian, ati' leyúbl busëdnë' lequë' ca runczë'. ²Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' gdau' fariseo, të'nnë' lunë' ga bi gnë' Jesús quië gac luquíë' Lë'. Gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿I dë latj bönni' nutság në'ë usanë'-nu ngul queë'?

³Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—¿Bizxa gna bé'inë' lbi'ili' Moisés?

⁴Gulané':

—Moisés b'è'è latj bönni' uzu'jè' lu guich le rna rulá'alenè'-nu, ati' ni'r usanè'-nu ngul queè' na'.

⁵Bubi'è didza' Jesús, rnè':

—Gna bé'inè' lbi'ili' cni Moisés le nac zid icj ládxi'dau'li', ⁶san cati' gzu lau guta' yödzyú, bönni' len ngul Dios benè' lequè'. ⁷Gnè': "Qui lè ni na' uca'nè' xuz xnè'è bönni', tsajsóalenè'-nu ngul queè' ⁸ati' chopè' ni luhuöaquè' ca tuz bunách." Qui lè ni na' cutur nacque' chopè' san tuz chnacque'. ⁹Qui lè ni na' ca', nu nac bunách cutu ral-la' ulá'a nup na' chnutsaguè' Dios.

¹⁰Cati' guluyaziè' yu'u, gulanabi yudxè' Jesús bönni' uséd queè' ca nac didza' na' b'è'è. ¹¹Jesús gudxè' lequè':

—Núti'tèz bönni' ulá'alenè'-nu ngul queè' len utság ná'lenè'-nu ngul yubl, runè' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na' le ruspaguè'-nu dul-la' ngul na' gzóalenè'-nu zi'al. ¹²Lèzca' cni chqui' usannu-nè' bönni' queènu ngul nutság ná'lennu lè', len si'nu-nè' bönni' yubl, runnu ca' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Rulídz tsahuè'-è-bi' Jesús yugu' bi'idau'

¹³Ni'r guladxín ga zoè' Jesús bunách djua'gac bi'idau' quegac, tè'ni gxoá n'è'è lecbi', ati' gulazú lauquè' bönni' uséd queè' Jesús ta'díl-l dídza'què' nup na' djua'gac lecbi'. ¹⁴Cati' blé'inè' lè ni Jesús, gleynè' len gudxè' lequè':

—Gul-güf'-cbi' latj bi'idau' la'dxinbi' quia'. Cutu uzága'gacli'-bi', le gata' quegac nup nacgac ca bi'idau' ni, latj ga rna b'è'è Dios. ¹⁵Le nactè rëpa' lbi'ili': Nu cusí' lu n'è'i le rna b'è'è Dios ca runbi' bi'i-dau', cutu ca' tsaz ga ni' rna b'è'è.

¹⁶Ni'r bunidè'-bi' yugu' bi'idau' na' Jesús, bxoá n'è'è lecbi' len bulídz tsahuè'-è-bi'.

Bönni' cuidi' rlé'inè' yöl-la' tsahui'

¹⁷Cati' bu'è'è nöz Jesús, jarélu'è bidè' bönni', buzechu zxibè' lahuè' Jesús len gnabnè' Lè', rnè':

—Bönni' Usédi gdu dxi'a, ¿nacx guna' quiè gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu?

¹⁸Jesús gudxè' lè':

—¿Bizx quiè ru'u quia' didza', rnau': "Gdu dxi'a"? Nutu nu bönni' naquè' gdu dxi'a. Tuzè' Dios naquè' gdu dxi'a. ¹⁹Chnözcznu' yugu' le gna b'è'è Dios, gnè':

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Cutu gdöddu' bunách.

Cutu cuanu'.

Cutu gneu' qui lza'u le cunác.

Cutu ucachi' lanu'.

Ben ba la'n xuz xna'u.

²⁰Bubi'è didza' bönni' na', rë' Jesús:

—Bönni' Usédi, yúgu'tè lè ni runcza' cati' ni' nactea' bi'idau'.

²¹Len yöl-la' dxi'i ladxi' queè', buyúé' lè' Jesús, rnè':

—Tu le ryadzj quiu'. Gyeaj, yjèti' yúgu'tè le dè quiu' len bnödzej quegac bunách yechi' lè na' si'u, ati' gata' quiu' yöl-la' tsahui' yehua' yubá. Ni'r huödu' quia', gacu' ca bönni' zijè' zajtè'è lè'i yag cruz, ati' ta'u neda'.

²²Cati' byönnè' didza' ni, bui'nnè' ati' zhuöjè' rsèbi ladxè'è le dètsca queè' yöl-la' tsahui'.

²³Ni'r buyúé' Jesús gdu cuitiè' len gudxè' yugu' bönni' uséd queè':

—Baníg nac la'yáz ga rna b'è'è Dios nup ta'le'i yöl-la' tsahui'.

²⁴Gulubannè' bönni' uséd queè' ca nac xtídz'è'è ati' leyúbl Jesús gudxè' lequè':

—Lbi'ili', zxi'na'dau', baníg nac la'yaziè' ga rna b'è'è Dios bönni' tu'zxöni ládxi'què' yöl-la' tsahui' quequè'.

²⁵Nacr baníg tsaziè' ga rna b'è'è Dios nu bönni' rlé'inè' yöl-la' tsahui', ca tödba' böa' lu nag yötsi'.

²⁶ Cati' gulayönnë' didza' ni, gulubán-tërnë' ca', ta'né' la' légaczé':

—¿Nuzxa caz gac ulá, chqui'nu'?

²⁷ Buyúë' lequë' Jesús, rnë':

—Cutu gac gun lë ni bunách, san huaquë' Dios, le rzáqui'në' Dios yúgu'të.

²⁸ Ni'r Pedro gudxë' Lë':

—Xan, netu' nuca'ntu' yúgu'të len da'tu' Li'.

²⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', nu bönni' uca'në' lidxë', o böchë'ë, o zanë', o xuzë', o xnë'ë, o ngul queë', o yugu' xzi'në', o xyuë', le runë' xchina' o le runë' lban qui didza' dxi'a quia', ³⁰ bönni' ni huazí' queë' yetú gayua'tër ca' dza ni zoaru' na'a, yugu' lidxë', len yugu' böchë'ë, len yugu' zanë', len yugu' xnë'ë, len yugu' xzi'në', len yugu' xyuë', lenca' yugu' le la'bía ládxi'gac lë' bunách, ati' yödzyú zi'a za', gata' yöl-la' na'bán gdu queë'.

³¹ Zian nup nacgac blau na'a, lac cuidi'z ni', ati' nup nacgac cuidi'z na'a, lac blau ni'.

Leyúbl rguíxjö'ë Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

³² Cati' ni' yu'uquë' nöz, ta'benë' zjaquë' Jerusalén, nanörë' Jesús lauquë' bönni' uséd queë'. Nanitcnë' len lu yöl-la' radxiz zjáclenë' Lë'. Leyúbl bchë'ë quizi idxínnutë' na' Jesús. Gzu lahuë' ruí'lenë' lequë' didza' ca nac le ral-la' gac queë', ³³ rnë':

—Rlé'iczli' rbenru' zijru' Jerusalén ga ni' soa nu udód neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'gac bxuz uná bë' len lu na'quë' bönni' gdau' tu'sëdi. La'chuguë' quia' gatia', len ludöddë' neda' lu na'quë' bönni' gza'a. ³⁴ Lutitjë' neda' bönni' na' len lundë' neda' zi'. Luchijë' neda' zxöna'. Ni'r ludöddë' neda', san cati' gac tsonn dza ubana' lu yöl-la' gut.

Ta'nabnë' Jesús Jacobo len Juan bi gunë' quequë'

³⁵ Ni'r gulabiguë'ë lahuë' Jesús Jacobo len Juan, xzi'në' Zebedeo, len të' Lë':

—Bönni' Usëdi, ré'nitu' gunu' queëtu' le gnabtu'.

³⁶ Jesús gudxë' lequë':

—¿Bizxa ré'nili' guna' queëli'?

³⁷ Glë' Lë':

—Cati' gdxin dza cö'u ga gna bë'u, ben ga cö'tu' tutu' cuitiu' yubél len yetutu' cuitiu' yögl.

³⁸ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Cutu nózili' bi rnabli'. ¿Naru' huac si'li' le ral-la' si'a neda', le nac le saca' qui'a? ¿Naru' huac gdil-li' nis ca gdila' neda' nis, gatia'?

³⁹ Gulubi'ë didza', ta'né':

—Huactu'.

Jesús gudxë' lequë':

—Le nactë, le saca' qui'a neda', si'li' ca' lbi'ili', len ca gdila' neda' nis, gdil-li' ca' nis, ⁴⁰ san cutu dë lu na'a cóa' nu cö' cuitia' yubél len nu cö' cuitia' yögl. Dios unödzejë' quequë' bönni' chnupë'ë quequë' yugu' latj na'.

⁴¹ Cati' gulayönnë' didza' ni yechíë' bönni' uséd queë' Jesús, lequë' ta'leynë' Jacobo len Juan na'. ⁴² Ni'r bulidzë' lequë' Jesús, rnë':

—Nöziczli' ca tun nup ta'ná be'i yugu' yöd, tu'zeynë' bach bunách, ati' nup nacgac blau ladjquë' ta'ná be'i lza'gac. ⁴³ Cutu gac cni queëli', san nu guë'ni gac zxön ga zoali', ral-la' gun xchinli' yezí-ca'rli', ⁴⁴ ati' nútítëzl-li' nu guë'ni gac blau ral-la' gac ca bönni' nada'u queëli' yúgu'tëli'. ⁴⁵ Cni ral-la' gunli' le bida' ni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, clëg quië nu gun xchina', san quië guna' xchingac bunách len udöda' yöl-la' na'bán quia' le huóá'uیدا' bunách zian.

**Jesús ruúnë' Bartimeo,
bönni' nachúl lahuë'**

⁴⁶ Ni'r guladxinë' yödž Jericó Jesús len bönni' da'quë' Lë'. Cati' ni' rurujë' yödž ni Jesús, dzagquë' Lë' bönni' uséd queë' lenca' bunách zian. Ra' nöz ni' rö'ë bönni' nachúl lahuë', lë' Bartimeo, zxi'në' Timeo. Rnabë' nu bi gunnz queë'. ⁴⁷ Cati' byönnë' Bartimeo rdödë' ni' Jesús, bönni' Nazaret, gzu lahuë' ru'ë zidž didza', rnë':

—Jesús, zxi'n xsoë' David. Buechi' ladxi' neda'.

⁴⁸ Guladíl-l lë' didza' nup ta'dód ni', tē lë':

—Bseyj ru'.

Ni'r zidžr bulidžë', rnë':

—Zxi'n xsoë' David. Buechi' ladxi' neda'.

⁴⁹ Ni'r gzë' dxiz Jesús, rbözë', ati' rë' lequë':

—Gul-lidžë'.

Gululidžë' bönni' na' nachúl lahuë', tē lë':

—Btip ladxu'u. Gyasch. Rulidžë' Li'.

⁵⁰ Ni'r grunë' tsa'l lari' naxóa yenë'. La' gyastë' len bidë' ga na' zoë' Jesús.

⁵¹ Gnabnë' lë' Jesús, rnë':

—¿Bizxa rë'nnu' guna' quiu'?

Bubi'ë didza' bönni' na' nachúl lahuë', rnë':

—Bönni' Usëdi, rë'nda' gunu' ga huöalj yöj lahua'.

⁵² Jesús gudxë' lë':

—Böaj lidxu'. Chnuhuöacu' le réjlë'tu neda'.

La' böalj'të yöj lahuë' ati' zéajlenë' Jesús.

Ryazië' Jesús yödž Jerusalén

11 Guladxinë' Jesús len bönni' da'quë' Lë' gal-la' ga dë Jerusalén, ga na' nacué' yödž Betfagé len yödž Betania, len ga na' dë ca' Gui'a

Ga Rö'gac Yag Olivo. Ni'r Jesús bsölë' chopë' bönni' uséd queë', ² rë' lequë':

—Gul-tséaj lu yödždau' dë lauru' ni', len cati' tsazli' ni', tsajxáca'li'-ba' ni' tuba' búrrodau' nága'ba', nutu nu rbiani lëba'. Gul-sédx-ba' len gul-ché'-ba' quia' ni. ³ Chqui' nu bi guië lbi'ili' le runli' lë ni, gul-guië nu na': "Xanru' rquinnë'-ba', ati' la' usóla'të'-ba' quiu'."

⁴ Ni'r yjaquë' yajxáca'quë'-ba' búrrodau' na', nága'ba' ga nu ryaz lö'a ga nac ra' nöz, ati' gulasedxë'-ba'. ⁵ Nup nacué' ni' tē lequë':

—¿Bizxa ni runli'? ¿Bizx quië rsedxli'-ba' búrrodau' na'?

⁶ Gulubi'ë didza' bönni' uséd queë' Jesús, glë' lequë' ca na' chgudxczë' lequë' Jesús, ati' glui' lequë' latj bunách ni'. ⁷ Ni'r gulaché'ë-ba' búrrodau' na' ga na' zoë' Jesús. Gulaxóë' cúdzu'ba' lari' quequë' ati' Jesús gdxie'-ba'. ⁸ Zian bönni' nacué' ni' gulachiljë' lari' quequë' gap nac la' nöz. Yela'gac bunách ni' gulaguítsj zin le guluzxóa la' nöz.

⁹ Gulazú lau tui' zidž didza' nup nanörgac lahuë' Jesús len nup na' za'c cúdzu'lë', ta'né':

—Yöl-la' ba. Dios gun la'yë' Bönni' zë'ë ni, nasölë'ë Lë' Xanru' Dios. ¹⁰ Dios gun la'yë' Bönni' ni zi'a gna bë'ë, ca na' gna bë'ë xuz xtau'ru' David. Yöl-la' ba Dios.

¹¹ Cni' guc, bdxinë' Jesús Jerusalén, ati' gyazië' lö'a gdau'. Cati' budx buyúë' yúgu'të le nacué' gdu zbi'il ni', burujë' zaca' yödž Betania le chrdzö', dzagquë' Lë' bönni' uséd queë'.

Jesús rulídz zi'ë yag higo

¹² Cati' za' rení' yetú dza, ati' tu'rujë' yödž Betania Jesús len bönni' da'quë' Lë', rdunë' Jesús. ¹³ Zi'tu' blé'inë' tu yag higo dxia xlagui'. Gbiguë'ë ga na' zoa yag na' chqui' utsajxaquë'ë lati' le rbia. Cati' bdxinë' ni' cutu bi yajxaquë'ë le

rbia. Xlagui'z dxia le cutu rdxini dza cuia. ¹⁴Ni'r bulidzë' yag na' Jesús, rnë':
—Cutur nu gagu le rbia quiu'.

Gulayönnë' didza' ni bönni' uséd queë'.

Jesús rulatjè' lö'a gdau'

¹⁵Cati' guladxinë' Jerusalén Jesús len bönni' da'quë' Lë', gyazië' Jesús lö'a gdau' len gzu lahuë' rubijë' ni'l nup tuti' len nup ta'u lö'a gdau'. Brixë' yugu' blag quegac nup tu'tsá' dumí gza'a, lenca' yugu' ga ta'bó' nup tuti' budödau'. ¹⁶Cutu ca' bë'ë latj nu bi gua', uzóa nöz ga nac lö'a gdau'. ¹⁷Busëdnë' nup nacúa' ni', rnë':

—Nayúj lu guich la'y, rna: “Lidxa' si' lei, yu'u ga lulídz Dios bunách gdutë yödzlyú.” Lbi'ili' chnunli' lei ca nac bloj quegac gban.

¹⁸Cati' gulayönnë' didza' ni yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, gulazú lauquë' ta'zú ta'bö'ë ludöddë' Jesús, san le tádxinë' bunách, cutu bi glunë' queë', le tu'bani yúgu'të bunách ca nac le rusëdnë' Jesús. ¹⁹Cati' chrdzö' burujë' Jesús lu yödz na'.

Rbidx yag higo bulídz zi'ë Jesús

²⁰Cati' za' rení yetú dza, guladödë' Jesús len bönni' da'quë' Lë' ga zoa yag higo na' bulídz zi'ë Jesús, len gulalé'inë' lei, chnabídx gdu luí. ²¹Ni'r yajneynë' Pedro bi guc ati' gudxë' Jesús:

—Bönni' Usëdi, byutsca'. Yag higo ni bulídz zi'u nij, chnabídx.

²²Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-tsejlë' Dios. ²³Le nactë rëpa' lbi'ili', chqui' nu bönni' guië' gu'adau' ni: “Bcuit ni, yajsóa lu nis zxön”, len cugác chop ladxë'ë bönni' na' san gdu ladxë'ë tsejlë'ë gunë' Dios ca na' rnë', ca' gac. ²⁴Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili': Yúgu'të le gnabli' cati' ulidzli'-në' Dios, gul-tsejlë' chbennë' queëli' Dios lë na' rnabli', ati' gunnë' queëli'. ²⁵Cati' ni'

rulidzli'-në' Dios, chqui' zoa nu rleyli' nu bi ben queëli', gul-nít lau nu na' quië unít lahuë' ca' lbi'ili' ca nac dul-la' nabága'li', Xuzli' na' zoë' yehua' yubá. ²⁶Chqui' cu unít lauli' bunách, cutu unít lahuë' lbi'ili' dul-la' nabága'li' Xuzli' zoë' yehua' yubá.

Yöl-la' uná bë' dë lu në'ë Jesús

²⁷Ni'r yhuöjquë' Jerusalén Jesús len bönni' da'quë' Lë'. Cati' ni' rdë' Jesús ga nac nchil gdau', guladxinë' ga zoë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi len bönni' gul tu'zejni'i. ²⁸Gulanabnë' Jesús, ta'në':

—¿Bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'u runu' yugu' lë ni? ¿Nuzxa caz budód lu na'u yöl-la' uná bë' gunu' cni?

²⁹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Neda' ca' gnabda' lbi'ili' tu didza'. Chqui' ubi'ili' quia' didza', ni'r gyëpa' lbi'ili' bi yöl-la' uná bë' runda' yugu' lë ni. ³⁰¿Nuzxa budód lu në'ë Juan uquilë' bunách nis? ¿Naru' Dios o bunách? Gul-natsca'.

³¹Gulazú lauquë' tun xtídza'quë' la' légaczë', ta'në':

—Chqui' gnaru' Dios bsölë'ë lë', guië' rë'u: “¿Bizx quië cutu gyéjlë'li' lë'?”

³²¿Naru' guiétsaru'-në': “Gulasölë'ë lë' bönni'?”

Cni ta'zá' ládxiquë' le tádxinë' bunách zian nacúa' ni' le taqui yúgu'të bunách na' bë'ë didza' uláz queë' Dios Juan na'.

³³Qui lë ni na' glë' Jesús:

—Cutu nózitu'.

Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Neda' ca' cutu quíxjöi'da' lbi'ili' bi yöl-la' uná bë' dë lu na'a runda' yugu' lë ni.

Runë' lsaqui' Jesús quegac huen dxin cunacgac tshahü'

12 Ni'r gzu lahuë' Jesús ruí'lenë' bönni' da'quë' Lë' didza' yugu' le runë' lsaqui', rnë':

—Gzoë' bönni', szxöni bdë'ë lba uva ga nac la' yël queë'. Glequë' li'aj qui, len gchö'në' röga' guiöj ga gsië' xisi uva na'. Budxië' tu yu'u gup ga nac xtsa' ga nu uyü la' yël na'.

¹Ni'r budödë' lu na'quë' huen dxin la' yël queë' na', la'zi'ë gatsj hueaj le unódzj, ati' gyijë' yödz zi'tu'. ²Cati' bdxin dza luchibë' le rbia, bsölë'ë-bi' bi'i huen dxin queë' tsajxi'bi' lu na'quë' huen dxin na' le ral-la' si'ë xan-bi' qui le gulabía lba uva na'. ³Ni'r gulaguel-lë'ë-bi' bi'i na' yugu' huen dxin na' len glundë'-bi' zi', ati' gulusölë'ë-bi' ca'zbi'. ⁴Ni'r bsölë'ë-bi' yetubi' bi'i huen dxin queë' bönni' xan la' yël na', ati' bi'i ni gululadxë'-bi' guiöj, gululé'ë icjbi'. Glu'ë dö' queëbi'. ⁵Ni'r bsölë'ë-bi' ca' yetubi' bi'i huen dxin queë' bönni' xan la' yël na', ati' bi'i ni guludöddë'-bi'. Bsölë'ë-bi' ca' zianr-bi' ati' la'cbi' gluncdë'-bi' zi' len yela'cbi' guludödcde'-bi'.

⁶Nutur nu nagán queë' xan la' yël na'. Naga'nzbi' bi'i bönni' queë' ati' nadxi'itsquinë'-bi'. Ga yajseytë, bsölë'ë-bi' zxi'në', rnë': "Lunë' ba la'n zxi'na'." ⁷Ni'r gulanë' la' légaczë' bönni' huen dxin na', ta'në': "Bi'i ni ral-la' gaqui queëbi' la' yël ni. Gul-dá, gdódiru'-bi' ati' gaqui queëru' la' yël ni." ⁸Qui lë ni na' gulazönë'-bi' len guludöddë'-bi'. Gularu'në'-bi' ni'l la' yël qui lba uva na'.

⁹Ni'r gnabnë' bönni' nacu'ë ni' Jesús, rnë':

—¿Nacx gunë' chqui'nu', bönni' xan la' yël na'? Huidë' len huadödcde' bönni' huen dxin na', ati' udödë' lu na'gac bunách yubl la' yël na'.

¹⁰¿Naru' cu nulábnili' lë na' nayúj lu guich la'y? Cni rna:

Guiöj na' gularu'në' bönni' tu'cu'ë zö'ö, Na'a nac guiöj len, squin zö'ö.

¹¹Xanru' Dios benë' ga nac cni Ati' rubániru' ca nac lë ni rlë'iru'.

¹²Ni'r gulazú gulabö'ë la'zönë' Jesús le táquibe'inë' benë' lsaqui' ni ca nac quequë', san tádxinë' bunách zian nacuá' ni' len qui lë ni na' guluca'në' Lë', zhuöjquë'.

Ca nac le ta'guixzj lazgac bunách

¹³Gdöd lë ni yugu' bönni' gdau' uná bë' na' gulasölë'ë ga zoë' Jesús la'quë' bönni' gdau' fariseo len bönni' da'quë' Herodes quië lunë' ga bi gnë' Jesús quië gac luquie' Lë'. ¹⁴Guladxinë' ga na' zoë' Jesús bönni' ni, len të' Lë':

—Bönni' Usëdi, nózitu' ru'u didza' gdutë li. Cutu rui' ladxu'u bi ta'náz bunách, le curuyuzu' le tu'luú'z cuingac bunách, san rusëdnu' ca nac le rë'nnë' Dios lun bunách. ¿I runn netu' latj zxba queë' Moisés quizzj lastu' le tu'quizzjë' uláz queë' César? ¿Naru' uguizzjtu' o cutu quizzjtu'?

¹⁵Ráquibe'inë' Jesús tu'ë didza' lu yöl-la' rguilj ladxi' quequë' ati' rë' lequë':

—¿Bizx quië rubijli' neda' didza'? Gul-djua'tsca' quia' tu dumí rda quië glé'ida' lei.

¹⁶Djua'quë' lei ati' gnabnë' lequë' Jesús, rnë':

—¿Nuzxa lahui da' lë'i ni len nuzxa lei ni?

Gulubi'ë didza', ta'në':

—Queë' César na'.

¹⁷Ni'r Jesús gudxë' lequë', rnë':

—Gul-nódzj queë' César le naqui queë' Dios. César, ati' queë' Dios le naqui queë' Dios. Gulubannë' ca nac didza' bubi'ë Jesús.

Ca nac qui yöl-la' rubán lu yöl-la' gut

¹⁸Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús la'quë' bönni' gdau' saduceo. Bönni' ni ta'në' cutu lubán nup chnatgac. Qui lë ni na' glë' Jesús, ¹⁹ta'në':

—Bönni' Usëdi, Moisés nuzujë' queëtu' lu guich chqui' gatië' bönni' cuzóa bi'i queë', ati' uga'nnu ngul queë',

ral-la' utság ná'lenbi'-nu bi'i böchë'ë bönni' na' len uzoabi' bi'idau' gacbi' bi'i queëbi' bóchi'bi'. ²⁰ Gulacua'bi' gadxbi' bi'i nac bóchi'cbi'. Bi'i zi'al na' butság ná'lenbi'-nu ngul, ati' gutbi', nutu nu gul-la' bi'idau' queëbi'. ²¹ Bi'i buróp na' butság ná'lenbi'-nu ngul uzéb na', ati' gutbi' ca', nutu nu gul-la' bi'idau' queëbi'. Lëzca' cni guc queëbi' bi'i bunn. ²² Cni guc, gulutság ná'lenbi'-nu yúgu'tëbi', nutu nu gul-la' bi'idau' queëbi'. Ga yajseytë, gutnu ca' ngul na'. ²³ Na'a, cati' lubán nup chnatgac, ¿núzxabli' gáquinu queëbi' ngul na', le gulutság ná'lenbi'-nu igádx'tëbi'?

²⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Rchíxili' le cunúbnë'li' le nayúj lu guich la'y len cutu nózili' ca nac yöl-la' huac queë' Dios. ²⁵ Cati' lubán nup chnatgac, cutu ca' lutság na'quë', len cutu la'cuá'lenë'-nu ngul bönni', san lac-quë' ca nacquë' gbaz la'y queë' Dios, nacu'ë yehua' yubá. ²⁶ Na'a, ca nac que-gac nup chnatgac chqui' lubán, ¿naru' cu nulábinili' le buzujë' lu guich Moisés? Rui' didza' ca na' bulidzë' lë' Dios lu yag yótsi'dau' regui, rë' lë': “Neda' naca' Dios queë' Abraham len Dios queë' Isaac, len Dios queë' Jacob.” Le gnë' cni que-quë', nac bë' nabanquë' zal-la' glatië' zi'al. ²⁷ Dios naquë' Dios quegac nup naban-gac, clëg quegac nup natgac tsaz. Szxónitër rchíxili'.

Le nac blau gna bë'ë Dios

²⁸ Bidë' ca' ga zoë' Jesús bönni' gdau' usëdi. Byönnë' ca na' gluí'lenë' Jesús didza' len nöznë' dxí'adau' bubi'ë didza' Jesús. Qui lë ni na' gnabnë' Jesús, rnë':

—¿Bizzal le gna bë'ë Dios nactër blau ca yúgu'të le gna bë'ë?

²⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Le gna bë'ë nactër blau ca yúgu'të nac lë na' rna: “Gul-yöni bunách Israel. Xanru' Dios, tuzë' Lë' naquë' Xanru'. ³⁰ Ral-la' gdxí'inu' Xanu' Dios gdu

ladxu'u, len lu gdu icj ládxi'da'u len lu gdu yöl-la' rejni'i quiu' len lu gdu yöl-la' huac quiu'.” Lë ni nac le gna bë'ë nactër blau. ³¹ Le gna bë'ë nac buróp, tuz ca nac. Cni rna: “Ral-la' gdxí'inu' lza'u ca nadxí'i cuinu'.” Cutu ca' zoa yetú le gna bë'ë nacr blau ca chop ni gna bë'ë.

³² Ni'r gudxë' Jesús bönni' gdau' usëdi na', rnë':

—Dxí'adau' gnau', Bönni' Usëdi. Le nacz rmau'. Tuzë' naquë' Dios, len nutur nu zoa nac Dios. ³³ Quië gdxí'iru'-në' Dios gdu ládxi'ru', len lu gdu yöl-la' rejni'i queëru' len lu gdu icj ládxi'dau'ru' len lu gdu yöl-la' huac queëru', len quië gdxí'iru' lza'ru' ca nadxí'i cuinru', nacr lsaca' ca yúgu'të böa' bëdx-dau' rudódicru'-ba' lu bcugu la'y queë' Dios, lenca' ca yúgu'të böa' bëdx-dau' ruzégui'cru'-ba' lu bcugu na'.

³⁴ Cati' byönnë' Jesús dxí'adau' rubi'ë didza' bönni' ni, ni'r gudxë' lë', rnë':

—Yelati'z ryadzj quiu' gúnbë'u le rna bë'ë Dios.

Nutur nu burugui bi gnabi Jesús.

¿Nuzxa zxi'n naquë' Cristo?

³⁵ Cati' ni' rusëdnë' Jesús bunách ga nac nchil gdau', rnë':

—¿Bixz quië ta'në' bönni' gdau' usëdi naquë' Cristo zxi'n xsoë' David? ³⁶ Lëczë' David na' bë'ë didza', zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, gnë':

Xanru' Dios gudxë' Xana':

“Grö' cuit lë'a yubél

Cati' gunra' ga luzechu xzibgac Lau' Nup cuta'le'li' Li' dxi'a.”

³⁷ ¿Naru' nactsë' Cristo zxi'n xsoë' David chqui' lëczë' David na' rnë' queë' naquë' Xanë'?

Guladzág ládxi'gac didza' ni bunách zian nacuá' ni' tu'zë' naggac Lë'.

Jesús ruquié' bönni' gdau' tu'sëdi

³⁸ Ni' rusëdnë' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rë' lequë':

—Gul-gún chi'i cuinli' quequë' bön-ni' gdau' tu'sëdi. Ta'dzág ládxi'quë' ta'dé' ni'l na'l, nácuquë' lari' tunn. Ta'dzág ládxi'quë' ca' tu'lídiz tsahui' lequë' bunách gap nac lu yë'y. ³⁹Ta'bö'ë yugu' latj blau lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bunách lenca' gap tu'dubë' tí'j tahuë'. ⁴⁰Tu'gúë' lidxcnu ngul uzëb len quië lulu'iz tsahui' cuinquë', xtsey tu'lídizë' Dios. Yugu' bönni' ni, gúntscarë' lequë' zxguia' Dios.

Le bunödzznu queë' Dios tu ngul uzëbdau'

⁴¹Tsal ni' rötë Jesús nchil gdau' ga zoa gui'n ga ta'gú'u bunách dumí gun, ruyúë' ca tun bunách ta'gú'u dumí lu gui'n. Dumí zian ta'gu'ë bönni' dë yöl-la' tsahui' quequë'. ⁴²Ni'r bdxinnu ni' ngul yechi' uzëbdau', glu'nu chop dumí las-dau', le záca'gac láti'dau'z. ⁴³Ni'r bulidzë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', ngul yechi' uzëbdau' ni glu'rnu ca yúgu'të nup bi ta'gú'u lu gui'n qui gdau'. ⁴⁴Ta'gu'ë qui le nagá'nz quequë' yúgu'të bönni' ni, san ngul ni, lu yöl-la' yéchi'dau' queënu glu'nu gdutë la'z dui tsca le dëz queënu, le ral-la' gáhuinu.

Rguíxjö'ë Jesús ca zi'a luquindjë' gdau'

13 Cati' burujë' Jesús nchil gdau', gudxë' Lë' tuë' bönni' uséd queë', rnë':

—Bönni' Usëdi, byutsca' nactga yugu' yu'u zxön ni, len nactga yugu' guiöj lë'i zö'ö quegac.

²Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Rlé'inu' yugu' yu'u zxön ni, san cutu ca' ugá'n ni guiöj lahui lzë'i, le luquindj leygac bunách.

Le lac bë' cati' zi'a udx qui yödzyly

³Ni'r yjaquë' Jesús len bönni' da'quë' Lë' lu Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, gui'a na' dë ca dödl ra' gdau'. Cati' chrö'ë ni' Jesús, glë' Lë' la' légaczë' Pedro len Jaco-bolo len Juan len Andrés, ⁴ta'né':

—Gdixjöi' netu' batx lac lë ni. ¿Bizxa gac bë' chzoa lac yúgu'të lë ni?

⁵Bubi'ë didza' Jesús, rusëdnë' lequë', rnë':

—Gul-gún chi'i cuinli' qui nadxi nu si' ye'i lbi'ili'. ⁶La'lá' lauquë' zian bönni' si' laquë' ca lea' neda', la'né' nacquë' Cristo. Cni la'z'í' yé'inë' bunách zian.

⁷Ni'r cati' yónili' rac gdil-l ni'l na'l, cutu gádxili'. Yúgu'të lë ni ral-la' gac, san cutu rdxini dza udx. ⁸Tu yödiz til-len yetú yödiz len tu ga nu rna bë' tsajtill-len yetú ga nu rna bë'. Zian latj sa' rtit len gac gbín. Lun rusbó bunách. Yugu' lë ni lac le su lau la'zaca' la'guí'i bunách dza ni'.

⁹Ni'r gul-gún chi'i cuinli', le ludödë' lbi'ili' lu na'quë' bönni' yúlahui'. La'guinë' lbi'ili' gap tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. Gdxinli' lauquë' bönni' ta'ná bë'ë len lauquë' bönni' ta'ná bë'inë' yödiz zi'tu'. Lunë' cni queëli' le da'li' neda', san ni' gunli' lna' lau quia' neda'. ¹⁰Zi'al ca gdxin dza udx, run bayúdx gac lban qui didza' dxi'a quia' laugac bunách gdutë yödzyly. ¹¹Cati' ni' la'ché'ë lbi'ili', len ludödë' lbi'ili' lu na'quë' bönni' yúlahui', cutu güi' ládxi'li' bizxa gnali'. La' dza ni'z Dios gunnë' queëli' didza' güi'li', ati' lë ni gnali'. Cati' ni' güi'li' didza', clëg lbi'izli' na' gnali', san Dios Bö' La'y gnë'. ¹²Ludód la' bóchi'gac bunách lu na'quë' bönni' ludödcdë' lequë'. Bönni' nacua'bi' bi'i quequë' ludödë' la' zxi'ngaczë' ca', ati' zxi'nquë' na' ludödbi' la' xuz xná'gaczë'bi' lu na'quë' bönni' ludödcdë' lequë'. ¹³Luzóa lbi'ili' tsla'l yúgu'të

bunách le da'li' neda', san nul-li' gua' glenli' lè na' gac ga gdxinr dza udx, ulali'.

¹⁴Nup tu'láb didza' ni ral-la' la'yejni'i. Buzujè' lu guich Daniel, bönni' ni' bē'è didza' uláz queè' Dios, le rna cni: "Tsaz ga cutu ral-la' tsaz tu le xõhui' le rusnít." Dza ni'r ral-la' la'zxdnj nup nacua' luyú Judea, tsjac gap nac gu'adau'. ¹⁵Nu zoa cju'u dza ni' ral-la' gzxundjtè, len cutu huõtj zxan yu'u tsajxi' bi dè qui lu yu'u. ¹⁶Nu zoa ladj guixi' ral-la' gzxundjtè, len cutu huõaj tsajxi' lari' rxoa yeni. ¹⁷Bica' bayechi' ngul dza ni' nua'cnu-bi' bi'idau', lenca' ngul tu'gádxinu-bi' bi'idau'. ¹⁸Gul-lidzè' Dios gnábili'-nè' cugún bayúdx gzxundjli' cati' nac beo' ziaj. ¹⁹Yugu' dza ni' la'zaca' la'gu'ir bunách ca le guc zí'atèl cati' zi'a guta' yödzyú le benè' Dios ga rdxintè na'a dza, ni dza zi'a za'c cutu gac cni. ²⁰La'naru' cu nunè' Dios ga luhuóac nabábz yugu' dza ni', nutu nu ulá, san le nadxi'inè' nup chgröczè', chnunè' queè' gunè' ga luhuóac nabábz yugu' dza ni'.

²¹'Na'a, chqui' nu guiè lbi'ili': "Gul-yutsca', ni zoè' Cristo", o gna: "Gul-yutsca', ni' zoè'", cutu ca' tséjlè'li' nu na'. ²²La'lá' lahui zian nup la'zi' ye'i bunách, la'né' nacque' Cristo len la'né' nacque' bönni' tu'è didza' uláz queè' Dios. Lului'nè' le lac bē' len lunè' yugu' yöl-la' huac zxön. Huala'zì' yé'inè' ca' nup gröczè' Dios la'naru' la'záqui'nè'. ²³Ni'r lbi'ili', gul-zóa ban ládxi'li'. Yúgu'tè chgudxa' lbi'ili' zí'atèl ca gac.

Ca huödè' Bönni' Nuhuóaquè' Gdu Bunách

²⁴Gnè' ca' Jesús:

—Yugu' dza ni', töd gac dza na' la'zaca' la'gu'í' cni bunách, gchul gbidz len cutu gun yeni' beo'. ²⁵La'guíndj bölj luzxbá len la'zíz le nala'gac, nacgac

blau luzxbá na'. ²⁶Ni'r la'le'i neda', Bönni' Nuhuóaquè' Gdu Bunách, za'a lu böaj luzxbá, napa' yöl-la' huac zxön len yöl-la' yeni' quia'. ²⁷Gsóla'gaca'-nè' gbaz la'y quia', lutubè' bunách rò quia' nacua' idáp la'a yödzyú, ga naguél-la'tè luyú bidx, ga rdxintè ga naguel-la' luzxbá.

²⁸'Gul-tsejni'i le rusèdi lbi'ili' yag higo. Cati' ta'lén zxuza' nè'i huè'ndau' len rubía xlagui' yulu, nózili' chzoa gdxin dza gba. ²⁹Lèzca' cni, cati' glé'ili' tac lè ni, gnózili' chzoa gdxin dza udx na', len chrdzag lau. ³⁰Le nactè rèpa' lbi'ili', yúgu'tè lè ni lac zí'atèl ca lat nup nacua' dza na'. ³¹Huadód qui luzxbá len qui luyú ni, san xtídza'a gatga töd qui.

³²'Cati' gdxin dza ni' o dzò' ni', nutu nu nözi. Cutu nözcnè' gbaz la'y nacu'è yehua' yubá, len cutu nözda' neda', Zxi'nè' Dios. Tuzè' Dios Xuz nöznè'. ³³Qui lè ni na', gul-spán ládxi'li'. Gul-zóa sina' len gul-lidzè' Dios le cutu nózili' bizxa dza gac lè ni. ³⁴Gac ca rac cati' zijè' zitu' tu bönni'. Cati' chzoa uzé'è lidxè', udödè' lu na'què' huen dxin queè' yugu' le dè queè'. Qui queèquè' gu'è xchinquè' len gna bē'è soa ban ladxi' nu zoa huen chi'i ga nu ryaz. ³⁵Gul-zóa lbi'ili' ban ladxi' le cutu nózili' batx huödè' xan yu'u, cati' chrdzò', o gatsj lahui' yèl, o cati' rbödxba' zxi'n druz, o zildau'. ³⁶Gul-gún cni, cui duxaquè'è lbi'ili' rasli' chqui' huödè' tu tsalz. ³⁷Lè ni rèpa' lbi'ili', rèpa' ca' yúgu'tè bunách: Gul-zóa ban ladxi'.

Tun xtídza'què' bönni' gdau' la'zönè' Jesús

14 Yechóp dza ca' gac Lni Pascua cati' tu'spanè' bönni' judío ca benè' Dios, buslé' xuz xtau'què' luyú Egipto, nac lni cati' tahuè' yöt xtil cunazí' xnè'i. Ta'zú ta'bö'è bxuz uná bē' len bönni' gdau' tu'sèdi la'zönè' Jesús bagachi'z quie ludöddè' Lè'. ²Ta'né':

—Cutu gac sönru'-në' dza lni le lun rusbó bunách.

Ngul rgu'nu icjè' Jesús le rla' zxix

³ Zoë' Jesús yödZ Betania, lu yu'u lidxë' Simón, bönni' güi'inë' huë' nudzu' ruzód. Tsal ni' rö'ë rahuë' Jesús, gyaznu ngul, nua'nu bóga'dau' náquini guiöj zaca', yudz le rla' zxix qui yöj susén las gdu, le zaca' szxöni. Bla'anu bóga'dau' na' len glu'nu le rla' zxix icjè' Jesús. ⁴ Gulaléylanë' la'quë' bönni' nacu'ë ni', ta'né' la' légaczë':

—¿Bixz quië guc ditj le zxix na'? ⁵ La'-naru' nu guti' lë na', huazí' qui yelati' ca lazxjru' qui tu iz quië nu quisí quegac bunách yechi'.

Szxöni gulané' queënu.

⁶ Ni'r Jesús bë'ë didza', rnë':

—Gul-güf'-nu latj. ¿Bixz quië rnë zi'li' queënu? Nac dxi'a le bennu quia'. ⁷ Nacuá'lentecz lbi'ili' bunách yechi', len bátti'tëz gué'nili', huac gunlí' dxi'a quequë', san neda' cutu sóatecza' ga zoali'. ⁸ Tsca le gzxáqui'nu bennu ngul ni. Glu'nu neda' le rla' zxix ni, bupa'nu neda' zí'atël ca ggacha'a yeru ba. ⁹ Le nactë rëpa' lbi'ili', gáti'tëz ga gac lban qui didza' dxi'a quia' gdu yödzlyú, soa nu quixjò' ca' lë ni bennu quia' ngul ni. Cni gac quië nu tsajnéy lënu.

Rzi' lu në'ë Judas udödë' Jesús

¹⁰ Ni'r brujë' Judas Iscariote, bönni' nabáblenë' chinuë' na' da'quë' Jesús, gyijë' ga nacu'ë bxuz uná bë' quië udödë' Jesús lu na'quë'. ¹¹ Cati' gulayön-në' xtizdë'ë Judas na', guludzijnë' ati' gulazí' lu na'quë' lu'ë lë' dumí. Ni'r gzu lahuë' Judas rzu rbö'ë udödë' Jesús lu na'quë'.

Le ri'j ráguru' ruspanru' ca gutië' Xanru'

¹² Nac dza rzu lau lni tahuë' yöt xtil cunazí' xnë'i, dza na' tu'dóddë'-ba' bö'cu'

zxíla'dau' tahuë' Lni Pascua na', cati' tu'spanë' ca benë' Dios buslé' bönni' judío luyú Egipto. Ni'r gulanabnë' Jesús bönni' uséd queë', ta'né':

—¿Gazx rë'nnu' tseajtu' tsajpa'tu' le gáguru' xtsò' qui Lni Pascua?

¹³ Ni'r bsölë'ë chopë' bönni' uséd queë' Jesús, rë' lequë':

—Gul-tséaj lu yödZ. Ni' huadzagli' tu bönni' nu'ë rö'ö nis. Gul-tséajlenë'. ¹⁴ Ga na' tsazië', gul-guié' xan yu'u na': “Rnë' Bönni' Usëdi: ¿Gazx zoa yu'u ga na' gágulengaca'-në' bönni' uséd quia' xtsò' qui Lni Pascua?” ¹⁵ Ni'r ului'inë' lbi'ili' tu yu'u zxön ga nac buróp cuia ga chn-abá'a. Gul-pá' ni' le gáguru'.

¹⁶ Gularujë' bönni' uséd queë' na', guladxinë' lu yödZ, ati' yajxáca'quë' yúgu'të ca na' chgudxë' lequë' Jesús. Gulupé'ë ni' le lahuë' qui Lni Pascua.

¹⁷ Cati' chgul, bdxinë' ni' Jesús, dza-gquë' Lë' idxínnutë' bönni' uséd queë'.

¹⁸ Tsal ni' rö'quë' tahuë', bë'ë didza' Jesús, rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', zoa nu dzag lbi'ili', nu rágulen neda' tsaxxón, udód neda' lu na'gac bunách.

¹⁹ Ni'r guluhui'nnë' len gulazú lauquë' të' Lë' tu tuë':

—¿Naru' neda'?

Yetúë' ca' gnë':

—¿Naru' neda'?

²⁰ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Nac nu nutsa' ladj chínnuli' ni, bönni' na' nuné'ë në'ë tsaxxón len na'a lu zxiga'. ²¹ Tsija' ga gatia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, ca na' nayúj lu guich la'y ca gac quia', san bica' bayechi' bönni' na' udödë' neda' lu na'quë' bönni' ludöddë' neda'. Dxi'ar gac queë' bönni' na' la'naru' cu guljë'.

²² Tsal ni' tahuë', gdel-lë'ë yöt xtil Jesús. Gudxë' Dios: “Xclenu'.” Buzx-uzxjë' lei len bë'ë quequë', rnë':

—Gul-gagu. Lë ni nac gdu ca nayá' nabana'.

²³Gdel-lë'ë ca' tu xzíga'dau' len gudxë' Dios: "Xclenu'." Ni'r bë'ë quequë', ati' glë'jcdë' lei yúgu'të'. ²⁴Rë' lequë' Jesús:

—Lë' ni xchöna' le run tsutsu didza' cub rucá'n tsahui', le núnlenë' bunách Dios. Rön ni glalj ni'a quegac bunách zian. ²⁵Le nactë rëpa' lbi'ili', cutur gui'ja' xisi uva ga gdxinr dza gui'ja' le cub ga ni' rna bë'ë Dios.

Rnë' Jesús gnë' Pedro cutu nunbë'ë Jesús

²⁶Gdöd glul-lë' yöl-la' ba, gularujë' zjaquë' Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo. ²⁷Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Yúgu'tëli' gac chop ládxi'li', uca'nli' neda' na'a dzö', le nayúj lu guich la'y, rna: "Gdödda'-në' uyú bö'cu' zxila', ati' láslasba' bö'cu' zxila' na'." ²⁸Töd ubana' lu yöl-la' gut, zi'al ca lbi'ili' tsija' luyú Galilea.

²⁹Ni'r Pedro gudxë' Jesús, rnë':

—Zal-la' lac chop ládxi'quë', luca'në' Li' yúgu'të', cutu ca' gac chop ladxa'a neda'.

³⁰Jesús gudxë' lë', rnë':

—Le nactë rëpa' li', la' dzö' niz, zi'a cödxlba' zxi'n druz le buróp lzu, tsonn lzu gnau' cutu núnbë'u neda'.

³¹Ni'r gneynë' Dios Pedro, rnë':

—Zal-la' gátlentea' Li' tsaxón, cutu ca' gnia' cutu núnbë'a Li'.

Lëzca' cni gulané' yúgu'të'.

Jesús rulidzë' Dios la' yël Getsemaní

³²Ni'r guladxinë' la' yël Getsemaní Jesús len bönni' da'quë' Lë', ati' gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-có' ni, tsal tsija' neda', tsajlidza'-në' Dios.

³³Bchë'ë Pedro len Jacobo len Juan, ati' gzu lahuë' rdzöbnë' Jesús len rsëbi ladxë'ë. ³⁴Gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Huatzca' lu yöl-la' rsëbi ladxi'. Gul-cóz ni len gul-ná' yël.

³⁵Ni'r gzë'ë Jesús yeláti'dau' len but-ság lahuë' lyu, bulidzë' Dios. Gnabnë' Lë', chqui' huac, ucuitë' queë' le ral-la' saca' qui'ë dza na'. ³⁶Ni' rulidzë' Dios, rnë':

—Xúza'dau', yúgu'të huac gunu' Li'. Bcuit lë na' ral-la' saca' qui'a, san clëg ca rë'nda' neda', san ca rë'nnu' Li', gunu'.

³⁷Ni'r böjë' Jesús ga na' nacu'ë bönni' uséd queë', yajxaquë'ë lequë' tasië'. Gudxë' Pedro:

—Simón, ¿rastu'? ¿Naru' cu rubijtsu' yen lau' tu chi'itëz? ³⁸Gul-ná' yël len gul-lidzë' Dios, gnábili'-në' cui gata' latj dulú'u yöl-la' lbi'ili' tu' xöhui'. Le nactë bö' nacczli' zoacz sina', san lu yöl-la' bunách queëli' rcuídi'li'.

³⁹Ni'r zijë' leyúbl Jesús, rulidzë' Dios, len la' tuz ca gnë'. ⁴⁰Cati' böjë' leyúbl ga na' nacu'ë, yajxaquë'ë lequë' tasië' le dxia bëhcál lauquë'. Cutu nözcnë' bizxa didza' lubi'ë, lë' Lë'. ⁴¹Cati' böjë' le bunn lzu ga na' nacu'ë, rë' lequë':

—¿Rástsali'? ¿Ruzí'tsa ládxi'li'? Tscati' gaz. Chbdxin dza. Gul-yutsca', Neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, chnadöda' lu na'gac bunách dul-la'. ⁴²Gul-tsás, huajejru'. Gul-yutsca', chzë'ë bönni' na' udödë' neda' lu na'gac bunách.

Ta'zönë' Jesús

⁴³Ni' ru'ë didza' ni Jesús, bdxinë' Judas, bönni' nabáblenë' chinnuë' na' da'quë' Jesús, ati' zá'clenë' lë' bönni' zian, nua'quë' guia tuchi' len yag. Nasóla'quë' lequë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi len bönni' gul tu'zejni'i. ⁴⁴Judas, bönni' na' rudödë' Jesús lu na'quë' chnului'inë' lequë' tu le gac bë' nu nac Jesús, gnë':

—Bönni' na' utság lahua'-në', Lë' na' Jesús. Gul-sönë' len gul-chë'ë. Gul-yutsquë'.

⁴⁵Cati' bdxinë' ni' Judas, la' gbíga'të' ga na' zoë' Jesús len gudxë' Lë':

—Bönni' Usëdi, Bönni' Usëdi.

Ni'r butság lahuë' Jesús. ⁴⁶Ni'r gulazönë' Jesús len gulaché'ë Lë' nadzunë'.

⁴⁷Ni'r tuë' bönni' ni' dë'ë Jesús glijë' guía tuchi' len benë'-bi' huë' bi'i huen dxin queë' bxuz blau, bchuguë' guid nag-bi'. ⁴⁸Jesús gudxë' bunách na', rnë':

—¿Narújtsali' nua'li' guía tuchi' len yag quië sönli' neda', runli' ca runli' rzönli'-në' gban? ⁴⁹Yugu' dza gzóalena' lbi'ili' rusédgacda' bunách ga nac nchil gda' at' cutu gzxönli' neda', san rac cni quië utság le nayúj lu guich la'y.

⁵⁰Ni'r guluca'në' Jesús yúgu'të bönni' uséd queë', ta'zxundjë'.

Rzxundjbi' tubi' bi'i ra'bán

⁵¹Zoabi' ca' ni' bi'i ra'bán zajnaubi' Jesús, nuxóaz cuinbi' lari' blaga'. Yugu' bönni' na' nachë'que' Jesús gulazönë'-bi' ⁵²san busanbi' lari' na', xguidzbi' buzxundjbi'.

Rdxinë' Jesús lauquë' bönni' yúlahui' blau

⁵³Gulaché'ë Jesús lahuë' bxuz blau, at' ni' guludubë' yúgu'të bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i len bönni' gda' tu'sëdi. ⁵⁴Pedro yajnáuë' Jesús zi'tu' zi'-tu'z, gyazië' lö'a lidx bxuz blau na' len gró'lenë' tsaxón ni'a në'ë bxuz blau na', rutsë'i cuinë' ra' gui'.

⁵⁵Yugu' bxuz uná bë' len yúgu'të bönni' yúlahui' blau guluguiljë' tu le luspaguë'ë Jesús quië gac la'chuguë' queë' gatië' san cutu bi guludzölnë'. ⁵⁶Gulané' queë' Jesús le cunác bönni' zian, san cutu yajlözgac le gulané' queë'. ⁵⁷Ni'r gulazuinë' bönni' gulané' queë' Jesús le cunác, ta'né':

⁵⁸—Netu' byónitu' didza' bë'ë bönni' ni, gnë': “Uquindja' gda' ni, lë ni naqui lu ni'a lu na' bunách, at' tsonn dzaz uchisa' yetú le cunaqui lu ni'a lu na' bunách.”

⁵⁹Ni lë ni, cutu yajlözgac xtídza'quë'.

⁶⁰Ni'r gyasë' bxuz blau na' gatsj lahui' bunách nacuá' ni', len gnabnë' Jesús, rnë':

—¿Naru' cu rubi'tsu' didza'? ¿Bizxa na' ta'né' quiu' bönni' ni?

⁶¹Jesús, dxiz zoë', cutu bi didza' rubi'ë. Gnabnë' Lë' leyúbl bxuz blau na', rnë':

—¿Naru' nacu' Li' Cristo, Zxi'në' Dios La'y?

⁶²Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Naca'. Glé'ili' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, soa' cö'a cuitië' yubél Dios napczë' yöl-la' huac cati' ni' huöda' lu böaj luzxbá.

⁶³Ni'r lu yöl-la' rley queë' bchözë' lari' nacuë' bxuz blau na', rnë':

—¿Nuzxar naquíniru' nu quixjö'?

⁶⁴Ryóniczli' ruca'në' Dios ca'z len didza' ru'ë. ¿Nacx runi lbi'ili'?

Yúgu'të' gulachuguë' queë' gatië'.

⁶⁵Ni'r gulazú lauquë' la'quë' tu'chi-jë' Jesús zxóna'. Guluseyjë' lahuë' len glundë' Lë' zi', ta'né':

—Gnë ya'atsca' nuzxa na' bë' Li'.

Gulagapë'ë ru'ë Jesús bönni' ni'a në'ë bxuz blau.

Rnë' Pedro cutu nunbë'ë Jesús

⁶⁶Cati' ni' zoë' Pedro lö'a znan yu'u, bdxinbi' ga zoë' bi'i ngul huen dxin queë' bxuz blau na'. ⁶⁷Cati' blé'ibi' Pedro, rö'ë rutsë'i cuinë' ra' gui', buyubi' lë', rnabi':

—Da'u ca' li' Jesús, bönni' Nazaret na'.

⁶⁸Gdá'baguë'ë Pedro, rnë':

—Cutu núnbë'a-në', len cutu nözda' bizxa na' rnau'.

Burujë' Pedro yajsóë' ga nu ryz lö'a. Ni'r grödxba' zxi'n druz. ⁶⁹Buyubi' lë' leyúbl bi'i ngul huen dxin na', len gzu laubi' rëbi' nup nacuá' ni':

—Bönni' ni dzaguë' lequë'.

⁷⁰Leyúbl gdá'baguë'ë Pedro. Yelati' gdzey të Pedro nup nacuá' ni', ta'ná:

—Le nactë dzagu' lequë', le nacu' bönni' Galilea. Yöl-la' rui'z quiu' didza' nac bë'u, le tuz ca rnëli'.

⁷¹Gzu lahuë' Pedro rudxía dö' cuinë', len rneynë' Dios, rnë':

—Cutu ca' núnbë'a-në' bönni' na' rui'li' didza' ca nac queë'.

⁷²La' gródxhtëba' xzi'n druz le buróp lzu. Ni'r jajneynë' Pedro didza' na' bë'ë Jesús, gudxë' lë': “Zi'a cödxlba' xzi'n druz le buróp lzu, tsonn lzu gnau' cutu núnbë'u neda'.” Cati' jajneynë' didza' ni, gzu lahuë' rbödxtsquë'.

Rdxinë' Jesús lahuë' Pilato, bönni' rna bë'ë

15 Ni' nac zildau', glun xtídza'quë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i len bönni' gdau' tu'sëdi, len yúgu'të bönni' yúlahui' blau. Ni'r gulaché'ë Jesús náguë'ë len guludödë' Lë' lu në'ë Pilato, bönni' rna bë'ë. ²Pilato gnabnë' Jesús, rnë':

—¿Naru' nacu' Li' Bönni' gna bé'inë' bunách judío?

Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Ca nacz rnau'.

³Zian le guluquíë' Jesús bxuz uná bë'.

⁴Ni'r gnabnë' Lë' leyúbl Pilato, rnë':

—¿Naru' cu rubi'tsu' didza'? Bzëtsca' nagu' cáti'ga zian le ta'né' quiu'.

⁵Cutu bi didza' bubi'ë Jesús. Ca' guc, bubannë' Pilato.

Ta'chuguë' queë' Jesús gatië'

⁶Dë tu le runë' Pilato cati' rac lni na', rusanë' quegac bunách tu bönni' nadzunë' lidx guia, núti'tëz nu ta'náb. ⁷Nadzunë' lidx guia bönni' lë' Barrabás, ati' dzagquë' lë' yela'quë' lzë'ë, bönni' guludödcdë' bunách cati' guladá'baguë'ë yúlahui'. ⁸Cati' guladxín ni' bunách zian, gulazú lauquë' ta'nabë' lahuë' Pilato gunë' quequë' ca runczë'.

⁹Bubi'ë didza' Pilato, rnë':

—¿I ré'nili' usana'-në' queëli' Bönni' Gna Bé'inë' Bunách Judío?

¹⁰Cni gnë' Pilato le ráquibe'inë' guludödë' Jesús lu në'ë bxuz uná bë' le tu'zxé'inë' Lë'. ¹¹Gulagu'ë xla ládxi'gac bunách zian na' bxuz uná bë' na', quië la'nabë' lahuë' Pilato usanë' lu na'quë' Barrabás. ¹²Ni'r gnabnë' lequë' leyúbl Pilato, rnë':

—¿Bizxa ré'nili' guna' queë' bönni' na' rui'li' lë', Bönni' Gna Bé'inë' Bunách Judío?

¹³Glu'ë zidz didza', ta'né':

—Bdë'ë lë'i yag cruz.

¹⁴Gnabnë' lequë' Pilato, rnë':

—¿Bizxa caz dö' nu'ë?

Leyúbl tu'ë zidz didza', ta'né':

—Bdë'ë lë'i yag cruz.

¹⁵Le gu'nnë' Pilato gunë' ga la'dzág ládxi'gac bunách zian na', busanë' lu na'quë' Barrabás. Ni'r gna bé'inë' nu quin Jesús, ati' budödë' Lë' lu na'quë' bönni' ludé'ë Lë' lë'i yag cruz.

¹⁶Ni'r gulaché'ë Jesús lö'a yúlahui' bönni' rjaquë' gdil-l, ati' ni' gulutubë' lza'quë'. ¹⁷Gulugacuë' Jesús lari' xna, len glunë' tu bregui' xzuzá në'i yöt-si', guludxíë' icjë'. ¹⁸Ni'r gulazú lauquë' tu'lidzë' Jesús, ta'né':

—Yöl-la' ba li', rna bé'inu' bunách judío.

¹⁹Gulaguinë' gui icjë' len guluchijë' Lë' zxöna'. Guluzechu zxibquë' lahuë', len lu yöl-la' rutíj glunë' Lë' ba la'n. ²⁰Cati' budx gulutitjë' Lë', gulugüë' lari' xna na' nacuë' ati' gulugacuë' Lë' lari' queëczë'. Ni'r gulaché'ë Lë' ni'l yúlahui' na' quië tsajda'quë' Lë' lë'i yag cruz.

Tu'dé'ë Jesús lë'i yag cruz

²¹Glunë' ga gu'ë yag cruz queë' Jesús bönni' Cirene, rdödzë' ni' zuzé'ë ladj guixi'. Lë' Simón, len naquë' xuzcbi' Alejandro len Rufo.

²²Gulaché'ë Jesús latj nazí' lei Gólgota, tu didza' hebreo le rna lu didza'

xidza', Latj Qui Böga' Icjru'. ²³ Glu'ë le gui'jël Jesús xisi uva nuts'i'i nör sla' qui mirra, san Lè' cutu gu'è. ²⁴ Ni'r guludé'ë Lè' lè'i yag cruz, ati' gulaguisiè' lari' nacuè' Jesús, gulazí' qui queèquè' bönni' na' rjaquè' gdil-l. Gulubijè' le gac bè' quiè la'nöznè' bizzal gdel-la' qui queèquè'.

²⁵ Nac gdu xsil cati' guludé'ë Lè' lè'i yag cruz. ²⁶ Didza' na' guluzóè' lè'i yag cruz icjlè' Jesús ca nac le tu'qufé' Lè' rna cni: "Bönni' Rna Bé'inè' Bunách Judío." ²⁷ Tsazxón guludá'lenè' Jesús lé'igac yag cruz chopè' gban, tuè' cuít lè'ë yubél len yetúè' cuít lè'ë yögl. ²⁸ Cni guc, butság lè na' nayúj lu guich la'y, rna: "Gbáblenè' bönni' tua'dö'."

²⁹ Bönni' ta'dödè' ni' tu'lídz zi'è Jesús, tu'tá icjquè', ta'né':

—Ja! ¿Naru' uquindjtsu' gdau' queè' Dios ati' tsonn dzaz uchistsu' lei?

³⁰ Buslá cuinu' na'a len bötj lè'i yag cruz na'.

³¹ Lézca' cni tu'titjè' Lè' yugu' bxuz uná bè' len bönni' gdau' tu'sédi, tè lza-què' tuè' yetúè':

—Bunách yubl buslé', san cutu gac uslá cuinè'.

³² Ta'né' ca':

—Ja! ¿Nactsu' Cristo, Bönni' Gna Bé'inè' Bunách Israel? Bötjtsca' na'a lè'i yag cruz quiè glé'itu' ati' tséjlè'tu' Li'.

Gululídz zi'è ca' Lè' bönni' na' da'què' tsazxón len Lè' lé'igac yag cruz.

Le guc cati' gutiè' Jesús

³³ Cati' bdxin gdu huagbíd, bchul gdu té yödzlyú, guc cni ga bdxintè' gdu rdöd xhuö. ³⁴ Gdu rdöd xhuö na' bè'ë zidz didza' Jesús, rnè':

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?

Didza' hebreo ni rna lu didza' xidza': "Dios quia', Dios quia', ¿bizx quiè nubj ladxu'u neda'?"

³⁵ Gulayönnè' didza' ni bönni' nacu'è ni', ati' ta'né':

—Gul-zètsca' nagli'. Elías rulidzè'.

³⁶ Ni'r gxíti'è bönni' nutsé'è ladjquè', buxúpinè' nup zi tu le blul ri'j nis. Budé'è lei lahui gui len bè'è le xupè' Jesús, rnè':

—Cóztcsa'ru', uyuru' chqui' huidè' Elías uzötjè' Lè'.

³⁷ Grödxyè'è zidz Jesús, guttè'.

³⁸ Bröza' lari' yödx nal-la' lu gdau', bruj chopl, gdel-la' icjl burujtè zxanil.

³⁹ Bönni' na' nacu'è lu në'è bönni' rjaquè' gdil-l zuinè' lahuè' Jesús, blé'inè' ca na' guc grödxyè'è Jesús, guttè', ati' gnè':

—Le nactè bönni' ni guquè' Zxi'nè' Dios.

⁴⁰ Nacua'nu ca' ni' ngul, zi'tu'z tu'yunu. Nútsa'cnu ladjcnu María Magdalena len Salomé len María, xna'cbi' Jacobo cuidi' len José. ⁴¹ Ngul ni yjáclennu Jesús cati' ni' gdè' luyú Galilea, gláclennu Lè', gulagu'nu le glahuè'. Nacua'nu ca' ni' yela'cnu ngul zian gulazá'clennu Lè' lu yödz Jerusalén.

Ta'gu'è Jesús yeru ba

⁴² Chza' ral len nac dza tu'pé'è, dza zi'a gdxin dza la'y quequè' bönni' judío.

⁴³ Qui lè ni na' bidè' José, bönni' yödz Arimatea, naquè' bönni' blau ladjquè' bönni' yúlahui' blau, len rbözè' ca' dza gna bè'è Dios. Gdu ladxè'è gyaziè' ga na' zoè' Pilato len gnabnè' lè' gu'è lè' latj u'è Jesús.

⁴⁴ Bubannè' Pilato le gnè' chgutíè' Jesús, ati' bulidzè' bönni' na' nacu'è lu në'è bönni' rjaquè' gdil-l quiè gnabnè' lè' chqui' chnatiè' Jesús.

⁴⁵ Cati' byönnè' ca na' gnè' bönni' na' nacu'è lu në'è bönni' rjaquè' gdil-l, bè'è José latj u'è Jesús.

⁴⁶ Ni'r José na' gu'uè' lari' záqui'tsqui, ati' buzötjè' Jesús lè'i yag cruz len buchólinè' Lè' lari' záqui'tsqui na'.

Ni'r glu'è Lè' yeru ba nadj lè'i gui'a guiöj. Budé'è tu guiöj blag zxón ga nu ryaz ba na'.

⁴⁷ Tu'yunu ga na' rgu'è Jesús María Magdalena len María, xnè'è José.

Rubanë' Jesús lu yöl-la' gut

16 Cati' chnadód dza la'y quegac bunách judío le nac dza sábadu, ta'zi'nu yugu' le rla' zxi quië tsajlu'cnu Jesús María Magdalena, len Salomé, len María, xnë'è Jacobo. ²Ni' nac zildau' dza domingo, yjacnu ra' yeru ba queë'. Guladxinnu ni' cati' zi'a blen gbidz. ³Të lza'cnu:

—¿Nuzxa cuatsa queëru' guiöj na' da' ga nu ryz ba queë'?

⁴Cati' guladxinnu ni', guluyunu len gulalé'ínu chnadúa guiöj na', ati' guiöj zxon nac. ⁵Gulayu'nu yeru ba lë'i gui'a guiöj na', ati' ni' gulalé'ínu-bi' tubi' bi'i bönni' ra'bán, nacbi' gbaz la'y queë' Dios. Rö'bi' tsla'a yubél lu yeru ba na', nácubi' lari' tunn chguichdau'z. Gládx-itsquinu. ⁶Ni'r gudxbi' lecnu bi'i na', rnabi':

—Cutur gádxili'. Ruguiljli' Jesús, bönni' Nazaret, Nu na' gda' lë'i yag cruz. Chbubanë'. Cutu zoë' ni. Gul-yú ga ni gulagu'è Lë'. ⁷Gul-tséaj na'a, gul-tsajtixjöi' ca' yugu' bönni' uséd queë' lenca' Pedro, guiëli' lequë': “Tsjjé' Jesús zi'al ca lbi'ili' luyú Galilea. Ni' ulé'ili'-në' ca na' chgudxczë' lbi'ili'.”

⁸Ni'r gulurujnu ni', guluzxundjnu ra' yeru ba na' le ta'zxi'znu lu yöl-la' radxi rdzöbi quecnu. Nutu nu glënu ca' le tádxinu.

Ruluí' lahuë' Jesús launu María Magdalena

⁹Cati' bubanë' Jesús zildau' dza domingo na', buluí' lahuë' zi'al launu María Magdalena, ngul na' bubijë' gadx bö' xöhui' gulayú'u lënu. ¹⁰Gyeajnu yajtíxjöi'nu nup na' guladalen Jesús.

Nup ni ta'sëbi ládxi'gac len ta'bódx. ¹¹Cati' gulayönnë' didza' rui'nu, zoë' nabanë' Jesús ati' blé'icznú Lë', cutu gulayejlë'è lënu.

Ta'lé'inë' Jesús chopë' bönni' uséd queë'

¹²Gdöd na', nadzá'l buluí' lahuë' Jesús lauquë' chopë' bönni' uséd queë' yu'uquë' nöz, zjaquë' ga nac ladj guixi'. ¹³Ni'r yjaquë', yajtíxjöi'cnë' yezca'rë', ati' ni xtídza'quë' cutu gulayejlë'è.

Le rgu'ë Jesús lu na'quë' bönni' gbaz queë'

¹⁴Ga yajseytë, buluí' lahuë' Jesús lauquë' idxineajtë' tsal ni' rö'quë' tahuë', ati' gdil-lë' lequë' le cutu ta'yejlë'è Lë' len le nac zid icj ládxi'dau'quë', cutu gulayejlë'è xtídza'gac nup na' gulale'i Lë' nubanë'. ¹⁵Ni'r gudxë' lequë', rnë':

—Gul-tséaj gdu yödzlyú tsjenli' lban qui didza' dxi'a laugac yúgu'të bunách. ¹⁶Nu tsejlë' neda' len gdil nis, ulá nu na', san nu cutu tsejlë', grugu qui, gat nu na'. ¹⁷Le lac bë' ni lunë' bönni' la'yejlë'è neda'. Lugunë' dxin la' neda', lubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách len lu'è didza' yubl. ¹⁸Chqui' la'zönë'-ba' bël lu na'quë', o chqui' li'jë' le nachë' yöl-la' gut, cutu bi gun quequë'. La'xóa në'è nup te'i, ati' luhuöactë.

Ruhuëpë' yehua' yubá Jesús

¹⁹Cati' budx bé'lenë' lequë' didza' ni Xanru', buchisë' Lë' Dios yehua' yubá ga ni' grö'ë cuitië' yubél Dios. ²⁰Gularujë' lequë', rjenquë' lban yúgu'të yödz. Gúclenë' lequë' Xanru', benë' ga glunë' le nacgac bë' nac gdotë li didza' tu'è. Ca' nac.

DIDZA' DXI'A BUZUJË' LU GUICH SAN LUCAS

Didza' rgu'ë San Lucas lu në'ë Teófilo

1 Zian nup chglun bayúdx luzúj lu guich, gaz lu dzö' yugu' le naccz, le guc ga zoaru', ²catëz na' gululu'í rë'u nup ni' dza ni'të gulale'i lei, len guluzé didza' qui. ³Runi neda' nac dxi'a uzuja' quiu' lu guich, gaz lu dzö' yugu' lë ni, Teófilo, bönni' tsáhui'dau', le chbuguilja' gazxj ga rë' ca nac yúgu'të lë na' guc dza ni'të. ⁴Ruzuja' quiu' lu guich ni quië gnöznu' nac gdu'të li lë na' chnazëdu'.

Rulu'ë gbaz la'y queë' Dios ca zi'a galjë' Juan, bönni' uquilë' bunách nis

⁵Dza ni'të cati' gna bë'ë luyú Judea Herodes, ni' zoë' bxuz lë' Zacarías. Nabáblenë' cö' bxuz, nazí' lei Cö' Queë' Abías. Nacnu ca' zxi'n xsoë' Aarón, bönni' guquë' bxuz blau zi'al, Elisabet, ngul queë' Zacarías na'. ⁶Nacquë' tsahui' lahuë' Dios Zacarías len Elisabet, len gdu ládxi'quë' tunë' ca rna xtídzë'ë Dios len le rna bë' zxba queë'. Cni guc, nutu nu guc bi gnë quequë'. ⁷Nutu nu zoa bi'i quequë', le nacnu ngul huödx Elisabet, ati' chnagulquë' grotë'.

⁸Bdxin dza gul-la' uláz qui cö' na' nabáblenë' Zacarías lunë' dxin lahuë' Dios, lu yöl-la' bxuz quequë'. ⁹Ca nalëbcnë' tunë' bxuz, gul-la' uláz queë' Zacarías gyazië' lu latj la'y qui gdau' quië uzégui'ë yal lahuë' Xanru' Dios. ¹⁰Tsal ni' ruzégui'ë yal Zacarías na', gulacua' ni' yúgu'të bunách, tu'lídz Dios. ¹¹La' na'z bului' lahuë' gbaz la'y queë' Xanru' ga zoë' Zacarías na', zuinë' tsla'a yubél bcugu la'y ga na' regui yal. ¹²Cati' blé'inë' gbaz la'y na' Zacarías, grö'ë baguí' len gudxi bdzöbnë'. ¹³Ni'r gudxë' lë' gbaz la'y na', gnë':

—Zacarías, cutu gádxinu', le chbyön-në' Dios le rnabu' lahuë', ati' uzoanu-bi' tubi' bi'i bönni'dau' Elisabet, ngul quiu', ati' gu'u labi' Juan. ¹⁴Gata' quiu' le uz-i'u xbey len udzijnu', ati' zian nup ludz-iji ládxi'gac le guljbi' bi'idau' na', ¹⁵le gáctscabi' zxön lahuë' Dios. Cutu gui'jbi' xisi uva len clëg tu le rsudxi bunách, ati' gdu sóalenë'-bi' Dios Bö' La'y cati' su lau zi'a galjbi'. ¹⁶Gunë' Juan ni ga luhuöác queë' Xanru' zian bunách Israel. ¹⁷Nörë' Lë' ca Xanru', ati' la'cua'len lë' Bö' na' len yöl-la' huac na' gulacua'len Elías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios. Cni gunë' quië unë' tuz nup nacgac xuz len zxi'nquë', len uzéjni'në' nup ta'dá'baga' quië lacquë' tsahui', len ucözë' bunách lacquë' sina' la'z'i' lu na'quë' Xanru'.

¹⁸Gnabnë' gbaz la'y na' Zacarías, rnë':
—¿Bizxa gac bë' quië gnözda' lac lë ni? Chnagula' neda' len chnagulnu ca' ngul quia'.

¹⁹Bubi'ë didza' gbaz la'y na', rnë':
—Neda' lea' Gabriel. Runa' dxin lahuë' Dios. Lëczë' bsöl'ë neda' güi'le-na' li' didza', len quíxjöi'da' li' didza' dx-i'a ni. ²⁰Na'a, le cutu gyéjlë'u xtídz'a'a, gcödzu' len cutur gac gneu' cati' gacr lë ni. Yúgu'të lë ni udxín cati' gdxin dza qui.

²¹Tsal ni' tac lë ni, nacua' ni' bunách, ta'bözë' Zacarías, ati' tu'ban-në' le rdzeynë' xtsey ga na' zoë' lu latj la'y. ²²Cati' burujë' Zacarías, cutu guc güi'lenë' lequë' didza', ati' gláquibe'inë' blé'inë' tu le bului'inë' lë' Dios lu latj la'y. Bulá' bului'zë' Zacarías, buzéjni'në' lequë', le curác gnë'.

²³Cati' bza'a yugu' dza na' ral-la' gunë' dxin lahuë' Dios Zacarías, ni'r böjë' lidxë'. ²⁴Gdöd yugu' dza na' bia'nu-bi' lë'nu bi'idau' Elisabet, ngul queë' Zacarías na', ati' gdu gayu' beo' buga'nznu yu'u. Gza' ládxi'nu, ²⁵rnanu:

—Cni runë' quia' Xanru'. Ruzá' ladxë'ë quia' bi'idau', len runë' ga cutur utui'da' laugac bunách.

Rguíxjö'ë gbaz la'y ca zi'a galjbi' Jesús

²⁶ Cati' chguc xop beo', buluí' lahuë' gbaz la'y na', le bsölë'ë læczë' Gabriel Dios, tsijë' Nazaret, tu yödZ luyú Galilea. ²⁷ Dios bsölë'ë lë' ni' tsajyüë'-bi' tubi' bi'i ngul ra'bandau' lëbi' María. Chnazí' lu na'bi' María utság ná'lenbi'-në' bönni' lë' José. Naquë' José zxi'n xsoë' David, bönni' gna bé'inë' bunách Israel. ²⁸ Cati' gyazië' Gabriel na' ga zoabi' María, gudxë'-bi':

—Padiux. Dios ruzá' ladxë'ë quiu'. Zóalenë' li' Xanru' Dios. Lëczë' benë' ga nacru' li' bica' ba ca yúgu'të ngul.

²⁹ Cati' blé'ibi' gbaz la'y na' María, grö'bi' baguí' ni'a qui didza' na' bë'ë, len rubani ládxi'bi' nacx rna didza' na' bulidzë'-bi' gbaz la'y na'. ³⁰ Ni'r gudxë'-bi' gbaz la'y na', rnë':

—María, cutu gádxinu', le chbdél-li'nu' le ruzá' ladxë'ë quiu' Dios. ³¹ Na'a, tsu'ubi' lë'u tubi' bi'idau', ati' uzú'-bi' tubi' bi'i bönni'dau', ati' gu'u labi' Jesús. ³² Jesús ni gáctërë' blau, len si' Lë' Zxi'në' Dios, Nu nactër blau. Xanru' Dios gunë' ga gna bë'ë ca na' gna bë'ë David, xuz gul gdöd queë'. ³³ Jesús na' gna bé'iteczně' bunách Israel, ati' le gna bë'ë Lë' gatga udx qui.

³⁴ Ni'r gnábibi' gbaz la'y na' María, rnabi':

—¿Nacxzc gac lë ni, le cutu zóalena' bönni'?

³⁵ Bubi'ë didza' gbaz la'y na', rë'-bi':

—Gdxinë' ga zu' Dios Bö' La'y, ati' soalen li' yöl-la' huac queë' Dios, Nu nactër blau, le gac ga zu' ca tu zxul rgu'u böaj. Qui lë ni na' bi'i bönni'dau' na' ral-la' galjbi', tsu'ubi' lu në'ë Dios, ati' si' labi' Zxi'në' Dios. ³⁶ Yetú ca', Elisabet, ngul di'a dza quiu',

chnua'nu-bi' ca' lë'nu tubi' bi'i bönni'dau' zal-la' chnagulnu. Gulané' queënu: “Nacnu ngul huödx”, san chzeaj xop beo' nua'nu-bi' lë'nu bi'idau' na'. ³⁷ Cutu bi' zoa le cusáqui'në' Dios.

³⁸ Ni'r María gnabi':

—Ni zoa'. Tsaz naca' huen dxin queë' Xanru'. Gac quia' ca na' chgnau'.

Ni'r la' buza'të' gbaz la'y na' ga zoabi' María.

María zajyubi'-nu Elisabet

³⁹ La' dza ni'z gyu'ubi' nöZ María, ati' jarélu'bi' gyeajbi' ga nac guí'adau', bdx-inbi' tu yödZ luyú Judea. ⁴⁰ Ni' gyazbi' lidxë' Zacarías len gudxbi'-nu Elisabet:

—Padiux.

⁴¹ Cati' byóninu Elisabet didza' na' bë'bi' María, la' butatë cuinbi' bi'i huë'ndau' na' yu'ubi' lë'nu, ati' dusóalenë'-nu Dios Bö' La'y. ⁴² Ni'r bë'nu zidz didza' Elizabet, rnanu:

—Chnunë' Dios ga nacru' li' bica' ba ca yúgu'të ngul len chnunë' ca' ga nacbi' bica' ba bi'idau' na' yu'ubi' lë'u. ⁴³ ¿Núzxatë neda', za'nu quia' xnë'ë Xana'? ⁴⁴ Cati' byönda' didza' bë'u, bulidzu' neda', lu yöl-la' rudziji queëbi' la' butatë cuinbi' bi'i huë'ndau' ni yu'ubi' lë'a. ⁴⁵ Bica' bau' li' le gyéjlë'u xtidzë'ë gbaz la'y, ati' udxíncz lë na' gudxë' li' uláz queë' Xanru'.

⁴⁶ Ni'r gnabi' María:

“Gdu ladxa'a runa' Xanru' zxön,
⁴⁷ Len rudziji ládxi'lëna'-në' Dios, Nu ruslá neda'.

⁴⁸ Dioscz buzá' ladxë'ë quia' neda'. Yu'a lu në'ë, tsaz naca' huen dxin queë'. Na'a su lau, ca nac quia' la'ná: 'Bica' ba ngul na'.

⁴⁹ Zxöntër nac le benë' quia' Dios uná bë'.

La'y nac lë'.

⁵⁰ Lë' ruhuechi' ládxi'teczë' bunách tadxi Lë'

Na'a dza len dza zi'a za'c.

51 Yugu' yöl-la' huac zxön chbenë' Lë'.
 Buzötjë' nup glun zxön yöl-la' rejni'i
 quegac.
 52 Bugúë' yöl-la' uná bë' quegac nup glac
 blau,
 Len benë' ga glac blau nup glac nöxj
 ladxi'.
 53 Benë' ga guluhuólj guladze'i nup
 guladún,
 Len buca'në' ca'z nup gulale'i yöl-la'
 tsahuí'.
 54 Gúclenë' bunách Israel, nup na' tun
 xchinë',
 Le yajneynë' lequë' len buechi' ladxë'é
 lequë'.
 55 Benë' ca gzxí' lu në'ë gunë' quequë'
 xuz xtau'ru'
 Lenca' queë' Abraham len quegac xzi'n
 xsoë'."
 56 Bugá'nlenbi'-nu Elisabet María gdu
 ca tsonn beo', ati' gdöd ni' böajbi'
 lidxbi'.

**Le guc cati' guljë' Juan, bönni'
 buquilë' bunách nis**

57 Cati' bdxin dza ral-la' soabi' bi'i-
 dau' queënu Elisabet, buzoanu-bi' tubi'
 bi'i bönni'dau'. 58 Gulayöni dzag yu'u
 queënu len yugu' di'a dza queënu ca
 na' guc, buechi' ladxë'é-nu Dios, ati' gu-
 ludzjiljen lënu. 59 Cati' chguc xunu' dza
 zoabi' bi'idau' na', guladxinë' di'a dza
 queënu quië la'chuguë' lu xpéla'bi' bi'i
 bönni'dau' na' lë na' gac bë' náquibi'
 queë' Dios, ati' t'ënnë' lu'ë labi' Zacarías
 ca na' lë' xuzbi'. 60 Ni'r bubi'inu didza'
 Elisabet, xna'bi', rmanu:
 —Cutu. Juan si' labi'.
 61 Gulanabnë'-nu, ta'në':
 —¿Bixx queë? Nutu nu di'a dza quiu'
 lë' Juan.
 62 Ni'r gululá' gulului'znë', gulanabnë'
 xuzbi' nacx rë'nnë' gu'ë labi'. 63 Gnabë'
 tu blagdau' Zacarías na', ati' buzujë'
 lahui cni: “Juan lëbi'.” Gulubannë'
 yúgu'të'. 64 La' ni'z böalj'të ru'ë Zacarías

na' len buguitjtë ladxë'é, ati' bë'ë didza'
 le glu'ë Dios yöl-la' ba. 65 Ni'r gládx-
 inë' len gulubannë' yúgu'të dzag yu'u
 quequë', ati' yúgu'të yödzdau' nacuá' lu
 guí'adau' luyú Judea, gzë didza' ca guc
 lë ni. 66 Gulazá' ládxi'gac yúgu'të nup
 gulayöni ca na' guc, ta'ná:
 —¿Nacxzc gacbi' bi'i bönni'dau' ni? Le
 nactë zóalenë'-bi' Xanru'.

Didza' bë'ë Zacarías uláz queë' Dios

67 Ni'r dusóalenë' Zacarías, xuzbi'
 Juan, Dios Bö' La'y, ati' bë'ë didza' uláz
 queë' Dios, rnë':
 68 “Yöl-la' ba Dios, Xangac bunách Israel
 Le duyüé' rë'u, bunách queë', len böa'uë'
 rë'u.
 69 Bsölë'é queëru' Nu uslá rë'u,
 Len yöl-la' huac zxön qui,
 Nu na' gulj ladj xzi'n xsoë' David,
 Huen dxin queë' Dios.
 70 Dza ni'të gzxí' lu në'ë gunë' cni,
 Nac ca na' gnë' lu rú'aque' bönni' glu'ë
 didza' uláz queë'.
 71 Gzxí' lu në'ë uslé' rë'u
 Lu na'gac nup talléy rë'u
 Lenca' lu na'gac nup cuta'le'i rë'u dxi'a.
 72 Gzxí' lu në'ë huechi' ladxë'é xuz
 xtau'ru'
 Len tsajneynë' le gzxí' lu në'ë le nac la'y.
 73 Lë ni benë' tsutsu xtidzë'é gzxí' lu në'ë,
 Le gunë' queë' Abraham, xuzru' gul
 gdöd,
 Le nac tu le ral-la' gunë' queëru' rë'u.
 74 Gzxí' lu në'ë uslé' rë'u
 Lu na'gac nup cuta'le'i rë'u dxi'a
 Quië cutur gádxiru' gunru' xchinë' Lë',
 75 Len quië gacru' ba'a ladxi' len gdu
 dxi'a
 Lahuë' Lë' yúgu'të dza soaru' gbanru'.
 76 Li', xzí'na'dau', si' lau' bönni' ru'ë
 didza' uláz queë' Dios Nu nactë'r
 blau
 Le tsajnöru' ca Xanru'cz, upa'u nöz ga
 tödë'.

⁷⁷ Gunu' ga la'nözi bunách queë' ca gac lulá

Len ca na' unít lahuë' Dios dul-la' nabága'que'.

⁷⁸ Cni gac, le ruhuéchi'tsca ladxë'ë rë'u Dios

Len runë' ga tsení' queëru' Nu nac yení' gdu.

⁷⁹ Lei gunn yení' ga nacué' nup nacué' gap nac chul len gap nac lu zxul qui yöl-la' gut

Quië ugú'u rë'u nöz ga cö' dxi ládxi'dau'ru'."

⁸⁰ Gzxönbi' bi'i bönni'dau' na' len bdiip ládxi'bi'. Gzoazbi' gap nac lu latj ca'z cati' bdxinr dza bulú' laubi' laugac bunách Israel.

Le guc cati' guljbi' Jesús

2 La' dza ni'z gna bë'ë Augusto César la'yáz lu guich yúgu'të bunách nacué' yödzyú. ²Cati' zi'al lzu gulayáz lu guich ni, rna bë'ë luyú Siria bönni' lë' Cirenio. ³Yúgu'të bunách yjac yödz qui queëquë' ga na' nababquë' quië la'yaz-ië' lu guich. ⁴Gzë'ë José yödz Nazaret luyú Galilea, zijë' luyú Judea, len bdxinë' yödz Belén, ga ni' guljë' David, le naquë' José xzi'n xsoë' David na'. ⁵Gy-ijë' ni' José quië tsazië' lu guich, ati' dzagbi'-në' María, bi'i ngul nazi' lu na'bi' utság ná'lenbi' lë', len chzoa soabi' bi'idau' queëbi'. ⁶Cati' ni' nacué' lu yödz Belén, bdxin dza soabi' bi'idau' queëbi'. ⁷Ni' buzoanu-bi' tubi' bi'i bönni'dau', bi'i zi'al queënu. Buchólinu-bi' yugu' lári'dau', ati' gdixnu-bi' tu lu yu'udau' ga ta'gú'u le táguba' böa' quegac bunách yu'ugac nöz. Cni guc, le cutu bdzöli latj la'cu'ë lu yu'u ga ni' ta'dxinë' bönni' yu'ugac nöz.

Tu'luí' lahuë' gbaz la'y queë' Dios ga nacué' bönni' tu'yúë'-ba' bö'cu' zxila'

⁸Gal-la' ra' yödz Belén nacué' ladj guixi' bönni' tu'yúë'-ba' bö'cu' xzi-

la', tun chi'ë-ba' chdzö'l. ⁹La' bului'të lahuë' gbaz la'y queë' Xanru' ga na' nacué'ë. Glu'u yení' ga na' nacué'ë yöl-la' yení' queë' Xanru', ati' gládxinë'. ¹⁰Ni'r gudxë' lequë' gbaz la'y na', rnë':

—Cutu gádxili'. Na'a rguíxjöi'da' lbi'ili' didza' gun ga udzjitsquili', le luzí' ca' xbey yúgu'të bunách. ¹¹Na'a chguljbi' ladzë' David Nu uslá lbi'ili'. Nu ni nac Cristo, Xanru'. ¹²Lë ni gac bë' nu nacbi'. Udzóllili'-bi' bi'idau' na', narólibi' yugu' lári'dau' len dëbi' tu lu yu'udau' ga ta'gú'u le táguba' böa' quegac bunách yu'ugac nöz.

¹³Ga na' zoë' gbaz la'y na', tu tsalz gululú' lauquë' zianr ca' gbaz la'y queë' Dios, narujquë' yehua' yubá len ta'gu'ë Dios yöl-la' ba, ta'né':

¹⁴Yöl-la' ba Dios zoë' xtsa',

Ati' gac luyú le cuequi dxi ládxi'dau'quë' Bönni' rdzag ladxë'ë lequë' Dios.

¹⁵Cati' guluzé'ë gbaz la'y na' ga ni' nacué'ë, zhuöjqüë' yehua' yubá, ni'r glë lza'quë' tuë' yetué' bönni' uyú bö'cu' zx-ila' na', ta'né':

—Uyëajtsca'ru' Belén quië glé'iru' lë ni chguc ca na' chbului'inë' rë'u Xanru'.

¹⁶Jarélu'quë' yjaquë' ati' yajxáca'quë' María len José, lenca' bi'idau' na', dëbi' tu lu yu'udau' ga ta'gú'u le táguba' böa' quegac bunách yu'ugac nöz. ¹⁷Cati' gulalé'inë' lëbi', gulaguíxjö'ë lë na' zi'a gudxë' lequë' gbaz la'y na' ca nac queëbi' bi'idau' na'. ¹⁸Gulubani yúgu'të nup gulayöni didza' glu'ë bönni' uyú bö'cu' zx-ila' na'. ¹⁹Glu'uz icj nagnu yugu' didza' ni María, ati' gza' ládxi'nu ca nac qui. ²⁰Zhuöjqüë' bönni' na' uyú bö'cu' zxila', tunë' zxön Dios len ta'gu'ë Lë' yöl-la' ba ni'a qui yúgu'të lë na' gulayönnë' len gulalé'inë', le guc ca na' gudxë' lequë' gbaz la'y na'.

Ta'gu'ë-bi' bi'idau' Jesús lu në'ë Dios

²¹Cati' chguc xunu' dza zoabi' bi'idau' na', gulachuguë' lu xpéla'bi' lë na' nac

bè' náquibi' queè' Dios, ati' glu'è labi' Jesús ca na' chbè'czè' labi' gbaz la'y na' zi'al cati' zi'a tsu'ubi' lè'nu xna'bi'.

²²Cati' chbza'a dza qui le tu'pá' cuincnu ngul ca rna bè' zxba queè' Moisés, gulaché'è-bi' bi'idau' Jesús Jerusalén quiè la'gu'è-bi' lu nê'è Xanru' Dios. ²³Cni glunè', le nayúj lu guich lu zxba queè' Xanru' le rna: “Yúgu'tèbi' bi'i bônni'dau' naccbi' bi'i zi'al queènu xna'cbi', lubijè'-bi' quizi queè' Xanru' Dios.” ²⁴Qui lè ni na' yjaquè' ni' quiè ludödcdè'-ba' len la'gu'què'-ba' lahuè' Dios chopba' gúgudau' o chopba' budöda' ca na' rna bè' zxba queè' Xanru' Dios.

²⁵Dza ni'z zoè' Jerusalén tu bônni' lè' Simeón. Bônni' ni naquè' tsahui' len rej ladxè'è Dios. Rbözè' Nu na' gsölè'è Dios, Nu gaclen bunách Israel. Zóalenè' Simeón na' Dios Bö' La'y, ²⁶len chbului'inè' lè' cutu gatiè' cati' glé'irnè' Cristo, Nu na' gsölè'è Xanru' Dios. ²⁷Bdxinè' Simeón na' nchil gdau' le bchè'è lè' ni' Dios Bö' La'y. Cati' gulaché'è-bi' bi'idau' Jesús nchil gdau' xuz xna'bi' quiè lunè' queèbi' ca rna bè' zxba na', ²⁸ni'r bunidè'-bi' Simeón na', len gyij ladxè'è Dios, rnè':

²⁹“Xana', na'a huac gunnu' neda' latj gatia',

Soa dxi ladxa'a

Le chguc le gudxu' neda', huen dxin quiu'.

³⁰Chblé'ida' Nu na' buzoaczu', Nu uslá bunách,

³¹Nu na' rulú'u lahui laugac yúgu'tè bunách.

³²Lèbi' nacbi' yení' uzení' bunách gza'a Len nacbi' ca' yení' quegac bunách Israel quiu'.”

³³Gulubannè' José len María, xna'bi' bi'idau' Jesús, ca nac lè na' gnè' Simeón ca nac queèbi' Jesús. ³⁴Gnabnè' Dios Simeón gunè' ga gac dxi'a quequè', ati' gudxè'-nu María, xna'bi' Jesús, rnè':

—Byutsca'. Bi'i ni nuzóè'-bi' Dios quiè gunbi' ga la'chixi bunách zian, ati' luhuóas bunách zian ladj bunách Israel. Gacbi' tu le nac bè', ati' la'né' queèbi' bunách. ³⁵Gac cni quiè la'lá' lahui le ta'zá' ládxi'gac bunách zian. Yugu' lè ni lac quiu' ca tu guía tuchi' le tsaz ládxi'da'u.

³⁶Zoanu ca' ni' Ana, ngul rui'nu didza' uláz queè' Dios. Nacnu xzi'nè' Fanuel, bônni' nababè' di'a dza queè' Aser. Chnagúltscanu Ana na', le gzóalennu bônni' queènu gdu gadx iz gdöd gcunu ra'bandau', ³⁷ati' bga'nnu uzéb cati' bdxintè dza chyu'unu gdu ca taplaj yu tap iz. Cutu ca' rubí'i ruza'nu ga nac nchil gdau'. Rèl len tè dza rej ládxi'nu-nè' Dios, runnu gubás len rulidznu-nè' Dios. ³⁸La' na'z bdxintènu ni', rënu-nè' Dios: “Xclenu'.” Gdíxjöi'nu yúgu'tè bunách ca nac queèbi' bi'idau' Jesús, bunách na' nacuá' Jerusalén, ta'bóz dza gdxin Nu na' gsölè'è Dios gaclen bunách.

Zhuøjquè' José len María yödZ Nazaret

³⁹Gdöd glunè' José len María yúgu'tè le rna bè' zxba queè' Xanru' Dios, yhuøjquè' ladzquè' Nazaret luyú Galilea. ⁴⁰Gzxönbi' bi'idau' Jesús len bdip ládxi'bi'. Guta' queèbi' yöl-la' rejni'i, ati' zxön nac le ruzá' ladxè'è queèbi' Dios.

Rudxinbi' bi'idau' Jesús nchil gdau'

⁴¹Yugu' iz rjaquè' Jerusalén xuz xna'bi' Jesús cati' rac Lni Pascua, lni tu'spanè' bônni' judío ca benè' Dios, bubijè' xuz xtau'què' luyú Egipto. ⁴²Cati' chyu'ubi' chinnu iz bi'i Jesús, yjaquè' Jerusalén ca tunczè' cati' rac lni na'. ⁴³Cati' gdöd lni, zhuøjquè', san buga'nbi' Jerusalén bi'idau' Jesús, san cutu táquibe'inè' José len María, xna'bi' Jesús. ⁴⁴Le táquinè' nús'a'bi' ladj bunách zian yú'ulengac lequè'

nöz, tu dza nayá' gulazé'ë. Ni'r cati' guluguiljé'-bi' gap nacuá' di'a dza quequé' len gap nacuá' nup núnbé'quë'⁴⁵ cutu guludzölné'-bi'. Qui lè ni na' yhuöjquë' Jerusalén, zajtiljquë'-bi'.

⁴⁶Cati' chguc dza bunn, guludzölné'-bi' ga nac nchil gdau', rö'bi' gatsj láchui'lè' bönni' gdau' tu'sëdi, ruzé nagbi' didza' tu'ë len rnabi yúdxibi' lequë'.⁴⁷ Gulubani yúgu'tè nup gulayöni didza' bë'bi' ca nac yöl-la' rejni'i queëbi' len ca nacgac didza' bubí'ibi'.⁴⁸ Cati' gulalé'iné'-bi' xuz xna'bi', gulubanné', ati' gudxnu-bi' xna'bi', manu:

—Zxi'na', ¿bizx quië benu' cni queë-tu'? Byutsca', len yöl-la' ruúbi ruguú'i buguiljtu' li' neda' len xuzu'.

⁴⁹Ni'r gudxbi' lequë' Jesús, rnabi':

—¿Bizx quië buguiljli' neda'? ¿Naru' cu nózili' run bayúdx guna' xchiné' Xuzá'?

⁵⁰Cutu gulayéjni'nè' xuz xna'bi' didza' na' gudxbi' lequë'.

⁵¹Bóajlenbi' lequë' Jesús, budxinbi' Nazaret, ati' benbi' ca rna xtídzá'quë' xuz xna'bi'. Glu'znu icj láchxi'dau'nu yúgu'tè lè ni María, xna'bi' Jesús.

⁵²Rata'r queëbi' bi'i Jesús yöl-la' rejni'i, len rxzönbi'. Burujbi' dxi'a lahuë' Dios len laugac bunách.

Lban runé' Juan, bönni' ruquilé' bunách nis

3 Cati' chguc chinu iz rna be'iné' gdu'tè yödzlyú Tiberio César, ati' rna bë'ë Poncio Pilato luyú Judea, ati' Herodes rna bë'ë ca' luyú Galilea, ati' Felipe, böchë'ë Herodes na', rna bë'ë luyú Iturea len luyú Traconite, ati' Lisantias rna bë'ë luyú Abilinia,² yugu' dza na' nac-que' bxuz blau Anás len Caifás, ati' la' na'z Dios bé'lené' Juan, xzi'né' Zacarías, didza' cati' ni' zoé' Juan lu latj ca'z.³ Rdé' Juan ni yúgu'tè latj nacuá' ra' yegu Jordán, runé' lban ca ral-la' la'díl

nis nup tu'bí'i láchxi'gac quië unít lahuë' Dios dul-la' nabága'quë'.⁴ Guc cni ca na' nayúj lu guich la'y yugu' didza' bë'ë Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, rna:

Ryön chi'ë bönni' rulidzè' lu latj ca'z, rnè':

“Gul-pá' nöz gdxin queëli' Xanru'.

Gul-bíj li yugu' nöz las tödè'.

⁵Gdzé'igac yúgu'tè gap nac röga'.

Luhuóac lachi' yúgu'tè gui'a sib len guí'adau'.

Lurúj li nöz nayéycj naróligac,

Ati' luhuóac dxi'a nöz guiöj.

⁶La'le'i yúgu'tè bunách Nu na' gsölè'ë Dios, Nu uslá bunách.”

⁷Cati' gularúj bunách zian quië la'díl nis lu në'ë Juan, lè' gudxè' lequë':

—Lbi'ili', di'a dza queeba' bël snia'.

¿Nuzxa buluí'i lbi'ili' gzxundjli' yöl-la' rusyúdx zi'a gac quegac bunách?⁸ Na'a, gul-gún le lac bë' chbubí'i láchxi'li' len cutu sa' láchxi'li', cugnali': “Nac-tu' tsahui' le nactu' zxi'n xsoë' Abraham”, le rëpa' lbi'ili', huac quel-lè'ë Dios yugu' guiöj ni len gunè' ga luhuóac zxi'n xsoë' Abraham.⁹ Nacli' ca yugu' yag. Chzoa rböz guía huag gchugu yugu' yag. Yúgu'tè yag cuta'bía le nac dxi'a, la'chuguë' yag na' len la'gu'ë leygac lu gui'.

¹⁰Ni'r gulanabi lè' bunách nacuá' ni, ta'ná:

—¿Nacx gúntsatu'?

¹¹Bubi'ë didza' Juan, rè' lequë':

—Nu dè chop zxey ral-la' unódzj qui nu cudé qui, ati' nu dè le gagu, lèzca' cni ral-la' quis quegac nup cudé le lagu.

¹²Guladxiné' ca' ni' quië la'dilè' nis la'quë' bönni' tu'quizxjé' lazgac bunách uláz qui yödz zi'tu', ati' gulanabné' lè', ta'né':

—Bönni' usëdi, ¿nacx gúntsatu' netu'?

¹³Juan gudxè' lequë':

—Cutu uquizxjrli' tsca le chgna bé'iné' lbi'ili' bönni' uná bë'.

¹⁴Gulanabnë' ca' lë' la'quë' bönni' rjaquë' gdil-l, ta'né':

—¿Nazx netu', nacx guntu'?

Juan gudxë' lequë':

—Cutur gun gádxili' nitú bunách quië cúali' le dë qui. Cutur gnëli' quegac bunách le cunác quië gunli' ga la'guízxj lbi'ili', san gul-dzág ládxi'li' tscá razxjli'.

¹⁵Ta'zá' ládxi'gac bunách na' ta'bóz Nu na' ral-la' gsolë'ë Dios, chqui' naquë' Juan na' bönni' lë' Cristo. ¹⁶Bubi'ë didza' Juan, gudxë' yúgu'trë', rnë':

—Le nactë neda' ruquila' lbi'ili' nis, san zë'ë bönni' gunë' le rulu'z yöl-la' rdil nis ni, gchizië' lbi'ili' Dios Bö' La'y len le nac gui' queë'. Bönni' ni naprë' yöl-la' uná bë' ca neda', ati' neda' cutu naca' lsaca' gleycja' lölä' nudé'ë. ¹⁷Zönë' lu në'ë bcö' queë' ati' ulubë' ga rlub xzoa' xtil queë', lë ni rulu'f le gac quegac bunách. Utubë' xzoa' xtil, len cu'ë lei xlatji, san bëb qui uzégui'ë lu gui' le gatga ul.

¹⁸Ca nacgac didza' ni len yela'gac zian didza' le bchizië' icj naggac bunách, benë' Iban Juan lauquë' qui didza' dx-i'a. ¹⁹Juan na' buquíë' Herodes, bönni' rna bë'ë, le zóalenë'-nu Herodías, ngul queë' Felipe, bönni' böchë'ë, lenca' le runë' zian le cunác. ²⁰Ni'r benë' Herodes tu le nacr huia'dö', glu'ë lidx guía Juan na'.

Rdilë' nis Jesús

²¹Dza na' zi'a gdzunë' lidx guía Juan, cati' ni' ruquilë' bunách nis, bdilë' ca' nis Jesús. Cati' ni' rulidzë' Dios, gyalj luzxbá ²²ati' bötjë' Dios Bö' La'y, bdxinë' ga na' zoë' Jesús. Buluí' lahuë', rnë'ë ca tuba' budöda'u, ati' byön chi'i Nu rui' didza' yehua' yubá, rna:

—Li' nacu' Zxi'na'. Nadxi'ida' Li' len rdzag ladxa'a Li'.

Yugu' xuz xna' gul queë' Jesús

²³Cati' gzu lahuë' runë' xchinë' Jesús, yu'ë ca chi uruá' iz. Taqui bunách naquë' zxi'në' José. Jesús naquë' zxi'n xsoë' Elí, nu na' naquë' xuznu María.

²⁴Elí na' guquë' zxi'në' Matat,

nu ni gac zxi'në' Leví,

nu ni gac zxi'në' Melqui,

nu ni gac zxi'në' Jana,

nu ni gac zxi'në' yetúë' José.

²⁵José ni guquë' zxi'në' Matatías,

nu ni gac zxi'në' Amós,

nu ni gac zxi'në' Nahum,

nu ni gac zxi'në' Esli,

nu ni gac zxi'në' Nagai.

²⁶Nagai na' guquë' zxi'në' Maat,

nu ni gac zxi'në' yetúë' Matatías,

nu ni gac zxi'në' Semei,

nu ni gac zxi'në' yetúë' José,

nu ni gac zxi'në' Judá.

²⁷Judá na' guquë' zxi'në' Joana,

nu ni gac zxi'në' Resa,

nu ni gac zxi'në' Zorobabel,

nu ni gac zxi'në' Salatiel,

nu ni gac zxi'në' Neri.

²⁸Neri na' guquë' zxi'në' yetúë' Melqui,

nu ni gac zxi'në' Adi,

nu ni gac zxi'në' Cosam,

nu ni gac zxi'në' Elmodam,

nu ni gac zxi'në' Er.

²⁹Er na' guquë' zxi'në' Josué,

nu ni gac zxi'në' Eliezer,

nu ni gac zxi'në' Jorim,

nu ni gac zxi'në' yetúë' Matat.

³⁰Matat na' guquë' zxi'në' Leví,

nu ni gac zxi'në' Simeón,

nu ni gac zxi'në' Judá,

nu ni gac zxi'në' yetúë' José,

nu ni gac zxi'në' Jonán,

nu ni gac zxi'në' Eliaquím.

³¹Eliaquim na' guquë' zxi'në' Melea,

nu ni gac zxi'në' Mainán,

nu ni gac zxi'në' Matata,

nu ni gac zxi'në' Natán.

³²Natán na' guquë' zxi'në' David,

nu ni guc zxi'në' Isaí,
 nu ni guc zxi'në' Obed,
 nu ni guc zxi'në' Booz,
 nu ni guc zxi'në' Salmón,
 nu ni guc zxi'në' Naasón.
³³Naasón na' guquë' zxi'në' Aminadab,
 nu ni guc zxi'në' Aram,
 nu ni guc zxi'në' Esrom,
 nu ni guc zxi'në' Fares,
 nu ni guc zxi'në' yetúë' Judá.
³⁴Judá na' guquë' zxi'në' Jacob,
 nu ni guc zxi'në' Isaac,
 nu ni guc zxi'në' Abraham,
 nu ni guc zxi'në' Taré,
 nu ni guc zxi'në' Nacor.
³⁵Nacor na' guquë' zxi'në' Serug,
 nu ni guc zxi'në' Ragau,
 nu ni guc zxi'në' Peleg,
 nu ni guc zxi'në' Heber,
 nu ni guc zxi'në' Sala.
³⁶Sala na' guquë' zxi'në' Cainán,
 nu ni guc zxi'në' Arfaxad,
 nu ni guc zxi'në' Sem,
 nu ni guc zxi'në' Noé,
 nu ni guc zxi'në' Lamec.
³⁷Lamec na' guquë' zxi'në' Matusalén,
 nu ni guc zxi'në' Enoc,
 nu ni guc zxi'në' Jared,
 nu ni guc zxi'në' Mahalaleel,
 nu ni guc zxi'në' yetúë' Cainán.
³⁸Cainán na' guquë' zxi'në' Enós,
 nu ni guc zxi'në' Set,
 nu ni guc zxi'në' Adán,
 nu ni guc ca zxi'nczë' Dios.

Rzi' bë' Jesús Satanás tu' xöhui'

4 Buzë'ë Jesús ra' yegu Jordán, gdu zóalenë' Lë' Dios Bö' La'y, ati' Dios Bö' La'y na' bchë'ë Jesús lu latj ca'z.
²Gzoë' ni' Jesús gdu ca choa' dza, ati' gzxi' bë' Lë' tu' xöhui' quië gun ga gchíxinë' Jesús. Cutu bi gdahuë' Jesús yugu' dza na', ati' gdödr ni' rdunë'.
³Ni'r gudx Jesús tu' xöhui' na', rna:

—Chqui' nacczu' Li' Zxi'në' Dios, gnatsca' luhuóac yöt xtil guiöj ni.

⁴Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:

—Nayúj lu guich, rna: “Clëgz yöt xtil nabánigac bunách, san nabánigac ca' yúgu'të xtidzë'ë Dios.”

⁵Ni'r bchë' Jesús tu' xöhui' na' ga nac tu lu gui'a sib ati' tu chi'idau'z buluí'i Lë' yúgu'të xlatjgac nup ta'ná bë' yödzyú.
⁶Rë Jesús tu' xöhui' na', rna:

—Gunna' quiu' yúgu'të xlatjgac nup ta'ná bë' ni len yöl-la' tsahui' quegac, le nadód lu na'a yúgu'të lë ni, ati' nu rë'nzda' ru'a qui.
⁷Chqui' Li' uzechu zxibu' lahua' gunu' neda' zxön, yúgu'të lë ni gaqui quiu'.

⁸Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:

—Bcuit ga zoa', Satanás, le nayúj lu guich la'y le rë netu', rna: “Xanu' Dios tsej ladxu'u-në', len tuzë' Lë' gunu' xchinë'.”

⁹Ni'r bchë' Jesús Jerusalén tu' xöhui' na', ati' budxía Lë' cju'u gda'u, len rë Lë':

—Chqui' nacu' Zxi'në' Dios, busládzu'tsca' cuinu' ni ¹⁰le nayúj lu guich la'y, rna:

Dios gsölë'ë gbaz la'y queë', láclenë' Li'.

¹¹Lu na'quë' luchisé' Li'

Cui tsajchegu'u guiöj, cugunu' zi' ni'u.

¹²Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:

—Nayúj lu guich la'y, rë netu': “Cutu si' bë'u Xanu' Dios.”

¹³Cati' cutu budzöli yetú le si' bë' Jesús tu' xöhui' na', buzá' ga zoë' tu chi'idau'.

Rzu lahuë' Jesús runë' xchinë' luyú Galilea

¹⁴Böjë' Jesús luyú Galilea, dë lu në'ë yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y. Gzë didza' ca nac queë', ati' gulayöni bunách nacuá' yúgu'të yödz gdu zbi'il.
¹⁵Busëdnë' bunách Jesús gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' glun Lë' zxön yúgu'të bunách ni'.

**Le benë' Jesús yödZ
Nazaret, ga nac ladzë'**

¹⁶ Ni'r budxinë' Jesús yödZ Nazaret ga ni' gzxönë'. Cati' bdxin dza la'y quequë' bönni' judío, ca runczë' Jesús, gyazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' gzuinë' quië ulabë' tu le nayúj lu guich la'y. ¹⁷ Guludödë' lu në'ë Jesús guich ga na' nayúj didza' bë'ë Isafas, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios. Cati' bsaljë' guich na', bdzölnë' ga nayúj lu guich le rna:

¹⁸ Zóalenë' neda' Bö' La'y queë' Xanru'

Le nubijë' neda' quizi queë'

Quië quíxjöi'da' bunách yechi' didza' dxi'a.

Bsölë'ë neda' una' nup rac zi' ládxi'dau'gac,

Len usyönda' nup nadzungac, ca gac lulá,

Len una' bunách nachúl laugac,

Len uslál' bunách zoa nu runi leygac zi',

¹⁹ Len guna' Iban qui dza ruzá' ladxë'ë quegac bunách Xanru' Dios.

²⁰ Ni'r butubë' guich na' Jesús len bugu'ë lei lu në'ë bönni' run chi'ë yugu' guich la'y, ati' grö'ë. Ni'r gulaná' Jesús yúgu'të nup nudubgac lu yu'u na'. ²¹ Gzu lahuë' Jesús rë' lequë':

—Na'a dza ni zoali' lbi'ili', rudxíncz le nayúj lu guich ni.

²² Gulané' dxi'a queë' yúgu'të', len gulubannë' ca nac didza' dxi'a ru'ë, ati' ta'né':

—¿Naru' clëg bönni' ni zxi'në' José?

²³ Rë' lequë' Jesús, rnë':

—Nazx huëli' neda' lë ni ta'ná bunách, le rna: “Li', bönni' ruún bunách, bun cuinu'.” Lëzca' cni huëli' neda': “Yugu' le byónitu' benu' Capernaum, ben ca' ga ni nac ladzu'.”

²⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Le nactë rëpa' lbi'ili', chqui' zoë' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, cutu tun lë' ba la'n bunách uládz queë'. ²⁵ Le

nactë rëpa' lbi'ili', gulacua'nu zian ngul uzëb luyú Israel yugu' dza ni' zoë' Elías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, cati' ni' cutu gul guiöj gdu ca tsonn iz yu xop beo' ati' guc gbin luyú na', ²⁶ san Dios cutu bsölë'ë Elías na' ga nacua'nu ngul uzëb nacua'nu luyú Israel, san bsölë'ë lë' ga na' zoanu ngul uzëb lu yödZ Sarepta, le nabáb yödZ Sidón. ²⁷ Lëzca' cni, gulacua' luyú Israel zian nup te'i huë' nudzu' ruzód dza ni' zoë' Eliseo, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, san cutu böaquë' nitúë' bönni' nutsë'ë ladj bunách Israel na', san böaquë' tuzë' Naamán, bönni' nababë' luyú Siria.

²⁸ Cati' gulayönnë' didza' ni, gulateynë' yúgu'të bönni' nacu'ë lu yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios. ²⁹ Ni'r gulayasë' len gulubijë' Jesús ni' l ra' yödZ. Gulachë'ë Lë' ga nac lë'i gui'a guiöj ga na' dë ladzquë' quië lusládzu'ë Lë' ga nac lë'i gui'a guiöj na'. ³⁰ Ni'r gdödë' Jesús gatsj lahui' l ga na' nacu'ë, zhuöjtë'.

Tu bönni' yu'u lë' bö' xöhui'

³¹ Ni'r gyijë' Jesús yödZ Capernaum luyú Galilea, ati' ni' busëdnë' bunách yugu' dza la'y quequë' bönni' judío. ³² Gulubannë' ca nac le rusëdnë' lequë' Jesús, le bë'ë didza' ca tu bönni' dë lu në'ë.

³³ Zoa'të' ca' ni' lu yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' yu'u lë' bö' xöhui', ati' bë'ë zidz didza', ³⁴ rnë':

—Bsan netu'. ¿Bizxa rál-la'tu' quiu', Jesús, bönni' Nazaret? ¿Naru' za'u usnitui' netu'? Núnbë'a Li' nu nacu'. Bönni' La'y queë' Dios nacu'.

³⁵ Buzeynë' ba nadx bö' xöhui' na' Jesús, rë' lei:

—Bseyj ru'u len burúj lu bönni' ni.

Ni'r gru'n lyu bönni' na' bö' xöhui' na' laugac bunách nacua' ni' len burujtë lu bönni' na', san cutur bi ben queë'. ³⁶ Gu-

lubannë' yúgu'të' len glu'ë didza' tuë' len yetüë', ta'né':

—¿Bizxa didza' ni ru'ë? Len yöl-la' uná bë' len yöl-la' huac zxön rna bé'inë' yugu' bö' xöhui', ati' tu'rujtë bö' xöhui' na'.

³⁷ Gzë didza' ca nac queë' Jesús, ati' gulayöni bunách yúgu'të yödZ gdu zbi'il.

Ruünë' Jesús xna'nu ngul queë' Pedro

³⁸ Ni'r gyasë' Jesús len burujë' lu yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, ati' gyazië' lidxë' Simón. Ni' zoanu xna'nu ngul queë' Simón na', yu'unu tu xla, ati' gláta'yüë' lahuë' Jesús unë'-nu. ³⁹ Gbigüë'ë Jesús ga na' dënu, ati' bulidzë' huë' xla na' yu'unu. La' brujtë tu xla na' yu'unu, ati' la' gyástënu len bë'nu le glahuë'.

Ruünë' Jesús zian nup te'i

⁴⁰ Cati' chrbia gbidz, guladxín ni' yúgu'të nup nacua'len lequë' nup na' te'i qui queë'gac guidzhuë', ati' yjua'quë' leygac ga na' zoë' Jesús. Lë' bxoá në'ë nup na' te'i, bunë' leygac. ⁴¹ Gulurúj ca' zian bö' xöhui' yu'ugac bunách te'i na'. Ta'bödxya'a bö' xöhui', ta'ná:

—Li' nacu' zxi'në' Dios.

Ni'r buzeynë' ba nadx yugu' bö' xöhui' na' Jesús, len cutu bë'ë latj la'ná, le nózi-gac naquë' Cristo.

Runë' Jesús Iban luyú Galilea

⁴² Cati' za' rení' yetú dza, brujë' Jesús Capernaum na', ati' gyijë' tu latj ca'z. Ni' guluguílj Jesús bunách zian. Cati' guladxinë' ga na' zoë', glë'nnë' lutseyne' Lë', cui uzé'ë ga na' nacu'ë. ⁴³ Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Run bayúdx tsija' gap nacua' yezica' yödZ, tsjena' ca' ni' lban qui didza' dx-i'a ca rna bë'ë Dios. Qui lë ni na' bsölë'ë neda' ni.

⁴⁴ Cni guc, benë' lban yugu' yödZ luyú Galilea len gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío.

Ta'dzunba' bö' zian

5 Cati' ni' zoë' Jesús ra' nis zxön nazí' lei Genesaret, guluquí gulutsútsj Lë' bunách zian quië la'yöni xtidzë'ë Dios. ² Ni'r blé'inë' chop bárcodau' Jesús, xzoagac lu nis zxön ga na' nac ra' yu bidx, ati' narujquë' lé'igac bárcodau' na' bönni' uzón bö' len ta'guibë' yöxj bö' quequë'. ³ Grenë' Jesús tu lë'i bárcodau' na', le naqui queë' Simón Pedro, ati' gnabne' lë' udxiguë'ë lei yeláti'dau' zi-tu' ga nac ra' yu bidx na'. Ni'r grö'ë Jesús lë'i bárcodau' na', len rözë' ca' ni' rusëd-në' bunách zian nacua' ni' lu yu bidx na'. ⁴ Cati' budx bë'ë didza' Jesús, ni'r gudxë' Simón, rnë':

—Bsa' bárcodau' ni lu nis zxön ga na' rö' zil, ati' ni' gul-zál yöxj bö' queëli' quië sönlí'-ba' bö'.

⁵ Bubi'ë didza' Simón, rë' Jesús:

—Bönni' Usëdi, gdu yël chbentu' dxin len nituba' bö' cutu rzónitu'-ba', san didza' quiu' gzálgara' lei.

⁶ Cati' chgulazalë' yöxj na', gulazönë' ziantërba' bö' ati' ráquitiqui' gröza' yöxj bö' na'. ⁷ Ni'r gululá' gulului'znë', gululidzë' lza'quë' nacu'ë yetú lë'i bárcodau' na' djaquë' láclenë' lequë'. Cati' guladxinë' ni' guludzé'ë'-ba' bö' groptë bárcodau' na' ati' chraqui luhuó'tj lu nis bárcodau' na'. ⁸ Cati' blé'inë' lë ni Simón Pedro, ni'r buzechu zxibë' lahuë' Jesús, rnë':

—Bcuit ga zoa', Xan, le naca' bönni' dul-la'.

⁹ Cni gnë' le radxi rdzöbnë' Pedro ni'a quecba' bö' zian na' gulazönquë'-ba', len lëzca' cni guc quegac nup nacua'len lë'. ¹⁰ Gladxi guladzöbnë' ca' Jacobo len Juan, yugu' zxi'në' Zebedeo, nup ni nac-gac lzë'ë Simón Pedro na'. Ni'r rë' Simón na' Jesús, rnë':

—Cutu gádxinu'. Na'a su lau' gchë'u quia' bunách ca runu' rzönu'-ba' böl.

¹¹ Cati' chguluschinë' yugu' bárcodau' na' ga nac ra' yu bidx, ni'r guluca'në' ni' yúgu'të, ati' zjáclenë' Jesús.

Ruúnë' Jesús bönni' ré'inë' huë' nudzu' ruzód

¹² Cati' zoë' Jesús tu lu yöd z ni', bdx-inë' ga na' zoë' bönni' ré'itsquinë' huë' nudzu' ruzód. Cati' blé'inë' Jesús, butság lahuë' lyu, len gúta'yue' lahuë', rnë':

—Xan, chqui' rë'nnu', huac unu' neda'.

¹³ Ni'r bulí në'ë Jesús len gdanë' lë'. Rë' lë':

—Rë'nda'. Gacu' dxi'a.

La' gbidxtë huë' nudzu' queë' bönni' na'. ¹⁴ Ni'r gna bé'inë' lë' Jesús nutu nu guie' ca'. Gudxë' lë':

—Gyeaj, yajlu' cuinu' lahuë' bxuz, ati' yajnódz quie' le un dxi'a li' qui gdau' ca gna bé'ë Moisés, lë na' ulu'i lequë' chböacu'.

¹⁵ Gzëtër ca' didza' qui yöl-la' huac queë' Jesús, ati' guludúb ga na' zoë' bunách zian quie' la'yöni xtidzë'ë len quie' unë' lequë', ugüë' guidzhuë' que-quë'. ¹⁶ Ni'r buzë'ë ni' Jesús, gyijë' tu latj ca'z, ati' ni' bulidzë' Dios.

Ruúnë' Jesús bönni' huë' nacu'në' bin

¹⁷ Yetú dza, cati' ni' rusëdnë' bunách Jesús, rö'quë' ca' ni' yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi taquë' zxba queë' Moisés, narujquë' yúgu'të yöd luyú Galilea len luyú Judea len lu yöd z Jerusalén. Nac bé' dë lu në'ë Jesús yöl-la' huac queë' Xanru' Dios le ruúnë' bunách te'i nacuá' ni'. ¹⁸ Ni'r guladx-inë' ni' bönni' nua'quë' le deynë' bönni' huë' nacu'në' bin, ati' gulaguiljë' naxc lunë' la'gu'ë lë' lu yu'u quie' la'guixjë' lë' lahuë' Jesús. ¹⁹ Cati' cutu guladzöl-në' naxc lunë', le nacuá' ni' bunách zian, gulabenë' cju'u yu'u na' len gulasaljë'

cju'u na'. Ni'r guluzötjë' ni' le deynë' bönni' huë' na', ati' gulaguixjë' lë' gatsj lahui'l bunách ni' lahuë' Jesús. ²⁰ Cati' gúquibe'inë' Jesús ca na' ta'yejlë'ë Lë', gudxë' bönni' huë' na':

—Bönni', yugu' dul-la' nabagu'u chbunít lahua'.

²¹ Ni'r gulazú lauquë' ta'zá' ládxi'quë' bönni' gdau' tu'sëdi na' len yugu' bönni' gdau' fariseo, ta'në':

—¿Nuzxa caz bönni' ni rnë' le rucá'n Dios ca'z? ¿Nuzxa caz gac unít lau dul-la'? Tuzë' Dios runít lahuë' dul-la'.

²² Ráquibe'inë' Jesús le ta'zá' ládxi-i'quë' ati' rë' lequë':

—¿Bixz quie' rza' ládxi'li' cni? ²³ Cutu nac baníg nu guie z bönni' ni: “Yugu' dul-la' nabagu'u chbunít lahua'”, san nac baníg nu gun ga tsasë' len së'i ni'ë. ²⁴ Guna' ga gnözili' dë lu na'a luyú ni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, yöl-la' uná bé' unít lahua' dul-la'.

Ni'r gudxë' bönni' na' nacu'në' bin, rnë':

—Li' rëpa', gyas. Bua' le deynu' len böaj lidxu'.

²⁵ La' gyastë' bönni' huë' na' lauquë' ati' bu'ë lë na' gúti'në', zhuöjë' lidxë', rgu'ë Dios yöl-la' ba. ²⁶ Gulanítsquinë' yúgu'të, ati' gulagu'ë Dios yöl-la' ba, len tádxiznë' ca', ta'në':

—Na'a blé'iru' le run ga rubániru'.

Jesús rulidzë' Leví

²⁷ Gdöd glac lë ni brujë' ni' Jesús ati' blé'inë' tu bönni' uquíz xj lazgac bunách lë' Leví, rö'ë ga na' ruquixzjë', ati' Jesús rë' lë':

—Gda' neda'.

²⁸ La' gyastë' Leví, ati' buca'në' yúgu'të, zéajlenë' Jesús.

²⁹ Gdöd ni', benë' Leví na' tu güi'i huagu queë' Jesús ga nac lu yu'u lidxë', ati' gulacu'ë ni' zian bönni' uquíz xj len yela'quë' bönni' ta'bó'lenë' lequë' tahuë'. ³⁰ Ni'r gulanë' quequë' bönni'

uséd queë' Jesús bönni' gdau' tu'sëdi len yugu' bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—¿Bizx quië ri'j rágulenli' yugu' bönni' uqufzjx len yela'quë' bönni' dul-la'?

³¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cutu naquincnë' nu un bunách bönni' nacu'ë dxi'a, san bönni' té'inë' naquincnë' nu un bunách. ³² Za'a, clëg ulídzgaca'-në' bönni' tsahui', san za'a ulídzgaca'-në' bönni' dul-la' quië lub'i'í ládxi'quë'.

Ta'nabnë' Jesús ca nac qui yöl-la' run gubás

³³ Ni'r gulanabnë' Jesús bönni' gdau' na', ta'né':

—¿Bizx quië tunë' gubás zian lzu bönni' da'quë' Juan, len tu'lidzë' Dios, ati' tunë' ca' cni bönni' da'quë' yugu' bönni' gdau' fariseo, san bönni' da'quë' Li' ti'j tahuë'?

³⁴ Jesús rë' lequë':

—¿Naru' huactsa gunli' ga lunë' gubás bönni' nacu'ë lni qui yöl-la' rutság na' tsal ni' zóalenë' lequë' bönni' rutság në'ë? ³⁵ Huadxín dza cati' gduë' ga nacu'ë bönni' rutság në'ë. Dza ni'r lunë' gubás.

³⁶ Ni'r benë' lsaqui' ca nac lë ni Jesús, rë' lequë':

—Nutu nu bönni' gchuguë' lari' cub chnadía len cuijë' tstaca' le udë'ë lë'i lari' tëb. Chqui' gunë' cni, clëgz gac ditj lari' cub na', san lári'dau' na' gruj lë'i lari' cub na' cutu tsajlóz lari' tëb na'. ³⁷ Lëzca' cni, nutu nu bönni' rguë'ë xisi uva cub lu rö'ö gul náquini guid. Chqui' nu gun cni, ulá'a rö'ö gul na' náquini guid xisi uva cub na', ati' glalj xisi uva na', ati' gac ditj rö'ö gul na'. ³⁸ Qui lë ni na' ral-la' ca'aru' xisi uva cub lu rö'ö náquini guid cub, ati' gproptë lac chi'i. ³⁹ Chqui' zoa nu ri'j xisi uva gul, cutu gué'nitë' gui'j xisi uva cub, le rna: “Nacr szxi' xisi uva gul na'.”

Ta'leycjë' deu xzoo' xtil dza la'y bönni' uséd queë' Jesús

6 Cati' nac tu dza la'y quequë' bönni' judío, rdödë' Jesús gap dë yöl xzoo' xtil, ati' ta'leycjë' deu ga dxia xzoo' xtil bönni' uséd queë'. Ta'zxúbi'ni na'quë' lei len tahuë'. ² Ni'r gulanabnë' lequë' bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—¿Bizx quië runli' le cural-la' gunru' dza la'y?

³ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' cu nulábnili' ca benë' David cati' gdunë', ati' guladún ca' nup nacua'len lë'? ⁴ Gyazië' lu yu'u queë' Dios len gzxi'ë yöt xtil tu'cu'ë lahuë' Dios, lë na' cutu ral-la' gáguru', san tuz bxuz dë latj lahuë', ati' gdahuë' lei David len bë'ë ca' quegac nup nacua'len lë'.

⁵ Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Naca' xani dza la'y neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

Tu bönni' narequi' në'ë

⁶ Cati' nac yetú dza la'y quequë' bönni' judío, gyazië' Jesús lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios len busëdnë' nup nacua' ni'. Zoë' ca' ni' bönni' narequi' në'ë yubél. ⁷ Tu'yúë' Jesús bönni' gdau' tu'sëdi len yugu' bönni' gdau' fariseo quië la'lé'inë' chqui' unë' lë' cati' nac dza la'y quequë' quië ludzölnë' nacx luqufë' Lë'. ⁸ Ráquíbe'inë' Jesús le ta'zá' ládxi'quë', ati' gudxë' bönni' na' narequi' në'ë, rnë':

—Gyas. Gzui gatsj lahu'i' ni.

La' gyastë' bönni' na', gzuinë'. ⁹ Ni'r gudxë' yugu' bönni' gdau' na' Jesús, rnë':

—Unábitsqui'da' lbi'ili' tu didza'. ¿Naru' dë latj cati' nac dza la'y gunru' le nac dxi'a o gunru' le cunác? ¿Naru' dë latj uguél-la'ru' yöl-la' na'bán quegac bunách, o uguaru' lei?

¹⁰ Ni'r buyúe' Jesús yúgu'të bönni' na' nacu'ë gdu cuitië', ati' gudxë' bönni' huë' na':

—Bli na'u.

Bulí nē'ë bönni' na', ati' la' böactë nē'ë na'. ¹¹ Ni'r gulaleynë' bönni' gdau' na', ati' glun xtídz'a'quë' la' légaczë' nacx bi lunë' queë' Jesús.

**Rböë' Jesús chinnuë'
bönni' lacquë' gbaz queë'**

¹² Dza ni' gyijë' Jesús ga nac tu lu guí'adau'. Ni' bulidzë' Dios, ati' gdu yël bé'lenë' Dios didza'. ¹³ Cati' za' rení', bulidzë' bönni' da'quë' Lë', ati' gröë' chinnuë' quië lacquë' gbaz queë'. ¹⁴ Bulidzë' Simón, (lë' ca' Pedro), Andrés, (böchë'ë Pedro), Jacobo, Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵ Mateo, Tomás, Jacobo, (zxi'në' Alfeo), Simón, (bönni' rui' ladxë'ë yödz queë'), ¹⁶ Judas, (böchë'ë Jacobo), Judas Iscariote, (bönni' udödë' Jesús lu na'quë' bönni' ludödë' Lë').

Ruúnë' Jesús bunách zian

¹⁷ Bótjlenë' bönni' gbaz queë' na' Jesús lu guí'adau' na', ati' guladxinë' tu ga nac lachi', ga ni' nacu'ë zianr ca' bönni' uséd queë', nacua'len lequë' bunách zian narujgac yúgu'të yödz luyú Judea len yödz Jerusalén, len yugu' yödzdau' dëgac ra' nis zxön ga na' nacua' yödz Tiro len Sidón. Guladxín ni' bunách ni quië luzé nagquë' xtídzë'ë Jesús, len luhuöaquë' lu guidzhuë' qui queëquë'. ¹⁸ Guluhuöaquë' ca' bönni' ni' ta'zaca' ta'gui'ë lu na'gac bö' xöhui'. ¹⁹ Yúgu'të bunách zian na' tui' ládxi'gac la'gán Jesús le ruúnë' yúgu'të' len yöl-la' huac queë'.

**Nup nacgac bica' ba len nup
nacgac bica' bayechi'**

²⁰ Ni'r buyúe' Jesús bönni' uséd queë' nacu'ë ni', len gudxë' lequë':

—Bica' ba lbi'ili', nacli' yechi' ladxi', le gata' queëli' latj ga rna bē'ë Dios.

²¹ 'Bica' ba lbi'ili' rdunli' na'a, le huöljli'.

'Bica' ba lbi'ili' rbödxli' na'a, le uzzixdli'.

²² 'Bica' ba lbi'ili', le za' dza cati' cula'le'i lbi'ili' dxi'a bunách len lubj lbi'ili' ga nacua' len la'né zi' queëli', len lucá'n ca'z le nazí' lali' ca tu le nac xöhui' le da'li' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ²³ Gul-zí' xbey dza na' len gul-dziji, le nac zxön le gaqui queëli' yehua' yubá. Lëzca' cni glunë' xuz xtau'gac bunách ni quequë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

²⁴ 'Bica' bayechi' lbi'ili', dë yöl-la' tsahui' queëli', le chdë le ruzi'li' xbey.

²⁵ 'Bica' bayechi' lbi'ili' nuhuólj nadzë'ili' na'a, le huadunli'.

'Bica' bayechi' lbi'ili' ruzixdli' na'a, le huí'nili' len cödx yéchi'li'.

²⁶ 'Bica' bayechi' lbi'ili' ta'né dxi'a queëli' yúgu'të bunách. Lëzca' cni glunë' xuz xtau'li', gulané' dxi'a quequë' bönni' gulazí' yè'ë, gulané' nacquë' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios.

**Ral-la' gdxí'iru' nup
cuta'le'i rë'u dxi'a**

²⁷ Gnë' ca' Jesús:

—Lbi'ili' zoali' ni ryónili' neda', rëpa' lbi'ili': Gul-dxi'i nup cuta'le'i lbi'ili' dxi'a. Gul-gún le nac dxi'a quegac nup tu'dí'i lbi'ili'. ²⁸ Gul-náb lahuë' Dios gac dxi'a quegac nup tua' dö' queëli' len gul-lidzë' Dios gnábili'-në' gáclenë' nup ta'né zi' queëli'. ²⁹ Chqui' nu capa' tsla'a xagu', bzë yetslá'a ca' xagu'. Chqui' nu cua lari' naxóa cudzu'u, bē' latj cua ca' zxau'. ³⁰ Núti'tëz nu bi gnab le dë quiu',

bnödzej qui, ati' nu cua le naqui quiu',
cutu unabu' lei. ³¹ Ca ré'nili' lun queëli'
bunách, lëzca' cni gul-gún quequë'.

³² Chqui' nadxi'izli' nup nadxi'igac
lbi'ili', ¿bizxa yöl-la' ba gdél-li'li'? Lëz-
ca' cni tunë' bönni' dul-la', ta'dxi'inë'
nup nadxi'igac lequë'. ³³ Chqui' run-
li' le nac dxi'a quegac nup tun dx-
i'a queëli', ¿bizxa yöl-la' ba gdél-li'li'?
Lëzca' cni tunë' bönni' dul-la'. ³⁴ Chqui'
runödzejli' quegac nup runli' löz lub'i
queëli', ¿bizxa yöl-la' ba gdél-li'li'? Lëz-
ca' cni tunë' bönni' dul-la', tu'nödzejë'
quegac nup tun dul-la', le tunë' löz lub'i
quequë' lë na' gulunödzejë'. ³⁵ Neda' rë-
pa' lbi'ili': Gul-dxí'i nup cuta'le'i lbi'ili'
dxi'a len gul-gún le nac dxi'a. Gul-nódzj
quegac bunách zal-la' cutu runli' löz nu
ubí'i queëli'. Chqui' cni gunli', zxön nac
le gata' queëli', ati' gacli' zxi'nczë' Dios,
Nu nactër blau, le runë' Lë' le nac dxi'a
quegac bunách cuta'dzág ládxi'gac len
quegac bunách tua'dö'. ³⁶ Gul-huechi'
ladxi' bunách ca na' runë' Xuzli' Dios,
ruhuechi' ladxë'ë yúgu'të bunách.

Cutu ral-la' gchugu bë'ru' qui lza'ru'

³⁷ Gnë' ca' Jesús:

—Cutu glag yudxli' lza'li', ati' nutu nu
glag yudx lbi'ili'. Cutu cuiaj bë'li' qui lza-
'li', ati' nutu nu cuiaj bë' queëli'. Gul-nít
lau lza'li', ati' Dios unít lahuë' ca' lbi'ili'.
³⁸ Gul-nódzj qui lza'li', ati' Dios gunnë'
queëli'. Lunödzejë' queëli' le lurixë' len
tu gui'n rbixi le nac gdu, le naguír, len
naguí gazxj ga rë', len zoatsca gba. Ca
nac le rurixli', la' ca'z urixë' ca' queëli'
Dios.

³⁹ Benë' lsaqui' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' huactsa bönni' lau chul
gchë'ë yetué' bönni' lau chul? Cutu ca'
gac, le la'bixë' gropë' tu yeru. ⁴⁰ Cutu ca'
gacrë' blau bönni' uséd ca nu rusëdi lë',
san cati' udx gzëdë' bönni' na', gaguë' ca
nac nu na' rusëdi lë'.

⁴¹ ¿Bizx quië ruyú' bëbdau' yu'u yøj
lahuë' böchi' lza'u, len cutu rlé'inu' le
zxön yu'u yøj lau' li'? ⁴² ¿Naru' huactsa
gui'u-në' böchi' lza'u: “Böcha'a, benn
latj cuija' bëbdau' yu'u yøj lau'”, len cutu
rlé'inu' le zxön yu'u yøj lau' li'? Li', bönni-
ni' rulu'z tsahui' cuinu'. Gleaj zi'al le
zxön yu'u yøj lau' li', ati' ni'r glé'inu'
dxi'a quië cuiju' bëbdau' yu'u yøj lahuë'
böchi' lza'u.

Le runru' nac bë' le nacru'

⁴³ Gnë' ca' Jesús:

—Cutu gac cuia le xöhui' yag dxi'a.
Lëzca' cni, cutu gac cuia le nac dxi'a yag
xöhui'. ⁴⁴ Cni nac, le rbia yag nac bë'
ca nac yag na'. Cutu ruchibru' le rbia
yag higo lu yag yötsi', len clëg lu bse-
qui' yötsi' cutu ruchibru' le rbia lba uva.
⁴⁵ Didza' dxi'a ru'ë bönni' dxi'a le yu'u
icj ládxi'dau'huë' le nac dxi'a, ati' didza'
xöhui' ru'ë bönni' xöhui' le yu'u icj ládxi-
i'dau'huë' le xöhui'. Rnë rú'aru' ca nac le
yu'u icj ládxi'dau'ru'.

Chop ca gac udxiaru' xlibi yu'u

⁴⁶ Gnë' ca' Jesús:

—¿Bizx quië rulidzli' neda', rnali':
“Xantu', Xantu'”, san cutu runli' ca rna
bé'ida' lbi'ili'? ⁴⁷ Ului'ida' lbi'ili' ca nac
nu na' za' quia' len ryöni xtídza'a len run
ca rna bé'ida' lei. ⁴⁸ Nu ni nac ca bönni-
ni', cati' benë' lidxë', ga rë' bchö'në' len
bdxië' xlibi yu'u ga nac lu guiöj. Cati'
bötj gba'u, bchö'n cuít yu'u na', san cutu
guc uquíndj lei, le nulíb ga nac lu guiöj.
⁴⁹ Na'a, nu ryöni xtídza'a len cutu run
ca rna bé'ida' lei, nu ni nac ca bönni'
benë' lidxë' ga nac lu yu ca'z, cutu nunë'
xlibi. Cati' bchö'n cuít yu'u na' gba'u, la'
bguíndjtë, ati' gbix dëra zö'ö qui.

Ruúnë'-bi' Jesús bi'i huen dxin queë' bönni' Roma

7 Cati' budx bé'lenë' lequë' didza' ni,
gyazië' Jesús Capernaum. ² Lu yödiz

ni' zoè' bönni' Roma, nacu'è lu në'è bönni' rjaquè' gdil-l len zoabi' bi'i huen dxin queè' nadxi'itsquinè'-bi', ati' bi'i ni ré'ibi' len chraqui gatbi'. ³Cati' byönnè' bönni' ni didza' tu'è bönni' ca nac queè' Jesús, la' bsóla'tè' ga na' zoè' Jesús la'què' bönni' gul tu'zèjni'nè' bönni' judío, tsjóta'yuquè' lahuè' Jesús guidè' duhuenè'-bi' bi'i huen dxin queè' na' ré'ibi'. ⁴Guladxinè' ga zoè' Jesús bönni' gul tu'zejni'i na', ati' gláta'yuè' lahuè' gdu ládxi'què', ta'né':

—Naquè' lsaca' bönni' na' gunu' queè' lè ni, ⁵le runè' ba la'n bunách uládz queèru' len benè' queèru' yu'u ga rudubru' rusèdru' queè' Dios.

⁶Ni'r gyéajlenè' lequè' Jesús. Cati' chzoa la'dxinè' lidxè' bönni' na', lè' bsölè'è ga zè'è Jesús la'què' böchi' lzè'è, tè' Lè':

—Xan, rnè' bönni' na': “Cutu ugui'inu', le cutu naca' lsaca' tsaziu' lidxa' ⁷len cutu naca' lsaca' guida' ga zu'. Qui lè ni na' cutu burúguida' guida' ga zu'. Bè'z didza' ati' huóáctèbi' bi'i huen dxin quia'. ⁸Neda' ca', zoa nu rna be'i neda', ati' nacu'è ca' bönni' rjaquè' gdil-l rna bé'ida' lequè'. Rèpa'-nè' tuè': Gyeaj ni', ati' rijè'. Rèpa'-nè' yetúè': Gda ni, ati' ridè'. Rèpa'-nè' ca' huen dxin quia': Ben dxin ni, ati' runè' dxin na'.”

⁹Cati' byönnè' didza' ni Jesús, bubanè' queè' bönni' na', ati' bueycjè', len gudxè' bunách na' za'c cúdzu'lè', rnè':

—Le nactè rèpa' lbi'ili', nutu nu bönni' Israel cutu rajxáqui'da'-nè' rejllè'è neda' ca rejllè'è neda' bönni' ni.

¹⁰Cati' guludxinè' bönni' na' bsölè'è lequè' bönni' nacu'è lu në'è bönni' rjaquè' gdil-l, gulayaziè' ga nac lu yu'u lidxè' len gulalé'inè' chböacbi' bi'i huen dxin na'.

Ruspanè'-bi' Jesús bi'i bönni' queènu ngul uzéb

¹¹Gdöd guc lè ni, zijè' Jesús yödZ Naín, dzagquè' Lè' bönni' uséd queè' lenca' bunách zian. ¹²Cati' bdxinè' gal-la' ra' yödZ na', ni' blé'inè' bönni' nua'què'-bi' tubi' bi'i bönni' nat zajcáchi'què'-bi'. Bi'i nat na' nacbi' la'z dui bi'i queènu ngul uzèbdau'. Zjaclen-nu ngul uzéb na' zian bunách uládz queènu. ¹³Cati' blé'inè'-nu Xanru', buechi' ladxè'è-nu, ati' gudxè'-nu:

—Cutur cödxu'.

¹⁴Ni'r gbiguè'è Jesús, gdanè' da'a yag ga na' dèbi' bi'i nat na'. Gulabözè' bönni' na' nua'què'-bi', ati' Jesús gnè':

—Bi'i, li' rèpa', gyas.

¹⁵Ni'r bubanbi'. Grò'bi' bi'i na' zi'al natbi', ati' gzu laubi' rui'bi' didza'. Budödè'-bi' Jesús lu na'nu xna'bi'. ¹⁶Cati' gulalè'i lè ni bunách ni', gládxinè' yúgu'tè', ati' gulagu'è Dios yöl-la' ba, ta'né':

—Blè'è queèru' bönni' blau, ru'è didza' uláz queè' Dios. Dioscz ráclenè' bunách queè'.

¹⁷Gzè didza' ca nac yöl-la' huac queè' Jesús, ati' gulayöni bunách yúgu'tè yödZ luyú Judea len yúgu'tè yödZ gdu zbi'il.

Le r nabè' Juan, bönni' buquilè' bunách nis

¹⁸Gulaguíxjöi'nè' Juan bönni' da'què' lè' yúgu'tè lè ni runè' Jesús. Bulidzè' Juan chopè' bönni' na' da'què' lè' ¹⁹ati' bsölè'è lequè' ga na' zoè' Jesús quiè la'n-abnè' Lè', la'né': “¿I nacu' Li' Cristo, bönni' ral-la' guidè', o naru' ral-la' cöztu'-nè' bönni' yubl?” ²⁰Cati' guladxinè' ga na' zoè' Jesús bönni' na' nasölè'è Juan, tè' Jesús:

—Nasölè'è netu' Juan, bönni' buquilè' bunách nis, quiè gnábitu' Li', gnatu': “¿I nacu' Li' Cristo, bönni' na' ral-la' guidè', o naru' ral-la' cöztu'-nè' bönni' yubl?”

²¹ La' na'z ruúnë' Jesús zian nup te'i, yugu' bönni' huë' len bönni' yu'ugac lequë' bö' xöhui', ati' zian bönni' lau chul busaljë' yöj lauquë'. ²² Bubi'ë didza' Jesús, rë' chopë' bönni' na' nasölë'ë Juan, rnë':

—Gul-tséaj, gul-tsajtixjöi'-në' Juan ca nac le blé'ili' len le byónili'. Tu'lé'inë' bönni' bchul lauquë'. Tu'zë'ë bönni' glatsjë'. Nuhuöacquë' bönni' güi'cnë' huë' nudzu' ruzód. Tu'yönnë' bönni' gulacöduzë'. Nubanquë' bönni' glatië'. Ta'yönnë' didza' dxi'a bönni' yechi'. ²³ Bica' ba nu cugác chop ladxì' za'len neda' zal-la' cutu runa' ca raqui nu na' ral-la' guna'.

²⁴ Cati' guluzé'ë ni' bönni' na' bsölë'ë Juan, gzu lahuë' Jesús rë' bunách ni' ca nac queë' Juan, rnë':

—¿Bizxa brujli' yajyuli' lu latj ca'z? ¿Naru' brujli' yajyuli' gui rutá lei bö' reycj? ²⁵ ¿Bizxa caz brujli' yajyuli'? ¿Naru' brujli' yajyuli'-në' bönni' nacuë' lari' záca'tsqui? Nóziczli' nacuá' lidxquë' bönni' ta'ná bël'ë nup nácugac lari' záca'tsqui len tu'zí' xbey yöl-la' tsahui'. ²⁶ ¿Bizxa caz brujli' yajyuli'? ¿Naru' brujli' yajyuli'-në' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios? Ja, rëpa' lbi'ili', ati' nactërë' blau ca nu rui' didza' uláz queë' Dios. ²⁷ Naquë' Juan bönni' na' nayúj lu guich la'y ca nac queë', ma:

Byutsca', rsöla'a-në' gbaz quia', nörë' ca Li'.

Bönni' ni upé'ë nöz ga tödu'.

²⁸ Neda' rëpa' lbi'ili': Gap nacuá' bunách, chqui' zoë' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, cutu nacrë' blau ca Juan, bönni' na' buquilë' bunách nis, san nu nactër cuidi'z ga rna bël'ë Dios nactër blau ca Juan na'.

²⁹ Cati' gulayöni didza' ni bël'ë Juan bunách ni' len bönni' tu'quizxjë' lazgac bunách, gláquibe'inë' le nac tsahui' lahuë' Dios, len guladilë' ca' nis lu nël'ë Juan, ³⁰ san yugu' bönni' gdau' fariseo

len bönni' gdau' tu'sëdi taquë' zxba queë' Moisés cutu guladilë' nis lu nël'ë Juan, ati' cni guc, guluca'në' ca'z le gu'n-në' Dios gunë' quequë'.

³¹ Gnë' ca' Xanru':

—¿Nacx usáqui'da' bunách dza ni zoaru' na'a? ¿Nacxcz nacquë'? ³² Nacquë' ca bi'idau' ta'guitjbi'. Ta'bö'bi' lu yë'y len ta'bódxya'abi'. Ta'nabi' tubi' yetubi': “Rucödxtu' queëli' gui san cutu rya'li'. Rul-l yéchi'tu' san cutu rbödxli'.” ³³ Cni nacli' le bidë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis, len cutu gdahuë' yöt xtil, len cutu gu'ë xisi uva, ati' rnali' queë': “Tu' xöhui' dzag lë'.” ³⁴ Cati' bida' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, len ri'j rahua', rnali' quia': “Bönni' ni naquë' bönni' huáguxö'ö len bönni' ri'jë'. Naquë' lza'quë' bönni' tu'quizxjë' len yezíca'rë' bönni' dul-la'.” ³⁵ Rëpa' lbi'ili': Nac bël' nup napgac yöl-la' rejni'i queë' Dios ni'a qui le tun.

Le benë' Jesús lidxë' bönni' gdau' fariseo

³⁶ Bulidzë' Jesús gágulenë' lë' tsaxón bönni' gdau' fariseo, ati' gyazië' Jesús lidxë' bönni' na', len grö'ë rahuë'. ³⁷ Zoanu lu yödz na' ngul udá dzag, len cati' gnózinu rö'ë ráhuë' Jesús lidxë' bönni' gdau' fariseo na', ni'r bdxinnu ni' nua'nu bóga'dau' náquini guiöj zaca' le yudz tu le rla' zxi. ³⁸ Cati' bdxinnu zaca' cúdzu'lë' Jesús, grö'nu xni'ë rbödxnu. Ni'r gzu launu rgu'nu nis rbödxnu ni'ë Jesús len ruzxinu ni'ë len guitsa' icjnu. Butság launu ni'ë len glu'nu ni'ë lë na' rla' zxi. ³⁹ Cati' blé'inë' lë ni bönni' gdau' fariseo na' nulidzë' Jesús, gza' ladxë'ë, rnë': “La'naru' naquë' bönni' ni bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, huáquibe'inë' nuzxa na' len nacx nacnu ngul ni rgannu Lë', le nacnu ngul udá dzag.” ⁴⁰ Ni'r gudxë' bönni' fariseo na' Jesús, rnë':

—Simón, dë tu le ral-la' gyëpa' li'.

Bubi'ë didza' bönni' na', rnë':

—Gna, Bönni' Usëdi.

⁴¹ Jesús rë' lë':

—Zoë' bönni' dë dumí queë' ati' nacu'ë chopë' bönni' tal-lë'ë dumí queë'. Tuë' bönni' na' ral-lë'ë queë' lazzjé' qui chop iz, ati' yetüé' na' ral-lë'ë queë' lazzjé' qui chop beo'. ⁴² Le cudé que-que' dumí luguizxjé' lë na' tal-lë'ë queë', qui lë ni na' bunít lahuë' gropë' lë na' tal-lë'ë queë'. Gnatsca' na'a. ¿Núzxalé' bönni' chopë' ni gdxirné' bönni' na' bunít lahuë' lequë'?

⁴³ Bubi'ë didza' Simón na', rnë':

—Ráquida' neda', bönni' na' rál-la'rë' queë' dumí, lë na' bunít lahuë'.

Jesús gudxé' lë':

—Le nacz rnau'.

⁴⁴ Ni'r bueycjé' Jesús, ati' ni' ruyúé'-nu ngul na', rë' Simón:

—¿Naru' rlé'ínu' ngul ni? Gyazia' lidxu' ati' cutu bennu' quia' nis quibda' ni'a, san glu'nu ni'a nis rbödxnu ngul ni, len buzxinu ni'a len guitsa' icjnu.

⁴⁵ Cutu butság lau' neda', san cati' bdx-intea' lidxu', cutu ruzóa dxinu ngul ni, rutság launu ni'a. ⁴⁶ Cutu glu'u icja' le za, san glu'nu ni'a lë na' rla' zxix ngul ni. ⁴⁷ Qui lë ni na' rëpa' li', dul-la' zian nabága'nu ngul ni, chgyu'u yöl-la' runít lau quegac, ati' nadxí'itsquinu neda'. Nu na' Dios runít lahuë' lei láti'dau'z, láti'dau'z nadxí'i Dios nu na'.

⁴⁸ Ni'r gudxé'-nu ngul na' Jesús, rnë':

—Dul-la' nabagu'u chgyu'u yöl-la' runít lau qui.

⁴⁹ Gulazú laquë' të lza'quë' bönni' na' ta'bó'lenë' Jesús tahuë', ta'né':

—¿Nuzxa caz bönni' ni, runít lautsë' ca' dul-la'?

⁵⁰ Ni'r gudxé'-nu ngul na' Jesús, rnë':

—Le réjlé'u neda', chbuláu' li'. Böaj lidxu', zoa dxi ladxu'u.

Ngul táclennu Jesús, ta'gu'nu le tahuë'

8 Gdöd glac lë ni, gdë' Jesús gap nacuá' zian yödz xzön len yugu' yödzdau', ati' ni' benë' lban len gdáxjö'ë didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios, dzagquë' Lë' idxínnuté' bönni' uséd queë'. ² Dzagcnu ca' Lë' la'cnu ngul bunë' lecnu Jesús, bubijé' bö' xöhui' yu'ugac lecnu, len bugúé' yugu' guidzhué' quecnu. Nútsa'nu ladjcnu María, lënu ca' Magdalena, ngul na' bubijé' gadx bö' xöhui' yu'ugac lënu. ³ Nútsa'nu ca' ladjcnu Juana, ngul queë' Chuza, bönni' dë lu në'ë le dë lidxë' Herodes, len nútsa'nu ca' ladjcnu Susana. Ta'gu'nu le tahuë' Jesús len yugu' bönni' uséd queë' ngul ni len zianrnu ca', tu'nödzejnu le dë quecnu.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac queë' bönni' guz

⁴ Gularúj yugu' yödz ni' bunách zian, guladxín ga na' zoë' Jesús. Cati' guludubë' ga na' zoë', Lë' benë' Isaqui', rë' lequë':

⁵ —Brujë' bönni' guz, zjésië' xseydau'. Cati' ni' zjésië', guluhuóxj ga nac la' nöz la'gac xseydau' na', ati' gululíb leygac bunách. Guladxinba' ca' bguindau', glë'jba' xseydau' na' dzö' la' nöz. ⁶ Guluhuóxj yela'gac xseydau' na' lyu ga rö' guiöj. Cati' gulalén xseydau' na', la' gulabidxtë le cunalupa' yu na'. ⁷ Guluhuóxj yela'gac xseydau' na' ga gululén lba yötsi'. Tsazxón gulaxxón lba yötsi' na' len xseydau' na', ati' gularöli xseydau' na' gulalén, lba yötsi' na', len glun ditj leygac. ⁸ Guluhuóxj yela'gac xseydau' na' ga nac luyú dxi'a. Cati' chgulaxxón, gulunódzj. Tu dxigu' na' bunódzj yetú gayua'tër xseydau' ca'.

Cati' budx gnë' cni Jesús, bë'ë zidzj didza', rnë':

—Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzé nag.

Bixz quië runë' Isaqui' Jesús

⁹Ni'r gulanabnë' Jesús bönni' uséd queë', ta'né!:

—¿Bixza rë'ni gna lë na' benu' Isaqui'?

¹⁰Jesús gudxë' lequë':

—Dios ruzéjni'në' lbi'ili' le nagachi' ca rna bë'ë Lë', san yezica' bunách ni, ru'lena' lequë' didza' le runa' Isaqui' quië cati' luyúë', cutu la'lé'inë', len cati' la'yönnë', cutu la'yéjni'në'.

Rguíxjö'ë Jesús le ruluí' le benë' Isaqui'

¹¹Gnë' ca' Jesús:

—Cni nac le ruluí' lë na' bena' Isaqui': Xseydau' na' nac xtidxë'ë Dios. ¹²Xseydau' na' guluhuóxj la' nöz tu'luí' ca rac quegac nup ni ta'yöni didza' na' san la' za'të tu' xöhui' len rgua didza' na' bdxin lu icj ládxi'dau'quë' bönni' na', cui la'yejilé'ë len cui lulé'. ¹³Xseydau' na' guluhuóxj lyu ga rö' guiöj tu'luí' ca rac quegac nup ni ta'yöni didza' na' len tu'dzi-jné' ta'zi'ë lei, san nacquë' ca xseydau' na' cutu ben lui. Tu chi'z ta'yejilé'ë, le rdxin le rzi' bë' lequë', ati' la' tu'huöatë ládxi'quë'. ¹⁴Xseydau' na' guluhuóxj ga gululén lba yötsi' tu'luí' ca rac quegac nup ta'yöni didza' na', len cati' chgulyayönnë', tun nigui lequë' yugu' le tui' ládxi'quë' yödzlyú ni, len yugu' yö-la' tsahui' qui, len yugu' le ta'dzág ládxi'quë' tac ni, ati' cutu run dxin didza' na' lu icj ládxi'dau'quë'. ¹⁵Xseydau' na' guluhuóxj ga nac luyú dxi'a tu'luí' ca rac quegac nup ni, gdu ládxi'quë' ta'yönnë' didza' na' len ta'gu'ë tsutsu lei lu icj ládxi'dau'quë', ati' lu yö-la' rböz zxön ladxi'tunë' ca rna didza' na'.

Runë' Isaqui' Jesús qui le rgu'u yení' lidxru'

¹⁶Gnë' ca' Jesús:

—Cutu ca' ruquel-lë'ë gui' bönni' ati' la' rudúsi'të' lei gui'n, len cutu rgu'ë lei

zxani le ráti'në', san ruzóë' lei xlatj ga nac lna' lu yu'u, ati' luzí' xbey gui' na' nup la'yáz ni'. ¹⁷Gla' lahui yúgu'të le nagachi', ati' gac bë' len gruj ga lna' yúgu'të le rac balánz.

¹⁸Qui lë ni na', gul-zé nagli', le huadél-li'në' yelati' bönni' ruzóë' tsutsu icj ládxi'dau'huë' didza' ryönnë', huaz-i'rë' xtidxë'ë Dios, san bönni' curuzóë' tsutsu icj ládxi'dau'huë' didza' ryönnë', huadúa didza' na' byönnë'.

Xnë'ë Jesús len yugu' bönni' böchë'ë

¹⁹Ni'r guladxinë' ga na' zoë' Jesús xnë'ë len yugu' bönni' böchë'ë, san cutu guc la'biguë'ë gal-la' ga zoë' le nacua' ni' bunách zian. ²⁰Zoa ni' nu bulídZ Jesús, rna:

—Nacu'ë lö'a xna'u len yugu' bönni' böchu'u, të'nnë' luí'lenë' Li' didza'.

²¹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Nup ni ta'yöni xtidxë'ë Dios len tun ca rna, bönni' ni nacquë' ca xna'cza' len yugu' bönni' bóchi'cza'.

Jesús rbequi dxië' bö' bduu'

²²Tu dza grenë' Jesús tu lë'i bárcodau', dzagquë' Lë' bönni' uséd queë', ati' Jesús rë' lequë':

—Huadótsca'ru' yetslá'a nis zxön ni.

Ni'r zjactë'. ²³Tsal ni' ta'dödë' lu nis zxön na', rasië' Jesús. Ni'r gzu lau reycj bö' bduu' lu nis zxön na', ati' chraqui huötj znan nis bárcodau' na' len zoa banádx quequë'. ²⁴Ni'r gulabiguë'ë ga dë' Jesús len guluspanë' Lë', ta'né!:

—¿Bönni' Usëdi! ¿Bönni' Usëdi! Chraqui huötjru' lu nis.

Cati' bubanë' Jesús, bulidzë' bö' na' reycj len nis na' ryas rdxiatasca, ati' gzoa dxi bö' na' reycj len grö' dxi lu nis zxön na'. ²⁵Ni'r gudxë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—¿Naru' cu réjlë'li' Dios?

Gládxinë' lequë' len tu'bannë'. Glë lza-'quë', tuë' yetúë':

—¿Nuzxa caz bönni' ni? Rna bé'iné' bö' reycej len nis zxön, ati' tun ca rna xtidzë'ë.

Bönni' yödZ Gadara yu'u lë' bö' xöhui'

²⁶Ni'r guladxiné' lu xyuquë' bönni' Gadara, le dë yetslá'a nis zxön ca dödl ga dë luyú Galilea. ²⁷Cati' brujë' lë'i bárcodau' na' Jesús ga nac lu yu na', dut-saguë' lë' bönni' yödZ na'. Chgdzey yu'u lë' bö' xöhui', len cutur racuë' lari' len cutur rzoë' lu yu'u, san nun xlatjë' lu bloj ga nadjgac yeru ba. ²⁸Cati' blé'iné' Jesús bönni' na' yu'u lë' bö' xöhui', grödxyë' zidzj, ati' buzechu xzibë' lahuë' Jesús len bë'ë zidzj didza', rnë':

—¿Bizza ral-la'a quiu', Jesús, Zxi'në' Dios náctërë' blau? Ráta'yua' lau' cui us-aca' zi'u neda'.

²⁹Cni gnë' le chgna bé'iné' Jesús bö' xöhui' na' urúj lu bönni' na'. Zian lzu zí'atël brix butultsca bönni' na' bö' xöhui' na', ati' glúguë'ë lë' du guia bönni' yödZ ni' len gulusijnë' bregui' guia ni'a në'ë, san blë'ë yugu' du guia na', ati' bchë' lë' lu latj ca'z bö' xöhui' na' yu'u lë'. ³⁰Ni'r gnabné' bö' xöhui' na' Jesús, rnë':

—¿Bi leu'?

Bö' xöhui' na' gudx Lë':

—Le Zian lea'.

Cni gna le yu'ugac lë' bö' xöhui' zian. ³¹Ni'r gláta'yu lahuë' Jesús bö' xöhui' na' cutu gsólë'ë leygac latj chul quegac nup natgac. ³²Nacua'ba' ca' ni' tu cö'ba' cuch zian ta'daba' táguba' lu guí'adau' ni', ati' gulanáb yechi' Jesús bö' xöhui' na' gu'ë leygac latj tsajtsu'ugac cuch zian na'. Jesús bë'ë leygac latj. ³³Gulurúj lu bönni' na' bö' xöhui', len yajtsu'ugac cuch zian na', ati' yjacba' cuch zian na' ga nac lë'i guiöj. Yajbixcba' lu nis zxön, ati' ni' gulayépiba' nis.

³⁴Cati' gualé'iné' ca na' guc quecba' bönni' tu'yuquë'-ba' cuch zian na', gladxi guladzöbnë'. Gulazxundjë' ni',

ati' yhuöjquë' yajtxjöi'cnë' nup nacua' yödZ na' len nup nacua' ladj guixi' ni'. ³⁵Ni'r gularujë' bönni' yödZ na', yajyuquë' lë' na' guc. Cati' guladxiné' ga na' zoë' Jesús, gualé'iné' bönni' na' gulayú'u lë' bö' xöhui', rö'ë xni'ë Jesús. Nacuë' lari' len dxí'adau' chzoë', ati' gládxinë'. ³⁶Gulaguixjöi' lequë' ca guc nup na' gulale'i lë' na' guc, böaquë' bönni' na' gulayú'u lë' bö' xöhui'. ³⁷Ni'r gláta'yu lahuë' Jesús urujë' lu xyugac yúgu'të bunách zian na' quegac yödZ nababgac Gadara na', le tádxinë'. Bubenë' Jesús lë'i bárcodau' na' zhuöjë'. ³⁸Gúta'yuë' lahuë' Jesús bönni' na' gulurúj lë' bö' xöhui' na' gu'ë lë' latj tséajlenë' Lë' tsaxzón. Gna bé'iné' lë' Jesús uga'në' ni', rnë':

³⁹—Böaj lidxu'. Yajtxjöi' bunách uládz quiu' yugu' le zxön benë' quiu' Dios.

Böjël lidxë' bönni' na', ati' buzë' didza' gdu lu yödZ ni' ca nac le zxön benë' queë' Jesús.

Ruünë'-bi' Jesús bi'i ngul queë' Jairo lenca' ngul na' gdannu lari' nacuë'

⁴⁰Cati' budxinë' Jesús yetslá'a nis zxön na', guludziji queë' bunách zian nacua' ni', le ta'bözë' Lë' yúgu'të'. ⁴¹Ni'r bdxinë' ga zoë' Jesús Jairo, bönni' blau qui yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judfo. Byechuë' xni'ë Jesús len gúta'yuë' lahuë' tsijë' lidxë'. ⁴²Cni benë' le zoabi' tubi' bi'i ngul queë', chraqui gatbi'. Nacbi' bi'i tuticz queë' len yu'ubi' ca chinnu iz. Tsal ni' zijë' Jesús, naugac Lë' bunách zian, tu'quí' Lë'.

⁴³Nútsa'nu ladj bunách zian na' ngul, chguc chinnu iz rzaca' rgui'nu, cutu ruhuí'i rön queënu qui huë' quegaccznu ngul, ati' chbutönu dëra le dë queënu, rguizxjnu nup tu'ún bunách, san cutu guc nu bönni' unë'-nu. ⁴⁴Gbíga'nu zaca' cúdzu'lë' Jesús len gdannu rui'i lari' nacuë', ati' la' buitë huë' rön queënu.

⁴⁵ Ni'r gnabnë' nup nacuá' ni' Jesús, rnë':

—¿Nuzxa na' gdan neda'?

Guladá'baguë'ë yúgu'të'. Ni'r glë' Lë' Pedro len nup nacua'len lë', ta'në':

—Bönni' Usëdi, nacuá' ni bunách zian, tu'quí' Li', len tu'dxiguë'ë Li', ati' ¿rnat-su': “¿Nuzxa na' gdan neda'”?

⁴⁶ Ni'r Jesús gnë':

—Zoa nu gdan neda', le gúquibe'ida' bruj neda' yöl-la' huac le ruún bunách.

⁴⁷ Cati' ráquibe'inu ngul na' nöznë' Jesús le bennu, ni'r gxiznu. Byéchunu xni'ë Jesús len gdíxjöi'nu Lë' laugac bunách zian na' bizx quië na' gdannu lari' nacuë' len ca na' guc, la' böáctënu.

⁴⁸ Ni'r Jesús gudxë'-nu:

—Zxi'na', le réjlë'u neda' chböacu'. Böaj lidxu', zoa dxi ladxu'u.

⁴⁹ Cati' ni' ru'ë didza' ni Jesús, bdxinë' ni' bönni' zë'ë lidxë' bönni' blau na' qui yu'u ga tu'dübë' tu'sëdë' queë' Dios, ati' gudxë' bönni' blau na':

—Chgutbi' bi'i nguldau' quiu'. Cutur upizxjnu'-në' Bönni' Usëdi.

⁵⁰ Cati' byönnë' lë ni Jesús, bubi'ë didza', rë' bönni' blau na':

—Cutu gádxinu'. Gyejlë'z Dios. Huöacbi' bi'i nguldau' quiu'.

⁵¹ Cati' gyazië' Jesús yu'u na', cutu bë'ë latj nu tsazlen Lë' san légaczë' Pedro len Jacobo len Juan, lenca' xuz xna'bi' nguldau' na'. ⁵² Ta'bódx nup nacuá' ni'. Ta'bódx yechë'ë queëbi' bi'i nguldau' na', ati' rë' lequë' Jesús, rnë':

—Cutur cödxli'. Cutu natbi' nguldau' ni'. Raszbi'.

⁵³ Gulutitjë' Lë' le nözcnë' chnatbi'.

⁵⁴ Ni'r gdel-lë'ë na'bi' Jesús len bë'ë zidzj didza', rnë':

—Bi'i nguldau', gyasch.

⁵⁵ Ni'r bu'u bö' nacczbi', bubanbi', ati' la' gyástëbi'. Gna bé'inë' lequë' Jesús lu'ë le gágubi'. ⁵⁶ Gulubannë' xuz xna'bi', san Jesús gna bé'inë' lequë' nutu nu lë' ca na' guc.

Rsölë'ë Jesús bönni' uséd queë' tsjenquë' Iban

9 Ni'r butubë' Jesús idxínnutë' bönni' uséd queë', ati' budödë' lu na'quë' yöl-la' huac len yöl-la' uná bë' lubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách, len luúnë' nup te'i. ² Bsölë'ë lequë' tsjenquë' Iban ca rna bë'ë Dios len tsajhuenquë' nup te'i. ³ Jesús gudxë' lequë':

—Cutu bi gua'li' quië la' nöz, ni xuyag-dau', ni yöxj, ni yöt, ni dumí, len cutu gxoá yenli' chop lari'. ⁴ Bítitëz yu'u ga tsazli', gul-zóa ni' cati' uza'rli' yödz na'. ⁵ Gátitëz ga cutu lun lbi'ili' ba la'n bunách, gul-rúj yödz na' len gul-cuíb bëchtö da' lalabli', le ulu'i' lequë' nagá'n zxguia' nabága'quë'.

⁶ Ni'r gularujë' bönni' uséd queë' na'. Guladödë' yúgu'të yödzdau', tunë' Iban qui didza' dxi'a, len tu'únë' nup te'i yúgu'të lu yödz na'.

Ca gutië' Juan, bönni' buquilé' bunách nis

⁷ Byönnë' Herodes, bönni' rna bë'ë, ca nac yúgu'të le runë' Jesús, ati' grö'ë baguí'i, le ta'ná bunách:

—Juan na' chbubanë' lu yöl-la' gut.

⁸ Yela'quë' ta'në':

—Chbulë'ë Elías, bönni' na' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

Yela'quë' ta'në':

—Chbubanë' bönni' bitsë'ë bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios dza ni'të.

⁹ Herodes na' gnë':

—Juan na' brixá' yenë'. ¿Nuzxa caz bönni' ni, ryönda' queë' runë' yugu' lë ni?

Rzu rbö'ë Herodes glë'inë' Jesús.

Rugahuë' Jesús chián gayuá' bunách

¹⁰ Cati' guludxinë' ga zoë' Jesús bönni' gbaz nasölë'ë Lë', gulului'inë' Lë' yúgu'të le glunë'. Ni'r bchë'ë lequë' quizi Jesús. Yjaquë' tu latj ca'z lu xyu yödz

Betsaida. ¹¹ Cati' chnózigac lë ni bunách, yajnaugac Lë', ati' Jesús benë' lequë' ba la'n len bé'lenë' lequë' didza' ca ma bë'ë Dios, ati' bunë' nup te'i.

¹² Cati' chza' ral dza na', gulabiguë'ë ga zoë' Jesús idxínnutë' bönni' gbaz queë', len të' Lë':

—Busöla' bunách ni tsjac gap dë yödzdau' len gap dë yu'udau' gdu zbi'il quië tsajtiljquë' gap luga'në' len bi lahuë', le nac latj ca'z ga ni zoaru'.

¹³ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-gu'ë lbi'ili' le lahuë'.

Të' Lë':

—Gayu'z yöt xtildau' dë len chopzba' bö'läba' queëtu', o ¿naru' huayéajtsatu' tsjó'utu' le lagu bunách zian ni?

¹⁴ Nacu'ë ni' ca chiën gayu'ë bönni'. Ni'r gudxë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—Gul-gún ga la'bö'ë tu cö' hueajquë', lac ca chiën hueajquë'.

¹⁵ Cni glunë' ati' gulabö'ë yúgu'të'.

¹⁶ Ni'r gdel-lë'ë Jesús gayu' yöt xtil na' len chopba' bö'lä na', ati' bchis lahuë' ruyúë' luzxbá, len rë' Dios: “Xclenu'.” Ni'r buzuzxjë' leygac len bë'ë quequë' bönni' uséd queë' quië lucu'ë laugac bunách na'. ¹⁷ Glahuë' yúgu'të' len guluhuö'ljnë'. Gdöd na' gulutubë' yugu' le nagá'n, ati' guludzë'ë gdu chinnu bdö'a.

Rnë' Pedro Jesús naquë' Cristo

¹⁸ Tu dza tsal ni' zoë' quizi Jesús, rulidzë' Dios, ati' dzagquë' Lë' bönni' uséd queë', gnabnë' lequë' Jesús, rnë':

—¿Nuzxa ta'ná bunách nu naca'?

¹⁹ Gulubi'ë didza', ta'në':

—Ta'ná la'gac bunách nacu' Juan, bönni' buquilë' bunách nis. Ta'ná yela'gac nacu' Elías, ati' ta'ná yela'gac nacu' bönni' bitsë'ë bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios dza ni'të, nubanë' lu yöl-la' gut.

²⁰ Ni'r gnabnë' lequë' Jesús, rnë':

—Nazx lbi'ili', ¿nuzxa mali' naca'?

Bubi'ë didza' Pedro, rnë':

—Nacu' Cristo nasölë'ë Dios.

Rguíxjö'ë Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

²¹ Ni'r gudxtsquë' lequë' Jesús len gna bé'inë' lequë' nutu nu lë' Nu naquë' Lë'. ²² Ni'r rë' lequë':

—Run bayúdx saca' qui'a neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, zian le gac quia'. Luca'në' neda' ca'z bönni' gul tu'zejni'i len yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdu' tu'sëdi. Ludöddë' neda', san töd tsonn dza Dios uspanë' neda' lu yöl-la' gut.

²³ Gudxë' ca' yúgu'të':

—Chqui' rë'nnë' bönni' të'ë neda', ral-la' uzöë' tsal' le naqui queë' len gaquë' ca bönni' zijë' zajté'ë lë'i yag cruz, ati' ni'r gac të'ë neda'. ²⁴ Núti'tëz bönni' rui' ladxë'ë gun chi'ë yöl-la' na'bán queë', unitië' lei, san bönni' unitië' yöl-la' na'bán queë' le dë'ë neda', bönni' ni gata' queë' yöl-la' na'bán gdu. ²⁵ Cutu bi uzi'ë xbey bönni' chqui' utubë' queë' yúgu'të' le dë yödzlyú ni san unitië' tsaz yöl-la' na'bán queë'. ²⁶ Nu bönni' rutui'në' neda' len rutui'në' ca' xtidza'a, lëzca' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, utui'da' bönni' na' cati' huöda' duná bë'a, dzaggac neda' yöl-la' yení' queë' Xuza' len yöl-la' yení' quequë' gbaz la'y queë' Dios. ²⁷ Le nactë rëpa' lbi'ili', nacuá' ni la'quë' bönni' cutu latië' cati' la'lé'irnë' dza duná bë'ë Dios.

Rdza' ca rna' lahuë' Jesús

²⁸ Cati' bza'a xunu' gbidz gdöd bë'ë yugu' didza' ni Jesús, ni'r bchë'ë Pedro len Juan len Jacobo, ati' grenë' tu lu guí'adau', ga na' bulidzë' Dios. ²⁹ Tsal ni' ruí'lenë' Dios didza', bdza' ca rna' lahuë', ati' böac chguichdau'z lari' nacuë' len gyëp yös yení'. ³⁰ Ni'r gululuí' lauquë' ga zoë' Lë' chopë' bönni' tuí'lenë' Lë' didza'. Nacquë' Moisés len Elías. ³¹ Gulayëpë' yös yení' chopë' ni

len tuí'lenë' Jesús didza' ca zi'a uzé'ë yödzyly ni, gatië' lu yödz Jerusalén. ³²Zal-la' chactsca lasië' Pedro len nup nacua'llen lë', bayúdx gulana'zë' ta'lé'inë' yöl-la' yení' queë' Jesús len chopë' na' nacua'llenë' Lë'. ³³Cati' guluzé'ë ni' chopë' na' ga na' zoë' Jesús, ni'r Pedro gudxë' Lë':

—Bönni' Usëdi, dxi'a nac zoaru' ni. Gúntsca'tu' tsonn yu'u lága'dau', tu quiu', yetú queë' Moisés, len yetú queë' Elías.

Cutu nöznë' Pedro bi na' rnë'. ³⁴Tsal ni' ru'ë didza' ni, la' grö'të böaj bucachi' lequë', ati' gládxinë' le nacu'ë lu böaj na'. ³⁵Ni'r byön chi'i Nu rui' didza' lu böaj na', rna:

—Bönni' ni naquë' Zxi'na'. Nadxi'ida' Lë'. Gul-zë nagli' didza' gu'ë.

³⁶Cati' budx bë' didza' chi'i na', tuzë' Jesús nagá'nlenë' lequë'. Ta'cuá' dxië' bönni' uséd queë', ati' dza na' nutu nu glë' ca nac le gulalé'inë'.

Ruúnë'-bi' Jesús bi'i bönni' yu'u-bi' bö' xöhui'

³⁷Cati' za' rení' yetú dza guluhuöjtjë' lu guí'adau' na' Jesús len bönni' na' dza-gquë' Lë', ati' gularúj bunách zian dut-saggac Jesús. ³⁸Ni'r bë'ë zidzj didza' tu bönni' nutsë'ë ladj bunách zian na'. Bulidzë' Jesús, rnë':

—Bönni' Usëdi, ráta'yua' lau' duyú'-bi' bi'i bönni' quia' le nacbi' bi'i tuticz quia'. ³⁹Yu'u lëbi' bö' xöhui' run ga rbódxya'abi' len ruxiztsca lëbi'. Run ga rbia bdxina' zidi' rú'abi' len rurix rutultsca lëbi', len gatga rusán lëbi'. ⁴⁰Gúta'yua' lauquë' bönni' uséd quiu' lubijë' lei, san cutu gulazáqui'në'.

⁴¹Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Lbi'ili', curéjlë'li' len nachixi icjli'. ¿Gáca'xtë ral-la' sóalena' lbi'ili' len gua' glena' queëli'? Djua'-bi' ni bi'i bönni' quiu'.

⁴²Cati' ni' za'bi' rbíga'bi' ga na' zoë' Jesús, brix butultsca lëbi' bö' xöhui' na', ati' gdil-lë' bö' xöhui' na' Jesús len bunë'-bi' bi'i bönni' na'. Ni'r bugu'ë-bi' lu në'ë xuzbi'. ⁴³Gulubani yúgu'të bunách ni' ca nac yöl-la' huac zxön queë' Dios.

Grúxjö'ë leyúbl Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

Tsal ni' tu'bani yúgu'të bunách ca nac le zxön runë' Jesús, Lë' gudxë' yugu' bönni' uséd queë', ⁴⁴rnë':

—Gul-cú'u icj nagli' didza' ni, le zi'a ludödë' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'gac bunách.

⁴⁵Cutu gulayéjni'në' didza' ni bönni' uséd queë', le cutu rui'në' lequë' latj Dios la'yéjni'në', san cutu gulurúguinë' la'n-abnë' Jesús ca nac didza' ni.

Nu nac blau

⁴⁶Ni'r gulazú lauquë' tunë' rusbó bönni' uséd queë' Jesús. Ta'nabi lza-'quë' tuë' yetúë' núzخالë' gaquë' blau. ⁴⁷Ráquibe'inë' Jesús le ta'zá' ládx-i'quë', ati' gdel-lë'ë-bi' tubi' bi'idau', len buzóë'-bi' cuitië'. ⁴⁸Ni'r rë' lequë':

—Núti'tëz bönni' gunë' ba la'n tu bi'idau' cni le náquibi' quia', néda'cza' gunë' ba la'n, ati' nu bönni' gunë' neda' ba la'n, gunë' ca' ba la'n Xuza' nasölë'ë neda'. Qui lë ni na' bönni' nutsë'ë ladjli' nacrë' nöxj ladxi', bönni' ni naquë' blau.

Nu curdá'baga' rë'u, raclen rë'u

⁴⁹Ni'r bulidzë' Jesús Juan, rnë':

—Bönni' Usëdi, blé'itu'-në' bönni' ru-gunë' dxin lau' rubijë' bö' xöhui', ati' gna bé'itu'-në' le cutu dë'ë rë'u.

⁵⁰Jesús rë' lë':

—Cutu gna bé'ili'-në', le raclen rë'u nu curdá'baga' rë'u.

Rdil-lè' Jesús Jacobo len Juan

⁵¹ Cati' chza' gal-la' dza ral-la' gatiè' Jesús len huèpè' yehua' yubá, benè' bayúdx tsijè' Jerusalén. ⁵² Bsölè'è yugu' bönni' gbaz queè' la'nörè' ca Lè', ati' yjaquè' tu yödzdau' quegac bunách Samaria tsajpa'què' ga uga'nè' tu dzò'. ⁵³ Cutu glunè' Jesús ba la'n bönni' yödza na' le chnac queè' Jerusalén zijè'. ⁵⁴ Cati' gualalé'ineè' lè ni Jacobo len Juan, bönni' uséd queè', tè' Jesús:

—Xan, ¿naru' gnábtscatu' huötj guiza' yehua' yubá le usnít lequè', guntu' ca na' benè' Elías?

⁵⁵ Bueycjè' Jesús len gdil-lè' lequè', rnè':

—Cutu nózili' bizxa bö' dzag lbi'ili'. ⁵⁶ Bida' ni neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, clèg quiè usnitia' yöl-la' na'bán quegac bunách, san bida' duslá' bunách.

Ni'r yjaquè' yödza yubl.

Nup tè'ni tsjaclen Jesús

⁵⁷ Tsal ni' yu'uquè' nöz Jesús len bönni' da'què' Lè', bdxinè' ni' tu bönni', len rè' Jesús:

—Xan, rè'nda' sál'ena' Li' gátitèz ga tsiju'.

⁵⁸ Jesús rè' lè':

—Yugu' böza', nacuá' znan guiöj quecba', ati' yugu' bguindau', dxiagac lidxcba', san neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, cutu dè quia' ga gata' uzí' ladxa'a.

⁵⁹ Ni'r gudxè' bönni' yubl Jesús, rnè':

—Gda' neda'.

Bönni' ni gudxè' Lè':

—Xan, benn neda' latj huöja' zi'al lidxa' ga gdxinr dza chbucacha'a-nè' xuzá'.

⁶⁰ Jesús gudxè' lè':

—Bè' latj bönni' chzoa latiè' lucachè'è nup chnat quequè', san li', gyeaj, yjen lban ca gna bè'è Dios.

⁶¹ Ni'r bdxinè' yetúè' ca', rè' Jesús:

—Xan, rè'nda' sál'ena' Li', san benn neda' latj tsija' zi'al tsajzéygacda'-nè' didza' di'a dza quia'.

⁶² Jesús gudxè' lè':

—Nútitèz bönni' rui' ladxè'è le rac yödzyú naquè' ca bönni' ruga'nè'-ba' bédx len ruyúè' zaca' cúdzu'lè'. Nu run cni cutu nac lsaca' tsaz ga rna bè'è Dios.

Rsölè'è Jesús tsonnlalj yu chiè' bönni' tsjenquè' lban

10 Gdöd glac lè ni, gröè' Xanru' yetsonnlalj yu chiè' ca' bönni' uséd queè', ati' bsölè'è lequè' chop hueajquè' la'nörè' ca Lè' tsjaquè' yúgu'tè yödza len yödzdau' gap chzoa tödè' Lè'. ² Gudxè' lequè':

—Le nactè, dètsca dxin quia', le nac ca tu la' yèl zxon ga nu tsajchíb, san nabábz huen dxin quia'. Qui lè ni na', gul-gáta'yu lahuè' Dios, naquè' Xan la' yèl na', gsölè'è yugu' huen dxin ga nac la' yèl queè'. ³ Gul-tséaj na'a. Gul-yutsca', neda' rsöla'a lbi'ili', nacli' ca bö'cu' zxila' zjacba' ladjcba' bö'cu' zuga' snia'. ⁴ Cutu gua'li' yöxj dumí ni bzud yöt, len cutu gua'li' yetú cö' löl-li', len cutu tseyli' gü'lenli' bunách didza' gap nac la' nöz. ⁵ Gátitèz yu'u ga tsazli', zi'al gnali': "Le rbequi dxi ladxi' gac quegac bunách nacuá' yu'u ni." ⁶ Chqui' zoa ni' nu bönni' rö' dxi ladxè'è, uga'nlen lè' le rbequi dxi ladxi' na' gnabli', san chqui' cuzóa ni' nu bönni' cni, uga'nlen lbi'ili' le rbequi dxi ladxi' na' gnabli'. ⁷ Gul-gán yu'u ga na' tsazli' len gul-gu'aj gul-gagu bi lunnè' queè'li', le udzölcznè' bönni' huen dxin le gahuè'. Cutu tödli' yu'u yu'u. ⁸ Gátitèz yödza tsazli' ati' lun lbi'ili' ba la'n, gul-gagu le lucu'è lauli'. ⁹ Gul-ún nup te'li' nacuá' yödza na', len gul-guie' lequè': "Chbdxin ga zoali' le rna bè'è Dios." ¹⁰ Gátitèz yödza tsazli', chqui' cutu lun lbi'ili' ba la'n, gul-rúj tsajsoali' la' nöz qui yödza

na', gnali': ¹¹ “Bächtö qui ladzli' da' lal-abtu' ruquindjtu' lei, le ruluí' nabága'li' zxguia', san ral-la' gnózili' lè ni, chbdxin ga zoali' le rna bè'è Dios.” ¹² Neda' rëpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguè' Dios quegac bunách, la'zaca' la'guí'ir bunách yödZ ni' ca la'zaca' la'guí'i bunách yödZ Sodoma, nup ni' busnitiè' Dios.

Le gac quegac nup culubí'i ládxi'gac

¹³ Gnè' ca' Jesús:

—Bica' bayechi' lbi'ili', bunách yödZ Corazín. Bica' bayechi' lbi'ili', bunách yödZ Betsaida. La'naru' glac lu yödZ Tiro len lu yödZ Sidón yugu' yöl-la' huac rubani ca yugu' le bena' ga zoali', dza ni'tè lubí'i ládxi'què' bönni' ni', lacuè' lari' ca'z len la'gu'è dö cuinquè', le uluí' chgulubí'i ládxi'què'. ¹⁴ Qui lè ni na', cati' gdxin dza gchuguè' Dios quegac bunách, saca' qui'rli' ca la'zaca' la'guí'è bönni' Tiro len Sidón. ¹⁵ Lbi'ili', bunách Capernaum. ¿Naru' cugúc queèli' ca gyèpli' ga nu ryaz yehua' yubá? Huötjli' tsajtsazli' latj chul quegac nup natgac.

¹⁶ Ni'r gudxè' yugu' bönni' uséd queè' Jesús, rnè':

—Nu ruzé nag lbi'ili', ruzé nag ca' neda', ati' nu rucá'n lbi'ili' ca'z, rucá'n ca' neda' ca'z, len nu rucá'n neda' ca'z, rucá'n ca' ca'z Xuza', nasölè'è neda'.

Tu'dxinè' ga zoè' Jesús bönni' yjenquè' lban

¹⁷ Cati' guludxinè' ga zoè' Jesús tsonnalj yu chiè' bönni' na' bsölè'è Lè', yjenquè' lban, ta'né':

—Xan, tun ca rnatu' bö' xöhui' cati' ruguntu' dxin lau' Li'.

¹⁸ Jesús gudxè' lequè':

—Neda' blé'ida' Satanás tu' xöhui', gbix zxan luzxbá ca run yös, ryaz luyú. ¹⁹ Gul-yutsca', neda' nudöda' lu na'li' yöl-la' uná bè' söncli'-ba' bël snia' len xajnö' ati' cutu bi gac queèli', ati' uxicjli' lu yöl-la' uná bè' qui tu' xöhui', nu curle'i

rè'u dxi'a. ²⁰ Na'a, gul-dziji, clëgz le tun ca rnalí' bö' xöhui', san le nayujgac lali' lu guich ni' yehua' yubá.

Rudzijnè' Jesús

²¹ La' ni'z rudzijnè' Jesús, dzaguè' Lè' Dios Bö' La'y, rnè':

—Rgu'a Li' yöl-la' ba, Xuza', nacu' Xani yehua' yubá len Xani luyú ni, le bucachu'u yugu' lè ni lauquè' bönni' tac szxöni len bönni' ta'yejni'i, san bului'icnu'-bi' bi'idau' ca nac. Ca' gac, Xuza', le cni bdzag ladxu'u.

²² Ni'r gnè':

—Yúgu'tè budödè' lu na'a Xuza'. Nutu nu bönni' nöznè' Nu naquè' Zxi'nè' Dios, san tuzè' Dios Xuz nöznè', ati' nutu nu nözi Nu naquè' Dios Xuz, san tuzè' Zxi'nè' nöznè', ati' gnózigac ca' nup na' Zxi'nè' rë'nnè' ului'inè' lequè' Xuzè'.

²³ Ni'r buyuè' yugu' bönni' uséd queè' Jesús len rë' lequè':

—Bica' bagac nup ta'le'i le rlé'ili' lbi'ili', ²⁴ le rëpa' lbi'ili': Glè'nnè' la'lé'inè' le rlé'ili' zian bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios len bönni' gulaná bè'è, san cutu gulané'inè' lei. Glè'nnè' la'yönnè' le ryónili', san cutu gulayönnè' lei.

Bönni' Samaria naquè' tsahui'

²⁵ Ni'r gyasè' bönni' gdau' usèdi, len quiè si' bè'è Jesús, gnabnè' Lè', rnè':

—Bönni' Usèdi, ¿bizxa ral-la' guna' quiè gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu?

²⁶ Jesús rë' lè':

—¿Bizxa caz nayúj lu guich lu zxba queè' Moisés? ¿Nacx rusaca' quiu' lè na' rulabu'?

²⁷ Bubi'è didza' bönni' na', rnè':

—Cni rna: Gdxi'inu' Xanu' Dios gdu ladxu'u, len lu gdu icj ládxi'da'u, len lu gdu yöl-la' run quiu', len lu gdu yöl-la' rejni'i quiu', ati' gdxi'inu' böchi' lza'u ca nadxí'i cuinu'.

²⁸ Jesús rë' lè':

—Dxi'adau' bubi'u didza'. Ben cni, ati' gata' quiu' yöl-la' na'bán na'.

²⁹Le gu'nnè' bönni' na' ubíj dxi'a cuinè', rē' Jesús:

—¿Nuzza na' böchi' lza'a?

³⁰Bubi'è didza' Jesús, rē' lè':

—Gz'è Jerusalén bönni', rudinniè', zijè' yödZ Jericó. La' nöz ni' gulazönè' lè' gban. Gulagüè' lari' nacué' len glunè' lè' huè'. Ni'r guluzé'è ni', nuca'nquè' lè', chratczè'. ³¹Ni'r gdödè' la' nöz ni' bxuz. Cati' blé'inè' bönni' huè' na', tsla'l gdödè'. ³²Gdödè' ca' ni' bönni' nababè' zxi'n xsoè' Leví, bönni' na' tunè' dxin qui gdau'. Cati' blé'inè' lè', tsla'l ca' gdödè'.

³³Lézca' yu'è nöz na' bönni' Samaria, ati' bdxinè' gal-la' ga dè' bönni' huè' na'. Cati' blé'inè' lè', buechi' ladxè'è lè'.

³⁴Gbiguè'è ga na' dè', ati' glu'è le za len xisi uva nal lu huè' queè', len buchólinè' lei lari'. Ni'r bdxie' lè' cúdzu'ba' böa' queè' len bu'è lè' yu'u ga ta'dxinè' bönni' yu'uquè' nöz, ati' ni' ben chi'è lè'.

³⁵Cati' za' rení yetú dza, len chzoa uzé'è ni' bönni' Samaria na', glijè' lazxjè' qui chop dza, le buca'nè' lu nē'è bönni' xan yu'u na', rē' lè': “Ben chi'è bönni' ni, len chqui' utóu' yelati' dumí, ubi'a quiu' neda' cati' huóda'.” ³⁶Na'a, ¿nacx runi li'? ¿Núzxalè' bönni' yonn ni guquè' böchi' lzè'è bönni' na' glu'è dō' queè' bönni' gban?

³⁷Bubi'è didza' bönni' gdau' usèdi na', rē' Jesús:

—Bönni' na' buechi' ladxè'è lè'.

Ni'r Jesús gudxè' lè':

—Gyeaj na'a, yjen ca' li'.

Le benè' Jesús lidxcnu Marta len María

³⁸Ni'r bu'è nöz Jesús, bdxinè' tu yödZ-dau' ga ni' bchè'nu Lè' lidxnu ngul lènu Marta. ³⁹Marta ni zoanu ngul zxilnu lènu María, ati' María na' gró'tènu ga nac xni'è Jesús, ruzé' nagnu xtidzè'è.

⁴⁰Marta na' bubi bugui'nu, zian dxin

runnu, ati' gbíga'nu ga na' zoè' Jesús, rēnu Lè':

—Xan, ¿naru' cu rui' ládxi'tsu' neda' le nuca'nbi' neda' bi'i zxila' ni, ati' tuza' runa' dxin? Gudx-bi' gáclenbi' neda'.

⁴¹Bubi'è didza' Jesús, rē'-nu:

—Marta, Marta, ruúbi ruguí'itsquinu', len zian le rui' ladxu'u runu'. ⁴²Tuz le run bayúdx nu gun, ati' María ni gróbi' lè na' nactèr dxi'a, ati' lè na' gróbi' cutu gdua queèbi'.

Ca ral-la' ulidzru'-nè' Dios

11 Tu dza ni' rulidzè' Dios Jesús. Cati' budx bé'lenè' Dios didza', rē' Lè' tuè' bönni' uséd queè', rnè':

—Xan, bsèdi netu' ulidzru'-nè' Dios güi'lentu'-nè' didza', ca benè' Juan, busèdnè' bönni' da'què' lè'.

²Ni'r Jesús rē' lequè':

—Cati' ulidzli'-nè' Dios güi'lenli'-nè' didza', gul-ná:

Xuztu', zu' yehua' yubá, gac zxön lau'.

Gda gna bè'u.

Luyú ni gac ca rdzag ladxu'u Li', ca na' rac ni' yehua' yubá.

³Benn le gágutu' na'a dza.

⁴Bnit lau netu' dul-la' nabága'tu'

Ca netu' ca' runít lautu' nup bi tun queètu'.

Cutu gu'u latj si' bè' netu' le xöhui',

San buslá netu' lu na' nu rua' dō'.

⁵Jesús rē' ca' lequè':

—Chqui' zoè' bönni' nutsè'è ladjli', len zoè' böchi' lzè'è, len chqui' tsi-jè' ga na' zoè' ladxi' yèl, ati' ulidzè' lè', gnè': “Böcha'a, benn quia' tsonn yöt xtil ⁶le zi'a bdxinè' quia' böchi' lza'a, zè'è zi'tu', san cutu bi dè gu'a-nè' gahuè'.” ⁷¿Naru' ubi'è didza' cni bönni' na' zoè' yu'u, guiè' lè': “Cutu utsa'u neda'. Chnayéj yu'u, ati' chdélencbi' neda' bi'i quia'. Cutu gac tsasa' bi gunna' quiu'?” ⁸Neda' rēpa' lbi'ili': Zal-la' cutu tsasè' bi unödzejè' queè' le naquè' böchi' lzè'è, san tsasè' len unödzejè' queè'

yúgu'tè le rquinnè' quiè cutur upizxjnè' lè'. ⁹ Qui lè ni na' rëpa' lbi'ili': Gul-náb, ati' Dios gunnè' queëli'. Gul-quílj, ati' gdzöl queëli'. Gul-lídz ra' yu'u, ati' tsalj queëli'. ¹⁰ Nu mab, rzi' qui, ati' nu rguilj, rdzöl qui, ati' nu rulídz ra' yu'u, ryalj qui.

¹¹ 'Chqui' zoè' bönni' nutsè'è ladjli', naquè' xuz, len chqui' gnábibi' lè' yöt xtil zxi'nè', çnaru' unödztjstè' queëbi' guiöj? Chqui' gnábibi' lè' tuba' böl, çnaru' unödztjstè' queëbi' bël? ¹² Chqui' gnábibi' lè' dxit qui börj, çnaru' unödztjstè' queëbi' xajnö'? ¹³ Cni nac, chqui' naci' lbi'ili' huia'dö' san nózili' unödztjli' queebi' zxi'nli' le nac dxi'a, nactër löz gunnè' queëli' Dios Bö' La'y Xuzli' zoè' yehua' yubá, nul-li' gnábili' Lè'.

Ta'né' runè' dxin Jesús len yöl-la' huac qui tu' xöhui'

¹⁴ Tu dza bubijè' bö' xöhui' yu'u bönni' Jesús, le run ga curné'. Cati' burúj bö' xöhui' na', bè'è didza' bönni' na' cugné', ati' gulubani bunách nacua' ni'. ¹⁵ La'gac bunách nacua' ni' ta'ná:

—Len yöl-la' huac qui tu' xöhui' Beelzebú, xangac bö' xöhui', rubijè' yugu' bö' xöhui' na'.

¹⁶ Glè'ni la'zi' bè' Jesús yela'gac bunách na', ati' gulanabi Lè' gunè' tu le gac bè' za' yehua' yubá. ¹⁷ Ráquibe'inè' Jesús le ta'zá' ládxi'què', ati' rè' lequè':

—Gátit'téz ga ta'ná be'i lza'gac bunách, chqui' la'rúj chopl la' leygac z bunách na', la'nít. Chqui' la'rúj chopl bunách nacua' tu yu'u, udx quegac. ¹⁸ Lèzca' cni rac qui Satanás, tu' xöhui', lèzca' nazí' lei Beelzebú. Chqui' la'rúj chopl nup da'gac lei, çnacx gac gdia' yöl-la' uná bè' qui? çRnátsali' na'a: len yöl-la' huac qui Beelzebú rubija' yugu' bö' xöhui'? ¹⁹ Chqui' neda', len yöl-la' huac qui Beelzebú rubija' yugu' bö' xöhui', çnuzxa runn quegac nup da'gac lbi'ili' yöl-la' huac tu'bíj yugu' bö' xöhui'? Qui

lè ni na', nup ni nacgac bè' nachíxili'. ²⁰ Chqui' neda', len yöl-la' huac queè' Dios rubíjgaca' bö' xöhui', le nactè chbdxin ga zoali' le rna bè'è Dios.

²¹ 'Cati' dè lu nè'è le rneynè' bönni' nal, len run chi'è lidxè', nac chi'i dera le dè queè'. ²² Na'a, chqui' zè'è yetué' bönni' náltèrè' ca lè' len uxicjè' lè', ni'r cuè' yúgu'tè le rneynè', lè na' ruzxöni ladxè'è, ati' quisiè' le dè queè' bönni' na'.

²³ 'Nu curaclen neda', rdá'baga' neda'. Nu curutublen neda', ruslás nu na'.

Ca nac qui bö' xöhui' rudxín xlatj

²⁴ Gnè' ca' Jesús:

—Cati' r-ruj lu bönni' bö' xöhui', rda gap nabídx, rguilj ga uzí' ladxí'. Chqui' cutu gdzöl qui, gna: “Huöja' xlatja' ga ni' bruja.” ²⁵ Cati' rudxín ni', rajxaca' bönni' na', naquè' ca tu yu'u chnulúa len chnabá'a quiè nu tsajsóa ni'. ²⁶ Ni'r reaj len rajxí' yegádx bö' xöhui', nácgactër xöhui' ca lei, ati' ta'yú'u bönni' na'. Na'a, le rac queè' bönni' na' nayáli'tèr ca le guc queè' zi'al.

Le nac bica' ba le nac gdu

²⁷ Tsal ni' ru'è didza' ni Jesús, bè'nu zidz didza' ngul nútsa'nu ladj bunách zian na', rnanu:

—Bica' ba ngul na' bia'nu Li' lè'nu, len bica' ba ca' lchu'nu ga na' gudxu'u.

²⁸ Bubi'è didza' Jesús, gnè':

—Nácgactër bica' ba nup ta'yöni xtidzè'è Dios len tun ca ma.

Ta'nabnè' Jesús gunè' le gac bè' nuzxa naquè'

²⁹ Tsal ni' ta'biga' ga zoè' Jesús bunách zian, gzu lahuè' ru'è didza', mè':

—Ta'nabi neda' bunách tua'dö' ni gna' le gac bè' ga za' yöl-la' huac quia', san cutu bi le gac bè' la'lé'inè'. Tuz le gac bè' ca na' guc queè' Jonás la'lé'inè'. ³⁰ Ca na' guc queè' Jonás, guquè' tu le nac bè' laugac bunách yöd z Nínive, lèzca'

cni gac quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, gaca' tu le gac bë' laugac bunách dza ni zoaru' na'a. ³¹ Cati' gdxin dza gchuguë' Dios quegac bunách len cuequi xbeynë' bunách dza ni zoaru' na'a, Dios uchisë'-nu ngul dza ni'të gna bé'inu bunách luyú ni' dë tsla'a ga rdöd gbidz beo' ziaq, ati' le bennu uluí' nabága'gac bunách ni zxguia', le bidnu lënu, brujnu ga nac zi'tu' quië duzé nagnu didza' rejni'i bë'ë Salomón, bönni' gna bé'inë' bunách Israel, san na'a, zoa' ni neda', len náctëra' blau ca Salomón na'. ³² Lëzca' cni, Dios uchisë' bönni' gulacu'ë yödz Nínive cati' gdxin dza gchugu bë'ë quegac bunách len cuequi xbeynë' bunách dza ni zoaru' na'a, ati' le glunë' uluí' nabága'gac bunách ni zxguia', le gulubí'i ládxi'quë' bönni' Nínive cati' gulayönnë' lban benë' Jonás, ati' na'a zoa' ni neda', len náctëra' blau ca Jonás na'.

Le rgu'u yení' lu icj ládxi'dau'ru'

³³ Gnë' ca' Jesús:

—Cati' nu ruquel-la' gui', cutu rgu'u lei ga nagachi', len cutu rudusi' lei gui'n, san ruzóa lei xtsa' ga lna', quië uzeni' quegac nup ta'yáz yu'u na'. ³⁴ Yöj lauru' nac ca tu le rgu'u yení' lu icj ládxi'dau'ru'. Chqui' yöj lau' nac dxi'a, gdu-teo' yudz le nac yení', san chqui' nac xöhui' yöj lau', gdu-teo' yudz le nac chul xöhui'. ³⁵ Ben chi'i cuinu' na'a, cui huöac chul lë na' rgu'u yení' lu icj ládxi'da'u. ³⁶ Cni nac, chqui' gdu-teo' nadzë'iznu' le nac yení' len cutu bi zoalen li' le chul xöhui', yúgu'të glé'inu' dxi'a ca rac cati' ruzeni' quiu' gui'.

Ruquë' Jesús yugu' bönni' gdau'

³⁷ Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús, bu-lidzë' Lë' tsajtágulenë' lë' bönni' gdau' fariseo. Cati' gyazië' Jesús lidxë' bönni' gdau' na', grö'ë rahuë'. ³⁸ Cati' blé'inë' Lë' bönni' gdau' fariseo na', bubannë'

le cutu gdib në'ë Jesús cati' zi'a gahuë'. ³⁹ Xanru' rë' lë':

—Lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, rguib cuinli' ca rguibli' láhuilgac le ri'iji ráhuili', san lu icj ládxi'dau'li' ruhuídi'li' len rza' ládxi'li' le cunác. ⁴⁰ Lbi'ili', bönni' curëjni'li'. ¿Naru' cu nózili', Nu ben le zoa lahuiz ben ca' le yu'u lë'il? ⁴¹ Na'a, gul-gún gun le dë queëli', ati' ni'r huöac dxi'a yúgu'të le dë queëli'.

⁴² 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo. Rguizxjli' qui gdau' tu cuia tsa tu chi cuia le rzi'li' qui xhueaj, len qui guixi' rud, len quegac guixi' cuandau', san rudödzli' le nac tsahui' len yöl-la' nadxí'i queëli' Dios. Yugu' lë ni run bayúdx gunli', len cutu uca'nli' yezíca' lë na' runli'.

⁴³ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo. Ré'nili' cö'li' gap nac blau lu yu'u ga rudubli' rusëdli' queë' Dios len ré'nili' lulídz lbi'ili' ba zxön bunách gap nac lahui' laugac bunách.

⁴⁴ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi, lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' rulu'iz tsahui' cuinli', le nacli' ca nacgac yeru ba quegac nup natgac le cunala'gac, ati' ta'dá láhuigac yeru ba na' bunách len cutu táquibe'inë'.

⁴⁵ Ni'r bubi'ë didza' bönni' gdau' usëdi raquë' zxba queë' Moisés, rë' Jesús:

—Bönni' Usëdi, cati' rnau' cni, netu' ca' runu' zi'.

⁴⁶ Jesús rë' lë':

—Bica' bayechi' ca' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi racli' zxba queë' Moisés, le ruspága'cli' bunách yua' zi'i le cugác nu gua', san lbi'ili' ni lati'z cutu ruláhuili' lei len na'li'.

⁴⁷ 'Bica' bayechi' lbi'ili', le rchisli' lguitj qui ba ga nagáchi'quë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, bönni' ni' guludöddë' lequë' xuz xtau'li'. ⁴⁸ Cni nac, runli' lna' lau runli' tuz le glunë' xuz xtau'li' le guludöddë' lequë' xuz xtau'li'

na', ati' lbi'ili' rchisli' lguittj qui ba ga nagáchi'queè'.

⁴⁹Qui lè ni na', lu yöl-la' rejni'i queè', Dios gnè' cni: "Gsöla'a quequè' bönni' lu'è didza' uláz quia' len yugu' bönni' gbaz quia', ati' yugu' bönni' ni, la'què' ludödcde', len yela'què' la'bía ládxi'queè'." ⁵⁰Cni gunè' Dios le cuequi xbeynè' bunách dza ni zoaru' na'a, ni'a qui rön quegac yúgu'tè bönni' glu'è didza' uláz queè', bönni' ni' guludödi lequè' bunách cati' gzu lau zi'a rata' yöd-zlyú ⁵¹ga gzu lau nu budödi Abel, ga bdxintè guludöddè' Zacarías, bönni' na' guludöddè' gatsj lahui'! ga dè bcugu la'y ga na' tu'zégui'queè'-ba' böa' bédxdau' lahuè' Dios len ga zoa latj la'y. Qui lè ni na', rëpa' lbi'ili', Dios cuequi xbeynè' bunách dza ni zoaru' na'a, ni'a qui rön quegac yúgu'tè bönni' na' guludödcde' lequè' xuz xtau'li'.

⁵²'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gda' usèdi, racli' zxba queè' Moisés. La' lbi'izli' dè lu na'li' zxi'n guía qui latj ga rdzóliru' yöl-la' rejni'i. Lbi'ili' cutu rya-zli', ati' ruzága'li' xnözgac nup tè'ni la'yáz.

⁵³Cati' budx bé'lenè' lequè' didza' ni Jesús, gualéytsquinè' Lè' bönni' gda' tu'sèdi len yugu' bönni' gda' fariseo, ati' gulazú lauquè' ta'nabi yúdxtsquinè' Lè' ca nac zian le tac, ⁵⁴le tu'bijè' Lè' didza' quie' gac luquie' Lè' ni'a qui didza' ubi'è.

Rusèdnè' Jesús ca nac yöl-la' rulu'z tsahui' cuini

12 La' dza na'z guludúb ga zoè' Jesús zian gayuá' bunách ga bdx-intè ta'rörliz lza'gac bunách na'. Ni'r gzu lahuè' Jesús rè' zi'al yugu' bönni' usèd queè', rnè':

—Gul-gún chi'i cuinli' qui le nac ca xnè'i yöt xtil quequè' bönni' gda' fariseo, le nac yöl-la' rulu'z tsahui' cuini quequè'. ²Cutu bi dè le nac landau'z le

cuglá' lahui, len cutu bi dè le nagachi' le cugác bè'. ³Qui lè ni na', yúgu'tè le chgnali' ga nac chul, la'yöni lei bunách ga nac lu yení', ati' didza' bè'li' bagachi'z ga gzoa lu yu'u nayéyj, gac lban qui ga nac lahui' laugac bunách.

Nu ral-la' gádxiru'

⁴Gnè' ca' Jesús:

—Bócha'adau', rëpa' lbi'ili': Cutu gádxili' bönni' tu'dödcde' bunách, ati' tód na' cutur bi gac lunè' quegac. ⁵Ului'ida' lbi'ili' nu ral-la' gádxili'. Gul-gadxi Nu na' gac ugúa yöl-la' na'bán queè'li', len tód na' dè lu nè'è yöl-la' uná bè' chu'nè' lbi'ili' lu gui' gabíl. Ja, rëpa' lbi'ili', gul-gadxi Nu na'.

⁶'Naru' cu túti'queè'-ba' gáyu'ba' bguindau' len chop dumí lasdau'? Nituba' lecba', cutu ral ladxè'è-ba' Dios. ⁷Lèzca' cni, yúgu'tè guitsa' icjli' nababgac lahuè' Dios. Qui lè ni na', cutu gádxili'. Nazáca'tèrli' lbi'ili' ca zianba' bguindau'.

Nup ta'ná náquigac queè' Jesús

⁸Gnè' ca' Jesús:

—Rëpa' lbi'ili': Yúgu'tè bönni' ta'né' náquicnè' quia' neda' laugac bunách, lèzca' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, gnia' náquicnè' quia' lauquè' gbaz la'y queè' Dios, ⁹ati' bönni' ta'dá'baguè'è náquicnè' quia' laugac bunách, lèzca' neda' tá'baga'a náquicnè' quia' lauquè' gbaz la'y queè' Dios.

¹⁰'Yúgu'tè nup bi la'né' quia' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, gac unít lahuè' leygac Dios, san nu gnè' zi' queè' Dios Bö' La'y, cutu unít lahuè' nu na' Dios.

¹¹'Cati' la'ché'è lbi'ili' gap nac lu yu'u ga tu'dubè' tu'sèdè' queè' Dios bönni' judío, len lauquè' bönni' la'bequi xbeynè' lbi'ili', len lauquè' bönni' dè lu na'què', cutu ubi ugu'i'ili' nax gunli' o bizxa didza' ubi'ili', o bizxa gnali'. ¹²La'

dza na'z usédnë' lbi'ili' Dios Bö' La'y le ral-la' gnali'.

**Huac gun ga gal ládxi'ru'-në'
Dios yöl-la' tsahui' queëru'**

¹³Rë' Jesús bönni' nutsë'ë ladj bunách zian na', rnë':

—Bönni' Usédi, gudxë' böcha'a gunnë' uláz quia' le guta' queë' xuztu'.

¹⁴Jesús rë' lë':

—Bönni'. ¿Naru' zoa nu buzóa neda' ca nu cuequi xbey lbi'ili', o nu gun gatsj le dë queëli'?

¹⁵Ni'r gudxë' bunách nacuá' ni' Jesús, rnë':

—Gul-yutsca'. Gul-gún chi'i cuinli' cui uhuídi'li'. Le uzi'ë xbey bönni' cutu nacz le zian le dë queë'.

¹⁶Ni'r bé'lenë' lequë' didza' Jesús, benë' lsaqui', rnë':

—Zoë' bönni' rlé'inë' yöl-la' tsahui' queë', ati' szxöni runódzj glap lu xyuë'.

¹⁷Ni'r gza' ladxë'ë bönni' na', rnë':

“¿Nacx guntsa'? Cutu dë ga gun chi'a le rulá' quia'.” ¹⁸Ni'r rnë': “Cni guna'.

Uquindjca' yu'u ga run chi'a le rulá' quia', ati' guna' yugu' yu'u zxöntër ca', ati' ni' gun chi'a le rulá' quia' len yugu' le dë quia'.

¹⁹Ni'r gac guië cuina': Chdëtsca quia' zian le chnutuba', le gáhuída' zian iz. Uzi'tsca ladxa'a. Gui'j gahua', len udzjda'.”

²⁰Ni'r Dios rë' lë': “Li', bönni' cunözi. Na'a dzö' gatiu'. Na'a, ¿nuzxa caz gaqui qui, lë na' chnutubu'?”

²¹Cni rac queë' bönni' rutubë' la' queëzë' yöl-la' tsahui', len cutu runë' le nac ca yöl-la' tsahui' lahuë' Dios.

Dios run chi'ë bunách queë'

²²Gdöd ni' gudxë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili': Cutu ubi uguí'ili' ni'a qui le gui'j gáguli', lë na' nabánili', o ni'a qui lari' gáguli'. ²³Nacr lsaca' yöl-la' na'bán queëli' ca le ráguli', ati' nacr lsaca' gdu ca nayá' nabinli' ca

lari' ráculi'. ²⁴Gul-yutëz ca rac queeba' beycj. Cutu tazba', len cutu ta'lapba', len cutu nacuá' queeba' ga lun chi'iba' le rulá' queeba', san Dios rugahuë' lecba'.

¿Naru' cu nazáca'tërli' lbi'ili' ca yugu' bguindau'? ²⁵¿Nuzxa caz bönni' nutsë'ë ladjli' gac gunë' ga soë' gbanë' yetú chi'i'dau'z le ruúbi ruguf'i ládxi'-dau'huë'? ²⁶Qui lë ni na', chqui' cugác gunli' lë ni nac cuidi'z, ¿bizx quië ruúbi ruguí'ili' ni'a qui le nac zxöntër?

²⁷'Gul-yutëz ca ta'zxón yöjdau'. Cutu tun du lari' len cutu tab lari', san rëpa' lbi'ili', cutu gucr lach ca nacgac yöjdau' ni lari' gucuë' Salomón, zal-la' szxöni guta' queë' yöl-la' tsahui'.

²⁸Chqui' runë' lach Dios yugu' yöj guíxi'dau' rö'gac na'a ladj guixi', ati' cxö huidzj la'gu'ë leygac lu gui', ¿naru' cu gunë' queëli' le zxöntër ca', lbi'ili', curéjlë'li' Dios gdu ládxi'li'?

²⁹Qui lë ni na', cutu güi' ládxi'li' le ral-la' gáguli', len le ral-la' gui'jli', len cutu ubi uguí' ládxi'dau'li'.

³⁰Yúgu'të lë ni ta'guílj bunách yödzlyú ni, san chnözcznë' Xuzli' Dios yugu' le rquínili'.

³¹Gul-güi' ládxi'li' tsazli' ga rna bé'ë Dios, ati' yúgu'të lë ni cu'ë xnöz queëli'.

Yöl-la' tsahui' rgu'ru' yehua' yubá

³²Gnë' ca' Jesús:

—Cutu gádxili', lbi'ili' na' nacli' yugu' bö'cu' zxíla'dau' quia'. Nababzli' zoali' san rdzag ladxë'ë Xuzli' Dios gunnë' lbi'ili' latj tsazli' ga ni' rna bé'ë Lë'.

³³Gul-guti' le dë queëli' len gul-nódzj quegac bunách yechi'. Cni gac, gunli' queëli' yöxj dumí le cutu gac ditj, len cu'li' yehua' yubá yöl-la' tsahui' na' cutu ubídx udú, ga ni' cutu gdxin gban len cutu usnitba' lei böa'dau' qui.

³⁴Ga ni' dë yöl-la' tsahui' queëli', ni' güi' ládxi'li' gdxinli'.

Ral-la' soaru' ban ládxi'

³⁵Gnë' ca' Jesús:

—Gul-zóa sina' len gul-quel-la' gui' le uzení' queëli'. ³⁶ Gul-gác ca bönni' huen dxin ta'bözë' dza huödë' xanquë', bönni' zijë' lni qui yöl-la' rutság na', quië cati' udxinë' len ulidzë', la' la'saljtë' queë' tsazië'. ³⁷ Bica' bagac huen dxin na' la'cu'ë ban ladxí' cati' huödë' xanquë'. Le nactë rëpa' lbi'ili', upá' cuinë' xanquë' na', ati' gunë' ga la'bö'ë ga lahuë', ati' cu'ë le lahuë'. ³⁸ Zal-la' huödë' cati' chral o gdu ladxí' yël, chqui' duxaquë' lequë' nacu'ë ban ladxí', bica' bagac huen dxin na'. ³⁹ Lë ni ral-la' gnózi!'. La'-naru' nöznë' xan yu'u bizxa dza huadxín gban, uspán ladxë'ë len cutu gu'ë latj bönni' udxíë' yeru lidxë', cui cuanë' le dzö' lidxë'. ⁴⁰ Qui lë ni na', gul-zóa ban ladxí' ca' lbi'ili', le huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, dza curbözli' neda'.

Bönni' huen dxin tsahui' len bönni' huen dxin cunác tsahui'

⁴¹ Ni'r Pedro gnabnë' Jesús, rnë':

—Xan, ¿naru' rë'u netu'z lë ni runu' lsaqui', o rë'u ca' cni yúgu'të bunách?

⁴² Rë' lë' Xanru':

—¿Nuzxa na' bönni' huen dxin tsahui' len réjni'inë', dë lu në'ë uláz queë' xanë'? Bönni' ni, xanë' udödë' lu në'ë lidxë' quië cati' gal-la'r lahuë' bönni' nacu'ë lidxë', gu'ë qui queëquë' le lahuë'. ⁴³ Bica' ba bönni' huen dxin na' cati' huödë' xanë', duxaquë'ë lë' runë' cni dxin na' nudödë' lu në'ë. ⁴⁴ Le nactë rëpa' lbi'ili', udödë' xanë' lu në'ë bönni' huen dxin tsahui' na' yúgu'të le dë queë'. ⁴⁵ Chqui' gáquinë' huadzeynë' huödë' xanë' bönni' huen dxin cni, ati' su lahuë' gu'ë dö' quequë' yezíca'rë' huen dxin, bönni' len ngul, len su lahuë' gui'j gahuë' len súdxinë', ⁴⁶ ni'r huödë' xanë' bönni' huen dxin na' cati' curbözë' lë' len cati' curáquibe'inë', ati' usaca' zi'ë bönni' huen dxin cunaquë' tsahui' na', len

gchuguë' queë' ca narugu quequë' bönni' cuta'yejlë'ë.

⁴⁷ Bönni' huen dxin na' nöznë' le rë'n-në' xanë', len cutu zoë' sina', len cutu runë' ca rnë' xanë', bönni' ni, szxónitër quinë' lë' xanë'. ⁴⁸ Chqui' cutu nöznë' le rë'nnë' xanë' bönni' huen dxin, len gunë' le gun ga gbaguë'ë le quinë' lë' xanë', bönni' ni quinë' lë' láti'dau'z. Bönni' yu'u lu në'ë szxöni, szxöni unabë' xanë' lu në'ë, ati' bönni' na' xanë' nuzxöni ladxë'ë lë' szxöni, szxónitër ca' unabë' xanë' lu në'ë bönni' huen dxin na'.

Gun ga la'rúj chopl bunách le naquë' Jesús

⁴⁹ Gnë' ca' Jesús:

—Bida' neda' djena' ga tsegui gui' yöd-zlyú ni, len la' bíqui'czda' chnaguel-la' gui' na'. ⁵⁰ Na'a, dë tu le ral-la' saca' qui'a le nac ca tu le gdilda' nis, ati' rö'a baníg ga gdxintë gac cni quia'. ⁵¹ ¿Naru' ráquili' bida' dulequi dxia' le rac yöd-zlyú ni? Rëpa' lbi'ili': Cutu. Bida' dulequia' le gun ga la'rúj chopl bunách. ⁵² Na'a su lau lula'alén lza'gac gayu' bunách nacuá' tu yu'u. Tsonnë' la'dá'baguë'ë chopë' nazi'quë' xtidza'a, ati' chopë' na' la'dá'baguë'ë tsonnë' na'. ⁵³ Nu bönni' zoabi' bi'i bönni' queë' tá'baguë'ë zxi'në' na', ati' bi'i bönni' na' tá'baga'bi' xuzbi'. Ngul zoabi' bi'i ngul queënu tá'baga'nu zxi'nnu na', ati' bi'i ngul na' tá'baga'bi' xna'bi'. Ngul zoanu ngul zxoá' lidxnu tá'baga'nu zxoá' lidxnu na', ati' ngul zxoá' lidxnu na' tá'baga'nu xtau' zxi'nnu.

Le nacgac bë' le tac na'a dza

⁵⁴ Gudxë' ca' bunách zian nacuá' ni Jesús, rnë':

—Cati' rlé'ili' za' böaj zaca' ga rbia gbidz, la' rnátëli': “Hual guiöj”, ati' cni rac. ⁵⁵ Cati' reycj bö' za' zaca' ga rdöd gbidz beo' ziaq, rnalí': “Udzá'a na'a”, ati' cni rac. ⁵⁶ Lbi'ili', bönni' rulu'íz tsahui'

cuinli'. Nózili' le ruluí' le rac luzxbá len le rac luyú ni, san cutu ráquibe'ili' le ruluí' le nacgac bë' tac dza ni zoaru' na'a.

Ral-la' ugá'nlenru' tsahui' nu rley rë'u

⁵⁷ Gnë' ca' Jesús:

—¿Bizx quië cutu rbequi xbeyli' la' lbi'izli' ca nac le nac tsahui'? ⁵⁸ Chqui' zoa nu bi unabi yudxi li' ati' zeajli' gdxinli' yúlahui', bë' ladxu'u ugá'nlenru' tsahui' nu na' tsal ni' yu'uli' nöz, cui uquí li' lahuë' bönni' cuequi xbeynë' lbi'ili', ati' bönni' cuequi xbey na' udödë' li' lu në'ë bönni' ruseyjë' lidx guia, ati' bönni' na' ruseyjë' lidx guia cu'ë li' lidx guia na'. ⁵⁹ Rëpa' li', cutu uruju' ni' cati' udxr quizzju' yúgu'të dumí lasdau' ral-lu'u qui nu na'.

Run bayúdx ubí'i ládxi'ru'

13 La' dza ni'z guladxinë' ni' bönni' ta'guíxjöi'në' Jesús ca benë' Pilato, budödcdë' la'quë' bönni' Galilea len gzxi'ë rön quequë', le bugútsi'në' xchöncha' böa' bëdx chguludödcdë'-ba' quië la'gu'ë lahuë' Dios xchöncha' na'. ² Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' ráquili' glacrë' bönni' dul-la' bönni' Galilea na' ca yezíca'rë' bönni' Galilea, le gulazaca' gulagui'ë cni? ³ Rëpa' lbi'ili': Cutu, ati' chqui' cutu ubí'i ládxi'li', nitli' ca' yúgu'tëli'. ⁴ Lëzca' cni guc quequë' chixzunë' bönni' ni', yajbaga' lequë' yu'u zian cuia na' nazí' lei Siloé, ati' glatië'. ¿Naru' ráquili' gulabága'tërë' zxguia' lequë' ca yezica' bunách nacué' Jerusalén? ⁵ Rëpa' lbi'ili': Cutu, ati' chqui' cutu ubí'i ládxi'li', nitli' ca' yúgu'tëli'.

Runë' Isaqui' Jesús quí yag higo curbía

⁶ Ni'r benë' Isaqui' Jesús, rë' lequë':

—Zoë' bönni', zoa yag higo nazë' ga nac la' yël queë'. Rajtiljë' le rbia yag na',

san cutu bi rdzölnë'. ⁷ Ni'r gudxë' bönni' runë' dxin la' yël queë' na', rnë': “Chguc tsonn iz rida' rdudilja' le cuia yag higo ni len cutu bi rdzöldä'. Bchugu lei. ¿Bizx quië rnig luyú ni?” ⁸ Ni'r bubi'ë didza' bönni' huen dxin na', rë' lë': “Xan, bca'n-gar lei yetú iztëz, ati' gzatsa' yu xzani len cu'a bëb xzani. ⁹ Chqui' cuia yag ni, gac dxi'a, san chqui' cutu bi cuia, ni'r gchugu' lei.”

Ruúnë' Jesús ngul ré'inu cati' nac dza la'y

¹⁰ Tu dza rusëdnë' Jesús bunách nacué' yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío cati' nac dza la'y quequë'. ¹¹ Zoanu ni' ngul chguc chixxunu' iz ré'inu, le yu'u lënu bö' xöhui' run ga te'i bunách, ati' nayéchutecznu rdanu, len cutu ca' rac ulí cuinnu. ¹² Cati' blé'inë'-nu Jesús, bulidzë'-nu, rnë':

—Nguldau', chböacu' qui guidzhuë' quiu'.

¹³ Ni'r bxoa në'ë lënu Jesús, ati' la' bulitë cuinnu, len glu'nu-në' Dios yöl-la' ba. ¹⁴ Ni'r gleyne' bönni' blau qui yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios. Rleyne' le bunë'-nu ngul na' Jesús cati' nac dza la'y. Gudxë' nup nacué' ni' bönni' blau na', rnë':

—Xop dza nacué' runru' dxin. Dë latj yugu' dza ni guidli' nu un lbi'ili', len clëg dza la'y.

¹⁵ Ni'r bubi'ë didza' Xanru', rnë':

—Lbi'ili', bönni' ruluí'z tsahui' cuinli', ¿naru' cu rusedxcli'-ba' böa' bëdx qui queëli' ga na' da'cba' cati' nac dza la'y, ati' tsjua'gacli'-ba' li'jba' nis? ¹⁶ Nacnu zxi'n xsoë' Abraham ngul ni len gdu chixxunu' iz chy'nu lu yal-lj qui Satanás tu' xöhui'. ¿Naru' cu ral-la' nu usédx lënu zal-la' nac dza la'y?

¹⁷ Cati' bë'ë didza' ni Jesús, gulutui'në' yúgu'të bönni' nacué' ni' ta'leynë' Lë', san guludziji yezica' bunách, yúgu'të

nup nacuá' ni', le ta'l'é'inè' yugu' le zxön runè' Jesús.

**Runè' Isaqui' Jesús
qui xseydau' mostaza**

¹⁸ Ni'r rnè' Jesús:

—¿Nacxzc rac rxzön le rna bè'è Dios, o bizza usáqui'tsara' lei? ¹⁹ Rac ca rac qui xseydau' mostaza, le gzxi'è bönni' ati' guzè' lei ga nac la' yèl queè'. Gzxön mostaza na' len guc ca yag zxön, ati' guladxinba' bguindau', glunba' lidxcba' lu zxuza' nè'i mostaza na'.

Runè' Isaqui' Jesús qui xnè'i yöt xtil

²⁰ Lèzca' cni rnè' Jesús:

—¿Bizza caz usáqui'tsada' le rna bè'è Dios? ²¹ Nac ca xnè'i yöt xtil, le gzxi'nu ngul len bugútsi'nu tsonn cuia cua yöt xtil, ati' gyazx gdtüè cua na'.

Tu ga tsazru' le nac guidau'

²² Tsal ni' yu'è nöz Jesús, zijè' Jerusalén, rdödè' yugu' yödzc zxön len yugu' yödzcdu', rusèdnè' bunách nacuá' gap na'. ²³ Gnabnè' Jesús bönni' zoè' ni', rnè':

—Xan, ¿naru' nabábz nup lulá?

Rè' nup nacuá' ni' Jesús, ²⁴ rnè':

—Gul-güü' ládxi'li' tsazli' zaca' ga nu ryaz le nac guidau', le rëpa' lbi'ili': Zian nup lè'ni la'yáz ni', san cutu la'záqui'nè'. ²⁵ Töd tsasè' useyjè' yu'u xan yu'u, su lauli' lbi'ili' na' zoali' ni'l ulidzli'-nè' ra' yu'u na', guièli'-nè': “Xan, Xan, bsalj queètu'.” Ni'r ubi'è didza' Lè', guiè' lbi'ili': “Cutu nözda' nuzxa lbi'ili'.” ²⁶ Ni'r su lauli' gnali': “Güi' gdágulentu' Li', ati' busèdnu' gap nac lu yè'y queètu'.” ²⁷ Ni'r guiè' lbi'ili': “Rëpa' lbi'ili', cutu nözda' gazx bunách lbi'ili'. Gul-cuít ga zoa', yúgu'tèli' rua'li' dö'.” ²⁸ Ni'r cödx yéchi'li' len utíl-l láya'li' cati' glé'igacli'-nè' Abraham len Isaac, len Jacob, len yúgu'tè bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios, nacu'è ga ni' rna bè'è

Dios, san lbi'ili' zoali' ni'l. ²⁹ La'dxín bunách la'rúj zaca' ga rlen gbidz, len zaca' ga rbia gbidz, len zaca' ga za' bö' ziaq, len zaca' ga rdöd gbidz beo' ziaq, ati' la'bò'è lahuè' ga ni' rna bè'è Dios. ³⁰ Ni'r lac blau la'gac bunách nacgac ca'z na'a, ati' lugá'n ca'z la'gac nup nacgac blau na'a.

**Rbödx yechè'è Jesús ni'a
quegac bunách Jerusalén**

³¹ La' dza ni'z guladxinè' ga zoè' Jesús bönni' gdau' fariseo len tè' Lè':

—Burúj, buzxúndj ni, le rè'nnè' gdöd-dè' Li' Herodes.

³² Jesús rè' lequè':

—Gul-tséaj, gul-tsjödxe' bönni' na' naquè' ca tuba' böza', gnali': “Byutsca', rubíjgaca' bö' xöhui' len ruúna' bunách na'a len cxö, len cati' gac lidzj, udx guna' dxin quia'.” ³³ Run bayúdx tséajlenza' ca' nöz na'a len cxö len huidzj, ati' gdxina' Jerusalén, le tu'dödcdè' ni' bönni' tu'è didza' uláz queè' Dios.

³⁴ 'Lbi'ili', zoali' Jerusalén. Rudódigacli'-nè' bönni' tu'è didza' uláz queè' Dios len ruládx'i'gacli'-nè' guiöj bönni' gbaz rsöl'è'è queèli' Dios. Cati'ga zian lzu gu'nda' utuba' lbi'ili' quia' ca runba' yjèd, rutubba' zxi'nba' zxan xilba', san cutu gú'nili'. ³⁵ Gul-yutsca', ca'z ugá'n lidxli', ati' rëpa' lbi'ili', cutur glé'ili' neda' cati' gdxinr dza gnali': “Bica' ba nu za' uláz queè' Xanru'.”

Ruúnè' Jesús bönni' ré'inè' huè' gui

14 Cati' nac dza la'y quequè' bönni' uná bè', bönni' gdau' fariseo. Rö'è Jesús rahuè', ati' ta'né'è Lè' bönni' gdau' fariseo nacu'è ni'. ² Zoè' ca' ni' lahuè' Jesús bönni' ré'inè' huè' gui. ³ Ni'r Jesús gnabnè' bönni' gdau' tu'sèdi taquè' zxba queè' Moisés len yugu' bönni' gdau' fariseo, rnè':

—¿Naru' dë latj unru' nu re'i cati' nac dza la'y?

⁴Lequë' guluséyj rú'acquë'. Ni'r gdel-lë'ë bönni' huë' na' Jesús len bunë' lë', ati' la' busóla'të' lë'. ⁵Ni'r rë' yugu' bönni' gdau' na' Jesús, rnë':

—Chqui' zoë' bönni' nutsë'ë ladjli', ati' nacua'ba' queë' böa' bëdx, ati' gbixba' tuba' lu yeru, ¿naru' cu tsajlijtë'-ba', zal-la' nac dza la'y?

⁶Cutu bi didza' guc lubi'ë ca nac lë ni.

Nu cö' latj blau

⁷Cati' blé'inë' Jesús ca tunë' bönni' gdau' fariseo na', ta'bö'ë latj blau ga na' ta'bö'ë tahuë', ni'r benë' lsaqui', rë' lequë':

⁸—Cati' nu ulídz li' guidu' ga rac lni qui yöl-la' rutság na', cutu cö'u latj blau. Nazx ca' nulidzë' ca' bönni' náctë'rë' blau ca li'. ⁹Ni'r huidë' ga zu' bönni' na' bulidzë' li', len guië' li': “Bë' latj bönni' ni cö'ë ga zu'”, ati' ni'r lu yöl-la' rutuí'i quiu' tsajchö'u zxanti. ¹⁰Qui lë ni na', cati' nu ulídz li', gyeaj yajchó' zxanti, quië cati' gdxinë' bönni' na' bulidzë' li', huë' li': “Böcha'a, gdöd yelati' nil.” Ni'r gacru' li' blau laugac nup ta'bö'len li' tsazxón. ¹¹Nu run ba zxón cuini, lunë' ga huöta' huöxj, san nu zoa nöxj ladxí', lunë' ga gacr blau nu na'.

¹²Jesús rë' ca' bönni' na' bulidzë' Lë', rnë':

—Cati' gunu' güi'i huagu o lnidau', cutu ulidzcu'-në' yugu' böchi' lza'u len yugu' bönni' böchu'u len yugu' di'a dza quiu', len yugu' dzag yu'u quiu' ta'lé'inë' yöl-la' tsahui' quequë', le lulidzë' ca' li', ati' cni gac, ubí'i quiu'. ¹³Cati' gunu' güi'i huagu, bulídz bunách yechi', len nup nabíx ni'a na'gac, len nup cuta'zá', len yugu' lau chul. ¹⁴Ni'r gacu' bica' ba, le cutu gac bi lubi'ë quiu' bönni' cni, san ubí'i quiu' cati' gdxin dza lubán nup nat-gac, nacgac tsahui'.

Runë' lsaqui' Jesús qui lni zxön

¹⁵Cati' byönnë' didza' ni bönni' rö'ë rágulenë' Jesús, rë' Lë':

—Bica' ba nu gagu ga ni' rna bë'ë Dios.

¹⁶Jesús rë' lë':

—Zoë' bönni' benë' lni zxön, ati' zian nup bulidzë'. ¹⁷Cati' chnabá'a la' huagu, bsölë'ë bönni' huen dxin queë' tsjödxe' nup na' chnulidzë', gnë': “Gul-dá, yúgu'të chnabá'a.” ¹⁸Gulazú lauquë' yúgu'të ta'nabë' latj cutsjaquë'. Bönni' zí'al na' rnë': “Zi'a gzxi'a tu la' yël, len runtsca bayúdx tsajyúa' lei. Ráta'yua' lau' gunnu' neda' latj.”

¹⁹Yetúë' rnë': “Zi'a gzxi'a gayu' nözba' bëdx ati' tsajxí' bë'a lecba' ugúngaca'-ba' dxin. Ráta'yua' lau' gunnu' neda' latj.”

²⁰Yetúë' rnë': “Zi'a butság na'a, len qui lë ni na' cutu gac guida'.” ²¹Cati' böjë' bönni' huen dxin na', yajtíxjöi'në' xanë' yúgu'të lë ni. Ni'r gleyne' bönni' xan yu'u na', ati' gudxë' bönni' huen dxin na', rnë': “Gyeajtë na'a gap nac lu yë'y len gap nac la' nöz qui yödz ni, ati' gchë'u ni bunách yechi' len nup nabíx ni'a na'gac, len nup cuta'zá', len yugu' lau chul.” ²²Cati' chnunë' cni bönni' huen dxin na', rnë': “Xan, chbena' ca na' gna bé'inu' neda', ati' ni dë latj.” ²³Ni'r gudxë' bönni' huen dxin na' xanë', rnë': “Gyeaj gap nac la' nöz len gap nac nöz las, ati' ben bayúdx lid nup nacué' ni' quië gdza' lidxa', ²⁴le rëpa' lbi'ili': Cutu gahuë' qui lni quia' nitúë' bönni' ni' bulidza' zí'al.”

Le rzáca'ru' zéajlenru'-në' Cristo

²⁵Yugu' dza ni' rjaclen Jesús bunách zian, ati' bueycjë' Jesús, rë' lequë':

²⁶—Chqui' guídenë' neda' bönni' len cutu gdxí'irnë' neda' ca nadxi'inë' xuz xnë'ë, len ngul queë', len yugu' zxi'në', len yugu' bí'i böchë'ë, len yugu' bí'i zanë', len yöl-la' na'bán queë', cutu gac gaquë' bönni' uséd quia'. ²⁷Nu bönni'

cugaquë' ca tu bönni' zijë' zajté'ë lë'i yag cruz, len té'ë neda', cutu gac gaquë' bönni' uséd quia'. ²⁸ Chqui' zoë' bönni' ladj lbi'ili' guë'nnë' gunë' tu yu'u zian cuia, çnaru' cu cö'ë zi'al ulabë' gaca'x dumí ral-la' gtöë' quië gnöznë' chqui' dë queë' tsca le rquinnë' quië usyudxë' gunë' yu'u na'? ²⁹ Chqui' cutu gunë' cni, len su lahuë' cuequië' xlibi yu'u na', ati' cutu gac usyudxë' gunë' yu'u na', ni'r la'zú laugac lutítj lë' yúgu'të nup la'le'i lei, ³⁰ la'ná: "Bönni' ni gzu lahuë' runë' yu'u, san cutu gac usyudxë' gunë'." ³¹ Lëz-ca' cni, chqui' zoë' bönni' rna bë'ë, len ral-la' tsijë' gdil-l tsajtíl-lenë' yetüë' bönni' rna bë'ë, çnaru' cu cö'ë zi'al cuequi icjë' chqui' sáqui'në' tsajtíl-lenë' bönni' ni' naché'ë galj milë' bönni', ati' lë' chi milzë' bönni' naché'ë? ³² Chqui' cutu sáqui'në', cati' ni' zoë' zi'tu' yetüë' bönni' na' rna bë'ë, gsolë'ë queë' bönni' gbaz queë', ati' gnabë' nacx ral-la' gunë' quië ludzaguë' dxi'a. ³³ Cni nac, chqui' zoë' bönni' ladj lbi'ili' cutu uca'në' yúgu'të le dë queë', cutu gac gaquë' bönni' uséd quia'.

Zödi' nanít yöl-la' sna' qui

³⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Dxi'a nac zödi', san chqui' nit yöl-la' sna' qui, çnacx úniru' lei sna'? ³⁵ Cutur nac lsaca' zödi' na', ni quië luyú, ni quië ga r-ru'nru' bëb, san chu'nru' lei ni'l. Nu zoa nag len ryöni, ral-la' uzé nag nu na'.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac queëba' bö'cu' zxila' gnitba'

15 Guludubë' ga zoë' Jesús yúgu'të bönni' uquízjx lazgac bunách len yugu' bönni' ca'z quië luzé nagquë' Lë'. ² Qui lë ni na' gulanë' queë' yugu' bönni' gdau' fariseo, len bönni' gdau' tu'sëdi, ta'né':

—Bönni' ni runë' ba la'n bönni' dul-la', len rágulenë' lequë'.

³ Ni'r benë' Isaqui' ni Jesús, rë' lequë':

⁴—Chqui' zoë' bönni' ladj lbi'ili', nacua'ba' queë' tu gayua'ba' bö'cu' zxila', len chqui' nitba' tuba', çnaru' cu uca'në' yezíca'rba' taplalj yu chënnaba' na' ga nac lu latj ca'z, ati' tsijë' tsajtíljë'-ba' bö'cu' zxila' na' nanitba', cati' udzölrnë'-ba'? ⁵ Cati' udzölnë'-ba', lu yöl-la' rudziji queë' gxoë'-ba' yen zxicjë', ⁶ len cati' udxinë' lidxë' utubë' yugu' böchi' lzë'ë len yugu' dzag yu'u queë', ati' guië' lequë': "Gul-dzjilen neda', le chbudzölda'-ba' bö'cu' zxila' quia' gnitba'." ⁷ Rëpa' lbi'ili': Lëzca' cni gactër yöl-la' rudziji yehua' yubá ni'a queë' tuë' bönni' dul-la' ubí'i ladxë'ë ca gac quequë' taplalj yu chënnë' bönni' tsahui', bönni' táquinë' cutu naquincnë' lubí'i ládxi'quë'.

Runë' Isaqui' Jesús qui dumí gnit

⁸ Rnë' ca' Jesús:

—Chqui' zoanu ngul, dë queënu chi dumí plata, len chqui' nit tu dumí plata na', çnaru' cu ggál-la'nu gui', ati' gluanu yu'u, uguílj yúdxinu lei cati' udzólirnu lei? ⁹ Cati' udzólirnu lei, utubnu yugu' ngul lza'nu, len yugu' ngul dzag yu'u queënu, ati' guiënu lecnu: "Gul-dzjilen neda', le chbudzölda' dumí plata na' gnit." ¹⁰ Rëpa' lbi'ili': Lëzca' cni, ludzjít-squirmë' gbaz la'y queë' Dios ni'a queë' tuë' bönni' dul-la' ubí'i ladxë'ë.

Runë' Isaqui' Jesús queëbi' bi'i gnitbi'

¹¹ Rnë' ca' Jesús:

—Zoë' bönni' nacua'bi' chopbi' bi'i bönni' queë'. ¹² Bi'i cuidi' na' rëbi' xuzbi': "Dad, benn quia' le dë quiu' le ral-la' gaqui quia'." Ni'r xuzbi' na' gdisië' quecbi' le dë queë'. ¹³ Nabábz dza gdzey, yúgu'të butubbi' bi'i cuidi' na', gyeajbi' yödZ zi'tu', ati' ni' butöbi' dëra le dë queëbi'. Le cunác benbi'. ¹⁴ Cati' chbutöbi' dëra le dë queëbi', gac gbín lu yödZ ga na' zoabi', ati' byadzj queëbi'. ¹⁵ Ni'r gyeajbi' yajsoabi' huen

dxin queë' bönni' lu yödz ni', ati' bönni' na' bsölë'ë-bi' ga dë la' yël queë' tsajgágu'bi'-ba' yugu' cuch queë'. ¹⁶ Guc ládxi'bi' gágubi' guixi' ca'z na' táguba' cuch, san nutu nu bi bë' le gágubi'. ¹⁷ Ni'r bubí'i ládxi'bi', rnabi': "Cáti'ga zian bönni' huen dxin nacu'ë lidxë' xuza', len dëtsca le tahuë', san neda' ni huatcza' yöl-la' rdun. ¹⁸ Uzá'a ni, huöja' ga zoë' xuza', len tsjödxa'-në': Dad, bena' dul-la' lahuë' Dios, zoë' yehua' yubá, len lau' li'. ¹⁹ Cutur naca' neda' lsaca' gaca' zxi'nu'. Ben neda' ca bönni' huen dxin quiu'." ²⁰ Ni'r gyu'ubi' nöz, zhuöjbi' ga zoë' xuzbi'.

'Cati' ni' zoabi' zi'tu' zuza'bi', blé'inë'-bi' xuzbi', len buechi' ladxë'ë-bi'. Jarélu'ë yajxí'gal-lë'-bi' xuzbi' len yajnidë' yenbi', gdahuë'-bi' bzxidu. ²¹ Ni'r zxi'në' na' rëbi'-në': "Dad, bena' dul-la' lahuë' Dios, zoë' yehua' yubá, len lau' li'. Cutur naca' neda' lsaca' gaca' zxi'nu'." ²² Ni'r xuzbi' rë' yugu' bönni' huen dxin queë', rnë': "Gul-tsajleajtë lari' zácatsqui, len gul-gacu-bi'. Gul-cú'u le zaca' xbönni' na'bi', len gul-dá' lölbi' ní'abi'. ²³ Gul-tsajxí'-ba' bëdx renni', ati' gul-dödi-ba'. Gáguru'-ba' len gunru' lni, ²⁴ le guc bi'i bönni' quia' ni ca bi'i chnatbi', ati' bubanbi'. Gnitbi' ati' chbula'abi' na'a." Ni'r gulazú lauquë' tu'dzijnë'.

²⁵ Tsal ni' rac lë ni, zoabi' ladj guixi' bi'i bönni' zi'al queë' bönni' na'. Cati' zuza'bi' rudxinbi' gal-la' ra' yu'u, ryónibi' rac huil-l len rac huö'a lu yu'u na'. ²⁶ Ni'r bulidzbi'-në' bönni' huen dxin zoë' ni', len gnábibi' lë' bizxa na' rac. ²⁷ Bönni' huen dxin na' rë'-bi': "Bi'i böchu'u na' budxinbi', ati' gna bë'ë xuzu' guludöddë'-ba' bëdx renni', le budxinbi' lu në'ë dxi'a tsáhui'dau'." ²⁸ Ni'r gleybi' bi'i zi'al na' len cutu gúnibi' tsazbi' yu'u. Ni'r brujë' xuzbi', len gú-ta'yuë' laubi' tsazbi'. ²⁹ Bubi'ibi' didza'

bi'i zi'al na', rëbi'-në' xuzbi': "Nözcnu' cáti'ga zian iz bena' dxin lau', len gatga gdá'baga'a li', san gatga bennu' quia' tuba' bö'cu' zxíla'dau' giú'lëna' xbey yugu' lza'a. ³⁰ Na'a, cati' budxinbi' bi'i quiu' ni busnitbi' yugu' le dë quiu', gdálenbi'-nu yugu' ngul udá dzag, bennu' ga guludöddë'-ba' bëdx renni' ni'a queëbi'." ³¹ Ni'r rë'-bi' xuzbi', rnë': "Zxi'-na', li' zóalenczu' neda' ati' yúgu'të le dë quia', quiu' naqui. ³² Ben bayúdx gunru' lni len udzjiru', le gucbi' bi'i böchu'u ni ca bi'i chnatzbi', ati' nubanbi'. Gnitbi' ati' chbula'abi'."

Runë' Isaquí' Jesús queë' bönni' huen dxin cunaquë' tsahui'

16 Rë' ca' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—Zoë' bönni' dë yöl-la' tsahui' queë', len zoë' ca' queë' bönni' huen dxin dë lu në'ë uláz queë'. Guladxinë' bönni' tu'quíë' bönni' huen dxin na' lahuë' xanë', ta'né' queë' rutözë' le dë queë' xanë' na'. ² Ni'r bulidzë' bönni' huen dxin na' xan yu'u na', len rë' lë': "¿Bizxa didza' ni ryönda' quiu'? Blui' neda' le nac bë' dxin nunu', le cutur gata' lu na'u uláz quia'." ³ Ni'r gza' ladxë'ë bönni' huen dxin na', rnë': "¿Nacx guntsa'? Rubijë' neda' xana' latj blau ga runa' dxin. Cutu sáqui'da' guna' dxin gu'n, len utui'da' gnaba' nu bi gunnz quia'. ⁴ Na'a chnözda' nac guna' quië cati' ubijë' neda' latj blau ni, la'cuá' nup luzí' neda' lidxgac." ⁵ Ni'r bulidzë' yugu' bönni' bi tal-lë'ë queë' xanë' bönni' huen dxin na', ati' rë' bönni' zi'al: "¿Gaca'x ral-lu'u queë' xana'?" ⁶ Lë' rnë': "Tu gayuá' rö'ö chugu le za ral-la'a." Rë' lë' bönni' huen dxin blau na', rnë': "Ni dë guich ga nayúj le ral-lu'u. Grö'të ni len bzuj yetú lu guich gna chién rö'ö chugu ral-lu'u." ⁷ Gdöd ni' gnabnë' yetúë', rnë': "Nazx li', ¿gaca'x ral-lu'u?" Lë' rnë': "Tu gayuá' da'a xzoa' xtil." Ni'r rë' lë' bönni'

huen dxin blau na', rnë': "Ni dë guich ga nayúj le ral-lu' u. Bzuj yetú lu guich gna taplalj da'a ral-lu' u." ⁸ Ráquibe'inë' xanë' na' sína'të benë' bönni' huen dxin cunác tsahui' na'. Cni nac, nácgacrë' sina' bönni' yödzyú ni lu yugu' le tunë' la' légaczë', ca bunách ta'dalen Dios lu yení' queë'.

⁹ Neda' rëpa' lbi'ili': Gul-cözlen dxi'a bunách, ugunli' dxin yöl-la' tsahui' dë queëli' yödzyú ni, quië cati' gdxin dza uca'nli' yugu' lë ni, lunë' lbi'ili' ba la'n latj ni' zoa tzalzú.

¹⁰ Nu rugún dxi'a dxin tu le cuidi'z dë lu në'i, lëzca' ugún dxi'a dxin tu le zxön gata' lu në'i. Nu cutu rugún dxi'a dxin tu le cuidi'z dë lu në'i, cutu ugún dxi'a dxin tu le zxön gata' lu në'i. ¹¹ Qui lë ni na', chqui' cutu rugunli' dxi'a dxin yöl-la' tsahui' dë queëli' yödzyú ni, ¿nuzxa caz udód lu na'li' yöl-la' tsahui' le nac gdu? ¹² Chqui' cutu rugunli' dxi'a dxin le dë lu na'li' le naqui qui nu yubl, ¿nuzxa caz udód lu na'li' le ral-la' gaqui quiëczli'?

¹³ Cutu gac gunë' xchingac chop xanë' nitúë' huen dxin, le udi'inë' tuë' len gdx-i'inë' yetúë', o gunë' ba la'n tuë', len uzözë' tsal' yetúë' na'. Cutu gac gunli' xchinë' Dios, len gunli' ca' dxin quië uz-i'li' xbey yöl-la' tsahui' qui yödzyú.

¹⁴ Gulayönnë' ca' didza' ni bönni' gdau' fariseo, ati' le nadxi'icnë' yöl-la' tsahui' quequë', qui lë ni na' gulutitjë' Jesús. ¹⁵ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Lbi'ili' rubíj dxi'a cuinli' laugac bunách, san nözcznë' Dios le yu'u icj ládxi'dau'li', le nac lë na' tun zxön bunách tu le ruzözë' Dios tsal'.

Zxba queë' Moisés len le rna bë'ë Dios

¹⁶ Gnë' ca' Jesús:

—Ga bdxintë dza zoë' Juan, ben dxin le rna bë' zxba queë' Moisés len le guluzujë' lu guich bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. Ni'r cati' bdxinë' Juan na', gzu lau rac lban ca gac nu tsaz ga

rna bë'ë Dios, ati' tun bayúdx yúgu'të bunách la'yáz ni'.

¹⁷ 'Zal-la' rac cni, gacr huëz la'dód qui luzxbá len qui luyú ni ca nit tu didza'z nayúj lu guich lu zxba queë' Dios.

Le rulá'a yöl-la' nutság na'

¹⁸ Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' ulá'alenë' ngul queë' bönni', ati' utság ná'lenë'-nu ngul yubl, gunë' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na', ati' nu utság na'len ngul na' nusanë'-nu bönni' queënu, gun ca' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Bönni' dë yöl-la' tsahui' queë' len Lázaro

¹⁹ Ni'r benë' lsaqui' Jesús, rnë':

—Zoë' bönni' rlé'inë' yöl-la' tsahui' queë'. Racué' lari' xna len lari' záca't-squi, ati' yugu' dza rúnteczë' lni, ti'j tahuë' le banaqui. ²⁰ Zoë' ca' ni' bönni' yéchi'dau' lë' Lázaro, bönni' rnabë' nu bi unódzj queë', ati' hué'tëzë' röl'ë ra' yu'u queë' bönni' na' rlé'inë' yöl-la' tsahui'. ²¹ Rac ladxë'ë bönni' yéchi'dau' na' gahuë' le bizxj tu'huóxj zxani ga rahuë' bönni' na' rlé'inë' yöl-la' tsahui'. Ta'dxinba' ca' bö'cu', ta'lë'ëba' lu huë' queë' bönni' yéchi'dau' na'. ²² Bdxin dza gutië' bönni' yéchi'dau' na', ati' gulachë'ë lë' gbaz la'y queë' Dios tsajsóalenë' Abraham ga nac latj lach queë' Dios. Gutië' ca' bönni' na' blé'inë' yöl-la' tsahui', ati' gulucachë'ë lë' yeru ba. ²³ Cati' ni' rzaca' rguië' bönni' na' blé'inë' yöl-la' tsahui', zoë' latj quegac nup natgac, bchis lahuë' len blé'inë' Abraham zoë' zi'tu', dzaguë' lë' Lázaro na'. ²⁴ Ni'r bë'ë zidzj didza', rnë': "Xuza', Abraham, buechi' ladxi' neda'. Bsöla' quia' Lázaro uspisë' xbönni' në' len dusuhualë' ludxa'a, le rzaca' rgui'tsca' lu gui' ni." ²⁵ Rë' lë' Abraham, rnë': "Zx-i'na', bsa' ladxu'u ca guc quiu', buzi'u

xbey yöl-la' tsahui' tsal ni' zu' nabanu', san Lázaro ni, guc queë' yöl-la' yechi', ati' na'a, ruzi' zxönë' Lázaro ni, san li' rzaca' rguil'u. ²⁶ Yetú ca', ra' gui'a sib nac, zoa gatsj lahui'l ga ni' zoali' lbi'ili' len ga ni zoatu' netu'. Qui lë ni na' nup nacua' ni len lë'ni la'dód ga zoali' lbi'ili', cutu ca' gac lunë' ca', len cutu gac lid ni nup nacua' ni'." ²⁷ Ni'r rë' lë' bönni' na' blé'inë' yöl-la' tsahui', rnë': "Xuza' Abraham, ráta'yua' lau' gsölu'u-në' Lázaro tsijë' lidxë' xuza', ²⁸ le nacu'ë ni' gáyu'ë bönni' böcha'a. Bsölë'ë tsjenë' lna' lau qui le rac ni, cui djaquë' ca' latj ga ni rzaca' rguil'a." ²⁹ Ni'r rë' lë' Abraham, rnë': "Dë quequë' le buzujë' lu guich Moisés len le guluzujë' lu guich bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. Yugu' didza' quequë' na' ral-la' luzé nagquë'." ³⁰ Bubi'ë didza' bönni' na' blé'inë' yöl-la' tsahui', rnë': "Xuza' Abraham, cutu gac cni, san chqui' ubané' bönni' lu yöl-la' gut, len tsijë' ga na' nacu'ë, lubí'i ladx-i'quë'." ³¹ Rë' lë' Abraham, rnë': "Chqui' cutu tu'zé nagquë' didza' bë'ë Moisés len le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, cutu la'yejle'ë zal-la' nu ubán lu yöl-la' gut."

**Zoa banádx queëru'
gunru' ga nu gun dul-la'**

17 Rë' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë': —Nacua'tecz le tun ga lun dul-la' bunách, san bica' bayechi' nu na' run ga nu gun dul-la'. ² Dxi'ar gac queë' bönni' na' runë' cni, nu ugal-la' yag yenë' guiö' ryëtu len tsajchú'n lë' lu nis zxön, cati'l gunë' ga gun dul-la' bónni'-dau' náquënë' quia'. ³ Gul-gún chi'i cuinli'. Chqui' gu'ë dö' quiu' böchi' lza'u, bzejni'-në', len chqui' ubí'i ladxë'ë, bnit lau lë'. ⁴ Zal-la' gadx lzu tu dza gu'ë dö' quiu', len gadx lzu ca' guidë' ga zu' len guië' li': "Rubí'i ladxa'a", ral-la' unít lau' lë'.

Yöl-la' huac qui le réjlë'ru' Cristo

⁵ Ni'r të' Xanru' bönni' gbaz queë', ta'né':

—Ben ga tséjlë'rtu'-në' Dios.

⁶ Rë' lequë' Xanru', rnë':

—La'naru' nac cuidi'z yöl-la' rejle' queëli' Dios, nacz ca xseydau' mostaza, huac guiëli' yag zxön ni: "Bcuit ni, yajsóa lu nis zxön", ati' gun ca mali' yag na'.

Le ral-la' gun nu nac huen dxin

⁷ Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' zoë' bönni' ladj lbi'ili', len zoë' queë' bönni' nada'u ruga'në'-ba' bëdx o rlapë', cati' udx gunë' xchinë' xanë', çnaru' huëtsë' lë' xanë', gnë': "Gda, grö' gagu'."? ⁸ Cutu. Cni guië' lë': "Bpa'a le gahua'. Gzoa sina' cu'u le gui'j gahua', ati' tödr na' huac gui'j gagu' li'." ⁹ ÇNaru' huëtsë' bönni' nada'u queë' na': "Xclenu'", le benë' ca gna bé'inë' lë'? Runi neda', cutu gunë' cni. ¹⁰ Lëzca' cni gac queëli'. Cati' chnunli' yúgu'të le gna bé'inë' lbi'ili' Dios, ral-la' gnali': "Nactu' huen dxin cunactu' lsaca', le benztu' le run bayúdx guntu'."

Chië' bönni' té'inë' huë' nudzu' ruzód

¹¹ Tsal ni' yu'ë nöz Jesús, zijë' Jerusalén, rdödë' gap dë yödzdau' nababgac luyú Samaria len luyú Galilea. ¹² Cati' gyazië' tu yödzdau', gularujë' dutsagquë' Lë' chië' bönni' té'inë' huë' nudzu' ruzód, ati' gulacu'ë zi'tu'z, ¹³ len tu'ë zidzj didza', ta'né':

—Jesús, Bönni' Usëdi, buechi' ladx'i netu'.

¹⁴ Cati' blé'inë' lequë' Jesús, rë' lequë':

—Gul-tséaj, gul-tsajluí' cuinli' laugac bxuz.

Tsal ni' zjaquë', guluhuöaquë' dxi'a.

¹⁵ Ni'r tuë' bönni' nutsë'ë ladjquë', cati' ráquibe'inë' chnuhuöaquë' dxi'a, böjë' ga na' zoë' Jesús, ruí'teczë' zidzj didza',

rgu'ë Dios yöl-la' ba. ¹⁶ Byechuë' len but-ság lahuë' lya lahuë' Jesús, len rë' Lë': "Xclenu'."

Nababë' Samaria bönni' ni. ¹⁷ Ni'r Jesús rë' lë':

—¿Naru' cu guluhuöaquë' dxi'a chië' bönni'? ¿Gazx nacua'tsë' yezíca'rë' bönni' na'? ¹⁸ ¿Naru' cu zoa nu huöd cu'u Dios yöl-la' ba, san tuzë' bönni' gza'a ni?

¹⁹ Ni'r gudxë' bönni' na' Jesús, rnë':

—Gyas len böaj lidxu'. Chböactu' dxi'a le réjlë'u neda'.

Ca gdxin le rna bënë Dios

²⁰ Cati' ta'nabnë' Jesús bönni' gdau' fariseo batx ral-la' gdxin le rna bënë Dios, Lë' bubi'ë didza', rë' lequë':

—Ca gdxin le rna bënë Dios, cutu nac le gl'é'iru'. ²¹ Nutu nu gac gna: "Ni bdxin", o gna: "Ni' bdxin." Gul-yutsca'. Rna bënë Dios lu icj ládxi'dau'gac bunách.

²² Ni'r gudxë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—Huadxín dza cati' gué'nili' gl'é'ili' dza huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, san cutu gl'é'ili' lei.

²³ La'cuá' nup lë lbi'ili': "Ni zoë'", o la'ná: "Ni' zoë'." Cutu tseajli' ni', len cutu tséajlenli' lequë'. ²⁴ Ca rac cati' ryëp yös, ruzení' gda'l luzzbá, lëzca' cni gac cati' gdxin dza huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ²⁵ Zi'al ca gac lë ni, run bayúdx saca' qui'itsca', ati' lucá'n neda' ca'z bunách dza ni zoaru' na'a. ²⁶ Ca na' guc dza ni' zoë' Noé, lëzca' cni gac cati' gdxin dza huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

²⁷ Dza ni'të na' gli'j glahuë'. Gulutság na'quë' len guludödë' xzi'nquë' lu yöl-la' rutság na' ga bdxintë dza gyazië' Noé lë'i barco zxön na' nazí' lei arca, ati' bdxintë nis guiöj usnít yödzyú le busnít yúgu'të'. ²⁸ Lëzca' cni guc dza ni' zoë' Lot. Gli'j glahuë'. Gla'uë' len glúti'ë. Glazë' xyuquë' len glunë' yugu' lu yu'u quequë'. ²⁹ Cati' bdxin dza na'

burujë' Lot lu yödZ Sodoma, ca tu nis guiöj, böxj gui' len le ruzégui'tsca nazí' lei azufre, ati' busnít yúgu'të'. ³⁰ Lëzca' cni gac cati' gdxin dza ulu' lahua' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

³¹ 'Cati' gdxin dza na', chqui' zoë' cju'u bönni', len dzö' yu'u na' le dë queë', cutu ral-la' huötjé' tsajxi'ë le dë queë', ati' nu zoa ladj guixi', lëzca' cni, cutu ral-la' huöjé' lidxë'. ³² Gul-sá' ládxi'li' ca guc queënu ngul queë' Lot. ³³ Nu bönni' rë'n-në' gun chi'ë yöl-la' na'bán queë', unitië' lei, san bönni' unitië' yöl-la' na'bán queë', udel-lë'ë lei.

³⁴ 'Rëpa' lbi'ili': Cati' gdxin rël na', la'cu'ë chopë' bönni' tuz ga tasië', ati' tuë' duxi'a-në', len yetúë' uca'na' lë'. ³⁵ La'cu'a'nu huëtu tsaxzón chopnu ngul, ati' tunu duxi'a-nu, len yetunu uca'na'-nu. ³⁶ La'cu'ë ladj guixi' chopë' bönni', ati' tuë' duxi'a-në', len yetúë' uca'na' lë'.

³⁷ Cati' gulayönnë' lë ni bönni' uséd queë' Jesús, gulanabnë' Lë', ta'né':

—Xan, ¿gazx gac lë ni?

Jesús rë' lequë':

—Ga dë tu le nat, ni' ludubczba' bëchláb.

Ngul uzëb len bönni' rbequi xbey

18 Ni'r benë' Isaqui' Jesús, rë' lequë' ca run bayúdx ulídztecru'-në' Dios, len cugác chop ládxi'ru'. ² Rnë':

—Zoë' tu yödZ bönni' rbequi xbey curádxinë' Dios, len curunë' bönni' ba la'n. ³ La' yödZ na'z zoanu ngul uzëb, ati' bdxinnu ga zoë' bönni' rbequi xbey na' ngul ni, rnanu: "Glequi xbey le run quia' nu rua' dö' quia'." ⁴ Xtsey cutu gu'nnë' bi gunë' queënu, san gdöd ni' gza' ladxë'ë, rnë': "Cutu rádxida'-në' Dios, len cutu runa' bönni' ba la'n, ⁵ san le rupixjnu neda' ngul uzëb ni, qui lë ni na' cuequi xbeyda'-nu, cui guídtecnu ni, len cui töd bë'i upixjnu neda'."

⁶ Ni'r rë' lequë' Xanru', rnë':

—Gul-zé nagli' ca na' gnë' bönni' rbequi xbey na' cunaquë' tsahui'.
 7 ¿Naru' cu cuequi xbeynë' Dios bunách gröczë' queë', nup na' tu'lídz Lë' rël len tē dza? ¿Naru' huadzéytsanë' gáclenë' lequë'? 8 Rëpa' lbi'ili': La' cuequi xbéytenë' lequë'. Cati' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, ¿naru' gdzölda' luyú ni nup ta'yejlë' neda'?

Bönni' gdau' fariseo len bönni' uquízjxj

9 Benë' lsaqui' Jesús ca nac quequë' bönni' tu'bíj dxi'a cuinquë', len tu'ca'në' ca'z yezica' bunách. 10 Cni rnë':

—Guladxinë' chopë' bönni' ga nac nchil gdau' quië lulidzë' Dios. Naquë' bönni' gdau' fariseo tuë' bönni' na', ati' yetúë' na' naquë' bönni' uquízjxj lazgac bunách. 11 Gzuinë' bönni' gdau' fariseo na', len cni bulidzë' Dios, rnë': “Dios, rëpa' Li: Xclenu', le cunaca' ca nacquë' yezica'rë' bönni', nacquë' gban, len cunacquë' tsahui'. Ta'guitsjë' zxba qui yöl-la' nutság na'. Lëzca' cutu naca' ca bönni' uquízjxj ni. 12 Neda' runa' gubás chop lzu tsa xunu' dza hueaj, len runödza' qui gdau' tu cuia tsa tu chi cuia qui yúgu'të le rata' quia.” 13 Gzoazë' zi'tu' bönni' uquízjxj na', len cutu böazxjnë' gchis lahuë' uyüë' luzxbá, san gdapë' lchu'ë, rnë': “Dios, buechi' ladxi' neda', bönni' dul-la'.” 14 Neda' rëpa' lbi'ili': Böjë' lidxë' bönni' uquízjxj na', nuhuöaquë' tsahui' lahuë' Dios, clëg yetúë' bönni' ni'. Núti'tëz bönni' run ba zxön cuinë', gunë' Dios ga huöta' huöxjë', san nu bönni' rzoë' nöxj ladxi', gunë' Dios ga gacrë' blau.

Rulídz tsahuë'ë-bi' bi'idau' Jesús

15 Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús yugu' bönni' len ngul, nachë'quë'-bi' bi'idau' quequë' quië gxoa në'ë lecbi' Jesús. Cati' gualé'inë' lë ni bönni' uséd queë' Jesús,

guladil-lë' lequë'. 16 Ni'r bulidzë' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—Gul-güü'-bi' latj la'dxinbi' ga zoa' bi'idau' ni, cu uzága'li' xnózcbi', le gata' quegac nup nacgac cni latj ga rna bë'ë Dios. 17 Le nactë rëpa' lbi'ili': Nu cusí' lu në'i le rna bë'ë Dios, ca runbi' tubi' bi'idau', cutu ca' tsaz ga ni' rna bë'ë Lë'.

Bönni' rlé'inë' yöl-la' tsahui'

18 Gnabnë' Jesús bönni' uná bë', rnë':

—Bönni' Usëdi gdu dxi'a. ¿Bizxa ral-la' guna' quië gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu?

19 Jesús rë' lë':

—¿Bizx quië rë'u neda': “Gdu dxi'a”? Nutu nu bönni' naquë' gdu dxi'a. Tuzë' Dios naquë' gdu dxi'a. 20 Nözcnu' yugu' le gna bë'ë Dios:

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Cutu gdödcdud' bunách.

Cutu cuanu'.

Cutu gneu' qui lza'u le cunác.

Ben ba la'n xuz xna'u.

21 Rë' Jesús bönni' na', rnë':

—Yúgu'të lë ni runa' ga gdel-la' naca' bi'idau'.

22 Cati' byönnë' didza' ni Jesús, rë' lë':

—Yetú le ryadzj quiu' gunu'. Bëti' yúgu'të le dë quiu', ati' lë na' si'u bnödzej quegac bunách yechi', ati' gata' quiu' yöl-la' tsahui' yehua' yubá. Ni'r gda, gda' neda'.

23 Cati' byönnë' didza' ni bönni' na', ruhui'nnë', le dëtsca yöl-la' tsahui' queë'. 24 Cati' blé'inë' Jesús ca na' ruhui'nnë' bönni' na', rnë':

—Bica' baníg gac, la'yáz ga rna bë'ë Dios nup ta'le'i yöl-la' tsahui'. 25 Gacr huëz tödba' nag yötsi' böa', ca tsazië' ga rna bë'ë Dios bönni' rlé'inë' yöl-la' tsahui'.

26 Ni'r nup gulayöni didza' ni ta'ná:

—¿Nuzxa caz gac ulá, chqui'nu'?

27 Jesús gudxë' lequë':

—Le cugác lunë' bönni', huac gunë' Dios.

²⁸ Ni'r Pedro rë' Jesús:

—Byutsca', netu' nuca'ntu' yúgu'të le dë queëtu', len da'tu' Li'.

²⁹ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', nu bönni' uca'në' lidxë', o xuz xnë'ë, o yugu' böchi' zanë', o ngul queë', o yugu' zxi'në', le rui' ladxë'ë gna bë'ë Dios, ³⁰ bönni' ni huazi'rë' dza ni zoaru' na'a, ati' dza zi'a za' gdél-li'në' yöl-la' na'bán gdu.

Rguíjyö'ë leyúbl Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

³¹ Bchë'ë quizi queë' idxínnutë' bönni' uséd queë' Jesús, len rë' lequë':

—Gul-yutsca', rbenru' zijru' Jerusalén, ga ni' lutság yúgu'të le nayujgac lu guich ca gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios ca ral-la' gac quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ³² Ludödë' neda' bönni' Jerusalén lu na'quë' bönni' zi'tu', ati' lutitjël' neda', len lulídz zi'ë neda', len luchijël' neda' zxöna'. ³³ La'guinë' neda', ati' tödr ni' ludöddë' neda', san cati' gac tsonn dza ubana'.

³⁴ Cutu gulayéjni'në' didza' ni bönni' uséd queë', len cutu gláquibe'inë' le ru'l'enë' lequë' didza' qui, le nac le cusaqui' la'yéjni'ndë'.

Jesús ruúnë' bönni' Jericó nachúl lahuë'

³⁵ Cati' chzoa gdxinë' Jesús yödz Jericó, zoë' ni' bönni' nachúl lahuë'. Rölë' ra' nöz rnabë' nu bi gunnz queë'. ³⁶ Bönni' ni' byönnë' ta'dóð ni' bunách zian, ati' gnabë' bizxa na' rac. ³⁷ Bunách ni' të lë':

—Jesús, bönni' Nazaret, rdödë' ni.

³⁸ Ni'r bë'ë zidzj didza' bönni' na' nachúl lahuë', rnë':

—Jesús, Zxi'n xsoë' David, buechi' ladxi' neda'.

³⁹ Guladil-lë' bönni' na' nachúl lahuë' bönni' nanörquë' lahuë' Jesús, quië uséyj ru'ë, san lë' zidzjr bë'ë didza', rnë':
—Zxi'n xsoë' David, buechi' ladxi' neda'.

⁴⁰ Ni'r gzë' dxiz Jesús rbözë', ati' gna bé'inë' nu tsajlídz lë' gdxinë' lahuë'. Cati' bdxinë' lahuë' Jesús bönni' na' nachúl lahuë', gnabné' lë' Jesús, ⁴¹ rnë':

—¿Bizxa rë'nnu' guna' quiu'?

Bönni' na' nachúl lahuë' rnë':

—Rë'nda' huöalj yöj lahua'.

⁴² Jesús rë' lë':

—Chböalj yöj lau'. Chböacu' le réjlë'lu neda'.

⁴³ La' ni'z bulé'itenë', ati' zéajlenë' Jesús, rgu'ë Dios yöl-la' ba. Gulagú'ca' Dios yöl-la' ba yúgu'të bunách nacua' ni' ta'le'i lë na' guc.

Jesús len Zaqueo

19 Ni'r gyazië' Jesús Jericó, rdödë' lu yödz na'. ² Ni' zoë' bönni' lë' Zaqueo, bönni' blau ladjquë' bönni' uquízj len dë yöl-la' tsahui' queë'. ³ Rui' ladxë'ë glé'inë' Jesús bönni' ni, san cutu guc queë' le nacua' ni' bunách zian, len naquë' ga rë'dau'z. ⁴ Ni'r jarëlu'ë yajnörë' laugac bunách zian na', ati' yajchenë' lu yag quië gac glé'inë' Jesús, le ral-la' tödë' ni'. ⁵ Cati' bdxinë' ni' Jesús, bchis lahuë' ruyüë' ga na' dxië' Zaqueo na', len rë' lë':

—Zaqueo, böjtjë lu yag na', le run bayúdx tsajga'na' lidxu' na'a.

⁶ Ni'r la' böjtjë' lu yag Zaqueo, ati' lu yöl-la' rudziji queë' bchë'ë Jesús lidxë'. ⁷ Cati' gulale'i lë ni bunách nacua' ni', gulazú lauquë' ta'né' queë' yúgu'të', ta'né':

—Gyazië' Jesús ugá'nlenë' bönni' dul-la'.

⁸ Ni'r gzuinë' Zaqueo, len rë' Xanru':

—Xan, byutsca'. Gatsj le dë quia' gu'a quegac bunách yechi', len chqui' bi gdöð

bè'i buquixzja' bunách, ubi'a quegac bunách na' tap cuiatèl ca'.

⁹ Jesús rè' lè':

—Na'a dza ni bdxin yöl-la' ruslá quegac nup nacua' yu'u ni, le naquè' ca' bönni' ni zxi'n xsoè' Abraham. ¹⁰ Bida' neda', Bönni' Nuhuôaquè' Gdu Bunách, dudilja' len duslá' nup nanitgac.

Runè' Isaqui' Jesús qui chi cö' dumí

¹¹ Tsal ni' ta'yönnè' didza' ni ru'è Jesús, rè' lequè' le runè' Isaqui', le chzoa la'dxinè' Jerusalén, ati' táquinè' chzoatè gla' lahui le rna bè'è Dios. ¹² Cni rnè' Jesús:

—Zoè' bönni' blau, zijè' tu yöd z'itu' quiè si' lu nè'è ni' yöl-la' uná bè', ati' ni'r huödè'. ¹³ Cati' chzoa tsijè' ni' bulidzè' chiè' bönni' huen dxin queè', len bè'è qui queèquè' tu cö' hueaj dumí, rè' lequè': “Gul-quiljlen dumí ni tsal huöda'.” ¹⁴ Cuta'lé'inè' lè' dxi'a bönni' uládz queè', ati' gulasölè'è ga ni' tsijè' yugu' gbaz quequè', la'né': “Cutu ré'nit'u' gna bé'inè' netu' bönni' ni.” ¹⁵ Ni'r gzxi' lu nè'è yöl-la' uná bè', ati' budxinè' ladzè'. Ni' gna bé'inè' nu tsajlíd z yugu' bönni' huen dxin na' budödè' lu na'què' dumí na', quiè gnöznè' gaca'x gulugu'fljenè' lei tu tuquè'. ¹⁶ Cati' bdxinè' lahuè' bönni' zi'al na', rnè': “Xan, tu cö' dumí quiu' na' chben icji yechí cö' ca'.” ¹⁷ Xanè' na' rè' lè': “Dxi'a benu'. Nacu' huen dxin tsahui'. Le dxí'adau' bugunu' dxin lati'z na' guta' lu na'u, na'a, guna' ga gna bé'inu' chi yödz.” ¹⁸ Ni'r bdxinè' lahuè' yetué' bönni' huen dxin na', rnè': “Xan, tu cö' dumí quiu' na' chben icji yegayu' cö' ca'.” ¹⁹ Xanè' na' rè' ca' lè': “Gna bé'inu' gayu' yödz.” ²⁰ Ni'r bdxinè' lahuè' yetué', rnè': “Xan, ni dè tu cö' dumí quiu' na'. Ben chi'a lei, butulda' lei lari', ²¹ le rádxida' li', le nacu' bönni' bizxj. Runu' ca na' ta'ná bunách: Ruzi'u le cutu bzu', len rlapu' ga cutu guzu'.” ²² Ni'r xanè' na' rè' lè': “Nacu' huen dxin

cunác tsahui'. Ni'a qui didza' bè'u cuequi xbeyda' li'. Ráquibe'inu' naca' bönni' bizxj, len ruzi'a le cutu bzoa', len rlapa' ga cutu guza'. ²³ Na'a, ¿bizx quiè cutu yajlú'u dumí quia' na' ga gun icji, quiè cati' huöda', uzi'a lei gdu len icji?” ²⁴ Ni'r rè' nup nacua' ni': “Gul-cúa lu nè'è dumí na', ati' gul-güi' queè' bönni' na' dè queè' chi cö' dumí.” ²⁵ Lequè' tè' lè': “Xan, chdè queè' chi cö' dumí.” ²⁶ Ni'r bubì'è didza' xanquè', rnè': “Rèpa' lbi'ili': Nu rugún dxi'a dxin le dau' dè lu nè'i, luzxöni ládxi'gac lè' yelati', san nu curugún dxi'a dxin le dau' dè lu nè'i, lubíj lu nè'i lè na' guta' lu nè'i. ²⁷ Ca nac quequè' bönni' ni' cuta'lé'inè' neda' dxi'a, len cutu glè'nnè' gna bé'ida' lequè', gul-tsajxi' lequè' djaquè' ni, len gul-dödi lequè' lahua' ni.”

Len ba zxön ryaziè' Jesús Jerusalén

²⁸ Cati' budx gnè' cni Jesús, buguel-lè'è xnözè', zijè' zaca' Jerusalén. ²⁹ Cati' guladxinè' gal-la' ga nacua' yödz Betfagé len yödz Betania, ga nac lu gu'adau' nazi' lei Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, bsölè'è Jesús chopè' bönni' uséd queè', ³⁰ rè' lequè':

—Gul-tséaj yödzdau' ni' ca dödl ga zoaru', len cati' tsazli' ni', tsajxáca'li'-ba' tuba' búrrodau' nága'ba' ni', búrrodau' na' nutu nu rbiani lèba'. Gul-sédx-ba', len gul-duché'-ba' quia' ni. ³¹ Chqui' zoa nu gnabi lbi'ili', gna: “¿Bizx quiè rsedxli'-ba'?”, ubi'ili' didza' cni gnali': “Xanru' rquinnè'-ba'.”

³² Zjaquè' bönni' uséd queè' na' nasölè'è, ati' yajxáca'què'-ba' ca na' chgudxè' lequè' Jesús. ³³ Cati' gulasedxè'-ba' búrrodau' na', bönni' xanba' tè' lequè':

—¿Bizx quiè rsedxli'-ba' búrrodau' na'?

³⁴ Gulubi'è didza', ta'né':

—Xanru' rquinnè'-ba'.

³⁵Gulaché'ë-ba' ga na' zoë' Jesús. Cati' chgulaxóë' yugu' lari' tsla'a quequë' cúdzu'ba' búrrodau' na', guludxíë' Jesús cúdzu'ba' lahui lari' na'. ³⁶Gap ral-la' tödë' Jesús, gulachiljé' lari' quequë' la' nöz. ³⁷Cati' chguladxiné' gal-la' ga zoa ldinn qui Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, lu yöl-la' rudziji quequë' gulazú lauquë' yúgu'të' bönni' da'quë' Jesús, tu'ë zidzj didza', ta'gu'ë Dios yöl-la' ba, ni'a quegac yöl-la' huac zxön gulalé'inë' benë' Jesús. ³⁸Ta'né':

—Yöl-la' ba bönni' uná bë' ni zë'ë uláz queë' Xanru' Dios. Yehua' yubá za' le rbequi dxi ládxi'ru'. Yöl-la' ba Dios.

³⁹Ni'r të' Jesús bönni' gdau' fariseo nútsa'quë' ladj bunách zian ni', ta'né':

—Bönni' Usëdi, gdil-l yugu' bönni' uséd quiu'.

⁴⁰Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Rëpa' lbi'ili': Chqui' la'cuá' dxië' bönni' ni, hualu'cz zidzj didza' yugu' guiöj.

⁴¹Cati' bdxiné' gal-la' ra' yödzt na', len rlé'inë' lei, rbödxë' qui Jesús, ⁴²rnë':

—Rac ladxa'a huanózili' na'a dza le gac gun ga cuequi dxi ládxi'li' lahuë' Dios, san na'a chnagachi' queëli', cui glé'ili' lei. ⁴³Huala'dxín queëli' dza cati' la'bequi zö'ö gdu zbi'il ga zoali' nup cuta'le'i lbi'ili' dxi'a, len la'gú'u lbi'ili' li'aj, ati' yúgu'të latj gdu zbi'il lúnlenë' lbi'ili' gdil-l. ⁴⁴Luquindjé' zö'ö run chi'i yödzt queëli', len ludödcdë' nup nacuá' lu yödzt ni. Cutu ugá'n guiöj lahu' lu zë'i. Yúgu'të lë ni gac queëli' le cutu gúquibe'ili' dza bidë' Dios duyütë' lbi'ili'.

Rulatjé' Jesús lö'a gdau'

⁴⁵Ni'r gyazië' Jesús lö'a gdau', len gzu lahuë' rubijë' ni'l yúgu'të nup tuti', len nup ta'u ga nac lö'a gdau'. ⁴⁶Rë' lequë':

—Nayúj lu guich la'y, rna: “Lidxa' nac yu'u ga lulídz Dios bunách”, san lbi'ili' chnunli' lei ca tu bloj quegac gban.

⁴⁷Yugu' dza rusëdnë' Jesús bunách ga nac nchil gdau', ati' gulazú gulabö'ë ludöddë' Lë' yugu' bxuz uná bë', len bönni' gdau' tu'sëdi, len yugu' bönni' blau qui lu yödzt. ⁴⁸Cutu guludzölnë' nacx ludöddë' Lë', le tu'zë naggac xtidzë'ë gdu ládxi'gac yúgu'të bunách.

Yöl-la' uná bë' dë lu në'ë Jesús

20 Tu dza, cati' ni' rusëdnë' bunách Jesús ga nac nchil gdau', len rguúxjö'ë didza' dxi'a, guladxiné' ga na' zoë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, len bönni' gul tu'zejni'i, ²ati' të' Jesús:

—Gdixjöi' netu'. ¿Bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'u runu' cni? ¿Nuzxa caz budód lu na'u yöl-la' uná bë' ni?

³Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Huanabda' ca' lbi'ili' tu didza', ati' ubi'ili' gnali'. ⁴¿Nuzxa bsöla' Juan buquilë' bunách nis? ¿Naru' Dios, o bunách?

⁵Glun xtídzá'quë' la' légaczë' bönni' gdau' na', ta'né':

—Chqui' gnaru': Bsölë'ë lë' Dios, guië' rë'u: “¿Bizx quië cutu gyéjlë'li'-në'?”

⁶Chqui' guiëru'-në': Gulasölë'ë lë' bönni', luladxi' rë'u guiöj bunách lu yödzt ni, le nózgaccznë' bë'ë didza' uláz queë' Dios Juan na'.

⁷Ni'r gulubi'ë didza', ta'né':

—Cutu nózitu' nuzxa na' bsöla' Juan.

⁸Ni'r Jesús rë' lequë':

—Neda' ca' cutu gyëpa' lbi'ili' bi yöl-la' uná bë' rúnida' cni.

Bönni' huen dxin cunacgac tsahui'

⁹Ni'r la' gzu lautë' Jesús ruí'lenë' bunách nacuá' ni' didza', runë' lsaqui', rnë':

—Zoë' bönni' bdë'ë la' yël queë' yugu' lba uva, ati' budödë' la' yël na' lu na'quë' bönni' huen dxin lun gatsjé' len lë' le luzi'ë, ati' gyijë' zi'tu' ga ni' buga'në' xtsey. ¹⁰Cati' bdxin dza luchibë' la' yël

na', bsölë'ë tuë' bönni' gbaz queë' ga na' nacu'ë huen dxin na' quië si'ë uláz queë' qui le luzi'ë, san glundë' lë' zi' huen dxin na', len gulusölë'ë lë' ca'z. ¹¹Leyúbl bsölë'ë yetúë' gbaz queë', ati' lequë' glundë' lë' ca' zi', len glu'ë dö' queë', ati' gulusölë'ë lë' ca'z. ¹²Leyúbl bsölë'ë quequë' bönni' bunn gbaz queë', ati' guludxíë' ca' lë' huë', len gulubijë' lë' ni'l la' yël na'.

¹³Ni'r gza' ladxë'ë xani la' yël na', gnë': "¿Nacx guntsa'? Gsöla'a quequë' xzi'ncza' nadxi'ida'-bi'. Cati' la'lé'inë'-bi', nazx ca' lunë'-bi' ba la'n." ¹⁴Ni'r, cati' gualalé'inë'-bi' huen dxin na', glun xtídza'que' la' légaczë', ta'né': "Bi'i ni gaqui queëbi' la' yël ni. Gul-dá, gdódiru'-bi', quië gaqui queëru' le ral-la' gaqui queëbi'." ¹⁵Gulubijë'-bi' ni'l la' yël na', guludöddë'-bi'.

'Na'a, ¿nacxcz gunë' quequë' xani la' yël na'? ¹⁶Guidë' len gdöddë' yugu' huen dxin na', ati' udödë' la' yël queë' lu na'gac bunách yubl.

Cati' gulayöni lë ni bunách nacuá' ni', gulané':

—Dios cugnë' gac cni.

¹⁷Ni'r buyúë' lequë' Jesús, rnë':

—¿Bizxa rë'ni gna lë na' nayúj lu guich la'y, rna:

Guiöj na' gularu'në' bönni' huen zö'ö, Guiöj ni chnac guiöjlen squin zö'ö?

¹⁸Núti'tëz nu gbix lahui guiöj ni, quitsj nu na', ati' nu bönni' tsajbaga' lë' guiöj ni, uzxúzjxj lë'.

Ca nac dumí ta'guíxj lazgac bunách

¹⁹La' dza ni'z, gulazú gulabö'ë la'zönë' Jesús yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, le táquibe'inë' gnë' quequë' lë na' benë' lsaqui', san gládxinë' bunách zian nacuá' ni'. ²⁰Ni'r guluyutsquë' Jesús, len gulasölë'ë bönni' lubijë' Lë' didza', luluí' cuinquë' ca bönni' tsahui', quië lunë' ga bi gnë' Jesús, quië gac ludödë' Lë' lu në'ë

bönni' rna bé'inë' lequë'. ²¹Quië lunë' cni, gulanabnë' Jesús, ta'né':

—Bönni' Usëdi, nózitu' le nacx rnau', len le nacx rusëdnu', len cutu rbequi xbeynu' ca nac le tu'lui'z lahui bunách, san gdu'të li nac ca rusëdnu' zxba queë' Dios. ²²Gdixjöi' netu'. ¿Naru' run bayúdx quíxjxj laztu' queë' César, bönni' Roma rna bë'ë, o cutu?

²³Ráquibe'inë' Jesús le t'ënnë' lunë' queë', ati' rë' lequë':

—¿Bizx quië rzi' bë'li' neda'?

²⁴Gul-lui'itsqui' neda' tu dumí rda. ¿Nuzxa lahui da' lë'i ni, len nuzxa lei nayúj ni?

Gulubi'ë didza', ta'né':

—Queë' César na'.

²⁵Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-nódzj queë' César le naqui queë' César, ati' queë' Dios le naqui queë' Dios.

²⁶Cutu gac lunë' bi gnë' Jesús quië gac luquíë' Lë' laugac bunách zian na', san gulubannë' ca nac didza' bubí'ë, ati' guluséyj rú'aque'.

Ca gac quegac nup lubán lu yöl-la' gut

²⁷Ni'r guladxinë' bönni' gdau' sadoceo, nup na' ta'ná cutu lubán nup chnatgac, ati' gulanabnë' Jesús, ²⁸ta'né':

—Bönni' Usëdi, Moisés buzujë' queëru' lu guich, le rna: "Chqui' gatië' bönni', ati' uga'nnu ngul queë', len chqui' nutu nu zoa bi'i queë', ni'r ral-la' si'bi'-nu ngul queë' na' bi'i böchë'ë, quië uzoabi' bi'i queë' bönni' bóchi'bi' na' gutië'." ²⁹Gulacua'bi' gadx bi'i bönni' nacbi' bóchi'bi', ati' bi'i zi'al na' butság ná'lenbi' bi'i ngul, len gutbi', cuzoabi' bi'i queëbi'. ³⁰Ni'r butszág ná'lenbi'-nu ngul na' bi'i buróp na', ati' gutbi' ca' bi'i ni, cuzoabi' bi'i queëbi'. ³¹Butszág ná'lenbi'-nu bi'i bunn na', ati' la' tuz ca glunbi' igádxtebi', len glatbi', cuzoabi' bi'i quecbi'. ³²Ga budxtë, gutnu ca' ngul na'. ³³Na'a, cati' lubán nup chnatgac, ¿núzxabli'

gáquinu queëbi' ngul na', le gulutság ná'lenbi'-nu igádxtebi'?

³⁴Ni'r bubí'è didza' Jesús, rë' lequë':

—Tu'tság na'gac bunách dza ni zoaru' na'a, len tu'nödzejé'-bi' xzi'nquë' quië lutság na'cbi'. ³⁵Na'a, nup nacgac Isaca' lubán lu yöl-la' gut len tsajcuá' yödzlyú zi'a gata', cutu lunë' yöl-la' rzoalen ngul len cutu lutság na'quë'. ³⁶Cni gac, le cutur latië', san lacquë' ca nacquë' gbaz la'y queë' Dios, len lacquë' xzi'në' Dios, nup na' lubán lu yöl-la' gut. ³⁷Ca na' ral-la' lubán nup chnatgac, rului'inë' rë'u Moisészc ga na' nayúj lu guich ca nac qui yag yötsi' regui, ga ni' ru'ë didza' Xanru', rnë' naquë' Dios queë' Abraham, len Dios queë' Isaac, len Dios queë' Jacob. ³⁸Dios naquë' Dios, clëg quegac nup natgac tsaz, san quegac nup nabangac, le nabangac lahuë' Lë' yúgu'të bunách, zal-la' glat luyú ni.

³⁹Ni'r gulubi'ë didza' la'quë' bönni' gdau' usëdi, ta'në':

—Bönni' Usëdi, dxí'adau' gnau'.

⁴⁰Cutur gulurúguinë' la'nabnë' Lë' didza'.

¿Nuzxa xzi'n naquë' Cristo?

⁴¹Ni'r Jesús rë' lequë':

—¿Nacxcz na' ta'në': “Cristo naquë' xzi'në' David.”? ⁴²Davidcz bë'ë didza' le nayúj lu guich la'y ga nayujgac salmo, rna:

Xanru' Dios gudxë' Xana':

“Grö' cuít lë'a yubél

⁴³Cati' gunra' ga luzechu zxibgac lau' nup ta'dá'baga' Li'.”

⁴⁴Davidcz na' gnë' queë' naquë' Xanë'. ¿Nacxcz nac, rnali' lbi'ili' naquë' xzi'në'?

Jesús ruquë' bönni' gdau' tu'sëdi

⁴⁵Tsal ni' tu'zé naggac Jesús yúgu'të bunách nacua' ni', rë' yugu' bönni' usëd queë':

⁴⁶—Gul-gún chi'i cuinli' quequë' bönni' gdau' tu'sëdi, le ta'dzág lãdxi'quë'

ta'dé' nácuquë' lari' tunn, len tē'nnë' lulídz lequë' zxön bunách gap nac lu yë'y, len ta'dzág lãdxi'quë' ca' ta'bö'ë latj blau gap tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, len gap ta'bö'ë tahuë'. ⁴⁷Ta'gúë' lidxcnu ngul uzëbdau', len quië luluí' tsahui' cuinquë', xtsey tu'lidzë' Dios. Yugu' bönni' ni, szxónitër gunë' Dios ga la'zaca' la'gui'ë.

Gun glu'nu lahuë' Dios ngul yechi'

21 Ga na' zoë' Jesús nchil gdau', bchis lahuë' len rlé'inë' bönni' dë yöl-la' tsahui' quequë', ta'gu'ë gun lu gui'n qui dumí gun qui gdau'. ²Blé'inë' ca' tu ngul yechi' uzëbdau', rgu'nu chop dumí lasdau', le záca'gac láti'dau'z. ³Rnë' Jesús:

—Le nactë rëpa' lbi'ili', le zxöntër glu'nu ngul yechi' uzëbdau' ni ca yezica' bunách na' ta'gu'ë dumí. ⁴Yúgu'të', tsca le nadód bë'i dë quequë', gulagu'ë gun qui gdau', san ngul ni, lu yöl-la' yechi' queënu glu'nu gdutë le dë queënu, le ral-la' gáhuinu.

Rguíxjö'ë Jesús ca lusnitië' gdau'

⁵Nacua' ni' nup tui' didza' ca nac qui gdau' na', ca na' nazi' lguítj qui, yugu' guiöj záqui'tsugigac len gundau' nacgac lach, ati' rë' lequë' Jesús, rnë':

⁶—Yúgu'të lë ni rlé'ili', huadxín dza cati' cutur ugá'n ni guiöj lahui lzë'i, le lusnít gdau' ni bunách.

Le lac bë' cati' zi'a gdxin dza udx

⁷Ni'r gulanabnë' Jesús, ta'në':

—Bönni' Usëdi, ¿batx gac lë ni? ¿Bizxa gac bë' chzoa gac cni?

⁸Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Gul-gún chi'i cuinli', qui nadxi nu si' ye'i lbi'ili', le la'la'quë' bönni' zian, la'zí' laquë' ca lea' neda', la'në' nacquë' Cristo, len la'në': “Chza' gal-la' dza udx.” Neda' rëpa' lbi'ili': Cutu tséajljenli' lequë'. ⁹Cati' yónili' rac gdil-l, len

ta'dá'baga' yúlahui' bunách, cutu gadxi gdzóbili', le run bayúdx lac zi'al le cni, san cutu zúftèni dza udx.

¹⁰Ni'r rè' ca' lequè':

—Til-l tu yödZ len yetú yödZ, ati' bunách tu ga nu rna bè' la'dil-len bunách yetú ga nu rna bè'. ¹¹Utittsca yödZlyú, ati' zian latj gac gbin len latsj guidzhué' zxon. La'lá' lahui luzxbá le lun gadxi bunách len le lac bè'.

¹²Z'í'atèl cati' zi'a lac lè ni, la'zón lbi'ili' bunách len la'bía ládxi'gac lbi'ili'. La'ché'è lbi'ili' gap tu'dubè' tu'sèdè' queè' Dios quiè lusyudxè' lbi'ili', len la'gu'è lbi'ili' lidx guia. La'ché'è lbi'ili' lauquè' bönni' ta'ná bè'è, len lauquè' bönni' blau, le da'li' neda'. ¹³Gac cni queèli' quiè sáqui'li' gunli' lna' lau quia' neda'. ¹⁴Tsutsu gul-gún ládxi'li', cui cuequi icjli' zi'al nacx gnali' uláz queèli', ¹⁵le gunna' queèli' didza' ubi'ili', len yöl-la' rejni'i, cui gac luxicjè' lbi'ili', len cui gac bi la'né' qui xtídza'li' bönni' ni' cuta'lé'inè' lbi'ili' dxi'a. ¹⁶Ni'r ludödè' lbi'ili' xuzczli', len yugu' bönni' bóchi'c-zli', len yugu' di'a dza queéczi', len yugu' bóchi' lza'czli', ati' ludödcdè' la'li'. ¹⁷Luzóa lbi'ili' tsla'l yúgu'tè bunách le da'li' neda', ¹⁸san cutu nit nitú guitsa' icjli'. ¹⁹Chqui' uga'nli' tsutsu, gdél-li'li' yöl-la' na'bán gdu.

²⁰Cati' glé'ili' nagu'uquè' li'aj Jerusalén bönni' rjaquè' gdil-l, gnózili' chbdxin dza nit yödZ ni. ²¹Ni'r nup nacuá' luyú Judea ral-la' la'zxúndj ni len tsjac gap nac gu'adau', ati' nup nacuá' lu yödZ ni ral-la' la'rúj ni, ati' nup nacuá' ladj guixi', cutu ral-la' ludxín lu yödZ ni. ²²Yugu' dza ni' Dios gunè' zxguia' nup nacuá' yödZ ni quiè utság yúgu'tè le nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac quequè'. ²³Cati' gdxin dza ni', bica' bayechi' ngul nua'cnu-bi' bi'idau' zi'a laljbí', len ngul tu'gádxinu-bi' bi'idau', le la'zaca' la'gui'itsca bunách nacuá' ni',

ati' Dios guntsquè' zxguia' bunách ni'. ²⁴Latiè' zianè' lu gdil-l na', ati' la'ché'è yela'què' nadzunquè' ga la'dxinè' gdutè yödZlyú, ati' yödZ Jerusalén ni, lulj lulibè' lei bönni' zi'tu' na', cati' gza'ar dza quequè'.

Le lac bè' zi'a huödè' Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách

²⁵Gnè' ca' Jesús:

—Ni'r la'cuá' le lac bè' lu gbidz, len lu beo', len yugu' lu bölj luzxbá ati' luyú ni luchixi bunách, ati' ládxinè', le yön chi'i gziu' yu qui nis zxon len qui le ryas rdxia nis na'. ²⁶Ludú ládxi'què' lu yöl-la' radxi quequè' le la'zá' ládxi'què' quegac le ral-la' lac yödZlyú, le la'zxíz le nala'gac luzxbá. ²⁷Ni'r la'lé'inè' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, guida' lu böaj luzxbá, dè lu na'a yöl-la' uná bè', len gla' lahui yöl-la' yení' quia'. ²⁸Cati' su lau lac lè ni, gul-típ ládxi'li', len gul-chís lauli', le chzoa udxina' neda', huöa'ua' lbi'ili'.

²⁹Gudxè' ca' lequè' Jesús tu le benè' lsaqui', rnè':

—Gul-yutsca' ca rac qui yag higo, len qui bíti'téz yag yubl. ³⁰Cati' rlé'ili' ta'lén zxuza' nè'i huè'ndau', nóziczli' chza' gal-la' beo' ba. ³¹Lézca' cni, cati' glé'ili' chtac lè ni, gnózili' chza' gal-la' dza duná bè'è Dios luyú ni.

³²Le nactè rëpa' lbi'ili', cutu lat bunách dza ni zoaru' na'a, cati' udxínr yúgu'tè lè ni. ³³La'dód qui luzxbá len qui luyú ni, san xtídza'a, cutu töd ca'z, san udxíncz ca rna.

³⁴Gul-gún chi'i cuinli' cui güi'li' latj tsaz icj ládxi'dau'li' le gun ditj lbi'ili', lè na' nac yöl-la' ragu lè'è, len yöl-la' rzudxi, len yöl-la' ruúbi ruguí'i, quiè cati' gdxin dza ni', cui soali' nit ladxí', ³⁵len cui gac queèli' ca tu le rzön bunách, ca nac le gac quegac yúgu'tè bunách nacuá' gdutè yödZlyú. ³⁶Qui lè ni na', gul-zóa ban ladxí', len gul-lídztecZè' Dios, quiè gac ulali' lu lè

na' ral-la' lac, len cui utui'li' cati' gdxin-li' lahua' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

³⁷ Lahui' dza rzoë' Jesús nchil gdau', rusëdnë' bunách, ati' chdzö'l r-rujë' ni' rijë' lu guí'adau' nazí' lei Gui'a Ga Rö-gac Yag Olivo. ³⁸ Yugu' zil guladxín ga zoë' Jesús nchil gdau' yúgu'të bunách quië luzë naggac xtídzë'ë.

Tun xtídz'a'quë' ludöddë' Jesús

22 Cati' chzoa gdxin lni cati' tahuë' yöt xtil cunazí' xnë'i, nazí' lei Pascua lni na', ² guludubë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi. Ta'zú ta'bö'ë ludöddë' Jesús, san cutu gulazáqui'në' le tádxinë' bunách.

³ Ni'r yajtság Judas Satanás tu' xöhui'. Judas lë' ca' Iscariote, len nababë' idxín-nutë' gbaz nasölë'ë Cristo. ⁴ Gyjje' Judas na', yjé'lenë' didza' yugu' bxuz uná bë' len bönni' dë lu na'quë' qui gdau', nacx gunë' quië udödë' Jesús lu na'quë'. ⁵ Guludzijnë' bönni' gdau' na', len gulazí' lu na'quë' lunödzejë' queë' dumí. ⁶ Rdzag ladxë'ë Judas, ati' rzu rbö'ë udödë' Jesús lu na'quë' bagachi'z.

Le ráguru' rusá' ládxi'ru' ca gutië' Xanru'

⁷ Bdxin dza na' tahuë' yöt xtil cunazí' xnë'i, cati' ral-la' ludöddë'-ba' bö'cu' z-xíla' tahuë' xtsö' lni Pascua. ⁸ Bsölë'ë Pedro len Juan, Jesús, rnë':

—Gul-tséaj, gul-tsajpá' queëru' le gáguru' dzö' lni Pascua.

⁹ Të' Lë':

—¿Gaxz rë'nnu' tsajpa'tu' queëru'?

¹⁰ Rë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-yutsca', cati' tsazli' lu yödz ni, ni' grujë' bönni' dutsaguë' lbi'ili', zunu'ë rö'ö nis. Gul-tséajlenë' ga gdxintëli' yu'u ga tsazië'. ¹¹ Gul-guië' xan yu'u na': “Bönni' Usëdi rë' li: ¿Gaxz zoa yu'u lni ga gágulena' yugu' bönni' usëd quia' xtsö' lni Pascua?” ¹² Ni'r ului'inë' lbi'ili'

tu yu'u zxön xtsa' ga ni' chnabá'a. Gul-pá' ni' le gáguru'.

¹³ Ni'r yjaquë' len yajxáca'quë' ca na' chgudxë' lequë' Jesús, ati' gulupë'ë ni' le lahuë' xtsö' lni Pascua.

¹⁴ Cati' bdxin dzö' na', grö'ë Jesús ga lahuë', ati' gulabó'lenë' Lë' tsaxzón gbaz queë' na'. ¹⁵ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Guctsca ladx'a' gágulena' lbi'ili' tsaxzón xtsö' ni' zí'atël cati' zi'a saca' qui'a len gatia'. ¹⁶ Rëpa' lbi'ili': Cutur gahua' lë ni cati' gdxinr dza gac le rulu'z xtsö' ni ga ni' rna bë'ë Dios.

¹⁷ Gdel-lë'ë zxíga'dau' len gudxë' Dios: “Xclenu'.” Ni'r rë' lequë':

—Gul-sí' lë ni len gul-guí'aj lati' hueaj, ¹⁸ le rëpa' lbi'ili': Cutur gui'ja' xisi uva cati' gdxinr le rna bë'ë Dios.

¹⁹ Ni'r gdel-lë'ë yöt xtil len gudxë' Dios: “Xclenu'.” Gdöd ni' buzuzxjje' lei len bë'ë qui queëquë', rnë':

—Lë ni nac gdu ca nayá' nabana' le rudöda' uláz queëli'. Gul-gún cni quië usá ládxi'li' neda'.

²⁰ Cati' budx glahuë', lëzca' cni bë'ë didza' qui zxíga'dau' na', rnë':

—Zxíga'dau' ni ruluí' ca nac didza' cub rucá'n tsahui', ati' run tsutsu lei rön quia', rön na' glalj ni'a queëli'.

²¹ Na'a, rö'ë rágulena' neda' tsaxzón bönni' na' udödë' neda' lu na'gac bunách. ²² Le nactë huayija' ga ludöddë' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, gac quia' ca na' nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac quia', san bica' bayechi' bönni' na' udödë' neda'.

²³ Ni'r gulazú lauquë' ta'nabnë' Lë' tu tuë', ta'në':

—¿Núzxaltu' nu gun cni?

Tui' xtídz'a'quë' núzxalquë' gaquë' blau

²⁴ Ni'r glu'ë didza' la' légaczë' núzxalquë' gdél-li'në' latj blau. ²⁵ Jesús gudxë' lequë':

—Bönni' ta'ná bē'ē tu'gunē' dxin yöl-la' uná bē' quequē', ta'ná bē'inē' bunách, ati' nup ni' dē lu na'gac yöl-la' uná bē', lēquē' bönni' taclen. ²⁶ Lbi'ili' cutu ral-la' gunli' cni, san nu nac blau ladjli' ral-la' gac ca nu nac cuídi'tēr, ati' nu rna bē' ral-la' gac ca nu run dxin qui lzē'i. ²⁷ ¿Nuzxal na' nacr blau, nu na' rō' ragu, o nu rupá' la' huagu? ¿Naru' clēg nu na' rō' ragu nacr blau? Neda' zóalena' lbi'ili' ca nu rupá' la' huagu.

²⁸ Lbi'ili' ni gzóaleni' neda' cati' ni' bi guc quia', yugu' le gulazí' bē' neda'. ²⁹ Qui lē ni na' udóda' lu na'li' tu ga gna bē'li', ca na' benē' Xuza', budödē' lu na'a ga gna bē'a neda'. ³⁰ Cni guna' quiē gac cō'li', gui'j gáguleni' neda' ga ni' gna bē'a, ati' cō'li' xlatjczli' ga cuequi xbeyli' idxinnu cō' zxi'n xsoē' Israel.

Rnē' Jesús gnē' Pedro cutu nunbē'ē Lē'

³¹ Gnē' ca' cni Xanru':

—Simón, Simón. Byutsca'. Chgnab lbi'ili' Satanás tu' xōhui', quiē uríx udód lbi'ili' ca nu ruríx rudód xzoa' xtil ³² san chbulidza'-nē' Dios gnabda' Lē' gáclenē' li', cui udx udú yöl-la' rejlē' quiu' neda'. Na'a, cati' huöacu' quia', btip ládxi'quē' böchi' lza'u.

³³ Pedro rē' Lē':

—Xan, chzoa' sá'lēna' Li', clēgz tsija' lidx guia, san lēzca' gátlēna' Li'.

³⁴ Jesús rē' lē':

—Pedro, rēpa' li': Zi'al cōdxba' zxi'n druz na'a, chgdá'bagu'u tsonn lzu, gnau' cutu núnbē'u neda'.

Le benē' Jesús cati' chzoa ludöddē' Lē'

³⁵ Gnabnē' lequē' Jesús, rnē':

—Cati' bsöla'a lbi'ili' cunua'li' yōxj yöt, ni bzud dumí, ni chop cō' löl-li', ¿naru' bi byadzj queēli'?

Lequē' ta'né':

—Cutu bi.

³⁶ Ni'r rē' lequē':

—Na'a, nu dē qui yōxj yöt ral-la' gua' lei, ati' lēzca' cni ral-la' gun nu dē qui bzud dumí, ati' nu cudé qui guia tuchi' ral-la' guti' lari' rxoa yeni len si' tu guia tuchi'. ³⁷ Rēpa' lbi'ili': Run bayúdx gac quia' lē na' nayúj lu guich la'y, rna: “Glunē' queē' ca tunē' quegac nup tua' dö'”, le lutság yúgu'tē le nayujgac lu guich ca ral-la' gac quia'.

³⁸ Ni'r lequē' ta'né':

—Xan, ni dē chop guia tuchi'.

Lē' rē' lequē':

—Chnac.

Jesús rulidzē' Dios la' yēl Getsemaní

³⁹ Ni'r brujē' Jesús len ca runczē' zijē' lu Gui'a Ga Rō'gac Yag Olivo, ati' zjá-clenē' Lē' bönni' uséd queē'. ⁴⁰ Cati' guladxinē' ni', rē' lequē' Jesús, rnē':

—Gul-lidzē' Dios, gnábili'-nē' cui gata' latj si' bē' lbi'ili' tu' xōhui'.

⁴¹ Ni'r gzē'ē ga na' nacu'ē Jesús, gdödē' yelati' tsca ga rdxin guiōj r-ru'nru', ati' ni' buzechu zxibē' rulidzē' Dios. ⁴² Rnē':

—Xuz, chqui' rē'nnu', bcuas ga zoa' lē na' ral-la' saca' qui'a, san clēg ca rē'nda' neda', san ca rē'nnu' Li' gunu'.

⁴³ Ni'r bulu' lahuē' gbaz la'y queē' Dios, zē'ē yehua' yubá, ati' butipē' ladxē' Jesús. ⁴⁴ Lu yöl-la' rsēbi ladx' queē', gdu ladxē' bulidzē' Dios Jesús, ati' guc ca rōn raba' luyú nis yōs queē'.

⁴⁵ Cati' budx bulidzē' Dios, gyasē' len böjē' ga na' nacu'ē bönni' uséd queē', ati' duxaquē' lequē' tasiē' ni'a qui yöl-la' ruhui'ni quequē'. ⁴⁶ Ni'r Jesús rē' lequē':

—¿Rástsali'? Gul-tsás, gul-lidzē' Dios gnábili'-nē' cui gata' latj si' bē' lbi'ili' tu' xōhui'.

Ta'zönē' Jesús

⁴⁷ Tsal ni' ru'ē didza' Jesús, la' guladx-intē' ni' bönni' zian, dzaguē' lequē' Judas, bönni' na' nababē' idxinnuē' bōn-

ni' uséd queë' Jesús, ati' nanörë' lauquë' bönni' zian na'. Gbiguë'ë ga zoë' Jesús quië utság lahuë' Lë'. ⁴⁸ Ni'r Jesús rë' lë':

—Judas, ¿naru' rudödtsu' cni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, rutság lau' neda'?

⁴⁹ Cati' gualé'inë' ca na' rac queë' Jesús bönni' na' nacua'lenë' Lë', të' Lë':

—Xan, ¿naru' güi'tu' lequë' guía tuchi'?

⁵⁰ Tuë' bönni' uséd queë' Jesús benë' huë' guid naguë' bönni' huen dxin queë' bxuz blau. Burixë' guid naguë' yubél.

⁵¹ Jesús rnë':

—Chnac na'a. Tscal' gaz.

Gdanë' Jesús guid naguë' bönni' huen dxin na' len bunë' lei. ⁵² Ni'r rë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' dë lu na'quë' qui gdau' len bönni' gul tu'zejni'i, bönni' na' cuta'lé'inë' Lë' dxi'a, rnë':

—¿Narújtsali' nua'li' guía tuchi' len yag quië sönli' neda' ca runli' rzönli'-në' gban? ⁵³ Yugu' dza gzóalencza' lbi'ili' nchil gdau', ati' cutu bi benli' quia', san na'a chbdxin dza queëli', nac dza dë lu në'i nu na' zoa latj chul.

Rnë' Pedro: “Cutu núnbë'a-në' Jesús”

⁵⁴ Ni'r gulazönë' Jesús len gulaché'ë Lë' ga na' tu'schinë' Lë' lidxë' bxuz blau. Pedro nahuë' Jesús zi'tu' zi'tu'z. ⁵⁵ Cati' chgulabequië' gui' lö'a lidxë' bxuz blau ni'a në'ë bxuz blau na', gulabö'ë gdu zbi'il ra' gui' na', ati' Pedro gró'lenë' lequë' tsaxón. ⁵⁶ Cati' blé'ibi'-në' Pedro tubi' bi'i ngul huen dxin, ni' rözë' ra' gui', buyubi' lë', rnabi':

—Bönni' ni dë'ë ca' Jesús.

⁵⁷ Gdá'baguë'ë Pedro, rnë':

—Ngul, cutu ca' núnbë'a-në' bönni' na'.

⁵⁸ Yelati' gdzey blé'inë' Pedro yetúë' bönni', ati' rnë':

—Li' da'u ca' lequë'.

Pedro gnë':

—Bönni', clëg neda'.

⁵⁹ Yelati'z gdzey, gnë' yetúë' bönni':

—Le nactë bönni' ni dë'ë Jesús, le naquë' bönni' Galilea.

⁶⁰ Ni'r Pedro gnë':

—Bönni', cutu nözda' bizxa na' ru'u didza' qui.

Tsal ni' ru'ë didza' ni, la' gródxhtëba' zxi'n druz. ⁶¹ Ni'r bueycjë' Xanru' ruyúë' Pedro, ati' yajneynë' Pedro xtidzë'ë Xanru', ca na' gudxë' lë': “Zi'al cödxba' zxi'n druz na'a, li' chgdá'bagu'u tsonn lzu, gnau' cutu núnbë'u neda'.” ⁶² Burujë' ni'l Pedro ati' röncz gródxë'.

Tu'titjë' Jesús

⁶³ Gulutitjë' Jesús bönni' na' zönquë' Lë', ati' gulaguinë' Lë'. ⁶⁴ Ni'r guluseyjë' lahuë' Jesús, ati' gulagapë'ë lahuë' len gulanabnë' Lë', ta'né':

—Gnéya'atsca'. ¿Nuzxa na' gdapa' Li'?

⁶⁵ Zianr ca' gulané' queë' le glu'ë dö' queë'.

Rdxinë' Jesús lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey

⁶⁶ Cati' chza' reni' dza na', guludubë' bönni' gul tu'zëjñi'në' bunách judío len yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, ati' gulaché'ë Jesús lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey, ati' ni' gulanabnë' Lë', ⁶⁷ ta'né':

—Gdixjöi' netu'. ¿Naru' nactsu' Li' Cristo?

Jesús rë' lequë':

—Chqui' gyëpa' lbi'ili' naca' Cristo, cutu tséjllë'li' neda', ⁶⁸ len chqui' unabda' lbi'ili' tu didza', cutu ubi'ili' didza', len cutu usanli' neda'. ⁶⁹ Na'a su lau, neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, cö'a cuit lë'ë yubél Dios, náptërë' yöl-la' uná bë'.

⁷⁰ Gulanabnë' Lë' yúgu'të', ta'né':

—¿Naru' nactsu' Li' Zxi'në' Dios?

Lë' gudxë' lequë':

—Le nacz rnalí'.

⁷¹ Ni'r ta'né':

—¿Nuzzar naquíniru' nu gun lna' lau queë'? La' rë'uz chbyóniru' didza' ru'ë.

Rdxinë' Jesús lahuë' Pilato

23 Ni'r gulayasë' yúgu'të bönni' zian ni', ati' gulaché'ë Jesús lahuë' Pilato. ²Ni' gulazú lauquë' tu'quíë' Lë', ta'në':

—Bönni' ni, budzólitu' ca runë', runë' ga ta'dá'baga' yúlahui' bunách uládz queëtu', len ruzaguë'ë xnözgac nup ta'guíxj laz ruquixjë' César, len më' lëczë' naquë' Cristo, bönni' ral-la' gna bë'ë.

³Ni'r Pilato gnabnë' Jesús, rnë':

—¿Naru' nacu' Li' nu gna be'i bunách judío?

Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Le nacz rnau'.

⁴Ni'r Pilato gudxë' yugu' bxuz uná bë' len bunách nacuá' ni', rnë':

—Cutu bi rudzölda' le nac xzguia' nunë' bönni' ni.

⁵Ni'r glunrë' tsutsu xtídza'quë', ta'në':

—Runë' ga tun rusbó bunách len rusëdnë' cni bunách gdu luyú Judea. Gzu lahuë' benë' cni luyú Galilea ga rdx-intë runë' ca' ni.

Rdxinë' Jesús lahuë' Herodes

⁶Cati' byönnë' didza' ni Pilato, tu'ë didza' qui luyú Galilea, ni'r gnabnë' lequë' chqui' naquë' Jesús bönni' Galilea. ⁷Cati' gnöznë' nababë' Jesús ga ni' rna bë'ë Herodes, bsölë'ë Lë' lahuë' Herodes na', le zoë' ca' Jerusalén Herodes yugu' dza na'. ⁸Cati' blé'inë' Jesús Herodes na', budzijnë', le chguc xtsey rë'nnë' glé'inë' Lë' le chbyönnë' le zian ca nac queë' Jesús len runë' löz glé'inë' tu yöl-la' huac gunë'. ⁹Ni'r zian le gnabnë' Jesús Herodes, san Jesús, cutu bi didza' bubí'ë. ¹⁰Nacu'ë ca' ni' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, ati' guluquitsquë' Jesús. ¹¹Ni'r guluca'në' Jesús ca'z Herodes len bön-

ni' queë' rjaquë' gdil-l, len quië lutitjë' Lë', gulugacuë' Lë' lari' zaca' ca racuë' bönni' rna bë'ë, ati' leyúbl guluschinë' Lë' lahuë' Pilato. ¹²Dza na' guludzaguë' dxi'a Pilato len Herodes, le zi'al gulaléy lza'quë' tuë' yetué'.

Ta'chuguë' queë' Jesús gatië'

¹³Ni'r butubë' Pilato yugu' bxuz uná bë' len bönni' dë lu na'quë' len bunách lu yödz, ¹⁴ati' rë' lequë':

—Djua'li'-në' lahua' neda' bönni' ni, rnali' queë' runë' ga tun rusbó bunách, san cati' gnabi yudxda'-në', ati' zóatëli' ca' ni, cutu bi budzölda' le nac xzguia' nabaguë'ë, yugu' lë na' ruquili'-në'. ¹⁵Cati' bsöla'a lbi'ili' lahuë' Herodes, cutu bi budzölnë' le benë' bönni' ni le nac xzguia' nabaguë'ë quië nu gchugu queë' gatië'. ¹⁶Na'a usaca' zi'a-në' len töd na' usana'-në'.

¹⁷Run bayúdx bi gunë' Pilato, usanë' lu na'gac bunách tuë' bönni' nadzunë' cati' rac lni na', ca na' runczë'. ¹⁸Ni'r glu'ë zidzj didza' yúgu'të bönni' nacu'ë ni', ta'në':

—Bdöddë' bönni' ni len bsanë' queëtu' Barrabás.

¹⁹Nadzunë' lidx guia Barrabás na' le gdil-lenë' yúlahui' lu yödz na' len le budödcde' bunách. ²⁰Bulidzë' lequë' leyúbl Pilato, le rë'nnë' usanë' Jesús, ²¹ati' leyúbl glu'ë zidzj didza', ta'në':

—Bdë'ë lë'i yag cruz, bdë'ë lë'i yag cruz.

²²Ni'r Pilato gudxë' lequë' le bunn lzu, rnë':

—¿Bizxa caz le cunác benë' bönni' ni? Cutu bi budzölda' nunë' le run ga nabaguë'ë xzguia' gatië'. Usaca' zi'a-në', ati' ni'r usana'-në'.

²³Zidzjr glu'ë didza', ta'nabë' të'ë Jesús lë'i yag cruz. Le gulabödxyë'ë szxöni yugu' bönni' na' len yugu' bxuz uná bë', guladél-li'në' gac ca na' të'n-në'. ²⁴Ni'r bchuguë' queë' Jesús Pilato,

quië gac queë' ca na' ta'nabë'. ²⁵ Busanë' quequë' bönni' na' nadzunë' lidx guia le gdil-lenë' yúlahui' len budödcdë' bunách, bönni' na' chgulanabë', ati' budödë' Jesús quië gac queë' ca na' të'nnë'.

Dë'ë Jesús lë'i yag cruz

²⁶ Cati' ni' ta'chë'ë Jesús tsajda'quë' Lë' lë'i yag cruz, gulazönë' Simón, bönni' yödZ Cirene, zuzë'ë ladj guixi', ati' gulaxóë' yen zxicjë' yag cruz na' quië gu'ë lei, tsijë' cúdzu'lë' Jesús.

²⁷ Zajnaugac Jesús bunách zian lenca' yugu' ngul, ta'bödxnu len ta'bódx yéchi'nu queë'. ²⁸ Ni'r bueycjë' Jesús ruyúë' lecnu, ati' rë' lecnu:

—Lbi'ili' ngul Jerusalén. Cutu cödxli' quia' neda', san gul-códx queëczli' len quecbi' zxi'nli' ²⁹ le huadxín dza la'ná: “Bica' bagac yugu' ngul huödx len ngul cutu glua'nu-bi' bi'idau', len cutu gulugádxinu-bi' bi'idau'.” ³⁰ Ni'r la'zú laugac la'ná bunách, lë' yugu' gui'a sib: “Gul-dubaga' netu'”, len lë' ca' yugu' guí'adau': “Gul-cachi' netu'.” ³¹ Chqui' cni' tunë' quia' neda', naca' ca tu yag ya'a, ¿naru' cu lúntërë' ca' queëli', nacli' ca yag bidx?

³² Gulachë'ë ca' chopë' bönni' tua'dö', quië ludödcdë' lequë' tsaxón len Jesús.

³³ Cati' guladxinë' latj nazí' lei Calavera, le rna lu didza' xidza': “Latj Qui Böga' Icjrui'”, ni' guludé'ë Jesús lë'i yag cruz. Guludé'ë ca' lë'igac yag cruz chopë' bönni' tua'dö' na'. Tuë' guludé'ë cuit lë'ë yubél Jesús, len yetüë' guludé'ë cuit lë'ë yögl. ³⁴ Ni'r Jesús rnë':

—Xuz, bnit lau lequë', le cutu nözcnë' bi tunë'.

Gululë'ë qui queëquë' le nacué' Jesús bönni' rjaquë' gdil-l' nacué' ni', len gulucitjë' le gac bë' lahui. ³⁵ Gulutitjë' Jesús bunách nacua' ni' tu'yú len bönni' dë lu na'quë', ta'né':

—Yugu' nu yubl buslé' bönni' ni. Na'a ral-la' uslá cuinë' chqui' naquë' Cristo, bönni' gröczë' Dios.

³⁶ Gulutitjë' ca' Jesús bönni' na' rjaquë' gdil-l. Gulabiguë'ë ga na' zoë' len gulugui'jë' Lë' nup zi, ³⁷ ta'né':

—Chqui' nacu' Li' bönni' gna bé'inë' bunách judío, buslá cuinu'.

³⁸ Da' ca' lë'i yag cruz icjlë' Jesús tu le nayúj lu guich lu didza' griego len lu didza' latín len lu didza' hebreo, le rna cni: “Bönni' Rna Bé'inë' Bunách Judío.” ³⁹ Tuë' bönni' huia'dö' na' dë'ë lë'i yag cruz bulídZ zi'ë Jesús, rnë':

—Chqui' nacu' Li' Cristo, buslá cuinu' lenca' netu'.

⁴⁰ Bubi'ë didza' yetüë' bönni' huia'dö' na', gdil-lë' lzë'ë na', rnë':

—¿Naru' cu rádxinu'-në' Dios? Lëzca' li' narugu quiu' gatiu'. ⁴¹ Le nactë rë'u, le ral-la'z gac queëru' rzaca' rgui'ru', ca na' rajlóz dö' bia'ru', san Bönni' ni, cutu bi dö' nu'ë.

⁴² Ni'r bönni' ni rë' Jesús:

—Yajnéy neda' cati' gdxinu' ga ni' gna bë'u.

⁴³ Jesús rë' lë':

—Le nactë rëpa' li', na'a dza ni sóalenu' neda' latj lach quia'.

Ratië' Jesús

⁴⁴ Cati' bdxin gdu huagbídZ, bchul gdutë yödzlyú ga bdxinr gdu rdöd xhuö.

⁴⁵ Bchul gbidz, ati' lari' nal-la' lu gdau' bröza' chop di'il. ⁴⁶ Ni'r bë'ë zidZ didza' Jesús, rnë':

—Xuz, rgu'a lu na'u bö' naccza'.

Cati' budx gnë' cni, brujtë bö' nacczë', gutië'.

⁴⁷ Cati' blë'inë' ca na' guc bönni' nacué' lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, glu'ë Dios yöl-la' ba, rnë':

—Le nactë bönni' ni guquë' bönni' tsahui'.

⁴⁸ Cati' gulalë'inë' lë na' guc yúgu'të bönni' nacué' ni' tu'yúë', yhuöjquë'

yödź, ta'gapa' lchu'quë' le tu'bannë'.
⁴⁹ Zi'tu'z gulugá'n yúgu'të nup ni' nún-
 bë'gac Jesús len ngul na' yjáclennu Lë'
 cati' ni' gzoë' luyú Galilea, tu'yúë' lë ni
 rac.

Rgachë'ë Jesús yeru ba

⁵⁰ Zoë' ca' ni' bönni' yödź Arimatea
 qui luyú Judea, lë' José. Bönni' ni naquë'
 dxi'a len tsahui', len nabáblenë' bönni'
 gđau' ta'bequi xbey. ⁵¹ Cutu benë' tuz
 nup na' gulachugu queë' Jesús, le rbözë'
 ca' José ni le rna bë'ë Dios. ⁵² Ni'r gyijë'
 lahuë' Pilato José na' len gnabë' latj u'ë
 Jesús. ⁵³ Cati' chnuzötjë' Lë', buchólinë'
 Lë' lari', ati' glu'ë Jesús yeru ba, le nadj
 lë'i gui'a guiöj, ati' lu ba na', nutu nu
 nagüi'cnë'. ⁵⁴ Dza na' nac dza tu'pë'ë
 qui dza la'y quequë' bönni' judío, le zi'a
 gdxin dza na'.

⁵⁵ Yjacnu ca' ni' ngul na' gulazá'lennu
 Jesús, cati' ni' gzoë' luyú Galilea, ati'
 gualé'ínu yeru ba na', len ca na guc,
 gulagu'ë Lë' ni'. ⁵⁶ Cati' yhuöjcnu yu'u,
 gulupa'nu nör rla' zxi' len yugu' le za
 rla' zxi'. Ni'r guluzi' ládxi'cnu dza la'y
 na' quequë' bönni' judío ca na' rna bë'
 zxba queë' Dios.

Rubanë' Jesús lu yöl-la' gut

24 Cati' bdxin dza rguel-la' semán
 na', cati' ni' nac zildau', gu-
 ladxinnu ngul na' ra' yeru ba queë'
 Jesús. Nua'cnu yugu' le rla' zxi', lë na'
 chnupa'cnu, ati' dzagcnu lecnu yela'cnu
 ngul. ² Cati' guladxinnu ni', duxáca'cnu
 chnadúa guiöj na' da' ga nu ryaz yeru ba
 queë'. ³ Cati' gulayaznu yeru ba na', cutu
 guludzólinu ni' Xanru' Jesús. ⁴ Cati' ni'
 ta'bö'nu bagu'i' ni'a qui lë ni, la' guladx-
 intë' ni' len gulazuinë' ga na' nacua'nu
 chopë' bönni' nácuquë' lari' ryöp yös
 yení'. ⁵ Ni'r gládxinu len guluzótj icjcnu,
 tu'yunu lyu, ati' të' lecnu gbaz la'y na',
 ta'né':

—¿Bizx quië ruguiljli' xlatj nu nat
 nu zoa nabán? ⁶ Cutu zoë' ni, le
 chhubanë'. Gul-tsajnéy lë na' chgudx-
 czë' lbi'ilili' cati' ni' zoë' luyú Galilea.
⁷ Gnë': “Run bayúdx nu udód neda', Bön-
 ni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'quë'
 bönni' dul-la', ati' ludé'ë neda' lë'i yag
 cruz, ati' ubana' cati' gac tsonn dza.”

⁸ Ni'r yajneycnu didza' na' bë'ë Jesús,
⁹ ati' guluza'nu ra' yeru ba na', ya-
 jtíxjöi'cnu idxineajtë' bönni' gbaz queë'
 Cristo len yezíca'rë' ca', ca nac lë na' guc.
¹⁰ Ngul na' yajtíxjöi'cnu bönni' gbaz na'
 yugu' lë ni, naccnu María Magdalena,
 len Juana, len María, xnë'ë Jacobo,
 len yela'cnu ngul na' dzagcnu lecnu.
¹¹ Gláquinë' bönni' gbaz na' didza' chixi
 tui'nu len cutu gulayejlë'ë lecnu.

¹² Ni'r gyasë' Pedro len jarélu'ë zijë'
 ra' yeru ba na'. Cati' buyüë' lu ba na',
 blé'inë' yugu' lari'z nacua' ni', ati' ni'r
 böjë' lidxë', rubannë' ca nac lë na' guc.

Le guc la' nöz rdxintë Emaús

¹³ La' dza na'z zjaquë' chopë', yu'uquë'
 nöz rdxintë Emaús, le nac ca chop hora
 rza' Jerusalén. ¹⁴ Yú'ugaczë' ca' nöz, tu'ë
 didza' ca nac yúgu'të lë na' guc. ¹⁵ Tsal
 ni' yu'uquë' nöz, tu'ë didza' ni la' lé-
 gaczë', gbiguë'ë gal-la' lëczë' Jesús len
 tsaxón gđálenë' lequë'. ¹⁶ Cutu guluún-
 bë'ë Lë' le nac ca tu le nabaga' yöj
 lauquë'. ¹⁷ Ni'r Jesús gnabnë' lequë',
 rnë':

—¿Bizxa didza' na' rui'li' la' lbi'izli'
 yu'uli' nöz? ¿Bizx quië na' ruhuí'nili'?

¹⁸ Bubi'ë didza' bönni' na' lë' Cleofas,
 rë' Lë':

—¿Nactsu' bönni' zi'tu' lu yödź
 Jerusalén, len tuzu' li' cutu nöznu' lë
 na' guc nij nas ni'?

¹⁹ Ni'r Jesús rë' lequë':

—¿Bizxa na' guc?

Të' Lë':

—Lë na' guc queë' Jesús, bönni'
 Nazaret. Guquë' bönni' bë'ë didza' uláz

queë' Dios, ati' len yöl-la' huac zxön benë' dxin len bë'ë didza' lahuë' Dios len laugac yúgu'të bunách. ²⁰ Guludödë' Lë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' ta'ná bë'inë' netu', glunë' ga nu bchugu queë' gatië', ati' guludë'ë Lë' lë'i yag cruz. ²¹ Netu' bentu' löz guquë' Lë' bönni' na' ral-la' huöa'uë' bunách Israel, san na'a chguc tsonn dza cati' glac lë ni. ²² Yetú ca', glunnu ga grö'tu' bagu'i la'cnu ngul nútsa'cnu ladjtu'. Yjacnu ra' yeru ba queë' cati' zi'a glen gbidz na'a dza, ²³ len cati' cutu guludzólinu Lë', duhuöjcnu, len glënu netu' gualé'ínu ca' yugu' gbaz la'y queë' Dios, nup ni' glë lecnu zoë' nabanë' Jesús. ²⁴ Ni'r yjaquë' ra' yeru ba na' la'quë' bönni' lza'tu' len yajxáca'quë' lei ca na' gulananu ngul na', san cutu gualé'inë' Jesús.

²⁵ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Lbi'ili', bönni' curejni'i. Nazíd icj ládxi'dau'li' cui tséjlë'li' yúgu'të le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. ²⁶ ¿Naru' cu ben bayúdx saca' qui'ë Cristo yugu' lë ni len tsazië' ga ni' gác-tërë' blau?

²⁷ Ni'r gzu lahuë' Jesús rguíxjöi'në' lequë' yúgu'të le rui' didza' ca nac queë' nayujgac lu guich la'y, ca na' gzu lau bë'ë didza' Moisés ga bdxintë yugu' le gulané' yúgu'të bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

²⁸ Cati' guladxinë' yödzdau' ga na' zjaquë', benë' Jesús ca bönni' zéajtërë' zi'tu'. ²⁹ Glunë' bayúdx ugá'nlenë' lequë', ta'né':

—Bga'nlen netu', le chrdzö' na'a, len chzoa gal.

Ni'r gyazië' yu'u Jesús, bugá'nlenë' lequë'. ³⁰ Cati' ni' rötë' rágulenë' lequë' Jesús, gdel-lë'ë yöt xtil len gudxë' Dios: “Xclenu.” Ni'r buzxuzxjë' lei, len bë'ë quequë'. ³¹ La' ni'z bdua lë na' gbaga' yöj lauquë', ati' guluúnbë'ë Jesús, ati' Lë' bunít cuinë' lauquë'. ³² Ni'r glë lza'quë' tuë' yetué':

—¿Naru' cu böála'tsca ládxi'dau'ru' tsal ni' rui'lenë' rë'u didza' la' nöz, len cati' ni' ruzálj la'në' le nayúj lu guich la'y?

³³ La' ni'z gulayasë' yhuöjquë' Jerusalén, ati' yajxáca'quë' nudubquë' idxineajtë' bönni' gbaz queë' Jesús len nup nacua'len lequë'. ³⁴ Ni'r glë' chopë' na' bönni' na' nacu'ë ni':

—Chbubanczë' Xanru', ati' buluf' lahuë', blë'inë' Lë' Simón.

³⁵ Ni'r gulaguíxjö'ë ca na' guc quequë' la' nöz chopë' na', len ca na' guluúnbë'ë Jesús cati' ni' buzxuzxjë' yöt xtil na'.

Tu'lé'inë' Jesús bönni' uséd queë'

³⁶ Tsal ni' tu'ë didza' ca nacgac lë ni, la' yajsoatë' Jesús gatsj lahui'l ga na' nacu'ë, ati' rë' lequë':

—Gul-zóa dxi ládxi'li'.

³⁷ Ni'r gladxi guladzöbnë' le táquinë' bxin ta'lé'inë'. ³⁸ Jesús rë' lequë':

—¿Bizx quië röt'li' bagu'í? ¿Bizx quië rza' ládxi'li' yugu' lë ni? ³⁹ Gul-yutsca' na'a len ni'a. Néda'cza' ni. Gul-cán neda' len gul-yú neda', le cutu da' bëla' bxin, len cutu yu'u dxit ca ni rlé'ili' nac quia' neda'.

⁴⁰ Ni' rui'zë' ca' didza' ni, bului'inë' lequë' në'ë len ni'ë. ⁴¹ Ni'a qui yöl-la' rudziji quequë' cutu gulayejlë'ë, len tsal ban raz gulacu'ë. Qui lë ni na' Jesús gudxë' lequë':

—¿I dë queëli' ni le gahua'?

⁴² Ni'r gulunödzjë' queë' láti'dau'ba' bö' chnégui'ba', len tu quízxi'ba' böz.

⁴³ Gzxi'ë lei Jesús len gdahuë' lauquë'.

⁴⁴ Ni'r rë' lequë':

—Lë na' glac quia' glac ca na' gudx-cza' lbi'ili' cati' ni' zóalena' lbi'ili', gnia': “Run bayúdx utság yúgu'të le nayúj lu guich lu zxba queë' Moisés len le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, len le nayúj lu guich nazí' lei Salmos, ca ral-la' gac quia' neda'.”

⁴⁵ Ni'r buzéjni'në' lequë' lë na' nayuj-gac lu guich la'y, ⁴⁶ rë' lequë':

—Cni nayúj lu guich ca run bayúdx gac queë' Cristo, saca' qui'ë len ubanë' lu yöl-la' gut cati' gac tsonn dza, ⁴⁷ ati' gdutë yödzyú ral-la' gac lban ca nac quia' neda' quië lubí'i ládxi'-gac bunách quië unít lahuë' Dios dul-la' nabága'quë'. Lu yödz Jerusalén su lau gac lban na' ⁴⁸ ati' lbi'iczli' na' blé'ili' yugu' lë ni ral-la' gunli' lna' lau qui. ⁴⁹ Gul-yutsca', gsöla'a queëli' le gzxi' lu në'ë Xuza' gunnë' queëli', san gul-gá'nz

Jerusalén cati' gdxinr queëli' yöl-la' huac na' za' yehua' yubá.

Ruhuëpë' Jesús yehua' yubá

⁵⁰ Ni'r bchë'ë bönni' da'quë' Lë' Jesús, zjaquë' yödz Betania, ati' ni' bchis në'ë len bulídz tsahuë'ë lequë'. ⁵¹ Tsal ni' rulídz tsáhui'zë' ca' lequë', gza'të' ga na' nacu'ë, buëpë' yehua' yubá. ⁵² Gdöd gulayíj ládxi'quë' Lë', lu yöl-la' rudz-iji quequë' yhuöjqüë' Jerusalén. ⁵³ Gulacuá'teczë' nchil gdau', ta'gu'ë Dios yöl-la' ba len tunë' Lë' zxön. Ca' nac.

DIDZA' DXI'A BUZUJË' LU GUICH SAN JUAN

Böac bunách Nu nazí' lei Didza'

1 Cati' gzu lau, zí'atël cati' zi'a gata' yödzylyú, ni' zoaczë' Bönni' lë' Didza', ati' zóalenë' Dios Bönni' na' naquë' Didza', len naccz Dios Didza' na'. ²Zóalenë' Dios Bönni' na' naquë' Didza' cati' ni' gzu lau zi'a rata' yödzylyú. ³Lu në'ë Bönni' ni, Dios benë' yúgu'të le dë, len cutu bi dë le nunë' Dios le cutu benë' lu në'ë Bönni' na'. ⁴Dëcz queë' yöl-la' na'bán, ati' yöl-la' na'bán na' nac ca tu yení' ruzení' lu icj ládxi'dau'gac bunách. ⁵Ruzení' ga nac chul xöhui' yení' na', san cutu ca' saqui' usúl yení' na' le chul xöhui'.

⁶Dios bsölë'ë ni bönni' lë' Juan. ⁷Bidë' bönni' ni quië gaquë' nu gun lna' lau. Bidë' quië gunë' lna' lau queë' Bönni' na' naquë' yení', quië tséjlë'gac Dios yúgu'të bunách ni'a qui lë na' runë' lna' lau. ⁸Cutu naquë' yení' na' Juan, san bidë' quië gunë' lna' lau queë' Bönni' na' naquë' yení'. ⁹Ni' ryazië' yödzylyú ni Bönni' na' naquë' yení' le nac gdu, ati' ruzeni'ë lu icj ládxi'dau'gac yúgu'të bunách.

¹⁰Bdxinë' yödzylyú ni Bönni' na' naquë' yení', ati' lu në'ë Lë' Dios benë' yödzylyú ni, san cutu guluúnbë'ë Lë' bunách yödzylyú. ¹¹Bdxinë' ga naqui queë', san cutu ca' gulazí' lu na'quë' Lë' bönni' nabáblenë'. ¹²Yúgu'të bönni' gulazí' lu na'quë' Lë', bönni' ni' gulayejlë'ë Jesús, Lë' benë' ga dë lu na'quë' lacquë' xzi'në' Dios. ¹³Nacquë' xzi'në' Dios bönni' ni, clëg le nacquë' xzi'ngac bunách, len clëg le naljquë' ni'a qui le ta'zë ládxi'gac bunách, o ni'a qui tu le rë'nnë' tu bönni', san nacquë' cni le rë'ncznë' Dios.

¹⁴Böaquë' bunách Bönni' na' naquë' Didza', len tu chí'z gzóalenë' rë'u, gdu dzaggac Lë' le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios len le nac gdu'të li. Blé'itu' yöl-la' yení' queë', ati' yöl-la' yení' queë' na' nac le rui' queëbi' bi'i la'z dui qui, Nu na' nac Xuzbi'. ¹⁵Benë' lna' lau queë' Bönni' na' Juan, len bë'ë zidzj didza', rnë':

—Naquë' Bönni' ni Nu na' gdíxjö'a qui, gnia: “Bönni' zi'a zá'tëllë' ca neda' náctërë' blau ca neda', le zoaczë' Lë' zi'al ca neda'.”

¹⁶Le nac gdu queë' buzi'ru' xbey yúgu'tëru', lë na' buzá' ladxë'ë queëru', len zianr ca' le ruzá' ladxë'ë queëru'. ¹⁷Bdxin queëru' zxba queë' Dios lu në'ë Moisés, san le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios len le nac gdu'të li guladxín queëru' lu në'ë Jesucristo. ¹⁸Gatga nu ble'i Dios, san Lë', la'z dui Xzi'në' Dios, Nu na' nadxí'itsquinë' Dios Xuz, Lë' na' benë' ga núnbë'ru'-në' Dios.

Le benë' lna' lau queë' Jesús Juan, bönni' buquilë' bunách nis

¹⁹Lë ni nac le benë' lna' lau Juan, cati' ni' bönni' judío uná bë' nacu'ë Jerusalén gulasölë'ë ga zoë' Juan yugu' bxuz len yugu' bönni' xzi'n xsoë' Leví, nup nacgac ni'a na'quë' bxuz, quië la'nabnë' Juan na', la'në':

—¿Nuzxa bönni' li'?

²⁰Yalj lulu bë'ë didza' Juan len cutu gdá'baguë'ë, san gdíxjö'ë catëz nac, rnë':
—Cutu naca' Cristo, Bönni' na' gzxí' lu në'ë Dios gsolë'ë queëru'.

²¹Ni'r gulanabnë' lë' leyúbl, të' lë':

—¿Nuzxa caz li'? ¿Naru' nacu' li' Elías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios?

Gnë' Juan:

—Cutu naca'.

Ni'r të' lë':

—¿Naru' nacu' li' bönni' na' ral-la' guidë' gu'ë didza' uláz queë' Dios?

Bubi'ë didza' Juan, rnë':

—Clëg neda'.

²² Ni'r të' lè':

—¿Nuzxa caz nacu'? Gdixjöi' netu' quië gac quíxjöi'tu' nup gulasöla' netu'. ¿Bizxa rnau' li' nuzxa nacu'?

²³ Bubi'ë didza' Juan, rë' lequë':

—Neda' naca' bönni' na', nayúj lu guich la'y ca nac queë', rna: “Ryön chí'i nu rulíd' lu latj ca'z, rna: Gul-bíj li nöz gdxin queëli' Xanru'.” Cni gnë' Isafas, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

²⁴ Nacquë' bönni' gdau' fariseo bönni' na' nasóla'quë' bönni' judío uná bë'.

²⁵ Gulanabnë' Juan, të' lè':

—¿Bizx quië ruquilu' bunách nis chqui' cutu nacu' li' Cristo, len cutu nacu' Elías, len cutu nacu' bönni' na' ral-la' guidë' gu'ë didza' uláz queë' Dios?

²⁶ Bubi'ë didza' Juan na', rë' lequë':

—Neda' ruquila' bunách nis lu nis, san gatsj lahui'l ga zoali' zoë' bönni' cutu núnbë'li'-në'. ²⁷ Bönni' ni naquë' Bönni' na' zi'a zá'tëlë' ca neda', len náctërë' blau ca neda', ati' cutu naca' lsaca' neda' uleycja' lölë' nudé'ë.

²⁸ Yúgu'të lë ni guc lu xyu yöd'z Betábara, ga nac yetslá'a yegu Jordán, zaca' ga rlen gbidz, ga ni' buquilë' bunách nis Juan.

**Jesús naquë' ca bö'cu' zxíla'dau'
tu'döddë'-ba' lahuë'
Dios ni'a qui dul-la'**

²⁹ Dza buróp ni' Juan blé'inë' Jesús, zë'ë ga zoë', ati' rnë':

—Gul-yutsca'. Bönni' ni naquë' bö'cu' zxíla'dau' queë' Dios, ru'güë' dul-la' que-gac bunách yöd'zlyú. ³⁰ Lë' naquë' bönni' na' gnia' queë': “Zi'a zá'tëlë' ca neda' tu bönni', náctërë' blau ca neda', le zoaczë' zi'al ca neda'.” ³¹ Cutu núnbë'a-në' neda' zi'al, san bida', ruquila' bunách nis quië lumbë' Lë' bunách Israel.

³² Benë' lna' lau queë' Lë' Juan, rnë':

—Blé'ida'-në' Dios Bö' La'y, bö'tjë' brujë' yehua' yubá, gnë'ë ca rna'ba' budödau', ati' bdxinë' ga zoë' Jesús

len bugá'nlenë' Lë'. ³³ Cutu núnbe'ida' Lë' neda' zi'al. Gudx neda' Nu na' bsöla' neda' uquila' bunách nis, gnë': “Cati' glé'inu'-në' huötjë' Dios Bö' La'y, tsajsóalenë' Bönni' len ugá'nlenë' Lë', Bönni' ni gunë' le rulu'iz yöl-la' rdil nis ni, uchizië' bunách Dios Bö' La'y.” ³⁴ Na'a, chblé'ida' lë na' len runa' lna' lau queë' Bönni' ni, naquë' Zxi'në' Dios.

Yugu' bönni' uséd' zi'al queë' Jesús

³⁵ Yetú dza ca', leyúbl zoë' ni' Juan ati' nacuá'lenë' lë' chopë' bönni' da'quë' lë'. ³⁶ Cati' Juan na' blé'inë' Jesús, rdödë' ni', ni'r gudxë' bönni' na' da'quë' lë', rnë':

—Gul-yutsca'. Ni' zoë' bönni' na' naquë' bö'cu' zxíla'dau' queë' Dios.

³⁷ Gulayönnë' didza' ni bë'ë Juan chopë' bönni' na' da'quë' lë', ati' yaj-nauquë' Jesús. ³⁸ Ni'r bueycjë' Jesús len blé'inë' chopë' ni nauquë' Lë', ati' rë' lequë':

—¿Bizxa rguiljli'?

Të' Lë':

—Bönni' Usédi, ¿gazx zu'?

³⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-dá, uyuli'.

Ni'r yjáclenë' Lë' len gualé'inë' ga na' zoë', ati' gulugá'nlenë' Lë' dza na', le chza' ral.

⁴⁰ Andrés, böchë'ë Simón Pedro, naquë' tuë' bönni' chopë' ni' gulayönnë' didza' bë'ë Juan len yajnaquë' Jesús. ⁴¹ Andrés na', zi'al yajtiljë' bönni' böchë'ë, lë' Simón, ati' rë' lë':

—Chbdzólitu'-në' Mesías.

Mesías nac tu didza' hebreo le rna lu didza' griego: “Cristo”, ati' lu didza' xidza': “Bönni' naböczë' Dios”.

⁴² Ni'r Andrés na' la' bchë'të' Simón ga na' zoë' Jesús. Cati' blé'inë' lë' Jesús, rë' lë':

—Li' nacu' Simón, zxi'në' Jonás. Na'a, si' lau' Cefas.

Cefas nac ca' tu didza' hebreo le rna: “Pedro” lu didza' griego, ati' lu didza' xidza': “Guiöj”.

Jesús rulidzë' Felipe len Natanael

⁴³ Cati' za' reni' yetú dza, gu'nnë' Jesús tsijë' luyú Galilea, ati' yajxaquë'ë Felipe, len rë' lë':

—Gda' neda'.

⁴⁴ Naquë' Felipe bönni' yödz Betsaida, le nac ladzquë' Andrés len Pedro. ⁴⁵ Felipe bdzölnë' Natanael, len rë' lë':

—Chbdzólitu'-në' bönni' na' buzujë' queë' lu guich Moisés lu zxba queë' Dios, ati' guluzujë' ca' queë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. Bönni' ni Jesús, zxi'në' José, bönni' yödz Nazaret.

⁴⁶ Natanael rë' lë':

—¿Naru' huala'tsa Nazaret tu le nac dxi'a?

Felipe rë' lë':

—Gda uyú'.

⁴⁷ Cati' blé'inë' Jesús zë'ë ga zoë' Natanael na', rnë':

—Gul-yú ni bönni' naquë' gdu bönni' Israel len cutu rnazë' ca' bönni' ni.

⁴⁸ Ni'r Natanael gnabnë' Jesús, rë' Lë':

—¿Naru' núnbë'tsu' neda'?

Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Cati' zi'a ulfdztërë' li' Felipe, cati' ni' zu' xzan yag higo, blé'ida' li'.

⁴⁹ Ni'r bubi'ë didza' Natanael, rë' Lë':

—Bönni' Usëdi, Li' nacu' Zxi'në' Dios. Li' nacu' Nu gna be'i bunách Israel.

⁵⁰ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—¿Rëjlë'tsu', le gudxa' li': “Blé'ida' li' xzan yag higo”? Yugu' le zxöntër ca lë ni hualé'inu'.

⁵¹ Lëzca' cni rë' lequë' Jesús, rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', glé'ili' nayálj luzxbá, len yugu' gbaz la'y queë' Dios ta'benë' len tu'huötjë' ga zoa' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

Ini qui yöl-la' rutság na' guc lu yödz Caná

2 Cati' chguc tsonn dza, guc Ini qui yöl-la' rutság na' lu yödz Caná luyú Galilea, ati' zoanu ni' xnë'ë Jesús. ² Lëzca' zoa nu bulídz Jesús len yugu' bönni' uséd queë' djaquë' Ini na'. ³ Cati' byadzj xisi uva li'jë', ni'r gudxnu Jesús xnë'ë, rnanu:

—Cutur dë xisi uva li'jë'.

⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë'-nu:

—Nguldau'. ¿Bizx quië rulidzu' neda'? Cutu ca' rdxini dza ulu'a lahui yöl-la' huac quia'.

⁵ Ni'r gudxnu-në' bönni' huen dxin ta'gu'ë le tahuë' xnë'ë Jesús, rnanu:

—Gul-gún yúgu'të le guië' lbi'ili'.

⁶ Nacuá' ni' xop yusu' guiöj tu'gunë' dxin bönni' judío cati' tu'pá' cuinquë' ca nalëbcnë' tunë', len rúdzugac chop tsonn rö'ö nis tu tu yusu' na'. ⁷ Gudxë' yugu' bönni' huen dxin na' Jesús, rnë':

—Gul-dzá' nis yugu' yusu' ni.

Guludzé'ë nis yugu' yusu' na'. ⁸ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-gachi' na'a, len gul-tsjuá' lahuë' bönni' zoë' ra' yusu'.

Yjua'quë' na'. ⁹ Buyúë' chqui' nazxí' nis na' nuhuöac xisi uva bönni' na' zoë' ra' yusu', san cutu ráquibe'inë' gazx za'. Nözcnë' bönni' huen dxin na' gláchë'ë nis na'. Ni'r bulidzë' bönni' utság në'ë bönni' na' zoë' ra' yusu', ¹⁰ len rë' lë':

—Zi'al tu'nödzejë' xisi uva nacr szxi' yúgu'të bönni', len cati' chgli'jë' szxöni, ni'r tu'nödzejë' le cunazxí'. Li', ga bdxintë na'a ben chi'u xisi uva nacr szxi'.

¹¹ Yöl-la' huac nac bë' ni benë' Jesús lu yödz Caná luyú Galilea nac le rzu lau yugu' yöl-la' huac gunë'. Cni guc, bulu'ë lahui yöl-la' zxön queë', ati' gulayejlë'ë Lë' bönni' uséd queë'.

¹² Gdöd na' gyijë' Jesús yödz Capernaum, dzagquë' Lë' xnë'ë len yugu' bön-

ni' böchë'ë len yugu' bönni' uséd queë',
ati' zian dza gulacu'ë Capernaum na'.

**Rulatjé' Jesús lö'a gdau', rubijé'
nup tun le cural-la' lun ni'**

¹³Cati' chzoa gdxin Lni Pascua cati' tu'spané' bönni' judfo ca bené' Dios, buslé' xuz xtau'quë' luyú Egipto, gyijé' Jesús Jerusalén. ¹⁴Lu yödZ na' yajxaquë'ë Jesús dzö'ë lö'a gdau' bönni' túti'ë-ba' yugu' bëdx, len yugu' bö'cu' zxila', len yugu' budödau', böa' bëdx na' tu'dödcdé'-ba' lahuë' Dios. Rö'quë' ca' ni' bönni' tu'tsé'ë dumí za' gdu'të yödzlyú. ¹⁵Cati' blé'iné' lë ni Jesús, buzal-lë' yugu' du las le quindé' bunách na', ati' bulaguë'ë yúgu'té' ni'l lö'a gdau', len bulaguë'ë-ba' ca' ni'l yugu' bö'cu' zxila' len yugu' bëdx. Bësië' lu yu dumí quequë' bönni' na' tu'tsé'ë dumí, len brixé' yugu' blag quequë'. ¹⁶Ni'r Jesús gudxé' bönni' na' túti'ë-ba' yugu' budödau', rnë':

—Gul-cúa ni yugu' lë ni. Cutu únili' yé'y lidxé' Xuza'.

¹⁷Ni'r yajneycné' bönni' uséd queë' Jesús le nayúj lu guich la'y, rna: “Le rui'tsca ladxa'a lidxu', regui rla ládxi'dau'hua'.”

¹⁸Ni'r gulubi'ë didza' bönni' judfo uná bë' nacu'ë ni', té' Jesús:

—¿Bizxa yöl-la' huac ului'inu' netu' le gac bë' dë lu na'u runu' yugu' lë ni?

¹⁹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-quíndj gdau' ni, ati' tsonn dzaz uchisa' lei.

²⁰Ni'r të' Lë' bönni' judfo, ta'né':

—Gdu xopán iz gya' gdau' ni, ati' Li', ¿tsonn dzaz uchistu' lei?

²¹Gdau' na' bë'ë didza' qui Jesús nac la' cuinczé'. ²²Qui lë ni na', cati' bubanë' Jesús lu yöl-la' gut, yajneycné' bönni' uséd queë' Jesús ca na' gnë', ati' gulayejlé'ë le nayúj lu guich la'y lenca' yugu' didza' bë'ë Jesús.

Jesús nunbë'ë yúgu'të bunách

²³Cati' ni' zoë' Jesús Jerusalén, cati' rac Lni Pascua na', gulayejlé' Jesús bunách zian, le gulalé'iné' yugu' yöl-la' huac runé'. ²⁴Cutu buzxöni ladxë'ë lequë' Jesús, le núnbë'czë' yúgu'të bunách. ²⁵Cutu naquinné' Jesús nu quixjöi' Lë' ca nacgac bunách, le nözczné' Lë' le yu'u icj ládxi'dau'gac bunách.

Jesús len Nicodemo

3 Nicodemo, bönni' gdau' fariseo, nabáblené' yugu' bönni' judfo uná bë'. ²Chdzö'l bidë' ga zoë' Jesús bönni' ni, len rë' Lë':

—Bönni' Usëdi. Ráquibe'itu' nasölë'ë Li' Dios quië usëdnu' netu'. Cutu sáqui'né' bönni' guné' yöl-la' huac nacgac bë' ca nacgac le cni runu' Li' chqui' cuzóalené' lë' Dios.

³Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Le nactë rëpa' li', nu cugálj leyúbl, cutu ca' gle'i latj ga ni' rna bë'ë Dios.

⁴Gnabné' Lë' Nicodemo, rnë':

—¿Nacxzc sáqui'né' bönni' galjé' leyúbl cati' chnaquë' bönni' gul? ¿Naru' huactsa u'ë leyúbl lë'nu xnë'ë, ati' galjé' yetú?

⁵Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Le nactë rëpa' li'. Nu bönni' cugaljé' ni'a qui nis len ni'a queë' Dios Bö' La'y, cutu gac tsazië' ga rna bë'ë Dios. ⁶Nu na' nalj lu ni'a lu na' bunách, bunáchz nac, san nu nalj ni'a queë' Dios Bö' La'y, Bö' La'y nabani nu na'. ⁷Cutu ubannu' le rëpa' li', run bayúdx galju' leyúbl. ⁸Gáti'tëz reyçj bö', ati' ryönnu' rnë' bö' na', san cutu nöznu' gazx za', o gazx zeaj. Lëzca' cni rac quegac nup naljgac ni'a queë' Dios Bö' La'y.

⁹Ni'r gnabné' Jesús Nicodemo, rnë':

—¿Nacxzc gac lë ni?

¹⁰Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—¿Rusédtsanu' li' bunách Israel, len cutu nöznu' yugu' lë ni? ¹¹ Le nactë rëpa' li', le nözitu' rui'tu' didza' qui, len le blë'itu' runtu' lna' lau qui, san cutu rzi' lu na'li' lë na' runtu' lna' lau. ¹² Chqui' cutu réjlë'li' neda' cati' rui'lëna' lbi'ili' didza' ca nac le rac yödzlyú ni, ¿nacxcz gac tséjlë'li' chqui' gyëpa' lbi'ili' le tac yehua' yubá?

¹³ Gatga grenë' bönni' yehua' yubá, san tuza' neda' Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, bötja' bruja' yehua' yubá, ati' zoacza' ni' yehua' yubá. ¹⁴ Ca na' benë' Moisés lu latj ca'z, buchisë'-ba' bël náquiniba' guia, budé'ë-ba' lë'i yag, lëz-ca' cni run bayúdx gac quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, luchisë' neda' xtsa'. ¹⁵ Cni gac quia', cui la'nít yúgu'të nup la'yejlë' neda', san gata' quequë' yöl-la' na'bán gdu.

Dios nadxi'itsquinë' bunách yödzlyú

¹⁶ Le bdxí'itsquinë' bunách yödzlyú Dios, budödë' la'z dui Zxi'në', cui la'nít yúgu'të nup la'yejlë' Lë', san gata' quequë' yöl-la' na'bán gdu. ¹⁷ Dios bsölë'ë Zxi'në' yödzlyú ni, clëg quië gchuguë' quegac bunách yödzlyú ni, san quië lulá bunách yödzlyú ni ni'a queë' Lë'.

¹⁸ Nu bönni' rejllë'ë Lë', Zxi'në' Dios, cutu ca' narugu queë', san bönni' curejllë'ë Lë', chnarugu queë', le cutu rejllë'ë Lë', la'z dui Zxi'në' Dios. ¹⁹ Qui lë ni na' chnarugu quegac bunách, le bdxinë' yödzlyú ni Bönni' na' naquë' yení', san glunr zxön le nac chul xöhui' bunách ni ca le glunë' zxön Bönni' na' naquë' yení', le nacgac xöhui' le tunë'. ²⁰ Cutu rdzag ládxi'quë' yení' yúgu'të bönni' tu'ë dö', len cutu djaquë' lu yení', cui gla' lahui le tunë'. ²¹ Rdxin lu yení' nu run le nac gdu'të li quië gac bë' nungac ni'a queë' Dios le run nu na'.

Ru'ë didza' ca nac queë' Jesús Juan, bönni' ruquilë' bunách nis

²² Gdöd na', gyéajlenë' bönni' da'quë' Lë' Jesús, guladxinë' luyú Judea, ati' ni' gzóalenë' lequë', tu'quilë' bunách nis. ²³ Lëzca' ruquilë' bunách nis Juan ga nazí' lei Enón, gal-la' ga dë yödz Salim, le dë ni' nis zil. Latj na' ta'dxín bunách len ta'díl nis. ²⁴ Rac cni zí'atël cati' zí'a gdzunë' lidx guia Juan na'.

²⁵ Ni'r gulazú laquë' la'quë' bönni' da'quë' Juan ta'díl-lenë' bönni' judío didza' ca nac qui yöl-la' rupá' cuini qui gdau'. ²⁶ Guladxinë' ga zoë' Juan len tē' lē':

—Bönni' usëdi. Byutsca'. Ruquilë' bunách nis bönni' na' gzóalenë' li' yet-slá'a yegu Jordán, bönni' na' benu' lna' lau queë', ati' ta'dxín ga zoë' yúgu'të bunách.

²⁷ Ni'r bubí'ë didza' Juan, rë' lequë':

—Cutu bi dë lu në'ë bönni', chqui' Dios cutu nudödë' lei lu në'ë. ²⁸ Byónic-zli' lë na' bena' lna' lau, gnia': “Cutu naca' neda' Cristo”, san Dios nasölë'ë neda' quíxjöi'da' bunách zia' zë'ë Lë'. ²⁹ Bönni' na' rzi'ë-bi' bi'i ngul rutság na'bi' naquë' bönni' rutság në'ë, san böchi' lzë'ë bönni' rutság në'ë, len dzaguë' lë', ruzé' nague' didza' ru'ë, len rudz-ijnë' le ryönnë' didza' ru'ë bönni' rutság në'ë. Lëzca' cni, rudzjtsquida' neda' le rac cni lë ni. ³⁰ Run bayúdx gacrë' blau ca' Cristo, san neda', run bayúdx gacra' cuidi'z.

Nu za' zaca' yehua' yubál

³¹ Gnë' ca' Juan:

—Bönni' na' zë'ë zaca' xtsa'l nactë'rë' blau ca yúgu'të bunách. Bönni' naquë' bunách yödzlyú ni, qui yödzlyú ni naquë', len ru'ë didza' qui le rac yödzlyú ni, san Bönni' na' zë'ë zaca' yehua' yubál nactë'rë' blau ca yúgu'të bunách. ³² Bönni' ni runë' lna' lau qui

le blé'iné' len le byönné', san nutu nu rzi' lu në'i le runé' Ina' lau. ³³Núti'téz bönni' rzi' lu në'è lè na' runé' Ina' lau, bönni' ni rulu'è lahui rejllé'è nac gdu'tè li didza' ru'è Dios. ³⁴Bönni' na' nasölé'è Dios, didza' queé' Dios ru'è, le nuzó'è Dios gdu ladxé'è lu Bönni' na' Dios Bó' La'y. ³⁵Dios Xuz nadxi'iné' Zxi'né', ati' yúgu'tè le dè chnudödé' lu në'è Zxi'né' na'. ³⁶Nu bönni' rejllé'è Dios Zxi'n, dè yöl-la' na'bán gdu queé', san bönni' curejllé'è Dios Zxi'n, cutu gdél-li'né' yöl-la' na'bán na', san nabagué'è zxguia' lahué' Dios bönni' na'.

Jesús ru'lené'-nu didza' ngul Samaria

4 Gulayönné' bönni' gda' fariseo ca na' da'gac Jesús zianr bunách ca da'gac Juan, ati' ruquilé' ca' nis zianr bunách ca ruquilé' nis Juan. ²Cutu ruquilé' bunách nis Jesús, san tu'quilé' bunách nis bönni' uséd queé'. ³Cati' gúquibe'iné' lè ni Jesús, buzé'è luyú Judea, zijé' leyúbl luyú Galilea.

⁴Ga ni' zijé', run bayúdx tödè' luyú Samaria. ⁵Cni guc, bdxiné' Jesús tu yödzdau' luyú Samaria, nazi' lei Sicar, gal-la' ga dè yu na' bunödzejé' Jacob queébi' José queé' dza ni'té. ⁶Latj na' zoa tu yeru nis nachö'né' ga rë' Jacobo na'. Cati' bdxiné' ni' Jesús, grö'è ra' yeru nis na' le yajxáqui'né' yu'è nöz. Guc gdu huagbíd. ⁷Ni'r bdxinnu ni' ngul Samaria quié si'nu nis. Jesús rë'-nu:

—Benn le gui'ja'.

⁸Tuzé' zoé' Jesús le chzjaqué' bönni' uséd queé' lu yödz zajxi'qué' le lahué'. ⁹Ni'r rënu Jesús ngul Samaria na', rnanu:

—¿Rnátsanu' neda' le gui'ju', len nacu' bönni' judío? Neda' ni naca' ngul Samaria.

Cni gnanu le cutu ta'dzág dxi'a bunách Samaria len bunách judío.

¹⁰Bubi'è didza' Jesús, rë'-nu:

—La'naru' núnbè'u le runödzejé' Dios, len nuzxa na' rë li': “Benn le gui'ja'”, li' gnabu' ati' Lè' gunné' quiu' nis runn yöl-la' na'bán.

¹¹Ni'r rënu Lè' ngul na', rnanu:

—Bönni', cutu nu'u le cu'ajnu' nis, ati' yeru nis ni, dxi'tèr rë'. ¿Gazx dè nis na' runn yöl-la' na'bán? ¹²¿Naru' nactèrtsu' Li' zxon ca xuzru' gul gdöd Jacob, bönni' ni' benné' queé'tu' yeru nis ni, ga ni gzxi'è nis gu'è, len gli'jbi' ca' zxi'né', len glé'jba' ca' böa' bédx queé'?

¹³Bubi'è didza' Jesús, rë'-nu:

—Núti'téz nu gui'j nis ni, leyúbl ubídx nis, ¹⁴san nu gui'j nis na' unödzcja' neda', cutur gbidx icj ladxidau'hué', le unödzcja' queé' nis na' gac lu icj ladxidau'hué' ca tu ga ralj nis, le güi' queé' yöl-la' na'bán gdu.

¹⁵Ni'r rënu Lè' ngul na', rnanu:

—Bönni', benn quia' nis na', quié cutur ubidxa', len cutur duxi'a nis ni.

¹⁶Jesús rë'-nu:

—Gyeaj, yajlidzè' bönni' quiu', ati' huödu' ni.

¹⁷Bubi'inu didza' ngul na', rënu Lè':

—Cutu nu zoa bönni' quia'.

Ni'r Jesús rë'-nu:

—Ca nacz rnanu', “cutu nu zoa bönni' quia'”, ¹⁸le chgzóalenu' gayu' bönni', ati' bönni' na' zóalenu'-né' na'a, cutu naqué' bönni' quiu'. Didza' ni ru'u, ca nacz rnanu'.

¹⁹Ni'r rënu Lè' ngul na', rnanu:

—Bönni', runi neda' nacu' bönni' ru'è didza' uláz queé' Dios. ²⁰Gulayíj ladx-i'qué' Dios xuz xtau'ru' lu gui'a ni, san rnali' lbi'ili' Jerusalén nac ga ral-la' la'yíj ladxigac Dios bunách.

²¹Jesús rë'-nu:

—Ngul, gyejllé' neda'. Za' dza cati' tsej ladxili'-né' Dios Xuz zal-la' cutu du-soali' guí'adau' ni, len cutu tsajsoali' Jerusalén. ²²Lbi'ili' rej ladxili' Ni cu núnbé'li', san netu' núnbé'tu' Nu na' rej ladxitu', le bené' queé' Dios gla' lahui

yöl-la' ruslá ni'a quequë' bönni' judío.
²³Na'a, za' dza, len chrdxin dza na',
 cati' nup le nactë ta'yíj ládxi'gac Dios,
 la'yíj ládxi'quë' Lë', zóalenë' lequë' Dios
 Bö' La'y len le nac gdu'të li, le rë'nne'
 Dios Xuz lacquë' queë' bönni' la'yíj ládxi-
 i'quë' Lë' cni. ²⁴Dios naquë' Bö', ati'
 nup ta'yíj ládxi'gac Lë', run bayúdx la'yíj
 ládxi'quë' Lë', zóalenë' lequë' Dios Bö'
 La'y len le nac gdu'të li.

²⁵Ni'r rënu Lë' ngul na', rnanu:

—Nözda' ral-la' guidë' Mesías, Bönni'
 na' lë' Cristo. Cati' guidrë' Lë' quíxjöi'në'
 rë'u yúgu'të.

²⁶Jesús rë'-nu:

—Lëczë', ru'lenë' li' didza'.

²⁷Ractë cni guludxinë' bönni'
 uséd queë' Jesús, ati' gulubannë'
 le ru'lenë'-nu ngul didza', san cutu
 burúguinë' gnabnë' Lë' nitúë', cugnë':
 “¿Bizxa rnabnu' lënu?” o: “¿Bizxa
 didza' ru'lenü'-nu?” ²⁸Ni'r buca'nnu
 ni' xchö'nu ngul na', ati' böajnu la'
 yödZ, zjödXnu nup nacua' ni', ²⁹rnanu:

—Gul-dá, glé'ili'-në' bönni' gudxë'
 neda' yúgu'të le chnuna'. ¿Naru' cunact-
 së' Lë' Cristo?

³⁰Ni'r gularúj bunách yödZ na', gu-
 ladxinë' ga zoë' Jesús.

³¹Tsal ni' zhuöjnu ngul na', glunë'
 bayúdx bönni' uséd queë' Jesús, të' Lë':

—Bönni' Usëdi, gdagu.

³²Jesús rë' lequë':

—Dë tu le rahua', le cunózili'.

³³Ni'r gulanabi lza'quë' tuë' yetúë'
 bönni' uséd queë', ta'né':

—¿Nuzxa chdgua'tsa le gdahuë'?

³⁴Ni'r Jesús rë' lequë':

—Le nabánida' nac guna' ca rë'n-
 në' Xuza' nasölë'ë neda', len udx gu-
 na' xchinë'. ³⁵Cni rnali' lbi'ili': “Yetáp
 beo' huadxín dza lapru'.” Neda' rëpa'
 lbi'ili': Gul-chís lauli' uyuli' bunách nac-
 gac ca gap naduzgac, le chnabidxgac
 quië tsajlapru'. ³⁶Bönni' na' rlapë' rzi'ë
 lazxjë', ati' lë na' rlapë' bönni' na', nac

quië gata' quegac bunách yöl-la' na'bán
 gdu, quië gac ludziji tsaxón nu raz len
 nu rlap. ³⁷Nac gdu'të li lë na' rna cni: “Tu
 nu raz, len yetú nu rlap.” ³⁸Neda' bsöla'a
 lbi'ili' tsajlapli' ga cutu guzli'. Glun dxin
 glaz bunách yubl, ati' lbi'ili' ruzi'li' xbey
 dxin na' nunquë'.

³⁹Gulayejlë'ë Jesús zian bunách
 Samaria nacua' yödZ Sicar na' ni'a
 qui xtídza'nu ngul na', bennu lna' lau
 queë', gnanu: “Gudxë' neda' yúgu'të
 le chnuna'.” ⁴⁰Cati' guladxinë' bönni'
 Samaria ga ni' zoë' Jesús, gláta'yuë'
 lahuë' ugá'nlenë' lequë'. Yechóp
 dza buga'në' ni' Jesús. ⁴¹Cni guc,
 gulayejlë'ë Lë' ziantërë' ca' bönni' ni'
 ni'a qui didza' bë'ë Jesús. ⁴²Ni'r glë'-nu
 ngul na' bönni' ni', ta'né':

—Na'a réjlë'tu' Lë', clëgz ni'a qui
 didza' bë'u li', san lëzca' le byónitu' Lë'
 netu', len nózitu' le nactë naquë' Cristo,
 Nu ruslá bunách yödZlyú, bönni' ni.

Ruúnë' Jesús zxi'në' tuë' bönni' dë lu në'ë

⁴³Yechóp dza ca', buzé'ë Jesús luyú
 Samaria, zijë' luyú Galilea. ⁴⁴Cni benë',
 le gdxíj'ö'ë Lëczë' Jesús, gnë': “Cutu tun
 ba la'n bönni' ru'ë didza' uláz queë'
 Dios, bunách uládz queë'.” ⁴⁵Cati' bdx-
 inë' Jesús luyú Galilea, glunë' Lë' ba
 la'n bönni' Galilea na' le yjaquë' ca'
 Jerusalén cati' guc Lni Pascua len gu-
 lalé'inë' le benë' ni' Jesús.

⁴⁶Ni'r böjë' Jesús yödZ Caná luyú
 Galilea, ga ni' benë' ga böac xisi uva
 nis. Lu yödZ Capernaum na' zoë' bönni-
 ni' dë lu në'ë uláz queë' bönni' rna
 bë'ë, ati' ré'ibi' bi'i bönni' queë' bönni'
 na' dë lu në'ë. ⁴⁷Cati' byönnë' bönni'
 ni chbuzé'ë Jesús luyú Judea len budx-
 inë' luyú Galilea na', ni'r gyijë' ga na'
 zoë' Jesús, len gúta'yuë' lahuë' guidë'
 lidxë', duhuenë'-bi' bi'i bönni' queë' na',
 le chraqui gatbi'. ⁴⁸Ni'r Jesús rë' lë':

—Cutu ca' tséjllé'li' chqui' cutu glé'ili' le nacgac bē' len yugu' yöl-la' huac guna'.

⁴⁹Ni'r gudxē' Jesús bönni' na' dē lu nē'ē uláz queē' bönni' rna bē'ē, rnē':

—Bönni', dia'tē qui naxi gatbi' bi'i quia'.

⁵⁰Ni'r Jesús rē' lē':

—Bōaj lidxu'. Nabanbi' bi'i quiu'.

Gyejlē'ē didza' bē'ē Jesús bönni' ni, ati' zhuöjē'. ⁵¹Tsal ni' yu'ē nōz zhuöjē', duxí'gal-la'quē' lē' bönni' huen dxin queē' ati' gulaguíxjöi'nē' lē', ta'né':

—Nabanbi' bi'i quiu'.

⁵²Gnabnē' lequē' bat cal gzu lau ruhuóac lādxi'bi'. Tē' lē':

—Ba'y, gdu huagbíd, burúj tu xla yu'ubi'.

⁵³Ni'r gúquibe'inē' xuzbi' bi'i na', bōacbi' cati' ni' bé'llenē' lē' didza' Jesús, gudxē' lē': “Nabanbi' bi'i quiu'.” Qui lē ni na' gyejlē'ē Jesús ati' gulayejlē' ca' Lē' bunách nacuá' lidxē'.

⁵⁴Yöl-la' huac ni nac le buróp benē' Jesús cati' ni' zoē' luyú Galilea, gdöd buzé'ē luyú Judea.

Ruúnē' Jesús bönni' nacu'nē' bin ga nazí' lei Betesda

5 Gdöd guc lē ni, guc lni quequē' bönni' judío, ati' gyijē' Jesús Jerusalén.

²Lu yödz na', gal-la' ga tu'ú'uba' bō'cu' zxila', dē tu pil nis zxön, nazí' lei Betesda lu didza' hebreo, len nacuá' gayu' nchil don qui. ³Yugu' nchil na' dēquē' zian bönni' té'inē', bönni' nachúl lauquē', len bönni' cuta'zē'ē, len bönni' nacu'nquē' bin. Ta'bözē' bat cal utá cuini nis na'.

⁴Cni rac, le ruhuötjē' tu chí'i hueaj gbaz la'y queē' Dios, ryaziē' lu nis na', len ruté' nis na'. Huöactē' ca nac bíti'tēz guidzhué' rac queē' bönni' tsajtsu'ē zial lu nis na' cati' rutá cuini. ⁵Zoē' ni' bönni', chguc chizxunu' uruá' iz ré'inē'.

⁶Cati' blé'inē' dē' ni' bönni' huē' na'

Jesús, len ráquibe'inē' chguc zian iz ré'inē', gnabnē' lē', rnē':

—¿I rē'nnu' huöacu'?

⁷Bubi'ē didza' bönni' huē' na', rē' Jesús:

—Bönni', nutu nu zoa cu'u neda' lu nis na' cati' rutá cuini. Tsal zija' neda', ryaz-iē' bönni' yubl zial ca neda'.

⁸Jesús rē' lē':

—Gyasch. Bua' le deynu', len gzē'i.

⁹La' böactē' bönni' na', ati' bu'ē le gúti'nē' len gzē'ē. Dza na' rac cni nac dza la'y quequē' bönni' judío. ¹⁰Ni'r glē' bönni' na' nuhuöaquē' bönni' judío uná bē', ta'né':

—Dza la'y nac na'a. Cutu ral-la' u'u le ráti'nu'.

¹¹Bubi'ē didza' bönni' na', rē' lequē':

—Gudxczē' neda' bönni' na' bunē' neda', gnē': “Bua' le deynu' len gzē'i.”

¹²Ni'r gulanabnē' lē', ta'né':

—¿Nuzxa na' gudx cni li: “Bua' le deynu' len gzē'i”?

¹³Cutu nöznē' nuzxa na' bönni' na' nuhuöaquē', le chbuzé'ē Jesús latj ni' le nacuá' ni' bunách zian. ¹⁴Gdöd guc lē ni, yajxaquē'ē bönni' na' Jesús ga nac nchil gdau', ati' rē' lē':

—Byutsca'. Chböacu'. Cutur gunu' dul-la', cui gac quiu' tu le nacr zi' ca lē na' guc quiu'.

¹⁵Gyijē' bönni' na', yajtíxjöi'nē' yugu' bönni' judío uná bē' Jesús na' bunē' lē'.

¹⁶Qui lē ni na' gulabía lādxi'quē' Jesús bönni' judío uná bē' len glē'nnē' ludöd-dē' Lē', le runē' yugu' lē ni cati' nac dza la'y quequē'. ¹⁷Bubi'ē didza' Jesús, rē' lequē':

—Xuza' na'atē runē' dxin, ati' neda' ca' runa' dxin.

¹⁸Qui lē ni na' glē'nrnē' bönni' judío uná bē' ludöddē' Jesús, clēgz le gditsjē' zxba qui dza la'y quequē', san lēzca' le gnē' naquē' Dios Xuzczē', ati' cni nac nun cuinē' tuz ca naquē' Dios.

Yöl-la' uná bè' dë lu në'ë Zxi'në' Dios

¹⁹ Ni'r ubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili'. Cutu bi gac guna' neda', Zxi'në' Dios, racz quia' san tuz lë na' rlé'ida' runë' Dios Xuz. Yúgu'të le runë' Dios Xuz, lëzca' cni runa' neda', Zxi'në'. ²⁰ Dios Xuz nadxi'inë' neda', Zxi'në', len rului'inë' neda' yúgu'të le runë', ati' yugu' le zxöntër ca lë ni ului'inë' neda', le lun ga ubánili' lbi'ili'. ²¹ Ca na' runë' Dios Xuz, ruspanë' nup natgac, len ruhuë'të quequë' yöl-la' na'bán, lëzca' cni runa' neda', Zxi'në', runödza' quegac bunách yöl-la' na'bán ca rë'nczda'. ²² Nutu nu rbequi xbeynë' Dios Xuz, san chnudödë' lu na'a neda', Zxi'në', yúgu'të yöl-la' uná bè' cuequi xbeyda' bunách. ²³ Cni nac quië lun ba la'n neda', Zxi'në', yúgu'të bunách ca na' tun ba la'n Dios Xuz. Nu cu run ba la'n neda', Zxi'në', cutu run ba la'n Dios Xuz, nasölë'ë neda', Zxi'në' na'.

²⁴ Le nactë rëpa' lbi'ili'. Dë yöl-la' na'bán gdu queë' bönni' ryönnë' didza' ru'a len rejle'ë Dios Xuz na' nasölë'ë neda', ati' cutu grugu queë', san naquë' ca nu chnubán lu yöl-la' gut le chdë yöl-la' na'bán gdu queë'. ²⁵ Le nactë rëpa' lbi'ili', za' dza, len chrdxin dza na', cati' la'yöni chi'a neda', Zxi'në' Dios, nup chnatgac, ati' nup la'yöni xtidza'a len lun ca rna, huöata' yöl-la' na'bán quequë'. ²⁶ Ca na' dë lu në'ë Dios Xuz unödzejë' quegac bunách yöl-la' na'bán, lëzca' cni benë' ga dë lu na'a neda', Zxi'në', unödza' quegac bunách yöl-la' na'bán. ²⁷ Lëzca' cni budödë' lu na'a yöl-la' uná bè' cuequi xbeyda' bunách, le naca' Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ²⁸ Cutu ubánili' ca nac lë ni, le huadxín dza cati' la'yöni chi'a yúgu'të nup chnatgac, ²⁹ len lurúj yeru ba. Lubán nup na' glun le nac tsahui', huöata' quequë' yöl-la' na'bán, san nup na' glun le cunác, lubán, ati' grugu quequë' latie' tsaz.

Le nac bè' le naquë' Jesús

³⁰ Gnë' ca' Jesús:

—Cutu bi gac guna' la' neda'z. Ca nac le ryönda' rë' neda' Xuza', cni rbequi xbeyda', ati' ca na' rbequi xbeyda' nac tsahui', le cutu runa' ca rë'nzda' neda', san ca rë'ncznë' Xuza' nasölë'ë neda', runa'. ³¹ Chqui' neda' runa' lna' lau qui la' cuincza', cutu nac lsaca' lë na' runa' lna' lau. ³² Zoa Nu yubl Nu run lna' lau quia' neda', Lë' Xuza', ati' nözda' nac lsaca' le runë' lna' lau quia'. ³³ Lbi'ili' bsóla'li' bönni' yajnabcnë' Juan, ati' lë na' benë' lna' lau quia' nac gdtë li. ³⁴ Neda' cutu naquinda' nu bönni' gunë' lna' lau quia', san ru'a didza' ni quië ulali'. ³⁵ Guc ca tu gui' yör didza' bë'ë Juan na', le gyegui len buzenf', ati' lbi'ili', tu chi'z bdzag ládxi'li' uzi'li' xbey yenf' queë'. ³⁶ Na'a, zoa le run lna' lau quia' neda' le nacr gdu ca lë na' benë' lna' lau quia' Juan. Yugu' le budödë' lu na'a guna' Dios Xuz, la' leyz na' runa', ati' yugu' lë na' runa', tun lna' lau quia', len nacgac bë' bsölë'ë neda' Dios Xuz. ³⁷ Lëzca' runë' lna' lau quia' Dios Xuz nasölë'ë neda'. Gatga byónili' chi'ë, len gatga blé'ili' lahuë', ³⁸ len cutu nazí' lu na'li' xtidzë'ë, le cutu rejle'li' neda', nu na' bsölë'ë. ³⁹ Rusëdli' le nayúj lu guich la'y, le ráquili' huata' queëli' yöl-la' na'bán gdu ni'a qui lë na' nayúj lu guich la'y, ati' lë na' nayúj lu guich run lna' lau quia' neda'. ⁴⁰ Cutu ré'nili' guidli' quia' neda' quië gata' queëli' yöl-la' na'bán.

⁴¹ Cutu rguilja' yöl-la' ba la'gú'u neda' bunách. ⁴² Neda' núnbë'a lbi'ili', len nözda' cutu nadxi'ili'-në' Dios. ⁴³ Bdxina' ni uláz queë' Dios Xuz, ati' lbi'ili' cutu rzi' lu na'li' neda', san chqui' huadxín nu yubl nu guid racz qui, bönni' na' si' lu na'li'. ⁴⁴ ¿Nacxcz gac tséjle'li' Dios chqui' rzi'li' yöl-la' run zxön qui lza'li' tuli' yetuli', len cutu rguilji' yöl-la' run zxön na' za' lu në'ë la'z dui Dios? ⁴⁵ Cutu

uzóa icjli' uquía' lbi'ili' lahuë' Xuza'. Nu na' uquí lbi'ili' nac lëczë' Moisés, bönni' na' ruzxöni lãdxi'li'-në', zal-la' gutië' dza ni'të. ⁴⁶La'naru' réjlë'li'-në' Moisés, tséjlë'li' ca' neda', le buzujë' Moisés lu guich ca nac quia' neda'. ⁴⁷Na'a, çnacxzc gac tséjlë'li' didza' ru'a neda' chqui' cutu réjlë'li' yugu' le buzujë' lu guich Moisés?

Rugahuë' Jesús zianr ca chiún gayuá' bunách

6 Gdöd guc lë ni, gyijë' Jesús yetslá'a Nis Zxön Qui Galílea, nazí' lei ca' Nis Zxön Queë' Tiberias. ²Yajnaugac Jesús bunách zian le gulale'i yugu' yöl-la' huac benë', bunë' bönni' té'inë'. ³Ni'r grenë' Jesús, gyijë' ga nac tu lu gui'adau', ati' ni' gró'lenë' yugu' bönni' uséd queë'. ⁴Chzoa gdxin Lni Pascua cati' tu'spanë' bönni' judío ca benë' Dios, bubijë' luyú Egipto xuz xtau'quë'. ⁵Cati' bchis lahuë' Jesús len blé'inë' bunách zian za'c ga zoë', ni'r rë' Felipe:

—¿Gazz tsjó'uru' yöt xtil lagu bunách zian ni?

⁶Cni gnë' Jesús quië si' bë'ë Felipe na', le nözcznë' Lë' nac gunë'. ⁷Bubi'ë didza' Felipe, rnë':

—La'naru' si'ru' yöt xtil lazxjru' qui gdu xunu' beo', cutu gaqui láti'dau' hueaj lagu bunách zian ni.

⁸Ni'r rë' Jesús bönni' uséd queë', lë' Andrés, böchë'ë Simón Pedro, rnë':

⁹—Ni zoabi' bi'i bönni', nua'bi' gayu' yöt xtil náquini xzoa' cebada, len chopba' bö' cuídi'dau'. ¿Naru' huáqui'tsa ugagu cáti'ga zian bunách le dau' ni?

¹⁰Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-gún ga la'bó' lyu bunách zian ni.

Latj na', sxöni rö' daca', ati' ni' gulabö'ë gdu ca chiún gayu'ë bönni'.

¹¹Ni'r gdel-lë'ë Jesús yöt xtil na'. Cati' chgudxë' Dios: “Xclenu'”, gdisië' lei quequë' bönni' uséd queë', ati' lequë' gulaguisië' lei quegac yúgu'të nup na' rö'-

gac lu daca' ni'. Lëzca' cni glunë' quecba' bö' cuídi'dau' na', ati' glahuë' tsca glë'n-në' lahuë'. ¹²Cati' chguluhuölnjë', rë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—Gul-túb le bizxj naga'ngac, cui lac ditj.

¹³Gulutubë' ca', ati' guludzë'ë chinu bdó'adau' le bizxj quegac gayu' yöt xtil náquini xzoa' cebada na', le gulugá'n quequë' bönni' na' glahuë'. ¹⁴Cati' gualalé'inë' bönni' ni' yöl-la' huac na' benë' Jesús, ta'në':

—Le nactë bönni' ni naquë' bönni' na' ru'ë didza' uláz queë' Dios, bönni' na' ral-la' guidë' yödzlyú ni.

¹⁵Le ráquibe'inë' Jesús tè'nnë' la'ché'ë Lë' bayúdx quië lunë' ga gna bé'inë' lequë', qui lë ni na' buzë'ë ni', zijë' tuzë' tu lu gui'a.

Rzë'i ni'ë Jesús lu nis zxön

¹⁶Cati' chza' ral, yjaquë' bönni' uséd queë' Jesús, guladxinë' ra' nis zxön. ¹⁷Ni' gulabenë' tu lë'i bárcodau', zjaquë' ta'dödë' lu nis zxön na', quië ludxinë' Capernaum. Chnac chul ati' Jesús cutu rdxíninë' ga na' nacu'ë. ¹⁸Gzu lau reyçj bö' bdunu' lu nis zxön na', ati' rymas rdxia nis na'. ¹⁹Cati' chgulusë'ë bárcodau' na', gza' le nac tsca rza'ru' tu hora, ni'r gualalé'inë' Jesús rzë'i ni'ë lu nis zxön na', len zë'ë rbiguë'ë ga na' zeaj barco na', ati' gladxi guladzöbnë'. ²⁰Ni'r Jesús rë' lequë':

—Néda'cza'. Cutu gádxili'.

²¹Ni'r len yöl-la' rudziji quequë' guluguel-lë'ë Lë' lë'i bárcodau' na', ati' la' bdxintë bárcodau' na' lu yu bidx ga ni' zjaquë'.

Tu'guílj Jesús bunách zian

²²Dza buróp ni', gláquibe'i bunách zian na' naga'ngac yetslá'a nis zxön bdxin ni' tuz bárcodau' ati' Jesús cutu grénlenë' yugu' bönni' uséd queë' lë'i bárcodau' na', san légazçë' na' yjaquë'.

²³Ni'r gularúj yela'gac bárcodau' lu yódz Tiberias, ati' guladxín tu latj dë gal-la'z ga ni' glahuë' yöt xtil cati' ni' Xanru' Jesús gudxë' Dios: "Xclenu'", qui.
²⁴Le gulalé'inë' cutur zoë' ni' Jesús len cutu nacu'ë ni' bönni' uséd queë', qui lë ni na' gulabenë' lé'igac bárcodau' na', yjaquë' Capernaum, tu'guiljë' Jesús.

**Naquë' Jesús yöt xtil
nabánigac tsaz bunách**

²⁵Cati' guladxín bunách zian na' yet-slá'a nis zxön na', yajxáca'quë' Jesús, len tē' Lë':

—Bönni' Usëdi, ¿batx bdxinu' ni'?

²⁶Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili': Ruguiljli' neda', clëg le blé'ili' yugu' yöl-la' huac bena', san le gdáguli' yöt xtil ni' len böljli'.
²⁷Gul-gún dxin, clëg quië si'li' la' huagu rdöd qui, san quië si'li' la' huagu na' uga'ntecz, len runn yöl-la' na'bán gdu. Lë ni la' huagu gunna' queëli' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, le bu-lu'ë lahui Xuza' Dios naca' Zxi'në'.

²⁸Ni'r gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Bizxa run bayúdx guntu' quië guntu' le rdzag ladxë'ë Dios?

²⁹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Lë ni le rdzag ladxë'ë Dios, quië tséjlë'li' neda', naca' nu bsölë'ë Lë'.

³⁰Ni'r gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Bizxa le nac bë' runu', le glé'itu' quië tséjlë'tu' Li'? ¿Bizxa yöl-la' huac runu'?
³¹Glahuë' xuz xtau'ru' yöt xtil nazí' lei maná lu latj ca'z, ca nayúj lu guich la'y, rna: "Yöt xtil qui yehua' yubá bë'ë quequë' Moisés, glahuë'."

³²Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili': Clëg Moisés na' bennë' queëli' yöt xtil qui yehua' yubá, san Xuza' Dios runnë' queëli' yöt xtil gdu qui yehua' yubá.
³³Yöt xtil na' runnë' quegac bunách Dios naca' neda', lë na' bruj yehua' yubá len runódzj quegac bunách yödzyú ni yöl-la' na'bán.

³⁴Ni'r tē' Lë':

—Xan, benntecz queëtu' yöt xtil na'.

³⁵Jesús rë' lequë':

—Neda' naca' yöt xtil nabánigac tsaz bunách. Nu za'len neda', huölj gdze'i tsaz nu na' le nac queë' Dios, ati' nu tsej-lë' neda', chnë'j tsaz le nac queë' Dios.

³⁶Nac ca na' chgudxcza' lbi'ili', zal-la' rlé'ili' neda', cutu ca' réjlë'li' neda'.

³⁷Yúgu'të nup na' runnë' quia' Xuza', lid quia', ati' nup na' lid quia', cutu usá'gaca'-në'.
³⁸Cni nac, le bötja' bruja' yehua' yubá, clëg quië guna' ca rë'nda' néda'cza', san quië guna' ca rë'nnë' Dios Xuz, nasölë'ë neda'.
³⁹Lë ni le rë'nnë' Xuza' nasölë'ë neda', rë'nnë' cutu unitia' nitú nup na' bennë' quia', san uspana' lequë' dza udx.
⁴⁰Lë ni le rë'nnë' Dios Xuz nasölë'ë neda', rë'nnë' gata' yöl-la' na'bán quequë', yúgu'të nup na' la'le'i neda', Zxi'në', len la'yejlë'ë neda', ati' neda' uspana' lequë' dza udx na'.

⁴¹Ni'r gulané' queë' Jesús bönni' judío uná bë' le gnë': "Neda' naca' yöt xtil na' bötj, bruj yehua' yubá."
⁴²Qui lë ni na' ta'né':

—¿Naru' clëg bönni' ni Jesús, zxi'në' José? Núnbë'czru' xuz xnë'ë. ¿Nacxcz nac na', rnë' bönni' ni: "Bötja' bruja' yehua' yubá"?

⁴³Ni'r bubí'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cutu gnëli' quia' la' lbi'izli'.
⁴⁴Cutu sáqui'në' guidë' quia' nitúë' bönni' chqui' cutu dugu'ë quia' nu na' Xuza' nasölë'ë neda', ati' neda' uspana' nu na' dza udx.
⁴⁵Nayúj lu guich la'y ca gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, rna cni: "Dios usëdnë' yúgu'të bunách."
 Qui lë ni na', za'quë' quia' yúgu'të bönni' ta'yönnë' chi'ë Xuza' len nazëdquë' lu në'ë Lë'.

⁴⁶Nutu nu bönni' blé'inë' Dios Xuz, san tuzë' Bönni' na' brujë' ga zoë' Dios. Bönni' ni rlé'icznë' Dios Xuz.
⁴⁷Le nactë rëpa' lbi'ili': Nútítëz bönni' réj-lë'ë neda' dë queë' yöl-la' na'bán gdu.

⁴⁸Neda' naca' yöt xtil nabánigac tsaz bunách. ⁴⁹Glahuë' xuz xtau'li' yöt xtil na' nazi' lei maná lu latj ca'z, len cati' bza'a dza quequë' glatië'. ⁵⁰Neda' naca' yöt xtil ruhuótj r-ruj yehua' yubá, ati' núti'tëz bönni' gahuë' lei, cutu ca' gatië' bönni' na'. ⁵¹Néda'cza' naca' yöt xtil na' nabánigac bunách, böjt bruj yehua' yubá, ati' chqui' núti'tëz bönni' gahuë' yöt xtil na', gbánteczë' bönni' na'. Yöt xtil na' runödza' neda' nac xpëla'a, le runödza' quië gata' yöl-la' na'bán que-gac bunách yödzyú.

⁵²Ni'r gulachixi lza'quë' bönni' judío uná bë', ta'né':

—¿Naru' huactsa bönni' ni gunnë' queëru' xpëlë'ë gáguru' lei?

⁵³Qui lë ni na' Jesús rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili': Chqui' cu gáguli' xpëla'a neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, len chqui' cu gui'jli' xchöna', cutu ca' zoalen lbi'ili' yöl-la' na'bán. ⁵⁴Núti'tëz nu gagu xpëla'a len gui'j xchöna', dë qui yöl-la' na'bán gdu, ati' neda' uspana' nu na' dza udx. ⁵⁵Cni gac, le nac xpëla'a la' huagu gdu, ati' xchöna' nac tu le nac gdu quië nu gui'j lei. ⁵⁶Núti'tëz bönni' gahuë' xpëla'a len gui'j'ë xchöna', sóalenteczë' neda' bönni' na', ati' neda' sóalentecza' lë'. ⁵⁷Ca na' zoë' nabanë' Dios Xuz nasölë'ë neda', ati' neda' nabánida' Lë', lëzca' cni gbáninë' neda' núti'tëz bönni' gahuë' neda'. ⁵⁸Lë ni yöt xtil böjt bruj yehua' yubá, len cutu nac ca yöt xtil na' nazi' lei maná, lë na' glahuë' xuz xtau'li', len cati' bza'a dza quequë', glatië'. Núti'tëz bönni' gahuë' yöt xtil ni gbánteczë'.

⁵⁹Yugu' didza' ni bëlë Jesús ga nac tu lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' guc lë ni tsal ni' rusëd-në' bunách Capernaum.

Didza' tunn queëru' yöl-la' na'bán gdu

⁶⁰Cati' gulayönnë' didza' ni, gulanë' qui zian bönni' uséd queë' Jesús, ta'né':

—Banigtë didza' ni. ¿Nuzxa caz gac si' lu në'i lei?

⁶¹Ráquibe'inë' Jesús ta'né' qui xtidzë'ë bönni' uséd queë', ati' gnabnë' lequë', rnë':

—¿Naru' run lbi'ili' zi' didza' ni?

⁶²¿Nacxcz gac chqui' hualé'ili' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, huëpa' huöja' ga ni' zoa' zi'al? ⁶³Le nac queë' Dios Bö' La'y nac le runn queëli' yöl-la' na'bán. Le nac bëla'z cutu ca' nu uzí' xbey. Yugu' didza' na' bé'lena' lbi'ili' nacgac queë' Dios Bö' La'y len tunn que-gac bunách yöl-la' na'bán. ⁶⁴Na'a, la'li' cutu réjlë'li'.

Gnë' cni Jesús le nöczcnë' dza ni'të nup na' cuta'yejlë', lenca' nu na' udód Lë' lu na'quë' bönni' ludöddë' Lë'. ⁶⁵Qui lë ni na' gnë':

—Qui lë ni na' chgudxcza' lbi'ili': “Cutu sáqui'në' tëlë neda' nitúë' bönni' chqui' cutu gu'ë lë' latj Dios Xuz.”

⁶⁶Dza na' glac chop ládxi'quë' zian bönni' uséd queë' len cutur guladálënë' Lë'. ⁶⁷Ni'r Jesús gnabnë' idxínnutë' bönni' uséd queë' na', rë' lequë':

—¿Naru' ubíga'tsali' ca' lbi'ili'?

⁶⁸Bubi'ë didza' Pedro, rë' Lë':

—Xan, ¿nuzxa qui tseajtu'? Li' napu' didza' tunn queëtu' yöl-la' na'bán gdu. ⁶⁹Netu' ni réjlë'tu' Li', len núbë'tu' Li', nacu' Cristo na' nasölë'ë Dios, len nacu' ca' Xzi'në' Dios ban.

⁷⁰Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gröcza' lbi'ili' chínnuli' ni, san tuë' bönni' ladj lbi'ili' dzag lë' tu' xöhui'.

⁷¹Didza' ni bëlë Jesús queë' Judas Iscariote, xzi'në' tu bönni' lë' Simón, le naquë' Judas bönni' na' udödë' Jesús lu na'quë' bönni' ludöddë' Lë',

len nabáblenë' yechineajë' bönni' uséd queë' Jesús.

Cutu ta'yejlä'ë Jesús bönni' böchi'czë'

7 Gdöd guc lë ni gdë' Jesús luyú Galilea. Cutu gu'nnë' tsijë' luyú Judea le t'ënnë' bönni' judío uná bë' ni' ludöddë' Lë'. ²Dza ni' chzoa gdxin lni quequë' bönni' judío cati' tu'spanë' ca gulacu'ë zxan lbin lága'dau' xuz xtau'quë'. ³Qui lë ni na' t'ë' Jesús bönni' böchë'ë, ta'né':

—Bruj ni len gyeaj luyú Judea quië la'lé'inë' ca' yugu' yöl-la' huac runu' bönni' uséd quiu' nacu'ë ni'. ⁴Chqui rë'nnë' bönni' lumbë' lë' bunách, cutu runë' bagachi'z le runë'. Le runu' yugu' yöl-la' huac cni, blui' cuinu' laugac yúgu'të bunách.

⁵Cni gulané', le cu ta'yejlä'ë Jesús bönni' böchë'ë. ⁶Ni'r Jesús rë' lequë':

—Cutu rdxini dza quia' uluí' lahua' laugac bunách, san dza queëli' tseajli' ni' chzoacz. ⁷Cutu tu'zóa lbi'ili' tsa'l' bunách yödzlyú ni, san tu'zóa neda' tsa'l' le runa' lna' lau quequë', rnia' nac xöhui' le tunë'. ⁸Gul-tséaj lbi'ili' lni na'. Cutu tsija' na'a lni na' le cutu rdxini dza quia'.

⁹Cati' chgudxë' lequë' lë ni, buga'në' ni' luyú Galilea.

Zijë' Jesús lni quegac bunách judío

¹⁰Gdöd zjaquë' lni na' bönni' böchë'ë Jesús, ni'r zijë' ca' Lë', clëg yalj lulu, san bagachi'z zijë'. ¹¹Ga na' rac lni na', guluguiljë' Jesús bönni' judío uná bë', ta'né':

—¿Gazz zoë' bönni' na'?

¹²Szxöni glui' didza' ca nac queë' Jesús bunách zian ni'. La'quë' ta'né':

—Naquë' dxi'a.

Yela'quë' ta'né':

—Cutu naquë' dxi'a le rzi' yé'inë' bunách.

¹³Cutu bë'ë didza' yalj lulu ca nac queë' Jesús nitúë' bönni', le tadxí yugu' bönni' judío uná bë' bunách zian na'.

¹⁴Cati' chbdxin gatsj lni na', blë'ë Jesús ra' gdau' len busëdnë' bunách nacuá' ni'. ¹⁵Gulubannë' bönni' judío, ta'né':

—¿Nacxzc nac, raquë' szxöni bönni' ni len cutu ca' nazëdë' qui gdau'?

¹⁶Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le rusëdda' neda', clëg quia' na', san queë' Dios Xuz na' nasölë'ë neda'.

¹⁷Chqui' rë'nnë' nu bönni' gunë' ca rë'n-në' Dios, huáquibe'inë' bönni' na' chqui' naqui queë' Dios le rusëdda' bunách o chqui' racz quia' ru'a didza'. ¹⁸Nu bönni' ru'ë didza' racz queë', runë' cni quië lun lë' ba la'n bunách, san bönni' na' rë'nnë' lun bunách ba la'n nu nasöla' lë', bönni' ni ru'ë didza' gdtë li len cutu ca' rzi' yë'ë.

¹⁹'Bennë' queëli' zxba queë' Dios Moisés, san nituli' cutu runli' ca rna bë' zxba na'. ¿Bizx quië rzu rbö'li' gdödili' neda'?

²⁰Gulubí'i didza' bunách zian na', t'ë Lë':

—Tu' xöhui' dzag li'. ¿Nuzxa caz rzu rbö' gdödi li'?

²¹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Tu yöl-la' huac bena', ati' rubánili' yúgu'tëli'. ²²Le nactë bennë' queëli' Moisés lë na' nac bë' narugu lu xpéla'li'. Clëg Moiséscz bennë' queëli' lë na', san gzxi'ë lei lu na'quë' xuz xtau'huë'. Na'a, zal-la' nac dza la'y, rchúguli' lu xpéla'cbi' bi'i bönni'dau' lë na' nac bë' náquicbi' queë' Dios. ²³Chqui' ta'zi'bi' lu xpéla'cbi' lë na' nac bë' cati' nac dza la'y, cui quitsjli' zxba queë' Moisés, ¿naru' rléytsali' neda' le buna'-në' bönni', böaquë' dxi'adau' cati' nac dza la'y? ²⁴Cutu ral-la' cuequi xbeyzli' ca', san gul-bequi xbey ca rajlóz le nac gdtë li.

Rguíxjö'ë Jesús ga narujë'

²⁵ Ni'r glu'ë didza' la'quë' bönni' nacu'ë Jerusalén, ta'né':

—¿Naru' clëg bönni' ni nu na' tu'guiljé' bönni' judío uná bē' quië ludöddë' Lë'? ²⁶ Gul-yutsca', yalj lulu ru'ë didza' len cutu bi tē' Lë'. ¿Naru' táquibe'inë' bönni' ta'ná bé'inë' rē'u, le nactë bönni' ni naquë' Cristo, Nu na' ral-la' gna be'i rē'u? ²⁷ Bönni' ni, nóziczru' gazx bönni' Lë'. Cati' guidë' Cristo, nutu nu gnözi gazx bönni' Lë'.

²⁸ Ni' zoë' Jesús rusëdnë' bunách nchil gdau', len cati' byönnë' didza' ni, ni'r bē'ë zidzj didza', rnë':

—¿Naru' núnbë'tsali' neda' len nózitsali' gazx bönni' neda'? Bida' ni, clëg racz quia', san Dioscz nasölë'ë neda', ati' Lë', cutu núnbë'li'-në' lbi'ili'. ²⁹ Neda' núnbë'a-në', le za'a queë' Lë' ati' Lëczë' nasölë'ë neda'.

³⁰ Ni'r glunë' bayúdx la'zönë' Lë', san nutu nu gzxön Lë', le cutu rdxini dza queë' tsu'ë lu na'quë'. ³¹ Gulayejlë' Lë' zian bunách ni', ta'ná:

—Cati' guidë' Cristo, ¿naru' gunë' zianr yöl-la' huac ca le runë' bönni' ni?

Ta'sölë'ë bönni' gdau' nup la'zón Jesús

³² Gulayönnë' bönni' gdau' fariseo yugu' didza' ni tui' bunách ca nac queë' Jesús, ati' gulasölë'ë ni'a na'quë' tsajxönquë' Jesús yugu' bxuz uná bē' len yugu' bönni' gdau' fariseo na'. ³³ Ni'r Jesús gnë':

—Yetú chi'z sóalena' lbi'ili' ati' ni'r huöja' ga zoë' Xuza' nasölë'ë neda'. ³⁴ Uguiljli' neda' san cutu udzólili' neda'. Ga ni' tsajsóa' neda' cutu gac guidli' lbi'ili'.

³⁵ Ni'r tē' lza'quë' bönni' judío, ta'né':

—¿Gazx tseajtsë' bönni' ni, ga ni' cutu udzóliru'-në'? ¿Naru' huayeajtsë' ga nacu'ë bönni' judío náslasquë' gdu'të

yödzylyú len usëdnë' yugu' bönni' gza'a ni'? ³⁶ ¿Bizxa rē'ni gna didza' na' bē'ë: “Uguiljli' neda' san cutu udzólili' neda'”, lenca: “Ga ni' tsajsóa' neda' cutu gac guidli' lbi'ili'?”

Nis yegu runn queëru' yöl-la' na'bán

³⁷ Cati' ni' nac dza udx qui lni na', dza na' nac blau, gyasë' gzuinë' Jesús len bē'ë zidzj didza', rnë':

—Chqui' zoë' bönni' rbdix icj ládxi'-dau'huë', ral-la' guidë' ga zoa' bönni' na' len gui'jé'. ³⁸ Nu bönni' rejlë'ë neda', gac queë' ca na' nayúj lu guich la'y, rna: “Lu icj ládxi'-dau'huë' bönni' na' glen le nac ca nis yegu”, lë na' luzí' xbey bunách, gata' quequë' yöl-la' na'bán.

³⁹ Didza' ni bē'ë Jesús ca nac queë' Dios Bö' La'y, Nu ral-la' dusoalen bönni' na' la'yejlë'ë Jesús. Cni gnë' Jesús le cutu rdxíninë' Dios Bö' La'y, le cutu ruhuëpnë' Jesús ga gáctërë' blau.

Ta'rúj chopl bunách

⁴⁰ Cati' gulayöni didza' ni, gulaná la'-gac bunách zian na', ta'ná:

—Le nactë naquë' bönni' ni bönni' na' ru'ë didza' uláz queë' Dios, bönni' na' gzxí' lu nē'ë Dios gsölë'ë queëru'.

⁴¹ Ta'né' yela'quë':

—Naquë' Cristo bönni' ni.

Ta'ná la'gac bunách:

—¿Naru' Galilea grujtsë' Cristo? ⁴² Nayúj lu guich la'y le rna: “Cristo galjé' ladj zxi'n xsoë' David len gaquë' ca' bönni' Belén le guc ladzë' David na'.”

⁴³ Cni guc, gularúj chopl bunách na' ni'a queë' Jesús. ⁴⁴ Tē'nnë' la'quë' la'zönë' Jesús san nutu nu bi ben queë'.

Cutu ta'yejlë'ë Jesús bönni' uná bē'

⁴⁵ Ni'r guludxinë' ni'a na'quë' yugu' bxuz uná bē' len yugu' bönni' gdau' fariseo ga na' nacu'ë bönni' gdau' na', ati' lequë' glë' ni'a na'quë' na', ta'né':

—¿Bíx quië cutu zuchë'li'-në'?

⁴⁶Gulubi'ë didza' ni'a na'quë', ta'né':

—Nutu nu bönni' ru'ë didza' ca ru'ë didza' bönni' ni.

⁴⁷Ni'r gulubi'ë didza' bönni' gdau' fariseo na', ta'né':

—¿Naru' bé'tsali' latj gzxi' yé'inë' ca' lbi'ili'? ⁴⁸¿Naru' gyéjlé'tsë' Lë' nu bönni' uná bë' o nu bönni' gdau' fariseo?

⁴⁹Bönni' ni cutaquë' zba queë' Dios, dö' dxiaquë'.

⁵⁰Zoë' ca' ni' Nicodemo, bönni' na' bdxinë' ga zoë' Jesús chdzö'l, le naquë' ca' bönni' gdau' fariseo, ati' rë' lequë':

⁵¹—¿Naru' rusyúdxtsaru' bönni' lu zba queëru' chqui' cutu yóniru' lë' zi'al quië gnóziru' bi benë'?

⁵²Ni'r gulubi'ë didza' yezíca'rë' na', të' lë':

—¿Naçtsu' ca' li' bönni' Galilea? Blab le nayúj lu guich la'y ati' uyú' gatga bruj luyú Galilea nitúë' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios.

⁵³Ni'r qui queëquë' yhuöjquë' lidxquë'.

8 Gyijë' Jesús ga nac lu Gui'a Ga Rö'-gac Yag Olivo.

Ngul naguitsjnu zxba qui yöl-la' nutság na'

²Cati' za' rení' budxinë' Jesús ra' gdau', ati' guladxín ga zoë' yúgu'të bunách. Grö'ë ni' Jesús, rusëdnë' lequë'.

³Ni'r duchë'quë'-nu ga zoë' Jesús ngul, bönni' gdau' tu'sëdi len yugu' bönni' gdau' fariseo, guladzölnë'-nu ni' rguitsjnu zxba qui yöl-la' nutság na'. Guluschinë'-nu laugac bunách na' tu'zé naggac Jesús, ⁴ati' të' Lë':

—Bönni' Usëdi, ngul ni gzxöntu'-nu ni' runnu dul-la' rguitsjnu zxba qui yöl-la' nutság na'. ⁵Lu zxba queë' Moisés, gna bé'inë' netu' uládxitu'-nu guiöj ngul runnu cni, gatnu. ¿Nazxga Li', nacx mau'?

⁶Cni gulané' quië la'zí' bë'ë Jesús quië la'záqui'në' luquíë' Lë'. Ni'r byechuë' Jesús, ruyúë' lyu len ruzujë' lyu na' len xbönni' në'ë. ⁷Cati' gulanábtsquinë' Lë', ni'r buzuinë' Jesús len rë' lequë':

—Nul-li' cununli' dul-la' su lauli' uládxili'-nu guiöj.

⁸Leyúbl byechuë' Jesús, ruyúë' lyu len bguel-lë'ë ruzujë' leyúbl lyu na'. ⁹Cati' gulatoryë' didza' ni, guluxós lequë' ládxidau'quë', ati' gularujë' tu tuë', gulazú lauquë' bönni' gulr ga bdxintë bönni' cuidi'. Naga'në' ni' Jesús, dzagnu Lë' ngul na' zoanu gatsj lahui' l nup na' tu'zé naggac Lë'. ¹⁰Ni'r buzuinë' leyúbl Jesús, len nutu nu blé'inë' nu ruquí lënu, san tuznu ngul na', ati' rë'-nu:

—Ngul, ¿gazx nacuá' nup na' guluquí li'? ¿Naru' cutu zoa nu bönni' rchuguë' quiu'?

¹¹Lënu rmanu:

—Nutu nucz, Xan.

Ni'r Jesús rë'-nu:

—Lëzca' neda', cutu rchuga' quiu'. Böaj lidxu', len cutur gunu' dul-la'.

Naquë' Jesús yení' quegac bunách yödzyú

¹²Leyúbl bé'lenë' lequë' didza' Jesús, rmë':

—Neda' naca' yení' quegac bunách yödzyú. Nu bönni' zá'lenë' neda', cutu të' ga chul xöhui' san soalen bönni' na' yení' uluí'i lë' nac gata' yöl-la' na'bán gdu queë'.

¹³Ni'r të' Lë' bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—Li' runu' lna' lau qui la' cuinzu'. Cutu nac lsaca' le runu' lna' lau. Daduz nac.

¹⁴Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Zal-la' runa' lna' lau qui la' cuinza', gdu'të li nac le runa' lna' lau, le nözda' ga bruja' len ga tsija', san lbi'ili' cutu nózili' gazx za'a len clëg gazx tsija'. ¹⁵Lbi'ili' rbequi xbeyli' ca le tac yöd-

zlyú ni, san neda', racz quia' nutu nu bönni' cutu rbequi xbeyda' lè'. ¹⁶La'naru' cuequi xbeyda', ca nacz cuequi xbeyda', le clèg neda'z cuequi xbeyda', san gunè' neda' tsaxón Xuzà' nasölè'è neda'. ¹⁷Lèzca' cni lu zxba queè' Moisés nayúj lu guich le rna: "Le tunè' Ina' lau chopè' bönni', gdutè li nac." ¹⁸Neda' runa' Ina' lau qui la' cuinza', ati' Xuzà' nasölè'è neda', runè' ca' Ina' lau quia'.

¹⁹Ni'r gulanabnè' Lè' bönni' gdau' fariseo na', ta'né':

—¿Gazx zoatsè' Xuzu'?

Bubi'è didza' Jesús, rè' lequè':

—Cutu núnbè'li' neda', len cutu núnbè'li'-nè' Xuzà'. La'naru' núnbè'li' neda', lèzca' Xuzà' gúnbè'li'-nè'.

²⁰Yugu' didza' ni bè'è Jesús cati' ni zoè' rusèdnè' bunách nchil gdau', ga na' nacuá' gui'n gap ta'gu'è gun qui gdau', san nutu nu gzxön Lè', le cutu rdxini dza queè' tsu'è lu na'què'.

Rnè' Jesús: "Ga tsija' neda', cutu gac guidli'"

²¹Leyúbl rè' lequè' Jesús, rnè':

—Uzá'a yödzyú ni, ati' uguilji' nu uslá lbi'ili', san ugá'n dul-la' nabága'li', gatli'. Ga tsija' neda', cutu gac guidli'.

²²Ni'r glu'è didza' bönni' judío uná bè', ta'né':

—¿Naru' gdödi cuinè'? Rnè': "Ga tsija' neda', lbi'ili' cutu gac guidli'."

²³Jesús rè' lequè':

—Lbi'ili' nacli' qui luyú dè dxi' ni, san neda' za'a yehua' yubá xtsa'. Lbi'ili' nacli' bunách yödzyú ni, san neda' cutu naca' bönni' yödzyú ni. ²⁴Qui lè ni na' gudxa' lbi'ili': "Ugá'n dul-la' nabága'li', gatli'." Chqui' cutu tséjlè'li' naccza' Nu uslá, ugá'n dul-la' nabága'li', gatli'.

²⁵Ni'r gulanabnè' Lè', ta'né':

—¿Nuzxa caz nacu'?

Jesús rè' lequè':

—Naca' la' leyz ca na' chgudxa' lbi'ili' dza ni'tè. ²⁶Zian le ral-la' gyèpa' lbi'ili'

len cuequi xbeyda' le nac queè'li'. Didza' gdutè li ru'è Xuzà' nasölè'è neda', ati' didza' byönda' ru'è Lè', ruí'lena' bunách yödzyú ni didza'.

²⁷Cutu gulayéjní'nè' ruí'lenè' lequè' didza' ca nac queè' Dios Xuz. ²⁸Qui lè ni na' Jesús rè' lequè':

—Cati' gdxin dza uchisli' neda', Bönni' Nuhuöaquè' Gdu Bunách, gdödili' neda', ni'r gáquibe'ili' naccza' Nu ruslá, len cutu bi runa' racz quia', san ca na' bului'inè' neda' Xuzà', ca' ru'a didza'. ²⁹Zóalenè' neda' Xuzà' nasölè'è neda'. Cutu nuca'nè' neda' tuza' Xuzà', le rúntecza' le rdzag ladxè'è Lè'.

³⁰Cati' bè'è didza' ni Jesús, gulayéjlè'è Lè' bönni' zian.

Nup naccgac zxi'nè' Dios, len nup nadzungac lu na' dul-la'

³¹Ni'r Jesús gudxè' bönni' judío na' ta'yejlè'è Lè', rnè':

—Chqui' gúnteczli' ca rna xtidza'a, gacli' gdu bönni' uséd quia'. ³²Gúnbè'li' le nac gdutè li ati' usán lbi'ili' le nac gdutè li na'.

³³Gulubi'è didza', tè' Lè':

—Zxi'n xsoè' Abraham nactu', len nutu nu ben netu' bönni' nadá'ugac. ¿Ati' rnatsu': "Usán lbi'ili'?"

³⁴Jesús rè' lequè':

—Le nactè rëpa' lbi'ili': Yúgu'tè nup tun dul-la', nadzungac lu na' dul-la'. ³⁵Cutu uga'ntecz lidxè' xan yu'u nu nac bönni' nada'u, san nu nac zxi'nè' xan yu'u na' ruga'ntecz lidx nu na' nac xan yu'u. ³⁶Cni nac, chqui' usán lbi'ili' Nu na' nac Zxi'nè' Dios, le nactè ulali'. ³⁷Nözda' nacli' zxi'n xsoè' Abraham, san rzu rbö'li' gdödili' neda', le cunazí' lu na'li' xtidza'a. ³⁸Neda' ru'a didza' ca nac le blé'ida' ga na' zoè' Xuzà', san lbi'ili' runli' le byönili' ga zoa xuzczli'.

³⁹Gulubi'è didza', tè' Lè':

—Abraham naquè' xuztu'.

Ni'r Jesús rè' lequè':

—La'naru' nacli' gdu zxi'n xsoë' Abraham, gunli' ca na' benë' Abraham. ⁴⁰Na'a, rzu rbö'li' gdödili' neda', zal-la' ru'l'ena' lbi'ili' didza' gdutë li, didza' na' byönda' bë'ë Dios. Cutu benë' cni Abraham. ⁴¹Lbi'ili' runli' ca run xuzczli'.

Ni'r të' Lë':

—Netu' cutu ca' nactu' bi'i lagu. Tuzë' Dios naquë' Xuztu'.

⁴²Ni'r Jesús rë' lequë':

—La'naru' naquë' Dios gdu Xuzli', huadxi'ili' neda', le bruja' neda' ga zoë' Dios, bida' luyú ni, len clëg racz quia' bida', san Dioscz bsölë'ë neda'. ⁴³¿Bizx quië cutu gac tsëjni'li' didza' ru'a? Nac le curë'nili' uzë nagli' xtidza'a. ⁴⁴Xuzczli' nac tu' xöhui'. Náquili' qui tu' xöhui' len ré'nili' gunli' le rzë ladx' xuzli' na'. Dza ni'të nac gdödi bunách tu' xöhui' len cutu nazí' lu në'i le nac gdutë li, le cutu ca' rui' didza' gdutë li. Cati' rzi' yë' tu' xöhui', ca naccz rui' didza', le nac nu rzi' yë', len nac ca xuzgaccz nup ta'z'í' yë'. ⁴⁵Le ru'a neda' didza' gdutë li cutu réjle'li' neda'. ⁴⁶¿Núzxal-li' gac us-pága'li' neda' dul-la'? Chqui' ru'a didza' gdutë li, ¿bizx quië cutu réjle'li' neda'? ⁴⁷Nu nac queë' Dios, ruzë nag xtidzë'ë Dios, san lbi'ili', le cunacli' queë' Dios, cutu ruzë nagli' xtidzë'ë.

Cristo zoaczë' zí'atël ca Abraham

⁴⁸Ni'r gulubi'ë didza' bönni' judío, të' Jesús:

—Catëz gnatu' cati' gnatu' nacu' bönni' Samaria, ati' dzag Li' tu' xöhui'.

⁴⁹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cutu dzag neda' tu' xöhui'. Neda' runa' Xuzza' ba la'n, ati' lbi'ili' ruzoali' neda' tsal'. ⁵⁰Cutu runa' xzön cuina'. Zoa Nu run xzön neda', ati' Lë' rbequi xbeyne' rë'u. ⁵¹Le nactë rëpa' lbi'ili': Nu bönni' si' lu në'ë xtidza'a, cutu ca' gatië' bönni' na'.

⁵²Ni'r të' Lë' bönni' judío na', ta'né':

—Na'a ráquibe'itu' dzag Li' tu' xöhui'. Abraham gutië', ati' glatië' ca' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, san Li' rnau': "Nu bönni' si' lu në'ë xtidza'a, cutu ca' gatië' bönni' na'." ⁵³¿Naru' náctërtsu' Li' blau ca xuzru' Abraham? Gutië' lë' ati' glatië' ca' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. ¿Núzxatër run cuínu'?

⁵⁴Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Chqui' neda' guna' xzön cuina', yöl-la' xzön na' cutu bi gac. Xuzza' runë' neda' xzön, ati' lbi'ili' rnali' naquë' Dios queë'li'. ⁵⁵Lbi'ili' cutu núnbë'li'-në' Dios Xuz, san neda' núnbë'a-në'. La'naru' gnia': Cutu núnbë'a-në', gaca' nu rzi' yë' ca na' nacli' lbi'ili', rzi' yë'li'. Na'a, le nactë núnbë'a-në' len nazí' lu na'a xtidzë'ë. ⁵⁶Xuzli' Abraham budzijnë' le ral-la' glé'inë' dza soa' yödzlyú ni, len zal-la' gutië' dza ni'të, blé'inë' lei, len budzjtsquinë'.

⁵⁷Ni'r të' Jesús bönni' judío na', ta'né':

—Cutu yui'nu' chián iz. ¿Naru' blé'it-sanu' Abraham?

⁵⁸Jesús rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili': Zí'atël ca soë' Abraham, neda' zoacza'.

⁵⁹Ni'r gulaguel-lë'ë guiöj luladxë' Jesús, san Lë' bunittë cuinë', burujë' lö'a gdau' na'. Gdödë' gatsj lahui'l ga na' nacu'ë, zhuöjë'.

Ruúnë' Jesús bönni' guljë' nachultë lahuë'

9 Cati' gdödë' Jesús tu latj, blé'inë' ni' bönni' guljë' nachultë lahuë'. ²Gulanabnë' Jesús bönni' uséd queë', ta'né': —Bönni' Usëdi, ¿nuzxa ben dul-la'? ¿Naru' bönni' ni o xuz xnë'ë le guljë' nachultë lahuë'?

³Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cutu nac le benë' dul-la' bönni' ni, len clëg le glunë' dul-la' xuz xnë'ë, san nac quië gla' lahui yöl-la' huac queë' Dios ni'a queë' bönni' ni. ⁴Run bayúdx

gunru' xchinë' Xuza' nasölë'ë neda', tsal ni nac ca lahui' dza. Huadxin' dza gac chul qui yöl-la' gut, cati' nutu nu gac gun dxin. ⁵ Tsal ni zoa' yödzyú ni, naca' yení' quegac bunách yödzyú.

⁶ Cati' budx bē'ë didza' ni Jesús, gru'nē' xzōna' lyu, ati' benē' gúna'dau' len xzōna' na', len bugu'ë guna' na' yōj lahuē' bönni' na' nachúl lahuē'. ⁷ Ni'r rē' lē':

—Gyeaj yajtíb lau' lu biaj nis nazí' lei Siloé.

Siloé nac tu didza' hebreo le rna: “Nasöla”.

Ni'r gyijē' ni' bönni' na' nachúl lahuē', yajtíb lahuē'. Cati' buzé'ë ni' chrlé'inē'. ⁸ Ni'r gulubani bunách dzag yu'u queē' len nup ni' gulale'i lē' zí'atēl cati' ni' nachúl lahuē', ta'ná:

—¿Naru' clēg bönni' ni bönni' na' rbō'ë rnabē' nu bi gnödzy queē'?

⁹ La'quē' ta'né':

—Lē' na'.

Yela'quē' ta'né':

—Cutu ca', san ca rna' lahuē' bönni' na', rna' lahuē' ca' bönni' ni.

Lē' rnē':

—Neda' na'.

¹⁰ Ni'r gulanabnē' lē', ta'né':

—¿Nacxcz guc, gyalj yōj lau'?

¹¹ Bubi'ë didza', rē' lequē':

—Bönni' na' lē' Jesús benē' gúna'dau' ati' gdēbē' yōj lahua' gúna'dau' na', len gudxē' neda': “Gyeaj ra' biaj nis nazí' lei Siloé, yajtíb lau'.” Gyija' ni', yajtíb lahua', ati' gyaljtē yōj lahua'.

¹² Ni'r gulanabnē' lē', ta'né':

—¿Gazx zoē' bönni' na'?

Lē' rē' lequē':

—Cutu nōzda'.

Bönni' gdau' ta'nabi yudxnē' bönni' na' gyalj yōj lahuē'

¹³ Ni'r gulachē'ë bönni' na' zi'al nachúl lahuē', guluschinē' lē' lauquē' bönni' gdau' fariseo. ¹⁴ Le nac dza la'y

quequē' cati' benē' Jesús gúna'dau' na', len bsaljē' yōj lahuē' bönni' na' zi'al nachúl lahuē', ¹⁵ qui lē ni na' gulanabnē' lē' leyúbl bönni' gdau' fariseo na' nacx guc gyalj yōj lahuē'. Lē' gudxē' lequē':

—Budxí'ë gúna'dau' yōj lahua', ati' yajtíba' lei len rlé'ida'.

¹⁶ Ni'r glu'ë didza' la'quē' bönni' gdau' fariseo na', ta'né':

—Cutu naquē' queē' Dios bönni' na', le curún chi'ë dza la'y.

Yela'quē' ta'né':

—¿Naru' huactsa bönni' dul-la' gunē' yugu' yöl-la' huac runē' bönni' na'?

Cni guc, gularujē' chopl. ¹⁷ Leyúbl gulanabnē' bönni' na' zi'al nachúl lahuē', ta'né':

—¿Bizxa rnau' li' queē' bönni' na', bsaljē' yōj lau'?

Lē' rnē':

—Naquē' bönni' ru'ë didza' uláz queē' Dios.

¹⁸ Cutu gulayejlē'ë bönni' judío uná bē' na' guljē' nachultē lahuē' bönni' na', len gyalj yōj lahuē', cati' gululidzrē' xuz xnē'ë bönni' na' gyalj yōj lahuē', ¹⁹ len gulanabnē' lequē', ta'né':

—¿Naru' naquē' xzi'nli' bönni' ni, rnali' guljē' nachultē lahuē'? ¿Nacxcz nac rlé'inē' na'a?

²⁰ Gulubi'ë didza' xuz xnē'ë na', tē' lequē':

—Nóztu' naquē' xzi'ntu' bönni' ni, len guljē' nachultē lahuē', ²¹ san nacx guc, rlé'inē' na'a, cutu nóztu', len nuzxa na' bsalj yōj lahuē', cutu nóztu'. Gul-náb-nē' lē', le chnaquē' bönni' chnac. Lēcžē' quíxjö'ë.

²² Cni gulanē' xuz xnē'ë bönni' na' zi'al nachúl lahuē', le tádxinē' yugu' bönni' judío uná bē', le chglun xtídza'quē' bönni' judío na' chqui' nu bönni' si' lu nē'ë naquē' Cristo Jesús, tsaz lubijē' bönni' na' lu yu'u ga tu'dubē' tu'sedē' queē' Dios bönni' judío. ²³ Qui lē ni na' gulanē'

xuz xnè'è: “Gul-náb-nè' lè', le chnaquè' bönni' chnac.”

²⁴ Ni'r gululidzè' leyúbl bönni' na' zi'al nachúl lahuè' bönni' judío uná bè', ati' tè' lè':

—Ni'a queè' Xanru' Dios gdxjò' le nac. Netu' ráquibé'itu' naquè' bönni' dul-la' bönni' na'.

²⁵ Ni'r bubi'è didza', rnè':

—Chqui' naquè' bönni' dul-la' cutu nõzda'. Tu le nõzda'. Zi'al nachúl lahua', ati' na'a rlé'ida'.

²⁶ Gulanabnè' lè' leyúbl, ta'né':

—¿Bizxa benè' quiu'? ¿Nacx benè' bsaljè' yøj lau'?

²⁷ Bubi'è didza', rè' lequè':

—Chgudxcza' lbi'ili', san cutu gú'nili' si' lu na'li' xtidza'a. ¿Bizx quiè na' ré'nili' yónili' leyúbl? ¿Naru' ré'nili' ta'li' ca' Lè'?

²⁸ Ni'r gululídz zi'è lè', ta'né':

—Li' da'u Lè', san netu' da'tu' Moisés. ²⁹ Netu' nõzitu' bé'lenè' Moisés didza' Dios, san ca nac queè' bönni' ni, cutu nõzitu' nuzxa caz bsöla' Lè'.

³⁰ Ni'r bubi'è didza' bönni' na', rè' lequè':

—Lè ni run ga rubanda'. Lbi'ili' cutu nõzili' nuzxa bsöla' bönni' ni, ati' Lè' bsaljè' yøj lahua'. ³¹ Nõziru' cutu ryön-nè' yugu' bönni' dul-la' Dios, san chqui' rej ladxè'è Dios bönni' len runè' ca rè'n-nè' Lè', bönni' ni, Dios ryönnè' lè'. ³² Dza ni'tè cutu ryön nu gna chqui' nu bönni' bsaljè' yøj lahuè' bönni' guljè' nachultè lahuè'. ³³ La'naru' cunaquè' queè' Dios bönni' ni, cutu bi gac gunè'.

³⁴ Ni'r gulubi'è didza', tè' lè':

—Ca gulju' nac bè' nabagu'u dul-la'. ¿Ati' li' ruséditsanu' netu'?

Ni'r gulubijè' lè' ni'l.

Nup nacgac chul nit

³⁵ Byönnè' Jesús ca glunè' bönni' judío uná bè', gulubijè' bönni' na' zi'al nachúl lahuè'. Cati' budzaguè' lè', gudxè' lè':

—¿I réjlè'u Zxi'nè' Dios?

³⁶ Bubi'è didza' lè', rè' Jesús:

—¿Nuzxa na', Xan, quiè tséjlè'a Lè'?

³⁷ Jesús rè' lè':

—Chblé'inu' Lè', ati' neda' ni ruí'lèna' li' didza', naca' Zxi'nè' Dios.

³⁸ Ni'r bönni' na', gyalj yøj lahuè', gyij ladxè'è Jesús, len rè' Lè':

—Xan, réjlè'a Li'.

³⁹ Jesús rnè':

—Quiè cuequi xbeyda' bunách bida' yödzyú ni, quiè lule'i nup nachúl nanit-gac, len lac ca nu nachúl lahu' nup taqui ta'le'i.

⁴⁰ Cati' gulayönnè' didza' ni bönni' gdau' fariseo na' nacua'lenè' Jesús, ni'r tè' Lè':

—¿Naru' nachúl naníttsatu'?

⁴¹ Bubi'è didza' Jesús, rè' lequè':

—La'naru' nachúlz yøj lauli', cutu gbá-ga'li' dul-la'. Na'a rnali': “Rlé'itu'.” Qui lè ni na' nabága'li' dul-la'.

Runè' Isaqui' Jesús qui li'aj quecba' bö'cu' zxila'

10 Gnè' ca' Jesús:
—Le nactè rëpa' lbi'ili': Nu bönni' curyaziè' zaca' ga nu ryaz li'aj quecba' bö'cu' zxila', san tsaziè' zaca' ga yubl, bönni' ni naquè' gban len rbanczè'. ² Nu bönni' ryaziè' zaca' ga nu ryaz naquè' bönni' run chí'igacczè'-ba' bö'cu' zxila' na'. ³ Quiè tsaziè' bönni' ni, rsalj nu zoa run chi'i ga nu ryaz, ati' ta'yóniba' chi'è bö'cu' zxila' na' len tu'únbè'ba'-nè'. Lè' rulidzè'-ba' qui queè'ba' ca lëcba' len rubijè'-ba' yugu' bö'cu' zxila' na'. ⁴ Cati' chnubijè'-ba' yúgu'tè'ba' bö'cu' zxila' náquicba' queè', rajnörè' laucba', ati' bö'cu' zxila' na' raj-naucba' lè', le tu'únbè'ba' chi'è. ⁵ Bönni' yubl cutu tsajnaucba' lè', san luzxúnd-jiba' lè', le cutu núnbè'c'ba' chi'iquè' bönni' yubl.

⁶ Le run Isaqui' ni gudxè' lequè' Jesús, san cutu gulayéjni'nè' lè na' rè' lequè'.

**Naquë' Jesús ca bönni' run
chi'ë-ba' bö'cu' zxila'**

⁷Ni'r rë' lequë' leyúbl Jesús, rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili': Neda' naca' ca tu ga ta'yazba' bö'cu' zxila'. ⁸Chgualalë'ë zian bönni' gulanë' nacquë' Cristo, san yúgu'të bönni' na' guladxinë' zi'al ca neda', nacquë' gban len ta'banzë', ati' cutu guluzë' nagcba' lequë' bö'cu' zxila' na'. ⁹Neda' naca' ca tu ga nu ryaz. Núti'tëz bönni' tsázlenë' neda', ulë' bönni' na', len gaquë' ca tuba' bö'cu' zxila' ryazba' len rurujba', len rdzóliba' le ráguba'.

¹⁰'Za'zë' gban quië cuanë't-ba' len gdöddë'-ba' len usnitië'-ba'. Neda' bida' quië gata' yöl-la' na'bán gdu quegac bunách nacgac ca bö'cu' zxila' quia', len gata' gdu quequë' yöl-la' na'bán gdu na'. ¹¹Neda' run chí'igaca' bunách quia' ca runë' bönni', lu yöl-la' dxi'i ladxi' queë' run chi'ë-ba' bö'cu' zxila'. Bönni' cni run chi'ë-ba' bö'cu' zxila' zoaczë' udödë' yöl-la' na'bán queë' ni'a quecba' bö'cu' zxila' queë'. ¹²Bönni' nazxjë' run chi'ë-ba' bö'cu' zxila', cati' rlë'inë' za'ba' bö'cu' zuga' snia', ruca'në'-ba' bö'cu' zxila' na', len ruzxundjë', ati' ráguya'aba' yugu' bö'cu' zxila' na' bö'cu' zuga' snia' na' len ruslasba' lecba'. Cni runë' bönni' na' run chi'ë-ba' bö'cu' zxila' le cunaquë' gdu nu run chi'i-ba' bö'cu' zxila', ati' cutu náquicba' queëczë' bö'cu' zxila' na'. ¹³Ruzxundjë' bönni' nazxjë' na' le run chi'ë-ba' bö'cu' zxila' na' quië si'zë' dumí len cutu rui' ladxë'të-ba' bö'cu' zxila' na'.

¹⁴⁻¹⁵'Neda' naca' bönni', lu yöl-la' dxi'i ladxi' quia' run chí'igaca'-ba' bö'cu' zxila'. Ca na' nunbë'ë neda' Xuza', ati' neda' núnbë'a-në' Xuza', lëzca' cni núnbë'gaca' bunách quia' nacgac ca bö'cu' zxila' quia', len rudöda' yöl-la' na'bán quia' ni'a quecba' bö'cu' zxila' na', ati' bö'cu' zxila' na' náquicba' quia' nún-

bë'cba' neda'. ¹⁶Lëzca' nacza'ba' quia' yelá'gacra' bö'cu' zxila' cunababcba' ni. Lëzca' lecba' ral-la' tsajxí'gaca'-ba'. Lecba' luzë' nagcba' chi'a, len lacba' tuz len yezíca'rba' bö'cu' zxila' quia', ati' né-da'cza' gun chí'igaca'-ba'.

¹⁷'Qui lë ni na' nadxi'inë' neda' Xuza', le rudöda' yöl-la' na'bán quia', gu'a latj nu gdödi neda', ati' uzi'a lei leyúbl, ubana' lu yöl-la' gut. ¹⁸Nutu nu bönni' sáqui'në' gdöddë' neda' san néda'cza' rudöda' yöl-la' na'bán quia', gatia'. Dë lu na'a udöda' lei, len dë lu na'a uzi'a lei leyúbl. Cni nac le gna bé'inë' neda' Xuza'.

¹⁹Cati' gulayönnë' didza' ni bönni' judío, leyúbl gularujë' chopl ca táquinë' queë'. ²⁰Zianë' ta'né':

—Yu'u Lë' bö' xöhui', len nachixi icjë'.
¿Bizx quië ruzë' nagli' Lë'?

²¹Yela'quë' ta'né':

—Cutu ca' ru'ë cni didza' bönni' yu'u lë' bö' xöhui'. ¿Naru' huactsa bö' xöhui' usálj yöj lauquë' bönni' nachúl lauquë'?

**Tu'zöë' Jesús tsia'li
bönni' judío uná bë'**

²²Rac beo' ziaq len nac dza na' tunë' lni yödz Jerusalén, tu'spanë' ca gulagu'ë lu në'ë Dios gdau' quequë'. ²³Rdë' Jesús ra' gdau' ga nac nchil qui, nazí' lei Nchil Queë' Salomón. ²⁴Gulagu'ë Jesús li'aj bönni' judío uná bë' len të' Lë':

—¿Batxcz usanu' runu' ga rö'tu' baguí'i? Chqui' nacu' li' Cristo, ca nacz gdixjoi' netu'.

²⁵Jesús rë' lequë':

—Chgudxcza' lbi'ili', san cutu réjlë'li' neda'. Nacgac bë' nu naca' yugu' dxin runa' le dë lu na'a uláz queë' Xuza'. ²⁶Lbi'ili' cutu réjlë'li' neda', le cutu nabáblenli' nup nacgac bö'cu' zxila' quia', ca na' chgudxcza' lbi'ili'. ²⁷Ta'yóniba' chi'a bö'cu' zxila' quia', len tu'únbë'ba' neda', ati' neda' núnbë'gaca'-ba', ati' rdjáclenba' neda'.

²⁸Neda' runödztja' quecba' yöl-la' na'bán gdu, ati' cutu ca' la'nitba', ati' nutu nu saqui' ubíj lecba' lu na'a neda'.
²⁹Bennè' quia' lecba' Xuza' Dios, ati' Lè' nàptèrè' yöl-la' huac ca' yúgu'tè' bunách, ati' nutu nu saqui' ubíj lecba' lu nè'è' Xuza'.
³⁰Neda' len Dios Xuz, tuz nactu'.

³¹Leyúbl guluguel-lè'è' guiöj luladxè' Jesús bönni' judfo uná bè' na'.
³²Jesús rè' lequè':

—Zian le nac dxi'a bena' lauli' le dè lu na'a uláz queè' Xuza'. ¿Ni'a qui bizxal dxin dxi'a ni uládx'i'li' neda' guiöj?

³³Gulubi'è' didza' bönni' judfo uná bè' na', tè' Lè':

—Ni'a qui dxin dxi'a cutu uládx'i'tu' li' guiöj, san le curnéu' dxi'a queè' Dios, le nactu' li' bunáchz, len run cuinu' Dios.

³⁴Bubi'è' didza' Jesús, rè' lequè':

—¿Naru' cu nayúj lu guich lu zxba queè'li' ca gnè' Dios, rna: “Neda' rnia': Nac'li' yugu' dios”?
³⁵Nóziczru' tsaz nayújz le nayúj lu guich la'y. Lu guich la'y na' rui' laquè' dios, bönni' ni' bé'lenè' lequè' didza' Dios.
³⁶Dios bubijè' neda' quizi queè' len bsölè'è' neda' yödztlyú ni. ¿Naru' rnátsali' quia': “Li' cutu rneu' dxi'a queè' Dios”, le gnia': Zxi'nè' Dios naca'?
³⁷Chqui' cutu runa' dxin budödè' lu na'a Xuza' Dios, cutu ral-la' tséjlè'li' neda'.
³⁸Chqui' runa' dxin budödè' lu na'a Dios, zal-la' cutu réjlè'li' néda'cza', gul-tsejlè' le nacgac bè' dxin na' runa', quiè' gáquibe'ili' naquè' tuz len neda' Dios Xuz, ati' neda' ca' naca' tuz len Xuza'.

³⁹Leyúbl gulazú gulabö'è' la'zönè' Jesús, san Lè' bulé' lu na'què'.

⁴⁰Ni'r gyijè' Jesús leyúbl yetslá'a yegu Jordán, ga ni' zí'atèl buquilè' bunách nis Juan, ati' buga'nè' ni' Jesús.
⁴¹Guladxín ga zoè' Jesús bunách zian, ta'ná:

—Le nactè' cutu benè' Juan nitú yöl-la' huac zxön, san yúgu'tè' le gnè' Juan na' ca ral-la' gac queè' bönni' ni, gdu'tè' li nac.

⁴²Qui lè' ni na' gulayejlè'è' Jesús bönni' zian ga na' zoè'.

Le guc cati' gutiè' Lázaro

11 Dza ni' ré'inè' Lázaro, bönni' Betania, le nac ladcnu María len Marta. Nacnu Marta zxilnu María.
²Nacnu María na' ngul zanè' Lázaro, bönni' na' ré'inè', len nacnu ca' ngul na' glu'nu le rla' zxi' ni'è' Xanru', len buzxinu ni'è' len guitsa' icjnu.
³Gulasóla'nu ngul zanè' Lázaro na' nu yjöd'x Jesús, gna:

—Xan, byutsca', ré'inè' Lázaro, bönni' na' nadxi'inu'-nè'.

⁴Cati' byönnè' didza' ni Jesús, gudxè' nup nacua' ni', rnè':

—Guidzhué' ni cutu nac le gdödi lè' tsaz, san nac quiè' gla' lahui yöl-la' yení' queè' Dios, ati' ni'a qui guidzhué' ni gla' lahui ca' yöl-la' yení' quia' neda', Zxi'nè' Dios.

⁵Jesús nadxi'inè'-nu Marta, len ngul zxilnu Marta na', len Lázaro na'.
⁶Zal-la' nadxi'inè' lequè' Jesús, cati' byönnè' ré'inè' Lázaro, yechóp dza ca' buga'nè' ga na' zoè'.
⁷Cati' bza'a chop dza na', gudxè' yugu' bönni' uséd queè' Jesús, rnè':

—Huayejr'u' leyúbl luyú Judea.

⁸Ni'r tè' Lè' bönni' uséd queè', ta'né':

—Bönni' Usèdi, zi'a gulazú gulabö'è' luladxè' Li' guiöj bönni' judfo uná bè' ni'.
 ¿Naru' huayejsu' ni' leyúbl?

⁹Bubi'è' didza' Jesús, rè' lequè':

—Zoacz chinnu hora lahui' dza. Nu bönni' rdè' lahui' dza, cutu tsajchégu'è, le rlé'inè', le zoalen lè' yení' zoa yödztlyú ni.
¹⁰Chqui' rdè' chdzó'l bönni', rajchégu'è, le cutu zoalen lè' yení'.

¹¹Cati' budx bè'è' didza' ni Jesús, ni'r gudxè' lequè':

—Rasiè' Lázaro, böchi' lza'ru', ati' tsi-ja' neda', tsajspana'-nè'.

¹²Ni'r tè' Lè' bönni' uséd queè', ta'né':

—Xan, chqui' rasiè', huoaquè'.

¹³Gnë! cni Jesús le chgutië! Lázaro, san lequë! táquinë! gnë!: “Raszë! Lázaro.” ¹⁴Ni'r gudxë! lequë! yalj lulu Jesús, gnë!:

—Chgutië! Lázaro. ¹⁵Rudzijda! le cutu zoa! ni!, le gac na'a tu le uzi'li' xbey, le gun ga tséjlë'li' neda!. Huajejru! na'a ga na! dë! Lázaro.

¹⁶Ni'r gudxë! yezíca'rë! bönni! uséd queë! Jesús Tomás, bönni! na! tu'ë lë!, Bönni! Cuach, rmë!:

—Huajejru! ca! rë'u, gátlenru!-në!.

Naquë! Jesús Nu ruspán nup chnatgac, lenca! Nu nabániru!

¹⁷⁻¹⁹Dë gal-la'z ga dë Jerusalén yödz Betania na!, nac ca rza'ru! tu hórátëz. Qui lë ni na! chguladxinë! zian bönni! judío ga na! nacua'nu Marta len María, tu'huí' zxönë! lecnu le gutië! bönni! zancnu. Cati! bdxinë! ni! Jesús, byön-në! chguc tap dza yu'ë yeru ba Lázaro na!. ²⁰Cati! byóninu didza! Marta, zë'ë Jesús, ni'r brujnu yu'u, yajtsagnu Lë!, san María buga'nnu yu'u na!. ²¹Marta na! rënu Jesús:

—Xan, la'naru! zu! ni, cutu gatië! bönni! zana!. ²²Lëzca! na'a, nözda! yúgu'të le gnabu! lahuë! Dios, Dios gunnë! quiu!.

²³Jesús rë!-nu:

—Ubanë! bönni! zanu!.

²⁴Marta rënu Lë!:

—Nözda! ubanë! cati! gdxin dza udx cati! lubán nup chnatgac.

²⁵Ni'r Jesús rë!-nu:

—Naccza! neda! Nu ruspán nup chnatgac lenca! Nu nabánigac bunách. Nu tsej-lë! neda!, zal-la' gat nu na!, ubáncz, ²⁶ati! yúgu'të bönni! nabanquë! len ta'yejlë'ë neda!, cutu ca! latië! tsaz. ¿I réjlë'u lë ni?

²⁷Marta rënu Lë!:

—Ja, Xan. Réjlë'a nacu! Li! Cristo, Zx-i'në! Dios, Bönni! na! gzxi! lu në'ë Dios gsölë'ë yödzlyú ni.

Rbödxë! Jesús le ruhui'ni ladxë'ë ni'a quecnu ngul zanë! Lázaro

²⁸Cati! budx bë'nu didza! ni Marta na!, böajnu yu'u, yajlidznu María, zxilnu, len bagachi'z rënu lënu:

—Bönni! Usëdi zoë! ni, rulidzë! li!.

²⁹Cati! byóninu didza! ni María, la! gyástënu, zeajnu ga na! zoë! Jesús.

³⁰Cutu ryaznë! Jesús la! yözdzau! na!, san zoazë! ga na! yajtsagnu Lë! Marta.

³¹Cati! gualalë'inë!-nu María na! gyasnu len jarélu'nu brujnu bönni! judío na! nacua'lenë!-nu ga nac lu yu'u len tu'huí' zxönë!-nu, ni'r glauquë!-nu, ta'né!:

—Huajeajnu ra! yeru ba tsajchödxnu ni!.

³²Ni'r bdxinnu María ga na! zoë! Jesús. Cati! blé'inu Lë!, byéchunu xni'ë, rënu Lë!:

—Xan, la'naru! zu! ni, cutu gatië! bönni! zana!.

³³Cati! blé'inë! Jesús rbödxnu, len ta'bödxë! ca! bönni! judío na! dzagquë!-nu, ni'r bui'nnë! len gnëtsca ladxë'ë. ³⁴Rnë!:

—¿Gazx bucáchi'li!-në'?

Të! Lë!:

—Gda uyú!.

³⁵Grödxë! Jesús. ³⁶Ni'r gulanë! bönni! judío na!, ta'né!:

—Gul-yutsca! tscáti'ga nadxi'inë! lë!.

³⁷La'quë! ta'né!:

—Benë! ga rlé'inë! bönni! na! zi'al nachúl lahuë! bönni! ni. ¿Naru! cu guctsa gunë! ga cu gatië! Lázaro?

Rubanë! Lázaro lu yöl-la' gut

³⁸Leyúbl gnëtsca ladxë'ë Jesús, ati! bdxinë! ra! yeru ba na!. Ba na! nac tu yeru nadj lë'i gui'a guiöj, ati! da! tu guiöj blag nuséyj ga nu ryaz lei. ³⁹Gudxë! nup nacua' ni! Jesús, rmë!:

—Gul-cúa guiöj ni.

Ni'r Marta, ngul zanë! bönni! nat na!, rënu Lë!:

—Xan, chrlë'ë zgut le chguc tap dza natië'.

⁴⁰ Jesús rë'-nu:

—¿Naru' clëg chgudxcza' li' chqui' réjllë'u, hualë'ínu' yöl-la' yení' queë' Dios?

⁴¹ Ni'r gulagúë' guiöj blag na' nuséyj ga nu ryaz yeru ba ga na' yu'ë bönni' nat na'. Buyüë' Jesús zaca' luzxbál, rnë':

—Xuza', xclenu', rëpa' Li', le ryön-nu' neda'. ⁴² Neda' nözda' ryöntecznú' neda', san ru'a didza' ni quië luzí' xbey bunách zian ni len la'yejlë' Li' na' nasölu'u neda'.

⁴³ Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús, zidzj bulidzë', rnë':

—Lázaro, burúj nil.

⁴⁴ Burujë' bönni' nat na' lu yeru ba, naróligacr ni'a në'ë yugu' lári'dau', len nagachi' ca' lahuë' yetú lári'dau'. Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-lí lari' na' naróli ni'a në'ë len gul-gu'ë latj së'ë.

Tun xtídzë'ë judío uná bë' ludöddë' Jesús

⁴⁵ Ni'r gulayejlë'ë Jesús zian bönni' judío na' yjáclenë' tsaxón María len gualalë'inë' lë na' benë' Jesús. ⁴⁶ La'quë' yjaquë' ga nacu'ë bönni' gdau' fariseo len gulagu'íxjöi'në' lequë' ca na' benë' Jesús. ⁴⁷ Ni'r guludúblenë' tsaxón bönni' gdau' ta'bequi xbey yugu' bönni' gdau' fariseo na', len yugu' bxuz uná bë', ta'né':

—¿Nacxzc gunru'? Runë' bönni' ni zian yöl-la' huac zxön. ⁴⁸ Chqui' güi'zru'-në' latj gunë' ca ni runczë', la'yejlë' Lë' yúgu'të bunách, ati' udjaquë' ni bönni' Roma, duquindjquë' gdau' la'y queëru', len yödzt queëru'.

⁴⁹ Ni'r bë'ë didza' Caifás, bxuz blau iz na', len dzaguë' lequë', rë' lequë':

—Lbi'ili' cutu bi nózili', ⁵⁰ len cutu ráquibe'ili' run bayúdx gatië' tuë' bönni' ni'a quegac bunách, cui nit gdu yödzt.

⁵¹ Clëg racz queë' bë'ë didza' ni, san le naquë' bxuz blau iz na', qui lë ni na' bë'ë didza' uláz queë' Dios ca ral-la' gatië' Jesús ni'a quegac bunách yödzt na'. ⁵² Gatië' Jesús, clëgz ni'a qui yödzt na', san gatië' ca' quië utubë' zxi'në' Dios náslasquë', quië lacquë' tuz. ⁵³ Cni guc, la' dza na'z glun xtídza'quë' ludöddë' Jesús. ⁵⁴ Qui lë ni na' cutur gdë' Jesús yalj lulu gap nacuá' bunách judío, san buzë'ë ni', zijë' tu latj gal-la' ga nac latj ca'z, ati' bdxinë' yödzt Efraín, ga ni' buga'në', ati' dzagquë' Lë' bönni' uséd queë'.

⁵⁵ Dza na' chza' gal-la' Lni PAscua quequë' bönni' judío cati' tu'spanë' ca benë' Dios, bubijë' luyú Egipto bunách queë'. Gularúj bunách zian yugu' yödzt ni', ati' gulabenë', zjaquë' Jerusalén cati' zi'a gdxin lni na' quië tsajpá' cuinquë' ca nac qui gdau'. ⁵⁶ Tu'guiljë' Jesús bönni' na' nacu'ë Jerusalén, len cati' ni' nacu'ë nchil gdau', gulanabi lza'quë' tuë' yetúë', ta'né':

—¿Bizxa rsáca'li'? ¿Huidtsë' lni, o cutu guidë'?

⁵⁷ Chgulaná bë'ë yugu' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gdau' fariseo chqui' nu nözi ga zoë' Jesús, ral-la' dudixjöi' lequë' quië gac tsajxönquë' Lë'.

María rgu'nu ni'ë Jesús le rla' zxix

12 Cati' ni' naga'ngac yexóp dza gdxin Lni Pascua cati' tu'spanë' ca benë' Dios, bubijë' luyú Egipto bunách queë', ni'r bdxinë' Jesús lu yödzt Betania, ga na' zoë' Lázaro, bönni' na' gutië' len bubanë' lu yöl-la' gut. ² Ni' gulagu'ë tu güi'i huagu gahuë' Jesús. Glu'nu le lahuë' María, ati' nutsë'ë Lázaro ladj bönni' ró'lenquë' Jesús tahuë'. ³ Ni'r gdél-la'nu María ca tu guía le rla' zxix qui yöj susén las gdu, le záqui'tsqi, len glu'nu lei ni'ë Jesús. Buzxinu ni'ë len guitsa' icjnu. Gdutë lu yu'u na' gze bö' zxix. ⁴ Ni'r bë'ë didza'

bönni' uséd queë' Jesús, lë' Judas Iscariote, zxi'në' tu bönni' lë' Simón, len naquë' bönni' na' udödë' Jesús lu na'quë' bönni' gdau', rnë':

⁵—¿Bizx quië cugda'u le rla' zxix na' le zaca' lazxjru' qui tu iz, ati' huac nu quis dumí na' quegac bunách yechi'?

⁶Gnë' cni, clëg le rui' ladxë'ë bunách yechi', san le naquë' gban, len lëczë' nu'ë bzud dumí quequë', len rubfjlanë' dumí na' tu'chijë' lu bzud na'. ⁷Ni'r Jesús rë' lë':

—Bë'-nu latj, le nac lë ni bennu tu le nabá'a quië dza ggacha'a. ⁸La'cuá'len-tecz lbi'ili' bunách yechi', san neda' cutu ugá'ntecza' ga zoali'.

Tun xtídza'quë' bönni' judío uná bë' ludöddë' Lázaro

⁹Cati' gulayönnë' zoë' Jesús Betania, guladxinë' ni' zian bönni' judío, clëgz le zoë' ni' Jesús, san lëzca' le t'ënnë' la'lé'inë' Lázaro, bönni' na' buspanë' lë' Jesús lu yöl-la' gut. ¹⁰Ni'r glun xtídza-'quë' bxuz uná bë', ludöddë' ca' Lázaro, ¹¹le ta'yejlë'ë Jesús len chnulá'alenquë' bxuz uná bë' na' zian bönni' judío ni'a queë' Lázaro na'.

Len ba zxön ryazië' Jesús Jerusalén

¹²Guladxín Jerusalén bunách zian dza Lni Pascua, ati' dza buróp na' ta'yön-në' zë'ë Jesús ni'. ¹³Ni'r gulaguitsjë' zin len gularujë' zajxí'gal-la'quë' Jesús, ati' glu'ë zidzj didza', ta'né':

—Yöl-la' ba Dios. Yöl-la' ba Bönni' ni zë'ë uláz queë' Xanru', gna bé'inë' bunách Israel.

¹⁴Bdzölnë'-ba' tuba' búrrodau' Jesús, ati' gdxie'-ba' ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

¹⁵Cutu gádxili', lbi'ili', zoali' yödz Sión. Gul-yutsca', zë'ë Bönni' gna bé'inë' lbi'ili'.

Dxie'-ba' tuba' búrrodau'.

¹⁶Cati' ni' zi'a guc lë ni, cutu gulayéjni'në' bönni' uséd queë' Jesús, san gdöd ni', cati' bubanë' Jesús lu yöl-la' gut, buëpë' yehua' yubá queë', ni'r yajneycnë' lë ni nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac queë', ati' guc cni queë' lë ni.

¹⁷Lëzca' glunë' lna' lau queë' Jesús bönni' na' gulacué'lenë' Lë' cati' ni' bulidzë' Lázaro, yu'ë yeru ba, len buspanë' lë' lu yöl-la' gut. ¹⁸Qui lë ni na' ca' gularujë' bönni' yajxí'gal-la'quë' Jesús, le gulayönnë' ca nac yöl-la' huac ni benë' Lë'. ¹⁹Ni'r gulanë' la' légaczë' bönni' gdau' fariseo, ta'né':

—Chnac bë' cutu bi sáqui'ru' gunru'. Gul-yú ca da'gac Lë' yúgu'të bunách.

Tu'guiljë' Jesús bönni' gza'a

²⁰Dzagquë' nup na' guladxín Jerusalén dza Lni Pascua na' la'quë' bönni' gza'a quië la'yíj ládxi'quë' Dios. ²¹Yajtsagquë' Felipe, bönni' Betsaida qui luyú Galilea, yugu' bönni' gza'a na', ati' gláta'yue' lahuë', ta'né':

—Bönni', ré'niku' glé'itu'-në' Jesús.

²²Gyijë' Felipe na', yjödxe' ca' Andrés. Ni'r Andrés len Felipe na' glé' ca' Jesús. ²³Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Chzoa gdxin dza gatia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, huöja' xlatja' yehua' yubá. ²⁴Le nactë rëpa' lbi'ili': Ugá'n leyz tu xseydau' chqui' cutu ggachi' luyú len udx qui. Chqui' udx qui xseydau' na', ati' glen, szxónitër unódzj. ²⁵Nu bönni' rui' ládxi'tsquë' yöl-la' na'bán queë', unitië' lei, le gatië' tsaz bönni' na'. Nu bönni' cutu rui' ladxë'ë yöl-la' na'bán dë queë' yödzlyú ni gun chi'ë lei ga gdxinr dza gata' yöl-la' na'bán gdu queë'. ²⁶Chqui' rë'nnë' bönni' gunë' xchina', ral-la' t'ë'ë neda' bönni' na', ati' ga ni' tsajsó'a neda', ni' tsajsóë' ca' bönni' na' runë' xchina'. Chqui' runë' xchina' bönni', gunë' ba la'n bönni' na' Xuza' Dios.

Rguíxjö'ë Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

²⁷ Gnë' ca' Jesús:

—Na'a rö'tsca' baguí'li neda'. ¿Nacx gnatsa'? ¿Naru' gnia': Xuza', buslá neda' lu le ral-la' gac quia' na'a? Qui lë ni na' bida', quië gua' glena' le ral-la' gac quia' na'a. ²⁸ Xuza', ben ga gla' lahui yöl-la' yení' quiu'.

Ni'r byön chi'i Nu rui' didza' yehua' yubá, rna:

—Chbena' ga nalá' lahui yöl-la' yení' quia', ati' leyúbl guna' ga gla' lahui yöl-la' yení' quia' na'.

²⁹ Gulayöni chi'i ni bunách zian nacuá' ni', ati' ta'ná:

—Gziu' na' gnë'.

Yela'gac bunách na' ta'ná:

—Bé'lenë' Lë' didza' gbaz la'y queë' Dios.

³⁰ Ni'r bubí'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Byön chi'i ni, clëg quië uzi'a xbey neda', san quië uzi'li' xbey lbi'ili'.

³¹ Chbdxin dza cuequi xbeynë' bunách yödzyú ni Dios. Na'a chu'në' Dios ni' tu' xöhuí' rna be'i bunách yödzyú ni.

³² Na'a, chqui' luchisë' neda' xtsa' bönni' ludöddë' neda', guna' ga ludúb quia' yúgu'të bunách.

³³ Didza' ni bë'ë Jesús nac bë' nac gatië'. ³⁴ Të Jesús bunách zian na', ta'ná:

—Netu' byönitu' nup gululáb le rna bë' zxba queë' Dios, lë na' rna: “Sóateczë' Cristo.” ¿Nacxzc nac, rmau' Li': “Run bayúdx Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, luchisë' Lë' xtsa'”? ¿Nuzxa na' Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách?

³⁵ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Yetú chi'idau'z sóalena' lbi'ili' neda', naca' yení' queë'li'. Gul-tá tsal ni zóalena' lbi'ili' len dë queë'li' yení', cui gchul nitli'. Nu bönni' rdë' ga chul xöhuí' cutu nöznë' gazx zijë'. ³⁶ Tsal ni zóalena' lbi'ili' neda', naca' yení' queë'li'. Gul-tsejle' neda' naca' yení' queë'li' quië glé'ili' yení' na' nac gdu.

Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús, yhuöjë' yajcachi' lahuë' lauquë'.

Le run nigui bunách judío, cui la'yejlë' Jesús

³⁷ Zal-la' benë' Jesús zian yöl-la' huac lauquë', cutu gulayejlë'ë Lë'. ³⁸ Cni gac quië butság lë na' buzujë' le guich Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë': Xan, ¿nuzxa caz gyejlë' didza' bë'tu'?

¿Nuzxa caz bului'inë' lei Xanru' yöl-la' huac queë'?

³⁹ Cni gac, cutu gac la'yejlë'ë Jesús. Gac ca na' gnë' ca' Isaías:

⁴⁰ Dios benë' ga gulachúl gulanitië',

Ati' gac zid lãdxi'dau'quë'

Cui la'lé'inë' len yöj lauquë',

Len cui la'yéjni'në' lu icj lãdxi'dau'quë'.

Cutu luhuöaquë' quia' quië úngaca'-në'.

⁴¹ Bë'ë didza' ni Isaías le blé'inë' yöl-la' yení' queë' Cristo, len bë'ë didza' ca nac queë' Lë'.

⁴² Zal-la' rac cni, gulayejlë' Jesús bunách zian, len ga bdxintë gulayejlë'ë Lë' la'quë' bönni' uná bë', san le tádxinë' yugu' bönni' gdau' fariseo, cutu glunë' lna' lau queë' yalj lulu, cui lubijë' lequë' tsaz ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios.

⁴³ Cni glunë' le tunrë' zxön le tun lequë' ba la'n bunách ca le runë' lequë' ba la'n Dios.

Didza' bë'ë Jesús lun ga grugu quegac bunách cuta'yejlë'

⁴⁴ Bë'ë zidzj didza' Jesús, rnë':

—Nu bönni' rejle'ë neda', clëg neda'z rejle'ë, san rejle'ë ca' Xuza' nasölë'ë neda'. ⁴⁵ Lëzca' cni, nu bönni' rlé'inë' neda', rlé'inë' ca' Xuza' nasölë'ë neda'.

⁴⁶ Neda' naca' yení' len bida' yödzyú ni, cui luga'në' ga chul xöhuí' yúgu'të bönni' la'yejlë'ë neda'.

⁴⁷ Chqui' ryön-në' xtidza'a bönni' len cutu runë' lei ba la'n, clëg neda' gchuga' queë' bönni' na', le bida' ni, clëg quië gchuga' quegac bunách yödzyú ni, san quië

uslá' bunách yödzyú ni. ⁴⁸Nu bönni' ruzóè' neda' tsal' len cutu rzi' lu në'è xtidza'a, chzoa le gchugu queè' bönni' na'. Didza' na' chbé'lena' lbi'ili' nac tu le gchugu queè' bönni' na' dza udx. ⁴⁹Cni nac, ru'a didza', clèg racz quia', san gudxè' neda' Xuza' nasölè'è neda' le ral-la' gnia', lenca' ca ral-la' gu'a didza'. ⁵⁰Nözda' gna bë'è cni Dios quiè gata' quegac bunách yöl-la' na'bán gdu. Cni nac, didza' na' ru'a, ru'a didza' ca na' chgudxczè' neda' Xuza'.

Jesús rguibè' ní'aque' bönni' uséd queè'

13 Ni' nac dza zi'a gdxin Lni Pascua cati' tu'spanè' ca benè' Dios, bubijè' luyú Egipto bunách queè'. Nözcznè' Jesús chbdxin dza queè' gatiè', cati' ral-la' uzé'è yödzyú ni, huójè' ga zoè' Xuzè'. Ca na' nadxi'inè' bunách queè' nacuá' yödzyú ni, na'a nadxi'inè' lequè' ga gdxintè gatiè' uláz quequè'.

²Chnagú'u yöl-la' Judas Iscariote, zxi'nè' tu bönni' lè' Simón, Satanás tu' xöhui', quiè udödè' Jesús lu na'gac nup ludödi Lè'. ³Nözcznè' Jesús ca nac, brujè' ga zoè' Dios, len huójè' ca' ga na' zoè' Dios, ati' chnudödè' lu në'è Lè' Dios Xuzè' gdutè yöl-la' uná bë' queè'. ⁴Qui lè ni na', cati' ni' tahuè', gyasè' Jesús len gduè' lari' rxoa yenè'. Gdel-lè'è tu lari' ruzxini na'ru' le bdè'è lè'è. ⁵Ni'r gdè'è nis lu zxiga' guia, ati' gzu lahuè' rguibè' ní'aque' bönni' uséd queè', len ruzxinè' ní'aque' len lari' na' da' lè'è.

⁶Cati' bdxinè' ga rø'è Simón Pedro, Pedro na' rø'è Lè':

—Xan, çnaru' Li' quibtsu' ni'a?

⁷Bubi'è didza' Jesús, rø'è lè':

—Lè ni runa', cutu réjni'nu' na'a, san huadzéy tséjni'nu'.

⁸Ni'r Pedro rø'è Lè':

—Cutu quibczu' Li' ni'a.

Jesús rø'è lè':

—Chqui' neda' cutu quiba' li', cutu ca' sáqui'nu' gunu' neda' tsaxxón.

⁹Ni'r Simón Pedro rø'è Lè':

—Xan, clègz ni'a quibu', san quibu' ca' na'a len icja'.

¹⁰Jesús rø'è lè':

—Nu nayár, ní'azè' run bayúdx tsar, le nacczè' dxi'a gdutè', ati' lbi'ili' nacli' dxi'a, san clèg yúgu'téli'.

¹¹Gnè' cni Jesús: “Clèg yúgu'téli' ncli' dxi'a”, le nözcznè' nulquè' na' udödè' Lè'.

¹²Gdöd gdibè' ní'aque' Jesús, buguel-lè'è lari' na' buxóa yenè'. Bubö'è ga tahuè', ati' rø'è lequè':

—¿I réjni'li' lè na' zi'a bena' queèli'?

¹³Lbi'ili' rui'li' la' “Bönni' Usédi”, lenca' “Xan”. Dxi'a nac ca rnali', le cni naca'.

¹⁴Na'a, chqui' neda' naca' Xanli' len Bönni' Usédi queèli', ati' gdiba' ní'ali', lèzca' cni ral-la' gunli' lbi'ili', quibli' ni'a lza'li' tuli' yetuli'.

¹⁵Tu le bului'da' lbi'ili' quiè gunli' lbi'ili' ca na' bena' neda'.

¹⁶Le nactè røpa' lbi'ili': Cutu náctèrè' blau ca xanè' bönni' huen dxin, ati' bönni' gbaz cutu náctèrè' blau ca nu nasöla' lè'.

¹⁷Chqui' réjni'li' yúgu'tè lè ni, bica' ba lbi'ili' chqui' gunli' cni.

¹⁸Didza' ni ru'a cutu røpa' yúgu'téli'. Nözcza' nup gröcza' neda', san run bayúdx utság lè na' nayúj lu guich la'y, rna: “Nu rágulen neda' tsaxxón, nu ni tá'baga' neda'.”

¹⁹Na'a rguíxjöi'da' lbi'ili' zi'al ca gac, quiè cati' gac cni, tséjlè'li' zoacza' neda'. ²⁰Le nactè røpa' lbi'ili': Nu bönni' gunè' ba la'n gbaz gsöla'a neda', neda' ca' gunè' ba la'n, ati' nu bönni' gunè' neda' ba la'n, gunè' ca' ba la'n Xuza', nasölè'è neda'.

Rguíxjö'è Jesús ca gunè' Judas, udödè' Lè'

²¹Cati' budx bë'è didza' ni Jesús, bui'nnè' ati' yalj lulu gnè':

—Le nactè røpa' lbi'ili': Tu bönni' nut-sè'è ladjli' udödè' neda'.

²² Ni'r guluyú lau lza'quë' tuë' yetúë' bönni' uséd queë' len gulabò'tsquë' baguí' ta'náb ládxi'quë' nuzxa qui na' gnë' cni Jesús. ²³ Tuë' bönni' uséd queë' Jesús, bönni' na' Jesús nadxi'inë' lë', zoë' cuit lë'ë. ²⁴ Simón Pedro bulá' bului'izë' bönni' ni quië gnabnë' Jesús nuzxa qui na' gnë' cni. ²⁵ Ni'r bönni' na' zoë' cuit lë'ë Jesús rë' Lë':

—Xan, ¿nuzxa na' ru'u didza' qui?

²⁶ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Naquë' bönni' na' gu'a-në' yöt xtil nabís.

Ni'r buspisë' yöt xtil na', len bë'ë queë' Judas Iscariote, zxi'në' bönni' lë' Simón. ²⁷ Gdöd gdahuë' yöt xtil na' Judas, gyaz icj ládxi'dau'huë' Satanás tu' xöhui'. Ni'r Jesús rë' lë':

—Lë na' gunu', yjentë na'a.

²⁸ Cutu ta'yéjni'në' bizx quië na' gudxë' lë' cni Jesús yezíca'rë' bönni' uséd queë' rö'quë' tahuë'. ²⁹ Le nu'ë Judas bzud dumí quequë', táquinë' la'quë' gudxë' lë' Jesús: “Yajxí' le gáguru' lni”, o gnë': “Bë' lati' quegac bunách yechi'.”

³⁰ Cati' budx gdahuë' yöt xtil na', len ni' nac chdzö'l, la' brujtë' Judas.

Tu zxba cub

³¹ Cati' chbrujë' Judas na', ni'r gnë' Jesús:

—Na'a chzoa gla' lahui yöl-la' yení' quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, len gla' lahui ca' yöl-la' yení' queë' Dios. ³² Chqui' gla' lahui yöl-la' yení' queë' Dios ni'a quia' neda', Zxi'në', lëzca' Lëzcë' Dios gunë' ga gla' lahui yöl-la' yení' quia' neda', Zxi'në', len la' guntë' cni. ³³ Zxi'na'dau', yetú chi'z zóalena' lbi'ili'. Uguiljli' neda', ati' ca na' chgúdxgaca'-në' bönni' judío, lëzca' cni rëpa' lbi'ili' na'a: Ga na' tsija' neda', cutu gac guidli' racz queëli'. ³⁴ Tu zxba cub rna bé'ida' lbi'ili' le rna cni: “Gul-dxí'i lza'li' tuli' yetuli'”. Ca na' neda' nadxi'ida' lbi'ili', lëzca' cni ral-la' gdxí'ili' lza'li'

tuli' yetuli'. ³⁵ Chqui' huadxí'i lza'li' tuli' yetuli', láquibe'i yúgu'të bunách da'li' neda'.

Rnë' Jesús gnë' Pedro cutu nunbë'ë Lë'

³⁶ Ni'r gnabnë' Jesús Simón Pedro, rnë':

—Xan, ¿gazxcz tsiju'?

Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Ga na' tsija' neda', cutu gac sálenu' neda' na'a, san huadzéy guidu' ga tsija' neda'.

³⁷ Pedro rë' Lë':

—Xan, ¿bizx quië cutu gac sálenu' Li' na'a? Chzoa' udöda' yöl-la' na'bán quia', gatia' le nadxi'ida' Li'.

³⁸ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—¿Naru' udödu' yöl-la' na'bán quiu' le nadxi'inu' neda'? Le nactë rëpa' li', tsonn lzu tá'bagu'u, gnau' cutu núnbë'u neda' zi'al ca cödxba' zxi'n druz.

Naquë' Jesús nöz tséjlenru' gdxinru' ga zoë' Dios Xuz

14 Rnë' Jesús:
—Cutu gchixi icj ládxi'dau'li'. Gul-tsejlë' Dios, len gul-tsejlë' ca' neda'. ² Lu yu'u lidxë' Xuzá' latj zian nacuá'. La'naru' cu nac cni, neda' chgudxcza' lbi'ili'. Tsija' na'a, tsajpá'a queëli' latj ga tsajsoali'. ³ Chqui' huayija' len tsajpá'a queëli' latj ga tsajsoali', huöda' leyúbl, uchë'a lbi'ili' latj quia', quië ga na' tsajsó'a neda', ni' tsajsoali' ca' lbi'ili'. ⁴ Nóziczli' ga ni' tsija', len núnbë'li' ca' nöz.

⁵ Tomás rë' Lë':

—Xan, cutu nózitu' gazx na' tsiju'. ¿Nacxcz gac gúnbë'tu' nöz?

⁶ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Neda' naccza' nöz, len naca' ca' le nac gdutë li, len naca' ca' Nu nabáni-gac bunách. Ni'a quia' neda'z gac nu gdxin ga zoë' Dios Xuz. ⁷ La'naru' nún-

bé'li' neda', Xuza' ca' núbë'li'-në'. Na'a, núbë'li'-në' len chblé'ili'-në'.

⁸Ni'r Felipe rë' Lë':

—Xan, buluí'i netu' Xuzu', ati' nactë queëtu'.

⁹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Felipe, xtsey chguc zóalena' lbi'ili'. ¿Naru' cu núbë'tsu' neda'? Nu bönni' rlé'inë' neda', rlé'inë' ca' Xuza'. ¿Rnat-su': "Buluí'i netu' Xuzu'?" ¹⁰ ¿Naru' cu réjlë'u zóalencza'-në' Xuza', ati' Xuza' zóalenczë' neda'? Yugu' didza' ni ruí'lëna' lbi'ili', clëg racz quia' ru'a didza' ni, san Xuza' zóalenczë' neda', Lëczë' runë' dxin ni. ¹¹ Gul-tsejlë' neda', zóalencza'-në' Xuza', ati' Xuza' zóalenczë' neda'. Chqui' cugác gunli' cni, gul-tsejlë' neda' ni'a quegac dxin ni runa'. ¹² Le nactë rëpa' lbi'ili': Yugu' dxin ni runa' neda', lëzca' cni gunë' bönni' na' réjlë'ë neda', ati' le zxöntër ca' gunë' bönni' na' le huöja' ga zoë' Dios Xuz. ¹³ Yúgu'të le gnabli' lahuë' Dios Xuz len ugunli' dxin la' neda', neda' guna' lë na' gnabli', quië ulu'a lahui yöl-la'yeni' zxon queë' Dios Xuz neda', Zxi'në'. ¹⁴ Bítitëz bi gnabli' len ugunli' dxin la' neda', neda' guna' lei.

Gsölë'ë Dios Bö' La'y Jesús, dusóalenë' bunách queë'

¹⁵Rnë' ca' Jesús:

—Chqui' nadxi'ili' neda', gul-gún le rëpa' lbi'ili', ¹⁶ ati' neda' gáta'yua' lahuë' Dios Xuz, ati' Lë' gsölë'ë queëli' Nu yubl Nu gaclen lbi'ili', Nu hui' zxon lbi'ili', len sóalenczë' lbi'ili'. Nu ni nac Dios Bö' La'y, Nu rui' didza' gdu'të li. ¹⁷ Cutu gac luzi' xbë' Lë' bunách yödzyú ni, le cutu gac la'lé'inë' Lë' len cutu gac lunbë'ë Lë', san zóalenczë' lbi'ili', ati' soë' lu icj lãdxi'dau'li'. ¹⁸ Cutu uca'na' lbi'ili' ca yugu' bi'i uzëbdau'. Huöda' dusóalena' lbi'ili'. ¹⁹ Yetú chi'idau'z cutur la'le'i neda' bunách yödzyú ni, san lbi'ili' ulé'ili' neda'. Le zoacza' nabana' neda',

lbi'ili' ca', tsaz soali' gbanli'. ²⁰ Dza ni'r cati' dusóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y na', gnózcizli' zóalencza'-në' Xuza' Dios, ati' lbi'ili' zóaleni' neda', ati' neda' ca' zóalencza' lbi'ili'. ²¹ Nu bönni' rzi' lu në'ë xtidza'a len runë' ca rna, nac bë' nadxi'inë' neda' bönni' na'. Xuza' Dios gdxinë' bönni' na' nadxi'inë' neda', ati' neda' gdx'ida'-në' bönni' na' len uluí' lahua' lahuë'.

²² Judas rë' lë', san clëg Judas Iscariote, rnë':

—Xan, ¿nacxzc gac uluí' lau' lautu' netu', len cutu uluí' lau' laugac bunách yödzyú?

²³ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Gunë' ca rna xtidza'a bönni' nadxi'inë' neda', ati' Xuza' Dios gdxinë' bönni' na', ati' guidtu' dusóalentu'-në' bönni' na' lu icj lãdxi'dau'huë'. ²⁴ Cutu runë' ca rna xtidza'a bönni' cunadxi'inë' neda'. Didza' na' byónili' bë'a neda', clëgz quia' na', san nac queë' Dios Xuz nasölë'ë neda'.

²⁵ Rëpcza' lbi'ili' yugu' lë ni tsal ni zóalena' lbi'ili', ²⁶ san gáclenë' lbi'ili' len hui' zxonë' lbi'ili' Dios Bö' La'y, Nu na' gsölë'ë queëli' Xuza' Dios le ugunli' dxin la' neda'. Usëdnë' lbi'ili' yúgu'të, len usé'ë lãdxi'li' ca nac yúgu'të didza' na' chgudxa' lbi'ili'.

²⁷ Ruca'na' queëli' le cuequi dxi lãdxi'li'. Runna' queëli' le rë' dxi lãdxi' quia'. Le rë' dxi lãdxi' na' runna' queëli' cutu nac ca le tunn queëli' bunách yödzyú ni. Cutu gchixi icj lãdxi'dau'li', len cutu gadxi gdzóbili'. ²⁸ Chbyónili' ca na' chgudxa' lbi'ili': Huöja', ati' huöda' dusóalena' lbi'ili'. La'naru' nadxi'ili' neda', udzjili' cati' ni' gudxa' lbi'ili' huöja' ga zoë' Dios Xuz, le náctërë' blau Dios ca neda'. ²⁹ Na'a, chgudxa' lbi'ili' zi'al ca zi'a gac, quië cati' gac cni, tséjlë'li' neda'.

³⁰⁻³¹ Cutur güf'lëna' lbi'ili' didza' zian, le za' tu' xöhui', nu rna be'i

bunách yödzyú ni. Zal-la' cutu bi dë lu në'i bi gun quia' neda', cni ral-la' gac quië láquibe'i bunách yödzyú ni nadxi'ida'-në' Dios Xuz, len runa' ca na' chgudxë' neda' guna'. Gul-tsás, uza'ru' ni.

**Ca nac qui lba uva
len xzuza' në'i lba na'**

15 Lëzca' cni gudxë' lequë' Jesús: —Naca' neda' ca tu lba uva le nac gdu, ati' Xuza' naquë' ca bönni' guz gu'n run chi'ë lba na'. ²Ugüë' yúgu'të xzuza' në'i lba na' naca' neda', le cutu bi ta'bía, ati' uchi'ë yúgu'të xzuza' në'i na' ta'bía, quië la'bía yelati'. ³Lbi'ili' chnacli' dxi'a ni'a qui didza' na' chgudxa' lbi'ili'. ⁴Gul-da'tecz neda', ca na' neda' dá'tecza' ca' lbi'ili'. Ca nac qui xzuza' në'i lba na', cutu gac bi cuia racz qui, chqui' cuda'tecz lba na', lëzca' cni nac queëli', cutu bi gac gunli' chqui' cutu tá'teczli' neda'.

⁵Naca' neda' ca lba na', ati' lbi'ili' nacli' ca xzuza' në'i. Nu bönni' dá'teczë' neda', ca na' neda' dá'tecza' lë', bönni' ni naquë' ca xzuza' në'i lba na' rbia szxöni, le chqui' nulá'aleni' neda', cutu bi gac gunli'. ⁶Nu bönni' cu dá'teczë' neda', gac queë' ca rac quegac xzuza' në'i lba na' cunacgac dxi'a, ta'ru'në' xzuza' në'i na' ati' la'bídx. Cati' chnabidxgac xzuza' në'i na', lutubë' leygac len la'gu'ë leygac lu gui', ati' tséguigac.

⁷Chqui' tá'teczli' neda', len gunli' ca rna xtidza'a, huac gnabli' bi gué'nili', ati' neda' guna' lë na' gnabli'. ⁸Gunli' ba la'n Xuza' Dios cati' gunli' xchinë', gacli' ca xzuza' në'i lba na' ta'bía, len cni gac bë' nacli' gdu bönni' ta'dé'ë neda'. ⁹Ca na' nadxi'inë' neda' Dios Xuz, lëzca' cni nadxi'ida' lbi'ili'. Gul-guntecz ca ral-la' gunë' bönni' nadxi'ida'-në'. ¹⁰Chqui' gunli' ca rëpa' lbi'ili', gunli' ca ral-la' gunë' bönni' nadxi'ida'-në', ca na' neda' ca' runa' ca chgudxë' neda' Xuza'

Dios guna', len rúntecza' le rdzag ladxë'ë Dios nadxi'inë' neda'.

¹¹'Yugu' didza' ni rëpa' lbi'ili' quië udzjilenli' tsazxón neda' len gac gdu ca na' udzjili'. ¹²Lë ni nac le rëpa' lbi'ili' gunli'. “Gul-dxí'i lza'li' tuli' yetuli', ca na' neda' ca' nadxi'ida' lbi'ili'.” ¹³Cutu gac gdxí'irnë' lzë'ë bönni' ca nu udód yöl-la' na'bán qui, gatië' bönni' na' quië gáclenë' yugu' böchi' lzë'ë le nadxi'inë' lequë'. ¹⁴Lbi'ili' nacli' böchi' lza'a chqui' gunli' ca na' chgudxa' lbi'ili' gunli'. ¹⁵Cutur gnía' queëli' nacli' huen dxin quia', le cutu nöznë' bönni' huen dxin nac gunë' xanë'. Neda' chgnia' queëli' nacli' böchi' lza'a, le chbena' ga nózili' yúgu'të le chgudxë' neda' Xuza' guna'. ¹⁶Clëg lbi'ili' gröli' neda', san neda' gröcza' lbi'ili', len buzóa' lbi'ili' quië tseajli' bi tsjenli', ca na' tun xzuza' në'i lba na' ta'bía szxöni, ati' uga'ntecz lë na' gunli'. Cni gac, gunnë' queëli' Xuza' Dios yúgu'të le gnabli' lahuë' len ugunli' dxin la' neda'. ¹⁷Lë ni nac le rëpa' lbi'ili' gunli': “Gul-dxí'i lza'li' tuli' yetuli'.”

**Tu'zóa tsla'l Jesús len nup
da'gac Lë' bunách yödzyú**

¹⁸Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' tu'zóa lbi'ili' tsla'l bunách yödzyú ni, nózili' chguluzóë' neda' tsla'l zi'al ca tu'zóë' lbi'ili' tsla'l na'a. ¹⁹La'naru' nacli' tuz len bunách yödzyú ni, huala'dxí'i lbi'ili' bunách yödzyú ni ca na' ta'dxí'i lza'gac, san tu'zóa lbi'ili' tsla'l bunách yödzyú ni le cunacli' tuz len leygac, le gröcza' lbi'ili' neda', len bubija' lbi'ili' ladj bunách yödzyú ni. ²⁰Gul-tsajnéy didza' na' chgudxa' lbi'ili', gnía': “Cutu náctërë' blau bönni' huen dxin ca xanë'.” Chqui' gulabía lãdxi'gac neda' bunách, la'bía lãdxi'gac ca' lbi'ili'. Chqui' nacuá' nup tun ca rna xtidza'a, lun ca' ca rna xtidza'li' lbi'ili'. ²¹Yúgu'të lë ni lun queëli' bunách le da'li' neda', le cutu núnbë'gac Dios Xuz nasölë'ë neda'.

²²La'naru' cu bida', len la'naru' cu bé'lena' lequë' didza', cutu la'baguë'ë dul-la', san na'a le bida' ni, cutu bi zoa bi la'né' qui dul-la' nabága'quë' le ubíj lequë' dxi'a. ²³Nu bönni' ruzóë' neda' tsla'l, ruzóë' ca' tsla'l Xuza' Dios. ²⁴La'naru' cu bena' yugu' yöl-la' huac ga nacu'ë, yugu' le nutu nu ben ca glac, cutu la'baguë'ë dul-la'. Na'a, gulalé'inë' yugu' lë na' bena', ati' tu'zóë' neda' tsla'l len tu'zóë' ca' tsla'l Xuza'. ²⁵Cni rac, quië utság ca rna xtidzë'ë Dios, le nazí' lu na'quë', rna: "Tu'zóë' neda' tsla'l len cutu zoa bizx queë."

²⁶'Cati' gdxinë' ni Dios Bö' La'y, Nu rui' didza' gdutë li, len Nu gaclen lbi'ili' len hui' xzön lbi'ili', Nu na' gsöla'a queëli' uláz queë' Dios Xuz, Nu ni gun lna' lau quia' neda'. ²⁷Lbi'ili' ca' gunli' lna' lau quia', le zóalenczli' neda' tsaxón dza ni'të.

16 'Yugu' didza' ni chgudxa' lbi'ili', cui gac chop ládxi'li'. ²Tsaz lubijë' lbi'ili' ga tu'dubë' tu'sedë' queë' Dios bönni' judío, ati' gdxin dza cati' nu bönni' gdöddë' lbi'ili' gáquinë' dxin queë' Dios runë'. ³Cni lunë', le cunún-bë'quë' Dios Xuz, len le cunún-bë'quë' neda'. ⁴Rëpa' lbi'ili' yugu' didza' ni, quië cati' gdxin dza na', tsajneyli' didza' ni chgudxcza' lbi'ili'.

Le gunë' Dios Bö' La'y

Gnë' ca' Jesús:

—Yugu' didza' ni cutu gudxa' lbi'ili' dza ni'të, le ni' zóalencza' lbi'ili'. ⁵Na'a huöja', tsajsóalena'-në' Dios Xuz, nasölë'ë neda', ati' cutu gnábili' neda' nituli' lbi'ili', cugnali': "¿Gazx tsiju?" ⁶Na'a, le rëpa' lbi'ili' yugu' didza' ni, rsëbi ládxi'li'. ⁷Neda' rëpa' lbi'ili' le nac gdutë li. Dxi'ar gac queëli' huöja', le chqui' cuhuöja', cutu dusóalënë' lbi'ili' Dios Bö' La'y, Nu na' gaclen lbi'ili' len hui' xzön lbi'ili', san chqui' huöja', gsöla'a-në', dusóalënë' lbi'ili'. ⁸Cati'

guidë' Lë', gunë' ga láquibe'i bunách yödzyú ni nabága'gac dul-la', len cutu núnbë'gac le nac tsahui', ati' gchuguë' quequë' Dios. ⁹Nabága'quë' dul-la' le cuta'yejlë'ë neda'. ¹⁰Cutu núnbë'quë' le nac tsahui' le ludöddë' neda', huöja' ga zoë' Dios Xuz, Nu nac tsahui', ati' cutur la'lé'inë' neda'. ¹¹Gchuguë' quequë' Dios le chbchuguë' qui tu' xöhui' nu rna be'i bunách yödzyú ni.

¹²'Yela'gac zian didza' rë'nda' güf'lena' lbi'ili', san cutu gac tséjni'li' na'a. ¹³Cati' guidë' Dios Bö' La'y, Nu rui' didza' gdutë li, Lë' usëdnë' lbi'ili' yúgu'të le nac gdutë li na', le cutu gu'ë didza' racz queë', san gu'ë yúgu'të didza' na' yönnë' ru'ë Xuza', len gunë' ga gnózili' yúgu'të le ral-la' gac. ¹⁴Lë' gunë' neda' ba la'n, le si'ë le naqui quia', len gunë' ga gnózili' lei. ¹⁵Yúgu'të le naqui queë' Dios Xuz naqui quia'. Qui lë ni na' gnia' si'ë le naqui quia', len gunë' ga gnózili' lei.

Yöl-la' rsëbi ladxi' huöac yöl-la' rudziji

¹⁶Gnë' ca' Jesús:

—Yetú chi'idau'z len cutur glé'ili' neda', ati' yetú chi'idau'z ca' ulé'ili' neda', le huöja' ga zoë' Dios Xuz.

¹⁷Ni'r të lza'quë' tuë' yetué' bönni' uséd queë', ta'në':

—¿Bizxa rna didza' ni rë' rë'u? Rnë': "Yetú chi'idau'z, len cutur glé'ili' neda', ati' yetú chi'idau'z ca' ulé'ili' neda', len nac le huöja' ga zoë' Dios Xuz."

¹⁸Ni'r gulané':

—¿Bizxa caz rë'ni gna didza' ni, gnë': "Yetú chi'idau'z"? Cutu réjni'tu' didza' ni ru'ë.

¹⁹Ráquibe'inë' Jesús të'nnë' la'nabnë' Lë', ati' rë' lequë':

—¿Naru' rnabitsa lza'li' ca nac qui didza' na' bë'a, gnia': Yetú chi'idau'z, len cutur glé'ili' neda', ati' yetú chi'idau'z ca' ulé'ili' neda'? ²⁰Le nactë rë-

pa' lbi'ili': Cödxi' len gsëbi ládxi'li', san bunách yödzyú ni ludziji cati' ludöddë' neda'. Ni'r zal-la' gsëbi ládxi'li', huöac yöl-la' rudziji yöl-la' rsëbi ládxi' queëli' cati' ulé'ili' neda'. ²¹ Tu ngul cati' chzoa soabi' bi'idau' queënu, rzaca' rgui'nu, le chbdxin dza queënu, san cati' chozobi' tubi' bi'i bönni'dau' queënu, cutur rajneynu lë na' buttsagnu, le rudzjinu le chguljbi' tubi' bi'i bönni'dau' yödzyú ni. ²² Lëzca' cni rac queëli', rsëbi ládxi'li' na'a, san huöda' duyúa' lbi'ili', ati' ni'r udziji ládxi'li', ati' cutu sáqui'në' bönni' ugúë' yöl-la' rudziji queëli' na'.

²³ 'Dza ni'r cutu bi gnábili' neda'. Le nactë rëpa' lbi'ili': Yúgu'të le gnabli' lahuë' Dios Xuz, len ugunli' dxin la' neda', Lë' gunnë' queëli'. ²⁴ Ga rdxintë na'a dza cutu rugunli' dxin la' neda' cati' bi rnábili'-në' Dios Xuz. Gul-náb cni, ati' gdél-li'li' lë na' gnabli', quië gac gdu yöl-la' rudziji queëli'.

Ruxicjè' Jesucristo lu le rac yödzyú ni

²⁵ Gnë' ca' Jesús:

—Yugu' lë na' chbé'lena' lbi'ili' didza' bena' lsaqui'. Huadxín dza cati' cutur giíf'lena' lbi'ili' didza' le runa' lsaqui', san yalj lulu giíf'lena' lbi'ili' didza' ca nac queë' Dios Xuz. ²⁶⁻²⁷ Dza na' gnabli' lahuë' Dios len ugunli' dxin la' neda', ati' rëpa' lbi'ili', cutu gun bayúdx gáta'yua' lahuë' Dios Xuz uláz queëli', le nadxi'inë' lbi'ili' Lëczë' Dios Xuz. Nadxi'inë' lbi'ili' le nadxi'ili' neda' len réjlë'li' bruja' ga zoë' Dios. ²⁸ Bruja' ga zoë' Dios Xuz, len bdxina' yödzyú ni. Yetú ca', uca'na' yödzyú ni, ati' huöja' ga zoë' Dios Xuz.

²⁹ Ni'r glë' Lë' bönni' uséd queë', ta'né':

—Na'a ru'u didza' yalj lulu, len cutur runu' lsaqui'. ³⁰ Na'a ráquibe'itu' nözcnu' Li' yúgu'të len cutu run bayúdx nu bi gnabi yudxi Li', le rguúxjöi'nu' ne-

tu' le zi'a gnabtu'. Qui lë ni na' réjlë'tu' bruju' ga zoë' Dios.

³¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' réjlë'tsali' neda' na'a?

³² Gul-yú, huadxín dza, len chrdxin dza na', cati' gáslasli' qui queëli', uca'nli' neda' tuza', san cutu soa' tuza', le zóalenczë' neda' Dios Xuz. ³³ Yugu' didza' ni chgudxa' lbi'ili' quië cuequi dxi ládxi'li', le nacli' quia' neda'. Yödzyú ni gac queëli' le usaca' zi' lbi'ili', san gul-típ ládxi'li'. Neda' chbuxicja' lu le rac yödzyú ni.

Jesús rnabnë' Dios gäclenë' nup da'gac Lë'

17 Budx bë'ë yugu' didza' ni Jesús, bchis lahuë', ruyúë' yehua' yubál, rnë':

—Dios Xuz, chbdxin dza. Ben ga gla' lahui yöl-la' yení' quia' neda', Zxi'nu', quië gac guna' ga gla' lahui yöl-la' yení' quiu' Li'. ² Ben cni le chnudödu' lu na'a yöl-la' uná bë' gna bë'ida' yúgu'të bunách, len gu'a yöl-la' na'bán gdu que-gac yúgu'të nup na' chbennu' quia'. ³ Lë ni nac yöl-la' na'bán gdu na', le nún-bë'quë' Li', nacu' la'z dui Dios gdu, len le núnbë'quë' ca' neda', Jesucristo, ati' Li' nasölu'u neda'.

⁴ 'Neda' chbena' ga nalá' lahui yöl-la' yení' quiu' yödzyú ni, len chbudx bena' dxin na' budödu' lu na'a. ⁵ Na'a, Xuz, ben ga gla' lahui yöl-la' yení' napa' tsazxón len Li', gac quia' yöl-la' yení' na' guta' quia' tsazxón len Li' dza ni'të zi'a gata' yödzyú.

⁶ 'Chbulu'a lahui le nacu' Li' lauquë' bönni' ni bennu' quia', nup na' bubi-ju' ladj bunách yödzyú. Gláquinë' quiu' bönni' ni, ati' béngacu'-në' quia', ati' tunë' ca rna xtidzu'u. ⁷ Na'a nözcne' lu na'u Li' za'c yúgu'të lë na' bennu' quia', ⁸ le chbudöda' lu na'quë' didza' na' budödu' Li' lu na'a neda', ati' lequë' nazí' lu na'quë' lei, len táquibe'inë' bru-

ja' ga zu' Li', len ta'yejlë'ë Li' nasölu'u neda'.

⁹Neda' ráta'yua' Lau' gáclenu' lequë'. Ráta'yua' Lau', clëg gáclenu' yúgu'të bunách yödzyú, san gáclengacu'-në' bönni' ni chbéngacu'-në' quia', le náquicnë' quiu'. ¹⁰Yúgu'të nup náquigac quia' náquigac ca' quiu', ati' nup na' náquigac quiu' náquigac ca' quia', ati' ca nacgac nup na' rulu' lahui yöl-la' yení' quia'.

¹¹'Na'a, cutur uga'na' yödzyú ni, san luga'në' yödzyú yugu' bönni' ni, ati' neda' dusóalena' Li'. Xuz La'y, len yöl-la' huac quiu' ben chi'i nup ni chbennu' quia', quië lacquë' tuz, ca na' nacru' tuz rë'u. ¹²Cati' ni' gzóalena' lequë' yödzyú ni, ben chí'igaca'-në', buguna' dxin yöl-la' huac na' bennu' quia'. Nup na' bennu' quia', ben chí'igaca'-në', ati' nitúë' cutu bunitia'-në', san tuzë' bönni' na' naquë' ca xzi'n tu' xöhui', len ral-la' nitië' tsaz, quië utság le nayúy lu guich la'y.

¹³'Na'a dusóalena' Li', san tsal ni zoa' yödzyú ni, ru'a yugu' didza' ni quië gac gdu quequë' yöl-la' rudziji ca na' rac quia' neda' yöl-la' rudziji. ¹⁴Neda' chbudöda' lu na'quë' xtidzu'u, ati' tu'zóa lequë' tsla'l bunách yödzyú ni le cunacquë' tuz len leygac, ca na' nac quia' neda', cutu naca' tuz len bunách yödzyú ni. ¹⁵Ráta'yua' Lau', clëg cuacu'-në' yödzyú ni, san gun chí'igacu'-në', cui la'dzunë' lu na' tu' xöhui'. ¹⁶Cutu nacquë' tuz len bunách yödzyú ni ca na' nac quia' neda', cutu naca' tuz len bunách yödzyú. ¹⁷Bubíj quizi quiu' lequë', ugunu' dxin le nac gdutë li. Le nac gdutë li na' nac xtidzu'u. ¹⁸Ca na' benu' Li', bsölu'u neda' ladj bunách yödzyú ni, lëzca' cni runa' neda', rsóla'gaca'-në' ladj bunách yödzyú. ¹⁹Le nadxí'igacda'-në' rudód cuina' quiu', quië lurujë' ca' lequë' quizi quiu' le nazi' lu na'quë' le nac gdutë li.

²⁰'Ráta'yua' Lau', clëg quégaczë' bönni' ni, san lëzca' quequë' bönni' ni' la'yejlë'ë neda' ni'a qui didza' lu'ë bönni' ni. ²¹Ráta'yua' Lau' gunu' ga lacquë' tuz yúgu'të', len lacquë' ca' tuz len rë'u, ca na' nacu' Li', Xuza', nacu' tuz len neda', ati' neda' ca', naca' tuz len Li'. Cni ral-la' lacquë' quië la'yejlë' yezica' bunách yödzyú ni, bsóla'czu' neda' Li'. ²²Yöl-la' yení' na' bennu' quia', neda' bë'a ca' quequë', quië lacquë' tuz, ca na' nacru' tuz rë'u. ²³Li' nacu' tuz len neda', ati' neda' gaca' tuz len lequë', quië gac gdu ca nacquë' tuz, len cni láquibe'i yezica' bunách yödzyú ni, bsóla'czu' neda' Li', ati' nadxí'igacdu'-në' ca na' nadxi'inu' neda'.

²⁴'Xúza'dau', rë'nda' la'cuá'lenë' neda' ga na' tsajsóa' bönni' ni béngacu'-në' quia', quië la'lé'inë' yöl-la' yení' na' bennu' quia' le nadxi'inu' neda' dza ni'të, cati' zi'a gunu' yödzyú. ²⁵Xuza' tsahui', cutu núnbë'gac Li' bunách yödzyú ni, san neda' núnbë'cza' Li', ati' yugu' bönni' ni chnözcne' bsóla'czu' neda' Li'. ²⁶Bena' ga nözcne' le nacu' Li', len gunra' ca' ga la'nöznë' lë ni quië ca na' nadxi'inu' Li' neda', lëzca' cni la'dxí'i lza'quë', ati' gaccza' ca' tuz len lequë'.

Ta'zönë' Jesús

18 Cati' budx bë'ë yugu' didza' ni Jesús, brujë' ni' ati' zéajlenë' yugu' bönni' uséd queë'. Gdödë' yetslá'a yegu Cedrón len bdxinë' ga ni' dë tu la' yël, ati' latj ni gyázlenë' yugu' bönni' uséd queë'. ²Lëzca' Judas, bönni' na' udödë' Jesús, numbë'ë la' yël na', le butubë' ni' Jesús zian lzu yugu' bönni' uséd queë'. ³Ni'r bchë'ë Judas tu cö' bönni' rjaquë' gdil-l len yugu' bönni' ni'a na'quë' bxuz uná bë' len ni'a na'quë' bönni' gdau' fariseo, ati' yjaquë' ga ni' zoë' Jesús, nua'quë' yugu' gui' yör, len yugu' le ta'neynë'. ⁴Ni'r, le nözcne'

Jesús yúgu'tè le ral-la' gac queè', brujè' ga ni' zoè' len rè' lequè':

—¿Nuzza rguiljli'?

⁵ Gulubi'è didza', tè' Lè':

—Jesús, bönni' Nazaret, rguiljtu'-nè'.

Jesús rè' lequè':

—Néda'cza'.

Zóalenè' ca' lequè' Judas, bönni' na' rudödè' Jesús lu na'què'. ⁶ Cati' Jesús gudxè' lequè': “Néda'cza'”, ni'r gulu-biguè'è guzcudzu'l len guladzö'è lyu. ⁷ Jesús gnabnè' lequè' leyúbl, rnè':

—¿Nuzza rguiljli'?

Tè' Lè':

—Jesús, bönni' Nazaret, rguiljtu'-nè'.

⁸ Ni'r bubi'è didza' Jesús, rnè':

—Chgudxa' lbi'ili', néda'cza'. Chqui' rguiljli' neda', gul-güü'-què' latj tshuöjquè' bönni' ni.

⁹ Cni gnè' Jesús quiè butság didza' na' bè'è, gnè': “Nup ni bennu' quia', nitúè' cutu bunitia'-nè'.” ¹⁰ Ni'r, le nu'è guía tuchi' Simón Pedro, gleycjè' lei, len bentè' huè' Malco, huen dxin queè' bxuz blau, bchuguè' guid naguè' yubél bönni' na'. ¹¹ Ni'r Jesús rè' Pedro na':

—Bugú'u lidx, guía tuchi' quiu'.

¿Naru' cu ral-la' saca' qui'a lè na' chnunè' quia' Xuza'?

Rdxinë' Jesús lahuè' bxuz blau

¹² Gulazönè' Jesús len glúguè'è Lè' bönni' na' rjaquè' gdil-l len bönni' na' nacu'è lu nè'è, lenca' yugu' bönni' ni'a na'què' bönni' judío uná bè'. ¹³ Ni'r gulaché'è Lè' zi'al lahuè' Anás, le naquè' xtau' zxi'nè' Caifás, bönni' naquè' bxuz blau iz na'. ¹⁴ Naquè' Caifás bönni' na' buzéjni'nè' yugu' bönni' judío uná bè', bului'inè' lequè' dxi'ar gac gatiè' tuzè' bönni' len clèg nit gdutè yödz quequè'.

Rnè' Pedro: “Cutu núnbè'a-nè' Jesús”

¹⁵ Yjaquè' cúdzu'lè' Jesús Simón Pedro len yetué' bönni' uséd queè' Jesús, za-nauquè' Lè'. Bönni' uséd ni gyázlenè'

Jesús lö'a qui lidx bxuz blau, le nunbè'è lè' bxuz blau na'. ¹⁶ Buga'nè' Pedro ni'l ga nu ryaz lö'a na'. Qui lè ni na' burujè' bönni' uséd na' nunbè'è lè' bxuz blau, ati' bé'lenè'-nu didza' ngul na' run chi'inu ga nu ryaz lö'a na', len benè' ga gyaziè' Pedro lö'a. ¹⁷ Ni'r rënu Pedro ngul na' run chi'inu ga nu ryaz lö'a, rnanu:

—¿Naru' cu da'u ca' li' bönni' ni?

Bubi'è didza' Pedro, rnè':

—Clèg neda'.

¹⁸ Le run ziaq, nabéquiquè' gui' yugu' bönni' huen dxin len yugu' bönni' ni'a na'gac bunách gdau', ati' zuicnè' ra' gui' na', tu'tsè'i cuinquè'. Lèzca' zuflenè' lequè' Pedro, rutsè'i cuinè'.

Bxuz blau rnabi yudxnè' Jesús

¹⁹ Ni'r gnabi yudxnè' Jesús bxuz blau quiè gnöznè' nupx da'gac Lè' len nacx nac le rusédnè' bunách Jesús. ²⁰ Bubi'è didza' Jesús, rè' lè':

—Yalj lulu bé'lèna' yúgu'tè bunách didza'. Busédteczda' lequè' gap nac lu yu'u ga tu'dubè' tu'sédè' queè' Dios lenca' nchil gdau', ga ni' tu'dubè' yúgu'tè bönni' judío, len cutu bi didza' bè'a bagachi'z. ²¹ ¿Bizx quiè rnabi yudxnu' neda'? Gnabi yudxi nup ni' gulayöni didza' bé'lèna' lequè'. Byutsca', nözcnè' didza' na' bé'lèna' lequè' bönni' na'.

²² Cati' budx bè'è didza' ni Jesús, gdapè'è ru'è Jesús bönni' ni'a na'gac bunách gdau' zoè' ni', rnè':

—¿Naru' cni rubi'tsu' didza' lahuè' bxuz blau?

²³ Bubi'è didza' Jesús, rè' lè':

—Chqui' cugnía' dxi'a, gdixjö' bizxal didza' bè'a cunác dxi'a, len chqui' guc dxi'a didza' bè'a, ¿bizx quiè na' gdapu'u neda'?

²⁴ Ni'r bsölè'è Jesús náguè'è Anás na', ati' guluschinè' Lè' lahuè' Caifás, naquè' gdu bxuz blau.

Leyúbl rnè' Pedro: "Cutu núbè'a-nè' Jesús"

²⁵ Cati' ni' zuinè' Pedro ra' gui' rutsè'i cuinè', glè' lè' bönni' nacu'è ni', ta'né':

—¿Naru' cu da'u ca' li' Jesús na'?

Gdáb'aguè'è Pedro, rnè':

—Clèg neda'.

²⁶ Zoè' ni' bönni' huen dxin queè' bxuz blau, naquè' di'a dza queè' bönni' na' Pedro bhuguè' guid naguè', ati' bönni' huen dxin na' rè' Pedro:

—¿Naru' cu blé'iczdá' li' la' yèl ni', dzagu'-nè' Jesús?

²⁷ Leyúbl gdáb'aguè'è Pedro, ati' la' gródxteba' xzi'n druz.

Rdxinè' Jesús lahuè' Pilato

²⁸ Ni'r gulaché'è Jesús, guluzé'è lidxè' Caifás na', len guladxinè' yúlahui' queè' bönni' rna bè'è, nazí' lei Pretorio. Chza' rení' dza na' ati' cutu gulayaziè' yúlahui' na' bönni' judío, le táquinè' la'baguè'è zxguia' chqui' la'yaziè' ni', le gun ga cugác lahuè' xtsö' Lni Pascua, lni na' tu'spanè' ca benè' Dios, bubijè' bunách Israel luyú Egipto. ²⁹ Ni'r brujè' Pilato, bönni' rna bè'è na', bdxinè' ga na' nacu'è, len rè' lequè':

—¿Bizxa ruquili'-nè' bönni' ni'?

³⁰ Gulubi'è didza', tè' lè':

—La'naru' cu nu'è dö' bönni' ni, cutu udödtu'-nè' lau'.

³¹ Ni'r rè' lequè' Pilato, rnè':

—Lbi'iczli' gul-ché'è, len gul-bequi xbey Lè' ca rna bè' zxba queèli'.

Tè' lè' bönni' judío, ta'né':

—Cutu dè lu na'tu' nu gdóditu'.

³² Cni guc quiè butság xtidxè'è Jesús, le bè'è nac ral-la' gatiè'. ³³ Ni'r buaziè' yúlahui' na' Pilato, ati' bulidzè' Jesús len rè' Lè':

—¿I nacu' Li' Bönni' Rna Bé'inè' Bönni' Judío?

³⁴ Bubi'è didza' Jesús, rè' lè':

—¿I racz quiu' rnau' cni, o glè li' cni bunách ca nac quia'?

³⁵ Pilato rè' Lè':

—¿Naru' ráquitsanu' naca' judío? Guludödè' Li' lu na'a yugu' bönni' uládz quiu' len yugu' bxuz uná bè'. ¿Bizxa caz benu'?

³⁶ Ni'r bubi'è didza' Jesús, rè' lè':

—Rna bè'a neda', san clèg ca ta'ná bè' bunách yödzylyú ni. La'naru' rna bè'a ca ta'ná bè' bunách yödzylyú, la'dil-lè' bönni' da'què' neda', cui lu'è latj nu udód neda' lu na'què' bönni' judío. Ca rna bè'a neda' cutu nac ca ta'ná bè' bunách yödzylyú ni.

³⁷ Ni'r Pilato rè' Lè':

—¿Nactsu' ca' bönni' rna bè'è?

Bubi'è didza' Jesús, rè' lè':

—Naca' ca na' rnau'. Qui lè ni na' bida' ga gulja' yödzylyú ni, quiè guna' lna' lau qui le nac gdutè li. Tu'zé naggac didza' ru'a yúgu'tè nup ni tun le nac gdutè li.

³⁸ Pilato rè' Lè':

—¿Bizxa na' le nac gdutè li?

Ta'chuguè' queè' Jesús gatiè'

Cati' budx gnè' cni Pilato, burujè' leyúbl ga na' nacu'è bönni' judío uná bè' na', len rè' lequè':

—Cutu bi dö' rudzölda' nu'è bönni' ni. ³⁹ Lbi'ilil' dè tu le nalébili' runli' cati' rac Lni Pascua ni, rnabli' lahua' usana'-nè' queèli' tuè' bönni' nadzunè'. ¿I ré'nili' usana'-nè' queèli' Bönni' Rna Bé'inè' Bönni' Judío?

⁴⁰ Ni'r glu'è zidzj didza' leyúbl yúgu'tè, ta'né':

—Clèg bönni' ni, san Barrabás usanu'-nè' queètu'.

Barrabás na' naquè' gban.

19 Ni'r bch'è Jesús Pilato, len benè' ga gulaguinè' Lè' bönni' rjaquè' gdil-l. ² Glunè' tu bregui' zxuza' nè'i yöt-si' bönni' rjaquè' gdil-l, ati' guludxiè' lei icjè' Jesús, len gulugacuè' Lè' tu lari' tunn xna ca nac le tacuè' bönni' ta'ná

bè'ë. ³Ni'r gulabiguë'ë lahuë' Jesús, len tè' Lè':

—Bica' bau' Li', Bönni' Rna Bé'inë' Bunách Judío.

Ni'r gulagapë'ë lau ru'ë.

⁴Ni'r burujë' leyúbl Pilato, len rè' yugu' bönni' judío uná bè', rnë':

—Gul-yú, ubija'-në' lauli' ni quië gnózilí' nitú le nac dö' cutu rudzöldá' nu'ë bönni' ni.

⁵Ni'r brujë' Jesús, dxia icjè' bregui' zx-uzá' në'i yótsi' na' len nacué' lari' tunn xna na'. Pilato rè' lequë':

—Ni zoë' bönni' ni.

⁶Cati' gualé'inë' Jesús yugu' bxuz uná bè' len yugu' bönni' ni'a na'quë', zidzj glu'ë didza', ta'né':

—Bdë'ë lè'i yag cruz. Bdë'ë lè'i yag cruz.

Pilato rè' lequë':

—Lbi'iczlí' gul-ché'ë len gul-tsajdë'ë lè'i yag cruz. Neda' cutu bi dö' budzöldá' nu'ë bönni' ni.

⁷Ni'r bönni' judío na' tè' lè':

—Dë queëtu' tu zxba, len rna bè' zxba queëtu' na' ral-la' gatië' bönni' ni le gnë' naquë' Zxi'në' Dios.

⁸Cati' byönnë' didza' ni Pilato, gudxrnë'. ⁹Leyúbl buazië' yúlahui' na', len rè' Jesús:

—¿Gazxtë bönni' Li'?

Cutu bi didza' bubí'ë Jesús.

¹⁰Ni'r Pilato rè' Lè':

—¿Naru' cu ubi'itsu' didza', quíxjöi'nu' neda'? ¿Naru' cu nöznu' dë lu na'a udá'a Li' lè'i yag cruz, len dë lu na'a usana' Li'?

¹¹Bubi'ë didza' Jesús, rè' lè':

—Cutu bi dë lu na'u gunu' quia' la'-naru' cu nudödë' lu na'u yöl-la' uná bè' na' Dios. Qui lë ni na', bönni' na' budödë' neda' lu na'u nabága'rë' zxguia' ca li'.

¹²La' ni'z rzu rbö'ë Pilato usané' Jesús, san glu'ë zidzj didza' bönni' judío uná bè', ta'né':

—Chqui' usanu'-në' bönni' ni, cutu rdzagu'-në' dxi'a César, bönni' rna bé'inë' gdutë yödzyú. Nu bönni' run cuinë' bönni' rna bè'ë, rdá'baguë'ë César na'.

¹³Cati' byönnë' didza' ni Pilato, gna bé'inë' nup tsajxi'gac Jesús, ati' grö'ë xlatjè' ga rbequi xbeynë', latj na' nazí' lei Lö'a Ga Zxoagac Guiöj Blag, len ca nac didza' hebreo nazí' lei Gabata. ¹⁴La' dza na'z nac dza zi'a gdxin Lni Pascua, len nac gdu huagbídz. Ni'r gudxë' yugu' bönni' judío uná bè' na' Pilato, rnë':

—Ni zoë' bönni' rna bé'inë' lbi'ili'.

¹⁵Glu'ë zidzj didza', ta'né':

—Bëtië', bëtië'. Bdë'ë lè'i yag cruz.

Pilato rè' lequë':

—¿Rnábitsali' neda' udá'a-në' lè'i yag cruz bönni' rna bé'inë' lbi'ili'?

Gulubi'ë didza' bxuz uná bè', ta'né':

—Nuttur nu zoa rna be'i netu'. Tuzë' César rna bé'inë' netu'.

¹⁶Qui lë ni na' budödë' Jesús lu na'quë' Pilato, quië tsajda'quë' Lè' lè'i yag cruz. Ni'r gulaguel-lë'ë Jesús, len gulaché'ë Lè' ni'.

Tu'dé'ë Jesús lè'i yag cruz

¹⁷Brujë' ni' Jesús, nu'ë yag cruz queë', zijë' latj nazí' lei Latj Qui Böga' Icjru', len ca nac didza' hebreo nazí' lei Gólgota. ¹⁸Ni' guludé'ë Jesús lè'i yag cruz, ati' guludá'lenë' Lè' tsaxxón lè'igac yag cruz yechopë' bönni'. Tsla'a hueaj ta'dé'ë, ati' Jesús dë'ë gatsj lahui'l chopë' bönni' na'. ¹⁹Bsölë'ë Pilato bönni' buzujë' lu guich tu didza' le buzóë' lè'i yag cruz icjè' Jesús, le rna cni: “Jesús, Bönni' Nazaret, Bönni' Rna Bé'inë' Bönni' Judío.” ²⁰Gululabë' didza' ni zian bönni' judío, le zoa gal-la'z ra' yödzy ga na' guludé'ë Jesús lè'i yag cruz, ati' didza' na' nuzujë' lu didza' hebreo, len lu didza' griego, len lu didza' latín. ²¹Të' Pilato bxuz uná bè' quequë' bönni' judío, ta'né':

—Cutu uzuju', Bönni' Rna Bé'inë' Bönni' Judío. Bzuj cni: “Lë' gnë': Gna bé'ida' bönni' judío.”

²² Bubi'ë didza' Pilato, rë' lequë':

—Le chnuzuja', tsaz chnuzuja'.

²³ Cati' budx guludé'ë Jesús lë'i yag cruz bönni' na' rjaquë' gdil-l, gulaguel-lë'ë lari' nacué' Jesús. Gulabijë' tapl, tu cuiá hueaj guta' qui queëquë'. Gulaguel-lë'ë ca' lari' gxoá yenë' Jesús, ati' lari' na' cutu nadía, san nadúb tuz ca nadúb. ²⁴ Ni'r bönni' na' rjaquë' gdil-l glë lza'quë' tuë' yetúë', ta'né':

—Cutu gchúguru' lei, san dxi'ar gac uyuru' le gac bë' quië gnóziru' nuzxa gaqui qui.

Cni guc, butság ca nayúj lu guich la'y, rna:

Gulaguisië' qui queëquë' lari' nacua', Len qui lari' quia' guluyúë' le nac bë'.

Cni glunë' bönni' na' rjaquë' gdil-l.

²⁵ Gulacua'nu gal-la' ga na' dë'ë Jesús lë'i yag cruz xnë'ë, len ngul zxilnu xnë'ë, len María, ngul queë' Cleofas, len María Magdalena. ²⁶ Cati' blé'inë'-nu xnë'ë Jesús, len blé'inë' ca' ni' bönni' uséd queë' na' nadxi'inë', gudxë'-nu xnë'ë:

—Na'a, na' zoë' xzi'nu'.

²⁷ Ni'r gudxë' bönni' uséd queë' na':

—Na' zoanu xna'u.

La' dza ni'z benë' ga yajsoanu lidxë' bönni' uséd na'.

²⁸ Gdöd ni, le nözcznë' Jesús yúgu'të chböa budzág lahui, len quië utság le nayúj lu guich la'y, gnë':

—Rbidxa' nis.

²⁹ Dë ni' tu zxiga' yudz nup zi. Ni'r bönni' na' rjaquë' gdil-l gulugui'jë' nup zi na' tu le blul rxzup nis, ati' guluzóë' lei lahui gui, len guludé'ë lei ru'ë Jesús quië xupë'. ³⁰ Budx gu'ë Jesús nup zi na', gnë':

—Chnactë.

Ni'r buzótj icjë'. Burujtë bö' nacczë', gutië'.

Runé'ë yag tuchi' cuit lë'ë

Jesús bönni' rijë' gdil-l

³¹ Ni'r, le nac dza zi'a gdxin Lni Pascua na', len le cural-la' lugá'n nup natgac lé'igac yag cruz cati' nac dza la'y quequë', le nac tu dza la'y xzöntë, qui lë ni na' gláta'yuë' lahuë' Pilato bönni' judío guië' bönni' rjaquë' gdil-l tsajtit-sjqüë' xzgatsjqüë' bönni' da'quë' lé'igac yag cruz, len luzötjë' lequë' lé'igac yag cruz na'. ³² Qui lë ni na' gulabiguë'ë ni' bönni' rjaquë' gdil-l, ati' gulaguitsjë' xzgatsjë' bönni' zi'al, len lëzca' cni glunë' queë' yetúë' bönni' na' dá'lenë' Jesús lë'i yag cruz. ³³ Cati' guladxinë' ga na' dë'ë Jesús len gulalé'inë' chnatië', cutu gulaguitsjë' xzgatsjë'.

³⁴ Ni'r buné'ë yag tuchi' cuit lë'ë Jesús tuë' bönni' na' rijë' gdil-l, ati' la' brujtë rön len nis. ³⁵ Neda', Juan, blé'ida' lë ni, len runa' lna' lau qui, ati' le runa' lna' lau nac gdutë li. Nözcza' ru'a didza' gdutë li, quië tséjlë'li' ca' lbi'ili' ca nac queë' Jesús. ³⁶ Glac yugu' lë ni quië butság le nayúj lu guich la'y, rna: “Cutu gatsj nitú dxit yu'ë.” ³⁷ Yetú le nayúj ca' lu guich rna cni: “Luyúë' bönni' na' guluné'ë lë' yag tuchi'.”

Tu'cachë'ë Jesús

³⁸ Gdöd guc yúgu'të lë ni, gyijë' José, bönni' yödz Arimatea, len dë'ë Jesús, san bagachi'z le rádxinë' yugu' bönni' judío uná bë', ati' gnabë' lahuë' Pilato gu'ë lë' latj u'ë Jesús. Pilato bë'ë lë' latj. Ni'r bdxinë' José ga na' dë'ë Jesús lë'i yag cruz, ati' bu'ë Lë'. ³⁹ Lëzca' bdxinë' ni' Nicodemo, bönni' na' gyijë' zi'al yajyúë' Jesús chdzö'l, nu'ë tu le nuts'i'i nör sla' qui mirra, len tu le rla' zxix, nac ca tu gayuá' guía. ⁴⁰ Ni'r gulaguel-lë'ë Jesús José len Nicodemo na', len guluchólinë' Lë' yugu' lári'dau' ati' gu-

lagu'ë lahuil lë na' nuts'i'i nör sla' qui mirra len le rla' zxix, glun'ë ca nalëbcnë' tunë' bönni' judío cati' tu'cachë'ë bönni' nat. ⁴¹Gal-la' ga na' guludé'ë Jesús lë'i yag cruz dë tu la' yël, ati' gatsj lahui'l la' yël na' zoa tu yeru ba cub nadj lë'i gui'a guiöj, yeru ba na' nutu nu ta'güi'në'. ⁴²Lu yeru ba na' gulagu'ë Jesús le dë gal-la'z yeru ba na' len le nac dza tu'pé'ë qui Lni Pascua bönni' judío.

Rubanë' Jesús lu yöl-la' gut

20 Cati' chnac zildau' dza domingo, ni' nac chul, gyeajnu María Magdalena ra' yeru ba na', ati' blé'inu chnadúa guiöj blag na' buséyj ga nu ryaz yeru ba na'. ²Ni'r jarélu'nu böajnu ga zoë' Simón Pedro, dzaguë' lë' yetúë' bönni' uséd, bönni' na' Jesús nadxi'inë' lë', ati' rënu lequë':

—Gulubijë' Xanru' yeru ba ni', len cutu nózitu' gazx gulagu'ë Lë'.

³Ni'r gularujë' Pedro len yetúë' bönni' uséd na', zjaquë' ra' yeru ba na'. ⁴Tsaxxón ta'xít'i'ë gropë', san yetúë' bönni' uséd na' jarélu'rë' gxít'i'ë ca Pedro, ati' zi'al lë' bdxinë' ra' yeru ba na'. ⁵Byechuë' len buyúë' lu yeru ba na', len blé'inë' yugu' lári'dau' na' gularöli-në' Jesús, nacué' ni', san cutu gyazië' yeru ba na'. ⁶Ni'r bdxinë' Simón Pedro cúdzu'lë' yetúë' bönni' uséd na', ati' gyazië' lë' yeru ba na', len blé'inë' lári'dau' na' nacué' ni'. ⁷Lézca' blé'inë' lári'dau' na' gulaxöë' icjë' Jesús, cutu dëlen yezica' lári'dau' na', san tsla'l nudúb quizi. ⁸Ni'r gyazië' ca' yetúë' bönni' uséd na' bdxinë' zi'al ra' yeru ba na', len blé'inë' ca na' nac, ati' gyej-lë'ë didza' bë'ë Jesús. ⁹Cni guc, le cutu ta'yéjni'nidë' le nayúj lu guich la'y ca run bayúdx gac queë' Jesús, ubanë' lu yöl-la' gut. ¹⁰Ni'r gropë' bönni' uséd na' yhuöjqüë' lidxquë'.

Ruluí' lahuë' Jesús lauu María Magdalena

¹¹Buga'nnu María ni'l ra' yeru ba na', rbödxnu. Tsal ni' rbödxnu, byéchunu, buyunu lu yeru ba na'. ¹²Ni' blé'inu chopë' gbaz la'y queë' Dios, nácuquë' lari' chguich. Ró'quë' ni', tuë' icjl ba na', len yetúë' xni'l ba na' ga ni' gulagu'ë Jesús. ¹³Të' lënu gbaz la'y na', ta'në':

—Nguldau', ¿bizx quië rbödxu'?

Rënu lequë':

—Le gulu'ë Xana', len cutu nözda' gazx gulagu'ë Lë'.

¹⁴Cati' budx gnanu cni, bueycynu len blé'inu-në' Jesús, zoë' ni', san cutu ráquibe'inu Jesús na'. ¹⁵Ni'r Jesús gudxë'-nu:

—Nguldau', ¿bizx quië rbödxu'?

¿Nuzxa ruguilju'?

Le ráquinu naquë' Lë' bönni' run chi'ë la' yël na', rënu Lë':

—Bönni', chqui' li' bu'u-në', gdixjöi' neda' gazx glu'u-në', ati' neda' u'a-në'.

¹⁶Ni'r Jesús gudxë'-nu:

—María.

Ni'r bueycynu, len lu didza' hebreo rënu Lë':

—Raboni.

Didza' ni rna: “Bönni' Usëdi quia”.

¹⁷Jesús rë'-nu:

—Cutu canu' neda', le cutu ruhuépi-da' ga zoë' Xuza'. Na'a, gyeaj ga nacué' böchi' lza'a, ati' yjödx-quë': “Cni rnë' Jesús: Huëpa' ga zoë' Xuza', naquë' ca' Xuzli'. Naquë' Dios quia', len Dios queëli'.”

¹⁸Ni'r gyeajnu María Magdalena na', yajtíxjöi'nu bönni' uséd queë' Jesús chblé'inu-në' Xanru' len ca nac didza' na' gudxë'-nu.

Ruluí' lahuë' Jesús lauquë' bönni' uséd queë'

¹⁹Cati' chgul la' dza na'z, le nac dza domingo, nudubquë' bönni' uséd queë'

Jesús, ati' nayéyj yu'u ga na' nacu'ë le tádxi'né' yugu' bönni' judío uná bē'. Ni'r buluí' lahuë' Jesús gatsj lahui'l ga na' nacu'ë, len rē' lequë':

—Gul-zóa dxi ládxi'li'.

²⁰ Cati' budx gudxë' lequë' didza' ni, buluí'iné' lequë' nē'ë len cuit lē'ë. Ni'r tu'dzijné' bönni' uséd na' le tu'lé'iné' Xanru'. ²¹ Ni'r rē' lequë' leyúbl Jesús, rnē':

—Gul-zóa dxi ládxi'li'. Ca benë' Xuza', bsölë'ë neda', lēzca' cni rsöla'a lbi'ili' tsjenli' xchina'.

²² Cati' budx gnë' cni, bulubë' lauquë' len rē' lequë':

—Gul-sí' lu na'li' Dios Bö' La'y.

²³ Núti'téz nu unít lauli', nu na' ben dul-la', chyu'u yöl-la' runít lau qui, ati' núti'téz nu cutu unít lauli' lei, nagá'n dul-la' qui nu na' nun dul-la'.

Cutu rejllë' Tomás

²⁴ Cutu zóalené' lequë' Tomás cati' duyüé' lequë' Jesús. Naquë' Tomás tué' bönni' chinuë' ni', len tu'ë ca' lē' Bönni' Cuach. ²⁵ Gdöd ni' glë' Tomás yezíca'rē' bönni' uséd na', ta'né':

—Chblé'itu'-nē' Xanru'.

Tomás rē' lequë':

—Chqui' cutu glé'ida' nē'ë ga bnë' bdidj, len gnë'a xbönni' na'a ga na' bnë'-gac bdidj na', len gnë'a na'a cuit lē'ë ga na' bnë' yag tuchi', cutu ca' tséjlë'a.

²⁶ Cati' chgdöd yexunu' dza, nudubquë' leyúbl lu yu'u bönni' uséd na', ati' zóalené' lequë' Tomás na'. Zal-la' nayéyj yu'u ga na' nacu'ë, buluí' lahuë' Jesús gatsj lahui'l ga na' nacu'ë, len rē' lequë':

—Gul-zóa dxi ládxi'li'.

²⁷ Ni'r Jesús rē' Tomás na':

—Bnë' ni' xbönni' na'u, len byu na'a ni. Bnë' na'u cuit lē'a ni, len cutur gac chop ladxu'u, san gyejlë' neda'.

²⁸ Ni'r bubí'ë didza' Tomás, rē' Lē':

—Xána'dau', len Dios quía'.

²⁹ Jesús rē' lē':

—Tomás, le blé'inu' neda', réjllë'u. Bi-ca' ba nup ni' la'yejlë' neda' zal-la' cutu la'le'i neda'.

Le rē'ni gun didza' nayúj lu guich ni

³⁰ Benë' Jesús zianr ca' yöl-la' huac lauquë' bönni' uséd queë', le cunayuj-gac lu guich ni. ³¹ Yugu' lē' ni nuzuja' lu guich quië tséjlë'li' naquë' Jesús Bönni' na' ru'ë Dios lē' Cristo, Zxi'nē' Dios, len cati' tséjlë'li', gata' queëli' yöl-la' na'bán gdu le réjllë'li'-nē'.

Ruluí' lahuë' Jesús lauquë' gadxë' bönni' uséd queë'

21 Gdöd guc lē' ni, leyúbl buluí' lahuë' Jesús lauquë' bönni' uséd queë' ga nac ra' nis zxön qui Tiberias, ati' cni guc ca' na' buluí' lahuë' lauquë'. ² Nudubquë' Simón Pedro, len Tomás, bönni' na' tu'ë ca' lē' Bönni' Cuach, len Natanael, bönni' yödz Caná qui luyú Galilea, len yugu' bönni' zxi'nē' Zebedeo, len yechopë' ca' bönni' uséd queë' Jesús. ³ Simón Pedro rē' lequë':

—Tsija' tsajxöna'-ba' böl.

Tē' lē' yezíca'rē', ta'né':

—Huazá'lentú' ca' li'.

Ni'r yjaquë' len gulabené' tu lē'i bār-codau', ati' rēl ni' nituba' böl cutu gulazöné'-ba'. ⁴ Cati' chza' rení', ya-jsóë' Jesús luyú ra' nis na', san cutu táquibe'iné' Jesús na' bönni' uséd queë'. ⁵ Ni'r Jesús rē' lequë':

—Zxi'na'dau', çnaru' cudeyba' lati' böl queëli'?

Gulubi'ë didza', tē' Lē':

—Nituba'.

⁶ Ni'r Jesús rē' lequë':

—Gul-chíl'j tsla'a yubél barco yöxj böl queëli' ati' sóngacli'-ba'.

Ni'r gulachiljé' lei, ati' cutur guc lubi-jé' lei, le naguí'aba' böl lē'i yöxj böl na'.

⁷ Ni'r rē' Pedro bönni' uséd na' nadxi'iné' lē' Jesús, rnē':

—Xanru' na'.

Cati' byönnë' Simón Pedro, “Xanru' na'”, böacuë' lari' gucuë', le nagúë' lei zi'al, ati' gyazië' lu nis. ⁸ Guladxinë' yezí-ca'rë' bönni' uséd na', tu'sé'ë barco na', zuna'yjquë' yöxj ga na' dzö'ba' bö'l, le cutu nac zi'tu' ga dë luyú bidx, nacz ca tu gayuá' laga' ní'aru'. ⁹ Cati' guladxinë' luyú bidx na', gulalé'inë' rë' ni' gui' yal, len xzoaba' lahui tuba' bö'l, len dë ca' ni' yöt. ¹⁰ Jesús rë' lequë':

—Gul-dguá'-ba' ni bö'l na' zi'a gzxóngaclí'-ba'.

¹¹ Grenë' Pedro lë'i barco na', gu'yjë' yöxj na' zaca' luyú bidx, nadzá'gacrba' bö'l zxön, gdu tu gayuá' yu chí'inuánba'. Zal-li naccba' bö'l zian, cutu bröza' yöxj na'. ¹² Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-dá gáguli'.

Cutu burúguinë' gnabnë' Lë' nitúë' bönni' uséd na', cugnë': “¿Nuzxa Li'?” Nözgaccznë' naquë' Xanru'. ¹³ Ni'r gbiguë'ë Jesús len gdel-lë'ë yöt na' lenca' bö'l na', ati' bë'ë quequë'.

¹⁴ Lë ni nac le bunn lzu buluí' lahuë' Jesús lauquë' bönni' uséd queë' gdöd bubanë' lu yöl-la' gut.

Ruí'lenë' Simón Pedro didza' Jesús

¹⁵ Cati' budx glahuë', Jesús rë' Simón Pedro:

—Simón, zxi'në' Jonás, ¿naru' nadx-i'irnu' neda' ca nadxi'icnë' neda' bönni' ni?

Bubi'ë didza' Pedro, rë' Lë':

—Ja, Xan. Li' nözcnu' rdzag ladxa'a Li'.

Jesús rë' lë':

—Bgagu yugu' bö'cu' xzí'la'dau' quia'.

¹⁶ Jesús rë' lë' le buróp lzu, rnë':

—Simón, zxi'në' Jonás, ¿naru' nadx-i'inu' neda'?

Bubi'ë didza' Pedro, rë' Lë':

—Ja, Xan. Li' nözcnu' rdzag ladxa'a Li'.

Jesús rë' lë':

—Bgagu yugu' bö'cu' xzí'la' quia'.

¹⁷ Jesús rë' lë' le bunn lzu:

—Simón, zxi'në' Jonás, ¿ba rdzag ladxu'u neda'?

Bui'nnë' Pedro le chbunn lzu gnabi yudxnë' lë', gnë': “¿Ba rdzag ladxu'u neda'?” Bubi'ë didza' Pedro, rë' Lë':

—Xan, yúgu'të nözcnu' Li'. Nöznu' rdzag ladxa'a Li'.

Jesús rë' lë':

—Bgagu yugu' bö'cu' xzí'la' quia'. ¹⁸ Le nactë répa' li', cati' ni' nacu' ra'bandau', racz quiu' bugacu cuinu', len ca gnaz quiu' gdau'. Cati' ggulu', ulí na'u, ati' nu yubl ugacu li' lari', len gchë' li' ga ni' cutu guë'nnu' tsiju'.

¹⁹ Yugu' didza' ni bë'ë Jesús nac bë' nac gatië' Pedro, tsajtë'ë lë'i yag cruz, quië gac yöl-la' ba queë' Dios. Cati' budx gnë' cni Jesús, gnë' ca' yetú:

—Gda' neda'.

Ru'ë didza' Jesús ca gac queë' bönni' uséd na' nadxi'inë'

²⁰ Bueycjë' Pedro len blé'inë' zajnauë' lequë' bönni' uséd na' Jesús nadxi'inë' lë'. Naquë' bönni' uséd na' grö'ë cuit lë'ë Jesús cati' ni' glahuë', len gudxë' Jesús: “Xan, ¿nuzxa na' udód Li'?” ²¹ Cati' blé'inë' lë' Pedro, rë' Jesús:

—Xan, ¿bizxa gunë' bönni' ni?

²² Jesús rë' lë':

—Chqui' rë'nda' uga'në' bönni' ni ga gdxinr dza huöda', cutu ral-la' cö'u baguí'i. Gda' neda' li'.

²³ Gzë didza' ni ga nacu'ë bóchi'ru' ta'yejlë'ë Cristo. Táquinë' cutu gatië' bönni' uséd na'. Cutu gudxë' lë' Jesús cutu gatië', san cni gnë': “Chqui' rë'nda' uga'në' bönni' ni ga gdxinr dza huöda', cutu ral-la' cö'u baguí'i.”

²⁴ Bönni' uséd ni naca' neda', Juan. Runa' lna' lau quegac lë ni, len nuzuja' lu guich yugu' lë ni, ati' nózili' nac gdtë' li le runa' lna' lau.

²⁵Zianr ca' le benë' Jesús. Chqui' nu yödzyú ni cutu gaqui la'cuá' guich na' uzúj leygac lu guich tu tu, rsaca' quia' ral-la' nu uzúj. Ca' gac.

LE GLUNĚ' BÖNNI' GBAZ NASÖLĚ'Ě CRISTO

Le gzxì' lu nĚ'Ě Dios, gsölĚ'Ě Dios Bō' La'y

1 Cati' buzuja' quiu' lu guich zi'al, li', Teófilo, neda', Lucas, buzuja' lu guich yúgu'tĚ le gzu lahuĚ' runĚ' Jesús len rusĚdnĚ' ²ga bġxintĚ dza buĚpĚ' yehua' yubá. Cati' zi'a huĚpĚ' yehua' yubá Jesús, dzaguĚ' LĚ' Dios Bō' La'y, gna bĚ'Ě ca ral-la' lunĚ' gbaz queĚ', bōnni' na' grōczĚ' lequĚ'. ³Gdōd gzxaca' gdiĚ' Jesús, gutiĚ'. Ni'r bubanĚ' len bu-lu' lahuĚ' lauquĚ' gbaz queĚ' na'. Bu-lu'i'inĚ' lequĚ' zian le glac bĚ' zoĚ' nabanĚ', le cugác nu tá'baga'. Zian lzu bu-lu' lahuĚ' lauquĚ' gdu ca choa' dza, len bĚ'lenĚ' lequĚ' didza' ca rna bĚ'Ě Dios.

⁴Cati' ni' nacu'Ě tsaxxón, gna bĚ'inĚ' lequĚ' culuzĚ'Ě Jerusalén. GudxĚ' lequĚ' Jesús, rnĚ':

—Gul-cóz ni' le gzxì' lu nĚ'Ě gsölĚ'Ě queĚli' Xuza' ca na' chgdíxjōi'czda' lbi'ili'.

⁵GnĚ' ca':

—Le nactĚ buquĚlĚ' bunách nis Juan lu nis, ati' cutu tseytsqui gac queĚli' le rulu' yōl-la' rdil nis ni, dusóalenĚ' lbi'ili' Dios Bō' La'y.

RuhuĚpĚ' Jesús yehua' yubá

⁶Ni'r gulanabnĚ' Jesús bōnni' ta'yē-jlĚ'Ě LĚ' nudubquĚ' ni', ta'nĚ':

—Xan, ġnaru' gunu' ga la'ná bĚ' leyúbl bunách Israel dza ni zoaru' na'a?

⁷Jesús gudxĚ' lequĚ':

—Cutu naqui queĚli' gnózili' bizxa dza o bizxa dzō' gunĚ' Dios Xuz le nuzōĚ' lu na'czĚ'. ⁸Si'li' yōl-la' huac cati' guidĚ' Dios Bō' La'y dusóalenĚ' lbi'ili'. Ni'r gun-li' lna' lau quia' neda' lu yōdz Jerusalén, len gdu luyú Judea, len luyú Samaria, len ga gdxíntĚli' gduĚ' yōdzlyú.

⁹Cati' budx bĚ'lenĚ' lequĚ' didza' ni, tsal ni' tu'yuzĚ' ca' LĚ', la' buĚptĚ' xtsa' ga rō' bōaj le bucachi' LĚ', ati' cutur gualé'inĚ' LĚ'. ¹⁰Tsal ni' tu'yúĚ' luzxbál cati' ni' buĚpĚ' Jesús, gululu' lauquĚ' ga na' nacu'Ě chopĚ' gbaz la'y, nacuquĚ' lari' chguichdau'z. ¹¹GlĚ' lequĚ' chopĚ' ni, ta'nĚ':

—Bōnni' Galilea, ġbizx quiĚ ruyuli' luzxbál? LĚczĚ' Jesús ni zi'a gzĚ'Ě ga zoali', buĚpĚ' yehua' yubá, lĚzca' cni huōĚĚ' leyúbl ca na' chblĚ'ili'-nĚ' zhuōjĚ' yehua' yubá.

Ta'bōĚ' Matías tsaziĚ' xlatjĚ' Judas

¹²Ni'r gulazĚ'Ě guí'adau' na' nazí' lei Gui'a Ga Rō'gac Yag Olivo, yhuōjquĚ' Jerusalén. DĚ gal-la'z ga dĚ Jerusalén guí'adau' ni, tsca nazi'quĚ' latj ta'zĚ'Ě dza la'y quequĚ'. ¹³Cati' guludxinĚ' yōdz ni', gulabenĚ' ga nac buróp cuia lu yu'u, ga ni' ta'cu'Ě Pedro len Jacobo len Juan len Andrés len Felipe len Tomás len Bartolomé len Mateo len Jacobo, zx-i'nĚ' Alfeo, len Simón, bōnni' na' rui' ladxĚ'Ě ladxĚ', len Judas, bōchĚ'Ě Jacobo. ¹⁴Tsaxxón tu'lidzĚ' Dios yúgu'tĚ bōnni' ni, ati' nunquĚ' lequĚ' tsaxxón yugu' bōchĚ'Ě Jesús, len María, xnĚ'Ě Jesús, len yela'cnu ngul ca'.

¹⁵La' dza na'z gzuinĚ' Pedro gatsj lahui'l ga nacu'Ě bōchi' lza'ru' na' ta'yē-jlĚ'Ě Cristo. Glac gdu ca xoplalj bunách nup nudubgac ni'. ¹⁶GudxĚ' lequĚ' Pedro, rnĚ':

—Bōchi' lza'adau'. Ben bayúdx butság le nayúj lu guich la'y, ca na' gnĚ' zí'atĚl Dios Bō' La'y, le buzujĚ' lu guich David, ca guc queĚ' Judas, bōnni' na' bchĚ'Ě nup ni' gulazón Jesús. ¹⁷GbáblenĚ' rĚ'u Judas na', len bĚnlenĚ' rĚ'u tsaxxón dxin ni. ¹⁸Gulazi'nĚ' tu la' yĚl lazj qui dō' na' bi'Ě bōnni' ni. GbixĚ' brōza' lĚ'Ě Judas ni, ati' gularúj yúgu'tĚ le dzō' lĚ'Ě. ¹⁹Cati' gulayōni lĚ ni bunách nacuá' Jerusalén, glu'Ě lei la' yĚl na' Acéldama, tu didza'

hebreo le rna lu didza' xidza': "La' Yël Qui Rön". ²⁰Cni guc queë' Judas, ca na' nayúj lu guich la'y nazí' lei Salmos, le rna:

Ugá'n ca'z lidxë',

Len cutu gdzöl nu soa yu'u na'.

Rna ca':

Ni yubl tsaz xlatjë'.

²¹⁻²²'Run bayúdx na'a cöru'-në' bön-ni' gunë' rë'u tsaxón quië gunë' Ina' lau queë' Jesús, ca guc, bubanë' lu yöl-la' gut. Ral-la' gaquë' bönni' nutsë'ë ladj bönni' ni' gulacua'lenë' rë'u dza ni'të cati' ni' gdálenë' rë'u Xanru' Jesús, gulazú lauquë' nacua'lenë' rë'u cati' ni' buquilé' bunách nis Juan, ga bdxintë dza buëpë' Jesús yehua' yubá, gzë'ë ga zoaru'.

²³Ni'r gululu'ë chopë', José len Matías. José na' lë' ca' Barsabás, len zoa yetú lë' Justo. ²⁴Ni'r gululidzë' Dios, ta'né':

—Xantu' Dios, núnbë'czu' icj ládxi'-dau'gac yúgu'të bunách. Buluí'i netu' nulquë' chopë' ni chgröczu' Li' ²⁵quië tsazië' lu dxin ni quië gaquë' gbaz quiu', tsazië' xlatjë' Judas, bönni' ni' bnitië' xlatjë' le benë' dul-la', ati' gyijë' xlatjczë' latj chul.

²⁶Ni'r guluzujë' yugu' lu guich laquë', tu queë' José len yetú queë' Matías. Gulugútsi'në' lza'gac len gulubijë' tu, ati' bruj le nayúj lë' Matías. Cni guc, gbáblenë' yechineajë' gbaz queë' Cristo Matías na'.

Dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y

2Cati' chbdxin dza Pentecostés, tsaxón nudubquë' yúgu'të bönni' ta'yejlë'ë Cristo. ²Tu tsalz byön bö bruj luzxbá, byön ca ryön cati' reycj bö' bdunu', ati' byön gdu'të lu yu'u ga na' rö'quë'. ³Gululuf' lahui lauquë' lu bö'z yugu' blul gui'dau', ati' gulaguís qui queëquë', yajsóalengac lequë'. ⁴Dusóalenë' yúgu'të' Dios Bö' La'y, ati'

gulazú lauquë' tu'ë didza' yubl, tsca nac le bë'ë qui queëquë' Dios Bö' La'y lu'ë didza' yubl na'.

⁵Nacu'ë Jerusalén dza na' bönni' judío, nacquë' bönni' ta'yíj ládxi'quë' Dios, len za'quë' narujquë' yúgu'të yödz gdu yödzlyú ni. ⁶Cati' gulayönnë' bö na', guludubë' bönni' zian, ati' szxöni gulabö'ë baguí'i, le gulayönnë', ca nac xtídza'quë' qui queëquë', tu'ë didza' bönni' na' ta'yejlë'ë Cristo. ⁷Gulaná' badxë' yúgu'të', len gulubannë', ta'né':

—Gul-yutsca'. ¿Naru' clëg bönni' Galilea yúgu'të bönni' ni tu'ë didza'? ⁸¿Nacxzc nac ryóniru' tu'ë xtídza'ru' ca nac didza' rui'ru' tu turu'? ⁹Rë'u ni nacru' bönni' zian yödz, bönni' narujquë'

luyú Partia,

len luyú Media,

len luyú Elam,

len luyú Mesopotamia,

len luyú Judea,

len luyú Capadocia,

len luyú Ponto,

len luyú Asia,

¹⁰len luyú Frigia,

len luyú Panfilia,

len luyú Egipto,

len luyú África, le nacr zi'tu' ga zoa luyú Cirene.

Lëzca' nacu'ë ni bönni' yödz Roma. La'quë' nacquë' bönni' judío len yela'quë' nazí' lu na'quë' le ta'yejlë'ë Dios bönni' judío. ¹¹Lëzca' nacu'ë ni bönni' narujquë' Creta, len luyú Arabia. Ryóniru' tu'ë didza' rui'ru' qui queëru', ta'guíxjö'ë yugu' le zxön benë' Dios, le run ga rubániru'.

¹²Cni guc, gulubannë' yúgu'të', len szxöni gulabö'ë baguí'i. Glë lza'quë' tuë' yetúë', ta'né':

—¿Bizxa caz lë ni?

¹³Gulutitjë' la'quë', ta'né':

—Ta'zúdxinë'.

Lban benë' Pedro laugac bunách

¹⁴ Ni'r Pedro gzuilenë' yechineajë' gbaz na' nasölë'ë Cristo, ati' gzu lahuë' ru'ë zidzj didza', rë' lequë':

—Lbi'ili', bönni' Judea, len yúgu'tëli' zoali' Jerusalén. Lë ni ral-la' gnózili'. Gul-zé nagli' le gyëpa' lbi'ili'. ¹⁵ Netu' ni cutu rzúdxitu' ca na' ráquili' lbi'ili', le ni zoaru' zi'a gal-la' xsil, ati' nutu nu rzudxi hora cni. ¹⁶ Lë ni nac le gnë' Joel, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

¹⁷ Cni rnë' Dios:

Lë ni le gac dza tsajséytëgac.

Gsöla'a Bö' La'y quia'

Tsajsóalenë' yúgu'të bunách.

Lui'bi' didza' uláz quia' xzi'nli', bönni' len ngul.

La'lé'ibi' bi'i ra'bán le ulu'a lahui,

Ati' la'neynë' yël bönni' gul.

¹⁸ Cati' gdxin dza ni' quisia' Bö' La'y quia'

Tsajsóalenë' huen dxin quia', bönni' len ngul,

Ati' lu'ë didza' uláz quia'.

¹⁹ Ulu'a luzxbá xtsa' le lun ga lubani bunách,

Ati' yödzlyú ulu'a le lac bë',

Rön len gui', len dzön ca böaj.

²⁰ Gchul gbidz

Ati' gac xna beo' ca nac rön.

Cni gac cati' zi'a gdxin dza ni' chbulu'ë Dios.

Gac dza ni' ca gatga rlé'iru'.

²¹ Lulá yúgu'të nup ni' lulídz Lë' Xanru', Lu yöl-la' rejle' quequë' Lë'.

²² 'Gul-zé nagli' lë ni gyëpa' lbi'ili', bönni' Israel. Dioscz benë' ba la'n ga zoali' Jesús, bönni' Nazaret. Dios bë'ë Lë' latj benë' le tun ga rubániru', yugu' yöl-la' huac, len le tac bë'. Yúgu'të lë na' benë' Dios lu në'ë Jesús, ca na' chnózcizli'. ²³ Lëzca' cni, Dios bë'ë latj nu budód Jesús lu na'li'. Cni gac, ca na' chgna ladxë'ë Dios gunë', len ca nac le chbucözë' dza nitë. Lbi'iczli'

gzxönli'-në' Jesús, len budödlí'-në' lu na'quë' bönni' xöhui' tua'dö', bönni' guludöddë' Lë' cati' ni' guluda'quë' Lë' lë'i yag cruz. ²⁴ Ni'r Dioscz buspanë' Jesús na', buslé' Lë' lu yöl-la' gut, le cutu gac uga'në' tsaz lu yöl-la' gut na'. ²⁵ Ca nac lë ni, bë'ë didza' uláz queë' Dios David ca nac queë' Jesús, gnë':

Blé'iteczda'-në' Xanru', zoë' lahua'.

Lë' zoë' cuit lë'a yubél, rzönë' neda',

Cui gac nu bi gun quia'.

²⁶ Qui lë ni na' budziji ladxa'a,

Ati' lu yöl-la' rudziji quia' bil-la'.

Qui lë ni na' guna' löz Lë'

Cati' gdxin dza gatia'.

²⁷ Xantu' Dios, nözda' cutu uca'nu' neda' latj chul quegac nup natgac.

Cutu gu'u latj nit gdu ca nayá' nabana', Naca' bönni' nadxi'icznú' Li'.

²⁸ Buzéjni'nu' neda' ca ral-la' guna'

Quië gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu.

Gunu' ga udzjida' le zóalenczu' neda'.

²⁹ 'Na'a, böcha'a. Nac bë' gutië' xuz xtau'ru' David, len bgachë'ë yeru ba, ati' dë ga zoaru' ba queë' na' ga rdxintë na'a dza. ³⁰ Bë'ë didza' uláz queë' Dios David na', len gnöznë' David, benë' tsutsu didza' Dios le gzxi' lu në'ë queë', gunë' ga galjë' Cristo ladj xzi'n xsoë', ati' Cristo na' gna bë'ë, tsazië' xlatjë' David na'. ³¹ Le blé'inë' lë ni zi'al David, bë'ë didza' ca gac, bubanë' Cristo, len ca gac, cutu buga'në' latj chul quegac nup natgac, ati' cutu gnit le gya' gbanë'. ³² Dios buspanë' Jesús lu yöl-la' gut, len ca gac lë ni yúgu'tëtu' runtu' lna' lau qui. ³³ Cni gac, len yöl-la' huac queë', Dios buchisë' Lë' xtsa' ga ni' náctërë' zxon. Na'a, Cristo chbsölë'ë ni Dios Bö' La'y, rac ca na' gzxi' lu në'ë Dios gunë' lu në'ë Cristo, ati' Dios Bö' La'y na' runë' yugu' lë ni rlé'ili' len ryónili'. ³⁴ Cutu buëpë' yehua' yubá David na', san lëczë' David na' gnë':

Xanru' Dios gudxë' Xana':

“Grö' cuit lë'a yubél ga nac blau

³⁵ Cati' gunra' ga luzechu zxibgac lau' nup ta'dá'baga' Li'."

³⁶ 'Na'a, bunách Israel, le nacz ral-la' gnózili'. Dios benè' ga naquè' Xanru' len Bönni' Ruslá, Lëczè' Jesús ni, bönni' na' buda'li'-nè' lè'i yag cruz.

³⁷ Cati' gulayönnè' lè ni bönni' ni', gulabö'è bagu'i, ati' glè' Pedro len yezica're' bönni' gbaz queè' Cristo, ta'né':

—Bóchi'tu', ¿nacz gúntsatu'?

³⁸ Ni'r Pedro gudxè' lequè':

—Gul-bí'i ládxi'li', len gdil-li' nis tu tuli' lu lè' Jesucristo quiè unít lahuè' Dios dul-la' nabága'li', ati' dusóalenè' lbi'ili' Dios Bö' La'y, Nu gsölè'è queèli' Dios. ³⁹ Queèli' naqui le gzxi' lu në'è Dios, len quegac zxi'nli', lenca' quegac yúgu'tè bunách gza'a, yúgu'tè bönni' ni' ulidzè' lequè' Xanru' Dios.

⁴⁰ Yugu' didza' ni len yela'gac zian didza' benè' lna' lau Pedro, bchiziè' icj nagquè', gnè':

—Gul-gún ga ulali', geutili' ga nacuá' bunách tua'dö' nacuá' dza ni zoaru' na'a.

⁴¹ Cni' guc, guladíl nis nup ni' gulazí' lu na'gac didza' na' bè'è Pedro. Dza na' glun tuz lequè' ca chi uruá' gayuá' bunách. ⁴² Glunè' yúgu'tè' gdu'tè le gulusèdnè' lequè' gbaz nasölè'è Cristo. Glaquè' tuz tuè' len yetué', len tsaxón glahuè' le rusá' ládxi'ru' ca gutiè' Jesús, ati' glunè' tsaxón, gululidzè' Dios.

Ca tun bunách queè' Cristo

⁴³ Zian le run ga rubániru' len zian le tac bè' glunè' gbaz queè' Cristo, san gládxi guladzöbi yezica'r bunách. ⁴⁴ Tuz glac yúgu'tè nup na' ta'yejlè' Cristo, ati' guluúnè' tuz yúgu'tè le dè quequè'. ⁴⁵ Cati' gulalé'inè' ta'yadzji nup nútsa'gac ladjquè', ni'r bönni' bi dè quequè' glúti'è lei, ati' gulaguisiè' dumí na' qui queègac nup ni' bi ta'yadzji. ⁴⁶ Yugu' dza guludubè' tsaxón nchil gdau', ati' gap nac lu yu'u glahuè' le rusá' ládxi'ru' ca gutiè' Xanru'. Tsaxón glahuè', ati' gu-

ludzijnè' len glac gdu ládxi'què'. ⁴⁷ Gulagu'è Dios yöl-la' ba, ati' glun lequè' ba la'n yúgu'tè bunách. Tu tu dza buzanè' Xanru' nup tu'dúb queè', nup na' tu'lá.

Ruhuöaquè' bönni' curzè'è

3 Dza ni' gulabenè' zjaquè' tsaxón nchil gdau' Pedro len Juan, cati' tu'dúb ni' tu'lídiz Dios bunách, le nac gdu rdöd xhuö. ² Ga ni' ta'dödè' zoè' bönni' curzè'è dza ni'tè ni' naquè' bi'ida'u'. Yugu' dza rjua'què' lè' ni', ta'bequè' lè' ra' gdau' ga nazi' lei Ga Nu Ryaz Lach, quiè gnabè' nu bi unódzjz queè' ladj nup ni' ta'yáz nchil gdau'. ³ Bönni' ni, cati' blé'inè' Pedro len Juan zjaquè' ta'yaziè' nchil gdau', gúta'yuè' lauquè' bi lunödzjzè' queè'. ⁴ Ni'r guluyúè' lè' Pedro len Juan, ati' gudxè' lè' Pedro:

—Byu netu'.

⁵ Ni'r buzètsca naguè' lequè' bönni' na' le runè' löz bi lunödzjzè' queè'. ⁶ Pedro gudxè' lè':

—Cutu dè quia' dumí plata ni oro, san le dèz quia' gunna' quiu'. Ni'a qui yöl-la' huac qui lè' Jesucristo, bönni' Nazaret, gyas len gzè'i.

⁷ Ni'r gdèl-lè'è në'è yubél bönni' huè' na' Pedro, len bchisè' lè', ati' la' böactè ni'è len buguítj beycj ni'è bönni' na'.

⁸ Ni'r gzuinè' bönni' na' ati' gxít'i'è len gzè'è. Gyázlenè' tsaxón Pedro len Juan nchil gdau', rzè'i ni'è len rxít'i'è, len rgu'è Dios yöl-la' ba. ⁹ Yúgu'tè bunách nacuá' ni' ta'le'i lè' rzè'i ni'è len rgu'è Dios yöl-la' ba. ¹⁰ Cni' guc, gládxinè' len gulubannè' ca nac lè na' guc, le guluúnbè'è lè', naquè' bönni' na' rbö'è ra' gdau' ga nazi' lei Ga Nu Ryaz Lach, rnabè' nu bi unódzjz queè'.

Didza' bè'è Pedro nchil gdau'

¹¹ Tsal ni' zönè' na'què' Pedro len Juan bönni' na' cuzzè'è ati' böaquè', guludúb yúgu'tè bunách ga na' nacu'è nchil gdau' nazi' lei: Nchil Queè' Salomón, ati' gu-

laná' badxë'. ¹² Cati' blé'inë' lë ni Pedro, gudxë' bunách na':

—Lbi'ili', bönni' Israel, ¿bixx quië rubánili' ca nac lë ni? ¿Bixx quië ruyuli' netu', ráquitsali' netu'z buntu'-në' bönni' ni, bentu' ga gzë'i ni'ë ni'a qui yöl-la' huac queëztu', o ni'a qui le rej ládxi'tu'-në' Dios? ¹³ Nac lë ni le benë' Dios, naquë' Dios quequë' xuz xtau'ru' Abraham len Isaac len Jacob, béntërë' Jesús, Zxi'në', ba la'n. Jesús ni, lbi'iczli' budódlil'-në' lu na'quë' bönni' ta'ná bé'inë' lbi'ili'. Cati' gu'n-në' Pilato usanë' Jesús, gdá'baga'li'-në'. ¹⁴ Gdá'baga'li'-në' Bönni' Tshui' len La'y, ati' gnabli' gsanë' queëli' bönni' gdödi bunách. ¹⁵ Cni guc, budódilil'-në' Bönni' runnczë' queëru' yöl-la' na'bán gdu. Ni'r Dios buspanë' Lë' lu yöl-la' gut, ati' ca nac lë ni runtu' lna' lau qui. ¹⁶ Le gyejlë' Jesús, böac ni'ë bönni' ni, rlé'ili'-në' len núnbë'li'-në'. Le rejle' Jesús, Lë' bunë' dxí'adau' bönni' ni, ati' rlé'ili' yúgu'tëli' le nacz na'.

¹⁷ Na'a, böcha'a, nözda' benli' cni, budódilil'-në' Jesús le cutu gyéjni'li', len cutu gulayéjni'në' bönni' ta'ná bé'inë' lbi'ili'. ¹⁸ Cni buschinë' Dios didza' na' bë'ë zi'al, le gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' ca ral-la' saca' qui'ë Cristo. ¹⁹ Qui lë ni na', gul-bí'i ládxi'li', len gul-huöac queë' Dios, quië ugüë' dul-la' nabága'li', len gunë' ga huöac ládxi'li'. ²⁰ Ni'r gsölë'ë leyúbl Jesús, Bönni' na' dza ni'të buzöë' quië gaquë' Cristo, Nu na' gna be'i lbi'ili'. ²¹ Na'a, run bayúdx uga'në' ni' yehua' yubá cati' gdxinr dza duhuenë' tshui' yúgu'të le rac, gac ca na' chgnaczë' Dios, lë na' gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz queë', bönni' ni' gulacu'ë dza ni'të. ²² Lëzca' cni gudxë' xuz xtau'ru' Moisés, gnë': “Xanru' Dios gsölë'ë queëli' bönni' galjë' ladjgac di'a dza queëli'. Gaquë' bönni' gu'ë didza' uláz queë' Dios. Gsölë'ë Lë' queëli' ca na'

bsölë'ë neda'. Run bayúdx uzë nagli'-në' ca nac yúgu'të le guië' lbi'ili'. ²³ La'nít len lula'alén bunách queë' Dios yúgu'të nup culuzë' naggac bönni' ni' gu'ë didza' uláz queë' Dios.”

²⁴ Ca nac dza ni zoaru' na'a, gulagu'xjö'ë yúgu'të bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios ga gdél-la'të zoë' Samuel len gdöd ni'. ²⁵ Lbi'ili' nacli' zxi'n xsoaquë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, ati' naqui queëli' didza' rucá'n tshui', le bénlenë' xuz xtau'ru' Dios, cati' ni' gudxë' Abraham: “Ni'a qui le gunë' zxi'n xsu' lac bica' ba yúgu'të bunách yödzlyú.” ²⁶ Cati' Dios buspanë' Zxi'në' lu yöl-la' gut, bsölë'ë Lë' zi'al queëli' quië gunë' ga gacli' bica' ba, uca'nli' le cunác runli'.

Ta'dxinë' Pedro len Juan lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbeynë'

4 Tsal ni' tuí'lenë' bunách na' didza' Pedro len Juan, tu tsalz guladxinë' ga na' nacu'ë yugu' bxuz judío len yugu' bönni' gdau' saduceo, len bönni' nacua' lu në'ë ni'a na'quë' bönni' gdau'. ² Gulaleyne' bönni' ni le tu'sëdnë' bunách Pedro len Juan, len ta'gu'xjö'ë lubán nup chnatgac le bubanë' Jesús. ³ Ni'r gulazönë' Pedro len Juan, ati' gulagu'ë lequë' lidx guia ga gdxinr dza yubl le chrdzö' dza na'. ⁴ Gulayejlë' Cristo zian nup ni' gulayöni didza' glu'ë Pedro len Juan. Na'a, bönni'z ta'yejlë'ë Cristo nac-queë' gdu chián gayu'ë.

⁵ Dza buróp ni', guludubë' Jerusalén yugu' bönni' uná bë', len bönni' gul tu'zejni'në' bunách judío, len bönni' gdau' tu'sëdi. ⁶ Guludubë' ca' ni' Anás, bxuz blau, len Caifás, len Juan len Alejandro, lenca' yúgu'të bönni' di'a dza quequë' bxuz blau. ⁷ Ni'r gulachë'ë Pedro len Juan, ati' guluschinë' lequë' gatsj lahui'l ga na' nacu'ë, len gulanabnë' lequë', ta'né':

—¿Bizxa yöl-la' uná bē' dē lu na'li' runli' lē ni? ¿Nuzxa budód lu na'li' yöl-la' uná bē' ni?

⁸Ni'r gudxē' lequē' Pedro, zóalenē' lē' Dios Bō' La'y, rnē':

—Lbi'ili', nul-li' rna bé'ili' netu', bunách Israel, len lbi'ili' bōnni' gul.
⁹Na'a, ¿rnábitsali' netu' ca nac dxin dx-i'a bentu' queē' bōnni' huē' ni, len naxc guc, böaquē' bōnni' ni? ¹⁰Rguíxjöi'tu' lbi'ili' quiē la'nōzi yúgu'tē bunách Israel. Zeē' ni lauli' bōnni' ni, nuhuöaquē' le ben dxin yöl-la' huac queē' Jesucristo, bōnni' Nazaret, Bōnni' ni' buda'li'-nē' lē'i yag cruz, san Dios buspanē' Lē' lu yöl-la' gut. ¹¹Dios bē'ē didza' ca nac queē' Jesús ni, cati' ni' gnē': "Guiöj na' gru'nli' lbi'ili', rucua'li' zö'ö, san guiöj ni gröcza' neda' quiē gac guiöjlen zö'ö."
¹²Nutur nu zoa nu gac uslá bunách, le cutu ca' zoa yödzlyú ni yetué' bōnni' nuzóē' Dios, nu gac uslá rē'u.

¹³Cati' gualé'inē' nacquē' rugu ladxi' Pedro len Juan, len gláquibe'inē' cunazēdquē' qui gdau' len nacquē' bōnni' ca'z, gulubannē' ati' yajneycnē' gulacua'lenē' Jesús Pedro len Juan na'. ¹⁴Lēzca' gualé'inē' ni' bōnni' na' böaquē', zuinē' lauquē', ati' cutu ca' guc bi la'nē' quequē'. ¹⁵Ni'r gulaná bé'inē' nup lubíj lequē' lö'al yu'u ga na' nudubquē', ati' glun xtídza'quē' la' lé-gaczē'. ¹⁶Gulané':

—¿Naxc gúntsaru' quequē' bōnni' ni? Le nactē glunē' tu le run ga tu'bani bunách, ati' nózigac cni yúgu'tē bunách nacua' Jerusalén. Cutu gac tá'baga'ru' lei. ¹⁷Na'a, cui sēr didza' la'yöni zianr ca' bunách, zezeryu' ba nadx lequē' cui luí'lenrē' bunách didza' ca nac queē' Jesús na'.

¹⁸Ni'r gululidzē' Pedro len Juan, ati' guluzeynē' ba nadx lequē' cui luí'lenrē' bunách didza', len cui lusēdnē' lequē' ca nac queē' Jesús. ¹⁹Ni'r gulubi'ē didza' Pedro len Juan, glē' lequē':

—Gul-bequi xbey lbi'ili' chqui' nac tsahui' lahuē' Dios uzér nagtu' xtídza'li' lbi'ili' ca xtídzē'ē Dios. ²⁰Cutu gac soa dxitu'. Run bayúdx güi'tu' didza' qui le blé'itu' len le byónitu'.

²¹Ni'r guluzeynē' ba nadx lequē' bōnni' gdau' ta'bequi xbey, san gulusanē' lequē' le cutu guludzölnē' naxc lunē' lequē' zxguia'. Cni glunē' le gládxinē' bunách lu yödz ni', le ta'gu'ē Dios yöl-la' ba yúgu'tē' ni'a qui lē na' guc. ²²Bōnni' na' böaquē', guc queē' lē na' run ga rubániru', chyu'urē' ca choa' iz.

Ta'nabnē' Dios gunē' ga lacquē' rugu ladxi'

²³Cati' gulusanē' lequē', guludxinē' Pedro len Juan ga na' nacu'ē lza'quē', ati' gulaguíxjöi'nē' lequē' yúgu'tē lē na' glē' lequē' yugu' bxuz uná bē' len bōnni' gul tu'zējni'nē' bōnni' judío. ²⁴Cati' gulanayönnē' lē ni, tsaxxón gululidzē' Dios, gulané':

—Xantu' Dios, náctēru' blau. Li' nacu' Dios, benu' luzxbá. Benu' luyú. Benu' nis zxon. Benu' yúgu'tē le nacua' tu tu latj na'. ²⁵Uláz quiu' Li' bē'ē didza' David, bōnni' huen dxin quiu', gzóalenē' lē' Dios Bō' La'y, gnē':

¿Bizx quiē tun rusbó bunách
Len ta'zá' lādxi'gac le cunác?

²⁶Glunē' rusbó bōnni' ta'ná bē'ē yödzlyú ni

Ati' glaquē' tuz bōnni' uná bē'.

Guladá'bagu'ē' Xanru' Dios,
Lenca' Cristo, bōnni' gröczē' Lē'.

²⁷'Le nactē glaquē' tuz lu yödz ni Herodes len Poncio Pilato len yugu' bōnni' gza'a len yugu' bōnni' Israel. Guladá'bagu'ē' Jesús, Zxi'nu' la'y, Nu na' buzú' queētu'. ²⁸Glunē' yúgu'tē le bucözu' zí'atēl ca gzxi' lu na'u ati' guc ca na' benu' tsutsu xtídzu'u ca ral-la' gac. ²⁹Na'a, Xantu', byu le tu'zeynē' ba nadx netu', len ben ga gactu' rugu ladxi', güi'tu' xtídzu'u, netu' bōnni' huen dxin

quiu'. ³⁰Ben ga gac úngactu' nup te'i, soalen netu' yöl-la' huac quiu', len ben ga gac gúngactu' le lun ga ubánitu' len le lac bè', gac cni le zóalenè' netu' Jesús, Zxi'nu' la'y. Ca' gac.

³¹Cati' budx gululidzè' Dios, gzxiz latj ga na' nacu'è, ati' gdu gzóalenè' yúgu'tè' Dios Bò' La'y, ati' len yöl-la' rugu ladxi' quequè' glu'è xtidzè'è Dios.

Tu'únè' tuz le dè quequè'

³²Bunách zian na' ta'yejlè' Cristo, tuz ca rò' icjquè' len tuz ca glunè'. Cutu gnè' naqui queèzè' le dè queè' nitúè' bönni' nutsè'è ladjquè', san guluúnè' tuz le dè quequè'. ³³Len yöl-la' huac zxön gulagúxjò'è ca bubanè' Xanru' Jesús gbaz na' nasölè'è Lè', ati' guclen yúgu'tè' le buzá' ladxè'è quequè' Dios. ³⁴Nutu nu bi byadzj nu nutsa' ladjquè'. Yúgu'tè bönni' bi dè quequè', xyuquè', o lidxquè', glúti'è lei, ati' dumí qui na' yjua'què' ³⁵len guludödè' lei lu na'què' gbaz na' nasölè'è Cristo, ati' lequè' gulaguisiè' lei qui queègac nup bi byadzj quegac. ³⁶Zoè' ni' José, bönni' guluzóè' yetú lè' Bernabè' gbaz na' nasölè'è Cristo, le rna lu didza' xidza', Bönni' Ruhuí' Zxönè'. Nabáblenè' zxi'n xsoè' Leví, len guljè' luyú Chipre. ³⁷Béti'è tu cò' xyuè' bönni' ní, ati' yju'è dumí qui na', len budödè' lei lu na'què' gbaz na' nasölè'è Cristo.

Dul-la' glunè' Ananías len Safira

5 Zoè' bönni' yubl lè' Ananías, béti'è tu cò' xyuè', ati' bennu tsaxón lè' Safira, ngul queè'. ²Bucáchi'lanè' dumí qui yu na' Ananías na', ati' nózinu ca' ngul queè'. Le bugá'nz yju'è len glu'è lei lu na'què' gbaz nasölè'è Cristo, rnè':

—Tscaníz gzxí'a.

³Pedro gudxè' lè':

—Ananías, ¿naru' gyaztsa Satanás tu' xóhui' lu icj ládxi'da'u len ben ga rzi' yé'ínu' Dios Bò' La'y, ati' bucachi' lanu' dumí qui xyu' na'? ⁴Tsal ni' nagá'n lu

na'u yu na', ¿naru' cu naqui quizi quiu'? Gdöd béti'u lei, ¿naru' cu dècz lu na'u dumí qui na'? ¿Bizx quiè grò' icju' gunu' cni? Dioscz gzxí' yé'ínu', clègz bunách.

⁵⁻⁶Cati' byönnè' didza' ni Ananías, gdzò'è len guttè'. Ni'r gulabíga'tèbi' bi'i ra'bán, ati' guluchólibi' lè' lari' len glu-a'bi' lè' yajcáchi'cbi' lè'. Gladxi guladzöbi yúgu'tè nup ni' gulayöni ca guc lè ni.

⁷Ca tsonn hora gdöd ni', bdxinnu ni' ngul queè' Ananías na', len cutu nózinu lè na' guc queè' bönni' queènu. ⁸Ni'r Pedro gudxè'-nu:

—Gdixjòi' neda'. ¿Naru' gzxí'li' tscaníz xyuli' na'?

Gnanu:

—Ja, tscaníz gzxí'tu'.

⁹Ni'r Pedro gudxè'-nu:

—¿Bizx quiè ben tuz xtídzal'i' gzxí' bè' xóhui'li' Dios Bò' La'y? Byutsca'. Chzoa ludxinbi' bi'i gulucáchi'bi-nè' bönni' quiu', ati' lubijbi' ca' li'.

¹⁰Ni'r la' gdzò'tènu xni'è Pedro len gúttènu. Cati' gulayazbi' bi'i ra'bán na', gualé'ibi'-nu chnatnu. Ni'r gulubijbi'-nu, ati' yajcáchi'cbi'-nu cuit lè'è bönni' queènu. ¹¹Qui lè ni na' gladxi guladzöbi yúgu'tè bunách queè' Dios, ati' gladxi ca' yúgu'tè nup gulayöni ca guc lè ni.

Tunè' zian le tac bè' bönni' gbaz nasölè'è Cristo

¹²Zian le tac bè' len yugu' yöl-la' huac zxön glunè' laugac bunách lu yödz bönni' gbaz na' nasölè'è Cristo. Guludubè' tsaxón yúgu'tè' ga nac nchil gdau' nazí' lei Nchil Queè' Salomón. ¹³Ladj nup ni' cuta'yejlè' Cristo, nutu nu burugui tsajtá' lequè', ati' glun lequè' ba la'n bunách lu yödz ni'. ¹⁴Ni'r gulayejlè' Cristo yela'gac bunách zian ca', bönni' len ngul. ¹⁵Cati' gulale'i' bunách yugu' le tunè' bönni' ni' ta'yejlè'è Cristo, yjua'gac gap nac la' nöz nup te'i, ati' gulaxóè' lequè' lu da'a yag

len yela'gac lu da'az, quië cati' tödë' ni' Pedro, tsa zxulz queë' cu'u zxul la'gac bunách huë' na', quië luhuöác. ¹⁶Lëz-ca' gularúj bunách yugu' dzag yöd, guladxinë' Jerusalén, nua'quë' nup te'i len nup ta'zaca' ta'guí'i, yu'ugac lequë' bö' xöhui', ati' guluhuöaquë' yúgu'të'.

Ta'bía ládxi'gac bönni' gbaz nasölë'ë Cristo bunách gdau'

¹⁷Qui lë ni na' guluzxë'inë' Pedro bxuz blau len yugu' bönni' gdau' saduceo na' da'quë' bxuz blau. ¹⁸Ni'r gulazönë' yugu' gbaz na' nasölë'ë Cristo bxuz blau na' len bönni' na' da'quë' lë', ati' gulagu'ë lequë' lidx guia. ¹⁹Ni'r chdzöl' bdxinë' gbaz la'y queë' Xanru', ati' bsaljë' lidx guia na' len bubijë' lequë'. ²⁰Gudxë' lequë' gbaz la'y na', rnë':

—Gul-tséaj, gul-tsajsóa nchil gdau' len gul-tsjë'len bunách ni' didza', quíxjöi'li' lequë' ca nac yöl-la' na'bán gdu ni len ca gac la'dél-li'në' lei.

²¹Cati' gulayönnë' didza' ni ru'ë gbaz la'y na', len cati' za' rení' zildau' gulayazië' nchil gdau', len gulusëdnë' bunách.

La' ni'z guludubë' bxuz blau len nup nacua'len lë' tsaxón len bönni' gdau' ta'bequi xbey len bönni' gul tu'zéjni'në' bunách Israel, ati' gulasölë'ë nup tsjac lidx guia tsajxi'cquë' gbaz na' nasölë'ë Cristo, táquinë' ni' nacu'ë lidx guia na'. ²²Cati' guladxinë' ni' ni'a na'quë' bönni' gdau' na', cutu yajxáca'quë' lequë' lu yu'u lidx guia na', ati' ni'r guluhueycjë' dutíxjö'quë' ca'. ²³Glë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na', ta'né':

—Le nactë yajxáca'tu' nayeyjtë lidx guia, ati' nacua' ra' lidx guia na' nup tun chi'i, san cati' bsaljtu', nutu nu yajxáca'tu' lu yu'u na'.

²⁴Cati' gulayönnë' didza' ni bxuz blau len yugu' bxuz uná bë' len bönni' nacua' lu në'ë ni'a na'gac bunách gdau', gula-

bö'tsquë' baguí'i le cutu nözcnë' gazx gdxintë lë na' rac. ²⁵Ni'r bdxinë' ni' bönni' gdíxjöi'në' lequë', rnë':

—Gul-yutsca'. Nacu'ë nchil gdau' tu'sëdnë' bunách bönni' na' glú'gacli'-në' lidx guia.

²⁶Ni'r gyijë' bönni' na' nacu'ë lu në'ë ni'a na'gac bunách gdau', dzagquë' lë' ni'a na'quë' na', ati' gulachë'ë yugu' gbaz na' nasölë'ë Cristo, san cutu bi glunë' quequë', le gládxinë' luladxi' lequë' guiöj bunách nacua' ni'. ²⁷Cati' chnachë'quë' yugu' gbaz na', guluschinë' lequë' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na', ati' gnabnë' lequë' bxuz blau, ²⁸rnë':

—¿Naru' cu gúdxtscatu' lbi'ili' cu usédili' bunách ca nac queë' bönni' na'? Na'a, chgdisli' zxba ni gdutë yöd, Jerusalén, len ré'nili' uspága'li' netu' zxguia' ni'a qui yöl-la' gut queë' bönni' ni.

²⁹Ni'r gulubi'ë didza' Pedro len yezí-ca're' gbaz na' nasölë'ë Cristo, ta'né':

—Run bayúdx uzér nagtu' xtidzë'ë Dios ca xtídza'gac bunách. ³⁰Lbi'ili' budódiili'-në' Jesús cati' ni' buda'li'-në' lë'i yag cruz, san Dios quequë' xuz xtau'ru' buspanë' Lë'. ³¹Jesús ni, Dios buzoaczë' Lë' ga náctërë' blau cuit lë'ë yubél, quië gaquë' Bönni' Blau len Bönni' Ruslá, len gunë' ga lubí'i ládxi'-gac bunách Israel, quië gac unít lahuë' dul-la' nabága'quë'. ³²Ca nac lë ni, runtu' lna' lau qui netu', ati' lëzca' runë' lna' lau qui Dios Bö' La'y, Nu na' rsölë'ë Dios quegac nup tun ca rna xtidzë'ë.

³³Cati' gulayönnë' lë ni bönni' gdau' ta'bequi xbey na', gulaleyne' len glë'nnë' ludödcdë' lequë'. ³⁴Ni'r gzuinë' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na' Gamaliel, bönni' gdau' fariseo. Ractsquë' zxba queë' Moisés bönni' ni, ati' tun lë' ba la'n yúgu'të bunách. Gna bé'inë' nup lubíj lö'al tu chi'idau' yugu' gbaz na' nasölë'ë

Cristo. ³⁵ Ni'r gudxèl' bönni' gdau' ta'be-
qui xbey na', gnè':

—Lbi'ili', bönni' Israel, gul-yutèz
queèli' ca nac le ré'nili' gunli' quequèl'
bönni' ni. ³⁶ Ral-la' tsajneyli' ca guc
zi'atèl' zi'a gdxin dza ni zoaru'. Gyasèl'
Teudas, ati' ben cuinë' ca bönni'
nàctèrèl' blau. Glaquèl' bönni' yajta'quèl'
lè' gdu tap gayu'è bönni'. Guludöddèl'
lè' bönni' rjaquèl' gdil-l, ati' gласlas
yúgu'tè nup ni' yajta'gac lè', ati'
gnitz ca' yúgu'tè le benè' bönni' na'.
³⁷ Gdöd guc lè ni, gyasè' ca' Judas,
bönni' Galilea. Benè' cni cati' ni' nac
dza ta'yáz lu guich bunách, ta'guízjxj
lazquèl', ati' yajta'gac lè' bunách zian.
Lèzca' guludöddèl' bönni' ni, ati' gласlas
yúgu'tè nup ni' yajta'gac lè'. ³⁸ Qui lè
ni na' rëpa' lbi'ili': Gul-sán-quèl' bönni'
ni, len cutu bi gunli' quequèl'. Chqui'
nac quegacx bunách lè ni ta'né' o lè
ni tunè', nitz, ³⁹ san chqui' nac queèl'
Dios, cutu gac usnitli' lei. ¡Qui nadxi
tíl-lenli'-nè' Dios!

⁴⁰ Ni'r glunè' tuz didza' len lè'. Gul-
ulidzè' yugu' gbaz na' nasölè'è Cristo,
ati' gulaguinë' lequèl' len guluzeynèl'
lequèl' ba nadx cui lu'lenrèl' bunách
didza' ca nac queèl' Jesús. Ni'r gulu-
sanèl' lequèl'. ⁴¹ Gularujèl' lauquèl' bönni'
gdau' ta'bequi xbey na' gbaz na' nasölè'è
Cristo, tu'dzijnè' le bè'è lequèl' latj Dios
gulazaca' gulagui'è le da'quèl' Jesús.
⁴² Yugu' dza gulusédtecznèl' bunách len
glunèl' lban queèl' Jesucristo nchil gdau'
len gap nac lu yu'u lidxgac bunách.

Tu'cu'è gadx bönni' láclenè' bunách queèl' Cristo

6 Dza ni', le gulayán bunách ta'yejlèl'
Cristo, gulané' quequèl' bönni' judío
tu'è didza' hebreo yugu' bönni' judío
tu'è didza' griego, ni'a qui le rac cati'
ta'guisièl' le lágunu ngul uzéb, nutu nu
rui' le lágunu ngul uzéb quequèl' bön-
ni' ni' tu'è didza' griego. ² Ni'r gulutubèl'

yúgu'tè bunách ni' ta'yejlèl' Cristo idxín-
nutèl' gbaz na' nasölè'è Cristo, ati' tè'
lequèl':

—Cutu nac dxi'a soa dxitu' cuguntu'
lban qui xtídzè'è Dios quiè guntu' dxin
cu'tu' le lagu bunách. ³ Qui lè ni na',
böchi' lza'tu', gul-có-quèl' gadxèl' bön-
ni' ladjli' quiè ugu'ru' lu na'quèl' dxin
ni. Yugu' bönni' na' run bayúdx lacquèl'
bönni' tun lequèl' ba la'n yúgu'tè bunách,
len nacquèl' bönni' ta'yejñi'i, len nac
bè' zóalenè' lequèl' Dios Bö' La'y. ⁴ Ne-
tu' ni ulídztecztu'-nè' Dios, len uséditu'
bunách xtídzè'è Dios.

⁵ Guladzág ládxi'quèl' didza' ni
yúgu'tè', ati' gulabóèl' Esteban, bönni'
rejlè'è Cristo gdu ladxè'è len gdu
zóalenè' lè' Dios Bö' La'y. Lèzca'
gulabóèl' Felipe, len Prócoro, len
Nicanor, len Timón, len Parmenas, len
Nicolás, bönni' yödz Antioquía, zi'al
butsé'è ca runè' quiè tsej ladxè'è Dios
ca tunè' bönni' judío. ⁶ Ni'r guluschinèl'
nup na' gulabóèl' lauquèl' gbaz na'
nasölè'è Cristo. Gulaxóa na'quèl' lequèl'
bönni' gbaz na', tu'lidzè' Dios.

⁷ Gzèr xtídzè'è Xanru', ati' gulayantsca
bunách ta'yejlèl' Cristo nacuá' Jerusalén.
Lèzca' gulazí' lu na'quèl' le réjlè'ru'
Cristo zian bxuz judío.

Ta'zönè' Esteban

⁸ Benè' le tun ga rubániru', len le
tac bè' laugac bunách lu yödz Este-
ban, gdu zoalen lè' yöl-la' huac queèl'
Dios le buzá' ladxè'è queèl'. ⁹ Ni'r gu-
layasèl' la'quèl' bönni' nababquèl' yu'u
ga tu'dubèl' tu'sèdèl' queèl' Dios bön-
ni' judío, nazi' lei Yu'u Quegac Bönni'
Nadzangac. Glunèl' lequèl' tsaxón bön-
ni' narujquèl' Cirene len Alejandría, len
luyú Cilicia, len luyú Asia. Bönni' ni
guladíl-lenèl' Esteban didza'. ¹⁰ Cutu gu-
luxicjèl' didza' ru'è, le bè'è didza' Es-
teban len yöl-la' rejñi'i, le zóalenè' lè'
Dios Bö' La'y. ¹¹ Ni'r gulaguizxjèl' bön-

ni' la'zì' yè'è, la'né': "Netu' byónitu' didza' ru'è Esteban, rnè' zi'è queè' Moisés len queè' Dios." ¹²Cni guc, gulagu'è xla ládxi'gac bunách bönni' ni. Gulagu'è xla ládxi'què' ca' bönni' gul tu'zejni'i, len bönni' gdau' tu'sédi. Gulabía di'è Esteban bönni' ni. Gulazönè' lè' len gulaché'è lè' lauquè' bönni' gdau' ta'bequi xbey. ¹³Lèzca' gulucu'è lauquè' nup gulaguixjò' le cunác, bönni' na' gulané':

—Cutu zoè' dxiz bönni' ni rnè' zi'è qui gdau' la'y ni, len qui zxba queè' Dios. ¹⁴Byónitu' didza' bè'è bönni' ni ca gunè' Jesús, bönni' Nazaret, rnè' usnitìè' gdau' ni, len utsé'è yugu' le nalébiru' runru', yugu' lè' na' gna bé'inè' rè'u Moisés.

¹⁵Ni'r guluyúè' Esteban bönni' gdau' ta'bequi xbey len yúgu'tè nup rò'gac ni', ati' gualé'inè' lahuè', rna' ca rna' lahuè' gbaz la'y queè' Dios.

Didza' bè'è Esteban, gnè' uláz queè'

7 Ni'r gnabnè' Esteban bxuz blau, rnè':
—¿Naru' nacz cni?

²Bubi'è didza' Esteban, rnè':

—Lbi'ili', bönni' gul, len lbi'ili', böcha'a. Gul-zé nagli' le gyèpa' lbi'ili'. Dios, Nu nactèr blau, bulu' lahuè' ga zoè' Abraham, xuzru' gul gdöd, cati' ni' zoè' luyú Mesopotamia, cati' zi'a tsajsóè' yödZ Harán. ³Dios gudxè' lè': "Bruj ladzu' len bla'alén di'a dza quiu', ati' gyeaj luyú ni' ului'ida' li'." ⁴Ni'r brujè' Abraham luyú Mesopotamia le nac xyugac bunách Caldea, ati' yajsóè' Harán. Lu yödZ ni' gutiè' xuzè' Abraham na', ati' lè' buzé'è ni', ati' Dios bchè'è lè' latj ni, ga ni zoaru' na'a.

⁵Dios cutu bè'è lè' latj gaqui queè' luyú ni. Ni lati' bunödZjè' queè' ga soè' luyú ni, san gzxi' lu nè'è Dios unödZjè' queè' luyú ni, ati' töd gatiè' Abraham gaqui quegac xzi'n xsoè' luyú ni, zal-la' cutu nacuí'nibi' bi'i queè'. ⁶Lèzca' cni gudxè' Abraham Dios: "Tsjaquè' xzi'n xsu' lu xyugac bunách gza'a, ati' ni' lacquè' ca

bunách zi'tu'. Lunè' bönni' luyú ni' ga lacquè' bönni' nadá'ugac xzi'n xsu'. Lusaca' zi'è lequè' gdu ca tap gayuá' iz." ⁷Lèzca' gudxè' lè' Dios: "Neda' usyudxa' bunách luyú ni', ga ni' lacquè' bönni' nadá'ugac xzi'n xsu', ati' töd ni' lurujè' ni', ati' lunè' xchina' luyú ni." ⁸Dios bénlenè' Abraham didza' rucá'n tsahui' len gna bé'inè' lè' gchuguè' lu xpéla'què' bönni' nacu'è lidxè' tu le gac bè' nazí' lu na'què' didza' na' rucá'n tsahui'. Gdöd ni' guquè' Abraham xuzbi' bi'i Isaac, len cati' chgúquibi' xunu' gbidz, bchuguè' lu xpéla'bi' lè' na' nac bè'. Isaac na', lèzca' cni benè' queè'bi' bi'i Jacob, xzi'nè', len cni benè' ca' Jacob quegac idxínnutè'bi' bi'i bönni' queè', nup ni' glac xuz xtau'gac idxinnu cò' di'a dza quegac bunách Israel.

⁹Xuz xtau'ru' na', lu yöl-la' ruzxe'i quequè', glúti'è-bi' bi'i José, bóchi'què', lu na'què' bönni' ni' yjua'què'-bi' luyú Egipto. Dios gzóalenè'-bi' bi'i José na' ¹⁰len buslé'-bi' lu le glac queè'bi'. Dios bè'è-bi' yöl-la' rejni'i, le ben ga bdzag ladxè'è-bi' Faraón, bönni' rna bé'inè' bunách Egipto, ati' Faraón na' budödè' lu na'bi' bi'i José yöl-la' uná bè' gna bé'ibi' luyú Egipto len yúgu'tè bunách nacuá' lidxè'.

¹¹Ni'r guetsca gbin gdu luyú Egipto, len luyú Canaán ni, ati' gulazaca' gulagu'i yúgu'tè bunách dza ni'. Cutu bdzöli le lahuè' xuz xtau'ru'. ¹²Cati' byönnè' Jacob dè xzoa' xtil luyú Egipto, bsölè'è ni' yugu' xzi'nè', bönni' ni' nacquè' xuz xtau'ru'. Cni guc le zi'al lzu yjaquè' ni'. ¹³Cati' le buróp lzu yjaquè' luyú Egipto, benè' José ga guluúnbè'è lè' böchè'è. Cni guc, gnöznè' Faraón nup nacgac di'a dza queè' José. ¹⁴Ni'r bsölè'è didza' José, benè' ga bdxinè' ni' Jacob, xuzè', dzaggac lè' di'a dza queè', glac gdu tsonnlalj yu chinu bunách. ¹⁵Cni guc, bdxinè' Jacob luyú Egipto, ga ni' gutiè' lè', ati' glatiè' ca' ni' xuz xtau'ru'

cati' bza'a dza quequë'. ¹⁶ Cati' glatië' tu tu xuz xtau'ru' yjua'quë' lequë' luyú Siquem yugu' zxi'n xsoaquë', ati' ni' gulucachë'ë lequë' yeru ba lu bloj na' gu'uë' Abraham lu na'gac zxi'në' Hemor, bönni' Siquem.

¹⁷ 'Gdöd zian iz, cati' bdxin dza ral-la' gac le gzxì' lu në'ë Dios, lë na' benë' tsutsu xtidzë'ë gunë' queë' Abraham, gulayán bunách yugu' cö' zxi'n xsoë' Israel, glac bunách zian cati' ni' gulacua' luyú Egipto. ¹⁸ Ni'r gyazië' bönni' yubl gna bë'ë luyú Egipto na', len gatga byönnë' ca nac le benë' José, gúclenë' bunách Egipto. ¹⁹ Gzxì' yé'inë' bunách uládz queëru' bönni' na' rna bë'ë. Busaca' zi'ë xuz xtau'ru' na' len benë' ga lusanë'-bi' bi'i bönni' huë'n-dau' qui queëquë', quië latbi'. ²⁰ La' dza ni'z guljbi' ca' bi'idau' Moisés, ati' bdzag ladxë'ë-bi' Dios. Gdu ca tsonn beo' guluscul-lë'-bi' xuz xna'bi' lidxquë'. ²¹ Cati' bdxin dza lusanë'-bi' xuz xna'bi' quië gatbi' bi'idau' Moisés na', bdxinnu ngul zxi'në' Faraón ga ni' guluca'në'-bi', ati' yajxi'nu-bi' len buscul-lnu-bi' ca bi'i queëcznu. ²² Cni guc, bzëdbi' bi'i Moisés yúgu'të le taquë' bönni' Egipto len gúctërbi' zxon ca nac didza' bë'bi' len ca naggac le benbi'.

²³ 'Cati' chyu'ubi' choa' iz bi'i Moisés, gna lãdxi'bi' tsajyubi' bunách uládz queëbi', bunách Israel. ²⁴ Cati' bdxinbi' ga na' nacu'ë, blé'ibi'-në' bönni' Egipto, rusaca' zi'ë bönni' uládz queëbi'. Ni'r gúclenbi'-në' bönni' uládz queëbi' na' len budódi'bi'-në' bönni' Egipto na'. Cni guc, buzí' labi' bönni' na' bi'i Moisés uláz queë' bönni' uládz queëbi'. ²⁵ Gúquibi' Moisés huala'yéjni'në' bönni' bóchi'bi' gunë' Dios ga uslabi' lequë' lëczbi', san lequë' cutu gulayéjni'në'. ²⁶ Yetú dza ca' yajxáca'bi' yechopë' bönni' Israel, ta'dil-lë', ati' gú'nibi' cuequi dx-ibi' lequë', len gudxbi' lequë': "Lbi'ili' bóchi'li' nac. ¿Bizx quië rua'li' lza'li'

dö'?" ²⁷ Ni'r bönni' na' ru'ë dö' qui lzë'ë budxiguë'ë-bi' bi'i Moisés, gnë': "¿Núzx-atë buzóa li' gna bé'inu' netu', len cuequi xbeynu' le runtu'?" ²⁸ ¿Naru' ré'nit-sanu' gdöddu' ca' neda' ca benu' nij, budóddu'-në' bönni' Egipto na'?" ²⁹ Cati' byónibi' didza' ni bi'i Moisés, buzxundjbi' ni', yajsoabi' luyú Madián ga ni' gzoabi' ca bönni' zi'tu'. Luyú Madián na' butság nállenbi'-nu ngul lu yöd z ni', ati' guljcbi' chopbi' bi'i bönni' queë'.

³⁰ 'Cati' chgdöd choa' iz zoë' ni', buluí' lahuë' ga zoë' gbaz la'y queë' Dios lu gui' qui yag yótsi'dau' regui, ga ni' nac lu latj ca'z, le zoa lu gui'a nazí' lei Siná. ³¹ Cati' blé'inë' gui' na' Moisés, bubannë', ati' gbiguë'ë gal-la' quië glé'inë' dxi'a, ati' ni' byönnë' chi'ë Xanru'. ³² Cni gudxë' lë' Xanru': "Neda' naca' Dios quequë' xuz xta'u. Naca' Dios queë' Abraham, len Dios queë' Isaac, len Dios queë' Jacob." Ni'r lu yöl-la' radxi queë', gzxiztsquë' Moisés, len cutur burúguinë' uyüë'. ³³ Gudxë' lë' Xanru': "Bleycj lölu' nuda'u, le nac la'y ga ni zu' le zoacza' ni neda', naca' Dios. ³⁴ Le nactë chblé'ida' le ta'zaca' ta'gu'i' bunách quia' nacua' luyú Egipto, len chbyönda' ta'bódx yechë'ë. Bötja', zoa' ni quië uslá' lequë'. Gda na'a, gsöla'a li' luyú Egipto."

³⁵ 'Zal-le guluca'në' lë' ca'z bönni' uládz queë' Moisés, gulanë': "¿Núzxatë buzóa li' gna bé'inu' netu', len cuequi xbeynu' le runtu'?", Dios bsölë'ë lë' quië gaquë' bönni' uná bë', len bönni' ruslá, ca na' gudxë' Moisés gbaz la'y na' queë' Dios, buluí' lahuë' lu yag yótsi'dau' regui ga na' zoë'. ³⁶ Moisés ni bu-bijë' luyú Egipto bönni' uládz queëru', guc cni gdöd benë' le glun ga gulubani bunách ni', len le tac bë' benë' luyú ni'. Lëzca' cni benë' lu nis zxon nazí' lei Nis Xna. Cni benë' lauquë' gdu ca choa' iz lu latj ca'z. ³⁷ Lëczë' Moisés na' gudxë' bunách Israel ni',

gnë': "Xanru' Dios gsölë'ë queëli' bönni' galjë' ladj di'a dza queëli', gaquë' bönni' gu'ë didza' uláz queë' Dios. Gsölë'ë lë' queëli' ca na' bsölë'ë neda'. Lëczë' run bayúdx uzé nagli'-në'." ³⁸ Lëzca' lëczë' Moisés na' gzóalenë' bunách nudubgac queë' Dios lu latj ca'z, ati' bdzaguë' lë' gbaz la'y queë' Dios, nu na' bë'len lë' didza' lu gui'a Sinaí na'. Gzóalenë' xuz xtau'ru' Moisés, ati' Dios budödë' lu në'ë zxba la'y queë', le rui' didza' ca gac la'del-li' yöl-la' na'bán bunách, ati' zxba ni budödë' Moisés lu na'gac xzi'n xsoaquë' ga rdxintë queëru' rë'u.

³⁹ Cutu glë'nnë' xuz xtau'ru' lunë' ca rna xtidzë'ë Moisés, san guluzóë' lë' tsla'l, len glë'nnë' tshuöjquë' luyú Egipto. ⁴⁰ Cati' ni' zoë' lu gui'a Sinaí na' Moisés, lequë' glë' Aarón, böchë'ë Moisés na', gulanë': "Ré'nitu' gunu' yugu' dios queëtu', bdau' guiöj bdau' yag, quië la'nór lautu'. Cutu nózitu' bi guc queë' Moisés, bönni' na' nubi-jë' netu' luyú Egipto." ⁴¹ Ni'r glunë' tu bdau' oro le nac ca tu bëdxdu', ati' guludödcde'-ba' bö'cu' xzila'dau', len gulagu'quë'-ba' lau bdau' oro na', ati' glunë' lni lau bdau' na' nunquë'. ⁴² Qui lë ni na' buca'në' lequë' Dios len bubj ladxë'ë lequë'. Ni'r gulayj lãdxi'quë' le ta'yëp luzxbá. Ca nac lë ni nayúj lu guich le gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, rna:

Lbi'ili', bunách Israel,
¿Naru' glú'gactsali'-ba' quia' neda' böa' bëdx ni'

Budódigacli'-ba' len buzégui'gacli'-ba',
Lë na' benli' lu latj ca'z gdu ca choa' iz?

⁴³ Cutu glú'gacli'-ba' quia' neda',
San bia'li' nich qui Moloc, bdau' guiöj queëli'.

Bia'li' ca' tu le nac ca bölj luzxbá nazí
lei Refán,

Lë na' buzoali' ca Dios queëli'.

Yugu' bdau' guiöj bdau' yag ni,

La' lbi'izli' benli' quië gyij lãdxi'li' leygac.

Qui lë ni na', ubija' lbi'ili' lu xyuli',
Gchë'a lbi'ili' zitu'r ga dë luyú Babilonia.

⁴⁴ Cati' ni' gulacu'ë xuz xtau'ru' lu latj ca'z, guta' quequë' yu'u lari' ga glun chi'ë zxba queë' Dios, lë na' nac bë' zóalenë' lequë' Dios. Glunë' yu'u lari' na' ca na' gna bé'inë' Moisés Dios, cati' ni' gudxë' lë' gunë' lei ca nac lë na' blë'inë', le bului'inë' lë' Dios lu gui'a ni'. ⁴⁵ Lëzca' guludödë' yu'u lari' na' lu na'quë' xzi'nquë' ga bdxintë dza ni' glu'ë lei luyú ni xuz xtau'ru', cati' ni' dza-guë' lequë' Josué, ati' gulagüë' xyugac bunách gza'a, nup ni' bulaguë'ë Dios lauquë' xuz xtau'ru'. Cni glunë' zian iz ga bdxintë dza zoë' David. ⁴⁶ Bdzag ladxë'ë David na' Dios, ati' lë' gnabnë' Dios gu'ë lë' latj gunë' tu yu'u ga soë' Dios queë' Jacob. ⁴⁷ Cutu bë'ë lë' latj Dios, san benë' yu'u queë' Dios Salomón, xzi'në' David na'. ⁴⁸ Cni benë' zal-la' cutu zoë' Dios, Nu nactër blau, lu gdau' nungac bunách. Ca nac lë ni gnë' bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

⁴⁹ Yehua' yubá nac ga rö'a rna bë'a
Ati' yödzlyú nac xlibi ni'a.

Rnë' Xanru': "¿Naru' gúntsali' lidxa'?"

¿Naru' zoatsa latj ga ral-la' uzí lãdxa'a?

⁵⁰ ¿Naru' clëg len na'cza' bena' yúgu'të lë ni?"

⁵¹ Ni'r gudxë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na' Esteban, gnë':

—Lbi'ili', bönni' zid, cutu bi ryaz icj nagli'. Nazíd icj lãdxi'dau'li' ca rac quegac bunách cunúnbë'gac Dios. Rdá'baga'teczli'-në' Dios Bö' La'y. Ca na' glunë' xuz xtau'li', runli' ca' lbi'ili'. ⁵² Gulabía lãdxi'quë' yúgu'të bönni' ni' glu'ë didza' uláz queë' Dios xuz xtau'li' na'. Lëzca' guludödcde' bönni' ni' gulagu'xjö'ë zi'al ca ral-la' guidë' Cristo, Bönni' Tsahui', ati' na'a, cati' ni' bdxinë' Bönni' Tsahui' na',

lbi'icзли' budödlí-në' lu na'quë' bönni' guludöddë' Lë'. ⁵³Lbi'icзли' dë lu na'li' zxba queë' Dios, lë na' guludödë' lu na'quë' xuz xtau'li' yugu' gbaz la'y queë' Dios, san cutu runli' ca rna.

Tu'döddë' Esteban

⁵⁴Cati' gulayönnë' didza' ni bönni' gdau' ta'bequi xbey na', gualéytsquinë' Esteban, ati' lu yöl-la' rley quequë' lë' gulutflí-láyi'quë'. ⁵⁵Ni'r buyúë' luzxbál Esteban na', zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, ati' blé'inë' latj yení' ga zoë' Dios lenca' Jesús, zuinë' cuít lë'ë yubél Dios ga nác-tërë' blau. ⁵⁶Ni'r gnë':

—Gul-yutsca'. Rlé'ida' nayálj luzxbá, ati' zuinë' cuít lë'ë yubél Dios Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

⁵⁷Ni'r guluséyj nagquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na', ati' gulabödxye'lë' zidzj, len tsaxón gulabía di'ë lë'. ⁵⁸Gulubijë' lë' ni'l ra' yödz na', ati' ni' gululadxë' lë' guiöj. Yugu' bönni' ni' tunë' lna' lau le tu'quíë' Esteban gulucu'ë lari' ta'xóa yenquë' xni'ë bönni' lë' Saulo cati' ni' gululadxë' Esteban guiöj. ⁵⁹Cati' ni' tu'ladxë' Esteban guiöj, lë' bulidzë' Dios, gnë':

—Xana' Jesús. Buzí' bö' naccza'.

⁶⁰Ni'r byechuë', buzechu zxibë', len bë'ë zidzj didza', gnë':

—Xan. Cutu uspagu'u lequë' dul-la' ni. Cati' budx bë'ë didza' ni, guttë'.

Saulo rbia ladxë'ë bunách queë' Cristo

8¹⁻³Saulo benë' tsaxón bönni' ni' guludöddë' Esteban.

La' ni'z glua'quë' Esteban bönni' ta'yj ládxi'quë' Dios, ati' yajcáchi'quë' lë'. Szxöni gulabödxë' queë'.

Dza na' sxöni gulabía ládxi'quë' bunách queë' Cristo nacuá' Jerusalén bönni' judío cuta'yeylë'. Lëzca' gdxia ladxë'ë bunách queë' Cristo Saulo. Gyazië' gap nac lu yu'u quequë', ati' gzxönë'

yugu' bönni' len ngul, glu'ë lequë' lidx guia.

Ni'r glaslas gdu luyú Judea len luyú Samaria yelatiz cuguluhuöatë bunách queë' Cristo, ati' guluga'në' Jerusalén lé-gaczë' gbaz na' nasölë'ë Cristo.

Rac Iban qui didza' dxi'a luyú Samaria

⁴Yjaquë' yúgu'të latj bönni' na' glás-lasië', ati' glunë' Iban qui didza' dxi'a. ⁵Ni'r gyijë' luyú Samaria Felipe, bönni' dzaguë' nup na' glaslas, ati' ni' benë' Iban ca nac queë' Cristo. ⁶Guludúb bunách ni', ati' gdu ládxi'quë' guluzé nagquë' didza' ru'ë Felipe na', le gulayönnë' xtidzë'ë len gualé'inë' le tac bë' runë'. ⁷Cni guc, le benë' ga gulurtj zian bö' xöhui' yu'ugac bunách, ta'bödxya'a zidzj, ati' guluhuöác zian nup te'i huë' nácú'n bin len nup cuta'zá'. ⁸Cni guc, guludziji bunách yödz ni'.

⁹Zoë' ni' Simón, bönni' zi'al guquë' bönni' udzá' unë ya'a lu yödz na', len gzxi' yé'inë' bunách Samaria na', gnë' lëczë' naquë' bönni' nác-tërë' zxön. ¹⁰Guluzëtsca naggac bönni' ni' yúgu'të bunách, ga rguel-la' yugu' bönni' ca'z ga rdxintë yugu' bönni' blau, gulanë': "Bönni' ni, dë lu në'ë yöl-la' huac zxön queë' Dios." ¹¹Cni guc, glunë' lë' ba la'n, le xtsey nazí' yé'inë' lequë' len yöl-la' udzá' unë ya'a queë'.

¹²Cati' gulayeylë' Iban runë' Felipe qui didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios len ca nac queë' Jesucristo, ni'r guladilë' nis, bönni' len ngul. ¹³Ni'r gyejlë'ë ca' Simón na', len bdilë' nis, ati' gdálen-teczë' tsaxón Felipe na'. Cati' blé'inë' yugu' yöl-la' huac zxön len le tac bë' runë' Felipe, bubannë' Simón na'.

¹⁴Cati' gulayönnë' ca guc lë ni gbaz na' nasölë'ë Cristo nacu'ë Jerusalén, chnazí' lu na'gac xtidzë'ë Dios bunách luyú Samaria, ni'r gulasölë'ë ni' Pedro len Juan. ¹⁵Cati' guladxinë' ni' Pe-

dro len Juan na', gululidzè' Dios uláz quegac bunách ni' ta'yejlè' Cristo quiè dusóalenè' lequè' Dios Bò' La'y. ¹⁶ Ga bdxintè' dza na', cutu rdxíninè' quequè' Dios Bò' La'y. Nadílgaczè' nis quiè lac-què' tuz len Xanru' Jesús. ¹⁷ Ni'r gulaxóa na'què' bunách Samaria na' Pedro len Juan na'. Gululidzè' Dios, ati' dusóalenè' lequè' Dios Bò' La'y.

¹⁸ Cati' blé'inè' Simón, bönni' udzá' na', le guc cati' gulaxóa na'què' bunách ni' gbaz na' nasólè'è' Cristo, dusóalenè' lequè' Dios Bò' La'y, gu'nnè' quíxjè' lequè' dumí, ¹⁹ rè' lequè':

—Benn ca' quia' yöl-la' huac ni, quiè cati' gxoá na'a nútí'tèz bunách, dusóalenè' nu na' Dios Bò' La'y.

²⁰ Ni'r gudxè' lè' Pedro, rnè':

—Nit tsaxón len li' dumí quiu', le ráquinu' len dumí gdél-li'nu' yöl-la' huac queè' Dios. ²¹ Cutu nacu' lsaca' gutsu'u lè ni, le cunác dxi'a icj láchxi'da'u lahuè' Dios. ²² Bubi'i ladxu'u ca nac huia'dò' ni runu', len gúta'yu lahuè' Dios, nazx ca' unít lahuè' li' ca nac lè ni rza' ladxu'u. ²³ Rlé'ida' nabagu'u xzguia' len nadzunu' lu yal-lj qui tu' xòhui'.

²⁴ Ni'r bubi'è' didza' Simón na', rè' lequè':

—Gul-lidzè' Dios, gáta'yuli' lahuè' Xanru' ni'a quia' cui gac quia' nitú lè na' chgnali'.

²⁵ Cati' budx glunè' Ina' lau queè' Cristo lu yödzt ni' Pedro len Juan na', len gulaguíxjò'è' xtídzè'è' Dios, glunè' ca' lban qui didza' dxi'a gap nacuá' zian ladzquè' bönni' Samaria, ati' gdöd ni' yhuòjquè' Jerusalén.

Felipe len bönni' Etiopía

²⁶ Ni'r bé'lenè' Felipe didza' gbaz la'y queè' Xanru', gudxè' lè':

—Gyas len gyeaj zaca' ga rdöd gbidz beo' ziaq, gdxinu' ga ni' rla'a nöz zeaj Jerusalén zeajtè yödzt Gaza, nöz na' rdöd lu latj ca'z.

²⁷ Ni'r gyu'è nöz Felipe na', zijè'. La' nöz ni' yajtsaguè' bönni' Etiopía, naquè' bönni' huödx. Luyú Etiopía naquè' blau launu Candace, ngul rna bé'ínu bunách Etiopía na', len yu'u lu në'è yúgu'tè yöl-la' tsahui' queènu dzò' lidxnu. Gyi-jè' Jerusalén bönni' ni quiè gyij ladxè'è' Dios. ²⁸ Na'a, zhuòjè' ladzè', rò'è lu carreta queè', len rulabè' le nayúj lu guich ca gnè' Isaías, bönni' bē'è didza' uláz queè' Dios. ²⁹ Ni'r Dios Bò' La'y gudxè' Felipe na':

—Gbiga' ga zeaj carreta na', len gyeaj-jlen lei.

³⁰ Cati' chgbiguè'è' ni' Felipe, byönnè' ru'è didza' bönni' huödx na', rulabè' le nayúj lu guich ca gnè' Isaías, ati' gudxè' lè':

—¿Naru' réjni'nu' lè na' rulabu'?

³¹ Bubi'è' didza' bönni' Etiopía na', gnè':

—¿Nacx gac tséjni'da' chqui' nutu nu zoa uzejni'i neda'?

Ni'r gúta'yuè' lahuè' Felipe cuenè' len có'lenè' lè' tsaxón lu carreta na'.

³² Lè na' nayúj lu guich rulabè', rna cni:

Ca bö'cu' zxíla'dau',

Gulaché'è' Lè' quiè ludöddè' Lè',

Len ca bö'cu' zxíla'dau',

Cutu rnèba' cati' nu rchugu lítsa'ba',

Ca' benè' Lè', cutu bsalj ru'è gnè'.

³³ Guluca'nè' Lè' ca'z,

Len cutu glu'è latj nu cuequi xbey Lè'.

¿Nuzxa caz gac quixjò' xzguia' nabága'-gac bunách uládz queè'?

La' légaczè' guludöddè' Lè'.

³⁴ Gnabnè' Felipe bönni' huödx na', rè' lè':

—Ráta'yua' lau' quíxjò'i'nu' neda'.

¿Nuzxa qui gnè' cni bönni' na' bē'è didza' uláz queè' Dios? ¿Naru' queèczè', o qui nu yubl?

³⁵ Ni'r la' didza' niz bguel-lè'è Felipe, gdíxjò'i'nè' lè' didza' dxi'a ca nac queè' Jesús. ³⁶ Cati' ni' yu'luquè' nöz zjaquè',

guladxinë' ga dë nis, ati' rë' Felipe bönni' huödx na', rnë':

—Byutsca'. Ni dë nis. ¿Naru' huactsa gdila' nis?

³⁷ Felipe gudxë' lë':

—Chqui' réjlë'u gdu ladxu'u, huac gdilu' nis.

Lë' bubì'ë didza', rnë':

—Réjlë'a Jesucristo, naquë' Zxi'në' Dios.

³⁸ Ni'r benë' ga gzoa dxiz carreta queë' na', ati' guluhuötjë' groptë', ya-jtsazquë' lu nis. Ni'r Felipe buquilë' bönni' huödx na' nis. ³⁹ Cati' guluru-jë' lu nis, buchë'ë Felipe Dios Bò' La'y, ati' cutur blé'inë' lë' bönni' huödx na'. Ni'r buguel-lë'ë xnözë', zhuöjë' rudzi-jnë'. ⁴⁰ Cati' chráquibe'inë' Felipe, zoë' lu yödz Azoto. Gdödë' yúgu'të yödz ni', ati' benë' lban qui didza' dxi'a, ga bdx-intë' yödz Cesarea.

Saulo ruhuöaquë' queë' Cristo

9 Ni' ruzeynë' ba nadx nup ta'yej-lë' Xanru' Saulo, gu'nnë' gdödcdë' lequë'. Quië gunë' cni bdxinë' lahuë' bxuz blau ² len gnabnë' lë' guich uná bë' le tsju'ë lauquë' bönni' uná bë' que-gac yu'u gap tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío nacu'ë Damasco, ati' chqui' utsajxaquë'ë ni' yugu' bönni' len ngul ta'yejlë'ë Jesús, gac gchë'ë lequë' nadzunquë' lu yödz Jerusalén. ³ Tsal ni' yu'ujuë' nöz Saulo len nup nacua'len lë', zjaquë', len cati' chzoa la'dxinë' Damasco, tu tsalz buzeni'tsca yení' za' luzxbá, le buzeni' ga ni' zjaquë'. ⁴ Ni'r gdzö'ë lyu Saulo, len byönnë' chi'i nu rë lë':

—Saulo, Saulo, ¿bizx quië rbia ladxu'u neda'?

⁵ Gnabnë' Lë' Saulo, gnë':

—¿Nuzxa li', Xan?

Lë' gnë':

—Neda' Jesús, nu rbia ladxu'u. Run zi' cuinu', rdá'bagu'u neda'. Rac quiu'

ca na' rac queëba' bëdx, run zi' cuimba' rchégu'ba' yag tuchi' tundë'-ba' zi'.

⁶ Ni'r gzxiztsquë', gúdxinë' Saulo, gnë':

—Xan, ¿bizxa rë'nnu' guna'?

Xanru' gudxë' lë':

—Gyas len gyaz lu yödz, ati' ni' gsöla'a quiu' nu guië li' le ral-la' gunu'.

⁷ Gládxinë' bönni' na' zjáclenë' Saulo, le gulayönnë' chi'i na', zal-le nutu nu gualé'inë'. ⁸ Ni'r böasë' luyú Saulo, len cati' gxa' yöj lahuë', cutu ca' rlé'inë'. Qui lë ni na' gulaguel-lë'ë në'ë, len gulachë'ë lë' Damasco. ⁹ Gzoë' ni' tsonn dza nachúl lahuë', len cutu bi güi' gdahuë'.

¹⁰ Zoë' ca' Damasco Ananías, bönni' rejlë'ë Cristo, ati' Xanru' buluí' lahuë' ga zoë' ca tu lu yël bëhcál, len gudxë' lë':

—Ananías.

Lë' bubì'ë didza', gnë':

—Ni zoa', Xan.

¹¹ Xanru' gudxë' lë':

—Gyas, len gyeaj ga nac la' nöz na' nazí' lei Nöz Li, ati' lu yu'u lidxë' Judas gnab didza' queë' Saulo, bönni' Tarso. Lu yu'u na' rulidzë' Dios. ¹² Chblé'inë' bönni' ni ca tu lu yël bëhcál zë'ë tsazië' ga zoë' bönni' lë' Ananías, len gxoá në'ë lë' quië huöalj yöj lahuë'.

¹³ Ni'r bubì'ë didza' Ananías, rë' Lë':

—Xan, zian nup chgulaguixjöi' neda' ca runë' bönni' ni, zian le nac dö' nu'ë le benë' quegac bunách ta'yejlë' Li', nacu'ë Jerusalén. ¹⁴ Zë'ë ca' ni, dë lu në'ë uláz quequë' bxuz uná bë' sönë' yúgu'të nup tu'lídz Dios len lau' Li'.

¹⁵ Ni'r Xanru' rë' Ananías na', rnë':

—Gyeaj, le gröcza' neda' bönni' ni quië gunë' lban ca nac quia' laugac bunách gza'a, len lauquë' bönni' ta'ná bé'inë' lequë', lenca' laugac bunách Israel. ¹⁶ Ului'ida' lë' le zian le saca' qui'ë uláz quia' neda', gunë' xchina'.

¹⁷ Ni'r gyijë' ni' Ananías, ati' gyazië' yu'u len bxoa në'ë Saulo, rë' lë':

—Böcha'a Saulo, Xanru' Jesús, Nu na' bului' lahui la' nöz ga ni' za'u, bsölë'ë neda' quië huöalj yöj lau' len dusóalenë' li' Dios Bö' La'y.

¹⁸La' ni'z gulaguíndj lu yöj lahuë' le nac ca xlácuba' bö'l, ati' la' böaljté yöj lahuë'. Ni'r gyasë' Saulo, len bdilë' nis. ¹⁹Gdöd ni' gdahuë' len böac ladxë'ë. Ca chop tsonn dza gzóalenë' bönni' ta'yejlë'ë Cristo nacu'ë Damasco.

Runë' Iban Saulo lu yödz Damasco

²⁰La' gzu lautë' Saulo runë' Iban queë' Cristo gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, rnë':

—Jesúscz naquë' Zxi'në' Dios.

²¹Gulubannë' yúgu'të bönni' ni' ta'yönnë' lë', ta'në':

—¿Naru' clëg bönni' ni bönni' na' busnitië' nup nacua' Jerusalén, tu'lídz Dios lu lë' Jesús? Quië gunë' cni bidë' ca' ni quië gchë'ë lequë' nadzunquë' lauquë' bxuz uná bë'.

²²Bdipr ladxë'ë Saulo, len benë' ga gulabö'ë baguí'i bönni' judío nacu'ë Damasco, bului'inë' lequë' Jesúscz naquë' Cristo, bönni' na' tunë' löz duná bé'inë' lequë'.

Rulé' Saulo lu na'quë' bönni' judío

²³Cati' chgdöd zian dza, glun xtídzza'quë' bönni' judío ni' ludöddë' Saulo. ²⁴Rël len të dza gulabö' nisië' lë' bönni' judío ga nu ryaz zö'ö run chi'i yödz na' quië ludöddë' lë', san gúquibe'inë' Saulo le të'nnë' lunë' queë'. ²⁵Ni'r gulaguel-lë'ë Saulo chdzö'l bönni' ta'yejlë'ë Cristo, ati' gulagu'ë lë' tu lu bdö'a zxön naga' du, len guluzötjë' lë' ni'l lu zö'ö run chi'i yödz na'.

Rudxinë' Saulo Jerusalén

²⁶Cati' budxinë' Saulo Jerusalén, gu'nnë' tsjenë' tsaxón bönni' ni' ta'yejlë'ë Cristo, san gládxinë' lë' yúgu'të', le cuta'yejlë'ë rejle'ë Cristo

Saulo na'. ²⁷Ni'r gdë'l-lë'ë Saulo Bernabé, len bchë'ë lë' ga na' nacu'ë gbaz nasölë'ë Cristo. Gdíxjöi'në' lequë' ca na' guc queë' Saulo, blë'inë' Xanru' la' nöz, ati' bé'lenë' lë' didza' Xanru'cz, len ca na' benë' Saulo lu yödz Damasco, len yö'l-la' rugu ladx'i' benë' Iban ca nac queë' Jesús. ²⁸Ni'r gzóalenë' lequë' Saulo lu yödz Jerusalén, ati' gdálenë' lequë'. ²⁹Lu yö'l-la' rugu ladx'i' benë' Iban Saulo ca nac queë' Xanru', len gdíl-lenë' didza' bönni' judío tu'ë didza' griego, ati' lequë' gulazú gulabö'ë ludöddë' lë'. ³⁰Cati' gláquibe'inë' lë ni bóchi'ru' ta'yejlë'ë Cristo, gulachë'ë Saulo lu yödz Cesarea, ati' gulasölë'ë lë' Tarso, le nac ladzë' Saulo.

³¹Ni'r guc dxi'a quegac yúgu'të cö' bunách queë' Cristo, nacua' gdu luyú Judea, len luyú Galilea, len luyú Samaria, ati' guladíp ladx'i'quë'. Gulacu'ë lu yö'l-la' radxi quequë' Xanru', ati' gulayanë' le gúclenë' lequë' Dios Bö' La'y.

Pedro ruínë' Eneas

³²Yetú le guc, cati' yajyúë' yugu' bóchi'ru' Pedro, bdxinë' ga nacu'ë bönni' ta'yejlë'ë Jesús lu yödz Lida. ³³Yajxaquë'ë ni' bönni' lë' Eneas, chguc xunu' iz dë' ré'inë' nacu'në' bin. ³⁴Pedro gudxë' lë':

—Eneas, ruínë' li' Jesucristo. Gyas len btub xta'u.

La' gyastë' Eneas na'. ³⁵Gulale'i lë' yúgu'të nup nacua' yödz Lida, len yödz Sarón, ati' guluhuöaquë' queë' Xanru', ta'yejlë'ë Lë'.

Ratnu Dorcas len rubannu

³⁶Yetú ca' le guc, lu yödz Jope zoanu ngul réjlë'nu Cristo, lënu Tabita, len ca nac didza' griego lënu Dorcas. Bennu zian le nacgac dxi'a len le taclen bunách yechi' ngul ni. ³⁷Le guc dza ni', güi'ínu Dorcas na' len gutnu. Gdöd gulaguibnu

lënu, gulaguixjê'-nu tu lu yu'u ga nac buróp cuia. ³⁸Le dë gal-la'z ga na' dë yödZ Jope yödZ Lida ga na' zoë' Pedro, gulayönnë' zoë' ni' Pedro bönni' Jope na' ta'yejlë'ë Cristo, ati' qui lë ni na' gulasölë'ë ga zoë' chopë' bönni', gláta'yuë' lahuë', të' lë':

—Cutu tseyynu' guidu' queëtu'.

³⁹Ni'r la' gyastë' Pedro, zéajlenë' lequë'. Cati' bdxinë' ni', la' gulachë'të' lë' ga nac lu yu'u ga dënu ngul nat na'. Ni'r guludubnu gdu cuitië' ngul uzëb, ta'hödxnu len tu'lui'inu lë' lari' quequë' bönni' len ngul, yugu' le bennu Dorcas cati' ni' zóalennu lecnu. ⁴⁰Ni'r bubijë' ni'l yúgu'të nup nacua' ni' Pedro, ati' buzechu zxibë', rulidzë' Dios. Ni'r bueycjë' ga dënu Dorcas na', gnë':

—Tabita, gyas.

La' buxa'të yöj launu Dorcas. Cati' blé'inu-në' Pedro, la' gyástënu, grö'nu. ⁴¹Gdel-lë'ë na'nu Pedro, buchisë'-nu. Ni'r bulidzë' bönni' na' ta'yejlë'ë Jesús, len yugu' ngul uzëb na', ati' buschinë'-nu lauquë' Dorcas na', nabannu. ⁴²Ca guc lë ni gzë didza' gdu lu yödZ Jope, ati' gulayejlë' Xanru' bunách zian. ⁴³Zian dza buga'në' Pedro yödZ Jope na' lu yu'u lidxë' Simón, bönni' runë' tsahui' guid zxa bëdx.

Le benë' Pedro lidxë' Cornelio

10 Zoë' Cesarea bönni' lë' Cornelio, nacu'ë lu në'ë tu gayu'ë bönni' rjaquë' gdil-l, nazí' laquë' Bönni' Italia Rjaquë' Gdil-l. ²Rej ladxë'ë Dios Cornelio na' len rádxinë' Lë', ati' nungac lë' tsaxón yúgu'të bunách nacua' lidxë'. Dumí zian runödzjë' le raclen bunách yechi', len rulídztezçë' Dios. ³Gdu rdöd xhuö blé'inë' Cornelio ca tu lu yël bëhcál, ryazië' ga zoë' gbaz la'y queë' Dios, len rë' lë':

—Cornelio.

⁴Gúdxinë' Cornelio. Buyüë' gbaz la'y na', len gudxë' lë':

—¿Bizxa rnau', Xan?

Gudxë' lë' gbaz la'y na', rnë':

—Dios ryönnë' le rulidzu'-në', len nözcznë' ca runu', ráclenu' bunách yechi'. ⁵Na'a, gsóla'cu'-në' bönni' tsjaquë' yödZ Jope tsajlidzquë' bönni' lë' Simón, zoa yetú lë' Pedro. ⁶Bönni' ni zoë' lidxë' bönni' runë' tsahui' guid zxa bëdx. Bönni' ni, lëzca' lë' Simón, ati' zoa lidxë' ra' nis zxön. Pedro na' guië' li' le ral-la' gunu'.

⁷Cati' chbuzë'ë gbaz la'y na' bé'lenë' lë' didza', bulidzë'-bi' Cornelio chopbi' bi'i huen dxin queë' len tuë' bönni' rijë' gdil-l rej ladxë'ë Dios, dzaguë' bunách nacua' lidxë' Cornelio. ⁸Cati' budx gdíxjöi'në' lequë' yúgu'të le guc, bsölë'ë lequë' yödZ Jope.

⁹Dza buróp, tsal ni' yu'uquë' nöZ, len ta'dxinë' gal-la' ga dë Jope na', la' ni'z grenë' Pedro cju'u quië ulidzë' Dios, ni' nac gdu huagbídZ. ¹⁰La' na'z rdunë' Pedro len gu'nnë' gahuë', san tsal ni' tu'pé'ë queë', blé'inë' le nac ca tu lu yël bëhcál. ¹¹Blé'inë' nayálj luzxbá len ruhuójt ga zoë' tu le nac ca lari' guitsa' zxön, naga' idáp la'a. ¹²Lahui lari' na' dxiacba' böa' guixi' gza'a nacua' tap ni'a na'cba', len böa' ta'yj lë'cba' lyu, len böa' zoa xilcba'. ¹³Ni'r byönnë' chi'i nu rë' lë':

—Pedro, gyas. Bdödi-cba' len gdagu.

¹⁴Bubi'ë didza' Pedro, rnë':

—Cutu, Xan. Gatga gdahua' le cural-la' gágutu' o le cunác dxi'a.

¹⁵Le buróp lzu byönnë' chi'i nu na' gudx lë':

—Le nunë' dxi'a Dios, cutu gnau' qui: “Cunác dxi'a”.

¹⁶Tsonn lzu guc cni, ati' ni'r la' buëptë luzxbá lari' zxön na'. ¹⁷Tsal ni' rö'ë baguí' Pedro, rza' ladxë'ë bizxa rë'ni gna lë na' blé'inë' ca tu lu yël bëhcál, guladxinë' ra' yu'u bönni' na' nasölë'ë lequë' Cornelio, ta'nabë' gazx zoa lidxë' Simón na'. ¹⁸Cati' guladxinë' ni', gululidzë' nup nacua' yu'u na', len gulan-

abnë' lequë' chqui' zoë' ni' bönni' lë' Simón, zoa yetú lë' Pedro. ¹⁹Tsal ni' rza' ladxë'ë Pedro ca nac lë na' blé'inë', gudxë' lë' Dios Bò' La'y, gnë':

—Byutsca'. Chguladxinë' ni tsonnë' bönni', tu'guiljë' li'. ²⁰Gyasch na'a. Bötj znan yu'u. Cutu gac chop ladxu'u tséajlenu' lequë', le nasöla'a lequë' neda'.

²¹Ni'r bötjë' Pedro znan yu'u ga na' naculé bönni' na' nasölë'ë Cornelio, len gudxë' lequë':

—Neda' bönni' ruguiljli'. ¿Bizxa huen za'li' ni?

²²Gulubi'ë didza', të' lë':

—Nasölë'ë netu' Cornelio, bönni' naculé lu nëë bönni' rjaquë' gdil-l. Naquë' bönni' tsahui', len rádxinë' Dios. Tunë' ba la'n bönni' ni len nadxi'icnë' lë' yúgu'të bönni' judío. Yetú ca' le guc, bé'lenë' lë' didza' gbaz la'y queë' Dios, gudxë' lë' gsölë'ë nu dulídz li' guidu' lidxë' quië yönnë' didza' gu'u.

²³Ni'r glu'ë lequë' lu yu'u Pedro len bë'ë ga la'cu'ë. Cati' za' rení yetú dza, gyasë' Pedro, ati' gyéajlenë' lequë'. Glunë' lë' tsaxón la'quë' bóchi'ru' naculé Jope na'.

²⁴Dza bunn ni', guladxinë' Cesarea. Chzoë' rbözë' lequë' Cornelio, len chnutubë' lidxë' yugu' di'a dza queë', len yugu' böchi' lzë'ë nadxi'irnë'. ²⁵Cati' gyazië' Pedro lö'a, brujë' yu'u Cornelio, yajtsaguë' lë'. Byechuë' xni'ë Pedro len gyij ladxë'ë lë' ca runru' queë' Dioscz. ²⁶Pedro buchisë' lë', len gudxë' lë':

—Gyas. Lëz bunách yödzyú naca' ca naculé li'.

²⁷Ni' tui'zë' ca' didza', gyaztë' yu'u Pedro, len yajxaquë'ë nudubgac ni' bunách zian. ²⁸Ni'r gudxë' lequë' Pedro, rnë':

—Lbi'ili' nóziczli' ca rna bë' zxba queë' Moisés, cural-la' gunë' bönni' judío tsaxón o tsázlenë' bönni' gza'a. Na'a, Dios bului'inë' neda' cutu ral-la' gnia' queë' nitüë' bönni' naquë' ca'z o

cunaquë' dxi'a. ²⁹Qui lë ni na' cati' bulidzli' neda', la' bidtea', len cutu guc chop ladx'a. Rnaba' na'a, ¿bizx quië na' bulidzli' neda'?

³⁰Ni'r bubí'ë didza' Cornelio, gnë':

—Chguc tap dza ca hora zoaru' na'a, gdu rdöd xhuö, cati' ni' runa' gubás len rulidza'-në' Dios lu yu'u lidxa' ni, blé'ida'-bi' bi'i bönni' ra'bán nacubi' lari' ryëp yös yení, dului' laubi' neda'. ³¹Cni gudxbi' neda': “Cornelio. Dios ryönnë' le rulidzu'-në', len nöznë' ca runu', ráclenu' bunách yechi'. ³²Na'a, gsölu'u lu yödZ Jope nu tsajlídZ bönni' lë' Simón, zoa yetú lë' Pedro. Bönni' ni zoë' lidxë' bönni' runë' tsahui' guid zxa bëdx, len lë' ca' Simón. Zoa ra' nis zxon lidxë' bönni' ni. Cati' gdxinë' ga zu' Pedro na', güi'lenë' li' didza'.” ³³Cni guc, la' bsóla'tea' nu tsajtlj li', ati' dxi'a benu' bidu' ga zoatu' ni. Qui lë ni na' zoatu' ni yúgu'tëtu', nudubtu' lahuë' Dios quië uzé nagtu' yúgu'të le gna bé'inë' li' Dios gui'u netu'.

Didza' bë'ë Pedro lidxë' Cornelio

³⁴Ni'r gzu lahuë' Pedro ru'ë didza', rnë':

—Le nactë réjni'da' na'a, cutu ruyuzë' yöl-la' rnëz quegac bunách Dios, san tuz nunë' rë'u. ³⁵Rdzag ladxë'ë bunách gdtë yödzyú Dios, nup na' tadxi Lë' len tun le nac dxi'a. ³⁶Bsölë'ë xtidzë'ë Dios ga nacua' bunách Israel, len bsölë'ë nu ben lban qui didza' dxi'a, le run ga rac dxi'a quegac bunách, lë na' bdxin queëru' lu në'ë Jesucristo. Lëczë' naquë' Xanru' yúgu'tëru'. ³⁷Lbi'icizli' nózili' lë na' guc luyú Judea, le gzu lau guc luyú Galilea gdöd benë' lban Juan quië la'díl bunách nis. ³⁸Nózili' ca benë' Dios le guc queë' Jesús, bönni' Nazaret. Bsölë'ë queë' Dios Bò' La'y len yöl-la' huac queë'. Nózili' ca na' gdë' Jesús, runë' le nac dxi'a, len ruúnë' yúgu'të nup gulazaca' gulagu'i lu na' tu' xohui'. Cni

benë', le gzóalenë' Lë' Dios. ³⁹Na'a, netu' runtu' lna' lau qui yúgu'të lë na' benë' Jesús luyú Judea len lu yödZ Jerusalén, len ca na' guc, guludöddë' Jesús, guludé'ë Lë' lë'i yag cruz. ⁴⁰Ni'r Dios buspanë' Lë' cati' guc tsonn dza natië', len benë' ga bulu' lahuë' ga zoatu' netu'. ⁴¹Cutu bulu' lahuë' laugac yúgu'të bunách, san lautu' netu' bulu' lahuë'. Dios gröë' netu' dza ni'të quië guntu' lna' lau queë' Jesús, ati' giui' gdágulenu' Lë' tsaxón gdöd bubanë' lu yöl-la' gut. ⁴²Gna bé'inë' netu' Dios guntu' lban laugac bunách, ati' runtu' lna' lau queë' Cristo, naquë' Nu buzoaczë' Dios quië cuequi xbeynë' nup nabangac len nup chnatgac. ⁴³Lëzca' glunë' lna' lau queë' Jesús yúgu'të bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, gulané': "Yúgu'të nup la'yeylë' Lë', Dios unít lahuë' dul-la' nabá-ga'quë' ni'a qui le benë' Lë'."

Dusóalenë' bunách gza'a Dios Bö' La'y

⁴⁴Ni' rui'zë' cni didza' Pedro, la' bdxintë' Dios Bö' La'y, dusóalenë' lequë', yúgu'të nup ni' ta'yöni lban runë' Pedro. ⁴⁵Gulaná' badxë' bönni' judío ta'yeylë'ë Cristo, nup na' guladxín ni' tsaxón len Pedro, le dusóalenë' bunách ni' cunacgac judío Dios Bö' La'y, nasölë'ë Lë' Dios Xuz. ⁴⁶Cni glunë' le gulayönnë' tu'ë didza' yubl, len tunë' Dios zxön bönni' gza'a na'. ⁴⁷Ni'r bë'ë didza' Pedro, gnë':

—¿Naru' huactsa nu gna be'i bunách ni cui la'díl nis? Nac bë' dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y, ca na' dusóalenë' ca' netu'.

⁴⁸Gna bë'ë Pedro la'dilë' nis le nazí' lu na'quë' lë' Xanru' Jesús. Ni'r gláta'yuë' lahuë' Pedro bönni' ni' ugá'nlenë' lequë' ca chop tsonn dza.

Didza' bë'ë Pedro laugac bunách queë' Cristo nacu'ë Jerusalén

11 Gulayönnë' gbaz nasölë'ë Cristo len bóchi'ru' nacu'ë luyú Judea ca na' gulazí' lu na'quë' xtidzë'ë Dios bönni' cunacquë' judío. ²Cati' budxinë' Pedro Jerusalén, guladíl-lenë' lë' didza' bóchi'ru' judío. ³Glë' Pedro:

—¿Bizx quië yjitslenu' bönni' cunacquë' judío, len gdágulenu' lequë' tsaxón?

⁴Ni'r gzu lahuë' Pedro rguíxjöi'në' lequë' gdu'të lë na' guc, ⁵rnë':

—Gzoa' lu yödZ Jope, len cati' ni' rulidza'-në' Dios, blé'ida' ca tu lu yël bëhcál tu le bului'inë' neda' Dios. Blé'ida' bö'tj bruj luzxbá tu le nac ca lari' guitsa' zxön, naga' idáp la'a, ati' bdxin ga na' zoa'. ⁶Cati' ni' ruyúa' lei quië glé'ida' le dxia lahuil, blé'igacda'-ba' böa' guixi' nacuá' tap ni'a na'cba', yugu' böa' guixi' snia', len böa' ta'yj lë'cba' lyu, len böa' zoa xilcba'. ⁷Byönda' chi'i nu gudx neda': "Pedro, gyas. Bdödi-ba' len gdagu." ⁸Ni'r gudxa'-në': "Cutu, Xan. Gatga gdahua' le cural-la' gágutu', o le cunác dxi'a." ⁹Ni'r le buróp lzu bulídz neda' chi'i luzxbá na', gudx neda': "Le nunë' dxi'a Dios, cutu gnau' qui: cunác dxi'a." ¹⁰Tsonn lzu guc cni, ati' ni'r la' buëptë luzxbá gdu'të lë na' blé'ida'. ¹¹La' ni'z guladxintë' ra' yu'u ga na' zoa' tsonnë' bönni', narujquë' yödZ Cesarea, nasölë'ë lequë' bönni' lë' Cornelio. Dudiljquë' neda'. ¹²Dios Bö' La'y gudxë' neda': "Gyeajlen lequë', cugác chop ladxu'u." Lëzca' gulazá'lenë' neda' tsaxón izxoptë' bóchi'ru' ni, gyeajtu' Cesarea ati' gyaztu' lidxë' bönni' zoë' ni'. ¹³Bönni' ni' gdíxjöi'në' netu' ca na' blé'inë', bdxinë' gbaz la'y queë' Dios lu yu'u lidxë'. Gzuinë' lahuë' len gudxë' lë': "Na'a gsóla'cu'-në' bönni' tsjaquë' yödZ Jope, tsajlidzquë' Simón, zoa yetú lë' Pedro. ¹⁴Bönni' na' güi'lenë'

li' didza' nac gac uláu' li' len lulá ca' yúgu'tè bunách nacuá' lidxu'." ¹⁵Cati' ni' gzu lahua' ru'lena' lequè' didza', dusóalenè' lequè' Dios Bö' La'y ca na' dusóalenè' rë'u zí'atél. ¹⁶Ni'r yajneyda' didza' na' bē'è Xanru', gnè': "Le nactè Juan buquilè' bunách nis lu nis, san lbi'ili', gac queèli' le rulu'z yöl-la' rdil nis na', dusóalenè' lbi'ili' Dios Bö' La'y." ¹⁷Qui lè ni na', chqui' Dios bsölè'è quequè' Dios Bö' La'y, la' tuz ca benè' queèru' rë'u réjlè'ru' Xanru' Jesucristo, çnúxatè neda' gna bé'ida'-nè' Dios?

¹⁸Ni'r, cati' gulayönnè' lè ni, gulacuá' dxie' len gulagu'è Dios yöl-la' ba, ta'né':
—Cni nac, Dios ru'è ca' latj bönni' cunacquè' judío, tu'bí'i ládxi'què' quiè la'dél-li'nè' yöl-la' na'bán gdu.

Ta'yejlè'è Cristo bönni' nacu'è Antioquía

¹⁹Cati' ni' guludöddè' Esteban bönni' judío cuta'yejlè' len gulabía ládxi'què' yezica' bunách ta'yejlè' Cristo, guluzxúndj bunách ni len glaslas zian yödZ luyú Fenicia len luyú Chipre len lu yödZ Antioquía. Ni' glunè' lban qui xtidzè'è Dios, san laugacz bunách judío. ²⁰Gulacuá'lenè' ca' lequè' yugu' bönni' Chipre, len yugu' bönni' Cirene, ati' bönni' ni, cati' guladxinè' Antioquía, gluí'lenè' ca' didza' yugu' bönni' gza'a, glunè' lban lauquè' qui didza' dx-i'a ca nac queè' Xanru' Jesús. ²¹Gzoalen lequè' yöl-la' huac queè' Xanru', ati' gulayejlè' Xanru' bunách zian, len guluhuóac queè'.

²²Cati' bdxin didza' ca guc lè ni, ati' gulayönnè' bönni' queè' Cristo nacu'è Jerusalén, gulasölè'è Bernabé tsijè' Antioquía na'. ²³Cati' bdxinè' Antioquía Bernabé, blé'inè' le ruzá' ladxè'è quequè' Dios, ati' budzijne'. Buchiziè' icj nagquè' la'día'teczè' queè' Xanru' gdu ládxi'què'. ²⁴Naquè' tsahui' Bernabé na' len gdu zóalenè' lè' Dios Bö' La'y, len gdu ladxè'è

rejlè'è Cristo. Ni'a qui lban benè' Bernabé, gulayejlè' Xanru' bunách zian lu yödZ na'.

²⁵Gdöd ni', gyijè' Bernabé yödZ Tarso, yajtiljè' Saulo. Cati' budzölnè' lè', buchè'è lè' Antioquía. ²⁶Gdu ca tu iz gulacu'è ni', tunè' tsaxón bunách queè' Cristo, len tu'sèdnè' bunách zian. Lu yödZ Antioquía na', le zí'al lzu gulazí' laquè' bunách queè' Cristo, nup ni' ta'yejlè' Lè'.

²⁷Dza ni' gularujè' Jerusalén, yjaquè' Antioquía la'què' bönni' tu'è didza' uláz queè' Dios. ²⁸Gzuinè' Agabo, bönni' dza-guè' yugu' bönni' na', len uláz queè' Dios Bö' La'y buzèjni'nè' lequè', gnè':
—Zi'a gac gbin gdu'tè yödZlyú.

Guc gbin na' cati' ni' rna bē'è Claudio, bönni' Roma. ²⁹Ni'r gulazí' lu na'què' bönni' ta'yejlè'è Cristo nacu'è Antioquía la'sölè'è tsca le dèZ qui queèquè', le gaclen bóchi'ru' nacu'è luyú Judea. ³⁰Cni glunè', ati' lè na' gulunödZjè', gulagu'è lu na'què' Bernabé len Saulo quiè lu'è lei lauquè' bönni' gul tun chi'è bunách queè' Cristo nacu'è Judea.

Tu'döddè' Jacobo len ta'gu'è Pedro lidx guía

12 Dza na' benè' ga gulazönè' la'què' bönni' queè' Cristo Herodes, bönni' rna bē'è, quiè lusaca' zì'è lequè'. ²Gna bé'inè' bönni' guludöddè' Jacobo, böchè'è Juan. Glu'è lè' guía tuchi'. ³Cati' gúquibe'inè' Herodes guladzág ládxi'què' lè ni bönni' judío, benè' ga gulazönè' ca' Pedro. Glac lè ni dza ni' rac lni cati' tahuè' yöt xtil cunazí' xnè'i. ⁴Gdöd gulazönè' Pedro, gulagu'è lè' lidx guía, len guludödè' lè' lu na'què' tap cö' bönni' rjaquè' gdil-l, nacu'è tapè' tu hueaj cö' na', quiè lun chi'è lè'. Yu'u ladxè'è Herodes ubijè' Pedro laugacz bunách töd lni Pascua, lni na' tu'spanè' ca benè' Dios, bubijè' bunách judío luyú Egipto. ⁵Cni guc,

nun chí'igacrè' Pedro lu yu'u lidx guia na', san gululidztec Dios bunách queè' Cristo, ta'nabè' queè' Pedro lahuè' Dios.

Rubijè' Pedro lidx guia Dios

⁶Cati' zi'a gdxin dza yu'u ladxè'è Herodes ubijè' Pedro lidx guia na', la' dzò' ni'z dè' rasiè' Pedro, len nacu'è chopè' bònni' rjaquè' gdil-l cuit lè'è Pedro na', nùga'què' lè' chop du guia. Gulacu'è ga nu ryaz lidx guia na' yela'què' bònni' rjaquè' gdil-l tun chi'è. ⁷Tu tsalz buluf' lahuè' ni' gbaz la'y queè' Xanru', ati' buzeni'tsca yení' lidx guia. Gdanè' cuit lè'è Pedro gbaz la'y na', ati' buspanè' lè' len gudxè' lè':

—Gyash.

Ni'r guluhuédx du guia na' naga' nè'è Pedro. ⁸Gudxè' lè' gbaz la'y na', gnè':

—Bega' lè'u len bda' lölu'.

La' bentè' cni Pedro. Ni'r gudxè' lè' gbaz la'y, mnè':

—Bxoa lari' yenu' len gda len neda'.

⁹Burujè' Pedro, zéajlenè' gbaz la'y na', san cutu ráquibe'inè' nacz le runè' gbaz la'y na'. Gúquinè' yèlz rmeynè'.

¹⁰Cati' chguladödè' ga nacu'è bònni' zi'a len bònni' buróp cò' bònni' na' rjaquè' gdil-l tun chi'è, guladxinè' ga zoa le náquini guia nuséyj ga nu ryaz lidx guia na', le rurúj la' nöz qui yödz. Ga nu ryaz na', racz qui gyalj. Cati' gularujè' ni', gulazé'è ga rdzag yetúr nöz, ati' ni' la' bulá'alentè' Pedro gbaz la'y na'.

¹¹Ni'r ráquibe'inè' Pedro, ati' lu icj ládx-i'dau'zè' gnè':

—Na'a chnözda' le nactè bsölè'è Xanru' gbaz la'y queè', len buslé' neda' lu nè'è Herodes, len lu yúgu'tè le glè'nnè' lunè' quia' bònni' judío.

¹²Tsal ni' yu'è nöz Pedro, rza' ladxè'è ca nac lè na' guc, ati' bdxinè' lidxnu María, xna'bi' Juan, bi'i na' zoa yetú labi' Marcos. Lu yu'u ni nudubgac bunách zian ta'yejlè' Cristo, tu'lidzè' Dios. ¹³Cati' bulidzè' Pedro ra' yu'u lö'a,

brujbi' bi'i ngul lèbi' Rode quiè gnózi'bi' nuzxa na'. ¹⁴Cati' búnbè'bi' chi'è Pedro bi'i ngul ni, lu yöl-la' rudziji queèbi' cutu bsaljbi' yu'u, san jarélu'bi' böajbi' lu yu'u, yajtíxjöi'bi' nup nacua' ni', rnabi':

—Zoè' Pedro ra' yu'u.

¹⁵Ni'r glè' lèbi':

—Rchixi icju'.

Lèbi' tsutsur ben xtídza'bi' nac cni. Ni'r gulanè':

—Clèg lè'. Bxin queè' na'.

¹⁶Tsal na' cutu zoa dxiè' Pedro rulidzè' nup nacua' lu yu'u. Cati' gulasaljè' yu'u, gulanitznè', gualé'inè' lè'.

¹⁷Ni'r bchis nè'è Pedro quiè la'cu'è dxiz, ati' gdxíjjöi'nè' lequè' ca benè' Xanru', bubijè' lè' lidx guia. Ni'r gudxè' lequè':

—Gul-tsajtíxjöi'-cnè' ca' Jacobo len yugu' bóchi'ru' ca na' guc.

Ni'r burujè' ni' Pedro, zijè' ga yubl.

¹⁸Cati' za' rení' dza na', glunè' rusbó bònni' rjaquè' gdil-l nacz guc, cutur yu'è lidx guia Pedro. ¹⁹Ni'r bsölè'è Herodes nup tsajxi'gac Pedro. Cati' cutu guludzölnè' lè', gnabi yudxnè' bònni' na' rjaquè' gdil-l glun chi'è Pedro. Gdöd ni' gna bé'inè' nup guludödi bònni' na' rjaquè' gdil-l. Ni'r gzè'è Herodes luyú Judea, zijè' Cesarea, ati' ni' buga'nè'.

Ca gutiè' Herodes

²⁰Dza ni'z rleynè' Herodes bunách yödz Tiro len Sidón. Zi'al gulasöla' bunách lu xyuè' Herodes na' le byadzj quegac bunách lu xyugac yödz Tiro len Sidón na', san le rleynè' lequè' Herodes, cutur bi ta'sölè'è quequè'. Ni'r glunè' tuz bònni' Tiro len Sidón na' ati' glunè' ga soè' Blasto uné quequè' lahuè' Herodes na'. Naquè' Blasto na' huen dxin nadél-li'nè' latj blau lahuè' Herodes. Glè'nnè' la'dxinè' lahuè' Herodes bönni' Tiro len Sidón na', quiè la'nabnè' lè' ugán' tsahui' didza' bizxj quequè'. ²¹Ni'r bdxie' bè' Herodes dza yönnè' lequè', ati' dza na' grö'è xlatjè' ga rbequi xbeynè'

bi rac, nacué' lari' zaca' ati' benë' lban lauquë'. ²²Ni'r gululidzë' zidzj bönni' na', ta'né':

—Clëg bönni'z ni. Dioscz ni ru'ë didza'.

²³La' na'z la' bët'të' lë' gbaz la'y queë' Xanru' le buzi'ë lëczë' yöl-la' ba ral-la' gac queë' Dios. Ni'r grö'ë bzuga' Herodes na', ati' gutië' le táguba' lë'.

²⁴Ni'r guc lban qui xtudzë'ë Xanru', ati' gulayán nup nazi' lu na'gac lei.

Le zi'al lzu rjenquë' Iban Bernabé len Saulo

²⁵Cati' chguludödë' dumí na' Bernabé len Saulo lu na'quë' bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo nacué' Jerusalén, guluzé'ë ni', yhuöjquë' Antioquía. Gulaché'ë-bi' ca' bi'i Juan, zoa yetú labi' Marcos.

13 Dza na'z gulacu'ë Antioquía bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios len bönni' tu'sëdnë' bunách, nútsa'quë' ladj bunách queë' Cristo lu yödzt na'. Cni lëquë':

Bernabé,

Simón, (lë' ca' Níger),

Lucio, (bönni' Cirene),

Saulo,

Manaén, (bönni' na' gzxónlenë' tsaxón Herodes, bönni' rna bët'ë luyú Galilea).

²Tsal ni' nudubquë' queë' Xanru' len tunë' gubás bönni' ni, gudxë' lequë' Dios Bö' La'y, rnë':

—Gul-bíaj-quë' quizi quia' Bernabé len Saulo quië tsjenquë' dxin na' bulidza' lequë' lunë'.

³Budx glunë' gubás len gululidzë' Dios, ni'r gulaxóa na'quë' chopë' ni, len gulasölë'ë lequë'.

Tunë' Iban luyú Chipre gbaz nasölë'ë Cristo

⁴Ni'r, yjaquë' yödzt Seleucia Bernabé len Saulo, le bsölë'ë lequë' ni' Dios Bö'

La'y, ati' ni' gulabenë' tu lë'i barco le bchë' lequë' ga nac tu luyú bidx lu nis xzön, nazi' lei Chipre. ⁵Cati' guladxinë' ni' lu yödzt Salamina, ni' gulaguíxjö'ë xtudzë'ë Dios gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. Nachë'quë'-bi' bi'i Juan quië gáclenbi' lequë'. ⁶Budx guladödë' gdu gap dë yödztdu' luyú bidx na' lu nis xzön, ni'r guladxinë' yödzt Pafos. Ni' yajxáca'quë' Barjesús, bönni' judío. Naquë' bönni' udzá' rzi' yë'ë, rnë' ru'ë didza' uláz queë' Dios. ⁷Bönni' ni dzaguë' Sergio Paulo, bönni' rejni'i rna bët'ë. Bulidzë' Bernabé len Saulo bönni' rna bët'ë na', le rë'nnë' yönnë' xtudzë'ë Dios. ⁸Ni'r gdá'baguë'ë Bernabé len Saulo bönni' udzá' na', le gu'nnë' gunë' ga cu tsejllë'ë Dios bönni' rna bët'ë. Lë' ca' Elimas bönni' udzá' na', tsca nac xtídza'gac bunách gza'a. ⁹Ni'r buzóa tsutsu lahuë' Saulo, lë' ca' Pablo, gdu zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, ruyúë' Elimas na' ¹⁰len rë' lë':

—Li', bönni' rzi' yë' len bönni' huia'dö', nacu' ca xzi'ncz tu' xöhui' len bönni' curle'i dxi'a yúgu'të le nac tsahui'. ¿Naru' cuzóa dxitsu' ca runu', rdá'bagu'u didza' tsahui' queë' Xanru', len ruzagu'u xnöz nu rë'ni tsejllë' Lë'?

¹¹Na'a, usaca' zi'ë li' Xanru', ati' gchul lau', len cutu glé'inu' gbidz nabáb dza.

La' bchultë lahuë' Elimas na', ati' gdë' na'l ni'l, rguiljë' nuzxa sön në'ë gchë' lë'.

¹²Cati' blé'inë' lë na' guc bönni' na' rna bët'ë, bubannë' ca nac xtudzë'ë Xanru', ati' gyejllë'ë Cristo.

Le glunë' Pablo len Bernabé lu yödzt Antioquía luyú Pisidia

¹³Ni'r guluzé'ë yödzt Pafos na' Pablo len bönni' dzagquë' lë', nacu'ë tu lë'i barco, ati' guladxinë' yödzt Perge luyú Panfilia. Lu yödzt na' bulá'alenbi' lequë' bi'i Juan, böajbi' Jerusalén. ¹⁴Gdöd ni' guluzé'ë Perge na', yjaquë' Antioquía luyú Pisidia. Lu yödzt na', cati' ni' nac dza

la'y quequë' bönni' judío, gulayazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, ati' lu yu'u na' gulabö'ë. ¹⁵ Ni'r bulabë' guich ga nayúj xba queë' Dios bönni' zoë' ni', lenca' le nayúj lu guich ca gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. Gdöd ni' gulasölë'ë nu yjödX Saulo len Bernabé bönni' uná bë' qui yu'u na', gnë':

—Lbi'ili', böchi'tu'. Chqui' ral-la' bi gnali' le uzejni'i netu', gul-në.

¹⁶ Ni'r gyasë' Pablo, len bchis në'ë quië la'cu'ë dxiz, gnë':

—Gul-zë nagli' le gyëpa' lbi'ili', bönni' Israel, len lbi'ili', nul-li' rádxili'-në' Dios. ¹⁷ Xanru' Dios, Nu ta'yj ládxi'-gac bunách Israel, gröczë' xuz xtau'ru' len benë' ga gulayantsquë' cati' ni' nac-queë' bönni' zi'tu' luyú Egipto. Len yöl-la' huac zxön queë' bubijë' lequë' luyú ni'.

¹⁸ Gdu choa' iz bia' blenë' quequë' Dios cati' ni' guladë' gdu luyú bidx lu latj ca'z.

¹⁹ Cati' budx busnitië' gadx cö' yödX gulacuá' luyú Canaán, bunödZjë' quequë' xuz xtau'ru' xyugac bunách ni'. ²⁰ Gdöd ni', le guc gdu ca tap gayuá' yu chiún iz, Dios bucu'ë quequë' bönni' glequi xbeynë' lequë' ga bdxintë zoë' Samuel,

bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios. ²¹ Ni'r gulanabë' lahuë' Dios uzöë' quequë' bönni' gna bë'ë, ati' Dios buzöë' quequë' Saúl, xzi'në' Cis, nababë' di'a dza queë' Benjamín. Gdu ca choa' iz gna bé'inë' lequë' Saúl na'. ²² Gdöd ni' Dios gduë' Saúl na', ati' buzöë' quequë' David quië gna bë'ë. Dios benë' lna' lau queë' David ni, gnë': “Nözda' runë' le rdzag ladxa'a David, xzi'në' Isaí, len gunë' yúgu'të le rë'nda' neda'.” ²³ Ladj xzi'n xsoë' David ni, Dios benë' ga guljë' Jesús quië uslé' bunách Israel, ca na' zí'atël gzx'i' lu në'ë Dios gunë'.

²⁴ Zi'al cati' zi'a glë'ë Jesús, benë' lban Juan laugac yúgu'të bunách Israel quië lubí'i ládxi'gac len la'díl nis bunách ni'. ²⁵ Cati' ni' chzoa udx gunë' lban Juan na', gnë': “¿Nuzxa ráquili' naca' neda'? Cutu naca' Cristo, bönni'

na' ral-la' guidë'. Na'a, gul-yutsca'. Chza' gal-la' gdxinë' ga zoa' ni bönni' na', ati' neda' cutu naca' lsaca' gleycja' lölë' nudë'ë.”

²⁶ 'Lbi'ili', böcha'a, yugu' xzi'n xsoë' Abraham, len nul-li' zoali' ni, rádxili'-në' Dios. Dioscz bsölë'ë queëli' didza' ni quië ulali'. ²⁷ Cutu guluúnbë' Jesús nup nacua' Jerusalén len bönni' ta'ná bé'inë' lequë', len cutu gulayëjni'në' le nayúj lu guich le gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, zal-la' tu'labczë' yugu' didza' ni yugu' dza la'y, san lu yöl-la' curejni'i quequë' glunë' ga butság ca rna didza' ni cati' ni' gulachuguë' queë' Jesús gatië'. ²⁸ Zal-la' cutu budzöli le nabaguë'ë Jesús gatië', gulanabë' lahuë' Pilato gna bé'inë' bönni' ludöddë' Lë'. ²⁹ Cati' budx glunë' queë' yúgu'të le nayúj lu guich ca ral-la' gac queë', guluzötjë' Lë' lë'i yag cruz len gulucachë'ë Lë' yeru ba. ³⁰ Ni'r Dios buspanë' Lë' lu yöl-la' gut, ³¹ ati' zian dza buluí' lahuë' Jesús laugac nup yjaclen Lë' tsaxön cati' ni' gzë'ë Galilea, bdxinë' Jerusalén. Na'a, tunë' lna' lau queë' yugu' bönni' na' laugac bunách.

³² 'Cni nac, lëzca' netu' ni rguíxjöi'tu' lbi'ili' didza' dxi'a ca nac lë na' gzx'i' lu në'ë Dios gunë' quequë' xuz xtau'ru'. ³³ Lë na' gzx'i' lu në'ë quequë' Dios, Lëczë' benë' ga butság queëru', nacru' xzi'n xsoaquë'. Cni benë' cati' buspanë' Jesús, guc ca na' nayúj lu guich ga zoa salmo buróp, le rna cni: “Li' nacu' Xzi'-na'. Neda' buzoacza' Li'.” ³⁴ Ca nac na', Dios buspanë' Lë' lu yöl-la' gut cui nit le gya' gbanë', Lëczë' Dios gnë' cni: “Guna' queëli' le nacgac bica' ba gzx'i' lu na'a lahuë' David.” ³⁵ Qui lë ni na' nayúj ca' lu guich, ga zoa yetú salmo, le rna cni: “Cutu gu'u latj uga'në' bönni' la'y quiu' ga nit le gya' gbanë'.” ³⁶ Le guc queë' David nac bë'. Gdöd benë' dxin laugac bunách uládz queë', ca na' gna bé'inë' lë' Dios, ni'r gutië' ati' gulagu'ë

lë' yeru ba ga nacu'ë xuz xtau'huë', ati' gnit le gya' gbanë'. ³⁷ Na'a, Jesús na', Dios buspanë' Lë', ati' cutu gnit lu yeru ba le gya' gbanë'. ³⁸ Lbi'ili', böcha'a, ral-la' gnózi' lë ni rguíxjöi'tu' lbi'ili'. Dios runít lahuë' lbi'ili' ca nac dul-la' nabága'li' ni'a qui le benë' Jesús ni. ³⁹ Na'a, Dios ruñë' tsahui' yúgu'të nup ta'yejlë' Jesús, rugúë' yugu' dul-la' na' le cugúg ugúa zxba queë' Dios, le bë'ë Moisés. ⁴⁰ Gul-gún chi'i cuinli' na'a cui gac queëli' le nayúj lu guich le gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, rna cni:

⁴¹ Gul-yutsca', lbi'ili', bönni' cutún ba la'n.

Ubánili' san lu yöl-la' curejlë' queëli' gatli'.

Neda' guna' tu dxin dza ni zoali', Ati' zal-la' nu quixjöi' lbi'ili' le ruluí' dxin na', cutu ca' tséjlë'li'.

⁴² Cati' gulurujë' lu yu'u ga na' tu'-dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío Pablo len bönni' na' dzagquë' lë', ni'r gláta'yu lauquë' bunách ni' la'guíxjöi'në' lequë' yugu' lë ni cati' gdxin yetú dza la'y quequë'. ⁴³ Cati' ni' gulurujë' lu yu'u na' bönni' nudubquë' ni', glunë' tsazxón Pablo len Bernabé zian bönni' judío len bönni' nuhuöacquë' judío, bönni' ta'yíj ládxi'quë' Dios. Chopë' ni glú'lenë' lequë' didza', len gulusë'ë ládxi'quë' quië lácteczë' tsutsu, lunë' löz le ruzá' ladxë'ë quequë' Dios.

⁴⁴ Yexunu' gbidz ca' cati' bdxin yetú dza la'y quequë', guludubë' yelati'z cuguluhuöatë bunách lu yödz na' quië la'yönnë' xtidzë'ë Dios. ⁴⁵ Ni'r guluzxë'inë' bönni' judío cuta'yejlë', cati' gulalé'inë' bunách zian na', ati' gulanë' qui didza' ru'ë Pablo, len guladá'baguë'ë lei. ⁴⁶ Ni'r gdu lu yöl-la' rugu ladxí' quequë', glë' yugu' bönni' judío na' Pablo len Bernabé, ta'në':

—Ben bayúdx quíxjöi'tu' lbi'ili' zi'al xtidzë'ë Dios, san le ruca'nli' ca'z didza'

ni, len runi lbi'ili' cutu nacli' lsaca' gdél-li'li' yöl-la' na'bán gdu ni, qui lë ni na', na'a uyeajtu' ga nacua' bunách gza'a. ⁴⁷ Lëzca' cni gna bé'inë' netu' Xanru' Dios guntu' lban queë' Cristo laugac bunách gza'a, nac ca rna didza' na' bë'ë Dios ca nac queë' Cristo, gnë':

Nuzóa' Li' quië gacu' yení' quegac bunách gza'a,

Len gacu' Nu uslá bunách gdu'të yödzlyú.

⁴⁸ Cati' gulayöni didza' ni bunách gza'a nacua' ni', guludzijnë' len gulagu'ë Xanru' yöl-la' ba ni'a qui xtidzë'ë. Gulayejlë' Cristo yúgu'të nup ni' chnunë' quegac Dios gata' quegac yöl-la' na'bán gdu. ⁴⁹ Cni guc, gzë xtidzë'ë Xanru', ati' gulayöni lei bunách yúgu'të yödz nacua' luyú ni'. ⁵⁰ Ni'r gulagú'u yöl-lë'ë yugu' bönni' blau qui yödz ni' bönni' judío cuta'yejlë' na' cui la'lé'inë' dxi'a Pablo len Bernabé. Lëzca' cni gulagú'u yöl-lë'ë ngul blau ni' ta'yíj ládxi'nu Dios. Cni guc, glunë' ga gulabía ládxi'quë' Pablo len Bernabé, ati' gululaguë' chopë' ni ni'l lu xyuquë'. ⁵¹ Ni'r guluquindjë' yu bëchtö da' lalabquë' Pablo len Bernabé le ruluí' nagá'n zxguia' nabága'gac bunách lu yödz na', ati' yjaquë' lu yödz Iconio. ⁵² Guludzijnë' bönni' yödz Antioquía na', bönni' ta'yejlë' Xanru', ati' gzóalenë' lequë' Dios Bö' La'y.

Le glunë' Pablo len Bernabé lu yödz Iconio

14 Cati' guladxinë' Iconio Pablo len Bernabé, gulayazië' tsazxón lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' ni' glu'ë didza'. Cni guc, gulayejlë' Cristo zian bunách judío, lenca' zian bunách gza'a. ² Ni'r gulagú'u yöl-lë'ë la'quë' bönni' gza'a bönni' judío cuta'yejlë', cui la'lé'inë' dxi'a bóchi'ru' ta'yejlë'ë Cristo. ³ Le gulayejlë' Cristo bunách zian na', zian dza gulacu'ë ni' Pablo len Bernabé, ati' lu yöl-la' rugu ladxí' glu'ë xtidzë'ë Dios, le tu'zxöni

ládxi'quë' Xanru'. Lëczë' Xanru' bulu'ë nac gdu'të li didza' tu'ë ca nac le ruzá' ladxë'ë quegac bunách Dios, le bë'ë latj glunë' le tac bë' len le tun ga tu'bani bunách. ⁴Ni'r gularúj chopl bunách lu yöd z na'. La'quë' guladé'ë bönni' judío cuta'yejlë', ati' yela'quë' guladé'ë Bernabé len Pablo, gbaz na' nasölë'ë Cristo. ⁵Ni'r bönni' judío cuta'yejlë' na' len yugu' bönni' gza'a ni' glunë' tuz bönni' ta'ná bé'inë' lequë', ati' gularujë' quië lu'ë dö' quequë' gbaz na' nasölë'ë Cristo len luladxë' lequë' guiöj. ⁶Cati' táquibe'inë' lë ni Pablo len Bernabé, guluxundjë' ni', yjaquë' yöd z Listra len Derbe luyú Licaonia, ati' ni' guladödë' yúgu'të yöd z dau' gdu zbi'il, ⁷gap ni' glunë' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Cristo.

Tu'ladxë' Pablo guiöj lu yöd z Listra

⁸Lu yöd z Listra zoë' bönni' curzë'ë. Rözë' ni' le curza'czë' cati' ni' guljë' len gatga gzë'i ni'ë. ⁹Ruzë' naguë' didza' ru'ë Pablo bönni' ni. Buyúë' lë' Pablo len gúquibe'inë' rejlë'ë Cristo quië huöaquë'. ¹⁰Ni'r bë'ë zidzj didza' Pablo, rë' lë':

—Gzui.

La' gxítitë' bönni' na' len gzë'i ni'ë. ¹¹Cati' gulalé'inë' lë na' benë' Pablo bönni' Listra, gulazú lauquë' tu'ë zidzj didza' lu didza' tu'ë bönni' Licaonia na', ta'në':

—Yugu' dios bönni' ni. Nuhuötjquë' ga zoaru', tu'luí' cuinquë' ca nacquë' bönni'.

¹²Bernabé na', gulané' naquë' Júpiter, ca lë' dios blau quequë', ati' Pablo, gulané' naquë' Mercurio, yetú dios quequë'. Cni gulané' le ru'ë didza' Pablo ca na' ta'në' runë' Mercurio na'. ¹³Ga ni' nacu'ë zoa gdau' qui Júpiter, cuit nöztëz ga ni' ta'yáz bunách yöd z na'. La' bdxintë' ni' bxuz qui Júpiter na', nachë'ë-ba' yugu' bëdx len nu'ë ca' yugu' bregui'

yöj, ati' dzaggac lë' bunách zian. Glë'n-në' ludödcde'-ba' bëdx na' lauquë' Pablo len Bernabé quië la'yíj ládxi'quë' lequë' ca tunë' quegac dios quequë'. ¹⁴Cati' gláquibe'inë' lë ni Bernabé len Pablo, gbaz na' nasölë'ë Cristo, gulachözë'ë lari' nácuquë'. Tu'hui'nnë' le tunë' bönni' ni le cural-la' lunë', ati' gulaxítitë', yajcu'ë gatsj lahui'l bunách zian na', len glu'ë zidzj didza', ¹⁵të' lequë':

—Lbi'ilí' bunách. ¿Bizx quië runli' cni? Lëz bönni' ca lbi'ilí' nactu', len rguúxjöi'tu' lbi'ilí' lë nicz ral-la' uca'n-li', le cunác z ni, quië gáquili' queë' Dios ban. Dios ni benë' luzxbá len yöd zlyú, len nis zxön, len yúgu'të le nacué' tu tu latj na'. ¹⁶Iz chguladód, glun yúgu'të bunách ca rnaz qui queëgac, ati' Dios cutu buzaguë'ë xnözgac, ¹⁷san benë' ga glac le tun lna' lau queë', ni'a qui le nacgac dxi'a benë' quequë'. Rsölë'ë queëru' nis guiöj, len runë' ga ta'yán le razru'. Ruzólj rudzë'inë' rë'u len runë' ga rudziji ládxi'ru'.

¹⁸Zal-la' glë' lequë' cni Bernabé len Pablo, kannz guluxicjë' guluzaguë'ë xnözgac bunách zian na', cui ludödcde'-ba' bëdx na' lauquë'.

¹⁹Ni'r guladxinë' ni' la'quë' bönni' judío cuta'yejlë'ë, narujquë' Antioquía len Iconio, ati' gulagú'u yöl-lë'ë bunách zian na'. Ni'r gululadxë' Pablo guiöj yúgu'të', len gla'yjë' lë' ni' ra' yöd z na', le táquinë' chnatië'. ²⁰Ni'r cati' guludubë' gdu zbi'il ga dë' Pablo bönni' ta'yejlë'ë Cristo, gyasë' Pablo len buaz-ië' lu yöd z na'. Cati' za' rení' yetú dza, burújlenë' Bernabé, yjaquë' yöd z Derbe.

²¹Lu yöd z ni' glunë' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Jesucristo, ati' gulayejlë' Cristo bunách zian ni'. Gdöd ni' yhuöjquë' Listra, len Iconio, len Antioquía. ²²Cati' guladödë' yugu' yöd z na' Bernabé len Pablo, golutipë' ládxi'quë' bönni' ni' ta'yejlë'ë Cristo, len gulusé'ë

ládxi'quë' luga'në' tsutsu ca na' ta'yejlë'ë Lë'. Glë' lequë':

—Rë'u tsazczru' ga rna bë'ë Dios, run bayúdx saca' qui'ru' zian le gac queëru'.

²³ Tu cö' hueaj bunách ni' queë' Cristo, gulucu'ë bönni' gul lun chi'ë bunách queë' Cristo na'. Cati' chgululidzë' Dios len glunë' gubás, ni'r gulagu'ë lequë' lu në'ë Xanru', Nu na' ta'yejlë'ë.

Tu'dxinë' Antioquía luyú Siria Pablo len Bernabé

²⁴ Ni'r guladödë' luyú Pisidia Pablo len Bernabé, ati' guladxinë' luyú Panfilia.

²⁵ Budx glunë' lban qui xtidzë'ë Cristo lu yödZ Perge, yjaquë' yödZ Atalia. ²⁶ Guluzé'ë ni', ati' gulabenë' tu lë'i barco len guludxinë' yödZ Antioquía, ga na' nacu'ë bönni' queë' Cristo, bönni' na' gulasölë'ë lequë' tsjenquë' lban, cati' ni' gulagu'ë lequë' lu në'ë Dios, Nu na' ruzá' ladxi' quequë' lunë' xchinë', dxin na' chbudx glunë'. ²⁷ Cati' ni' guludxinë' Antioquía, guludúb bunách queë' Cristo nacua' ni'. Ni'r gulagu'ë'xjöi'në' lequë' Pablo len Bernabé ca nacgac le zxon benë' Dios lu na'quë', lenca' ca benë' Dios, bë'ë latj ta'yejlë' ca' Lë' bunách gza'a. ²⁸ Zian dza gulugá'nlenë' bunách ni' ta'yejlë' Cristo Pablo len Bernabé.

Tu'dübë' Jerusalén huen dxin queë' Cristo

15 Ni'r guladxinë' Antioquía la'quë' bönni' narujquë' luyú Judea, ati' gulusëdnë' bóchi'ru' ni', ta'né':

—Chqui' cutu grugu lu xpéla'li' ca nalébitu' runtu' ca na' gna bë'ë Moisés, cutu gac ulali'.

² Ni'r guladíl-lenë' lequë' didza' Pablo len Bernabé, ati' glactsca rusbó. Gdöd ni', gulabóë' Pablo len Bernabé len yela'quë' bönni' bóchi'ru' ni', quië tsjaquë' Jerusalén, la'dxinë' lauquë' gbaz ni' queë' Cristo, lenca' lauquë' bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo ni', quië

luí'lenë' lequë' didza' ca nac lë ni rac, tu'sëdnë' bunách bönni' na' le nachixi.

³ Ni'r gulugu'ë lequë' nöz bönni' queë' Cristo nacu'ë Antioquía, ati' guladödë' lu xyu yödZ Fenicia len luyú Samaria, ati' gulagu'ë'xjöi'në' bóchi' lza'ru' ni' ca guc, guluhuöaquë' queë' Cristo bönni' gza'a. Lë ni ben ga guludzijnë' yúgu'të bóchi' lza'ru' ni'.

⁴ Cati' guladxinë' Jerusalén Pablo len Bernabé, glunë' lequë' ba la'n bönni' queë' Cristo nacu'ë ni', lenca' yugu' gbaz nasölë'ë Lë', len bönni' gul tun chi'ë. Gulagu'ë'xjöi'në' lequë' Pablo len Bernabé yúgu'të le benë' Dios lu na'quë'. ⁵ Ni'r gulayasë' la'quë' bönni' gdau' fariseo chta'yejlë'ë Cristo, ta'né':

—Run bayúdx grugu lu xpéla'quë' bönni' gza'a na' ta'yejlë'ë'ë Cristo, len gna bé'iru' lequë' lunë' ca rna bë' zxba queë' Moisés.

⁶ Ni'r guludubë' gbaz nasölë'ë Cristo len bönni' gul tun chi'ë bunách queë', quië la'bequi xbeyne' lë ni rac. ⁷ Gdöd glu'ë zian didza', gzuinë' Pedro len gudxë' lequë':

—Böcha'a. Nóziczli' ca guc dza ni'të, Dios gröczë' neda' quië guna' lban laugac bunách gza'a quië la'yönnë' didza' dxi'a len la'yejlë'ë Cristo. ⁸ Dios, Nu nunbë'cz le yu'u icj ládxi'dau'gac bunách, buzóë' le nac bë' runë' lequë' ba la'n, le bsölë'ë quequë' Dios Bö' La'y, lëz ca bsölë'ë queëru' Lë'. ⁹ Cutu butsé'ë ca benë' quequë' len queëru', ati' lëzca' lequë' bunë' dxi'a icj ládxi'dau'quë' le ta'yejlë'ë Cristo. ¹⁰ Na'a, ¿bizx quië run leyli'-në' Dios, ruspága'li' yua' xyengac bóchi' lza'ru'? Yua' ni, le nac le ta'ná bë' zxba queë' Moisés, cutu guc gua'ru' rë'u, len cutu guc lu'ë xuz xtau'ru'. ¹¹ Rë'u ni, réjlë'ru' nularu' ni'a qui le buzá' ladxë'ë queëru' Xanru' Jesús, len lëz ca nularu' rë'u, lulé' ca' lequë'.

¹² Cati' budx bë'ë didza' ni Pedro, gulacu'ë dxiz yúgu'të', ati' guluzé' nagquë'

didza' glu'ë Bernabé len Pablo, gu-laguixjoi'nè' lequè' le tac bè' len le tun ga tu'bani bunách, yugu' le benè' Dios lu na'què' ga nacua' bunách gza'a. ¹³Cati' budx glu'ë didza' ni Bernabé len Pablo, bubì'ë didza' Jacobo, gnè':

—Böcha'a. Gul-zé nagli' le gyèpa' lbi'ili'. ¹⁴Chgdíxjoi'czně' rē'u Simón Pedro ca benè' Dios, bulu'ë lahui yöl-la' huac queè' le zi'al lzu laugac bunách gza'a quiè bubijè' quizi queè' bunách nútsa'gac ladjquè'. ¹⁵Ca nac lē ni rajlöz-gac xtídzacuè' bönni' glu'ë didza' uláz queè' Dios, ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

¹⁶Dza töd lē ni huöda' len uchisa' Nu gna bè',

Tsaziè' xlatjè' David,
Guna' ca run nu ruchís tu yu'u naguíndj.
Uchisa' ca' bunách la'cuá' lidxè', nup naga'ngac,

Guna' ca run nu ruchís tu zö'ö gul.

Cni uchisa' le gna bè'ë David

¹⁷Quiè luguíj Xanru' yezica' bunách.

Luguíj Lè' bunách gza'a,

Ati' si' lagac: bunách queè' Dios.

¹⁸Cni rnè' Xanru',

Nu na' dza ni'tè ben ga nac bè' yúgu'tè lē ni.

¹⁹Qui lē ni na' runi neda' cutu ral-la' gun níguiru' bunách gza'a, nup tu'huóac queè' Dios. ²⁰Ral-la' uzujru' quequè' lu guich quiè luca'nè' yugu' le cural-la' lahuè', le nadód laugac bdau' guiöj bdau' yag, len cui lunè' le cunác, len cui lahuè' xpéla'cba' böa' guixi' cunarujcba' rön, len cui lahuè' xchönba' núti'téz böa' guixi'. ²¹Dza ni'tè nacua' yúgu'tè yödz nup tun lban lu yu'u gap tu'-dubè' tu'sédè' queè' Dios bönni' judío, len tunè' lban qui le buzujè' lu guich Moisés. Tu'labczé' lei yugu' dza la'y.

²²Ni'r guladzág ládxi'què' gbaz nasölè'ë Cristo len bönni' gul tun chi'ë, len yúgu'tè bunách queè' Cristo, la'bóè' la'què' bönni' ladjquè' quiè la'sölè'ë

lequè' Antioquía, tsjáclenè' Pablo len Bernabé. Chopè' na' gulabóè', lèquè' Judas, zoa yetú lè' Barsabás, lenca' Silas, nacquè' bönni' blau dzagquè' bóchi'ru' ni'. ²³Guluzujè' lu guich le guludödè' lu na'què' lu'ë, le rna cni:

—Netu', gbaz nasölè'ë Cristo, len bönni' gul tun chi'ë, len yugu' bóchi'ru', rugaptu' lbi'ili' Dios, bóchi'tu', nacli' bunách gza'a zoali' Antioquía len yugu' yödz luyú Siria len Cilicia. ²⁴Byónitu' ca tun la'gac bunách gularúj ga zoatu', bönni' na' cutu bsóla'tu' lequè'. Dutsa'què' lbi'ili' ni'a qui le ta'né', len tu'chíxinè' icj ládxi'dau'li', le ta'ná bè'ë grugu lu xpéla'li' len gunli' ca rna bè' zxba queè' Moisés. ²⁵Qui lē ni na' bdzag ládxi'tu' cati' chben tuz xtídzatu', grötu' chopè' bönni', nup gsóla'tu', duyuquè' lbi'ili'. Guídlenquè' Bernabé len Pablo, nup ni nadxi'iru'. ²⁶Chyjaquè' gap gzoa banádx latiè' Bernabé len Pablo le nadxi'ic-nè' Xanru' Jesucristo. ²⁷Cni nac, rsóla-tu' queèli' Judas len Silas. Chopè' ni la'guixjoi'nè' lbi'ili' lē ni ruzujtu' lu guich ni. ²⁸Bului'inè' netu' Dios Bó' La'y le rdzag ladxè'ë, len lēzca' cni rdzag ládxi'tu' netu', cutu uspágar'tu' lbi'ili' yua', le nac le rna bè' zxba queè' Moisés, san tuz yugu' lē ni run bayúdx gunli'.

²⁹Cutu gáguli' le nadód laugac bdau' guiöj bdau' yag.

Cutu gáguli' rön.

Cutu gáguli' xpéla'cba' böa' guixi' cunarujcba' rön.

Cutu gunli' le cunác.

Chqui' gun chi'i cuinli', gunli' ca rna yugu' lē ni, gunli' dxi'a.

³⁰Cni guc guladxinè' Antioquía yugu' bönni' na' nasóla'què'. Ni' gulutubè' bunách queè' Cristo nacua' ni', ati' gulagu'ë lu na'què' guich na'. ³¹Cati' chbudx gululabè' lei, guludzijnè' ca nac le nayúj lu guich na', le ruhuí' zxön lequè'. ³²Le nacquè' ca' bönni' tu'ë didza' uláz queè' Dios Judas len Silas,

guluhu' zxonë' lequë' len gulutipë' lãdxi'quë' bóchi'ru' ni', gulugunë' dxin didza' zian gluí'lenë' lequë'. ³³ Gdöd guludzeynë' ni' nabáb dza chopë' ni, ni'r bóchi'ru' ni' guluzeynë' lequë' dx-i'a didza' quië tshuöjquë' Jerusalén ga nacu'ë bönni' gulasölë'ë lequë'. ³⁴ Bdzag lãdxë'ë Silas buga'në' Antioquía. ³⁵ Guluga'në' ca' Antioquía Pablo len Bernabé, ati' gulusëdnë' bunách len glunë' lban qui xtidzë'ë Xanru'. Lëzca' cni glun zianr ca' bunách.

Rzu lahuë' Pablo rjenë' lban le buróp lzu

³⁶ Gdöd nabáb dza Pablo gudxë' Bernabé:

—Huayejru' leyúbl tsajyucru'-në' bóchi'ru' nacu'ë yúgu'të yödzt gap chyjenru' lban qui xtidzë'ë Xanru', quië glë'iru' nacx rac quequë'.

³⁷ Gu'nnë' Bernabé la'ché'ë-bi' bi'i Juan Marcos, tséajlenbi' lequë', ³⁸ san cutu bdzag lãdxë'ë Pablo la'ché'ë-bi' tséajlenbi' lequë' le bulá'alenbi' lequë' luyú Panfilia len cutur yjénlenbi' lequë' dxin queë' Xanru'. ³⁹ Cutu guc tuz xtidza'quë' Bernabé len Pablo ga bdxintë gululá'alenë' tuë' yetúë'. Bchë'ë-bi' bi'i Marcos Bernabé ati' gulabenë' tu lë'i barco, yjaquë' luyú Chípre. ⁴⁰ Pablo gröë' Silas quië tséajlenë' lë'. Ni'r gulagu'ë lequë' lu në'ë Xanru' bóchi'ru', gulanabnë' Lë' uzá' lãdxë'ë quequë', ati' zjaquë' Pablo len Silas. ⁴¹ Guladödë' yugu' yödzt luyú Siria len Cilicia, ati' gulutipë' lãdxi'gac bunách queë' Cristo nacuá' ni'.

Runbi' tsaxxón Pablo len Silas bi'i Timoteo

16 Gdöd ni' gulãdxinë' yödzt Derbe len Lистра Pablo len Silas. Ni' zoabi' bi'i bönni' réjlë'bi' Cristo, lëbi' Timoteo. Nacbi' zxi'nnu ngul judío réjlë'nu Cristo, san cutu naquë' judío

xuzbi'. ² Tunë' lna' lau queëbi' bóchi'ru' nacu'ë Lистра len Iconio, ta'në' runbi' le nac dxi'a. ³ Gu'nnë' Pablo tséajlenbi' lë' bi'i ni, ati' gdel-lë'ë-bi' len bchuguë' lu xpéla'bi' ca tun bunách judío. Cni benë' cui la'në' queëbi' bönni' judío nacu'ë ni', le nöznë' yúgu'të' cutu naquë' judío xuzbi'. ⁴ Cati' guladödë' gap nacuá' yödzt ni' Pablo len nup dzaggac lë', tu tu yödzt na' guludödë' lu na'quë' bóchi'ru' nacu'ë ni' yugu' zxba na' glunë' gbaz nasölë'ë Cristo len bönni' gul tun chí'ë bunách queë', nacu'ë Jerusalén. Guludödë' zxba ni lu na'quë' quië lunë' ca rna bë' zxba na'. ⁵ Cni guc, guladíp lãdxi'gac ca nac le réjlë'ru' Cristo yúgu'të cö' bunách queë' Cristo, ati' gulayán tu tu dza.

Rulidzë' Pablo bönni' Macedonia lu yël bëhcál

⁶ Guladödë' luyú Frigia len luyú Galacia Pablo len bönni' dzagquë' lë', le buzaguë'ë xnözquë' Dios Bö' La'y, cui tsajtíxj'ö'quë' xtidzë'ë Xanru' luyú Asia. ⁷ Cati' gulãdxinë' luyú Misia, glë'nnë' tsjaquë' luyú Bitinia, san cutu bë'ë lequë' latj Dios Bö' La'y, Nu rsölë'ë queëru' Jesús. ⁸ Ni'r guladödë' gal-la' ga dë Misia, ati' yjaquë' yödzt Troas. Neda' Lucas, ruzuja' quiu' lu guich lë ni, gzoa' Troas na', ati' yajsóalena'-në' Pablo. ⁹ Lu yödzt ni' Dios bului'inë' Pablo tu le blé'inë' lu yël bëhcál. Buluí' lahuë' lë' bönni' Macedonia, zuinë' len ráta'yuë' lahuë' Pablo, rnë': “Gdöd ladztu', lu xyutu' Macedonia, len guclen netu'.” ¹⁰ Cati' blé'inë' lë ni Pablo, lë na' buluí' lahui lë', la' bë' lãdxi'tëtu' tseajtu' luyú Macedonia, le gúquibe'itu' Dios chbulidzë' netu' tsjentu' lban qui didza' dxi'a laugac bunách luyú ni'.

Le glunë' Pablo len Silas lu yödzt Filipos

¹¹ Ni'r grentu' lë'i barco, buza'tu' Troas. Tinz gdödztu' ga bdxintu' Samo-

tracia, ati' gdöd yetú dza bdxintu' yödZ Neápolis. ¹² Buza'tu' ni', ati' bdxintu' Filipos, yödZ na' nacr blau ca yúgu'të yödZ nababgac tsla'a ni' luyú Macedonia. Lu yödZ ni' nucua'quë' bunách uládz quequë' bönni' Roma. Lu yödZ niz gzoatu' nabáb dza. ¹³ Cati' bdxin tu dza la'y, brujtu' lu yödZ, gyeajtu' ra' yegu ga na' tu'dúbcz, tu'lídz Dios bunách yödZ na'. Ni' grö'tu' len gdxíjoi'tu' ngul nudubcnu ni' ca nac xtidzë'ë Xanru'. ¹⁴ Nútsa'nu ladjcnu ni' Lidia, ngul Tiatira. Nacnu ngul huëti' lari' xna záqui'tsqui. Rej ládxi'nu Dios ngul ni, ati' buzé nagnu didza' bë'ë Pablo, ati' Xanru' gúclenë'-nu quië gzxì' lu na'nu didza' na' bë'ë Pablo. ¹⁵ Ni'r bdilnu nis lënu, ati' guladíl ca' nis bunách nacua' lidxnu. Gdöd ni' gúta'yunu lautu', gnanu:

—Chqui' ráquibe'ili' réjlë'a Xanru', gul-tsáz lidxa', len gul-zóa ni'.

Bennu bayúdx uga'ntu' ni'.

¹⁶ Yetú le guc tu dza tsal ni' zeajtu' ga na' rulidztu'-në' Dios, brujbi' dutsagbi' netu' bi'i ngul yu'u lëbi' bö' run ga rnë ya'abi'. Len yöl-la' rnë ya'a queëbi' runbi' ga ta'zi'tsquë' dumí bönni' xanbi'. ¹⁷ Bi'i ngul ni zajnaubi'-në' Pablo len netu', rui'bi' zidzj didza', rnabi':

—Bönni' ni tunë' xchinë' Dios náctërë' blau. Ta'guíxjöi'në' lbi'ili' nac gac ulali'.

¹⁸ Cni' benbi' zian dza. Cati' cutur bdzag ladxë'ë Pablo, bueycjë' len bulidzë' bö' na' yu'u lëbi', rnë':

—Ni'a queë' Xanru' Jesucristo, rna bë'tida' li'. Burúj icj ládxi'dau'bi' bi'i ngul ni.

La' ni'z burujtë bö' na'.

¹⁹ Cati' gualé'inë' xanbi' chburúj bö' na' run ga rnë ya'abi', len cutur nac löz la'zi'ë dumí ni'a queëbi', qui lë ni na' gulazönë' Pablo len Silas, ati' gulachë'ë lequë' lauquë' bönni' yúlahui', nudubquë' ga nac lu yë'y. ²⁰ Gulucu'ë lequë' lauquë' bönni' yúlahui' na', ta'né':

—Nacquë' judío bönni' ni len tunë' ga tun rusbó bunách yödZ ni. ²¹ Tu'sëdnë' le cural-la' si' lu na'ru' len cural-la' gunru', le nababru' Roma.

²² Ni'r guladá'baga' Pablo len Silas bunách zian ni', ati' gulaná bé'inë' nup gualéycj lari' nácuquë' Pablo len Silas bönni' yúlahui', ati' gulaguinë' lequë' gba'y. ²³ Gdöd gulaguintsquë' lequë', gulagu'ë lequë' lidx guia. Gulaná bé'inë' bönni' ruseyjë' lidx guia na' gun chi'it-squë' lequë'. ²⁴ Bönni' ni, cati' chgulaná bé'inë' lë' cni, glu'ë lequë' lu yu'u död lidx guia na', len glu'ë ní'aquë' yeru yag ta'zón ní'aquë'.

²⁵ Gdu ladxì' yël tu'lidzë' Dios Pablo len Silas, len tul-lë' yöl-la' ba queë' Dios, ati' ta'yönnë' bönni' nadzunquë' lidx guia na'. ²⁶ Ni'r tu tsalz gtittsca luyú. Cni guc ga bdxintë gzxiz xlibi zö'ö lidx guia na', ati' la' gulayaljtë yúgu'të gap nu ryaz, ati' guluhuédx ca' du guia nága'gac bönni' nadzunquë' ni'. ²⁷ Bubané' bönni' na' ruseyjë' lidx guia. Cati' blé'inë' nayaljcac gap nu ryaz lidx guia na', gleycjë' guia tuchi' queë' quië gdödi cuinë', le ráquinë' chguluzxundjë' bönni' nadzunquë' lidx guia na'. ²⁸ Ni'r zidzj bulidzë' lë' Pablo, gnë':

—Cutu bi' guni cuinu', le zoatu' ni yúgu'tëtu'.

²⁹ Ni'r gnabë' gui' bönni' na', ati' gda'atë' lu yu'u lidx guia na'. Gzxiztsquë' lu yöl-la' radxi, ati' byechuë' xní'aquë' Pablo len Silas. ³⁰ Cati' chnubijë' lequë' lidx guia na', gudxë' lequë':

—Lbi'ili', bönni', çbizxa ral-la' guna' quië ulá'?

³¹ Lequë' të' lë':

—Gyejlë'ë Xanru' Jesucristo ati' uláu' li', len lëzca' cni lulá bunách nacua' lidxu'.

³² Gluf'lenë' lë' didza' ca nac qui xtidzë'ë Xanru', dzaggac lë' yúgu'të bunách nacua' lidxë'. ³³ La' na'z, ni' nac chdzö'l la' bchë'të' lequë', ati' ya-

jtibè' lequè' ga dxiaquè' huè'. Gdöd ni', la' bdiltè' nis, ati' guladíl ca' nis yúgu'tè bunách nacuá' lidxè'. ³⁴Ni'r bchè'è lequè' lidxè', len bè'è le glahuè'. Rudzijnè' lè' len tu'dziji ca' yúgu'tè bunách nacuá' lidxè' le ta'yejlè'è Dios.

³⁵Cati' za' rení' dza na', gulasölè'è ni'a na'què' bönni' yúlahui', ati' glè' bönni' na' ruseyjè' lidx guia, ta'né':

—Bsan-què' bönni' na'.

³⁶Ni'r gdíxjöi'nè' Pablo didza' ni bönni' na' ruseyjè' lidx guia, gnè':

—Gulasölè'è didza' bönni' yúlahui' usana' lbi'ili'. Na'a, gul-rúj, len gul-huój dxí'adau' ga rzoali'.

³⁷Ni'r brujè' Pablo len gudxè' yugu' ni'a na'què' bönni' yúlahui' na', gnè':

—Chgulaguinè' netu' laugac bunách zal-la' cutu narúguini queètu' ca rna bè' zxba, len gulagu'è netu' lidx guia, ati' netu' ni nababtu' Roma. ¿Naru' tu'santsè' netu' bagachi'z? Cutu ca' gac. Lídgarè' lequè' dusanquè' netu'.

³⁸Yhuøjquè' ni'a na'què' bönni' yúlahui' na' yajtíxjöi'cnè' bönni' yúlahui' didza' ni, ati' lequè' gládxinè' cati' gulayönnè' nababquè' Roma Pablo len Silas. ³⁹Cati' guladxinè' lidx guia ni', gláta'yuè' laquè' Pablo len Silas cutu luspaguè'è lequè' zxguia'. Ni'r gulabijè' lequè' lidx guia na' len gláta'yuè' laquè' lurujè' yödz na'.

⁴⁰Ni'r gularujè' lidx guia na' Pablo len Silas, ati' gulayaziè' lidxnu Lidia. Cati' chgualé'inè' bóchi'ru' nacu'è ni', guluchiziè' didza' icj nagquè' ati' la' guluza'tè' ni'.

Tun rusbó bunách Tesalónica

17 Guladödè' Pablo len Silas lu yödz Anfípolis len lu yödz Apolonia, ati' guladxinè' lu yödz Tesalónica, ga ni' zoa tu'yu'u ga tu'dubè' tu'sedè' queè' Dios bönni' judío. ²Buga'nè' ni' Pablo gdu galj dza, len ca runczè', gyijè' ga zoa yu'u na' cati' nac dza la'y quequè'

bönni' judío, ati' bé'lenè' lequè' didza'. ³Busálj la'nè' len bului'inè' lequè' rusèdi le nayúj lu guich la'y run bayúdx saca' qui'è Cristo, Nu na' tunè' löz bönni' judío duslé' lequè', ati' töd gatiè' ubanè' lu yöl-la' gut. Ni'r gudxè' lequè' Pablo:

—Cni guc queè' bönni' na' lè' Jesús, runa' lban queè' ga ni zoali'. Bönni' ni naquè' Cristo.

⁴Ni'r gulayejlè'è Cristo la'què', ati' glunè' tsaxzón Pablo len Silas. Lèzca' cni gulayejlè'è Cristo zian bönni' gza'a, bönni' ta'yíj ládxi'què' Dios. Lèzca' gulayéjlè'nu Cristo ngul blau zian. ⁵Ni'r lu yöl-la' ruzxe'i quequè' Pablo bönni' judío cuta'yejlè', gulutubè' bönni' cunacquè' tsahui', bönni' ta'dazè' ca'. Cati' chgulutubè' bunách zian, glunè' ga glun rusbó gdu lu yödz na', ati' bayúdx gulayaziè' lidxè' Jasón quiè' lubijè' Pablo len Silas laugac bunách na' tun rusbó. ⁶Cati' cutu guludzöl-nè' Pablo len Silas, gulabijè' Jasón len yezíca'rè' bóchi'ru' nacu'è ni', ati' gulaché'è lequè' laquè' bönni' yúlahui'. Glu'è zidzj didza', ta'né':

—Chguladxinè' ca' ni bönni' na' nut-sá'què' bunách gdu'tè yödzlyú. ⁷Jasón ni glu'è lequè' lidxè'. Ta'dá'baguè'è zxba queè' César, bönni' rna bé'inè' rè'u, yúgu'tè bönni' ni, ta'né': “Zoè' yetúè' bönni' rna bè'è, lè' Jesús.”

⁸Cati' gulayönnè' lè ni, gulabö'è bagu'i' bönni' lu yödz len bönni' yúlahui' na'. ⁹Ni'r, gdöd gulazi'è dumí le bucá'ngarè' Jasón len yezíca'rè' bönni' na' bönni' yúlahui', gulusanè' lequè'.

Le glunè' Pablo len Silas lu yödz Berea

¹⁰Ni'r la' gulasóla'tè' Pablo len Silas bóchi'ru' ni', ni' nac chdzö'l, zjaquè' yödz Berea. Cati' guladxinè' ni', gulayaziè' lu yu'u ga tu'dubè' tu'sedè' queè' Dios bönni' judío nacu'è ni'. ¹¹Glacrè' tsahui' bönni' ni ca bönni' nacu'è Tesalónica,

le gulazí' lu na'què' xtidzè'ë Xanru' gdu ládxi'què'. Yugu' dza gululabtsquè' dxi'a le nayúj lu guich la'y, quiè láquibe'inè' chqui' nacz lè na' rnè' Pablo. ¹² Cni guc, gulayejlè'ë Cristo zian bönni' judío. Lèz-ca' cni, gulayejlè'ë Cristo zian bönni' gza'a, yugu' ngul blau len yugu' bönni'. ¹³ Ni'r cati' gláquibe'inè' bönni' judío nacu'ë Tesalónica, lèzca' rguíxjö'ë Pablo xtidzè'ë Dios lu yödZ Berea, yjaquè' ni', len glunè' ca' ni' ga glun rusbó bunách zian. ¹⁴ Ni'r la' gulasóla'tè' Pablo bóchi'ru' ni', tsijè' ga nac ra' nis zxön, san guluga'nzè' Berea Silas len bi'i Timoteo. ¹⁵ Gulaché'ë Pablo bönni' Berea na' lu yödZ Atenas. Ni'r la' yhuöjctè' lu yödZ Berea, tu'ú'è' xtidzè'ë Pablo, lè' Silas len bi'i Timoteo tsjactè' ga ni' zoè' Pablo.

Le benè' Pablo lu yödZ Atenas

¹⁶ Tsal ni' zoè' Pablo rbözè' Silas len bi'i Timoteo lu yödZ Atenas, ruhui'ni ladxè'ë le rlé'inè' ta'yíj ládxi'gac bdau' guiöj bdau' yag yúgu'tè' bunách yödZ na'. ¹⁷ Qui lè ni na' bé'lenè' bönni' judío len bönni' ta'yíj ládxi'què' Dios didza' ga nac lu yu'u ga tu'dubè' tu'sédè' queè' Dios. Yugu' dza bé'lenè' nup ta'dá lu yè'y didza' ca nac xtidzè'ë Cristo. ¹⁸ Glu'lenè' Pablo didza' la'què' bönni' da'què' le tu'sédnè' bönni' epicúreo len le tu'sédnè' bönni' estoico. La'què' gulané':

—¿Bizxa ré'nitsanè' gnè' bönni' huè' didza' ni?

Yela'què' gulané':

—Ráquitu' naquè' nu run lban quegac dios zi'tu'!

Cni gulané' le runè' lban Pablo lauquè' qui didza' dxi'a queè' Jesús, len qui yöl-la' rubán. ¹⁹ Ni'r gulaguel-lè'ë nè'ë Pablo, len gulaché'ë lè' lu gui'a ga tu'dubè' tu'è' didza', nazí' lei Areópago, ta'né':

—¿Naru' huactsa yónitu' didza' cub ni rguíxjö'u? ²⁰ Rusyönnu' netu' le tun ga

rubánitu'. Na'a, ré'nitu' gnóztu' bizxa rna didza' ni ru'u.

²¹ Cutur bi ta'dzág ládxi'què' lunè' bönni' Atenas na' len bönni' gza'a nacu'ë ni', san la'yóniznè' len lui'zè' didza' tu le cub.

²² Ni'r gzuinè' Pablo gatsj lahui' lö'a Areópago na', gnè':

—Bönni' Atenas, yúgu'tè le rlé'ida' nac bè' szxöni rej ládxi'gac'li' dios queéli'. ²³ Cati' gdöda' lu yödZ len buyúgaca' le rej ládxi'li', yajxaca'a ca' tu nich ga ni' nayúj le rna cni: “Tu Dios, Nutu Nu Nunbè' Lè'.” Dios na' rej ládxi'li'-nè' zal-la' cutu núnbè'li'-nè', Dios ni runa' lban queè' lauli'.

²⁴ Dios ni benè' yödZlyú len yúgu'tè le nacuá' yödZlyú ni. Naquè' Xani yehua' yubá len Xani luyú ni, len cutu ca' zoè' gdau' nungac bunách. ²⁵ Cutu bi ryadzj queè' le gac lunódzj queè' bunách, le runódzjè' Lèczè' quegac yúgu'tè bunách yöl-la' na'bán len yúgu'tè le rquíniru'.

²⁶ Lè' benè' tuzè' bönni' ga za'c yúgu'tè bunách gza'a quiè la'cuá' gdu yödZlyú, len bulu'è dza la'cuá' len gap ral-la' la'cuá'. ²⁷ Dios bucu'è lequè' quiè luguiljè' Lè', chqui' nácti'tèz la'dzöl-nè' Lè' zal-la' la'gán la'zöznè'. Cni rac zal-la' cutu zoè' zi'tu' ga zoaru' tu turu'. ²⁸ Lèczè' runè' ga zoaru' nabanru', len bi gac gunru', len le nacru'. Nac ca na' gulané' la'què' bönni' nútsa'què' ladjli', nup guluzúj yugu' le rul-l, gulané': “Di'a dza queè' Dios nacru'.” ²⁹ Na'a, chqui' nacru' di'a dza queè' Dios, cutu ral-la' gnaru' naquè' Dios ca tu bdau' guiöj bdau' yag o le náquini oro, o plata, o guiöj, le nungac bunách ca nac tu le ta'guíndz icjgac. ³⁰ Dios budödè' ca'z yugu' le glunè' lu yöl-la' curejni'i quequè' iz chguladód, san na'a rna bé'inè' yúgu'tè bunách gdu'tè yödZlyú lubí'li ládxi'gac. ³¹ Dios chnulu'ë tu dza cati' cuequi xbeynè' yúgu'tè bunách. Gdu tsahui' nac ca cuequi xbeynè' lequè'

lu në'ë Jesús, bönni' na' buzoaczë' Lë', ati' laugac yúgu'të bunách benë' tsutsu gac cni le buspanë' Lë' lu yöl-la' gut.

³²Cati' gulayönnë' didza' bë'ë Pablo ca guc, zoa nu bubán lu yöl-la' gut, gulu'titjë' la'quë', ati' yela'quë' gulané':

—Yónigatu' yetú lë ni ru'u didza' qui.

³³Ni'r burujë' Pablo gatsj lahui'l ga na' nacu'ë, zhuöjë'. ³⁴Gulayejlë'ë Cristo la'quë', len glunë' tsaxón Pablo. Nut-së'ë ladjquë' Dioniso, bönni' areópago, ati' nútsa'nu ca' ladjquë' ngul na' lënu Dámaris. Gulayejlë'ë ca' Cristo yela'quë' na'.

Le benë' Pablo lu yödz Corinto

18 Gdöd guc lë ni, buzë'ë Pablo yödz Atenas na', ati' gyijë' yödz Corinto. ²Ni' yajxaquë'ë Aquilo, bönni' judío. Guljë' bönni' ni luyú Ponto, len zi'a bdxíngazë' Corinto na'. Buzë'ë luyú Italia len ngul queë', lënu Priscila, le gna bë'ë Claudio, bönni' uná bë', luru-jë' yödz Roma bönni' judío. Gyijë' Pablo ga nacu'ë Aquilo len Priscila na' ³le nac tuz dxin tunë' Aquilo len Pablo. Bugá'nlenë' lequë', ati' tsaxón glunë' dxin, tunë' yu'u lári'dau'. ⁴Cati' nacgac dza la'y quequë' bönni' judío, ryazië' Pablo lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, ga ni' bë'lenë' lequë' didza'. Gu'n-në' ului'inë' bönni' judío len bönni' gza'a nacu'ë ni', nac gdutë' li le rguíxjö'ë ca nac queë' Jesucristo.

⁵Cati' guladxinë' ni' Silas len bi'i Timoteo, nuza'quë' luyú Macedonia, nugu'tsquinë' Pablo, runë' Iban qui xtidzë'ë Dios len runë' Ina' lau lauquë' bönni' judío, rnë':

—Jesús naquë' Cristo, Nu na' tunë' löz bönni' judío duslé' lequë'.

⁶Cati' guladá'baguë'ë xtidzë'ë bönni' judío nacu'ë ni', len gulané' zi'ë qui, ni'r gdxibë' lari' nacuë' Pablo quië ului'inë' lequë' cutur nabaguë'ë lë' ni'a quequë', ati' gudxë' lequë':

—La' cuinzli' nabága'li' zxguia' qui yöl-la' gut queë'li', clëg neda' nabaga'a lei. Na'a, huayija' ga nacuá' bunách gza'a.

⁷Ni'r burujë' ni' Pablo, gyijë' lidxë' Justo, bönni' rej ladxë'ë Dios, ati' zoa lidxë' gal-la' ra' yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. ⁸Gyejllë'ë Xanru' Jesús Crispo, bönni' blau qui yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, dzaggac lë' yúgu'të bunách nacuá' lidxë'. Cati' gulayönnë' xtidzë'ë Dios, gulayejlë'ë Cristo zian bönni' Corinto, ati' guladilë' nis. ⁹Ni'r Lëczë' Xanru' gudxë' Pablo lu yël bëhcál, gnë':

—Cutu gádxinu', len cutu su' dxiz, quíxjö'u xtidza'a, ¹⁰le zóalencza' li' neda', ati' nutu nu ulapa' në'i li' quië gua' dö' quiu', le náquigac quia' bunách zian lu yödz ni.

¹¹Gdu ca tu iz yu gatsj buga'në' ni' Pablo, ati' busëdnë' lequë' xtidzë'ë Dios.

¹²Cati' bdxin dza rna bë'ë Galión luyú Acaya, glaquë' tuz bönni' judío cuta'yëjllë', ati' guladá'baguë'ë Pablo, len gulachë'ë lë' ga röl'ë rbequi xbeynë' Galión na'. ¹³Glë' Galión na':

—Bönni' ni rgu'u yöl-lë'ë bunách quië lunë' ba la'n Dios, ca rdá'baga' zxba queëtu'.

¹⁴Cati' chzoa gu'ë didza' Pablo, Galión na' gudxë' yugu' bönni' judío, rnë':

—Lbi'ili', bönni' judío, la'naru' guc le rguitsj zxba queë' César, o tu le cunác, gua' glena' uzë naga' xtídza'li' ca ral-la' guna', ¹⁵san chqui' nac didza' bizxj qui didza'z, o qui lagac bunách, len ca nac zxba queëzli', gul-cá'n tsahui' lbi'izli', le cutu rë'nda' neda' gaca' nu cuequi xbey yugu' le cni.

¹⁶Ni'r bulaguë'ë lequë' Galión lu yu'u yúlahui'. ¹⁷Ni'r gulaguel-lë'ë Sóstenes, bönni' blau qui yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, yúgu'të bönni' uládz na', ati' gulaguinë' lë' lö'a

yúlahu'i, san cutu bë' ladxë'ë Galión lë na' rac.

¹⁸Zian dza buga'në' lu yödZ na' Pablo, ati' gdöd buzeyne' bóchi'ru' nacu'ë ni' didza', gyijë' yödZ Cencrea, ga ni' benë' yutuz icjë', le dë tu le nazí' lu në'ë lahuë' Dios gunë'. Ni'r grenë' tu lë'i barco, gyijë' luyú Siria, dzagquë' lë' Priscila len Aquilo. ¹⁹Cati' guladxinë' yödZ Éfeso, ni' bulá'alenë' lequë' Pablo. Gyazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' bé'lenë' nup nacuá' ni' didza'. ²⁰Gláta'yuë' lahuë' Pablo bönni' ni' ugá'nlenë' lequë' yelati' xtsey, san lë' cutu gu'nnë'. ²¹Buzeyne' lequë' didza', gnë':

—Run bayúdx soa' gapa' lni zi'a gac Jerusalén, ati' leyúbl huöda' ga ni zoali', chqui' huë'nnë' Dios.

Ni'r grenë' lë'i barco Pablo, buzé'të Éfeso na'.

Rudxinë' Pablo yödZ Antioquía, len rzu lahuë' rjenë' Iban le bunn lzu

²²Gdöd bdxinë' Pablo yödZ Cesarea, grenë' gyijë' Jerusalén, ga ni' jajyúë' bunách queë' Cristo, ati' ni'r buzé'të ni', gyijë' Antioquía. ²³Gdöd zoë' ni' nabáb dza, brujë' ni', zijë' tu tu yödZ luyú Galacia len Frigia. Benë' tsutsu bóchi'ru' nacu'ë ni' ca nac le ta'yejllë'ë Cristo.

Runë' Iban Apolos lu yödZ Éfeso

²⁴Tu dza ni' bdxinë' Éfeso Apolos, bönni' judío. Guljë' bönni' ni' lu yödZ Alejandría, len nabë'itsquinë' ru'ë didza', len nazëdtsquë' le nayúj lu guich la'y. ²⁵Chnazëdë' bönni' ni' ca nac le réjllë'ru' Xanru'. Gdu ladxë'ë bë'ë didza', len ca nacz busëdnë' bunách ca nac queë' Jesús, zal-la' nunbë'ë tuz le ruquíl bunách nis ca benë' Juan. ²⁶Gzu lahuë' Apolos ru'ë didza' gdu ladxë'ë ga nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. Cati' gulayönnë' didza' ru'ë Apolos na' Priscila len Aquilo, gulachë'të

lë' quizi, ati' guluzëjni'në' lë' dxi'ar ca nac didza' queë' Dios. ²⁷Cati' gu'n-në' Apolos tödë' luyú Acaya, gulutipë' ladxë'ë bóchi'ru' nacu'ë Éfeso, ati' guluzujë' lu guich le tsju'ë lu na'quë' bönni' ta'yejllë'ë Cristo luyú Acaya na', quië lunë' ba la'n Apolos. Cati' bdxinë' Apolos luyú ni', guluzi'tsca xbey didza' ru'ë Apolos na' nup ni' chta'yejllë' Cristo, le ruzá' ladxë'ë quequë' Dios. ²⁸Cni' guc, le buxijë' yugu' bönni' judío ni' Apolos laugac yúgu'të bunách, le bugunë' dxin le nayúj lu guich la'y, bulu'ë naquë' Cristo bönni' na' lë' Jesús.

Le benë' Pablo lu yödZ Éfeso

19 Tsal ni' zoë' Apolos lu yödZ Corinto, gdödë' Pablo gap nacuá' yödZ yelati' ra'l, ati' bdxinë' Éfeso. Ni' jajxaquë'ë la'quë' bönni' ta'yejllë'ë Cristo. ²Gnabnë' lequë' Pablo, rnë':

—¿Naru' dusóalenë' lbi'ili' Dios Bö La'y cati' ni' zi'a gyéjllë'li' Cristo?

Glë' lë':

—Cutu nayónitu' chqui' zoë' Dios Bö La'y.

³Ni'r gnabnë' lequë' Pablo, rnë':

—¿Nacx guc le bdil-li' nis?

Ta'në':

—Ca buquilë' bunách nis Juan.

⁴Pablo gnë':

—Buquilë' bunách nis Juan, nup ni' gulubí'i ládxi'gac, ati' Juancz gudxë' lequë' ral-la' la'yejllë'ë Nu na' zi'a za'tël ca lë', ati' Nu ni' nac Jesús, lë' Cristo.

⁵Cati' gulayönnë' didza' ni' ru'ë Pablo bönni' na', guladilë' nis le chta'yejllë'ë Xanru' Jesús. ⁶Cati' bxoá në'ë lequë' Pablo, rulidzë' Dios, dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y, ati' glu'ë didza' yubl, len glu'ë didza' uláz queë' Dios. ⁷Glaquë' bönni' ni' gdu chinnuë'.

⁸Gdu ca tsonn beo' zoë' ni' Pablo, ati' gyazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, len lu yöl-la' rugu ladxí' benë' Iban lauquë'. Bé'lenë'

lequë' didza', gu'nnë' ului'inë' lequë' nacz le rgu'xjö'ë ca rna bël'ë Dios. ⁹Ni'r bzið icj lãdxi'dau'quë' la'quë' len cutu gulayejlë'ë Cristo, ati' gulanë' zi'ë qui didza' queë' Xanru' ga nacua' bunách zian na'. Ni'r bulá'alenë' lequë' Pablo len bubijë' quizi nup ta'yejlë' Cristo. Yugu' dza bël'lenë' bunách ni ta'yejlë' Cristo didza' ga na' tu'dubë' lu yu'u ga rusëdnë' bunách Tiranno. ¹⁰Cni bénteczë' Pablo gdu ca chop iz, ati' cni guc, gulayöni didza' ca nac queë' Xanru' Jesús yúgu'të bunách gap nacua' yödz luyú Asia, bunách judío len bunách gza'a. ¹¹Dios benë' yugu' yöl-la' huac zxön lu në'ë Pablo. ¹²Cni guc, gulazi'ë yugu' lãri'dau' béguë'ë icjë' Pablo len yugu' lãri' tsła'a bugal-lë' lë'ë la'quë' bönni', ati' yjua'quë' leygac gap nacua' nup te'i, ati' guluhuöaquë' ca nac guidzhuë' qui queëquë', len gularúj bö' xöhui' yu'ugac bunách na'.

¹³Ni'r glë'nnë' lugunë' dxin lë' Xanru' Jesús la'quë' bönni' judío udá dzag tu'bijë' bö' xöhui', quie lubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách, ta'në':

—Len lë' Jesús, Nu na' runë' Iban qui Pablo, rna bé'itu' lbi'ili' urujli'.

¹⁴Cni glunë' gadx bönni' xzi'në' Esceva, bönni' judío, bönni' blau ladjquë' bxuz uná bël'. ¹⁵Bubí'i didza' bö' xöhui' na', gna:

—Núnbë'a-në' Jesús, len nözda' nu nac Pablo, san lbi'ili', ¿núzxtatë lbi'ili'?

¹⁶Ni'r gxíti'ë bönni' na' yu'u lë' bö' xöhui', yjenë' lequë' zi' len buxijë' yúgu'të', le gzxáqui'rnë' ca lequë'. Cni guc, xguídgaczë' len huë'gactëzë' guluzxundjë' lu yu'u ni' gadxë' bönni' na'. ¹⁷Ca guc lë' ni gzë didza' ati' gulayöni yúgu'të nup nacua' Éfeso, bunách judío len bunách gza'a, ati' yúgu'të' glãdxinë' Dios. Qui lë' ni na' glunë' zxön lë' Xanru' Jesús.

¹⁸Lëzca' gulãdxinë' zian bönni' ta'yejlë'ë Cristo len gulaxóalëpë' dul-la' nabá-

ga'quë' len gulaguíxjö'ë le chglunë'. ¹⁹Lëzca' cni glunë' zian bönni', zi'al glunë' yöl-la' udzá'. Djua'quë' yugu' guich udzá' quequë', ati' guluzégui'ë leygac laugac yúgu'të bunách. Gululabë' tsca záca'gac guich na', guc gdu chi un mil dumí plata. ²⁰Cni guc, gzëtsca didza' len bdél-li'tsca bunách xtidzë'ë Xanru'. Gdu lãdxi'quë' gulayejlë'ë Cristo.

²¹Gdöd glac lë' ni, benë' queë' Pablo tsijë' Jerusalén, san zi'al ral-la' tödë' yugu' yödz luyú Macedonia len Acaya, ati' gnë':

—Töd tsija' Jerusalén, run bayúdx tsija' ca' Roma.

²²Ni'r bsölë'ë-bi' luyú Macedonia chopbi' bi'i bönni' táclenbi' lë', lëcbi' Timoteo len Erasto, san buga'në' lë' nabáb dza luyú Asia na'.

Tun rusbó bunách lu yödz Éfeso

²³Dza ni' glun rusbó bunách Éfeso, ati' guladá'baguë'ë xtidzë'ë Xanru'. ²⁴Benë' ga glunë' rusbó na' Demetrio, bönni' bëdx guia plata. Runczë' yugu' lidx bdau' guiöj bdau' yag náquicni plata qui dios quequë', lënu Diana. Szxöni gulazi'ë dumí bönni' tunë' dxin ni. ²⁵Butubë' yezíca'rë' bönni' tunë' la' dxin niz Demetrio, ati' gudxë' lequë':

—Böcha'a, nóziczli' ca nac dxin runru', runn dumí queëru'. ²⁶RLë'ili' len ryónili' ca runë' Pablo na'. Clëgz Éfeso ni, san gdu luyú Asia chbdél-li'në' bunách zian, ati' chbutsë'ë ca tunë', rë' lequë': “Cutu nacgac dios le nungac bunách.” ²⁷Clëgz zoa banãdx ugá'n ca'z dxin ni runru', san lëzca' zoa banãdx ugá'n ca'z gdau' qui dios zxön lënu Diana. Cni gac, ugá'n ca'z yöl-la' zxön queënu, dios ni ta'yíj lãdxi'gac-nu bunách gdu'të luyú Asia lenca' gdu'të yödzlyú.

²⁸Cati' gulayönnë' didza' ni bönni' na', gulaleynë', ati' glu'ë zidzj didza', ta'në':

—Náctèrnu zxon Diana, dios queèru' rë'u, bunách Éfeso.

²⁹ Cni guc, glun rusbó bunácx gdutë lu yöd z na', ati' tuz glaquë', len jarélu'quë' yjaquë' lö'a yúlahui'. Gla'yjé' ni' Gayo len Aristarco, bönni' nababquë' Macedonia len dzagquë' Pablo. ³⁰ Cati' gu'n-në' Pablo tsazië' ga nacua' bunách zian na', cutu ca' glu'ë lë' latj bönni' ta'yej-lë'ë Cristo. ³¹ Lëzca' cni glunë' la'quë' bönni' yúlahui' qui luyú Asia, bönni' ta'lé'inë' Pablo dxi'a. Gulasölë'ë queë' nup gláta'yu lahuë' cu tsijë' lö'a yúlahui' na'. ³² Ga ni' tunë' rusbó len ta'bödxyë'ë, tu le ta'né' la'quë', len yetú le ta'né' yela'quë', le chró'gaczë' bröli bönni' zian na' tunë' rusbó, len yelati'z cuguluhuöatë' cutu nözcne' bizx quië na' nudubquë' ni'. ³³ Ni'r gulabijë' Alejandro ladj bunách zian na' bönni' judío, ati' guludxiguë'ë lë' lauquë'. Bulu'ë len në'ë Alejandro na', quië la'bö'ë dxiz, le gu'n-në' gu'ë didza' gaclen yugu' bönni' judío na' laugac yúgu'të bunách na'. ³⁴ Cati' gláquibe'inë' naquë' judío, glu'ë tsaxón zidzj didza' yúgu'të' gdu ca chop hora, ta'né':

—Náctèrnu zxon Diana, dios queèru' rë'u bunách Éfeso.

³⁵ Ni'r benë' bönni' uzúj qui yúlahui' ga la'bó' dxiz bunách zian na', gnë':

—Bönni' Éfeso, nózigac yúgu'të bunách zoa ni gdau' queënu Diana, dios zxon. Rë'u ni, bunách Éfeso, run chi'iru' gdau' na' lenca' bdau' na' böxj ga zoaru', bruj luzxbá. ³⁶ Nutu nu gac tá'baga' lë ni. Qui lë ni na' run bayúdx soali' dxiz, len cutu bi gúntëzli'. ³⁷ Naché'gacli-në' ni bönni' ni, len cutu ta'banë' le dzö' gdau', len cutu ta'né' xöhuë'ë queënu dios queëli'. ³⁸ Qui lë ni na', chqui' zoa didza' bizxj quequë' Demetrio len bönni' bëdx guia plata nacua'lenë' lë', len núti'tëz bönni', dë latj ga nu uzé' nag lequë', ati' zoa nu cuequi xbey lequë'. Ni' huac luquá

lza'quë' tuë' yetúë'. ³⁹ Na'a, chqui' dë yetú le gnabli', huac uca'nru' tsahui' lei cati' ludúb bönni' yúlahui' ca na' rna bë' yúlahui'. ⁴⁰ Zoa banádx nu uquí rë'u ni'a qui rusbó ni guc na'a, gna rdá'baga'ru' yúlahui'. Cutu bi gac quíxjö'ru' bizx quië guc rusbó ni.

⁴¹ Cati' budx bë'ë didza' ni, busölë'ë lidxgac bunách zian na' nudubgac ni'.

Bijë' Pablo luyú Macedonia len luyú Grecia

20 Cati' grö' dxi rusbó na' guc lu yöd z Éfeso, bulidzë' Pablo yugu' bönni' ta'yejlë'ë Cristo, ati' bchizië' icj nagquë' didza'. Gdöd ni' bunidë' lequë' len la' bulá'alentë' lequë'. Brujë' ni' ati' gyijë' luyú Macedonia. ² Gdödë' yugu' yöd z luyú ni', ruzéjni'tsquinë' bóchi'ru' nacu'ë ni', ati' gdöd ni' bdxinë' luyú Grecia. ³ Ni' gzoë' Pablo gdu ca tsonn beo'. Cati' chzoa cuenë' tu lë'i barco tsijë' luyú Siria, gúquibe'inë' ta'bó' nisië' lë' bönni' judío quië la'zönë' lë'. Qui lë ni na' bguel-lë'ë nöz zhuöjë' luyú Macedonia, ati' bdxinë' yöd z Filipos. ⁴ Zjá-clenë' lë' tsaxón Sópater, zxi'në' Pirro, bönni' Berea, len Aristarco len Segundo, yugu' bönni' Tesalónica, len Gayo, bönni' Derbe, lenca' bi'i Timoteo len Tíquico len Trófimo, yugu' bönni' Asia. ⁵ Ni'r yaj-nörquë' lahuë' Pablo bönni' ni, yjaquë' yöd z Troas, ga ni' gulabözë' lë'. ⁶ Lu yöd z Filipos na', neda', Lucas, yajtsaga'-në' Pablo. Cati' chgdöd lni cati' tahuë' bönni' judío yöt xtil cunazí' xnë'i, gyaztu' tu lë'i barco len buza'tu' Filipos na'. Gdöd gayu' dza budzagtu' bönni' ni' yaj-nörquë' lahuë' Pablo, yjaquë' Troas, ati' ni' buga'ntu' gadx dza.

Le benë' Pablo lu yöd z Troas

⁷ Dza domingo guludubë' bönni' ta'yej-lë'ë Cristo quië lahuë' yöt xtil le rusá' ládxi'ru' ca gutië' Jesucristo. Ni' busëd-në' lequë' Pablo, len le ral-la' uzé'ë

ni' cati' za' rení' dza na', xtsey bë'ë didza', ga bdxintë gdöd ladxi' yël. ⁸Ga ni' nudubquë' nac lu yu'u xtsa', ati' nacua' ni' zian le ta'gú'u yení'. ⁹Zoabi' ni' bi'i Eutico, rö'bi' ga ra'a leni' qui yu'u na', ati' nadódr yël queëbi' le rtunn lban runë' Pablo. Ga ni' rö'bi' rasbi' bi'i na' nac ga bunn cuia yu'u, ati' raszbi' ca' gbíxtëbi', böxjbi' ga bdxín-tëbi' zxan yu'u. Náttëbi' gululisi'-bi'. ¹⁰Bötjé' Pablo zxan yu'u na', ati' yaxóé' lëbi', len bunidë'-bi'. Ni'r gudxë' nup nacua' ni':

—Cutu gadxi gdzóbili'. Nabanbi'.

¹¹Cati' chbubenë' xtsa' Pablo, gdel-lë'ë yöt xtil, gdahuë'. Ni'r bé'lenë' lequë' didza' Pablo ga bdxintë zil bal. Gdöd ni' burujë' ni'. ¹²Bi'i bönni' ra'bán na' gbixbi', nabanbi' guluchë'ë-bi' len szxöni guluzí' zxönë'.

Ca guc bdxintu' Mileto

¹³Gnörtu' yajchentu' lë'i barco, ati' gdödtu' ga bdxintu' yödZ Asón quië tsajtsagtu'-në' ni' Pablo, gac ca na' chben xtídzatu', le gu'nnë' Pablo tsijë' ni' së'iz ni'ë. ¹⁴Cati' chbudzagtu'-në' lu yödZ Asón na', grénlenë' netu' lë'i barco, ati' gyeajtu' Mitilene. ¹⁵Buzá' ni' barco, ati' dza buróp bdxintu' töd li ga zoa luyú bidx nazi' lei Qufo, ati' yetú dza ca' gdödtu' töd li ga dë Samos len bdxintu' yödZ Trogilio ga ni' gzoatu' tu chi'i. Yetú dza ca' bdxintu' yödZ Mileto. ¹⁶Cni bentu' le chbenë' queë' Pablo tödzë' Éfeso, cui tseyne' luyú Asia, le run bayúdx soë' Jerusalén cati' nac dza Pentecostés chqui' sáqui'në'.

Didza' bë'ë Pablo lu yödZ Mileto

¹⁷Cati' ni' zoë' Pablo lu yödZ Mileto, bsölë'ë nu yajlídZ bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo nacué' Éfeso. ¹⁸Cati' guladxiné' ga zoë' Pablo, lë' gudxë' lequë':

—Lbi'ili' chnózcizli' ca béntecza' ga zoali' ga gdel-la' bdxina' luyú Asia. ¹⁹Yugu' dza bena' xchinë' Xanru' lu yöl-la' nöxj ladxi', ga bdxintë grödxá' ni'a queëli', ati' zian le guc quia' le gzxi' bë' neda' ni'a qui le cunác glunë' quia' bunách judfo cuta'yejlë'. ²⁰Béntecza' lban ga zoali' qui yúgu'të le ruz-i'li' xbey, len busëdda' lbi'ili' yalj lulu ga nudubli' len gap nac lu yu'u lidxli'. ²¹Bena' lna' lau laugac bunách judfo len laugac bunách gza'a quië lubí'i ládxi'gac, luhuóac queë' Dios, len la'yejlë' Xanru' Jesucristo. ²²Na'a, chnunë' quia' Dios Bö' La'y tsija' Jerusalén, len cutu nözda' bizxa gac quia' ni'. ²³Yúgu'të yödZ ga rda', rguíxjöi'në' neda' Dios Bö' La'y, rë' neda' la'gu'ë neda' lidx guia len lusaca' zi'ë neda' bönni' judfo cuta'yejlë'. ²⁴Cutu bi runi neda' qui lë na' gac, zal-la' gatia' o cugatia', san rui' ládxi'z-ga' udx guna' le chbdel-la'a runa', quië guna' dxin na' budödë' lu na'a Xanru' Jesús, le nac guna' lban qui didza' dx-i'a ca nac le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. Cni guna' len yöl-la' rudziji.

²⁵Na'a, yúgu'tëli' na' chbena' lban lauli' ca rna bë'ë Dios, nözda' cutur glé'ili' neda'. ²⁶Qui lë ni na', le nacz rëpa' lbi'ili' na'a dza. Cutu nabaga'a neda' queëli' nituli' lbi'ili'. ²⁷Cutu bi bucáchi-da' lbi'ili', san gdíxjöi'da' lbi'ili' yúgu'të le rnë' Dios. ²⁸Qui lë ni na', gul-gún chi'i cuinli', len gul-gún chi'i yúgu'të bunách queë' Cristo, le nuzóë' libi'li' Dios Bö' La'y quië uyuli' lequë', len gun chi'ili' bunách queë' Xanru', Nu na', uláz quequë' gutië', bulaljë' xchönë' le böá'uinë' lequë'. ²⁹Chnözda', töd uzá'a ga zoali', la'yáz ga zoali' nup lë'ni lusnít bunách queë' Cristo, lunë' ca tunba' bö'cu' zuga' snia', tu'snitba' yugu' bö'cu' zxi-la'. ³⁰La'rujé' bönni' nútsa'quë' ladjli', ati' lu'ë didza' cunác quië lubijé' qué-gaczë' nup ta'yejlë' Cristo nútsa'gac ladjli'. ³¹Qui lë ni na', gul-zóa ban ladxi' len

gul-tsajnéy ca bena' neda' gdu ca tsonn iz, rël len të dza buchizia' icj nagli' tu tuli' ga bdxintë grödx'a' queëli'.

³² Na'a, böchi' lza'adau', rgu'a lbi'ili' lu në'ë Dios. Rnaba' lahuë' uzá' ladxë'ë queëli', gunë' ca rna xtidzë'ë. Dios gunë' lbi'ili' tsutsu len gunë' ga gdél-li'li' gunli' tsaxón nup nubijë' quizi queë'. ³³ Gatga gzë ladx'a'a le naqui quequë' böchi' lza'a. Cutu gzë ladx'a'a dumf, o lari' quequë'. ³⁴ Nöziczli' dxi'a, na' cuinca' bena' dxin quië gac ga'ua' le byadzj quia' len que-gac nup gulacua'len neda'. ³⁵ Ca nac yúgu'të le bena', bului'ida' lbi'ili' cni ral-la' gunru' dxin quië gac gáclenru' nup bi ta'yadzji. Ral-la' tsajneyru' didza' bë'ë Xanru' Jesús, gnë': "Uzí'r xbey nu bi runódzj ca nu bi rzi'."

³⁶ Cati' budx bë'ë didza' ni Pablo, buzechu zxibë', ati' benë' tsaxón yúgu'të', gululidzë' Dios. ³⁷ Ni'r gulabödxë' yúgu'të', ati' gulunidë' yenë' Pablo, len glahuë' lë' bzxidu. ³⁸ Cni glunë' le guluhui'nnë' ni'a qui didza' na' bë'ë Pablo, gnë': "Cutur glé'ili' neda'." Tsaxón yjáclenë' lë', guladxinë' ga grenë' lë' lë'i barco.

Zijë' Pablo Jerusalén

21 Gdöd bulá'alentu' lequë', gyu'utë nõz barco na', ati' tinz gyeajtu' ga zoa luyú bidx nazí' lei Cos. Dza buróp na', gdödtu' yetú latj nazí' lei Rodas, ati' buza'tu' ni' len bdxintu' yödZ Pá-tara. ² Ni' yajxáca'tu' barco yubl zeaj luyú Fenicia. Grentu' lë'i barco na', ati' gyu'utë nõz. ³ Gdödtu' ga nalá' Chipre, dë tsla'a yögl, ati' gyeajtu' luyú Siria. Ni' gyaz barco na' lu yödZ Tiro, le ral-la' tsajcá'n ni' yua' dzö' lë'i barco na'. ⁴ Lu yödZ Tiro na' yajxáca'tu' bönni' ni' ta'ye-jlë'ë Cristo, ati' ni' bugá'nlentu' lequë' gdu gadx dza. Le chbului'inë' lequë' Dios Bö' La'y le ral-la' gac queë' Pablo, glë' lë' cutu tsijë' Jerusalén. ⁵ Cati' chbza'a dza na', burujtu' ni', ati' tsaxón gulazá'lenë'

netu' yúgu'të' len yugu' ngul quequë' len yugu' bi'i quequë', ga bdxintëtu' ni'l ra' yödZ na'. Ra' nis zxön ni' buzechu zxib-tu' len bulidztu'-në' Dios. ⁶ Budx bunida' lza'tu' tutu' yetutu', bubentu' lë'i barco, ati' lequë' yhuöjquë' lidxquë'.

⁷ Buza'të barco na' lu yödZ Tiro, ati' ga yajséy bdxin lu yödZ Tolemaida. Ni' burujtu' lë'i barco na'. Bugaptu' Dios böchi'ru' nacu'ë ni', ati' bugá'nlentu' lequë' tu dza. ⁸ Cati' za' rení' yetú dza, burujë' ni' Pablo, ati' dzagtu'-në' netu' gyeajtu' yödZ Cesarea. Ni' gyaztu' lu yu'u lidxë' Felipe, ati' bugá'nlentu' lë'. Runë' lban qui didza' dxi'a Felipe na', len bitsë'ë gadxë' bönni' ni' gulucu'ë dza ni'të quië láclenë' bunách queë' Cristo. ⁹ Nacua'bi' tap bi'i ngul ra'bán queë' Felipe na', tui'bi' didza' uláz queë' Dios. ¹⁰ Gdöd gdzeytu' ni' chop tsonn dza, ni'r bdxinë' Agabo, bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, narujë' luyú Judea. ¹¹ Bönni' ni' duyúë' netu', ati' gdél-lë'ë pan guid queë' Pablo. Béguë'ë ni'a na' cuinë', gnë':

—Cni rnë' Dios Bö' La'y: "Cni lunë' bönni' judío nacu'ë Jerusalén. Lúguë'ë bönni' ni' naqui queë' pan guid ni, ati' ludödë' lë' lu na'gac bunách gza'a."

¹² Cati' byónitu' didza' ni, gúta'yutu' lahuë' Pablo, netu' len nup nacua' ni', cui tsijë' Jerusalén. ¹³ Bubi'ë didza' Pablo, gnë':

—¿Bizxa ni runli', rbödxli' len rushuí'nili' neda'? Neda' chzoacza' sina', clëgz lúguë'ë neda', san gatia' ca' Jerusalén ni'a queë' Xanru' Jesús.

¹⁴ Le cutu gzxáqui'tu'-në' didza', cutur bi gudxtu'-në', ati' gnatu':

—Gac ca dzag ladxë'ë Xanru'.

¹⁵ Cati' chguladód dza na', bupa'tu' queëtu', ati' gyeajtu' Jerusalén. ¹⁶ Gulazá'lenë' netu' la'quë' bönni' ta'ye-jlë'ë Cristo, nacu'ë Cesarea, ati' dzaguë' lequë' Mnasón, bönni' Chipre. Rejlë'ë

Cristo dza ni'të, ati' ral-la' tsajga'ntu' lidxë' bönni' ni.

Pablo rajyüë' Jacobo

¹⁷ Cati' bdxintu' Jerusalén, len yöl-la' rudziji quequë' glunë' netu' ba la'n bóchi'ru' ni' ta'yejlë'ë Cristo. ¹⁸ Dza buróp na' gyázlenë' netu' Pablo lu yu'u, yajyutu'-në' Jacobo, ati' nudubquë' ni' yúgu'të bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo nacu'ë Jerusalén. ¹⁹ Cati' chbugapë' Dios lequë' Pablo, bului'inë' lequë' yúgu'të le benë' Dios lu në'ë lë' ga nacua' bunách gza'a. ²⁰ Cati' gulayönnë' lë ni, gulagu'ë Dios yöl-la' ba. Ni'r glë' Pablo:

—Rlë'icnu', bóchi'tu', cáti'ga zian gayu'ë bönni' judío ta'yejlë'ë Cristo, ati' tuntsquë' ba la'n zxba queë' Moisés yúgu'të'. ²¹ Chgulayönnë' yugu' le tui' quiu' didza' bunách, ta'ná rgu'u yöl-lu'u yúgu'të bönni' judío nútsa'quë' ladj bunách gza'a, quië luca'në' le gna bë'ë Moisés, len rna bé'inu' lequë' cu la'chuguë' lu xpéla'cbi' bi'i bónni'dau' quequë', len cu lunë' ba la'n yugu' le nalébiru' runru' rë'u, bunách judío. ²² ¿Nacx gunru' na'a? Huala'rúj bunách zian cati' la'yöni chbdxinu' ni. ²³ Na'a, ben lë ni rétu' li'. Nacuá'lenë' netu' ni tapë' bönni', chnazí' lu na'quë' lahuë' Dios tu le lunë'. ²⁴ Bchë'ë quiu' yugu' bönni' ni, len ben tsaxón lequë' gun dxi'a cuinli' ca nac qui gda'u, len gdizxj li' le ral-la' la'guizxjë' quië lun yutuz icjquë'. Ni'r la'nöznë' yúgu'të bönni' judío cutu nacz lë na' ta'në' quiu', san lëzca' li' runu' le nac dxi'a len runu' ca rna bë' zxba queë' Moisés. ²⁵ Ca nac quegac bunách gza'a, nup ni' chta'yejlë' Cristo, chben xtídzat'u' len buzjtu' lu guich ca ral-la' lunë'. Cutu run bayúdx lun chi'ë yugu' lë ni tunë' bönni' judío, san tuz:

Cu lahuë' le ta'gú'u bunách laugac bdau' guiöj bdau' yag,

Len cu lahuë' rön,
Len cu lahuë' xpéla'cba' böa' guixi' cu-narujcba' rön,
Len cu lunë' le cunác.

Ta'zönë' Pablo lö'a gda'u

²⁶ Ni'r bchë'ë queë' Pablo tapë' bönni' na', ati' dza buróp ni' ben dxi'a cuinë' tsaxón len lequë' ca nac qui gda'u. Ni'r gyazië' lö'a gda'u, quië gac bë' bizxa dza udx lunë' le tu'ún dxi'a cuinquë', dza ni' ral-la' tsjua'quë' le la'gu'ë lahuë' Dios qui queëquë'. ²⁷ Cati' chzoa gza'a gadx dza na', gulalé'inë' Pablo la'quë' judío narujquë' luyú Asia, zoë' lö'a gda'u. Glunë' ga glun rusbó bunách zian, ati' gulazönë' Pablo. ²⁸ Glu'ë zidzj didza', ta'në':

—Gul-gaclen netu', bönni' Israel. Bönni' ni yúgu'të latj rusëdnë' yúgu'të bunách lucá'n ca'z yödZ queëru' len zxba queë' Moisés, len gda'u queëru' ni. Na'a, chglu'ë gda'u ni yugu' bönni' gza'a. Cni runë', run ditjnë' latj la'y ni.

²⁹ Cni gulané' le gulalé'inë' Pablo zi'al lu yödZ dzaguë' Trófimo, bönni' Éfeso, len táquinë' glu'ë gda'u bönni' ni.

³⁰ Cni guc, guludúb yúgu'të bunách yödZ, len gulaguirë' ni'. Ni'r gulazönë' Pablo len gla'yjé' lë', gulubijjé' lë' lö'a gda'u, ati' la' guluseyjtë' ga nu ryaz lö'a gda'u na'. ³¹ Cati' chtáquicznë' ludöd-dë' Pablo, bdxin didza' lahuë' bönni' blau nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l. Byönnë' tun rusbó yúgu'të bunách Jerusalén. ³² La' butubtë' bönni' rjaquë' gdil-l len bönni' ta'ná bé'inë' lequë' bönni' blau ni, ati' jarélu'ë gyéajlenë' lequë' ga na' tun rusbó bunách na'. Cati' gulale'i bunách ni' bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, len bönni' na' rjaquë' gdil-l, gulanë' ta'guinë' Pablo. ³³ Ni'r gbiguë'ë bönni' blau na', len gzxönë' Pablo, ati' gna bé'inë' bönni' rjaquë' gdil-l lúguë'ë lë' chop du guia. Gdöd ni' gnabnë' bunách zian ni', rnë':

—¿Nuzxa caz bönni' ni, len bizxa benë'?

³⁴Ta'bödxya'a bunách zian na', len qui queégac ca ta'ná. Cni guc, cutu bi guc tséjni'në' bönni' blau na', le tun rusbó bunách na', ati' gna bé'inë' bönni' rjaquë' gdil-l la'ché'ë Pablo lu yu'u xzön ga tu'dubë' bönni' rjaquë' gdil-l. ³⁵Cati' guladxinë' ga nac ni'yëpi' qui yu'u xzön na', glui'në' Pablo bönni' na' rjaquë' gdil-l, le dxíadi'igac lequë' bunách zian, ³⁶le za'c cúdzu'quë' bunách na', ta'bödxya'a, ta'ná:

—Gul-döddë'.

Didza' bë'ë Pablo uláz queë' laugac bunách

³⁷Cati' ni' gulazú lauquë' la'gu'ë Pablo lu yu'u xzön ni', lë' gudxë' bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, gnë':

—¿Naru' gunnu' latj gyëpa' li' tu didza'?

Bönni' blau na' gudxë' Pablo:

—¿Ractsu' didza' griego? ³⁸¿Naru' clëg li' bönni' Egipto na' dza lahui niz butubë' bönni' guladá'baguë'ë yúlahui', ati' bchë'ë lu latj ca'z gdu choa' gayu'ë bönni' gdödi bunách?

³⁹Ni'r gudxë' lë' Pablo, gnë':

—Le nactë naca' neda' judío. Gulja' Tarso, yödz blau luyú Cilicia. Ráta'yua' lau' gunnu' neda' latj gu'a didza' laugac bunách ni.

⁴⁰Bë'ë lë' latj bönni' blau na', ati' gzuinë' Pablo ga nac ni'yëpi', len bchis në'ë quië la'cuá' dxiz bunách zian ni'. Cati' chgulacu'ë dxiz, bé'lenë' lequë' didza' Pablo lu didza' hebreo.

22 Cni gnë' Pablo:

—Lbi'ili', bönni' gul, len lbi'ili' böcha'a. Gul-zé nagli' le gyëpa' lbi'ili' ca nac le runa'.

²Cati' gulayönnë' ru'ë didza' hebreo, gulacua'rë' dxiz. Gudxë' lequë' Pablo, rnë':

³—Naccza' neda' judío. Gulja' lu yödz Tarso luyú Cilicia, san gzxöna' lu yödz ni, ati' busëdnë' neda' Gamaliel gdu ca nac zxba quequë' xuz xtau'ru'. Bë'tecz ladxa'a gyij ladxa'a Dios ca runli' lbi'ili' na'a. ⁴Zi'al gdxia ládxigaca'-në' bönni' nazi' lu na'quë' xtídzë'ë Cristo, len bché'gaca'-në' ga latië'. Gzxóngaca'-në', len glú'gaca'-në' lidx guia, yugu' bönni' len ngul. ⁵Lëzca' huac lunë' lna' lau qui le glunë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i. Glunë' guich uná bë' le yju'a ga nacu'ë bóchi'ru' judío lu yödz Damasco. Gyija' ni' tsajxóngaca' nup ni' ta'yëjlë' Cristo, quië duchë'gaca'-në' nága'quë' Jerusalén ni, quië lacquë' zxguia'.

Rguíxjö'ë Pablo ca böaquë' queë' Cristo

⁶Ni'r gnë' Pablo:

—Cati' ni' zija' la' nöz, len zi'a gdxina' Damasco, guc gdu huagbídiz, tu tsalz gyëp yös yení' za' luzxbá, le buzení' ga na' zija'. ⁷La' yjóta'tea' lyu, len byönda' chi'i Nu gudx neda': “Saulo, Saulo, ¿bizx quië rbia ladxu'u neda'?”

⁸Ni'r gnabda' lë', gnia': “¿Nuzxa li', Xan?” Lë' gudxë' neda': “Neda' ni Jesús, bönni' Nazaret. Néda'cza' rbia ladxu'u.” ⁹Gulale'icz yení' na' nup ni' gulacua'len neda', len gladxi, san cutu gulayöni chi'i Nu na' bulídz neda'. ¹⁰Ni'r gudxa'-në': “¿Nacx guna', Xan?” Xanru' gudxë' neda': “Gyas, len gyeaj Damasco. Ni' zoa nu guië li' ca nac yúgu'të le ral-la' gunu’.” ¹¹Le cutur bi rlé'ida' le budí'i lahua' yös yení' na' gyëptsca, qui lë ni na' gulaguel-lë'ë na'a bönni' dzagquë' neda', ati' gulaché'ë neda' ga bdxintea' Damasco.

¹²Ni' zoë' Ananías, bönni' runë' gdu ca rna bë' zxba queë' Dios, ati' tunë' lë' ba la'n bönni' judío nacu'ë Damasco. ¹³Bdxinë' ga zoa' Ananías na', len gudxë' neda': “Saulo, böcha'a, huälj yöj

lau'." La' ni'z böalj yöj lahua', ati' blé'ida' lè'. ¹⁴Lè' gudxè' neda': "Dios quequè' xuz xtau'ru', dza ni'tè gröczè' li' quiè gnöznü' le rë'ncznè' Lè', len glé'inu'-nè' Bönni' tsahui', Lëczè' Zxi'nè', len yön-nu' le guiè' li' Lëczè'. ¹⁵Cni' gac, le ral-la' gunu' lna' lau queè' Lè' laugac yúgu'tè bunách, quíxjöi'nu' lequè' ca nac le chblé'inu' len le chbyönnu'. ¹⁶Na'a, ¿bizx quiè rdzeynu'? Gyas, len bdil nis. Blidzè' Xanru' unè' li' dxi'a, ugúè' dul-la' nabagu'u."

**Cristo bsölè'ë Pablo gunè'
Iban laugac bunách gza'a**

¹⁷Gnè' ca' Pablo:

—Gdöd ni', cati' budxina' Jerusalén, len tsal ni' rulidza'-nè' Dios nchil gdau', blé'ida' tu le nac ca tu lu yël bëhcál. ¹⁸Blé'ida'-nè' Xanru', ati' gudxè' neda': "Jarelu' gyeaj. Burujtè Jerusalén ni, le cutu lunè' ba la'n le gunu' lna' lau quia' bönni' ni." ¹⁹Neda' gudxa'-nè': "Xan, nözgaccznè' ca bena' neda'. Gyazia' gap nac lu yu'u ga tu'dübè' tu'sèdè' queè' Dios bönni' judío. Gdina' nup ni' ta'yejlè' Li', len glú'gaca'-nè' lidx guia. ²⁰Cati' ni' guludöddè' Esteban, bönni' ni' benè' lna' lau quiu', lëzca' zoa' ni' neda', bena' tuz bönni' guludöddè' lè' le ben chi'a lari' nácuquè' bönni' na' gululadxè' lè' guiöj." ²¹Ni'r gudxè' neda' Xanru': "Gyeaj, le rsöla'a lí' laugac bunách gza'a."

**Pablo ruí'lenè' bönni' blau
didza', bönni' nacu'ë lu në'ë
bönni' rjaquè' gdil-l**

²²Niz ze lau guluzé nagquè' didza' bë'ë Pablo bönni' judío, ati' ni'r gula-bödxyè'ë. Glu'ë zidzj didza', ta'né':

—Gul-döddè' bönni' ni. Cutur ral-la' soè' gbanè'.

²³Ni'r le ta'bödxyè'ë, len ta'chöztsquè' le nácuquè' lu yöl-la' rley quequè', len tu'chijè' bëchtö yu lu bö'z, ²⁴gna bë'ë bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni'

rjaquè' gdil-l lugu'ë Pablo yu'u zxön na'. Lëzca' gna bé'inè' lequè' la'guinë' Pablo quiè quíxjö'ë le nac, quiè la'nöznè' bizx quiè na' ta'bödxyè'ë cni queè' Pablo bönni' judío. ²⁵Cati' glúguè'ë lè' pan guid quiè la'guinë' lè', Pablo gudxè' tu bönni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquè' gdil-l zoè' ni', rnè':

—¿Naru' dè latj quinli' neda'? Nababa' Roma, ati' nutu nu gleyi xbey neda' chqui' nabaga'a xzguia'.

²⁶Cati' byönnè' lè ni bönni' na', gyijè' yajtxjöi'nè' bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquè' gdil-l. Rè' lè':

—¿Bizxa caz ni runru'? Bönni' ni nababè' Roma.

²⁷Ni'r bidè' ga zoè' Pablo bönni' blau na', len gudxè' lè':

—Gdixjö'. ¿Naru' nababu' li' Roma? Pablo gudxè' lè':

—Ja, nababa'.

²⁸Bubi'ë didza' bönni' blau na', gnè':

—Neda' ni, dumí zian gdixzja' quiè gbaba' Roma.

Ni'r Pablo gudxè' lè':

—Neda' gbaba' Roma cati' ni' gulja' le nababquè' Roma xuz xna'a.

²⁹Cati' gulayönnè' lè ni, la' gulubíga'tè' ga zoè' Pablo bönni' na' chzoa la'guinë' lè'. Lëzca', cati' gnöznè' nababè' Roma Pablo, gúdxinë' bönni' blau na' le chgna bë'ë glúguè'ë lè'.

**Rdxinë' Pablo lauquè' bönni'
gdau' ta'bequi xbey**

³⁰Dza buróp ni', gu'nnè' bönni' blau na' gnöznè' gazxj ga rë' bizxa na' tu'quíè' Pablo bönni' judío. Gna bë'ë gulusedxè' du guia na' náguè'ë Pablo, ati' gna bë'ë ludübè' bxuz uná bë' judío, len yúgu'tè bönni' gdau' ta'bequi xbey. Ni'r bubijè' Pablo ga na' nagu'uquè' lè' ati' buzóè' lè' lauquè'.

23 Ni'r buyutsquè' lauquè' bönni' gdau' ta'bequi xbey na' Pablo, gnè':

—Lbi'ili', böcha'a. Ga rdxintë na'a rböza' dxí'adau'. Cni nac, cutu zoa le ruxós neda' ládxi'dau'hua' lahuë' Dios.

²Ni'r gna bé'inë' nup nacuá' cuit lë'ë Pablo Ananías, bxuz blau, la'gapë'ë ru'ë. ³Pablo gudxë' lë':

—Lëzca' cni ubi'ë quiu' Dios, li', ru-lu'iz tsahu' cuinu'. ¿Naru' rö'czu' rbequi xbeynu' neda' ca rna bè' zxba, san rdöd bë'i runu' ca rna bë' zxba na', rna bé'inu' la'gapë'ë neda'?

⁴Nup nacuá' ni' të Pablo:

—¿Naru' rulídz zi'tsu'-në' bxuz blau queë' Dios?

⁵Pablo gudxë' lequë':

—Lbi'ili', böcha'a. Nayúj lu guich, rna: “Cutu ulídz zi'u nu rna be'i bunách uládz quiu'”, san neda' cutu gúquibe'i-da' naquë' bxuz blau.

⁶Ni'r gúquibe'inë' Pablo nacquë' bön-ni' gdau' saduceo la'quë', ati' yela'quë' bönni' gdau' fariseo, ati' bë'ë zidzj didza' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na', gnë':

—Lbi'ili', böcha'a. Naca' bönni' fariseo, len naca' zxi'në' bönni' fariseo. Na'a rbequi xbeyli' neda' le runa' löz lubán nup chnatgac.

⁷Cati' bë'ë didza' ni Pablo, gularu-jë' chopl bönni' gdau' fariseo len bön-ni' gdau' saduceo, ati' guladíl-l didzë'ë la' légaczë'. ⁸Cni glunë' le ta'në' bön-ni' saduceo na' cutu lubán nup chnat-gac, len cutu nacu'ë gbaz la'y, len cutu nacuá' bö' naccgacz bunách, san ta'ye-jlë'ë bönni' gdau' fariseo nacz yúgu'të lë ni. ⁹Qui lë ni na' gulabödxyë'ë. Ni'r gulayasë' bönni' nazëdquë' zxba queë' Dios, bönni' gdau' fariseo, ati' guladíl-l didzë'ë, ta'në':

—Rusáca'tu' queëtu' cutu bi dö' nu'ë bönni' ni, le chqui' bë'len lë' didza' bö' naccz bunách, o chqui' bé'lenë' lë' didza' gbaz la'y queë' Dios, cutu ral-la' tá'baga'ru'-në' Dios.

¹⁰Cati' chta'dil-ltsca didzë'ë bönni' judío na', gúdxinë' bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, le ráquinë' luzxúzsj luquindjë' Pablo. Ni'r gna bë'ë tsjaquë' bönni' rjaquë' gdil-l tsajliajquë' Pablo ladj bönni' judío na', len luchë'ë lë' lu yu'u' zxön ga na' tu'-dubë' bönni' rjaquë' gdil-l.

¹¹Cati' chnac chdzö'l la' dza na'z, bu-lu' lahuë' Xanru' ga zoë' Pablo, len gudxë' lë':

—Butíp ladxu'u, Pablo. Ca na' chbe-nu' lna' lau quia' Jerusalén ni, lëzca' run bayúdx gunu' lna' lau quia' lu yödz Roma.

Tun xtídza'quë' ludöddë' Pablo

¹²Cati' za' reni' yetú dza, glun xtídza-'quë' la'quë' bönni' judío len glun tsutsu xtídza'quë', ta'në' gunë' lequë' zxguia' Dios chqui' cutu lunë' lë na' glun xtídza-'quë', le gulanë' cutu ca' li'j lahuë' ga gdxintë dza ludöddë' Pablo. ¹³Nayánr ca choa'quë' bönni' na' glun tsutsu xtídza-'quë' cni. ¹⁴Yjaquë' bönni' ni ga nacu'ë bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zëjni'në' bönni' judío, ati' gulanë':

—Chben tsutsu xtídza'tu', gnatu' gunë' netu' zxguia' Dios chqui' cuguntu' cni, le cutu gui'j gágutu' ga gdódiru'-në' Pablo. ¹⁵Na'a, lbi'ili' len yugu' bön-ni' gdau' ta'bequi xbey, gul-guië' bön-ni' blau nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l duchë'ë Pablo cxö quië gdxinë' ga nudubli', gnali' ré'nili' gnábili'-në' Pablo tu didza' ga rë' nöxj. Netu' cö' nistu'-në' la' nöz, ati' gdóditu'-në' cati' zi'a gdxinë' ni.

¹⁶Byónibi' bi'i bönni' queënu ngul zanë' Pablo ca na' la'bó' nisië' Pablo, ati' gyeajbi', len gyazbi' yu'u' zxön na', yajtíxjöi'bi'-në' Pablo. ¹⁷Pablo bulidzë' tuë' bönni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, len gudxë' lë':

—Bchë'-bi' bi'i ni lahuë' bönni' blau, le nua'bi' didza' guiëbi'-në'.

¹⁸ Ni'r gdel-lë'ë-bi' bönni' na', len bchë'ë-bi' ga na' zoë' bönni' blau na', ati' gudxë' lë':

—Bulidzë' neda' Pablo, bönni' na' yu'ë lidx guía, len gúta'yuë' lahua' dgu'a-bi' lau' bi'i ni, le ré'nibi' güí'lenbi' li' didza'.

¹⁹ Gdel-lë'ë na'bi' bönni' blau na' len bchë'ë-bi' quizi, ati' gnabnë'-bi', rnë':

—¿Bizxa na' ral-la' gui'u neda'?

²⁰ Lëbi' gudxbi'-në':

—Chnunquë' didza' bönni' judío lá-ta'yuë' lau' gchë'u-në' Pablo cxö, quië gdxinë' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey. Lë' li' të'nnë' la'nabnë' lë' tu didza' ga rë' nöxj, ²¹ san li', cutu tséjlë'u lë na' la'né', le nayánr ca choa'quë' ta'bó' nisië' Pablo. Chglun tsutsu xtídz'a'quë' bönni' ni, ta'né' gunë' lequë' zxguia' Dios chqui' cutu ludöddë' Pablo, len cutu li'j lahuë' ga ludödrdë' lë'. Na'a, chnacu'ë sina' ta'bözë' si' lu na'u gunu' lë na' la'nabnë' li'.

²² Ni'r gna bé'inë'-bi' bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, nutu nu guiëbi' lë na' chgudxbi' lë', ati' ni'r busölë'ë-bi' bi'i ni.

Rdxinë' Pablo lahuë' Félix, bönni' blau uná bë'

²³ Ni'r bönni' blau na' bulidzë' chopë' bönni' nacu'ë lu na'quë' tu tuë' tu gayu'ë bönni' rjaquë' gdil-l, ati' gna bé'inë' lequë' lucözë' chop gayu'ë bönni' rjaquë' gdil-l ta'zë'i ní'aque', len tsonnlalj yu chië' bönni' rjaquë' gdil-l dxiaquë' böa', len chop gayu'ë bönni' rjaquë' gdil-l lu'ë yag tuchi' quië tsjaquë' Cesarea gdu rdöd xtsö'. ²⁴ Lëzca' gna bé'inë' lequë' lucözë'-ba' böa' cuië'-ba' Pablo, ati' la'ché'ë lë' dxí'adau', cutu bi gac queë', quië gdxinë' lahuë' Félix, bönni' blau uná bë'.

²⁵ Bsölë'ë ca' guich rna cni: ²⁶ “Neda', Claudio Lisias, ruzuja' quiu' lu guich, bönni' blau uná bë', Félix. Rugapa' Dios li'. ²⁷ Bönni' ni rsóla'a-në' quiu', gu-

lazönë' lë' bönni' judío, len glë'nnë' ludöddë' lë'. Cati' gúquibe'ida' nababë' Roma, bché'gaca'-në' bönni' rjaquë' gdil-l len buslá'-në' lu na'quë' judío na'. ²⁸ Gu'nda' gnözda' bizxa benë', lë na' tu'qufë' lë' bönni' judío, ati' bchë'a-në' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbeynë' lequë'. ²⁹ Cati' buedxi didza', gnözda' tu'qufë' lë' ca nac le rna bë' zxbaquequë', len cutu bi nabaguë'ë bönni' ni quië nu gdödi lë', o nu cu'u lë' lidx guía. ³⁰ Ni'r cati' bdxin nu gdxjöi' neda' ta'bó' nisië' lë' bönni' judío, la' bsóla'tea' lë' ga zu', ati' gna bé'igacda'-në' bönni' ni tu'qufë' lë' la'dxinë' lau' li', quië la'guíxjöi'në' li' bi didza' napquë' lë'. Dios gáclenë' li'.”

³¹ Ni'r gulaguel-lë'ë Pablo bönni' na' rjaquë' gdil-l, len glunë' ca na' chgna bé'inë' lequë', ati' gulachë'ë lë' yödz Antípatris, ni' nac chdzö'l. ³² Cati' za' rení' yetú dza yhuöjquë' Jerusalén bönni' rjaquë' gdil-l ta'zë'i ní'aque', ati' guluú'ë nöz bönni' rjaquë' gdil-l dxiaquë' böa', dzagquë' Pablo. ³³ Cati' guladxinë' Cesarea bönni' na' rjaquë' gdil-l nachë'quë' Pablo, gulunödzejë' guich na' lu në'ë bönni' blau uná bë', len guluschinë' Pablo lahuë'. ³⁴ Gdöd bulabë' guich na' bönni' blau uná bë', gnabnë' Pablo gazx bönni' lë'. Cati' gúquibe'inë' nababë' luyú Cilicia, ³⁵ gudxë' lë':

—Yönda' le gnau' cati' la'dxín ni nup tu'quí li'.

Ni'r gna bë'ë lun chi'ë lë' lu yu'u yúlahui' ga rbö'ë rbequi xbeynë' bunách Herodes, bönni' rna bë'ë.

Pablo ru'ë didza' uláz queë' lahuë' Félix

24 Cati' chbza'a gayu' dza, bdxinë' ni' Ananías, bxuz blau, dzagquë' lë' la'quë' bönni' gul tu'zejni'i, len Tértulo, bönni' nabé'itsquinë' didza'. Guladxinë' lahuë' bönni' blau uná bë', ati' gulané' queë' Pablo. ² Cati' chgululidzë'

Pablo, ati' bdxinë' ni', gzu lahuë' Tértulo ruquié' lè', rnè':

—Bönni' blau uná bè', Félix. Ni'a quiu' li' ruzi'tu' xbey le rac dxi'a queëtu', ati' lu yöl-la' rejni'i quiu' rna bé'inu' dxi'a bunách uládz queëtu'. ³ Yúgu'tè lè ni ruzi'tecztu' xbey gáti'téz, ati' gdu ládxi'tu' rëtu' li': “Xclenu’.” ⁴ Na'a, cui upixjr'tu' li', ráta'yua' lau' gun xzön ladxu'u, yönnu' tu chi'idau' le guiëtu' li'. ⁵ Gúquibe'itu' rgu'u yöl-lè'è bunách bönni' ni, len runè' ga ta'dá'baguë'è yúlahui' bönni' judío nacu'è gdutè yödzylyú, len naquë' bönni' blau quequë' bönni' da'quë' bönni' Nazaret na'. ⁶ Lézca' gu'nnè' gun ditjnè' gdau' queëtu'. Qui lè ni na' gzxöntu'-nè' len gú'nitu' cuequi xbeytu' lè' ca nac xzba queëtu'. ⁷ Ni'r bdxinë' ga zoatu' Lisias, bönni' blau nacu'è lu në'è bönni' rjaquë' gdil-l, ati' lu yöl-la' snia' xzön bugüé' bönni' ni lu na'tu'. ⁸ Ni'r gna bé'inè' Lisias na' lid ga zu' nup tu'quí lè'. Na'a, li'cz, cati' gnabi yudxnu'-nè' Pablo ni, huac gnöznu' ga rë' nöxj yúgu'tè lè ni ruqitu' lè'.

⁹ Lézca' cni gulané' bönni' judío ni', gulané' naccz cni. ¹⁰ Ni'r butáz në'è bönni' blau uná bè' na' quië gu'è didza' Pablo, ati' lè' bubí'è didza', gnè':

—Gdu ladxa'a quíxjö'a ca nac le runa', le chnac zian iz rbequi xbeynu' le rac quegac bunách ladztu'. ¹¹ Le bena' huac gnabu'. Cutu ráquini chinnu dza gyija' Jerusalén quië tsej ladxa'a-nè' Dios. ¹² Cutu yajxáca'quë' neda' nu rdíl-lena' didza', len cutu bena' ga lun rusbó bunách ga nac nchil gdau', ni lu yu'u ga tu'dubè' tu'sédè' queë' Dios, ni lu yödz. ¹³ Cutu ca' gac lubj liè' yugu' lè ni tu'quí'è neda'. ¹⁴ Lè ni rxóalëpa' lau'. Ca runa' xchinè' Dios quequë' xuz xtau'tu' rajlóz le gulusëdnè' lequë', san tu'è lei: le rdá'baga' Dios, bönni' judío ni, le réjlè'a yúgu'tè le rna bè' xzba queë' Dios lenca' yúgu'tè le guluzujè' lu guich bönni' glu'è didza' uláz queë' Dios. ¹⁵ Ca na' tunè' löz

Dios lequë', lézca' neda' runa' löz Dios, uspanè' nup chnatgac, bunách tsahui' len bunách cunacgac tsahui'. ¹⁶ Qui lè ni na' rui' ládxi'tecza' cui gbaga'a le gun ga uxós neda' ládxi'dau'hua' lahuë' Dios o laugac bunách.

¹⁷ Gdöd zoa' ga yubl gdu chop tsonn iz, budxina' ga nacuá' bunách uládz quia' quië unödza' gun gaclen bunách yechi' len unödza' le rgu'a lahuë' Dios. ¹⁸ Tsal ni' runa' cni, duxáca'quë' neda' la'quë' bönni' judío narujquë' luyú Asia. Ni' gzoa' ló'a gdau', nubj dxi'a cuina' ca nac qui gdau', len cutu nutuba' bunách zian, len cutu nuna' ga lun rusbó bunách. ¹⁹ Ral-la' la'dxinè' lau' li' bönni' judío ni, luquí'è neda' chqui' napquë' neda' didza'. ²⁰ La'natsquë' bönni' judío ni chqui' guludzölnè' bi le cunác bena' cati' ni' bdxina' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbeynè' lequë'. ²¹ Tuz cati' ni' zoa' lauquë', zidzj bè'a didza', gnia': “Rbequi xbeyli' neda' na'a le runa' löz lubán nup chnatgac.”

²² Cati' byönnè' didza' ni Félix, len dxí'adau' chnöznè' ca nac qui lè na' rusëdnè' Pablo, buzé láchuizè' ca' didza' bizxj ni, gnè':

—Cati' gdxinë' Lisias, bönni' blau nacu'è lu në'è bönni' rjaquë' gdil-l, udx yönda' ca nac didza' bizxj queëli'.

²³ Ni'r Félix gna bé'inè' bönni' nacu'è lu në'è bönni' rjaquë' gdil-l zoë' ni', gun chi'è Pablo, san gu'è lè' latj të' ló'a, len cutu luzaguë'è xnözquë' böchi' lzè'è duyuquë' lè' bi dxin lunè' queë'.

²⁴ Chop tsonn dzaz gdzey, bidè' ni' leyúbl Félix na'. Dzagnu lè' Drusila, ngul queë'. Nacnu ngul judío. Félix bulidzè' Pablo ati' buzé nague' xtidzè'è ca nac le réjlè'ru' Jesucristo. ²⁵ Cati' bè'è didza' Pablo ca ral-la' gacru' tsahui' len gna be'i cuinru', ati' gdxinru' ga cuequi xbeynè' rë'u Dios dza zi'a za', ni'r gudxi bdzöbnè' Félix len gudxè' Pablo:

—Gyeaj na'a. Cati' gapa' latj ulidza' li'.

²⁶Lézca' gu'nné' Félix si'ë dumí unödzejé' Pablo quië usané' lé', len qui lé ni na', zian lzu bulidzé' Pablo, len bé'lené' lé' didza'. ²⁷Cati' bza'a chop iz gyazié' Porcio Festo xlatjé' Félix, ati' le gu'nné' Félix guné' le la'dzág ládxi'qué' bönni' judío, buca'né' Pablo nadzuné' lidx guía.

Rdxinë' Pablo lahuë' Festo

25 Bdxinë' Festo Cesarea quië tsaz-ië' xlatjé', gaquë' bönni' blau uná bé'. Cati' bza'a tsonn dza buzé'ë yödZ na', zijé' Jerusalén. ²Ni' guladx-iné' lahuë' Festo yugu' bxuz uná bé' len yugu' bönni' blau quequë' judío quië la'né' queë' Pablo, ati' gláta'yuë' lahuë' Festo ³bi uzá' ladx'é'ë quequë', gsöl'é'ë nup tsajxi'gac Pablo, quië udx-iné' Jerusalén. Glé'nné' la'bó' nisié' lé' la' nöz quië ludöddé' lé'. ⁴Bubi'ë didza' Festo, gudxé' lequë':

—Lu yödZ Cesarea nadzuné' Pablo, ati' ni' ral-la' tsija' cxö huidzj niz. ⁵Qui lé ni na', nütí'tézl-li' dë lu na'li', ral-la' sá'len-li' neda', len chqui' nabaguë'ë xzguia' bönni' ni', huac uquilli'-né'.

⁶Gdzeyné' Festo Jerusalén gdu ca xunu' gbidz, ati' ni'r böjé' Cesarea. Cati' za' rení' yetú dza grö'ë ga rbequi xbeyné', len gna bé'iné' nup tsajxi'gac Pablo. ⁷Cati' chbdxiné' ni' Pablo, gulagu'ë lé' li'aj bönni' judío narujquë' Jerusalén, len zian le gulané' queë'. Gulufé' lé' le tu'spaguë'ë lé' xzguia', san cutu guc lubíj lié' yugu' lé na' gulané' queë'. ⁸Ni'r bé'ë didza' Pablo uláz queë', gné':

—Cutu bi le cunác bena' qui zxba quequë' bönni' judío, ni qui gdau' quequë', ni queë' César, bönni' rna bé'iné' rë'u.

⁹Gu'nné' Festo guné' le la'dzág ládxi'quë' bönni' judío, ati' bubí'ë didza', gudxé' Pablo:

—¿I rë'nnu' sa'u Jerusalén, ati' ni' soa nu cuequi xbey li' ca nacgac lé ni ta'né' quiu'?

¹⁰Bubi'ë didza' Pablo, gudxé' lé':

—Zoacza' ga rö' nu rbequi xbey uláz queë' César, ga na' ral-la' cuequi xbeyné' neda'. Cutu bi huia'dö' nuna' quequë' bönni' judío, ati' chnözcZnu' lé ni. ¹¹La'naru' nuna' tu le cunác, o bíti'téZ le run ga gbaga'a xzguia' gatia', cutu tá'bagaga'a gatia'. Na'a, chqui' cutu nuna' ca na' ta'né' quia' bönni' ni, nutu nu dë lu në'i udód neda' lu na'quë'. Rnaba' tsija' lahuë' César ga cuequi xbeyné' neda'.

¹²Cati' chbé'lené' yugu' bönni' yúlahui' didza' Festo, bubí'ë didza', gudxé' Pablo:

—Chgnabu' tsiju' lahuë' César. Lahuë' César uyiju'.

Ru'ë didza' Pablo lahuë' Agripa

¹³Gdöd chop tsonn dza, bdxinë' Cesarea Agripa, bönni' rna bé'ë, dzagnu lé' Berenice, duyuquë' Festo. ¹⁴Cati' chgulacu'ë ni' zian dza, Festo gdíxjöi'né' Agripa, bönni' rna bé'ë, ca nac queë' Pablo. Gudxé' lé':

—Zoë' ni bönni' buca'né' lé' lidx guía Félix. ¹⁵Cati' gzoa' Jerusalén, guladxinë' lahua' yugu' bxuz uná bé' len bönni' gul tu'zejni'i, ati' gulané' queë' bönni' ni. Gulanabné' neda' gchuga' queë' gatié'. ¹⁶Neda' bubí'a didza', gudxa' lequë' cutu nalëbcné' bönni' Roma la'chuguë' queë' bönni' gatié' chqui' cutu la'dxini lahuë' nup tu'quí' lé', quië gac ubi'ë didza' ca nac lé na' ta'né' queë'. ¹⁷Qui lé ni na', cati' guladxinë' lequë' ni, cutu ca' gdzeyda', san cati' gza' gyeni' yetú dza grö'a ga rbequi xbeyda', ati' gna bé'ida' nup yajxi'gac bönni' ni. ¹⁸Cati' gulacu'ë ni bönni' na' tu'quíé' lé', cutu bi gulané' queë' ca busaca' quia' la'né'. ¹⁹Gulané' queë' la'gac didza' bizxj ca nac le ta'yejilé'ë Dios, len ca nac queë' bönni' lé' Jesús, nu na' gut, san Pablo runé' tsutsu

xtidzè'è rnè' ni zoè' nabanè' leyúbl. ²⁰Le buchíxida' ca nacgac lè ni, gnabda'-nè' Pablo chqui' rè'nnè' tsijè' Jerusalén, ati' ni' soa nu cuequi xbey lè' ca nacgac lè ni. ²¹Ni'r cati' gnabè' Pablo tsijè' lahuè' Augusto César quiè cuequi xbeynè' lè' ni', gna bè'ida' bönni' rjaquè' gdil-l lun chí'igarè' lè' cati' gal-la'r dza gsöla'a-nè' lahuè' César.

²²Ni'r Agripa gudxè' Festo na':

—Lèzca' neda' rè'nda' yönda' le gnè' bönni' na'.

Festo gudxè' lè':

—Cxö yönnu' le gnè'.

²³Cati' za' rení' yetú dza, len ba zxön guladxinè' ni' Agripa len Berenice. Gulayaziè' ga ral-la' lu'è didza', dzagquè' lequè' bönni' uná bè', ati' gulasölè'è nup tsajxi'gac Pablo. ²⁴Ni'r Festo gudxè' Agripa, bönni' rna bè'è:

—Bönni' uná bè', Agripa, len yúgu'tèli' zoali' ni tsaxxón len netu'. Ni zoè' rlé'ili'-nè' bönni' na', ta'né' queè' yúgu'tè bönni' judío nacu'è Jerusalén lenca' nup nacuá' ni, tè' neda' ral-la' gatiè'. ²⁵Runi neda' cutu bi benè' le nabaguè'è zxguia' gatiè', san le gnabè' lèczè' tsijè' ga cuequi xbeynè' lè' Augusto César, qui lè ni na' chnuna' quia' gsöla'a-nè' lahuè' Augusto. ²⁶Le cutu nözda' bi ral-la' uzuja' lu guich le uquí bönni' ni, quiè gsöla'a lu në'è César, xana', qui lè ni na' nachè'a-nè' lauli', len le nacr blau, nachè'a-nè' lau' li', Agripa, bönni' uná bè', quiè cati' udx gnabi yudxu'-nè', ni'r gnözda' bi ral-la' uzuja' lu guich ca nac queè' bönni' ni. ²⁷Ráquida' cutu nac dxi'a gsöla'a-nè' ni' bönni' náguè'è chqui' cutu gac ulu'a le nabaguè'è.

**Didza' bè'è Pablo uláz
queè' lahuè' Agripa**

26 Ni'r Agripa gudxè' Pablo:
—Dè latj gu'u didza' uláz quiu'.

Bchilj në'è Pablo lahuè' Agripa, ati' gzu lahuè' ru'è didza', rnè':

²—Bönni' uná bè', Agripa. Rdzag ladx-a'a le dè latj na'a gu'a didza' uláz quia' lau' li' ca nac yúgu'tè le nuquiquè' neda' bönni' judío. ³Rdzag ládxi'ra' le núnbè'u yúgu'tè le nalèbcnè' tunè' bönni' judío, lenca' yugu' lè ni rdil-ltu' didza'.

Yugu' le benè' Pablo zí'atèl

⁴Gnè' ca' Pablo:

—Nózgaccznè' yúgu'tè bönni' judío ca na' bena' ga gdél-la'tè cuidia' ga nacuá' bunách uláz quia' lenca' lu yödz Jerusalén. ⁵Nózgaccznè' ca' len huac la'guíxjö'è ca na' bena' dza ni'tè. Guca' bönni' fariseo. Yugu' bönni' fariseo tui' ládxi'crè' la'yíj ládxi'què' Dios ca tunè' yezíca'rè' bönni' judío. ⁶Na'a, zoa' ni lauli' quiè nu cuequi xbey neda' le runa' löz Dios, uspanè' bönni' nat, gunè' ca na' gzxi' lu në'è lauquè' xuz xtau'tu'. ⁷Tunè' löz bönni' idxinnu cö' di'a dza queètu' la'dél-li'nè' lè na' gzxi' lu në'è Dios. Qui lè ni na' ta'yíj ládxi'què' Dios len tunè' xchinè' rël len tè dza. Le runa' löz lè ni, nuquiquè' neda' bönni' judío. Cni nac, bönni' uná bè', Agripa. ⁸Na'a, ¿naru' ráquitsali' lbi'ili' cutu nac le tséjlè'ru', uspanè' Dios bönni' nat?

**Gdxia ladxè'è bunách
queè' Cristo Pablo**

⁹Gnè' ca' Pablo:

—Lèzca' neda', zí'atèl gúquida' le zian ral-la' guna', tá'baga'a-nè' Jesús, bönni' Nazaret. ¹⁰Cni bena' lu yödz Jerusalén. Glu'a lidx guia zian bunách ta'yejlè' Jesús, le guludödè' lu na'a yöl-la' uná bè' bxuz uná bè'. Cati' guludöddè' bunách ni', bènlena' lequè' tuz didza'. ¹¹Zian lzu busaca' zi'a yugu' bönni' ni' quiè lusán ládxi'què' ca ta'yejlè'è Cristo. Cni bena' gap nac lu yu'u ga tu'dubè' tu'sèdè' queè' Dios bönni' judío. Gléytsquida' lequè',

ati' gdxia ladxa'a lequë' ga bdxintë gyija' gap nacua' yödZ zi'tu' yajxöngaca'-në'.

**Rguíxjö'ë ca böaquë'
queë' Cristo Pablo**

¹²Gnë' ca' Pablo:

—Quië guna' cni gyija' yödZ Damasco, ati' nudödquë' lu na'a yöl-la' uná bë' bxuz uná bë' nasóla'quë' neda'. ¹³Cni guc, bönni' uná bë', Agripa. Cati' ni' zija' la' nöz, ni' nac gdu huagbídZ, blé'ida' tu yení' luzxbá le buzení'r ca gbidZ. Buzeni' ga na' zoa' len ga nacua' nup zjaclen neda'. ¹⁴Ni'r yúgu'tëtu' gdzö'tu' lyu, ati' byönda' chi'i nu bulídZ neda'. Bë'ë didza' hebreo, gnë': “Saulo, Saulo, ¿bizx quië rbia ladxu'u neda'? Run zi' cuinu', rdá'bagu'u neda'. Rac quiu' ca rac queëba' bëdx, run zi' cuinba', rchégu'ba' yag tuchi' le tundë'-ba' zi'.” ¹⁵Ni'r gudxa'-në': “¿Nuzxa li', Xan?” Xanru' gudxë' neda': “Neda' ni Jesús, Nu na' rbia ladxu'u. ¹⁶Na'a, gyas, len gzui, le buluí' lahua' li' na'a, quië uzóa' li' gunu' xchina' len gunu' lna' lau qui lë ni chblé'inu', lenca' quegac le uluí'ida' li', uluí' lahua' ga zu'. ¹⁷Uslá' li' lu na'quë' bönni' uládz quiu', len lu na'quë' bönni' gza'a, laugac nup ni' rsóla'a li' na'a. ¹⁸Rsóla'a li' ga na' nacu'ë quië gunu' ga luhuóalj yöj laquë' len luhuóaquë' queë' Dios, luca'në' le nac chul xöhui' len la'dxinë' lu yení'. Lurujë' lu na' Satanás tu' xöhui' len la'yazië' lu në'ë Dios. Chqui' la'yëjlë'ë neda', Dios unít lahuë' lequë', len ugüë' dul-la' nabága'quë', ati' la'dél-li'në' la'báblenë' bunách chnubijë' quizi queë' Dios.”

**Benë' Pablo ca nac le
buluí'inë' lë' Xanru'**

¹⁹Gnë' ca' Pablo:

—Qui lë ni na', bönni' uná bë', Agripa, cutu gdá'baga'a guna' le buluí'inë' neda' Dios, zoë' yehua' yubá. ²⁰Buzéjni'da' nup nacua' yödZ Damasco, len gdöd ni'

nup nacua' Jerusalén len nup nacua' luyú Judea, len bunách yugu' yödZ zi'tu' quië lubí'i ládxi'gac len luhuóac queë' Dios, len lun le lac bë' chgulubí'i ládxi'gac. ²¹Le bena' cni, gulazönë' neda' bönni' judío cati' ni' zoa' lö'a gdau', ati' glë'nnë' ludöddë' neda'. ²²Ni'r gúclenë' neda' Dios, ati' ga rdxintë na'a dza zoa' gdu ladxa'a, runa' lna' lau laquë' bönni' ca'z len laquë' bönni' blau. Cutu ru'a didza' yubl, san ca gulanazë' zi'al bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios lenca' ca gnë' Moisés ca ral-la' gac. ²³Gulané': “Saca' qui'ë Cristo, len töd gatië' gaquë' nu su lau ubán tsaz lu yöl-la' gut, quië ulu'ë lahui nac löZ la'dxín latj yení' bunách, len gac lban quegac lë ni laugac bunách uládz queëtu' lenca' laugac bunách gza'a.”

**Pablo ruzéjni'në' Agripa
quië tsejlë'ë Cristo**

²⁴Cati' chbë'ë yugu' didza' ni Pablo, le bë'ë uláz queë', ni'r bë'ë zidZ didza' Festo, gnë':

—Nachixi icju', Pablo. Le nazëdu' szxöni, chbchixi icju'.

²⁵Ni'r Pablo gudxë' lë':

—Cutu nachixi icja', rëpa' li', Festo, ati' didza' ni ru'a nac gdtë li, len nac lsaca'. ²⁶Lëczë' Agripa, bönni' ni rna bë'ë, nözcznë' yugu' lë ni, len qui lë ni na', gdu ladxa'a ru'a didza' lahuë' lë'. Nözcznë' yugu' lë ni, le cutu guc bagachi'z lë na' guc. ²⁷Bönni' uná bë', Agripa. ¿Naru' réjlë'u le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios? Nözda' réjlë'u lë ni.

²⁸Ni'r Agripa gudxë' Pablo:

—Yelatiz la' ráquinu' gdél-li'nu' neda' gaca' queë' Cristo.

²⁹Pablo gudxë' lë':

—Ni'a queë' Xanru' Dios rë'nda', zal-la' yelatiz o szxöni, clëgz li', san lëzca' yúgu'të nup ni ta'yöni neda', gacli' gdu ca naca' neda', náquida' queë'

Cristo, san clëg gága'li' du guia ca ni ná-ga'a neda'.

³⁰Cati' budx bē'ē didza' ni Pablo, gyasē' bōnni' blau uná bē' na', ati' gu-layasē' ca' bōnni' rna bē'ē len Berenice len nup ról'engac lequē'. ³¹Cati' gularu-jē' quizi, glui' xtídza'quē', ta'né':

—Cutu bi nunē' bōnni' ni le nabaguē'ē zxguia' gatiē' len clëg tsaziē' lidx guia.

³²Agripa gudxē' Festo:

—Huac usana'-nē' bōnni' ni la'naru' cu gnabē' tsijē' lahuē' César ga cuequi xbeynē' lē'.

Ta'sölē'ē Pablo yōdz Roma

27 Cati' chglunē' quequē' la'sölē'ē netu' lē'i barco tsiajtu' Roma, luyú Italia, gulaguel-lē'ē Pablo len yela'-gac nup nadzungac, ati' guludödē' lequē' lu nē'ē Julio, bōnni' yu'u lu nē'ē tu cō' bōnni' rjaquē' gdil-l nazí' lei: “Bōnni' Queē' Augusto Rjaquē' Gdil-l”. ²Grentu' tu lē'i barco qui luyú Adramitio, le ral-la' tōd yugu' yōdz gap ta'dxín barco ga nac luyú Asia, ati' yu'uztu' ca' lē'i barco na', gza'tu' Cesarea. Dzaguē' ca' netu' Aristarco, bōnni' Tesalónica, le nabáb Macedonia. ³Cati' za' rení' yetú dza, bdxintu' yōdz Sidón, ati' ni' Julio, bōnni' na' nacu'ē lu nē'ē bōnni' rjaquē' gdil-l, lu yöl-la' dxi'i ladxi' queē', bē'ē Pablo latj tsijē' ga nacu'ē böchi' lzē'ē quiē lácienē' lē' bi ryadzj queē'. ⁴Gdöd ni', bubentu' lē'i barco, ati' gza'tu' ni'. Gdödtu' tsla'a ga dē luyú bidx Chipre ga rō' dxi bö' na' reycj, le za' zaca' lautu' bö' reycj lu nis zxön na'. ⁵Ni'r gdödtu' lu nis zxön ga nalá' luyú Cilicia len luyú Panfilia, ati' bdxintu' Mira, tu yōdz nabáb Licia.

⁶Bōnni' na', nacu'ē lu nē'ē bōnni' rjaquē' gdil-l, nachē'ē netu', yajxaquē'ē ni' tu barco narúj yōdz Alejandría, barco na' zeaj luyú Italia. Lē'i barco na' glu'ē netu'. ⁷Zian dza gza' tsahui' lácxi'dau' barco na', ati' len yöl-la' rzaca'z bdxintu' ga nalá' luyú bidx nazí' lei Gnido, ati', le

ruzaga' netu' bö' na' reycj, gdödtu' tsla'a luyú bidx nazí' lei Creta ga rō' dxi bö' na' reycj, len gdödtu' ga nalá' yōdz Salmón. ⁸Lu yöl-la' rzaca'z gdödtu' tsla'a ga dē luyú bidx Creta na', len bdxintu' tu latj ga ta'dxín barco, nazí' lei Buenos Puer-tos, le dē gal-la' ga na' dē yōdz Lasea.

⁹Le chgdzéytsquitu', chglu-la' zoa banádx gac ditj bíti'těz barco rza' lu nis zxön na', le chgdöd yugu' dza tunē' gubás cati' zia' gdxin beo' ziaq cati' reycjtsca bö'. Qui lē ni na' buzéjni'nē' lequē' Pablo, ¹⁰mē':

—Lbi'ili', bōnni', ráquibe'ida' ga tseaj barco ni, huazóa banádx gac ditj barco ni len yugu' yua' dzō' lē'i, len lēzca' soa banádx queëru' gatru'.

¹¹Bōnni' na', nacu'ē lu nē'ē bōnni' rjaquē' gdil-l, gyéjlē'rē' le gulané' bōnni' na' dē lu nē'ē barco len bōnni' xancz, ca le gnē' Pablo. ¹²Le cunác dxi'a latj ni' ga ta'dxín barco, nazí' lei Buenos Puer-tos, quiē luga'nē' ni' yugu' beo' ziaq, qui lē ni na' yelati'z cuguluhuōatē' bōnni' nacu'ē lē'i barco na' glun tuz xtídza-'quē' luzé'ē ni', chqui' huac la'dxinē' ga ta'dxín barco lu yōdz Fenice, lēzca' dē luyú bidx na' nazí' lei Creta, le dē tsla'a ga rbia gbidz, ati' ni' glē'nnē' luga'nē' yugu' beo' ziaq.

Reycj bö' bdunu' lu nis zxön

¹³Le reycj tu bö'dau' za' zaca' tsla'a ga rdöd gbidz beo' ziaq, táquinē' chrac lunē' ca tē'nnē', ati' gululisē' guia zia' na-ga' du guia le ruzóa dxiz barco, ati' gdöd barco na' gal-la' ra' luyú bidx na' nazí' lei Creta. ¹⁴Yetú chi'z ca', gyeycj bö' bdunu' za' lautu', nazí' lei Euroclidón. ¹⁵Le ruzéaj tsla'l barco bö' na' reycj, ati' le cutu guc tseaj barco ga za' bö', ni'r bē'tu' latj bö' na' buzéaj barco na' ga rē'ni. ¹⁶Cati' gdöd barco na' ga bdxintu' tsla'a tu luyú bidxda' nazí' lei Cauda, tsla'a ni' cutu reycjtsca bö', ni' lu yöl-la' rzaca'z buchistu' bárcodau' na'yj barco

zxön ga na' yu'utu'. ¹⁷Gdöd burentu' lei lahui barco zxön na', ni'r béga'ratu' barco zxön na'. Zxanti barco na' buchól-itu' du, cui gguindj lu nis. Le gúdxitu' tód barco na', nidx lu yuzx lu nis zxön na', buzötjtj' lari' qui, le rutúb bö' rusá' barco na'. Cniz bë'tu' latj buzéaj barco bö' na' reycj. ¹⁸Cati' za' rení' yetú dza, len ni' ruzejtsca barco na' bö' bdu' reycj, ni'r gru'ntu' lu nis zxön lati' yua' dzö' lè'i barco na'. ¹⁹Dza bunn, len na' cuintu' gru'ntu' lu nis zxön le tun dxin qui barco na'. ²⁰Cati' chguc zian dza cutu rlé'itu' gbidx ni bölj, len le reycjtsca bö' na' ruzéaj barco na' yu'utu', cutur runtu' löz ulatu'.

²¹Le chguc zian dza cutu nágotu', gzuinè' Pablo gatsj lahui' lequè', len gudxè' lequè':

—Lbi'ili', bönni', dxi'ar guc la'naru' uzé nagli' neda', len cutu uza'ru' luyú Creta, len cutu dutsagru' lè ni rzaca' rgu'ru', len yugu' lè ni rac ditj qui barco ni. ²²Na'a, rëpa' lbi'ili': Tsutsu gul-gún ládxi'li', le cutu gatli' nituli' lbi'ili' tscali' zoali' ni, zal-la' gac ditj barco ni. ²³Cni gac le duluí' lahuè' neda' gdyél gbaz la'y queè' Dios. Dios ni náquida' queè' len runa' xchinè'. ²⁴Gudxè' neda' gbaz la'y na', gnè': “Pablo, cutu gádxinu'. Run bayúdx gdxinu' lahuè' César. Le nadxi'inè' li' Dios, uslé' yúgu'tè bunách nacua'len li' lè'i barco ni.” ²⁵Qui lè ni na', tsutsu gul-gún ládxi'li', le ruzxöni ladxa'a-nè' Dios, gac ca na' chgudxè' neda' gbaz la'y queè'. ²⁶Cni gac zal-la' run bayúdx gac ditj barco ni tu luyú bidxdau', ga ni' tsajcá'n rè'u.

²⁷Cati' ni' chgdöd chidá' dza, ati' bö' na' reycj ruzéaj barco na' lu nis zxön nazí' lei Adriático, gdu ladxi' yèl gláquinè' bönni' tunè' dxin lu barco na' chzoa gdxin barco gal-la' tu luyú bidx. ²⁸Gularu'nè' du lu nis zxön na', ati' gulanöznè' galj bös nac ga bdxintè ga rè' lu nis. Cati' gdöd yeláti'dau' barco

na', gularu'nè' du na' leyúbl, len gulanöznè' chnac chinu bös. ²⁹Le gládx-inè' tsajdín lu guiöj barco na', qui lè ni na', zaca' tsala' cudzi'l barco na' gularu'nè' lu nis tap guía zi'i nága'gac du guía le tu'zóa dxiz barco. Lu yöl-la' ruúbi ruguí'iz ládxi'dau'què' gulabözè' tsení'. ³⁰Ni'r glè'nnè' bönni' tunè' dxin lu barco luzxundjè' lè'i barco na'. Guluzötjè' lu nis zxön bárcodau' na' dè lahui barco zxön na'. Glunè' ca tèn'nnè' lu'è yelati' zitu' guía zi'i na' naga' du guía le ruzóa dxiz barco na', le zoa zaca' tsala' lahuil. ³¹Ni'r Pablo gudxè' bönni' na' nacu'è lu nè'è bönni' rjaquè' gdil-l len bönni' na' rjaquè' gdil-l, gnè':

—Chqui' culuga'nè' bönni' ni lè'i barco ni, cutu gac ulali'.

³²Ni'r gulachuguè' du naga' bárcodau' na' bönni' na' rjaquè' gdil-l, ati' glu'è latj gbix lu nis zxön.

³³Cati' chza' rení', gúta'yue' lauquè' Pablo bi lahuè' yúgu'tè'. Gudxè' lequè':

—Na'a chguc chidá' dza rubj yen lauli' len runli' gubás, cutu bi náguli'.

³⁴Qui lè ni na', ráta'yua' lauli' gáguli' quiè huöac ládxi'li', le cutu ca' gatli' nituli' lbi'ili'.

³⁵Cati' budx bë'è didza' ni Pablo, gdel-lè'è yöt xtil, len gudxè' Dios: “Xclenu.” Cni benè' lauquè' yúgu'tè'. Ni'r buzzuxjè' yöt xtil na' len gzu lahuè' rahuè'. ³⁶Ni'r guladfp ládxi'què' yúgu'tè', len glahuè'. ³⁷Tscatu' zoatu' lè'i barco na', guctu' gdu chop gayuá' yu tsonnlalj yu chizxoptu'. ³⁸Gdöd glahuè', guluhuöjlnè', ni'r gularu'nè' lu nis xzoa' xtil dè lè'i barco na', quiè lulahuè' yua' dzö' lè'i barco na'.

Rac ditj barco lu nis zxön

³⁹Cati' chguc lahui' dza, cutu guluún-bè'è luyú na' bönni' tunè' dxin lu barco na', ati' gulalé'inè' ga rajró' nis zxön na' gatsj lahui' luyú bidx na', len dè latj ni' ga nac lachi' ra' nis zxön. Glè'nnè' lunè'

ga tsaz ni' barco na'. ⁴⁰Ni'r gulusedxè' yugu' du guia nága'gac guia zil'i tu'zóa dxiz barco na', len gulusanè' leygac, ati' gulabíx lu nis zxön. Gulusedxè' ca' du naga' në'i yag ruzéycj rudxí'i barco. Ni'r guluchisé' lari' qui, le rutúb bõ' le zoa tsla'a lahuil barco na', ati' gzu lau rdöd barco zaca' ga rajró' nis zxön gatsj lahuil' luyú bidx na'. ⁴¹Cati' bdxin barco na' tu latj ga rdzag nis, ni' gnidx tsla'a lahuil barco na' lu yuzx lu nis zxön na', ati' bugá'nz ni' barco na'. Cutur guc bi utá lei, ati' tsla'a cudzi'l barco na', gzu lau rguitsj lei nis zxön na', len yöl-la' rza' qui. ⁴²Ni'r glè'nnè' bönni' rjaquè' gdil-l ludödcdè' bönni' nadzunquè', cui la'zx-undjè', la'zxóè' lu nis. ⁴³Gu'nnè' uslé' Pablo bönni' nacu'è lu në'è bönni' na' rjaquè' gdil-l, ati' gna bé'inè' bönni' na' rjaquè' gdil-l cutu lunè' ca na' tè'nnè'. Ni'r gna bé'inè' bönni' tac la'zxóè' lu nis, zi'al lequè' la'yaziè' lu nis quiè la'dxinè' luyú bidx. ⁴⁴Gna bé'inè' ca' bönni' naga'nquè' la'zxóè' lu blag, len yela'què' láhuigac yagdau' qui barco na'. Cni guc, gululé' yúgu'tè'. Cniz guladxinè' luyú bidx na'.

Le benè' Pablo luyú bidx nazí' lei Malta

28 Cati' chbulatu' yúgu'tètu', gnózi-tu' nazí' lei Malta luyú bidx ga na' zoatu'. ²Lu yöl-la' dxi'i ladxi' quequè' glunè' netu' ba la'n bönni' xidza' nacu'è luyú bidx na'. Gulabequè' gui', ati' gululidzè' netu' yúgu'tètu' dutsè'i cuintu', le ral guiøj len runtsca ziaq. ³Ni'r gúchè'è tsalén huag zxisi bidxdau' Pablo, len cati' glu'è lei lu gui', brujba' ladjl zxisi na' tuba' bël snia', rrxundjba' böchla qui gui' na', ati' yajti'nba' yen në'è Pablo. ⁴Cati' gualalé'inè' bël na' bönni' xidza' na', nála'ba' yen në'è Pablo, glè' tuè' yetué':

—Le nactè naquè' gdödi bunách bönni' ni. Zal-la' bulé' lu nis zxön, cutu

ru'è lè' latj soè' gbanè' dios queèru' lè Tsahui'.

⁵Butít në'è Pablo, busládzu'è-ba' bël snia' na'. Yajxóatèba' lu gui', ati' lè' cutu bi guc queè'. ⁶Tu'yúé' Pablo bönni' xidza' nacu'è ni', bat cal cõ'è gui, o tsõ'tè' gatiè'. Ni'r cati' chgdzey ta'bözè', len gualalé'inè' cutu bi rac queè', yetú le gláquinè', ati' gulané' naquè' diosch.

⁷Latj ni'z dè xyuè' Publio, bönni' blau qui luyú bidx na', ati' benè' netu' ba la'n bönni' ni. Lu yöl-la' dxi'i ladxi' queè' glu'è netu' lidxè' gdu tsonn dza. ⁸Dza na' dè' ré'inè' xuzè' Publio na', yu'è tu xla len ré'inè' guidz rön. Gyaziè' Pablo zajyúè' lè', ati' gdöd bulidzè' Dios, ni'r bxoá në'è bönni' huè' na', len bunè' lè'. ⁹Le benè' lè ni Pablo, lèzca' guladxín ga zoè' nup te'i, nacuá' luyú bidx ni', ati' guluhuóaquè'. ¹⁰Glunè' netu' ba la'n bönni' ni, zian le glunè' queètu'. Cati' chzoa uza'tu' luyú ni', gulunödzejè' queètu' yugu' le naquínitu'.

Rdxinè' Pablo lu yödZ Roma

¹¹Cati' chguc tsonn beo' zoatu' ni', ni'r grentu' tu lè'i barco qui yödZ Alejandría, le bugá'n luyú bidx na' yugu' beo' ziaq. Barco ni da'gac tsla'a lahuil bdau' yag lègac Cástor len Pólux, dios cuach quegac bunách Alejandría na'. ¹²Gza' ni' barco na', ati' bdxin yödZ Siracusa, ga ni' buga'ntu' tsonn dza. ¹³Buza'tu' ni', ati' gdödtu' tsla'l luyú ni', len bdxintu' yödZ Regio. Cati' za' rení' yetú dza, le reycj bõ' za' zaca' ga rdöd gbidz beo' ziaq, buza'tu' ni', ati' dza buróp na' bdxintètu' yödZ Puteoli. ¹⁴Lu yödZ na' yajxáca'tu' bóchi'ru' ta'yejlè'è Cristo, ati' gláta'yuè' lautu' ugá'nleutu' lequè' gdu xunu' dza. Cati' bza'a dza na' buza'tu' ni' quiè tsea-jtu' Roma, rzè'i ní'atu'. ¹⁵Chgulayön-nè' bóchi'ru' nacu'è Roma chzoa gdxintu' ni', ati' gularujè' duxí'gal-la'què' netu'. Guladxinè' tu yödZdau' nazí' lei Yè'y Qui Apio. Yela'què' guladxinè' tu

latj nazí' lei Tsonn Yu'u Quequè' Bönni' Yu'uquè' Nöz. Cati' blé'inè' lequè' Pablo, bdi'p ladxè'è len gudxè' Dios: "Xclenu'."

¹⁶Cati' bdxintu' Roma, bönni' na' nacu'è lu nê'è bönni' rjaquè' gdil-l, bchê'è bönni' na' nadzunquè', ati' budödè' lequè' lu nê'è bönni' blau nacu'è lu nê'è bönni' rjaquè' gdil-l, ati' bê'è Pablo latj soè' queèzè', zóalenè' lè' tu bönni' rijè' gdil-l ruyú'è lè'.

Runè' Pablo Iban lu yödZ Roma

¹⁷Cati' chgdöd tsonn dza, bulidzè' Pablo yugu' bönni' blau quequè' bönni' judío nacu'è Roma. Cati' chguludubè' ga na' zoè' Pablo, lè' gudxè' lequè':

—Lbi'ili', böcha'a, zal-la' cutu bi be-na' quegac bunách ladzru', len clèg quegac le nalébiru' runru' ca na' glunè' xuz xtau'ru', guludödè' neda' bönni' judío nacu'è Jerusalén lu na'què' bönni' Roma nacu'è Jerusalén quiè luseyjè' neda' lidx guia. ¹⁸Ni'r cati' chgulanabi yudxnè' neda' bönni' Roma, glè'nnè' lusanè' neda', le gláquibe'inè' cutu nabaga'a zxguia' gatia'. ¹⁹Guladáb'aguè'è nup na' glè'ni lusán neda' bönni' judío ni', ati' ben bayúdx gnaba' tsija' lahuè' César ga cuequi xbeynè' neda', len clèg quiè uquía' bunách uládz queèru'. ²⁰Qui lè ni na' bulidza' lbi'ili' quiè glé'ida' lbi'ili' len güi'lena' lbi'ili' didza', le nága'a du guia ni le runa' löz le runru' löz rë'u, bunách Israel, gactè lè na' gzxi' lu nê'è Dios gata' queèru'.

²¹Ni'r lequè' glè' Pablo:

—Cutu rdxini queètu' guich le za' luyú Judea ca nac lè na' rac quiu', len nutu nu rdxini nu nac bóchi'ru' judío, nu quixjöi' netu' nu bi rnè quiu' le cunác. ²²Na'a, ré'nitu' yónitu' xtidzu'u, le rguindj icju', le chnózitu' yúgu'tè latj ta'né bunách quegac nup ta'dá' didza' cub ni.

²³Cni guc, guludxí'è bè' tu dza, ati' dza na' guladxiné' ga na' zoè' Pablo zianè'. Gzu lahuè' Pablo zildau' ati' ni' gúli'ni buzéjni'nè' lequè' len busálj la'nè' le rna bè'è Dios. Gu'nnè' ului'inè' lequè' nac gdutè li lban runè' queè' Jesús. Quiè gunè' cni bugunè' dxin le rna bè' zxba queè' Moisés lenca' le gulané' bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios. ²⁴Gulazí' lu na'què' didza' bè'è Pablo la'què', san yela'què' cutu ca' gulayejlè'è. ²⁵Le gularujè' chopl, gulazú lauquè' tu'z'é'è ni', ati' gudxè' lequè' Pablo, rnè':

—Didza' nac bè'è Dios Bö' La'y, lè na' gnè' Isaías, bönni' bè'è didza' uláz queè' Dios, ca na' buzéjni'nè' xuz xtau'ru', gnè':

²⁶Gyeaj laugac bunách ni', yjödX lequè': Yöni nagli', san cutu tséjni'li'.

Uyuli' gna'li', san cutu glé'ili'.

²⁷Bönni' ni chnazíd icj ládxi'dau'què'

Len cutu ryaz icj nagquè'.

Glunè' ca tun nup nachúl láhuigac

Cui la'lé'inè' len yöj lauquè'

Len cui la'yöni nagquè'

Len cui luzejni'i ládxi'què'

Len cui lè'nnè' luhuöaquè' queè' Dios

Quiè gac una' lequè'.

²⁸Na'a, ral-la' gnózili' lè ni. Dios rsölè'è netu' laugac bunách gza'a quiè lulá, ati' lequè' la'yönnè'.

²⁹Cati' budx bè'è didza' ni Pablo, gularujè' bönni' judío, ta'dil-ltsca didzè'è la' légazè'.

³⁰Gdu chop iz buga'nè' ni' Pablo, zoè' lu yu'u ga na' rguizxjè', ati' benè' ba la'n yúgu'tè nup duyugac Lè'. ³¹Lu yöl-la' rugu ladxi' benè' lban ca rna bè'è Dios. Busèdnè' bunách ca nac queè' Xanru' Jesusucristo, ati' nutu nu buzaga' xnözè'. Ca' nac.

DIDZA' BSÖLĚĚ PABLO YÖDZ ROMA

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Roma

1 Neda', Pablo, naca' bönni' nada'u queë' Jesucristo len gbaz queë', le bulidzë' neda' Dios len gröczë' neda' quië guna' lban qui didza' dxi'a queë'.

²Dza ni'të gzxi' lu në'ë Dios gsölë'ë queëru' didza' dxi'a na'. Gnë' cni len rú'aquë' bönni' glu'ë didza' uláz queë', ati' lequë' guluzujë' lei lu guich la'y queë' Dios. ³Guluzujë' lu guich yúgu'të le ral-la' gunë' Zxi'në' Dios, Nu na' nac Xanru' Jesucristo. Lu yöl-la' bunách queë' naquë' zxi'n xsoë' David, ⁴san ca nac bö' nacczë', le nac la'y, nac bë' naquë' Zxi'në' Dios, len napsquë' yöl-la' huac. Nac bë' naquë' cni le bubanë' lu yöl-la' gut. ⁵Ni'a qui le benë' Jesucristo ruzi'ru' xbey le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios ati' benë' ga naca' gbaz queë' quië uláz queë' Lë' guna' ga la'yejlë' Lë' len lun ca rna xtidzë'ë bunách gdu'të yödzyú. ⁶Bítsa'li' lbi'ili' ladjgac bunách yödzyú na', san na'a nulidzë' lbi'ili' Dios quië gáquili' queë' Jesucristo.

⁷Rugapa' Dios lbi'ili', yúgu'tëli' zoali' Roma. Dios nadxi'inë' lbi'ili' len bulidzë' lbi'ili' quië gacli' quizi queë'. Rnaba' lahuë' Xuzru' Dios lenca' lahuë' Xanru' Jesucristo, gunnë' queëli' le ruzá' ladxë'ë queëru' len le rbequi dxi ladxu'ru'.

Rë'nnë' Pablo tsajyúë' bunách queë' Cristo nacu'ë Roma

⁸Lë ni rzu lahua' ruzuja' lu guich: Le náquiru' queë' Jesucristo rëpa'-në' Dios: "Xclenu'" ca nac queëli' yúgu'tëli', le ta'guixjò' bunách gdu'të yödzyú ca réjle'li' Jesucristo. ⁹Gdu ladx'a' runa' xchinë' Dios, runa' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Zxi'në'. Nöcznë' Dios

rulídztecza'-në', rnabda'-në' gac dxi'a queëli'. ¹⁰Rnábtecza' lahuë' Dios, chqui' nac le rë'nnë' Lë', gunnë' neda' latj duyúa' lbi'ili'. ¹¹Cni rnabda'-në' le rac ladx'a' glé'ida' lbi'ili' quië gac guna' ga gata' queëli' tu le unödzejë' queëli' Dios Bö' La'y, le gun ga gal-li'. ¹²Lë na' rë'nda' nac utíp ladxu'ru' turu' yeturu', le réjle'ru' Jesucristo tu turu'.

¹³Böchi' lza'adau', rë'nda' gnózili' lë ni. Zian lzu bë' ladx'a' a guida' ga zoali', san ga rdxintë na'a cutu runni quia'. Rë'nda' guida' ga zoali' quië guna' ga uzi'li' xbey lban na' runa', ca na' tu'zif' xbey yela'gac bunách yödzyú ni. ¹⁴Dë le ral-la' guna' quegac yúgu'të bunách, quegac bunách nazëdgac len quegac bunách cunazëdgac, quegac bunách ta'yejni'i len quegac bunách cuta'yejni'i. ¹⁵Qui lë ni na', tsca gac guna', zoa' rböza' guna' ca' lban qui didza' dxi'a ga ni' zoali' lbi'ili', zoali' Roma.

Yöl-la' huac zxon qui didza' dxi'a

¹⁶Cutu ca' rutui'da' runa' lban qui didza' dxi'a, le nap yöl-la' huac queë' Dios gun ga lulá yúgu'të nup ta'yejlë' lei. Ga rzu lau, rë'nnë' Dios la'yön-në' bönni' judío, ati' töd na' la'yöni ca' bunách gza'a. ¹⁷Didza' dxi'a ni rulu'f'i rë'u gunë' Dios ga huöacru' tsahui', chqui' huayéjle'ru' Lë' len cugác chop ladxu'ru'. Ca nac lë ni nayúj ca' lu guich la'y, rna: "Nu nac tsahui' le réjle' Dios, gata' qui nu ni yöl-la' na'bán."

Zxguia' nabága'gac bunách

¹⁸Dios, Nu zoa yehua' yubá, bulu'ë lahui cutu rlé'inë' dxi'a yúgu'të le cunác len le cunác tsahui' tun bunách, ati' gunë' lequë' zxguia', bönni' na', lu yöl-la' cunác tsahui' quequë' ta'dá'baguë'ë le nac gdu'të li. ¹⁹Cni gac quequë' le nalá' lahui laugac yúgu'të bunách le nac bë' zoaczë' Dios, le bulu'czë' lahui Dios lë ni ga na' nacu'ë.

²⁰Dza ni'të cati' zi'a guta' yödzyú, ga rdxintë na'a dza, yugu' le nunë' Dios nacgac bé' le curlé'iru' queë' Dios, ca nac yöl-la' huac gdu queë' len le nacczë' Dios. Qui læ ni na', cutu gac la'në' cutu nabága'quë' zxguia'. ²¹Cati' ni' glunbé'ë Dios, cutu gulayíj ládxi'quë' Lë' ca ral-la' tsej ládxi'ru'-në' Dios, len cutu glë' Lë': "Xclenu'." Qui læ ni na', ca'z böac le gulazá' ládxi'quë', ati' gulachúl gulanitië' le nazíd icj ládxi'-dau'quë'. ²²Zal-la' gláquinë' ta'yéjni'në' szxöni, bönni' cunözi guluhuöaquë' ²³le guluca'në' yöl-la' yení' queë' Dios Nu zoatecz, ati' gulayíj ládxi'quë' bdau' guiöj bdau' yag, bdau' na' nacgac ca bönni' tatzë', len ca böa'dau' zoa xilcba', len ca böa' guixi' ta'daba' lu yu, len ca böa' bël ta'yj lë'ba' lu yu ni.

²⁴Qui læ ni na' bubíj ladxë'ë lequë' Dios quië lunë' yugu' le ta'zé ládxi'quë' le cunác, ati' cni guc, guluca'n cuinquë' lu yöl-la' stu' tuë' len yetúë'. ²⁵Guc cni le guluca'në' xtídzë'ë Dios, le nac gdutë li, ati' gulazá' lu na'quë' tu le cunác. Glunë' ba la'n len gulayíj ládxi'quë' yugu' le benë' Dios len clëg Lëczë' Dios, Nu na' ral-la' gactecz queë' yöl-la' ba. Ca' gac.

²⁶Qui læ ni na' bubíj ladxë'ë lequë' Dios quië lunë' yugu' le ta'zé ládxi'quë' le cunác. Guluca'nnu yöl-la' rzoalen bönni' ngul, quië lunnu le cunác. ²⁷Lëz-ca' cni glunë' bönni', guluca'në' yöl-la' rzoalen ngul ati' gulazé ládxi'quë' le cunác túnlënë' tuë' len yetúë', len glunë' le tun ga nu rutuí'i, gulacua'len la' lza'a bönni'gaczë'. Gulazaca' gulagui'ë lu xpéla'quë' bönni' glunë' cni le bubi'ë quequë' Dios ca rajlóz dul-la' na' glunë' le nuca'nquë' Dios.

²⁸Le cutu glë'nnë' lunë' Dios ba la'n, qui læ ni na' bubíj ladxë'ë lequë' Dios quië la'zá' ládxi'quë' le cunác len lunë' le cuzaca'.

²⁹Túnteczë' yúgu'të le cunác tsahui'. Tunë' yugu' le nac stu'.

Tunë' le cunác.

Tu'huídi'në'.

Cutu ta'lé'inë' dxi'a lza'quë'.

Tu'zxé'inë' lza'quë'.

Tu'döddë' lza'quë'.

Ta'díl-lenë' lza'quë'.

Ta'zí' yé'inë' bunách.

Zi'të nacquë' xöhu'.

Ta'në' qui lza'quë'.

³⁰Ta'në' le cunác qui lza'quë'.

Cutu ta'lé'inë' Dios dxi'a.

Nacquë' bönni' bizxj.

Tun cuinquë' blau.

Tun ba zxön cuinquë'.

Tu'guiljë' le cunác lunë'.

Ta'dá'baguë'ë xuz xna'quë'.

³¹Nacquë' cuta'yeyjni'i.

Tun ditjcnë' xtídzaxquë'.

Cutu nacquë' dxi'i ladxi' ca ral-la' lacquë'.

Cutu tu'nít laquë' lza'quë'.

Cutu tu'huechi' ládxi'quë' lza'quë'.

³²Nózgaccznë' le nuzóë' tsaz Dios ca ral-la' gac quegac nup tun yugu' le cni, lat tsaz. Zal-la' nözcne' læ ni, clëgz cni tunë', san ta'dzág ládxi'quë' nup tun ca' cni.

Tsahui' nac gchuguë' quegac bunách Dios

2 Qui læ ni na', cutu gac ubíj tsahui' cuinu', núti'tëz nu nacu', rulág yudxu' lza'u. Cati' rulág yudxu' lza'u, ruspága' cuinu' zxguia', le rulág yudxu' lza'u len tuz ca runu' li'. ²Nózcizu' ca rbequi xbeynë' Dios. Nac gdutë li ca rbequi xbeynë' nup tun le cunác. ³Li' rulág yudxu' nup tun le cunác, len tuz ca runu' li'. ¿Naru' ráquitsanu' udód gunznu' cati' cuequi xbeynë' Dios? ⁴¿Naru' ruca'ntsu' ca'z yöl-la' dxi'i ladxi' gdu queë' Dios len yöl-la' rböz zxön ladxi' queë' len ca runë', rdzeynë' quië leynë' li'? ¿Naru' cu nözcnu' ruzá' ladxë'ë quiu' Dios yöl-la' dxi'i ladxi' queë' quië gunë' ga ubí'i ladxu'u? ⁵Lu yöl-la' ládxi'dau' zid quiu' cutu

rubí'li ladxu'u. Qui lè ni na' rutúp rut-sagu' zxguia' gunè' li' Dios cati' cuequi xbeynè' bunách ati' gac bè' nac ca ral-la' gunè' Dios cati' gchuguè' quegac bunách. ⁶La' dza ni'z ubi'iczé' Dios qui queè' bunách tsca nac le glunè' tu tuè'. ⁷Yöl-la' na'bán gdu unödzejè' quegac nup tuntecz le nac dxi'a, le lui' ládxi'què' luz-i'è xbé' Dios len lurujè' dxi'a lahuè' Lè' len la'cu'è tsalzú. ⁸Lu yöl-la' rley queè', Dios gunè' zxguia' nup ta'dá'baga' len cutu tè'ni lun ca rna le nac gdutè li, san tun ca rna le cunác tsahui'. ⁹La'zaca' la'gui'è len huí'nitsca ládxi'què' yúgu'tè bönni' tunè' le cunác. Ga rzu lau gac cni quegac bunách judío, len gac ca' cni quegac bunách gza'a. ¹⁰Dios gunè' ga lacquè' bica' ba, len gunè' lequè' ba la'n, len gu'è le cuequi dxi ládxi'què' yúgu'tè bönni' tunè' le nac tsahui'. Ga rzu lau gunè' cni quegac bunách judío, len gunè' ca' cni quegac bunách gza'a.

¹¹Cni cuequi xbeynè' bunách Dios, ati' Lè' cutu rubíj bè'è bunách. ¹²Yúgu'tè bönni' na' cugulayönnè' le rna bè' zxba queè' Dios len glunè' dul-la', lèzca' latie', zal-la' cutu táquibe'inè' guladábaguè'è le rna bè' zxba na', ati' yúgu'tè bönni' gulayönnè' le rna bè' zxba queè' Dios len glunè' dul-la', Lè' cuequi xbeynè' lequè' ca nac le rna bè' zxba na'. ¹³Cni gac, le cutu nacquè' tsahui' lahuè' Dios bönni' ta'yóniznè' zxba queè' Dios, san luhuöaquè' tsahui' bönni' na' tunè' ca rna bè' zxba queè' na'. ¹⁴Bönni' na' cunacquè' judío len cutu gulayönnè' le rna bè' zxba queè' Dios, san tunczè' ca rna bè' zxba queè' na', bönni' ni, zal-la' cutu gulayönnè' le rna bè' zxba queè' Dios, zoalen lequè' tu zxba le nuzóè' Dios icj ládxi'dau'què'. ¹⁵Nup ni tu'lui' lahui le run zxba na' nayúj lu icj ládxi'dau'què'. Le yu'u icj ládxi'dau'què' nac bè' nac cni. Ca ta'zá' ládxi'què', tu'quíè' lza'què' o tu'bíj tsahui' lza'què' tuè' yetúè'. ¹⁶Cni ubi'è quequè' Dios dza ni' cuequi

xbeynè' lu na' Jesucristo yugu' le nunquè' len le gulazá' ládxi'què' yúgu'tè'. Cni rusèdi didza' dxi'a runa' lban qui.

Yugu' bönni' judío len zxba queè' Dios

¹⁷Nul-li' rnali' nacli' judío len ruzxöni ládxi'li' zxba queè' Dios, len run ba zxön cuinli' le núnbè'li'-nè' Dios, ¹⁸nó-ziczli' le rè'nnè' Dios gunli' len le rusèdi lbi'ili' zxba queè', len ráquibe'ili' le nactèr dxi'a. ¹⁹Ráquili' gac ului'ili' nöz dxi'a nup ta'dá ga yubl ca nu nachúl lahui len gac uzéj'ni'li' nup nachúl nanitgac. ²⁰Ráquili' gac usédili' nup cuta'yejni'i len nup ta'yejni'i láti'dau'z, le dè lu na'li' zxba queè' Dios le rusèdi bunách ca nac yöl-la' rejni'i gdu len le nac gdutè li. ²¹Na'a, lbi'ili' rusédili' yezica' bunách. ¿Naru' cu ral-la' usèdi cuinli'? Lbi'ili' rnali': "Cutu cuanu'." ¿Naru' rbántsali' lbi'ili'? ²²Rnali' ca: "Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'." ¿Naru' rúntsali' lbi'ili' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'? Lbi'ili' cutu rlé'ili' dxi'a bdau' guiöj bdau' yag. ¿Naru' rbántsali' le dzò' lu gdau' quegac? ²³Run ba zxön cuinli' le dè lu na'li' zxba queè' Dios. ¿Naru' rucá'ntsali' Dios ca'z, rguitsjli' zxba le gna bè'è Lè'? ²⁴Nayúj lu guich la'y ca runli', rna: "Ni'a qui le runli' lbi'ili' ta'né' zi' queè' Dios nup cunacgac judío." ²⁵Le nactè ruzi'u xbey lè na' narugu lu xpèlu'u le nac bè' náquinu' queè' Dios chqui' runu' ca rna bè' zxba queè' Dios, san chqui' rguitsju' zxba le gna bè'è Lè', nuhuöacu' ca bönni' cunáquinè' queè' Dios. ²⁶Qui lè ni na', chqui' zoè' bönni' cunarugu lu xpèlè'è lè na' nac bè' nu naqui queè' Dios, san runè' gdutè ca rna bè' zxba queè' Lè', bönni' ni naquè' lahuè' Dios ca bönni' narugucz lu xpèlè'è lè na' nac bè' zal-la' cunarugu lu xpèla'czè'. ²⁷Bönni' na' cunarugu lu xpèlè'è lè na' nac bè' nu naqui queè' Dios, san runè' gdu

ca rna bë' zxba queë' Dios, ca runë' bönni' ni ruluí' nabága'li' lbi'ili' zxguia', zal-la' dë lu na'li' zxba queë' Dios len narugu lu xpëla'li' lë na' nac bë' náquili' queë' Dios, san cutu runli' ca rna bë' zxba queë' na'. ²⁸ Cutu naquë' gdu bönni' judío bönni' naquë' cni lu yöl-la' bunáchz queë', ati' cutu nac gdu lë na' nac bë' le naruguz lu xpëlë'ë bönni'. ²⁹ Naquë' gdu bönni' judío bönni' na' naquë' cni lu icj ládxi'dau'huë', len le nac gdu le narugu lu xpëlë'ë bönni' le nac bë' nu naqui queë' Dios, nac tu le yu'u icj ládxi'dau'gac bunách. Nac qui bö' nacczru' len clëg qui yöl-la' bunáchz queëru'. Bönni' naquë' cni, cutu tun lë' ba la'n bunách, san Dioscz gunë' lë' ba la'n.

3 Chqui' cni nac, ¿bizxa ruzi'tsë' xbey bönni' le naquë' judío? ¿Bizxa ruzi'ë xbey le narugu lu xpëlë'ë bönni' judío? ² Szxöni ruzi'ë xbey, len zian ca ruzi'ë xbey. Le nac zi'al, Dios glu'ë lu na'quë' bönni' judío didza' la'y queë'. ³ La'quë' cutu ta'yejlë'ë Dios. ¿Naru' ráquitsanu' cutu gunë' Dios ca rna xtídzë' le cuta'yejlë'ë Lë'? ⁴ Cutu ca' gac. Ral-la' gáquibe'iruru' rúnteczë' Dios ca rna didza' bë'ë, zal-la' ta'zí' yë' yúgu'të bunách. Ca nac queë' nayúj lu guich la'y, rna: Gac bë' nacu' tsahui' ni'a qui didza' ru'u Len uruju' tsahui' chqui' nu cuequi xbey Li'.

⁵ Cati' runru' le cunác, Dios rnë' cutu nac tsahui' le runru'. Lë ni nac bë' tsahui' naquë' Dios. Nacuá' nup ta'ná: "Le cunác runru' nac bë' tsahui' naquë' Dios ati' qui lë ni na' cutu ral-la' gunë' rë'u zxguia'." ⁶ Cutu ca' nac cni. La'naru' ruzi'ë xbey Dios le cunác runru', ¿nacxcz gac cuequi xbeynë' bunách yödzylyú ni? ⁷ Cati' nu rzi' yë', Dios rnë' cutu rui' didza' nu na' ca runë' Lë'. Lë ni nac bë' nac gdu'të li didza' ru'ë Dios. Nacu'ë bönni' ta'në' le ta'zí' yë'ë lequë' run ga gac queë'

Dios yöl-la' ba, ati' cutu ral-la' gchuguë' quequë', cugnë' nabága'quë' dul-la'. Ca' ta'në'. ⁸ ¿Naru' huanátsaru': "Gua'ru' dö' quië gac le nac dxi'a"? Nup na' ta'në' zi' queëru' ta'ná rusëdiru' cni, ati' tsahui' nac gchuguë' quegac Dios.

Yúgu'tëru' nabága'ru' dul-la'

⁹ ¿Bizxa caz gnaru' na'a? Ca nac queëtu' netu', bönni' judío, ¿ba nacrutu' tsahui' ca yezica' bunách? Cutu ca' nactu', le chbulu'a ni, nabága'gac dul-la' bunách judío, ati' nabága'gac ca' dul-la' bunách gza'a. Yúgu'të' nabága'quë' dul-la'. ¹⁰ Nayúj lu guich la'y, rna:

Nutu nu zoa nac tsahui', nutu nucz.

¹¹ Nutu nu rejni'i.

Nutu nu rguilj Dios.

¹² Yúgu'të' ta'dé' ga yubl; yúgu'të' nanitquë'.

Nutu nu run le nac dxi'a, nutu nucz.

¹³ Lba'quë' nacgac ca yeru ba nayaljgac. Len yöl-la' rnëz quequë' ta'zí' yé'inë' lza'quë'.

Didza' r-ruj rú'aquë' nac ca le yudzu láya'ba' bël snia'.

¹⁴ Len yugu' didza' tu'ë, tu'didza' yudxnë' bunách len ta'në' zi'ë quegac bunách na'.

¹⁵ Nacu'ë sina' tu'dödcdë' bunách.

¹⁶ Gátitëz ga ta'dödë' tu'snitië' len tu'saca' zi'ë lza'quë'.

¹⁷ Cutu ta'záqui'në' la'bözë' dxi'adau'.

¹⁸ Cutu ca' tádxinë' Dios.

¹⁹ Nóziru' yúgu'të didza' ni bë'ë Dios, rë' bönni' na' dë lu na'quë' zxba queë'. Qui lë ni na' nutu nu gac gna cutu nabaga' dul-la', ati' yúgu'të bunách gdu'të yödzylyú, cuequi xbeynë' lequë' Dios. ²⁰ Tui' ládxi'quë' bönni' judío lunë' yugu' le rna bë' zxba queë' Dios quië luhuöaquë' tsahui', san nutu nu huöac tsahui' cni, le nuzöë' Dios zxba queë' quië gáquibe'iruru' nabága'ru' dul-la'.

Ularu' le réjlë'ru' Jesucristo

²¹ Na'a, chbuluí' lahui ca gac huöacru' tsahui' lahuë' Dios. Cutu gac huöacru' tsahui' le runru' ca rna bë' zxba queë' Dios, zal-la' lu zxba queë' na' len lu guich la'y ga nayujgac le gulané' bönni' glu'e' didza' uláz queë' Dios, rui' didza' ca gac huöacru' tsahui'. ²² Dioscz runë' ga huöacru' tsahui' le réjlë'ru' Jesucristo ati' gunë' ga luhuöác tsahui' yúgu'të nup la'yejlë' Lë'. Tuz ca nac-gac yúgu'të bunách ²³ le nunquë' dul-la' yúgu'të' len cutu ca' nacquë' tsahui' ca na' naquë' gdu tsahui' Dios. ²⁴ Dios ruzá' ladxë' queëru', len nunzë' rë'u tsahui' le böa'uë' rë'u Jesucristo. ²⁵ Dios budödë' uláz queëru' Jesucristo. Lë' bulaljë' xchönë', le rgua dul-la', lë na' uz-i'ru' xbey chqui' huayéjlë'ru' Lë'. Cni benë' Dios quië gac bë' naquë' tsahui' Lë' zal-la' lu yöl-la' rböz zxön ladx' queë' budödzë' ca'z yugu' dul-la' benru' dza ni'të. ²⁶ Cni benë' Dios, buluí' cuinë' tsahui' dza ni zoaru' na'a, ati' ruga'në' tsahui' zal-la' rugúë' dul-la' nabága'gac bunách, runë' ga tu'huöác tsahui' nup ta'yejlë' Cristo.

²⁷ ¿Naru' huactsa gun ba zxön cuinru' ca nac queëru'? Cutu ca' gacru'. ¿Bizx quië na'? Nac le nularu', clëg le runru' ca rna bë' zxba queë' Dios, san le réjlë'zru' Jesucristo. ²⁸ Na'a, rusáca'ru' queëru' nuhuöaquë' tsahui' bönni' le réjlë'ë Jesucristo, len clëg le runë' ca rna bë' zxba queë' Dios.

²⁹ ¿I naquë' Dios Dios quegac bunách judío? ¿Naru' cu naquë' ca' Dios quegac bunách gza'a? Ja, naquë' ca' Dios quegac bunách gza'a na' ³⁰ le zoa tuz Nu nac Dios. Dios ni gunë' ga luhuöaquë' tsahui' le ta'yejlë'ë Jesucristo bönni' judío, narugu lu xpéla'quë' lë na' nac bë' nu naqui queë' Dios, len lëzca' cni gunë' ga luhuöaquë' tsahui' le ta'yejlë'ë Jesucristo bönni' gza'a, cunarugu

lu xpéla'quë' lë na' nac bë'. ³¹ Na'a, chqui' nularu' le réjlë'zru' Jesucristo, ¿ba nagá'n ca'z zxba queë' Dios? Cutu ca' nac ca', san nagá'nr tsutsu zxba queë' na'.

Rusëdi rë'u le benë' Abraham

4 ¿Bizxa caz gnaru' na'a? ¿Bizxa bdél-li'në' Abraham, xuz xtau'tu' netu', nactu' judío? ² La'naru' böaquë' tsahui' Abraham le zoa le benzë' lë', gunn gun ba zxön cuinë', san clëg lahuë' Dios. ³ Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, rna: "Abraham gyejlë'ë Dios, ati' qui lë ni na' Dios benë' ga böaquë' tsahui' lahuë' Lë'." ⁴ Chqui' zoa nu bönni' runë' xchinru', le rguizzjru'-në' cutu nac tu le ruzá' ladx'ru' queë', san nac tu le rál-la'ru' queë' bönni' na'. ⁵ Lëzca' cni chqui' réjlë'ë Dios bönni', zal-la' cutu bi dxin benë' bönni' na', Dios, Nu run ga luhuöác tsahui' bunách cunac-gac tsahui', rnë' naquë' tsahui' lahuë' Lë' bönni' na', le réjlë'ë Lë'. ⁶ Lëzca' cni bë'ë didza' David ca naquë' bica' ba bönni', Dios rnë' naquë' tsahui' zal-la' cutu bi dxin nunë' bönni' na'. ⁷ Cni gnë' David: Bica' ba bönni' na' Dios runít lahuë' le cunác nunë',

Len rugúë' yugu' dul-la' nabaguë'ë.

⁸ Bica' ba bönni' na', Dios cutu ruspaguë'ë lë' zxguia' ni'a qui dul-la' benë' bönni' na'.

⁹ ¿Naru' nacquë' bica' ba cni tuzquë' bönni' na' narugu lu xpéla'quë', o ba nacquë' ca' cni bönni' na' cunarugu lu xpéla'quë'? Chgnaczru' böaquë' tsahui' Abraham lahuë' Dios le gyejlë'ë Dios. ¹⁰ ¿Batx böaquë' tsahui' cni Abraham? ¿Naru' guc cati' ni' chnarugu lu xpëlë'ë lë na' nac bë', o ba guc zi'al? Cutu guc cati' chnarugu lu xpëlë'ë, san zi'al guc. ¹¹ Abraham gyejlë'ë Dios cati' ni' cutu narúguni lu xpëlë'ë lë na' nac bë'. Gdöd na' grugu lu xpëlë'ë lë na' nac bë', le rulu'z chnuhuöaquë' tsahui' lahuë'

Dios. Guc cni quië gaquë' Abraham ca xuzquë' bönni' la'yejlë'ë Dios zal-la' cunaru lu xpéla'quë' lë na' nac bë'. Le ta'yejlë'ë Dios, huac gnë' Dios nacquë' tsahui' lahuë' Lë'. ¹²Naquë' Abraham xuz xtau'quë' bönni' judío ta'yejlë'ë Dios. Clëgz naquë' xuzquë' bönni' na' narugu lu xpéla'quë' lë na' nac bë', san lëzca' naquë' xuzquë' bönni' na' tunë' ca benë' Abraham, ta'yejlë'ë Dios ca na' benë' Abraham cati' ni' cutu narúguni lu xpélë'ë lë na'.

Le gzxi' lu në'ë Dios gata' queëru' le réjlë'ru' Lë'

¹³Gzxi' lu në'ë Dios bi unödzejë' quequë' Abraham len xzi'n xsoë', gata' quequë' la' yödzyú niz. Gac cni, clëg le tunë' ca rna bë' zxba queë' Dios, san le nuhuöacquë' tsahui' lahuë' Lë' le ta'yejlë'ë Dios. ¹⁴La'naru' gata' quegac nup tun ca rna bë' zxba queë' Dios yödzyú ni, cutu gun bayúdx nu tsejlë' Lë', ati' daduz gac le gzxi' lu në'ë Dios. ¹⁵Rulu'í rë'u zxba queë' Dios nabága'ru' zxguia', le run ga gchuguë' queëru' Dios. Ga ni' cutu rdxini zxba queë' na', cutu gac la'dá'baga' bunách le rna bë' zxba na'.

¹⁶Qui lë ni na' uzi'ru' xbey le gzxi' lu në'ë Dios le réjlë'ru' Lë', quië gac bë' nac tu le ruzá' ladxë'ë queëru'. Cni nac, quië gac bë'tsca gata' quegac yúgu'të xzi'n xsoë' Abraham lë na' gzxi' lu në'ë Dios, clëgz quequë' bönni' na' dë lu na'quë' zxba queë' Dios, san lëzca' quegac nup ta'yejlë' Dios ca na' gyejlë'ë Dios Abraham. Abraham na' naquë' ca xuz xtau'ru' yúgu'tëru' rë'u, réjlë'ru'-në' Dios. ¹⁷Cni naquë' ca na' nayúj lu guich la'y, rna: Nuzóa' li' ca xuzgac bunách gdutë yödzyú.

Cni nac, lahuë' Dios, Nu na' gyejlë'ë Abraham, naquë' xuz xtau'ru' yúgu'tëru'. Dios ni ruspanë' nup chnatgac len ru'ë didza' qui nu cutu zuini tscachoacz nu na' cutu zuini.

¹⁸Cni nac le gudxë' Abraham Dios: "Ziantër la'cuá' xzi'n xsu'." Gyejlë'ë Dios Abraham len benë' löz lë na' gzxi' lu në'ë Dios, zal-la' cutu guc glé'inë' lë na' runë' löz, ati' cni guc, bdél-li'në' naquë' xuzgac bunách gdutë yödzyú. ¹⁹Cutu guc chop ladxë'ë Abraham ca na' rejlë'ë Dios, zal-la' chyü'ë ca tu gayuá' iz len yajneynë' ca nac qui gdu ca nayá' nabanë', chnatcz le chnagatsquë', lenca' ca nac queënu Sara queë', nacnu ngul huödx. ²⁰Cutu guc chop ladxë'ë, len cutu guquë' curejlë' ca nac le gzxi' lu në'ë Dios gunë' queë', san bdip ladxë'ë le gyejlë'ë Dios, ati' glu'ë Dios yöl-la' ba. ²¹Gdu ladxë'ë benë' löz Dios, napë' yöl-la' huac gunë' gdutë lë na' gzxi' lu në'ë. ²²Qui lë ni na', le gyejlë'ë Dios Abraham, Dios buzóë' queë' naquë' tsahui'.

²³Nayúj lu guich la'y, rna: "Dios buzóë' queë' naquë' tsahui'." Nayúj lu guich cni, clëgz quië uzi'ë xbey Abraham ²⁴san quië uzi'ru' xbey ca' rë'u. Rë'u ni, Dios gunë' ga huöacru' tsahui' lahuë' Lë' chqui' huayéjlë'ru' Lë', buspanë' Xanru' Jesús lu yöl-la' gut. ²⁵Jesús na', Dios budödë' Lë' gutië' ni'a qui dul-la' nabága'ru', ati' buspanë' Lë' lu yöl-la' gut, quië gac gunë' ga huöacru' tsahui' lahuë' Lë'.

Le rata' queëru' le rnë' Dios nuhuöacru' tsahui'

5 Na'a, rnë' Dios nuhuöacru' tsahui' lahuë' Lë' ni'a qui le benë' Xanru' Jesucristo, chqui' réjlë'ru' Lë', ati' qui lë ni na' nuhuöacru' tuz len Lë'. ²Le réjlë'ru' Jesucristo, ruzi'ru' xbey le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios, le rutíp ladx-i'ru'. Rudzjiru' le runru' löz uzi'ru' ca' xbey yöl-la' yení' queë' Dios. ³Clëgz cni rudzjiru', san rudzjiru' ca' cati' rza-ca' rgui'ru', le nóziru' le rzaca' rgui'ru' rusëdi rë'u cözru' zxön ladxi'. ⁴Cati' rbözru' zxön ladxi' rurujru' dxi'a lahuë' Dios, len cati' chnuruju' dxi'a runru' löz

Lè' gáclenczè' rè'u. ⁵ Cati' runru' löz Lè', cutu ca' rac chop ládxi'ru'. Cni nac, le nuhuólj nadzè'i icj ládxi'dau'ru' yöl-la' nadxí'i queè' Dios rè'u. Runè' ga rac cni Dios Bò' La'y, Nu bsölè'è queèru' Dios.

⁶ Cati' ni' cutu ca' guc ularu' racz queèru', cati' gul-la'r dza queè', Cristo gutiè' uláz queèru', ni' nacru' bunách dul-la'. ⁷ Nutu nu guè'ni gat uláz queè' bönni' tsahui'. Nazx ca' nu urugui gat uláz queè' bönni' naquè' gdu dxi'a. ⁸ Dios rului'inè' rè'u ca nadxí'itsquinè' rè'u, le gutiè' Cristo uláz queèru' cati' ni' nacru' bönni' dul-la'. ⁹ Chnuhuöacru' tsahui' lahuè' Dios le gutiè' Cristo uláz queèru', bulaljè' xchönè'. Qui lè ni na' chnactsca löz queèru' Lè' uslé' rè'u lu dza gchuguè' quegac bunách dul-la' Dios. ¹⁰ Cati' ni' cutu rlé'iru'-nè' Dios dxi'a, gutiè' uláz queèru' Zxi'nè' Dios quiè huöacru' tuz len Lè'. Na'a, le zoè' nabanè' len chnuhuöacru' tuz len Dios, chnactsca löz queèru' ularu'. ¹¹ Lèzca' rudzjiru' lahuè' Dios ni'a qui le benè' Xanru' Jesucristo, le nuhuöacru' tuz len Dios ni'a qui lè na' benè' Lè'.

Le benè' Adán len le benè' Cristo

¹² Gyu'u dul-la' yödzyú ni ni'a qui le benè' tuzè' bönni', ati' le benè' dul-la', gyu'u ca' yöl-la' gut. Qui lè ni na' lat yúgu'tè bunách le nabága'gac dul-la' yúgu'tè bunách. ¹³ Zí'atèl ga bdxintè zxba queè' Dios, glun dul-la' bunách yödzyú ni, san cutu buspaguè'è bunách na' zxguia' Dios ca nup ta'dá'baga' zxba queè' ni'a qui dul-la' na', le cutu rdxini quequè' zxba queè'. ¹⁴ Ga gdel-la' zoè' Adán ga bdxintè zoè' Moisés glat yúgu'tè bunách le gulabaga' dul-la', zal-la' cutu guladá'baga' tu le gna bè'è Dios ca benè' Adán. Nacgac tuz len Adán yúgu'tè bunách le nacgac zxi'n xsoè'. Lè ni ruluí'i rè'u ca lac tuz len Cristo yúgu'tè nup la'yejlè' Lè'.

¹⁵ Le runnzè' queèru' Dios cutu nac ca le guc queèru' ni'a qui dul-la' benè' Adán. Ni'a qui dul-la' benè' tuzè' bönni', lat yúgu'tè bunách. Dxí'atèr nac le ruzá' ladxè'è queèru' Dios len le runnzè' queèru'. Ruzá' ladxè'è queèru' lè ni ni'a qui le benè' yetuzè' Bönni', Jesucristo. ¹⁶ Le runnzè' queèru' Dios cutu nac ca le guc queèru' ni'a qui dul-la' na' benè' tuzè' bönni' na'. Le bchuguè' Dios queè' Adán ni'a qui dul-la' na' benè', bchuguè' ca' Dios quegac yúgu'tè bunách. Le runnzè' queèru' Dios nac quiè huöacru' tsahui' lahuè' Lè' zal-la' zian dul-la' nabága'ru'. ¹⁷ Gyu'u yöl-la' gut ni'a qui dul-la' benè' tuzè' bönni'. Nactèr löz la'del-li' yöl-la' na'bán nup luhuöac tsahui' lahuè' Dios le zoa le ruzá' ladxè'è queèru' Dios ni'a qui le benè' yetuzè' Bönni', Jesucristo.

¹⁸ Dios bchuguè' quegac yúgu'tè bunách lat ni'a qui dul-la' benè' tuzè' bönni' na'. Lèzca' cni gac luhuöac tsahui' yúgu'tè bunách ni'a qui le nac tsahui' benè' yetuzè' Bönni' na', gata' quequè' yöl-la' na'bán gdu. ¹⁹ Guluhuöac huen dul-la' bunách zian le cutu benè' ca rna xtudzè'è Dios tuzè' bönni'. Lèzca' cni luhuöac tsahui' bunách zian le benè' ca rna xtudzè'è Dios yetuzè' Bönni'.

²⁰ Gyu'u yödzyú ni zxba queè' Dios quiè gac bè'tsca nabága'gac dul-la' bunách. Le guc bè'r nabága'gac dul-la', guc bè'r ca' zxöntèr nac le buzá' ladxè'è quegac bunách Dios. ²¹ Guta' qui dul-la' yöl-la' huac uná bè' gdödi rè'u. Lèzca' cni nap yöl-la' huac le ruzá' ladxè'è queèru' Dios, gun ga huöacru' tsahui' lahuè' Lè' ati' gata' queèru' yöl-la' na'bán gdu ni'a qui le benè' Xanru' Jesucristo.

**Tsaz chnatzru' quië cutur gunru'
dul-la' le nabániru'-nè' Jesucristo**

6 ¿Bizxa caz gnaru' na'a? ¿Naru' gúntsaru' dul-la' quië gata'r queëru' le ruzá' ladxë'è queëru' Dios? ²Cutu gunczru' ca'. Nac queëru' ca tsaz chnatzru' quië cutur gunru' dul-la'. ¿Naru' gúntezru' dul-la'? ³¿Naru' cu nózili' ca na' nac queëru'? Chqui' bdilru' nis quië huöacru' tuz len Cristo, lë na' bdilru' nis rulu'í rë'u chgdödrü' lu yöl-la' gut tsaxón len Lë'. ⁴Ca na' guc, gútlenu'-nè' tsaxón, lëzca' cni tsaxón bgáchi'lenru'-nè' lu yeru ba cati' ni' bdilru' nis. Ca na' benè' Dios, len yöl-la' huac zxön queë' buspanè' Cristo lu yöl-la' gut, lëzca' cni nubánlenru'-nè' tsaxón Jesús quië gacru' gdu bunách cub queë'.

⁵Chqui' nunru' tsaxón Cristo, gutru' ca na' gutiè' Lë', lëzca' cni gunru'-nè' tsaxón, ubanru' lu yöl-la' gut ca na' bubanè' Lë'. ⁶Chnózcizru' lë ni, gda'len Lë' tsaxón lë'i yag cruz yöl-la' bunách queëru' le gzoa zi'al, quië nit yöl-la' bunách queëru' na' bénlenru' lei dul-la', quië cutur gna be'i rë'u le nac dul-la'. ⁷Chqui' nacru' tuz len Nu na' gut ni'a qui dul-la', nuhuöacru' tsahui' lahuè' Dios le cutur nabágaru' dul-la' na', ati' cutur yu'uru' lu na' dul-la'. ⁸Na'a, chqui' nátlenru'-nè' tsaxón Cristo, réjlè'ru' ubánlenru'-nè' ca' tsaxón ⁹le nóziru' chbubanè' Cristo lu yöl-la' gut len cutur gatiè'. Qui lë ni na' cutur bi gac gun queë' yöl-la' gut na'. ¹⁰Ca na' guc, gutiè' Lë', tu lzuz gutiè' ni'a qui dul-la' quegac yugu'tè bunách, san ca na' nac, zoè' nabanè', nabánlenè' Dios. ¹¹Lëzca' cni ral-la' usáca'li' queëli' nac queëli' ca chnatzli' quië cutur gunli' dul-la', san zoali' nabanli' quië gunli' ca rna xtidzè'è Dios le nacli' tuz len Xanru' Jesucristo.

¹²Qui lë ni na', cutu güi'li' latj le nac dul-la', cui gun ga gunli' dul-la' lu gdu ca

nayá' nabinli' le gatz. Cutu gunli' ca nac le rzë ládi'li' le cunác, lu gdu ca nayá' nabinli'. ¹³Cutu udód cuinli' lu dul-la', cugunli' le cunác, san gul-dód cuinli' lu në'è Dios le nubanli' lu yöl-la' gut, len gul-dód lu në'è gdu ca nayá' nabinli' quië ugúnlenè' lei le nac dxi'a. ¹⁴Cutu güi'li' latj le nac dul-la', cui gun ga gunli' dul-la', le nuzóè' lbi'ili' Dios, clëg quië gna be'i lbi'ili' zxba queë', san quië gna be'i lbi'ili' le ruzá' ladxë'è queëru'.

**Le run lsaqui' ca nac
qui bönni' nada'u**

¹⁵¿Bizxa caz gnaru' na'a? ¿Naru' gúntsaru' dul-la' le cutur rna be'i rë'u zxba queë' Dios, san rna be'i rë'u le ruzá' ladxë'è queëru' Dios? Cutu ca' gac cni. ¹⁶Chnózcizli' dxi'a chqui' udód cuinli' lu në'è bönni' quië gacli' bönni' nadá'ugac queë' len gunli' ca rna xtidzè'è, tsaz nacli' bönni' nadá'ugac queë' bönni' na' runli' ca rna xtidzè'è. Lëzca' cni gac chqui' udód cuinli' quië gunli' dul-la' le gun ga gatli', o chqui' udód cuinli' quië gunli' ca rna xtidzè'è Dios, Nu gun ga huöacl'i tsahui'. ¹⁷Na'a, xclenè' Dios. Zal-la' zi'al gucli' bönni' nadá'ugac lu na' dul-la', na'a gdu ládi'li' runli' ca rna bè' zxba na' budód cuinli' lu në'i. ¹⁸Le chnulali' lu na' dul-la', nuhuöacl'i ca bönni' nadá'ugac lu na' le nac dxi'a. ¹⁹Ru'lena' lbi'ili' didza' ca tui' didza' bunách, le cutu réjni'li' gdu, lu yöl-la' bunách queëli'. Zi'al budód cuinli' gdu ca nayá' nabinli' lu na' le cunác len lu na' le cunác tsahui', gucli' ca bönni' nadá'ugac qui, len benli' xchini le cunác na'. Na'a, gul-dód gdu ca nayá' nabinli' lu na' le nac tsahui', gacli' ca bönni' nadá'ugac lu në'i, gunli' xchini lë na' nac tsahui' quië gacli' bunách narujgac quizi queë' Dios.

²⁰Cati' ni' nacli' ca bönni' nadá'ugac lu na' dul-la', cutu benli' xchini le nac tsahui'. ²¹Na'a, ¿naru' buzí'tsali' xbey lë

na' benli' zi'al? Na'a run ga rutui'li' lë na' benli', le run ga nu gat tsaz. ²²Na'a chnulali' lu na' dul-la', len nacli' ca bön-ni' nadá'ugac queë' Dios, le ruzi'li' xbey le run ga nacli' bunách narujgac quizi queë' Dios len le run ga dë queëli' yöl-la' na'bán gdu. ²³Lazxj nu run dul-la' nac yöl-la' gut, san le runnzë' queëru' Dios nac yöl-la' na'bán gdu, le rata' queëru' le nacru' tuz len Xanru' Jesucristo.

Le run Isaqui' yöl-la' nutság na'

7 Bócha'adau', nul-li' núnbë'li' zxba queë' Dios. Nóziczli' rna be'i bön-ni' zxba na' tsal ni zoë' nabanë'. ²Lëzca' cni yu'unu lu në'ë bönni' queënu ngul nutság ná'lennu-në' bönni' tsal ni zoë' nabanë' bönni' queënu na' ca rna bë' zxba qui yöl-la' nutság na', san chqui' chnatië', nurujnu lu na' zxba na'. ³Cni nac, tsal ni zoë' nabanë' bönni' queënu, chqui' utság ná'lennu-në' yetüë' bönni', gunnu dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na', san chqui' chnatië' bönni' queënu na', nurujnu lu na' zxba na', ati' na'a, chqui' utság ná'lennu-në' bönni' yubl, cutu gunnu dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

⁴Lëzca' cni rac queëli', böcha'a. Le dzagli' Cristo chnatzcli' lbi'ili' quië cutur gna be'i lbi'ili' le rna bë' zxba, quië gáquili' qui Nu yubl. Na'a chnáquili' queë' Cristo, Nu na' bubán lu yöl-la' gut. Cni nac, quië gac gunru' le rdzag ladxë'ë Dios. ⁵Tsal ni' gyuru' lu na' yöl-la' bunáchz queëru', le rna bë' zxba na' ben ga glac bë' le gzë ládi'ru' le cunác, le glun dxin lu gdu ca nayá' nabinru' quië lun ga gatrui'. ⁶Na'a nularu' lu na' zxba na' le natzru' tsa nac le rna bë' zxba na' gna be'i rë'u zi'al. Cni nac quië gac gunru' xchinë' Dios lu yöl-la' na'bán cub le runnë' queëru' Dios Bö' La'y, len clëg gunru' xchinë' lu lë na' chnac gul, le nac zxba queë'.

Le dzag neda' le nac dul-la'

⁷¿Bizxa caz gnaru' na'a? ¿Naru' runtsa ga runa' dul-la' zxba queë' Dios? Cutu ca' run cni, san la'naru' cu buzejni'i neda' le rna bë' zxba na' cutu gnözda' nac dul-la' le runa'. La'naru' cuzóa lu zxba le rna: "Cutu sé ladxu'u le dë qui lza'u", cutu gnözda' nac dul-la' yöl-la' rzë ladx'i le dë qui lza'a. ⁸Cati' bdxin quia' zxba na', guc bë' le nac dul-la' na' run dxin lu gdu ca nayá' nabana', ati' ben ga gúquibe'ida' rzë ladxa'a yúgu'të le cunác. Ga cutu rdxini zxba na', cutu nac bë' le nac dul-la'. ⁹Dza ni'të, zí'atël ga bdxin quia' zxba queë' Dios, ni' ráquida' zoa' nabana', san cati' bdxin quia' zxba na', gúquibe'ida' nabaga'a dul-la' len chnatzca'. ¹⁰Dios gna bë'ë zxba na' quië gun ga gata' queëru' yöl-la' na'bán, san ben ga gúquibe'ida' chnatzca'. ¹¹Guc bë' nazí' yé'ida' ca nac dul-la', le ben zxba na' ga gúquibe'ida' nabaga'a dul-la' len ral-la' gatia'.

¹²Qui lë ni na', la'y nac zxba queë' Dios, ati' la'y len tsahui' len dxi'a nac le gna bë'ë. ¹³¿Naru' bentsa ga bdxin quia' yöl-la' gut lë na' nac dxi'a? Cutu ca' nac ca', san le nac dul-la' bugún dxin lë na' nac dxi'a len ben ga gúquibe'ida' chnatzca' quië gac bë' nac dul-la' le runa'. Cni guc, quië gac bë' ni'a qui zxba na' nactër xöhui' yúgu'të le nac dul-la'.

¹⁴Nóziru' bennë' queëru' zxba na' Dios Bö' La'y, san neda' naca' bunáchz len yu'a lu na' dul-la' ca bönni' nada'u qui. ¹⁵Na'a, le runa' cutu réjni'da'. Rë'n-da' guna' ca rna bë' zxba na', san cutu runa' lë na' rë'nda' guna'. Le nac dul-la' le curlé'ida' dxi'a, lë na' runa'. ¹⁶Runa' dul-la' zal-la' cutu rë'nda' guna' dul-la' na', le rusëdi neda' zxba na' nac le cunác dxi'a. Qui lë ni na' nac bë'tsca nac dxi'a le rna bë' zxba na'. ¹⁷Cni nac, clëg neda'z runa' dul-la' na', san dul-la' na' dzag neda' run ga runa' dul-la' na'.

¹⁸Nözda' cutu zoalen neda' le nac dxi'a, o huac gnia', lè na' nac dxi'a cutu zoalen le nac yöl-la' bunáchz quia'. Rè'nda' guna' le nac dxi'a, san la' neda'z cutu gac guna' lè na' nac dxi'a. ¹⁹Cutu runa' le nac dxi'a le rè'nda' guna', san rúntecza' le cunác le cutu rè'nda' guna'. ²⁰Qui lè ni na', chqui' runa' dul-la' na' cutu rè'nda' guna', clèg néda'cza' runa' lei, san dul-la' na' dzag neda' run ga runa' dul-la' na'.

²¹Cni nac le rac queëru' yúgu'tëru'. Cati' ré'niru' gunru' le nac dxi'a, dzag rè'u le run ga runru' le cunác. ²²Lu icj ládxi'dau'hua' rdzag ladxa'a zxba queë' Dios ²³san ráquibe'ida' dzag gdu ca nayá' nabana' le rna be'i neda', ati' lè ni rdá'baga' zxba queë' Dios yu'u icj ládxi'dau'hua'. Lè na' dzag gdu ca nayá' nabana' run ga runa' dul-la'.

²⁴Bica' bayechi' neda'. ¿Nuzxa caz gac uslá neda' lu yöl-la' bunáchz quia' le run ga runa' dul-la'? ²⁵Xclenë' Dios, chnularu' na'a ni'a qui le benë' Xanru' Jesucristo. Qui lè ni na', tsca nac le yu'u icj ládxi'dau'hua' runa' ca rna bè' zxba queë' Dios, zal-la' yöl-la' bunáchz quia' run ga rè'nda' guna' dul-la'.

Le runru', le zóalenë' rë'u Dios Bò' La'y

8 Qui lè ni na', cutur bi zxguia' nabá-ga'quë' bönni' náquicnë' queë' Jesucristo, bönni' na' cutur tunë' ca rè'ni yöl-la' bunáchz quequë', san ca rè'nnë' Dios Bò' La'y tunë'. ²Le naca' tuz len Jesucristo, ráclenë' neda' Dios Bò' La'y, Nu na' nabániru'. Qui lè ni na', nulá' lu lè na' ben ga bena' dul-la' lenca' lu yöl-la' gut. ³Chnunë' Dios le cutu gac gun zxba na', le cutu bi gzxaqui' gun le nacru' bunáchz. Dios bsölë'ë Zxi'nczë', guquë' bunáchcz ca nacru' rë'u, nacru' bunách dul-la', san cutu bi dul-la' benë' Lë'. Buspaga' cuinë' dul-la' nabága'ru' rë'u, ati' cni gac, bchuguë' qui dul-la'

runru' lu yöl-la' bunáchz queëru'. ⁴Cni benë' quië gac gunru' gdu le nac tsahui' le rna bè' zxba queë', nulru' na' cutur runru' ca rè'ni yöl-la' bunáchz queëru', san ca rè'nnë' Dios Bò' La'y runru'.

⁵Bönni' tunë' ca rè'ni yöl-la' bunáchz quequë', tui ládxi'quë' le nac qui yöl-la' bunáchz quequë', san bönni' tunë' ca rè'nnë' Dios Bò' La'y, tui ládxi'quë' le nac queë' Dios Bò' La'y. ⁶Chqui' rui ládxi'zru' le nac qui yöl-la' bunáchz queëru', tsaz gtru', san chqui' rui ládxi'ru' le nac queë' Dios Bò' La'y, chdë queëru' yöl-la' na'bán gdu len rbözru' dxi ladx'. ⁷Núti'tëz nu rui' ladxiz le nac qui yöl-la' bunáchz qui, cutu rdzag Dios dxi'a, le cutu run nu na' ca rna bè' zxba queë' Dios, len cutu ca' gac gun cni. ⁸Qui lè ni na', cutu gac lunë' le rdzag ladxë'ë Dios bönni' na' tunë' ca rè'ni yöl-la' bunáchz quequë'.

⁹Na'a, cutur runli' ca rè'ni yöl-la' bunáchz queëli', san runli' ca rè'nnë' Dios Bò' La'y le zóalenczë' lbi'ili' Lë'. Cutu naquë' queë' Cristo bönni' cuzóalenë' lë' Dios Bò' La'y, Nu rsölë'ë queëru' Cristo. ¹⁰Chqui' zóalenë' lbi'ili' Cristo, chnatz gdu ca nayá' nabinli' ni'a qui dul-la', san na'a nabánili'-në' Dios Bò' La'y le nunë' lbi'ili' tsahui' Dios. ¹¹Zoalen lbi'ili' Bò' La'y queë' Dios, Nu na' buspán Jesús lu yöl-la' gut. Lëczë' Dios, Nu buspán Jesucristo lu yöl-la' gut, gunë' ga ubanli' lu gdu ca nayá' nabinli' le ratcz. Cni gunë' le zóalenë' lbi'ili' Dios Bò' La'y.

¹²Qui lè ni na', böcha'a, dë tu le rál-la'ru', san clèg qui yöl-la' bunáchz queëru', cui gunru' ca rè'ni yöl-la' bunáchz queëru' na'. ¹³Chqui' runli' ca rè'ni yöl-la' bunáchz queëli', tsaz gatli', san chqui', len yöl-la' huac queë' Dios Bò' La'y, runli' ga la'nít le runli' lu yöl-la' bunáchz queëli', gata' queëli' yöl-la' na'bán gdu.

¹⁴Nacgac zxi'nè' Dios yúgu'tè nup tun ca rë'nne' Dios Bö' La'y. ¹⁵Cutu nuzóè' lbi'ili' leyúbl ca bönni' nadá'u-gac quiè gadxi gdzóbili' Dios Bö' La'y na' zóalenè' lbi'ili', san chnunè' ga naci' zxi'nè' Dioscz Dios Bö' La'y, len runè' ca' ga rulidzru'-nè' Dios, rnaru': "Xúztu'dau'." ¹⁶Ruzéjni'nè' bö' nacczru' Léczè' Dios Bö' La'y, runè' ga nóziru' nacro' zxi'nè' Dios. ¹⁷Chqui' chnacro' zxi'nè' Dios, tsaxón len Cristo gata' ca' queëru' le naqui queè' Xuzru' Dios. Cni gac queëru' chqui' rzaca' rguí'lenru'-nè' tsaxón Cristo quiè tsaxón len Lè' uziru' xbey yöl-la' yení' queè'.

¹⁸Runi neda', cutu nac le sáqui'ru' lahui yugu' lè ni rzaca' rgui'ru' na'a tsa nac yöl-la' yení' na' gata' queëru' dza zi'a za'. ¹⁹Ta'bóz yúgu'tè le nunè' Dios, szxóni ta'zé ládxi'gac gdxintè dza na' ulu'è lahui Dios bönni' nacque' zxi'nczè'. ²⁰Guladód lu na' le run ga la'nít yúgu'tè lè na' nunè' Dios, clèg le glè'nicz gac cni, san le benè' ga nac cni Dios. Benè' ca' ga nac löz qui lè na' nunè' ²¹ati' lulá yúgu'tè le nunè' Dios lu lè na' run ga la'nít. Cni gac, luzí' ca' xbey yöl-la' ruslá le záqui'tsqi' na' luzi'è xbey zxi'nè' Dios. ²²Nóziru' ta'zaca' ta'guí'i ga rdxintè na'a dza yúgu'tè le nunè' Dios, ca na' rzaca' rgui'nu ngul chzoa soabi' bi'idau' queënu. ²³Rzaca' rgui'i, clègz yódzlyú ni, san rzaca' rgui'ru' ca' rë'u, zal-la' zóalenè' rë'u Dios Bö' La'y, Nu nac queëru' le rulu'í rë'u ca ral-la' gacczru'. Rzaca' rgui'ru' tsal ni rbözru' dza ni' ulu'è lahui Dios nacro' gdu zxi'nè', dza ni' unè' ca' gdu ca nayá' nabinru'. ²⁴Le runru' löz lè ni, nularu' rë'u, san chqui' gac glé'iru' lè na' runru' löz, cutu nac tu le rbözru'. Cutu rbözru' le chrlé'iru'. ²⁵Na'a, chqui' runru' löz le curlé'iru', lu yöl-la' rböz zxon ladxí' rbözru' lei.

²⁶Lézca' cni ráclenè' rë'u Dios Bö' La'y cati' rudú ládxi'ru', le cutu nóziru' bi ral-la' gnábiru'-nè' Dios, san rudödè'

xtídza'ru' lahuè' Dios Léczè' Dios Bö' La'y, ati' lu yöl-la' rnab yudxi queè' rnètsca ladxè'è, tsa le cutu gac nu gna. ²⁷Dios ruyúè' le yu'u icj ládxi'dau'-gac bunách, len nöznè' le rë'nne' gnè' Dios Bö' La'y na', ati' Lè', ca rë'ncznè' Dios, rudödè' lahuè' Dios xtídza'gac nup náquigac quizi queè' Cristo.

Nadél-li'tër-ru' le zóalenè' rë'u Cristo

²⁸Nóziru' tu'zi'è xbey yúgu'tè le rac quequè', bönni' na' nadxi'icnè' Dios, bönni' na' bulidzè' lequè' Dios ca nu-zoaczè' gunè'. ²⁹Nup na' gröczè' queè' zí'atèl Dios, buzóè' ca' quequè' zí'atèl lacquè' tuz ca nacczè' Zxi'nè', quiè gáctèrè' blau Zxi'nè' ladj zian böchè'è. ³⁰Nup na' buzóè' quequè' zí'atèl Dios ca ral-la' lacquè', bulidzè' ca' lequè', ati' yugu' bönni' na' bulidzè', benè' lequè' tsahui', ati' yugu' bönni' na' benè' lequè' tsahui', benè' ga tu'zi'è ca' xbey yöl-la' yení' queè'.

³¹¿Bizxa caz gnaru' na'a ca nacgac lè ni? Chqui' ráclenè' rë'u Dios, cutu ral-la' gádxiru' zal-la' bi lun queëru' bunách. ³²Dios, gdu ladxè'è bennè' queëru' Zxi'nczè', budödè' lè', gutiè' uláz queëru'. Chqui' cni benè' Dios, ¿naru' cu gunntsquè' queëru' tsaxón len Zxi'nè' yúgu'tè le dè? ³³¿Nuzxa caz gac bi uspaga' nup na' gröczè' queè' Dios? Nutu nu gac, le runczè' Dios ga nuhuöacro' tsahui'. ³⁴¿Nuzxa caz gac gchugu queëru'? Nutu nu gac, le gutczè' uláz queëru' Cristo, len le nacr blau, bubanè' lu yöl-la' gut, ati' na'a zoè' cuit lè'è yubél Dios ga náctèrè' zxon, rnè' dxi'a uláz queëru' lahuè' Dios. ³⁵Zal-la' bi rac queëru', nóziczru' nadxi'inè' rë'u Cristo. Nóziru' nadxi'inè' rë'u zal-la' rzaca' rgui'ru', o zal-la' rsèbi ládxi'ru', o zal-la' ta'bía ládxi'gac rë'u bunách, o zal-la' rdunru', o zal-la' ryadzj le gácuru',

o zal-la' zoa banádx queëru',
 o zal-la' ludöddë' rë'u bönni'.
³⁶Ca nacgac lë ni nayúj lu guich la'y,
 rna:
 Le náquitu' quiu' Li',
 Tuntecz bunách ga gattu'.
 Nactu' ca bö'cu' zxila',
 Nadödcba' lu na' nu gdödi lecba'.
³⁷Na'a, le zoalen rë'u Nu na' nadx'i'
 rë'u, nactër löz uxicjru' lu le rac queëru'.
³⁸⁻³⁹Qui lë ni na' runi neda':
 Cutu bi saqui' gun ga cutur gdx'i'inë' rë'u
 Dios.
 Nadxi'inë' rë'u le náquiru' queë' Xanru'
 Jesucristo.
 Cutu saqui' gun cni yöl-la' gut o yöl-la'
 na'bán,
 o yugu' gbaz la'y o nup ta'ná bè',
 o yugu' yöl-la' huac qui tu' xöhui',
 o bíti'tëz bi zoa o bíti'tëz le zi'a za',
 o tu le dë xtsa'l o tu le dë cadx'i'l,
 o bíti'tëz bi nunë' Dios.

Dios gröczë' queë' bunách Israel

9 Ru'a didza' gdtë li le náquida'
 queë' Cristo ati' rajlóz didza' ni
 le nac queë' Dios Bö' La'y le yu'u
 icj ládxi'dau'hua'. Cutu rzi' yë'a.
²Ruhuí'ntsquida' len rsëbitecz ladxa'a
³le rac ladxa'a guna' ga lulé' böchi'
 lza'a, bönni' uládz quia'. La'naru'
 huaclen lequë', gué'niczda' ubj ladxë'ë
 neda' Dios len ulá'alena' Cristo.
⁴Nacquë' zxi'n xsoë' Israel bönni' uládz
 quia' na', ati' Dios bë'ë lequë' latj
 lacquë' zxi'nczë'. Gzoalen lequë' yöl-la'
 yení' queë' Dios, ati' Dios budödë' lu
 na'quë' didza' rucá'n tsahui' lenca'
 zxba queë'. Bulidzë' lequë' quië la'yj
 ládxi'quë' Lë', len bé'lenë' lequë' didza'
 yugu' le gzxi' lu në'ë Dios gunë' le
 gaclen bunách. ⁵Nacquë' zxi'n xsoaquë'
 xuz xtau'tu' Abraham len Isaac len
 Jacob, ati' ladj di'a dza quequë', ca
 nac yöl-la' bunách queë', guljé' Cristo,

Nu naccz Dios len rna bé'inë' yúgu'të.
 Ractecz queë' yöl-la' ba. Ca' gac.

⁶Zal-la' cutu nazí' lu na'quë' Cristo
 yúgu'të bönni' uládz quia', cutu ral-la'
 gnaru': "Daduz böac xtídzë'ë Dios." Clëg
 yúgu'të zxi'n xsoë' Israel nacquë' gdu
 bunách Israel, nup nácquigac queë' Dios.
⁷Zal-la' guljquë' zian zxi'n xsoë' Abra-
 ham, cutu glaquë' gdu zxi'n xsoë' Abra-
 ham yúgu'të, san guc ca na' nayúj lu
 guich la'y, rna: "Yugu' zxi'n xsoë' Isaac
 lac gdu zxi'n xsu'." ⁸Cni nac, nup nacgac
 zxi'në' bönni' náquinë' queë' Dios, clëg
 yúgu'të' nacquë' zxi'në' Dios. Lëzca' cni,
 nacgac gdu zxi'n xsoë' Abraham nupz
 na' naljgac ni'a qui lë na' gzxi' lu në'ë
 Dios. ⁹Lë na' gzxi' lu në'ë Dios unödzejë'
 queë' Abraham rna cni: "Yetú iz na'a dza
 huöda', ati' Sara quiu' uzoanu-bi' tubi'
 bi'i bönni'dau'."

¹⁰Clëgz lë ni guc cni, san lëzca' cati'
 Rebeca ni' nua'nu-bi' yugu' bi'i bönni'-
 dau' queë' Isaac, xuz xtau'tu', ¹¹⁻¹³cati'
 ni' zi'a laljbi' len cutu bi núnicbi' le nac
 dxi'a o le cunác, Dios gudxë'-nu Rebeca
 na', gnë': "Bi'i bönni' zi'al quiu' gun-
 bi' xchinbi' bi'i buróp." Didza' ni rajlóz
 lë na' nayúj lu guich ca gnë' Dios, rna:
 "Bdxi'ida'-në' Jacob, len clëg Esaú." Cni
 guc, bugá'n tsutsu le buzöë' tsaz Dios ca
 nac lë na' chgröczë'. Qui lë ni na' cutu
 rac cni ni'a qui tu le gac lun bunách, san
 nac cni le rböczë' Dios nu rulidzë'.

¹⁴¿Bizxa caz gnaru' na'a? ¿Naru'
 runtsë' Dios le cunác? Cutu ca' runë' cni.
¹⁵Dios gudxë' Moisés, gnë': "Huechi'
 ladxa'a nu rë'nda' huechi' ladxa'a, len
 udúl-li'da' nu rë'nda' udúl-li'da'." ¹⁶Qui
 lë ni na', cutu rac cni ni'a qui le të'nicz
 bunách, o le runë' bayúdx bönni', san
 nac le rë'ncznë' Dios, ruhuechi' ladxë'ë
 bunách. ¹⁷Ca nac lë ni nayúj lu guich
 la'y ca na' Dios gudxë' Faraón, gnë': "Qui
 lë ni na' buzóa' li' ga rna bë'u quië ulu'a
 lahui yöl-la' huac quia' ga zu', len gu-
 na' ga lunbë' le naca' bunách gdtë yöd-

zlyú.”¹⁸ Cni nac, Dios ruhuechi' ladxë'ë nu rë'ncznë', len lëzca' cni runë' zid icj lãdxi'dau'huë' nu bönni' rë'nnë' gunë' zid icj lãdxi'dau'huë' bönni' na', ca na' benë' queë' Faraón na'.

¹⁹ Na'a guiëli' neda': “Chqui' cni nac, ¿bizx quië ruspaguë'ë bunách zxguia' Dios? ¿Nuzxa caz gac tá'baga' le rë'ncznë' Dios gunë'?”²⁰ Cutu ca' nac cni. ¿Nuzxa caz li' rutság yudxnu' Dios? ¿Naru' huaactsa guië bönni' huen rö'ö tu yusu' náquini yu, gna: “¿Bizx quië benu' neda' cni?”²¹ ¿Naru' cu dë lu në'ë bönni' huen rö'ö gunë' qui guna' na' tu yusu' nu ugún lei dxin ga lna', len qui la' guna' na'z gunë' yetú yusu' nu ugún lei dxin ga cunác lna'?

²² Rë'ncznë' Dios ulu'ë lahui ca gunë' zxguia' le cunác len gunë' ga gac bë' yöl-la' huac queë', san lu yöl-la' rböz zxön lãdxi' queë' bia' blenë' bönni' ni' ral-la' gchuguë' quequë', nup na' nabá-ga'gac zxguia', le run bayúdx usnitië' lequë'.²³ Cni runë' Dios quië gac bë' nactër lsaca' yöl-la' ruzá' lãdxi' queë', lë na' rulu'ë lahui laugac nup na' ruhuechi' lãdxë'ë, nup na' buzóë' quequë' zí'atël luzi'ë xbey yöl-la' yení' queë'.²⁴ Bunách cni bulidzë' Dios. Clëgz bulidzë' netu', bunách judío, san lëzca' bulidzë' bunách gza'a.²⁵ Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y ca na' bë'ë didza' Oseas uláz queë' Dios, gnë':

Nup cunacgac bunách quia',

Gu'a lagac: bunách quia'.

Ati' nup na' cutu bdxí'ida',

Gu'a lagac: nup nadxi'ida'.

²⁶ La' na'z ga gnia' quequë':

“Cutu nacli' bunách quia'”

Ni' si' laquë': “Yugu' zxi'në' Dios ban.”

²⁷ Na'a, ca nac quegac zxi'n xsoë' Israel, Isaías gnë':

Zal-la' la'yán zxi'n xsoë' Israel,

Lacquë' tsa rö' yuzx ra' yegu,

Lulé' nababzë'.

²⁸ Xanru' la' guntë' ga utság dëra

Le bchuguë' quegac bunách yödzyú ni.

²⁹ Lëzca' cni bë'ë didza' zí'atël Isaías, gnë':

Dios, Xanru' uná bë' gdu,

La'naru' cu buca'në' queëru' yugu' zxi'n xsoaru',

Uga'nru' ca yödzy Sodomá len Gomorra,

Yugu' yödzy na' busnitië' Dios.

Bunách Israel len didza' dxi'a

³⁰ ¿Bizxa caz gnaru' na'a? Chguladél-li'në' nuhuöacquë' tsahui' lahuë' Dios bönni' cunababquë' Israel len cutu gulazú gulabö'ë luhuöaquë' tsahui' lahuë' Dios, san nuhuöacquë' tsahui' le ta'yejlë'ë Dios.³¹ Na'a, zal-la' gulazú gulabö'ë bönni' Israel lunë' ca rna bë' zxba queë' Dios, le ral-la' gun ga lacquë' tsahui', cutu bdél-li'cnë' le ral-la' gata' quequë' le tunë' ca rna bë' zxba na'.³² ¿Bizx quië na' guc cni? Cni guc, le cutu glunë' cni lu yöl-la' rejle' quequë' Dios, san racz quequë' glë'nnë' lunë' ca rna bë' zxba na', ati' qui lë ni na' gulachíxinë', o huac gnaru': Yajchégu'quë' lu lë na' nazi' lei: Guiöj Ga Nu Rajchegu'.³³ Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, rna:

Gul-yú. Uzóa'-në' yödzy Sión bönni'

Gaquë' ca guiöj ga nu tsajchegu',

Guiöj na' gun ga nu gchixi gnigui.

Nu tsejlë' Lë', cutu ca' utuí'i nu na'.

10 Bócha'adau', le rzë lãdxa'a len le rnaba' lahuë' Dios gunë' quegac bunách Israel nac gunë' ga lulé'.² Runa' lna' lau quequë', gdu lãdxi'quë' tui' lãdxi'quë' Dios, san clëg len yöl-la' rejni'i gdu.³ Cutu nözcnë' ca runë' Dios, runzë' ga nacrú' tsahui', san tē'nnë' lun cuinquë' tsahui' racz quequë', len cutu ta'cu'ë nöxj lãdxi' lahuë' Dios quië gac gunë' lequë' tsahui'.⁴ Budx benë' Cristo le rë'ni gun zxba queë' Moisés, benë' ga gac luhuöac tsahui' yúgu'të nup la'yejlë' Lë'.

⁵Ca nac qui nu huöac tsahui' le run ca rna bè' zxba queè' Dios, buzujè' lu guich Moisés le rna cni: "Bönni' na' gunè' gdu'tè ca rna bè' zxba na', soè' gbanè' le gunè' cni." ⁶Na'a, ca nac qui nu huöac tsahui' le rejle' Dios, rna cni: "Cutu gnau' lu icj lãdxi'da'u, cugnãu': ¿nuzxa caz cuen ni' yehua' yubã?" , lè na' nac, quiè nu gun ga huötjè' Cristo, ⁷len cutu gnau': "¿Nuzxa caz huötj ga dè latj qui nup chnatgac?", lè na' nac, quiè nu gun ga cuenè' Cristo, urujè' lu yöl-la' gut. ⁸Na'a, ¿bizxa caz rna? Cni rna: "Gal-la' ga zu' zoacz xtidzè'è Dios. Lu ru'u len lu icj lãdxi'da'u zoa xtidzè'è na'." Lè ni nac didza' qui le réjlè'ru' Dios runtu' lban qui, rnatu': ⁹"Chqui' didza' gu'u gac bè' Jesús naquè' Xanu', len huayéjlè'u gdu lãdxu'u Dios buspanè' Lè' lu yöl-la' gut, uláu' li'." ¹⁰Lu icj lãdxi'dau'ru' réjlè'ru' Jesús quiè gacru' tsahui' ati' len didza' rui'ru', rului'ru' lahui le naquè' queèru' Jesucristo quiè ularu'.

¹¹Nayúj lu guich la'y le rna: "Cutu ca' lutu'í yúgu'tè nup ta'yejlè' Lè'." ¹²Dios, la' tuz ca rui' lãdxè'è yugu' bönni' judío lenca' bönni' gdu'tè yödzyú, le naquè' Xanquè' yúgu'tè' lèczè' Xanru', len napt-squè' bi unödzyè' quegac yúgu'tè nup tu'lídz Lè'. ¹³Ca nac lè ni nayúj lu guich la'y, rna: "Lulá yúgu'tè nup lulídz Lè' Xanru'." ¹⁴¿Nacx gac lulidzè' Lè' chqui' cutu ta'yejlè'è Lè'? ¿Nacx gac la'yejlè'è Lè' chqui' gatga gulayönnè' ca nac queè'? ¿Nacx gac la'yönnè' chqui' nutu nu zoa nu gun lban lauquè'? ¹⁵¿Nacxcz gac lunè' lban chqui' nutu nu gsöla' lequè'? Ca nac lè ni nayúj lu guich, rna: "Bica' bagac nup na' la'dxinè' ga nacuá' bönni' rjenquè' lban qui le rbequi dxi lãdxi'ru', len tunè' lban qui didza' dxi'a."

¹⁶Na'a, clèg yúgu'tè' gulazí' lu na'què' didza' dxi'a. Ca nac lè ni, Isaías gnè': "Xan, ¿nuzxa caz gyejlè' le bentu' lban qui?" ¹⁷Cni nac, la'yejlè' Lè' nup la'yöni,

ati' lè na' ral-la' la'yöni nac xtidzè'è Cristo.

¹⁸Na'a rnia: "¿Naru' cu gulayönnè'?" Le nactè gulayönnè', ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Gdu'tè yödzyú gulayón chi'iquè'; Yúgu'tè latj gulãdxín xtidza'què'.

¹⁹Lèzca' rnia: "¿Naru' cu gláquibe'inè' lè ni bönni' Israel?" Le nactè gláquibe'inè' lei. Ga rzu lau, bè'è didza' uláz queè' Dios Moisés, gnè':

Gunca' ga uzxé'ili',

Le gdxí'ida' bunách cunababgac lbi'ili'. Ni'a quegac bunách cuta'yejni'í guna' ga leyli'.

²⁰Gdöd ni' guctsquè' rugu lãdxi' Isaías na', bè'è didza' uláz queè' Dios, gnè': Guladzöli neda' nup cutu gulaguúlj neda'.

Bulu'í lahua' lauquè' bönni' cutu gulan-abè' neda'.

²¹Na'a, ca nac quequè' bönni' Israel, bè'è didza' uláz queè' Dios Isaías na', gnè': "Gdu dza bulí na'a, bulidza' bunách cutún ca rna xtidza'a len ta'dá'baga' neda'."

Nup nulagac ladj bunách Israel

11 Na'a rnia: ¿Naru' nubíj lãdxè'è bunách Israel Dios? Cutu ca' nac cni. Néda'cza' naca' bönni' Israel. Naca' xzi'n xsoè' Abraham, len nababa' di'a dza queè' Benjamín, xzi'nczè' Israel na'. ²Dios cutu nubíj lãdxè'è bunách queè', nup na' gröczè' queè' dza ni'tè. ¿Naru' cu nózili' lè na' nayúj lu guich la'y ca na' benè' Elías? Bulidzè' Dios len buquíè' bunách Israel, gnè': ³"Xan, chguludödcdè' bönni' glu'è didza' uláz quiu', len guluquindjè' yugu' bcugu la'y quiu' ga buzégui'gactu'-ba' lau' Li' böa' bédxdau'. Tuza' neda' naga'na' quiu', ati' tèn'nè' ludöddè' ca' neda'." ⁴Na'a, ¿bizxa didza' bubí'è Dios? Cni gnè': "Nun chí'igaccza'-nè' quia' tsonnlalj yu chi gayu'è bönni' cutu tu'zèchu xzibquè'

lau bdau' guiöj na' nazí' lei Baal." ⁵Lëz-ca' cni nac dza ni zoaru' na'a, naga'n-gac la'gac bunách Israel, nup na' gróczë' queë' Dios le ruzá' ladxë'ë cni quequë'. ⁶Chqui' nac le ruzá' ladxë'ë cni quequë', cutu nac ni'a qui tu le gac lunë'. La'naru' guc ni'a qui tu le gac gunru', lë na' ruzá' ladxë'ë queëru' Dios cutur gac tu le ruzá' ladxë'ë queëru'.

⁷¿Bizxa caz gnaru' na'a? Lë na' gulaguiljë' bönni' Israel, cutu guladél-li'në', san chguladél-li'në' lei nup ni' gróczë' queë' Dios, ati' yezíca'rë' na', Dios benë' zid icj ládxi'dau'quë'. ⁸Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, rna: "Dios benë' ga nacquë' chul nit." Cni benë', len zal-la' gac la'lé'inë' le runë' len la'yönnë' xtídzë'ë, cutu ca' nayéjni'cnë'. Cni nac quequë' ga rdxintë dza ni zoaru' na'a. ⁹Ca nac lë ni bë'ë didza' ca' David, gnë':

Luhuóac le la'zón lequë' lni quequë'
Len ca tu yal-lj ga la'rólinë'.
Lac ca' le lun ga la'chíxinë',
Len ca tu le uzí' la lequë'.

¹⁰La'chúl yöj lauquë', cui la'lé'inë',
Len tsaz la'yechu cúdzu'quë' lu'ë yua'.

Ca gac lulá bunách cunacgac judío

¹¹Na'a rnia': ¿Naru' gulachíxinë' bönni' judío ga bdxintë gulanitië' tsaz? Cutu ca' guc ca', san guladá'baguë'ë xtídzë'ë Dios, ati' na'a Dios ru'ë latj lulá nup cunacgac judío quië gunë' ga luzxé'inë' lequë' bönni' judío. ¹²Le glunë' bönni' judío, gulachíxinë', ben ga bdxin quegac bunách yödzlyú ni le nac ca tu yöl-la' tsahui'. Chqui' cni guc, guta' yöl-la' tsahui' quegac nup cunacgac judío le gulanitië' bönni' judío, szxónitër gata' quegac bunách yödzlyú ni cati' luhuóaquë' queë' Dios bönni' judío na'.

¹³Na'a rëpa' lbi'ili' cunacli' judío, rnia': Le naca' gbaz nasölë'ë Dios laugac nup cunacgac judío, runa' zxön lë na' dë lu na'a ¹⁴quië nazx ca' huac guna'

ga luzxé'inë' lbi'ili' bönni' uládz quia', len cni guna' ga lulé' la'quë'. ¹⁵Chqui' guluhuóac queë' Dios bunách nacua' gdu yödzlyú le gulunitië' xlatjqüë' bönni' judío, szxónitër gata' quegac bunách yödzlyú na' cati' luhuóazië' xlatjqüë' na'. Gac ca rac cati' tu'bán nup chnatgac. ¹⁶Chqui' rgu'ru' quizi queë' Dios cua nil-dau' rubijru' zi'al, lëzca' cua na' nagá'n nac quizi queë', len chqui' uzoaru' quizi queë' Dios luí yag, lëzca' lac quizi queë' zxuza' në'i yag na'.

¹⁷Nacquë' la'quë' bönni' judío ca zxuza' në'i tu yag olivo narúgugac, ati' lbi'ili', ca zxuza' në'i tu yag olivo gui'a, yajta'li' yag olivo dxi'a na', buazli' xlatj-gac nup na' grúgugac, len ruzi'li' xbey luí len xchöni yag olivo dxi'a na'. ¹⁸Qui lë ni na', cutu gun ba zxön cuinli', cu uzoali' tsla'l nup nacgac ca zxuza' në'i na' narúgugac. Chqui' run ba zxön cuinli', ral-la' gnózili' clëg lbi'ili' rugáguli' luí yag na', san luí yag na' rugagu lbi'ili'.

¹⁹Nazx ca' gnau': "Gularugu zxuza' në'i yag na' quië gac tsazia' neda' xlatj-gac." ²⁰Nactë didza' ru'u, san gularuguë' le cutu gulayejlë'ë ati' yajta'u li' yag na' le réjlë'u Dios. Qui lë ni na', cutu ral-la' gun ba zxön cuinu', san ral-la' gádxinu' Dios. ²¹Chqui' benë' leygac zxguia' Dios, nup na' nacgac gdu zxuza' në'i yag dxi'a na', gunë' zxguia' ca' li'. ²²Byutsca' na'a ca naquë' dxi'i ladxi' Dios, len ca runtsquë' ca' zxguia'. Le nactë runtsquë' zxguia' nup na' gulachixi, san naquë' dxi'i ladxi' len li'. Qui lë ni na', ral-la' gúnteczu' le rajlóz yöl-la' dxi'i ladxi' queë' na', cui gchuguë' ca' li' lu yag queë' na'. ²³Lëzca' cni gac quequë' chqui' cutu luga'në' lu yöl-la' curejlë' quequë', tsajta'quë' leyúbl lu yag na', le napë' Dios yöl-la' huac gunë' ga tsajta'quë' lei leyúbl. ²⁴Nacu' li' ca zxuza' në'i grugu lu yag olivo gui'a len yajta'u yag olivo dxi'a ga nutu nu udá' zxuza' në'i yag gui'a. Szxónitër huac quequë', nup nacgac ca

zxuza' në'i gdu qui yag dxi'a na', huac tsajta'quë' leyúbl lu yag queégacczë' na'.

Ca gac lulá bunách Israel

²⁵ Bócha'adau', rë'nda' gnózili' lë ni bgachi', cui gun ba zxön cuinli' ca nac yöl-la' rejni'i queëli'. Guluhuóác zid ladxí' la'gac bunách Israel, ati' cni lacquë' ga gdxinr dza chnayazgac ga rna bë'ë Dios yúgu'të bunách cunacgac judío, nup na' ral-la' lulá. ²⁶ Töd na' gata' latj lulé' ca' yúgu'të bönni' Israel, ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Gruj Sión Nu ruslá,

Len ugúa le cunác nungac zxi'n xsoë' Jacob.

²⁷ Lë ni nac didza' dzag gúnlena' lequë' Cati' ugúa' dul-la' nabága'quë'.

²⁸ Cni nac, guladá'baguë'ë didza' dx-i'a ati' Dios nubíj ladxë'ë lequë' quië gac ulali' lbi'ili', san nadxi'inë' ca' lequë' Dios, le gröczë' queë' xuz xtau'quë'.

²⁹ Tsaz runödzejë' Dios le runödzejë', len tsaz rulidzë' bunách. ³⁰ Ca na' nac queëli', zí'atël cutu benli' ca rna xtídzë'ë Dios, ati' na'a ruhuechi' ladxë'ë lbi'ili' Dios le cutu glunë' ca rnë' bönni' judío, ³¹ lëzca' cni nac quequë' na'a, cutu tunë' ca rnë' Dios, san cni gacz ga gdxinr dza huechi' ladxë'ë lequë' Dios, le ruhuechi' ladxë'ë lbi'ili' na'a. ³² Dios bubíj ladxë'ë yúgu'të bunách quië la'dá'baguë'ë xtídzë'ë, quië gac huechi' ladxë'ë yúgu'të'.

³³ Zxöntër nac yöl-la' tsahui' queë' Dios, lë na' nac yöl-la' rac zxön len yöl-la' rejni'i queë'. Nutu nu gac tsejni'i le nuzóë' Dios gunë', len cutu gac nu gnózi yugu' le runë' Dios. ³⁴ ¿Nuzxa caz gyejni'i le gza' ladxë'ë Xanru'? ¿Nuzxa caz buzejni'i Lë'? ³⁵ ¿Nuzxa caz bi bunódzj queë' Dios quië gun bayúdx bi ubi'ë Dios qui? ³⁶ Yúgu'të le dë narujgac lu në'ë Dios, len tac lu në'ë, len nacgac quië uzi'ë xbeygac. Gactecz queë' Dios yöl-la' ba. Ca' gac.

Ral-la' udód cuinru' quizi queë' Dios

12 Böchi' lza'adau'. Ruhuechi' ladxë'ë rë'u Dios. Qui lë ni na' ráta'yua' lauli' udód cuinli' lu në'ë Dios, gacli' ca tu le nac ban rgu'ru' lu në'ë Dios, quië gacli' quizi queë', le gac tu le gdzag ladxë'ë Dios. Lë ni ral-la' gunli', le rajlóz le rej ladxí'ru'-në' Dios. ² Cutur gunli' la' tuz ca tun bunách dza ni zoaru' na'a, san gul-gác bunách cub le nucubë' Dios icj ladxí'dau'li'. Gul-gún cni quië gac gnózili' le nac dxi'a rë'nnë' Dios gunli', lë na' rdzag ladxë'ë, len le nac gdu.

³ Na'a, le zoa le buzá' ladxë'ë quia' Dios, rëpa' yúgu'tëli': Cutu gun ba zxön cuinli', le cural-la' gunli', san ral-la' gacli' nöxj ladxí' ca rbequi icjli', tsca nac yöl-la' rejlë' queëli' Dios le bennë' qui queëli'. ⁴ Ca na' nac tuz gdu ca nayá' nabinru', zal-la' zian le nagudi' dzáglenru', len clëg tuz dxin tun yúgu'të le zian na' nagudi' dzáglenru', ⁵ lëzca' cni nac queëru'. Zal-la' zianru' zoaru', nacru' ca tuz le nayá' nabinru' le nacru' tuz len Cristo, ati' qui lë ni na' yúgu'tëru' nacru' tuz turu' len yeturu'.

⁶ Tu turu' dë lu na'ru' tu le bennë' queëru' Dios, ati' nadza'gac tu tu tsca nac le buzá' ladxë'ë qui queëru'. Bönni' na' Dios bunödzejë' queë' gu'ë didza' uláz queë', tsca rejlë'ë Lë', ral-la' gu'ë didza' bönni' na'. ⁷ Bönni' na' Dios bunödzejë' queë' gunë' xchinë', dxí'adau' ral-la' gunë' dxin na'. Bönni' na' Dios bunödzejë' queë' usëdnë' bunách, dxí'adau' ral-la' usëdnë' bunách. ⁸ Bönni' na' Dios bunödzejë' queë' uzéj'ni'në' bunách, dxí'adau' ral-la' uzéj'ni'në' lequë'. Bönni' bi unödzejë' qui nu yubl, gdu ladxë'ë ral-la' unödzejë'. Bönni' rna bé'inë' bunách, gdu ladxë'ë ral-la' gunë' cni. Bönni' ráclenë' lzë'ë, len yöl-la' rudziji ral-la' gunë' cni.

**Yugu' le ral-la' gun
nu naqui queë' Cristo**

- ⁹Ral-la' gdx'i'ili' lza'li' gdu ládxi'li'.
Gul-cuasi le cunác.
Gul-güi' ládxi'li' gunli' le nac dxi'a.
¹⁰Gul-dx'i'-cnë' lza'li' ca
nadx'i'gacli'-në' bóchi'czli'.
Ca runli'-në' ba la'n lza'li' ral-la' gun-
li' ga gacrë' blau lza'li' ca nacli' la'
cuinzli'.
¹¹Gul-tiptecz ládxi'li' len cutu gacli'
zxhuëd.
Gul-gún xchinë' Xanru' gdu ládxi'li'.
¹²Gul-dziji le zoa le runli' löz.
Gul-cóz zxön ladx'i' cati' bi rzaca' rgu'i'li'.
Gul-lídzteczë' Dios.
¹³Gul-nódzj quegac bunách queë' Cristo
tsca nayadzjcnë'.
Gul-güi' latj ga la'cuá' nup ta'dxín
queëli'.
¹⁴Gul-náb-në' Dios gunë' dxi'a quegac
nup ta'bía ládxi'gac lbi'ili'.
Gul-náb gac dxi'a quequë', len cutu udx-
iali' lequë' dö'.
¹⁵Gul-dzjilen nup tu'dziji.
Gul-códxlen nup ta'bódx.
¹⁶Gul-gác tuz len lza'li'.
Cutu gun ba zxön cuinli', san
gul-gún-quë' tsazxón bönni' nöxj
ladxi'.
Cutu gáquili' chnadél-li'li' yöl-la' rejni'i
gdu.
¹⁷Nutu nu ubi'ili' qui, cu gua'li' dö' qui
nu rua' dö' queëli'.
Gul-gún dxi'a quegac yúgu'të bunách.
¹⁸Chqui' huac, tscá sáqui'li', gul-cóz dx-
i'a len yúgu'të bunách.
¹⁹Böchi' lza'adau', cutu uzí' lali'
bunách la' lbi'izli', san gul-güi' latj ubi'ë
Dios quegac bunách na', le nayúj lu
guich la'y le rna: "Néda'cza' uzí' la'.
Neda' ubi'a quegac bunách." Cni gnë'
Xanru' Dios. ²⁰Lëzca' cni rna: "Chqui'
zoë' bönni' curdzaguë' li' dxi'a len
rdunë', bë'ë le gahuë'. Chqui' rbidxë' nis,

bë'ë le gui'jël." Cati' gunu' cni, gunu'
ga utui'në' bönni' na'. ²¹Cutu gu'u latj
uxíj li' le cunác, san buxíj le cunác na',
ugunu' dxin le nac dxi'a.

13 Yúgu'tëli' ral-la' gunli' ca ta'në'
bönni' yúlahui'. Dioscz budödë'
lu na'quë' yöl-la' uná bë' napquë', len
nucu'ë xlatjquë' bönni' ni dë lu na'quë'
yöl-la' uná bë'. ²Qui lë ni na', nu
rdá'baga' yúlahui' rdá'baga' le nuzóë'
Dios, ati' nup ta'dá'baga' cni, grugu que-
gac. ³Nacu'ë bönni' yúlahui', clëg quië
luzeynë' ba nadx nu run le nac dxi'a,
san quië luzeynë' ba nadx nu rua' dö'.
Chqui' rë'nnu' gunu' ga cutu luzeynë' li'
ba nadx, ben le nac dxi'a, ati' uruju' dx-
i'a lauquë'. ⁴Naquë' bönni' yúlahui' ni'a
në'ë Dios quië gáclenë' li', san chqui'
runu' le cunác, ral-la' gádxinu', le cutu
nu'ë daduz xuyág yúlahui'. Naquë' ni'a
në'ë Dios quië uzí' lë', gunë' xzguia' nu
rua' dö'. ⁵Qui lë ni na' run bayúdx gun-
li' ca rnë' bönni' na' dë lu në'ë, clëgz
le budödë' Dios lu në'ë gunë' lbi'ili'
xzguia', san lëzca' quië soa dxiz ládxi-
i'dau'li' lahuë' Dios. ⁶Qui lë ni na' ca'
rguizxj lazli' qui yúlahui', le nacquë'
bönni' yúlahui' ni'a në'ë Dios len tunë'
le nudödë' lu na'quë'.

⁷Gul-quízxj yúgu'të bunách le rál-la'li'
quequë'. Gul-quízxj lazli' lu na' nu ral-la'
uquízxj lazli'. Gul-quízxj dumí nu ral-la'
quízxjli'. Gul-gadxi nu ral-la' gádxili',
len gul-gún ba la'n nu ral-la' gunli' ba
la'n. ⁸Nutu nu bi ral-la' gál-la'li' qui, san
tuz ral-la' gdx'i'ili' lza'li', le chben gdu ca
rna bë' zxba queë' Dios nu nadx'i' lzë'i.
⁹Cni ta'ná bë' zxba na':

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui
yöl-la' nutság na'.

Cutu gdöddu' bunách.

Cutu cuanu'.

Cutu gneu' qui lza'u le cunác.

Cutu së ladxu'u le dë qui lza'u.

Yugu' zxba ni len yúgu'të zxba yezica',
udx gun nu run ca rna didza' rna cni:

“Bdxi'i lza'u ca nadxí'i cuinu'.”¹⁰ Nu na' nadxí'i lzé'i cutu bi run qui lzé'i le cunác. Cni nac, nu na' nadxí'i lzé'i run gdu ca rna bë' zxba queë' Dios.

¹¹ Gul-gún cni le nózili' ca rac dza ni zoaru' na'a, len nózili' ca' chbdxin dza uspán ládxi'li' ca ularán nu chgux, le chozar gal-la' dza ularu' lu le cunác ca guc cati' ni' gzu lauru' réjlè'ru' Cristo.

¹² Ga zoaru' na'a nac ca chdzó'l, ati' chzoa töd rël na', san ga na' zoë' Cristo nac ca lahui' dza ati' chzoa tsajsoaru' ni'. Qui lè ni na' ral-la' uca'nru' le tun bunách ga chul xöhui'. Ca na' rugacu cuinë' le run chi'i lè' lu gdil-l bönni' rijè' gdil-l, ral-la' taru' lu yení' queë' Dios, le gun chi'i rë'u lu na' tu' xöhui'.

¹³ Quië gunru' cni ral-la' gunru' dxi'a ca ral-la' gun nu rda lahui' dza. Cutu ral-la' súdxiru' len cutu gágulè'ru'. Cutu ral-la' gunru' le cunác len clëg le gun ditj rë'u. Cutu ral-la' tíl-lenru' lza'ru' len cutu uzxé'iru' lza'ru'.¹⁴ Na'a, ral-la' un cuinli' lu icj ládxi'dau'li' ca naquë' Xanru' Jesucristo, len cutu güi' ládxi'li' gunli' le rzë ládxi'li' lu yöl-la' bunáchz queëli'.

Cutu si' quídza'ru' böchi' lza'ru'

14 Gul-güi' latj gun tsaxón lbi'ili' nu rejle' Cristo zal-la' cutu nac gdu ca rejle' Lè' nu na'. Cutu tíl-lenli' nu na' ca nacgac le runi nu na' huac nu gun. ²Ca nac lè ni, nacu'ë bönni' runi lequë' huac lahuë' yúgu'tè le tagu bunách, san yela'quë' bönni', cunác gdu ca ta'yejlè'ë Cristo, tahuë' tuz le raz ru-zoaru'. ³Na'a, bönni' na' rahuë' yúgu'tè cutu ral-la' uzóë' tsla'l bönni' cutu rahuë' yúgu'tè, len lëzca' cni, bönni' na' cutu rahuë' yúgu'tè cutu ral-la' si' quidzè'ë bönni' na' rahuë' yúgu'tè, le nazí' lu në'ë Dios gropè' bönni' na' ta'yejlè'ë Cristo. ⁴¿Nuzxa caz li', rzi' quidzu'u bönni' huen dxin qui nu yubl? Bönni' na' naquë' huen dxin queë' Dios, lahuë' Xanczè'

urujè' tsahui' o cutu urujè' tsahui'. Uru-jè' tsahui' lahuë' Dios, le gunczè' Xanru' Dios ga urujè' tsahui'.

⁵Nazx ca' zoë' bönni' runrè' zxon tu dza ca runè' zxon yezica' dza, ati' bönni' yubl, tuz ca runè' zxon yúgu'tè dza. Tu turu' ral-la' usédtsaru' chqui' nac dxi'a le runru'. ⁶Bönni' na' runè' zxon tu dza, runè' lei zxon quië tsej ladxè'ë Xanru', ati' bönni' na' cutu runè' zxon dza na', quië tsej ladxè'ë Xanru' cutu runè' zxon dza na'. Lëzca' cni, bönni' na' rahuë' yúgu'tè, rahuë' cni quië tsej ladxè'ë Xanru', le rë'ë Dios: “Xclenu’”, ati' bönni' na' cutu rahuë' yúgu'tè, cutu rahuë' lei quië tsej ladxè'ë Xanru', len rë'ë ca' Dios: “Xclenu'.”

⁷Cutu zoë' nabanè' queëzè' nitué' bönni' ladjru' rë'u, len cutu ratië' queëzè' nitué' bönni'. ⁸Chqui' zoaru' nabanru', quië tsij ládxi'ru'-nè' Xanru' zoaru' nabanru', len chqui' gatru', quië gac yöl-la' ba queë' Xanru' gatru'. Cni nac, chqui' zoaru' nabanru' o chqui' gatru', náquiczru' queë' Xanru'. ⁹Qui lè ni na' ca' gutië' Cristo len bubanè', quië gaquë' Xangac nup chnatgac len nup nabangac.

¹⁰Na'a li', ¿bizx quië rulág yudxu' böchi' lza'u? ¿Bizx quië ruzú' tsla'l böchi' lza'u? Yúgu'tèru' gdxinru' lahuë' Cristo ga cuequi xbeynè' rë'u. ¹¹Ca nac lè ni nayúj lu guich la'y, rna: Rnè' Xanru': “Ni'a quia' néda'cza', Luzechu xzibgac lahua' neda' yúgu'tè bunách.

La'guixjò' yalj lulu naca' Dios.”

¹²Cni nac, cuequi xbeynè' yúgu'tèru' Dios.

Cutu gunru' ga gchixi gnignè' böchi' lza'ru'

¹³Qui lè ni na', cutur ral-la' ulág yudxru' lza'ru', san ral-la' gun yudxru' cui gunru' ga gchixi gnignè' böchi' lza'ru', len cui gunru' ga gunè' dul-la' lza'ru' na'. ¹⁴Nözczda' cutu bi dë le ráguru'

le gac gun ga cutur nacru' dxi'a lahuë' Dios, ati' rajlóz læ ni didza' bënë Xanru' Jesús. Chqui' ráquinë' bönni', zoa bi gac gun ga cutur naquë' dxi'a lahuë' Dios, queë' bönni' ni, cni nac. ¹⁵ Chqui' rushui'nnu' böchi' lza'u, le ragu' le runi læ' cural-la' gáguru', cutu runu' ca ral-la' gun nu nadxí'i böchi' lzë'i. Cutu bi ral-la' gagu' le gun ga gac chop ladxë'ë bönni' na', gutië' Cristo uláz queë'. ¹⁶ Qui læ ni na', cutu bi gunli' le gun ga la'né xöhui' bunách qui le runi lbi'ili' nac dxi'a. ¹⁷ Cati' rna bé'inë' rë'u Dios, cutu rui' ládxi'ru' le gui'j gáguru', san rui' ládxi'ru' gacru' tsahui' len soaru' dxi ladxí', len udzíruru', yugu' le gac gunru' le zóalenë' rë'u Dios Bö' La'y. ¹⁸ Núti'téz nu run xchinë' Cristo ca nacgac læ ni, run le rdzag ladxë'ë Dios, ati' urúj dxi'a laugac bunách.

¹⁹ Qui læ ni na' ral-la' gunru' le lun ga gata' quegac bunách le rbequi dxi ládxi'ru', len le lun tsutsu turu' yeturu' ca réjlë'ru' Cristo. ²⁰ Cutu bi ral-la' gagu' le gun ga gac chop ladxí' nu na' nuzóë' Dios. Nactë le ta'ná bunách: "Yúgu'të dë latj gáguru'", san gunru' le cunác chqui' gunru' ga gchixi gnignë' lza'ru' ni'a qui læ na' ráguru'. ²¹ Dxi'ar gac cutu gagu' bëla' len cutu gui'ju' xisi uva, len cutu bi gunu' le gun ga gchixi gnignë' böchi' lza'u, o le gun ga gac chop ladxë'ë, o le gun ga huöta' ggul ladxë'ë ca réjlë'ë Cristo. ²² Chqui' réjlë'u dë latj bi gunu', ral-la' gunu' cni lahuë' Dios ga zu' tuzu'. Bica' ba bönni' na' cutu ruxós læ' ládxi'dau'huë' ni'a qui læ na' runi læ' dë latj gunë', ²³ san bönni' na' rac chop ladxë'ë ni'a qui le rahuë', nabaguë'ë xzguia', le runë' le cutu runi læ' dë latj gunë'. Nac dul-la' yúgu'të le runru', le cutu runi rë'u dë latj gunru'.

Gunru' le rdzag ladxë'ë böchi' lza'ru'

15 Qui læ ni na', chqui' nacru' tsutsu ca réjlë'ru' Cristo, ral-la' gual

glenru' nup na' nöta' nagúl ládxi'gac ca ta'yejlë' Cristo. Cutu ral-la' gunru' le rdzag ládxi'ru' la' cuinzru'. ² Yúgu'tëru' ral-la' gunru' le rdzag ladxë'ë böchi' lza'ru' quië gac dxi'a queë', len gdip ladxë'ë ca réjlë'ë Cristo. ³ Cni ral-la' gunru', le cutu benë' Cristo le bdzag ladxë'ë la' cuinzë', san guc queë' ca na' nayúj lu guich la'y, rna: "Dubága'gac neda' didza' xöhui' glui' nup gulané xöhui' quiu' Li', Dios." ⁴ Yúgu'të le guluzujë' lu guich la'y dza ni'të, guluzujë' lu guich quië usëdi rë'u. Læ na' nayúj lu guich la'y run ga rbözru' zxön ladxí' len ruhuí' zxön rë'u. Qui læ ni na' zoa le runru' löz. ⁵ Rnabda'-në' Dios, Nu run ga rbözru' zxön ladxí' len Nu ruhuí' zxön rë'u, gunë' ga gacli' tuz ca runi lbi'ili', gacli' ca na' rë'nnë' Jesucristo. ⁶ Cni ral-la' gunli' quië gacli' tuz, tsaxxón cu'li'-në' yöl-la' ba Dios, Xuzë' Xanru' Jesucristo. ⁷ Qui læ ni na', quië gac yöl-la' ba queë' Dios, gul-sí' lu na'li' tuli' yetuli' ca na' Cristo gzxi' lu në'ë ca' rë'u. ⁸ Cni ral-la' gunli', le rëpa' lbi'ili': Bidë' Jesucristo, gúclenë' bunách judío ati' cni bulu'ë lahui nac gdutë li didza' ru'ë Dios, ati' benë' ga guludxín le gzxi' lu në'ë Dios unödzejë' quequë' xuz xtau'tu'.

La'yöni didza' dxi'a bunách gza'a

⁹ Bidë' ca' Cristo quië benë' ga la'gú'u Dios yöl-la' ba nup cunacgac judío le ruhuechi' ladxë'ë lequë' Dios. Ca nac læ ni nayúj lu guich la'y, rna:

Qui læ ni na', laugac bunách gdutë yödzyly,

Ulu'a lahui le nacu' Li',

Len gul-la' quiu' yöl-la' ba.

¹⁰ Ga yubl nayúj lu guich la'y, rna:

Lbi'ili', bunách gdutë yödzyly,

Gul-dzjilen bunách queë' Dios.

¹¹ Ga yubl nayúj ca' lu guich la'y, rna:

Gul-cu'ë Xanru' yöl-la' ba,

Yúgu'tëli' cunacli' judío.

Gul-tsíj ládxi'li' Lë',

Yúgu'tëli' zoali' gdu'të yödzlyú.

¹²Lëzca' cni buzu'jè' lu guich Isaías le rna:

Gla' lahui Nu nabáb di'a dza queë' Isaf. Gac blau Nu na' quië gna be'i nup cunac-gac judío.

Nup ni lun löz Lè'.

¹³Rnaba' lahuë' Dios, Nu run ga runru' löz, gunë' ga udz'jitsquili' len ga soali' dxi ladxì' le réjlë'li' Lè', len gunë' ga gac gdu ca runli' löz, le zoalen lbi'ili' yöl-la' huac queë' Dios Bò' La'y.

¹⁴Böchi' lza'adau'. Chnözcza' rúntec-zli' le nac dxi'a len dëtsca queëli' yöl-la' rejni'i quië gac uzëjni'li' lza'li'. ¹⁵Na'a naca' rugu ladxì', ruzuja' queëli' lu guich ni, böcha'a, rusá'a ladxì'li' le zoa le buzá' ladxë'ë quia' Dios. ¹⁶Qui lë ni na' runa' xchinë' Jesucristo laugac bunách cunac-gac judío, len runa' lban qui didza' dxi'a queë' Dios, quië gac ugu'a lu në'ë Dios bunách cunac-gac judío, nup na' gröczë' queë' Lè' Dios Bò' La'y. Lacquë' ca tu le rgu'ru' lu në'ë Dios, le rdzag ladxë'ë Lè'.

¹⁷Na'a, le rúnlena' tsaxón Jesucristo dxin, dë lu na'a gdzag ladxa'a ca nac le nuna' lu xchinë' Dios. ¹⁸Lëzca' rurúguida' gnia' ca nac lë na' benë' Cristo lu na'a neda', benë' ga tun ca rna xtudzë'ë Dios bunách cunac-gac judío. Lë ni benë' Lè', bugunë' dxin didza' bë'a neda' len yugu' dxin bena' neda'. ¹⁹Lu na'a neda' bugunë' dxin ca' le nacgac bë' bulu'ë lahui Lè' len yugu' yöl-la' huac zxon benë', len yöl-la' huac queë' Dios Bò' La'y gzoalen neda'. Cni guc, gzu lahua' runa' lban lu yödz Jerusalén, ati' gdu zbi'il ga rdxintë luyú Ilírico, chnuna' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Cristo. ²⁰Bë' ladx'a' bena' lban qui didza' dxi'a ga cutu gulayöni bunách ca nac queë' Cristo. La'naru' guna' lban ga chgulayöni bunách, guna' neda' ca runë' bönni' ruguel-lë'ë lahui dxin zxon chnunë' bönni' yubl. ²¹Ca bena' neda' nac ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

La'le'i nup nacua' ga nutu nu ben lban queë' Lè',

Len la'yejni'i nup gatga gulayöni ca nac queë'.

Rë'nnë' Pablo tsijë' Roma

²²Qui lë ni na', zal-la' zian lzu gu'n-da' guida' ga zoali', cutu guc guida'. ²³Na'a, chbudx bena' dxin quia' yugu' latj ni, len chrë'nda' zian iz guida' ga zoali'. ²⁴Qui lë ni na', cati' tsija' luyú España, töda' ga zoali' lbi'ili', le runa' löz duyúa' lbi'ili', len udz'jlenda' lbi'ili'. Töd ni' huac ugu'li' neda' nöz. ²⁵Na'a ral-la' tsija' Jerusalén, tsju'a ni' tu le gaclen nup ni' náquigac queë' Cristo. ²⁶Cni guna', le guladzág ladxì'quë' bönni' nacu'ë luyú Macedonia len luyú Acaya, gulutubë' bi tu'nödzjë' quegac bunách yechi' dzaggac bunách queë' Cristo, nacu'ë Jerusalén. ²⁷Guladzág ladxì'quë' bönni' cunacquë' judío glunë' lë ni. Le nactë nac tu le tal-lë'ë quegac bunách judío ni'. Chqui' bönni' cunacquë' judío tu'z-i'ë xbey le nacgac queë' Dios ni'a qui le nungac bunách judío, lëzca' ral-la' lá-clenë' bunách judío na', lugunë' dxin le dë quequë'. ²⁸Qui lë ni na', cati' udx udöda' lu na'gac bunách judío lë na' gulunödzjë' bönni' ni, ni'r töda' ga zoali' lbi'ili' cati' tsija' luyú España. ²⁹Cati' guida' ga zoali', runa' löz gdxílnena' yúgu'të le ruzi'ru' xbey ni'a qui didza' dxi'a queë' Cristo.

³⁰Ni'a queë' Xanru' Jesucristo len ni'a qui yöl-la' nadxí'i ruchizië' icj ladxì'dau'ru' Dios Bò' La'y, ráta'yua' lauli', bócha'adau', ulidzli'-në' tsaxón len neda' Dios, gnábili'-në' gáclenë' neda'. ³¹Gul-náb lahuë' Dios gunë' ga ulá' neda' lu na'quë' bönni' cuta'ye-jlë'ë nacu'ë luyú Judea, len gunë' ca' ga la'dzág ladxì'quë' la'zi'ë lë na' tsju'a bönni' nacquë' queë' Cristo, nacu'ë Jerusalén. ³²Gul-náb ca' lahuë', chqui' nac ca rë'nnë' Dios, gunnë' neda'

latj gdxina' queëli' len yöl-la' rudziji quia', quië uzí' ládxi'lena' lbi'ili'. ³³Na'a r nabda'-nè' Dios, Nu run ga zoaru' dxi ladxi', sóalenè' yúgu'téli'. Ca' gac.

**Tu'gáp Dios Iza'gac
bunách queë' Cristo**

16 Rgu'a-nu lu na'li' Febe, ngul zanru' da'nu Xanru'. Nacnu ngul huen dxin queë' Dios dzagnu bunách queë' Cristo lu yödzc Cencrea. ²Uláz queë' Xanru' gul-sí' lu na'li'-nu ngul na', ca ral-la' lun bunách queë' Cristo. Gul-gaclen lënu, unödzejli' queënu bíti'tëz bi rquinnu. Lëcznu gúclennu bunách zian, len gúclennu ca' neda'.

³Gul-gáp Dios Priscila len Aquilo, nup na' glunlen neda' tsazxón dxin queë' Jesucristo. ⁴Chopè' ni guladödè' ga gzoa banádx latiè' quië glunè' ga cugatia' neda', ati' rëpa' lequè': xclenli', len clëg neda'z, san lëzca' t'è' lequè': xclenli', yúgu'tè böchi' Iza'ru' nababquè' gap nacuá' bunách queë' Cristo cunacgac judío. ⁵Gul-gáp ca' Dios bunách queë' Cristo tu'dubè' lu yu'u lidxquè' Priscila len Aquilo na'. Gul-gáp ca' Dios Epeneto, bönni' na' nadxi'ida'. Bönni' ni gyej-lè'è Cristo zí'atël ca yúgu'tè bunách luyú Acaya. ⁶Gul-gáp Dios María, ngul na' bennu dxin zxön queë' Cristo ga ni' rudubli' lbi'ili'. ⁷Gul-gáp Dios Andrónico len Junias, yugu' bönni' uládz quia'. Bönni' ni guladzúnlenè' neda' tsazxón lidx guia, len nadél-la'què' latj blau ladj bönni' gbaz nasölè'è Cristo. Lëzca' gulayejlè'è Cristo zí'al ca neda'.

⁸Gul-gáp Dios Amplias, bönni' na' nadxi'ida' le náquinè' queë' Xanru'. ⁹Gul-gáp Dios Urbano, bönni' na' bën-lenè' netu' tsazxón dxin queë' Jesucristo. Gul-gáp ca' Dios Estaquis, bönni' na' nadxi'ida'. ¹⁰Gul-gáp Dios Apelles, bönni' na' nac bè' rejlè'è Cristo. Gul-gáp ca' Dios nup nacuá' lidxè' Aristóbulo. ¹¹Gul-gáp Dios Herodión,

bönni' uládz quia'. Gul-gáp ca' Dios nup nacuá' lidxè' Narciso, ta'yejlè'è Xanru'. ¹²Gul-gáp Dios Trifena len Trifosa, ngul na' tunnu dxin queë' Xanru'. Gul-gáp ca' Dios Pérsida, ngul na' bennu dxin zxön queë' Xanru', ati' nadxi'iru'-nu. ¹³Gul-gáp Dios Rufo, bönni' rø queë' Xanru'. Gul-gáp ca' Dios xnè'è Rufo na', nacnu ca' ca xna'cza'. ¹⁴Gul-gáp ca' Dios Asíncrito, len Flegonte, len Hermas, len Patrobas, len Hermes, lenca' yugu' böchi' Iza'ru' da'què' Xanru', nacuá'lenè' lequè'. ¹⁵Gul-gáp ca' Dios Filólogo len Julia, len Nereo, len ngul zanè' Nereo na', lenca' Olimpas len yúgu'tè böchi' Iza'ru' ta'yejlè'è Cristo, nacuá'lenè' lequè'.

¹⁶Gul-gáp Dios Iza'li', unída'li' Iza'li' lu yöl-la' nadxi'i queëli'. Tu'gapè' Dios lbi'ili' yúgu'tè böchi' Iza'ru' nababquè' gap nacuá' bunách queë' Cristo ni.

¹⁷Na'a, ráta'yua' lauli', bócha'adau', gul-gún ga lac bè' nup tun ga grujli' chojl len tun ga gchixi gníguili', le tu'sèdi le cutu rajlóz le nazèdli'. Gul-cuít ga nacuá' bunách cni ¹⁸le cutu tun xchinè' Jesucristo. Tunè' dxin quië bi gata' quégaczè', len ta'zí' yé'inè' yugu' bönni' nöxj ladxi', tu'gunè' dxin didza' nöxj ladxi' len didza' tséjlè'ru' le cunác. ¹⁹Rzè didza' ca na' runli' ca rna xtídzè'è Xanru', ati' ta'yöni yúgu'tè bunách. Qui lè ni na' rudzijda' ni'a qui le runli' lbi'ili'. Na'a, rë'nda' gacli' sina' gunli' le nac dxia, len clëg gunli' le cunác. ²⁰Dios, Nu run ga zoaru' dxi ladxi', zi'a gunè' ga ux-icjli' Satanás, tu' xöhui'. Rnaba' lahuè' Xanru' Jesucristo uzá' ladxè'è queëli' le gaclen lbi'ili'.

²¹Rugapbi' lbi'ili' Dios bi'i Timoteo, bi'i na' rúnlenbi' neda' tsazxón dxin. Tu'gapè' ca' lbi'ili' Dios Lucio len Jásón len Sosípater, yugu' bönni' uládz quia'.

²²Neda', Tercio, ruzuja' lu guich didza' ni ru'è Pablo, rugapa' ca' lbi'ili' Dios, dzaguè' neda' Xanru'.

²³Rugapë' ca' lbi'ili' Dios Gayo, bönni' ni ru'ë neda' latj zoa' lidxë', len ru'ë ca' latj tu'dúb ni yúgu'të bunách queë' Cristo. Rugapë' lbi'ili' Dios Erasto, bönni' yu'u lu në'ë dumí qui yödzní. Rugapë' ca' lbi'ili' Dios Cuarto, bóchi'ru'dau'.

²⁴Rnabda'-në' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' yúgu'tëli' le gaclen lbi'ili'. Ca' gac.

Yöl-la' ba Dios

²⁵Na'a, rgu'tu'-në' yöl-la' ba Dios, Nu gac gun tsutsu lbi'ili' ca nac didza' dx-

i'a runa' lban qui, len ca nac lban runa' ca nac queë' Jesucristo, len ca nac le bulu'ë lahui Dios qui le bgachi' queë', lë na' bucachë'ë Lë' dza ni'të ga bdxintë na'a dza. ²⁶Na'a chbulu'ë lahui lë ni yugu' lu guich guluzujë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios ca na' gnaczë' Dios, Nu zoatecz. Na'a rac lban qui laugac yúgu'të bunách quië gac la'yejlë' Cristo len lun ca rna xtidzë'ë.

²⁷Ni'a qui le benë' Jesucristo, gactecz yöl-la' ba queë' la'z dui Dios, Nu rac-tërcz. Ca' gac.

DIDZA' ZI'AL BSÖLĚ'Ě PABLO YÖDZ CORINTO

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Corinto

1 Ca rë'ncznë' Dios bulidzë' neda', Pablo, quië gaca' gbaz queë' Jesucristo. Runë' neda' tsaxón böchi'ru' Sóstenes. ²Rugapa' Dios lbi'ili', böchi' lza'adau', rudubli' queë' Dios lu yödz Corinto, len nacli' quizi queë' Dios le nacli' tuz len Jesucristo. Dioscz bulidzë' lbi'ili' quië gáquili' quizi queë' tsaxón len yúgu'të nup nacua' yúgu'të latj len tu'lidzë' Dios, tu'gunë' dxin lë' Xanru' Jesucristo, Xanquë' lenca' Xanru'. ³Rá-ta'yua' lahuë' Xuzru' Dios len lahuë' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ladx'i'dau'li'.

Yugu' le ruzi'ru' xbey le náquiru' queë' Cristo

⁴Réptecza'-në' Dios: "Xclenu'" ca nac queëli', le zoa le buzá' ladxë'ë queëli' Dios le nacli' tuz len Jesucristo. ⁵Le nacli' tuz len Cristo, Dios chnagu'tsquë' xnözi queëli' yúgu'të le naqui queë'. Rá-clenë' lbi'ili' ca nac yúgu'të didza' rui'li' len runë' ga réjni'li' yúgu'të. ⁶Cni nac, le gzxi' lu na'li' gdu ladx'i'li' le runtu' lna' lau ca nac queë' Cristo. ⁷Qui lë ni na', cutu bi ryadzj queëli' qui le runnë' queëru' Dios Bó' La'y, tsal ni rbözli' dza na' gla' lahuë' Xanru' Jesucristo. ⁸Lëczë' utipë' ladx'i'li' quië gac gua' glenli' yúgu'të ga gdxintë dza udx, cui gac nu bi gnë queëli' dza ni' huödë' Xanru' Jesucristo. ⁹Dios runë' ca rnë', len Lëczë' bulidzë' lbi'ili' quië gacli' tuz len Zxi'në', Xanru' Jesucristo.

Narujgac chopl bunách queë' Cristo nacu'ë Corinto

¹⁰Ni'a queë' Xanru' Jesucristo rá-ta'yua' lauli', böchi' lza'adau', gul-gún tuz xtídza'li' yúgu'tëli'. Cutu grujli' chopl, san gul-gác tuz ca rza' ladx'i'li', len ca runi lbi'ili'. ¹¹Cni rëpa' lbi'ili', böchi' lza'adau', le gulaguíxjöi'në' neda' ca runli' bönni' nacu'ë lidxnu Cloé, ta'në' rdil-l dídza'li'. ¹²Lë ni rnia': "Nadzá' l didza' rui'li' tu tuli'." La'li' rnali' da'li' Pablo. Yela'li' rnali' da'li' Apolos. Yela'li' rnali' da'li' Cefas, ati' yela'li' rnali' da'li' Cristo. ¹³¿Naru' brujtsë' chopl Cristo? ¿Naru' gda'tsa' neda', Pablo, lë'i yag cruz uláz queëli'? ¿Naru' bdíltali' nis quië gacli' tuz len neda'? ¹⁴Rëpa'-në' Dios: "Xclenu'", le cutu buquila' nis nitúr lbi'ili', san chopzë' Crispo len Gayo. ¹⁵Qui lë ni na' cutu gac gnali' bdil-li' nis quië gacli' tuz len neda'. ¹⁶Lëzca' buquila' nis Estéfanos, len nup nacua' lidxë'. Cutu rajneyda' chqui' buquila' nis nu yubl. ¹⁷Bsölë'ë neda' Cristo, clëg quië uquila' bunách nis, san quië guna' lban qui didza' dxi'a. Ru'a didza', san clëg lu yöl-la' rac szxöni queëcza', cui ucacha'a yöl-la' huac qui le benë' Cristo lë'i yag cruz.

Cristo napczë' yöl-la' huac len yöl-la' rejni'i queë' Dios

¹⁸Nup nacgac chul nit taqui ca'z nac lban runru' queë' Jesús, ca na' gutië' lë'i yag cruz, san rë'u na' nularu', ráquibe'iru' dzag lei yöl-la' huac queë' Dios uslá rë'u. ¹⁹Cni nac, le nayúj lu guich la'y, rna:

Guna' ga huöac daduz yöl-la' rac szxöni Quegac nup tac szxöni.

Tsla'l uca'na' yöl-la' rejni'i

Quegac nup ta'yejni'i szxöni.

²⁰¿Bizxa caz uzi'tsë' xbey bönni' réjni'në' szxöni? ¿Bizxa caz uzi'tsë' xbey bönni' nazëdtsquë'? ¿Bizxa caz uzi'tsë'

xbey bönni' nabé'itsquiné' ru'è didza'? Dios chbené' ga böac ca'z yöl-la' rejni'i quegac bunách yödzyú ni. ²¹ Dios, lu yöl-la' rejni'i queé', cutu bē'è latj lunbē' Lē' bunách yödzyú ni ni'a qui yöl-la' rac szxöni quequē'. Dios bdzag ladxē'è buslē' nup ta'yejlē' Lē' ni'a qui lban na' runru', zal-la' taqui bunách ca'z nac.

²² Tē'nnē' bönni' judfo la'lé'inē' yöl-la' huac nacgac bē', ati' bönni' gza'a ta'guiljē' yöl-la' rejni'i. ²³ Rē'u ni runru' lban queé' Cristo, ca na' gutiē' lē'i yag cruz. Le nactē, lban runru' ca gutiē' Cristo, run ga ta'chixi ta'nigui bunách judfo, ati' yezica' bunách taqui ca'z nac. ²⁴ Nup na' bulidzē' lequē' Dios, zal-la' nacquē' bönni' judfo o bönni' gza'a, táquibe'inē' napczē' Cristo yöl-la' huac queé' Dios len yöl-la' rejni'i queé' Dios. ²⁵ Taqui bunách yödzyú ni le benē' Dios nac bē' cunözi naquē', san lē na' benē' napr yöl-la' rejni'i ca yöl-la' rejni'i quegac bunách. Taqui le benē' Dios nac bē' nacuídi'nē', san lē na' benē' napr yöl-la' huac ca yöl-la' huac quegac bunách. ²⁶ Na'a, böchi' lza'adau', gul-tsjnéy ca gucli' cati' bulidzē' lbi'ili' Dios. Cutu bít-sa'quē' ladjli' zian bönni' ta'yéjni'nē' lu yöl-la' bunáchz quequē', len cutu bít-sa'quē' ladjli' zian bönni' uná bē', len clēg zian bönni' nacquē' blau. ²⁷ Yugu' bönni' na' grōē' Dios, taqui bunách yödzyú ni cunözi nacquē'. Cni benē' Dios quiē gunē' ga lutuf'i nup ta'yejni'i. Lēz-ca' cni grōē' Dios nup nacuídi'gac yödzyú ni quiē gunē' ga lutuf'i nup nalgac. ²⁸ Lēzca' cni, nup na' grōē' Dios, taqui bunách yödzyú ni nacquē' ca'z len cutu bi nacquē', len nacuídi'quē'. Cni benē' Dios quiē gunē' ga lugá'n ca'z lē na' tun zxön bunách yödzyú ni. ²⁹ Qui lē ni na', nutu nu gac gun ba zxön cuini lahuē' Dios. ³⁰ Dioscz benē' ga nacru' tuz len Jesucristo, len benē' ga napru' yöl-la' rejni'i queé' Cristo. Le naquē' tuz len rē'u Cristo, nuhuöacru' tsahui', len náquiru'

quizi queé' Dios, len nularu'. ³¹ Nac ca na' nayúj lu guich la'y, rna: "Chqui' zoa nu bi rē'ni gun zxön, ral-la' gun zxön Xanru'."

Lban runru' queé' Cristo, ca gdē'è lē'i yag cruz

2 Cni guc, böchi' lza'adau', cati' bdx-ina' queēli'. Bena' lban lauli' qui xtidzē'è Dios, clēg len yöl-la' rejni'i quia', len cutu bē'a didza' lu yöl-la' rac szxöni quia'. ² Cati' ni' gzóalena' lbi'ili', bē' ladx'a'a cugu'a didza' qui le yubl, san tuz ca nac queé' Jesucristo bē'a didza', ca na' gdē'è lē'i yag cruz. ³ Gzóalena' lbi'ili' lu yöl-la' rcuidi' quia', ati' lu yöl-la' radxi quia' gzxiztsca'. ⁴ Bē'lēna' lbi'ili' didza' len bena' lban qui xtidzē'è Dios, clēg ca tui' didza' bunách lu yöl-la' rac szxöni quegacz, san gzóalēnē' neda' Dios Bō' La'y, ati' gzoalen neda' yöl-la' huac queé' Dios, le guc bē' nac gdutē li didza' bē'a. ⁵ Cni bena' quiē gac tséjlē'li' Dios, clēg le byónili' yöl-la' rac szxöni quegac bunách, san le blé'ili' yöl-la' huac queēcžē' Dios.

Dios Bō' La'y runē' ga núnbē'ru'-nē' Dios

⁶ Rui'tu' didza' lu yöl-la' rac szxöni laugac nup chnacr gdu ca ta'yejlē' Dios. Yöl-la' rac szxöni ni cutu nac ca le napgac bunách yödzyú ni, len cutu nac ca le napquē' bönni' ta'ná bē'è dza ni zoaru' na'a, nup na' ta'nítcz. ⁷ Rui'tu' didza' qui yöl-la' rac szxöni nagachi', lē na' runödžjē' Dios, le bgachi' yöl-la' rac szxöni na' buzōē' Dios dza ni'tē quiē uzi'ru' xbey. ⁸ Cutu glunbē'è yöl-la' rac szxöni na' bönni' ta'ná bē'è dza ni zoaru' na'a. La'naru' glunbē'è lei, cutu ludé'è lē'i yag cruz Xanru' náctērē' blau. ⁹ Nac ca na' nayúj lu guich la'y, rna: Chnupē'è Dios le luzi' xbey nup nadxi'i-gac Lē', Yugu' le nutu nu ble'i, len cutu byöni,

Len cutu gulazá' ládxi'gac bunách ca nac qui.

¹⁰Na'a, Dios nuzéjni'nè' rë'u yugu' lë ni lu në'è Dios Bö' La'y, le ruyuczë' yúgu'të Dios Bö' La'y, lenca' le yu'u icj ládxi'-dau'huë' Dioscz.

¹¹¿Naru' gac gnöznë' bönni' le yu'u icj ládxi'dau'huë' yetúë' bönni'? Tuz bö' nacczë' bönni' na' nözi lë na'. Lëz-ca' cni, nutu nu nözi le yu'u icj ládxi'-i'dau'huë' Dios. Tuzë' Dios Bö' La'y nöznë' lë ni. ¹²Rë'u ni, cutu nazí' lu na'ru' bö' rdaz yödzlyú ni, san nazí' lu na'ru' Dios Bö' La'y, Nu na' ruchizië' rë'u Dios quië gac gúnbë'ru' yugu' le buzá' ladxë'ë queëru' Dios. ¹³Yugu' lë na' buzá' ladxë'ë queëru' Dios rui'ru' didza' qui, clëg len didza' tu'sëdi rë'u bunách len yöl-la' rac szxöni quegac, san len yugu' didza' rusëdnë' rë'u Dios Bö' La'y. Cni nac, rzëjni'ru' bunách zóalenë' lequë' Dios Bö' La'y ca nac le rusëdnë' rë'u Dios Bö' La'y.

¹⁴Cutu rzi' lu në'è le rusëdnë' rë'u Dios Bö' La'y bönni' cuzóalenë' lë' Dios Bö' La'y, le ráquinë' ca'z nac. Cutu gac tséjni'në' lë ni bönni' na', le gac gáquibe'inë' le zaca' lë ni tuzë' bönni' zóalenë' lë' Dios Bö' La'y. ¹⁵Gac gáquibe'inë' le zaca' yúgu'të, bönni' zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, san nutu nu gac gáquibe'i le záca'czë' bönni' na'.

¹⁶Nayúj lu guich la'y, rna:

¿Nuzxa caz nözi le rza' ladxë'ë Xanru'?

¿Nuzxa caz gac uzejni'i Lë'?

San yu'u icj ládxi'dau'ru' rë'u le rza' ladxë'ë Cristo.

Nacru' huen dxin tsaxón len Dios

3 Qui lë ni na', böchi' lza'adau', cutu guc güi'lëna' lbi'ili' didza' ca ru'i'lëna'-në' didza' bönni' zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, san bé'lëna' lbi'ili' didza' ca ru'i'lëna' nu nac bunáchz didza', cuzóalenë' nu na' Dios Bö' La'y. Nacli' ca bi'i huë'n, cunacli' tsutsu ca réjlë'li'

Cristo. ²Busëdda' lbi'ili' le cunác baníg, lë na' guc ca nidxi' güi'li'. Cutu busëdda' lbi'ili' le nac baníg ca bëla' gáguli'. Cutu guc tséjni'li' le nac ca bëla' gáguli', len cutu racli' na'a. ³Cni nac, le nacli' ca nu nac bunáchz ga rdxintë na'a dza. Tsal ni ruzxë'ili' lza'li' len rdil-l dídza'li' len r-rujli' chopl, nacli' ca nu nac bunáchz, len runli' tuz ca tun bunách yödzlyú ni. ⁴Cati' zoalen lbi'ili' nu rna da' Pablo nu na', len yetú nu rna da' Apolos, nacli' ca nu nac bunáchz.

⁵¿Nuzxa caz naca' neda', Pablo? ¿Nuzxa caz na' Apolos? Nactu' huen dxin queë' Dios, ati' ni'a qui le bentu' gyéjlë'li' Cristo. Tu tutu' runtu' dxin na' bennë' qui queëtu' Xanru'. ⁶Dxin bentu' lu icj ládxi'dau'li' nac ca dxin run nu raz ruzóa. Neda' guza' xseydau', ati' Apolos glu'ë nis, san Dios benë' ga blen len gzxön xseydau' na' nadúz icj ládxi'-i'dau'li'. ⁷Cni nac, lati'z zaquë' bönni' guz, len lati'z ca' bönni' rgu'ë nis, san záqui'tsquinë' Dios Nu run ga rlen len rxzön xseydau' na'. ⁸Tuz ca nacquë' bönni' razë' len bönni' rgu'ë nis. Dios ubi'ë qui queëquë' tsca nac dxin tunë'. ⁹Nactu' huen dxin tsaxón len Dios, ati' lbi'ili' nacli' ca la' yël queë' Dios ga runtu' dxin.

Lëzca' cni nacli' ca tu yu'u runë' Dios. ¹⁰Ca nac le buzá' ladxë'ë quia' Dios, naca' ca huen zö'ö blau. Neda' glu'a xlibi zö'ö, ati' nu yubl rchis zö'ö na'. Tu turu' ral-la' uyuru' ca rchisru' zö'ö lahui xlibi zö'ö na'. ¹¹Dios chglu'ë xlibi zö'ö le nac Lëczë' Jesucristo, ati' nutu nu gac cu'u yetú xlibi zö'ö. ¹²Dxin runru' queë' Cristo nac ca rchisru' zö'ö lahui xlibi zö'ö na'. Lahui xlibi zö'ö na' gac nu gun dxin rchis zö'ö le nac ca le náquini oro, o plata, o guiöj záqui'tsquisgac, o gac nu gun dxin le nac ca rchis zö'ö le náquini yag, o guixz, o guixi' ca'z. ¹³Gac bë' ca nac dxin nungac tu tu bunách. Cati' gdxin dza gchuguë' quegac bunách Dios, gla' lahui dxin nunru', le töd lu gui' dxin

na', ati' gui' na' si' bē' dxin nungac tu tu bunách. ¹⁴ Chqui' urúj dxi'a lu gui' na' dxin nunē' bōnni' le nac ca tu zō'ō bchisé', Dios ubi'ē queē' ca rajlóz dxin nunē'. ¹⁵ Chqui' tsegui dxin nunē' bōnni' le nac ca tu zō'ō bchisé', unitiē' le rē'n-nē' ubi'ē queē' Dios, san ulaczē' lē', gac queē' ca rac qui nu rulá tu lu gui'.

¹⁶ ¿Naru' cu nózili' nacczli' gdau' queē' Dios, ati' zoē' icj ládxi'dau'li' Dios Bō' La'y? ¹⁷ Chqui' nu usnít gdau' queē' Dios, Dios usnitiē' nu na', le nac la'y gdau' queē' Dios, ati' lbi'iczli' nacli' gdau' na'.

¹⁸ Cutu si' ye'li' cuinli'. Chqui' raqui nu nutsa' ladjli' rac szxōni ca tac szxōni bunách yōdzlyú ni, ral-la' huōac nu na' ca bōnni' cunōzi, quiē gata' qui yōl-la' rac szxōni le nac gdu. ¹⁹ Bōnni' napzē' yōl-la' rac szxōni qui yōdzlyú ni naquē' cunōzi lahuē' Dios. Nayúj lu guich la'y, rna: "Dios runē' ga la'chixi la'nigui nup tac szxōni, rugunē' dxin yōl-la' rac szxōni quegac." ²⁰ Lēzca' cni rna: "Xanru' nōznē' daduz nac le ta'bequi icj-gac bunách tac szxōni." ²¹ Qui lē ni na', cutu ral-la' gunli' zxōn le gac gunē' bōnni'. Naqui queēli' yúgu'tē. ²² Náquigac queēli' Pablo, len Apolos, len Cefas, len yōdzlyú ni, len yōl-la' na'bán, len yōl-la' gut, len dza ni zoaru' na'a, len dza zi'a za'. Yúgu'tē naqui queēli', ²³ ati' lbi'ili' náquili' queē' Cristo, ati' Cristo náquinē' queē' Dios.

Dxin tunē' bōnni' gbaz nasōlē'ē Cristo

4 Qui lē ni na', ral-la' gáquili' nactu' netu' huen dxin queē' Cristo, len dē lu na'tu' le nagachi' queē' Dios. ² Yugu' bōnni', Dios nudōdē' lu na'quē' lugunē' dxin le naqui queē', run bayúdx lunē' gdu dxi'a le tunē'. ³ Cutu bi rui' ladx-a'a chqui' cuequi xbeyli' neda', o chqui' la'bequi xbey neda' bunách yōdzlyú ni. Cutu ca' rbequi xbey cuina'. ⁴ Cutu ruxós neda' ládxi'dau'hua'. Lē ni cutu nac bē'

cunabaga'a zxguia'. Xanru' naquē' Nu rbequi xbey neda'. ⁵ Qui lē ni na', nutu nu ral-la' cuequi xbeyli' zi'al ca gdxin dza qui. Gul-cóz dza ni' huōdē' Xanru', ati' Lē' ubijē' ga lna' le nagachi' ga chul, len ulu'ē lahui le yu'u icj ládxi'dau'-gac bunách. Ni'r Dios ubi'ē qui queēgac bunách le gun ba la'n lequē' ca ral-la' gunē'.

⁶ Na'a, bōchi' lza'adau', ca nac lē ni, bē'a didza' qui le runtu' netu', Apolos len neda'. Huac usēdli' ca runtu' netu' quiē gunli' le nayújz lu guich la'y, cutu gunli' zxōn tu bōnni' len cutu uzoali' tsla'l yetuē'. ⁷ ¿Nuzxa caz ben ga nacu' li' blau? ¿Bizxa caz bdél-li'nu' li' le cutu bennē' quiu' Dios? Chqui' Lē' bennzē' quiu' lē na' dē lu na'u, ¿bizx quiē run ba zxōn cuinu', ráquinu' racz quiu' bdél-li'nu' lē na'?

⁸ ¿Naru' ráquitsali' nadél-li'tērli'? ¿Naru' ráquitsali' rlé'ili' yōl-la' tsahui queēli'? ¿Naru' ráquitsali' rna bē'li', zal-la' cutu rna bē'tu' netu'? Ni'a queē' Xanru' Dios rē'nda' gna bē'li' quiē gac gna bē'lentu' lbi'ili' tsaxón. ⁹ Runi neda' nac queētu', bōnni' gbaz queē' Dios, ca nuzóē' netu' zeajtu' xbanti ca na' rac quequē' bōnni' chnarugu quequē' latiē' lahui' laugac bunách. Nactu' ca tu le tu'yutsca bunách yōdzlyú ni, lenca' ca tu le tu'yutsquē' gbaz la'y queē' Dios. ¹⁰ Le rē'nitu' guntu' xchinē' Cristo, rui'tu' bunách latj taqui nactu' cunōzi, san lbi'ili' ráquili' racli' szxōni le nacli' queē' Cristo. Lbi'ili' ráquili' chnal-li', san taqui bunách nacuídi'tu' netu'. Tu'zóa netu' tsla'l bunách, san tun lbi'ili' ba la'n. ¹¹ Ga rdxintē na'a dza, rduntu' len rbidxtu' nis. Cutu dē lari' gácutu'. Tun netu' zi' bunách len cutu zoa lidxtu'. ¹² Rusaca' zi' cuintu', la' netu'z runtu' dxin. Tu'lídztu' zi' bunách, san netu' rmbatu' le gaclen lequē'. Ta'bía ládxi'gac netu' bunách, san rua' rlentu' lei. ¹³ Ta'nē' queētu',

san lu yöl-la' nöxj ladxi' ruí'lentu' lequè' didza'. Ga rdxintè na'a dza nactu' ca bèb qui yödzyú ni len ca tu le ta'ru'n ni'l yúgu'tè bunách.

¹⁴Ruzuja' queëli' cni lu guich, clèg le rè'nda' guna' ga utui'li', san rè'nda' uzéjní'da' lbi'ili', runa' ca runè' bönni' ruzéjní'nè' yugu' zxi'nczè' nadxi'inè' lecibi'. ¹⁵Zal-la' gac la'cua'len lbi'ili' zian gayu'è bönni' lusèdnè' lbi'ili' ca nac queè' Cristo, tuz nu zoa nac ca xuzli', nu na' ben ga náquili' queè' Cristo. Lu yöl-la' na'bán cub napli' le dzagli' Cristo, néda'cza' naca' ca xuzli' le busyönda' lbi'ili' didza' dxi'a. ¹⁶Qui lè ni na', rá-ta'yua' lauli' güi' ládxi'li' gunli' ca runa' neda'.

¹⁷Qui lè ni na' ca' rsöla'a-bi' queëli' bi'i Timoteo. Le réjlè'bi' Xanru' nacbi' ca zxi'ncza', nacbi' gdu ladxi', ati' nadxi'ida'-bi'. Gunbi' Timoteo ga tsajneyli' yugu' zxba rusèdda' le náquida' queè' Cristo, yugu' le rusèdda' yúgu'tè latj laugac yúgu'tè cö' bunách queè' Cristo. ¹⁸La'li' run ba zxon cuinli' le ráquili' cutur udxina' ga zoali'. ¹⁹Na'a, la' udxintea' ga zoali' chqui' gunnè' neda' latj Xanru'. Ni'r gáquibe'ida', clèg didza'z tu'è bönni' tun ba zxon cuinquè', san gáquibe'ida' chqui' zoalen lequè' yöl-la' huac queè' Dios. ²⁰Chqui' nazí' lu na'li' rna bé'inè' lbi'ili' Dios, cutu nac bè' nac cni le rnazli' ca'. Nac bè' nac cni chqui' zoalen lbi'ili' yöl-la' huac queè' Dios. ²¹¿Bizxal ré'nili'? ¿Naru' ré'nili' udxina' ga zoali' len gba'y, gut quina' lbi'ili', o len yöl-la' nadxi'i len lu yöl-la' nöxj ladxi'?

**Pablo rbequi xbeynè'
bönni' runè' le cunác**

5 Rzè didza' zóalenè' lbi'ili' bönni' runè' le cunác, zóalenè' ngul queè' xuzè'. Le cunác cni cutu ca' tun bunách cunúnbè'gac Dios. ²Lbi'ili' run ba zxon cuinli', san ral-la' huí'nili' len ubiajli' ga

zoali' nu na' run dul-la' na'. ³Zal-la' cutu zóalena' lbi'ili' lu gdu ca nayá' nabana', le nactè zóalena' lbi'ili' lu bö' naccza'. Ca chzóalencza' lbi'ili' chglequi xbeyda' nu na' run dul-la' na'. ⁴Cati' udubli' queè' Xanru' Jesucristo guna' lbi'ili' tsaxxón lu bö' naccza'. Ni'r, len yöl-la' huac queè' Xanru' Jesús ⁵gul-dödè' bönni' na' lu na' Satanás tu' xöhui' quiè nit gdu ca nayá' nabanè', san ulá bö' nacczè' dza ni' huödè' Xanru'.

⁶Cutu nac dxi'a gun ba zxon cuinli' ca nac le runli'. ¿Naru' cu nózili' didza' na' rna: “Xné'idau'z yöt xtil gun ga gyazx gdutè cua nazí' lei.”? ⁷Na'a, gul-cúa ga zoali' dul-la' na' le nac ca tu xnè'i gul, quiè gacli' dxi'a. Ni'r gacli' ca tu cua cub cunazí' xnè'i, ca na' le nactè chnaci'. Nac queèru' ca chzoaru' Lni Pascua cati' tahuè' yöt xtil cunazí' xnè'i, len chguludöddè'-ba' uláz queèru' bö'cu' zxila' qui Lni Pascua na', bö'cu' zxila' na' naquè' Lèczè' Cristo. ⁸Qui lè ni na' ral-la' gunru' lni na', clèg zoalen rè'u xnè'i gul na' ruluí' le cunác len le cuzaca', san ral-la' ugunru' dxin yöt xtil na' cunazí' xnè'i, yöt xtil na' ruluí' le nac gdu dxi'a len le nac gdutè li.

⁹Cati' buzuja' queëli' lu guich zi'al, gudxcza' lbi'ili' cutu gunli' tsaxxón bönni' tunè' le cunác. ¹⁰Gudxa' lbi'ili' cni, clèg quiè ucuitli' tsaz ga nacua' bunách yödzyú ni, tun le cunác, len ga nacua' bunách ta'zé ládxi'gac le dè qui lza'gac, len ga nacua' gban, len bunách ta'yj ládxi'gac bdau' guiøj bdau' yag. Quiè gunli' cni gun bayúdx grujli' yödzyú ni. ¹¹Le rè'ni gna didza' na' buzuja' queëli' lu guich, nac cui gunli' tsaxxón bönni' rnè' náquinè' queè' Cristo, san runè' le cunác, o rzè ladxè'è le dè qui lzè'è, o rej ladxè'è bdau' guiøj bdau' yag, o rnè xöhue'è, o rzúdxinè', o rbanè'. Cutu ca' gágulenli' tsaxxón bönni' cni. ¹²⁻¹³Cutu naqui quia' neda' cuequi xbeyda' nup cunababgac rè'u. Dios cuequi xbeynè'

lequë'. Lbi'iczli' ral-la' cuequi xbeyli' nup nababgac lbi'ili'. Qui lë ni na', gul-cüë' ga zoali' bönni' xöhui' na'.

**Cutu ral-la' gchë'ru' böchi'
Iza'ru' laugac bunách yúlahui'**

6 Cati' rdil-l dídza'li' tuli' len yetuli', ¿nacxcz rurúguili' tseajli' yúlahui' ga la'bequi xbey lbi'ili' nup cuta'yejlë' Cristo? Dxi'ar tseajli' laugac bunách queë' Cristo quië la'bequi xbey lbi'ili'.² ¿Naru' cu nózili' ral-la' la'bequi xbey yúgu'të bunách yödzylyú nup náquigac queë' Cristo? Chqui' lbi'iczli' cuequi xbeyli' bunách yödzylyú, ¿naru' cu napli' yöl-la' rejni'i cuequi xbeyli' didza' bizxj cni? ³¿Naru' cu nózili' ral-la' cuequi xbeyru' yugu' gbaz la'y? Runtër bayúdx cuequi xbeyru' le tac yödzylyú ga ni zoaru' na'a. ⁴Na'a, chqui' rac tu le run bayúdx nu cuequi xbey, lë na' rac yödzylyú ni, ¿bizx quië rucua'li' nup la'bequi xbey lei, nup na' cutu bi dë lu na'gac ladjgac bunách queë' Cristo? ⁵Rnia' cni quië guna' ga utui'li'. ¿Naru' cu zoalen lbi'ili' nu rac lati' nu gac cuequi xbey le rac quequë' böchi' Iza'li'? ⁶¿Nacxcz gac bönni' rejlä'ë Cristo gchë'ë böchi' lzë'ë yúlahui' ga la'bequi xbey lequë' bunách cuta'yejlë'?

⁷Le nactë rchixi rníguili' le rdil-l dídza'li'. ¿Bizx quië cutu gua' glenli' nu rua' dö' queëli'? ¿Bizx quië cutu gua' glenli' nu rucáchi'lan le dë queëli'? ⁸Lbi'ili' rua'li' dö' len rucachi' lanli', ati' runli' cni quequë' böchi' Iza'li' ta'yejlë'ë Cristo.

⁹⁻¹⁰¿Naru' cu nózili' cutu la'yáz ga rna bë'ë Dios bunách cunacgac tsahui'? Cutu si' ye'i cuinli'.

Cutu ca' tsaz ga rna bë'ë Dios nitú nu run le cunác.

Nitú nu rej ladxi' bdau' guiöj bdau' yag, Len nitú nu rguitsj zxba qui yöl-la' nut-ság na',

Len nutu nu bönni' run cuinë' ca ngul,

Len nutu nu bönni' zóalenë' la' lzë'i bönni'zë',

Len nitú gban,

Len nitú nu ruhuidi',

Len nitú nu rzudxi,

Len nitú nu rnë xöhui',

Len nitú nu rucáchi'lan.

Cutu ca' tsaz ga rna bë'ë Dios nu run cni.

¹¹Cni gucli' la'li' lbi'ili', san na'a chnuhuöaclí' dxi'a ca nac dul-la' gbága'li', len chnáquili' quizi queë' Dios, len chnuhuöaclí' tsahui' ni'a qui le benë' Xanru' Jesús. Bö' La'y queë' Dios runë' ga rac cni.

**Naqui quizi queë' Dios
gdu ca nayá' nabinru'**

¹²Ta'ná bunách: “Yúgu'të dë latj gunru'.” Zal-la' nactë didza' ni, cutu ral-la' gunru' yúgu'të. Zal-la' dë latj guna' yúgu'të, cutu gu'a latj bi gna be'i neda'.

¹³Ta'ná ca' bunách: “La' huagu nacx le tsaz lë'ru', ati' lë'ru' nacx ga tsudzu la' huagu.” Nactë didza' ni, san gdxin dza usnitie' Dios la' huagu lenca' lë'ru'. Dios benë' gdu ca nayá' nabinru', clëg quië ugunru' lei dxin gunru' le cunác. Nac quië uzi'ë xbey Xanru', ati' Xanru' naquë' quië uzi' xbë' gdu ca nayá' nabinru'. ¹⁴Dios buspanë' Xanru' lu yöl-la' gut. Lëzca' cni, len yöl-la' huac queë' uspanë' rë'u.

¹⁵¿Naru' cu nózili', lu gdu ca nayá' nabinli' nacli' tuz len le nacczë' Cristo? ¿Nacxcz gac cúali' tu le da' Cristo len gunli' ga ta' ngul udá dzag? Cutu ca' ral-la' gunli' cni. ¹⁶¿Naru' cu nózili' chqui' zóalenë' ngul udá dzag bönni', naquë' tuz len lënu? Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, rna: “Lacquë' ca tuz bunách gropë'.” ¹⁷Na'a, nu bönni' naquë' tuz len Xanru', naquë' tuz len Lë' lu bö' nacczë'.

¹⁸Qui lë ni na', cutu ca' gunli' le cunác. Bítitëz dul-la' yubl runë' bönni', ni' lu le nacczë' runë' dul-la' na'. Nu bönni' runë' le cunác, runë' dul-la' le

dzag lëczë'.¹⁹ ¿Naru' cu nózili' nac gdau' queë' Dios Bö' La'y gdu ca nayá' nabinli'? Dioscz nuchizë' lbi'ili' Dios Bö' La'y na', ati' Lë' zoë' icj ládxi'dau'li'. Qui lë ni na' cutu naqui queëzli' gdu ca nayá' nabinli'. Na'a, naqui queë' Dios.²⁰ Dios gu'uë' lbi'ili' len tu le zxön gdizxjë'. Gul-gún dxin gdu ca nayá' nabinli' lenca' bö' nacczli' quië gac queë' Dios yöl-la' ba, le náquigac queë' Dios gdu ca nayá' nabinli' lenca' bö' nacczli'.

Rusëdnë' Pablo ca nac qui yöl-la' nutság na'

7 Na'a, ubi'a didza' yugu' le gnábili' neda', le buzujli' quia' lu guich. Gac dxi'a queë' bönni' chqui' cutu sóalenë'-nu ngul.² Le tuntsca le cunác bunách ga ni' zoali', ral-la' la'cuá'lenë'-nu ngul qui queëquë' yúgu'të bönni' nababquë' lbi'ili', ati' ral-la' la'cuá'lennu-në' bönni' qui queëcnu yúgu'të ngul.³ Bönni' na' zoanu ngul queë' ral-la' gunë' queënu ngul queë' ca nac yöl-la' run qui yöl-la' nutság na', len la' tuz ca ral-la' gunnu ngul len bönni' queënu.⁴ Cutu dë lu na'znu ngul gdu ca nayá' nabannu, san bönni' queënu dë lu në'ë ca' lei. Lëzca' cni, cutu dë lu na'zë' bönni' gdu ca nayá' nabanë', san ngul queë' dë lu na'nu ca' lei.⁵ Cutu ral-la' la'dá'baguë'ë lza'quë' bönni' len ngul na' nutság na'quë'. Huac tuz chqui' lunë' tuz didza' cutu la'dzaguë' tu chi'z quië gac lulidzë' Dios gdu ládxi'quë'. Töd na', leyúbl ral-la' sóalenë'-nu ngul queë' bönni' na', cui saqui' Satanás tu' xöhui' gun ga tsazquë' nöz dul-la' le cutu gac la'ná be'i cuinquë'.

⁶Lë ni rëpa' lbi'ili' nac tu le run-në' lbi'ili' latj Xanru'. Cutu nac le gna bë'ë. ⁷Runi neda' gacr dxi'a luga'në' tuz yúgu'të bönni', ca na' zoa' tuza' neda'. Tu tuë' bönni' rzi'ë tsca le runödzejë' queë' Dios gunë'. Tuë' rzi'ë

tu le runödzejë', ati' yetué' rzi'ë yetú le runödzejë'.

⁸Na'a, rëpa' nup nacua' tuz lenca' yugu' ngul uzëb, rnia': Gac dxi'a quequë' luga'në' tuz ca na' zoa' tuza' neda'.⁹ Chqui' cutu gac la'ná be'i cuinquë', huac lutság na'quë', le gacr dxi'a lutság na'quë' len cu la'zë ládxi'quë' le cunác.

¹⁰Rna bë'ida' nup chnutság na'gac, len clëg neda'z runa' xzba ni, san Lëczë' Xanru' runë' lei, ati' rna: "Cutu ulá'alennu-në' bönni' queënu ngul."¹¹ Chqui' ulá'alennu-në' bönni' queënu ngul, ral-la' uga'nnu tuznu, o huöacnu tuz len bönni' queënu na'. Lëzca' cni cutu uca'në'-nu ngul queë' bönni'.

¹²Na'a, neda'z rëpa' yezica' bunách len clëg rnë' cni Xanru', rnia': Chqui' zoë' böchi' lza'ru' rejllë'ë Cristo, ati' cutu réjllë'nu Xanru' ngul queë', len chqui' ré'ninu ugá'nlen nu lë', cutu ulá'alënë'-nu.¹³ Lëzca' cni rnia': Chqui' zoanu ngul zanru' réjllë'nu Cristo, ati' bönni' queënu cutu rejllë'ë Xanru', len chqui' rë'nnë' ugá'nlenë'-nu, cutu ulá'alennu lë'.¹⁴ Cni ral-la' lunë'. Bönni' curejllë' na', Dios rlé'inë' lë' ca bönni' náquinë' quizi queë' le naquë' tuz len ngul queë' réjllë'nu Cristo, ati' ngul cni, curéjllë'nu, Dios rlé'inë'-nu ca ngul náquinu quizi queë' le nacnu tuz len bönni' queënu naquë' böchi' lza'ru' rejllë'ë Cristo. La'naru' cu nac cni, lachi' zxi'nli' ca yugu' bi'i lagu' lahuë' Dios. Na'a, naccbi' quizi queë' Dios.¹⁵ Nu bönni' o ngul curejllë' Cristo, chqui' rë'ni ula'alenu na' nutság na'len, huac ca'. Cutu run bayúdx uga'nlen nu na' böchi' lza'ru' o zanru' rejllë'ë Cristo, le bulidzë' rë'u Dios quië cözru' dxí'adau'.¹⁶ Cni ral-la' gac. Nazx ca' li', ngul, huac gunu' ga ulé' bönni' quiu', ati' nazx ca' li', bönni', huac gunu' ga ulanu ngul quiu'.

¹⁷Ral-la' gunru' tu turu' tsca le bunödzejë' queëru' Xanru', lenca' tsca

guc queëru' cati' bulidzë' rë'u Dios quië gáquiru' queë'. Zxba ni rusëdda' yúgu'të cö' bunách queë' Cristo. ¹⁸ Chqui' Dios bulidzë' bönni' narugu lu xpëlë'ë le nac bë' náquinë' queë' Dios, ral-la' uga'në' cni, zoa lu xpëlë'ë lë na' nac bë'. Lëz-ca' cni, chqui' Dios bulidzë' bönni' cunaru-gu lu xpëlë'ë lë na' nac bë'. ¹⁹ Cutu bi zaca' lë na' narugu lu xpëlë'ë bönni', len chqui' cunaru-gu lu xpëlë'ë bönni' lë na' nac bë', cutu bi zaca'. Le nactsca lsaca' nac gunru' ca rna bë' zxba queë' Dios. ²⁰ Ral-la' uga'në' bönni' ca na' guquë' cati' ni' bulidzë' lë' Dios. ²¹ Chqui' bulidzë' li' cati' ni' nacu' bönni' nada'u, cutu cö'u bagu'i' le nacu' cni, san chqui' gata' quiu' latj gruju' lu na' xanu', buzí' xbey latj na' gata' quiu' gruju'. ²² Chqui' bulidzë' nu bönni' Xanru' cati' ni' nada'uë', lahuë' Xanru' naquë' ca bönni' narujë' lu në'ë xanë' na', quië gunë' xchinë' Xanru'. Lëzca' cni, chqui' bulidzë' nu bönni' Xanru' cati' ni' narujë' lu në'ë xanë' na', bönni' ni naquë' ca bönni' nada'u queë' Cristo. ²³ Zxöntër le gdixjë' Dios, gu'uë' lbi'ili'. Qui lë ni na' cutu ral-la' guti' cuinli' lu na'gac bunách. ²⁴ Qui lë ni na' ca', böchi' lza-'adau', ral-la' soali' lahuë' Dios tsca guc queëli' tu tuli' cati' ni' bulidzë' lbi'ili' Dios.

²⁵ Ca nac quegac nup cunutság na'-gac, cutu bi gna bé'inë' neda' Xanru'. Cni runi neda', ati' huac uzxöni lãdx-i'li' neda' le ruhuechi' lãdxë'ë neda' Xanru'. ²⁶ Le tac zian le rac queëru' dza ni zoaru' na'a, runi neda' gac dxi'a chqui' luga'në' yúgu'të bönni' ca nacquë' na'a. ²⁷ Chqui' nutság ná'lenu'-nu ngul, cutu ulá'alenu'-nu. Lëzca' cni, chqui' zu' tuzu', cutu quilju'-nu ngul, cutu utság ná'lenu'-nu. ²⁸ Na'a, chqui' utság ná'lenu'-nu ngul, cutu gunu' dul-la', len chqui' utság ná'lenbi'-në' bönni' bi'i ngul, cutu gunbi' dul-la', san la'zaca'

la'guí'i yödzylyú ni nup nutság na'gac, ati' rë'nda' guna' ga ulali' lu yöl-la' rzaca' rguí'i na'.

²⁹ Na'a, lë ni rëpa' lbi'ili', böchi' lza-'adau'. Chzoa gdxin dza udx. Qui lë ni na', ral-la' lui' lãdxiquë' Dios bönni' nutság ná'lenquë'-nu ngul ca run nu cunutság na'len ngul. ³⁰ Lëzca' cni, ral-la' ludziji lahuë' Dios nup ta'bódx yechi' ca run nu curbódx, ati' ral-la' la'cuá' nöxj lahuë' Dios nup tu'dziji ca run nu curudziji, ati' ral-la' lac nup ta'u ca nu cutu bi dë qui. ³¹ Ral-la' lac nup tu'gún dxin le dë yödzylyú ni ca nu cutu rui' lãdx'i' le dë yödzylyú ni, le huadóð quegac le rlé'iru' yödzylyú ni.

³² Rë'nda' cutu ubi uguí'ili'. Rui' lãdxë'ë le naqui queë' Xanru', nac gunë' le rdzag lãdxë'ë Xanru', bönni' cuzoanu ngul queë'. ³³ Rui' lãdxë'ë le rac yödzylyú, nac gunë' le rdzag lãdx'i'nu ngul queë', bönni' nutság ná'lenë'-nu ngul. ³⁴ Lëzca' cni rac queënu ngul nutság ná'lennu-në' bönni' len queënu ngul zoanu tuznu. Ngul na' zoanu tuznu rui' lãdx'i'nu le naqui queë' Xanru', nac soanu quizi queë' Dios lu gdu ca nayá' nabannu len lu bö' naccznu. Ngul na' nutság ná'lennu-në' bönni' rui' lãdx'i'nu le rac yödzylyú ni, nac gunnu le rdzag lãdxë'ë bönni' queënu.

³⁵ Yugu' lë ni rëpa' lbi'ili' quië uzi'li' xbey lë ni len clëg quië uzaga'a xnözli'. Rë'nda' gunli' le ral-la' gunli', gunli' xchinë' Xanru' gdu lãdx'i'li'.

³⁶ Chqui' zoë' bönni' ráquinë' cunãc dxi'a uga'nbi' tuzbi' bi'i ngul ra'bandau' queë', len chzoa iz queëbi', len bayúdx ré'nibi' utság ná'lenbi'-në' bönni', huac utság ná'lenbi'-në'. Cutu gunbi' dul-la'. ³⁷ Chqui' chnun tsutsu xtádzë'ë bönni' na', len cutu run bayúdx gunë' cni, len dë lu në'ë nac gunë', len chnun tsutsu xtádzë'ë uga'nbi' tuzbi', gunë' le nac dxi'a bönni' na'. ³⁸ Cni nac, nu rui' latj bi'i qui utság ná'lenbi'-në' bönni', run le nac

dxia, san nu run ga uga'nbi' tuzbi' run le nacr dxi'a.

³⁹Ngul nutság ná'lennu-nè' bönni', rna be'i lènu zxba qui yöl-la' nutság na' tsal ni zoè' nabanè' bönni' queènu. Chqui' gatiè' bönni' queènu, gata' lu na'nu utság ná'lennu-nè' nu bönni' ré'n-inu, chqui' rejle'è Xanru' bönni' na'.
⁴⁰Runi neda' gacrnu bica' ba chqui' uga'nnu tuznu, len ráquida' runè' neda' tzaxxón Bó' La'y queè' Dios.

Le ta'gú'u bunách laugac bdau' guiøj bdau' yag

8 Na'a, gu'a didza' ca nac qui le ri'j ráguru', lè na' gulagú'u bunách laugac bdau' guiøj bdau' yag. Ta'ná bunách: "Yúgu'tèru' napru' yöl-la' rejni'i." Nactè lè ni. Yöl-la' rejni'i cni run ga run ba zxön cuinru', san yöl-la' nadxi'i queèru' lza'ru' run ga ráclenru' lza'ru'.² Chqui' zoè' bönni' ráquinè' chréjni'nè', cutu bi réjni'nidè' ca ral-la' tséjni'nè',³ san nu bönni' nadxi'inè' Dios, Dioscz zóalenè' bönni' na'.

⁴Na'a, ca nac qui le ri'j ráguru', lè na' gulagú'u bunách laugac bdau' guiøj bdau' yag, nóziru' cutu bi záca'gac yöd-zlyú ni bdau' guiøj bdau' yag na', len nutur nu zoa nac Dios.⁵ Zal-la' nacuá' le taqui bunách nacgac dios, le nacuá' luzxbá, len le nacuá' luyú, ati' zian le tu'lídz bunách, tui' lagac dios lenca' xan,⁶ san queèru' rè'u:

Tuzè' Naquè' Dios, Lè' Xuz.

Lè' benè' yúgu'tè le rlé'iru',

Ati' zoaru' nabanru' quiè tsej ládxi'ru' Lè'.

Tuzè' Naquè' Xanru', Lè' Jesucristo.

Lu në'è Lè', Dios benè' yúgu'tè le dè,

Ati' nabániru' Lè'.

⁷Clèg yúgu'tè böchi' lza'ru' ta'yéjni'nè' lè ni. La'què', nup ni' zi'al gulayíj ládxi'gac bdau' guiøj bdau' yag, ga rdxintè na'a dza tí'j tahuè' le gulagú'u bunách laugac bdau' guiøj

bdau' yag, ati' táquinè' nap yöl-la' huac qui bdau' na'. Le cutu nac gdu ládxi'què', qui lè ni na' táquinè' nabága'què' zxguia' le tahuè' lè na'.
⁸Cutu gun ga gunè' rè'u ba la'n Dios le gui'j gáguru', le chqui' gáguru', cutu gacr-ru' dxi'a, len chqui' cutu gáguru', cutu gacr-ru' ca'z.
⁹Dè lu na'li' gui'j gáguli' bíti'tèz. Gul-gún chi'i cuinli' cui gunli' ga la'chixi la'nigui nup cunác gdu ca ta'yèjle' Cristo.
¹⁰Nazx ca' li' ráquinu' napu' yöl-la' rejni'i ca nac lè ni len huac gagu' bíti'tèz. Chqui' cò'u xlatj bdau' guiøj bdau' yag len gui'j gagu' le gulagú'u bunách lau bdau' guiøj bdau' yag na', ati' chqui' glé'inè' li' rò'u ragu' ni' böchi' lza'u cunác gdu ladxè'è, nazx ca' gunu' ga gahuè' lè na' gulagú'u bunách lau bdau' guiøj bdau' yag na'.
¹¹Cni gac, le ráquinu' napu' yöl-la' rejni'i, gunu' ga gchixi gnignè' böchi' lza'u cutu nac gdu ladxè'è. ¿Naru' guntsau' cni queè' böchi' lza'u, ni'a qui nu na' gutiè' Cristo?
¹²Chqui' cni gunu', gunu' dul-la' le uspagu'u böchi' lza'u zxguia' len gunu' ga gchixi gnignè' le cutu nac gdu ladxè'è, len gunu' ca' dul-la' le ruzóa Cristo tsal'.
¹³Qui lè ni na', chqui' le gui'j gahua' gun ga gchixi gnignè' böchi' lza'a, cutur gahua' bëla' na', cui guna' ga gunè' dul-la' böchi' lza'a.

Le dè lu në'è bönni' gbaz nasölè'è Cristo

9 ¿Naru' cu naca' gbaz nasölè'è Cristo? ¿Naru' cu nadél-li'da' yöl-la' ruslá? ¿Naru' cu blé'ida'-nè' Xanru' Jesús? ¿Naru' cu nacli' queè' Cristo ni'a qui dxin bena' uláz queè' Xanru'?
²Nazx ca' taqui yezica' bunách cutu naca' gbaz nasölè'è Cristo. Lbi'ili' run bayúdx gáquili' naca' gbaz queè' Cristo. Le nacli' queè' Xanru', le nacczli' nac bë' naca' gbaz nasölè'è Xanru'.

3-4 Nacuá' nup ta'zí' quidza' neda'. Cni rubi'a didza', rëpa' lequë': Dë lu na'a gnaba' le gui'j gahua' le runa' dxin ni. ⁵Lëzca' cni dë lu na'a utság ná'lena'-bi' bi'i ngul zanru' réjlë'bi' Cristo quië gunbi' neda' tsazxón ga rda', ca na' tunë' yezíca'rë' gbaz nasölë'ë Cristo len yugu' bönni' böchë'ë Xanru' len Pedro. ⁶¿Naru' ráquili' tuza' neda' len Bernabé ral-la' guntu' dxin lahui' dza, quië gdzólitu' le gágutu'? ⁷¿Nuzxa caz bönni' rijë' gdil-l ati' rguizxjë' la' cuinzë'? ¿Nuzxa caz bönni' rudé'ë tu la' yël qui lba uva len cutu gahuë' le rbia lba na'? ¿Nuzxa caz bönni' ruyé'-ba' bö'cu' zxi-la' len cutu gui'jë' nidxi' quecba'? ⁸Cutu gáquili' la' neda'z ru'a cni didza'. Lëzca' cni rna le nayúj lu guich lu zxba queë' Moisés. ⁹Lu zxba queë' Moisés nayúj lu guich, rna: "Cutu cu'u du rú'aba' bëdx cati' rulibba' zxoá' xtil." Bë'ë didza' ni Dios, clëgz le rui' ladxë'ë-ba' bëdx, ¹⁰san quië uzi'ru' ca' xbey rë'u. Qui lë ni na' nayúj lu guich didza' na', ati' bönni' ruga'në'-ba' bëdx lenca' bönni' runë' ga tu'libba' zxoá' xtil bëdx, gropë' na' ral-la' lunë' löz la'zi'ë qui le rulá' luyú na'. ¹¹Na'a, chqui' bentu' dxin ga zoali', le nac ca dxin guz gu'n, lë na' nac queë' Dios Bö' La'y, ¿naru' ráquitsali' cutu ral-la' uzi'tu' xbey tu le dau' dë queëli' ca na' ruzi'ë xbey le rlapë' bönni' guz gu'n? ¹²Tu'zí' xbey le dë queëli' yezica' bunách tu'zejni'i lbi'ili'. ¿Naru' cu rál-la'tër uzi'tu' xbey netu' le dë queëli'?

Gatga buzi'tu' xbey lë ni dë lu na'tu', san bia' blentu' yúgu'të quië gac guntu' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Cristo. ¹³Nóziczli' ca rac quegac nup tun dxin qui gdau', tu'zí' xbey gun qui gdau'. Lëzca' cni nup ta'gú'u lu bcugu la'y queë' Dios rön quecba' böa' bëdx, tahuë' bëla' quecba' böa' bëdx na'. ¹⁴Lëzca' cni nuzóë' Xanru' ca ral-la' gac quequë' bönni' tunë' lban qui didza' dxi'a. Ral-la' lugagu lequë' nup tu'zí' xbey lban na'

tunë'. ¹⁵Neda' gatga buzi'a xbey lë ni dë lu na'a, ati' lë ni ruzuja' lu guich ni cutu nac le rnabi nu bi gunn quia'. Run ba zxön cuina' le cunazxja' cati' runa' lban qui didza' dxi'a. Gué'ntërda' gatia' ca gu'a latj nu gna runa' lban qui didza' dxi'a le nazxja'.

¹⁶Cutu dë lu na'a gun ba zxön cuina' le runa' lban qui didza' dxi'a, le run bayúdx guna' lban qui. Bica' bayechi' neda' chqui' cutu guna' lban qui didza' dxi'a. ¹⁷La'naru' runa' lban le rë'nczda', huac gnaba' lazxja', san run bayúdx guna' lban, le nac tu le buspaguë'ë neda' Dios guna'. ¹⁸¿Bizxa lazxja' uzi'tsa' xbey chqui'nu'? Ruzi'a xbey le rdzag ladxa'a le cunazxja' cati' runa' lban qui didza' dxi'a. Cutu ca' ruzi'a xbey lë na' dë lu na'a le runa' lban qui didza' dxi'a.

¹⁹Na'a, zal-la' nutu nu yu'a lu në'i, chben cuina' ca bönni' nada'u quegac yúgu'të bunách quië gac guna' ga lulá ziantër ca' bunách. ²⁰Cati' runa' lban laugac bunách judío, run cuina' ca bönni' judío quië gac guna' ga lulá bunách judío na'. Bunách judío na' tun ca rna bë' zxba queë' Moisés. Qui lë ni na' run cuina' ca bönni' runë' ca rna bë' zxba na' zal-la' cutu yu'a lu na' zxba na'. Cni runa' quië gac guna' ga lulá nup tun ca rna bë' zxba na'. ²¹Cati' runa' lban laugac bunách gza'a, nup curná be'i leygac zxba queë' Moisés, run cuina' ca tu bönni' gza'a na', quië gac guna' ga lulé'. Cutu ruca'na' ca'z zxba queë' Dios. Neda' runa' ca rna bë' zxba queë' Cristo. ²²Run cuina' ca bönni' cunác gdu ca rejlé'ë Cristo quië gac guna' ga lulá nup na' cunác gdu ca ta'yejlë' Lë'. Run cuina' ca nacgac yúgu'të bunách quië gac guna' ga lulá la'gac bunách na'. ²³Lu yúgu'të lë ni runa', runa' ga ta'yöni bunách didza' dxi'a, quië gac uzi'a xbey tsazxón len lbi'ili' didza' dxi'a na'.

²⁴Chnóziczli' ca tunë' bönni' nút-saquë' lu huitj. Ta'xíti'ë yúgu'të', san

gdél-li'nè' tuzè' bönni' uzi'è xbey latj blau. Lèzca' cni ral-la' gunli' xchinè' Dios, gacli' ca bönni' nùtsa'què' lu huitj, quiè gdél-li'li' uzi'li' xbey le ubi'è queëli' Dios. ²⁵ Yúgu'tè bönni', cati' tu'pá' cuinquè' quiè gac la'yaziè' lu huitj, ta'ná be'i cuinquè' lu yúgu'tè le tunè'. Tunè' cni quiè la'dél-li'nè' tu bregui' zin le nittè, san gdél-li'ru' rè'u tu le uzí'teczru' xbey. ²⁶ Qui lè ni na', naca' neda' ca bönni' gdu ladxè'è rxí'ti'è. Naca' ca' ca bönni', gdu ladxè'è rdil-lè', cutu rdi'a lu bö'z. ²⁷ Ca runè' bönni' rulidzè' bunách tsajtsazgac lu huitj, runa' ca' neda', runa' lban quiè lulá bunách. Bönni' na' nutsè'è lu huitj runè' ga gal gdu ca nayá' nabanè' len rna bé'inè' lei. Lèzca' cni runa' neda', cui unitia' xlatja' lu dxin queè' Dios.

Cutu tsej ládxi'ru' bdau' guiøj bdau' yag

10 Rè'nda' uzéjni'da' lbi'ili', böchi' lza'adau', ca guc quequè' xuz xtau'tu'. Dios benè' ga glu'u zxul böaj yúgu'tè'. Lèzca' cni, guladödè' yúgu'tè' gatsj lahui'l nis zxön. ² Lu böaj ni' len lu nis zxön ni', guc quequè' ca rac qui nu rdil nis. Lè na' guc quequè' guc bè' glaquè' tuz len Moisés. ³ Lèzca' cni, glahuè' yúgu'tè' yöt xtildau' na' bunödzejè' quequè' Dios Bö' La'y. ⁴ Gli'jè' yúgu'tè' nis na' bunödzejè' quequè' Dios Bö' La'y, le gli'jè' nis bruj lè'i guiøj na' bulu'è lahui Dios Bö' La'y, guiøj na' gulabáninè' lequè'. Ca guc guiøj na' nacczè' Cristo, nabániru' Lè'. ⁵ Zal-la' guc cni, cutu bdzag ladxè'è yúgu'tè' Dios. Qui lè ni na' glatiè' lu latj ca'z.

⁶ Yúgu'tè lè ni nac tu le ruzejni'i rè'u, cui sè ládxi'ru' le cunác, ca na' gulazé ládxi'què' lequè'. ⁷ Cutu ral-la' tsej ládxi'ru' bdau' guiøj bdau' yag, ca na' glunè' la'què' lequè'. Nayúj lu guich la'y, rna: "Gulabö'è bönni' ni', gli'j glahuè', ati' gulayasè', glunè' lni qui bdau' na'." ⁸ Cutu ral-la' gunru' le cunác, ca na'

glunè' le cunác la'què' lequè', ati' tu dzaz glatiè' gdu ca tsonnúruá' milé'. ⁹ Cutu ral-la' si' bè'ru' Xanru', ca na' gulazí' bè'è Lè' la'què' lequè', ati' glatiè' le gláguya'aba' lequè' bèl snia'. ¹⁰ Lèzca' cni, cutu ral-la' gnèru' queè' Dios ca na' gulané' queè' la'què' lequè', ati' busnitiè' lequè' tuè' gbaz la'y queè' Dios.

¹¹ Yúgu'tè lè ni guc quequè' xuz xtau'tu', tu'zejni'i rè'u, len nayúj lu guich la'y quiè gund gaxi rè'u, le chzoaru' dza chzoa udx qui yödzlyú ni. ¹² Qui lè ni na', nu raqui chnal, ral-la' gun chi'i cuini, cui gchixi gnigui. ¹³ Ca nac le ta'zif bè' lbi'ili' rac ca' quegac yúgu'tè bunách. Dios runè' ca rnè' len cutu gu'è latj bi si' bè' lbi'ili' le cugác gua' glenli', san cati' bi si' bè' lbi'ili', ului'inè' lbi'ili' nac gac grujli' lu na' tu' xöhui', quiè gac gua' glenli'.

¹⁴ Qui lè ni na', böchi' lza'adau', cutu tsej ládxi'li' bdau' guiøj bdau' yag. ¹⁵ Ruí'lena' lbi'ili' didza' ca ruí'lena' didza' nup ta'yejni'i. Gul-bequi xbey didza' ni gu'a. ¹⁶ Cati' gnábiru'-nè' Dios gun la'yè' le ri'jru' cati' ruspanru' ca gutiè' Cristo, lè na' ri'jru' ruluí' nacru' tuz len Cristo le ruzi'ru' xbey le benè' Cristo cati' bulaljè' xchönè', gutiè' lè'i yag cruz. Lèzca' cni, yöt xtil na' ruzxuzxjru', ráguru', ruluí' dzagru'-nè' Cristo le ruzi'ru' xbey le benè' Cristo cati' budödè' uláz queèru' gdu ca nayá' nabanè'. ¹⁷ Zal-la' zianru' nacru', yúgu'tèru' ráguru' tuz yöt xtil na' len qui lè ni na' nacru' ca tuz bunách.

¹⁸ Gul-yutsca' ca tunè' bönni' Israel. Bönni' ni' tahuè' lahuè' Dios le ta'gu'è lu bcgu la'y queè', lè na' tahuè' ruluí' dzagguè' Dios. ¹⁹ ¿Bizxa rna didza' ni ru'a? Cutu rnia' nap yöl-la' huac bdau' guiøj bdau' yag, len cutu nap yöl-la' huac le ta'gú'u bunách laugac bdau' guiøj bdau' yag na'. ²⁰ Cni rnia': Lè na' ta'gú'u laugac bdau' guiøj bdau' yag bunách cunúbè'-gac Dios, ta'gú'u laugac bö' xöhui', len

clëg lahuë' Dios. Rë'nda' cutu gdzagli' yugu' bö' xöhui'. ²¹ Cutu gac gui'jli' le ruluí' nacru' tuz len Xanru' lenca' lë na' uluí' nacli' tuz len yugu' bö' xöhui'. Cutu gac gáguli' le ruluí' dzagru'-në' Xanru', lenca' le uluí' dzagli' yugu' bö' xöhui'. ²² ¿Naru' gúntsaru' ga uzxé'inë' Xanru'? ¿Naru' ráquitsali' náptërli' yöl-la' huac ca napë' Lë'?

Le dë lu na'ru' gunru' len ca ral-la' gdx'i'icru'-në' böchi' lza'ru'

²³ Nac gdutë li didza' na' rna: “Yúgu'të dë lu na'ru' gunru'.” Na'a, neda' rnia': Clëg yúgu'të ral-la' gunru'. Yúgu'të dë lu na'ru' gunru', san clëg yúgu'të gun ga gacr gdu ca réjlë'ru' Cristo. ²⁴ Ral-la' güi' ládxi'ru' gunru' le gun ga gac dxi'a' que-que' böchi' lza'ru', len clëgz le gun ga gac dxi'a' qui la' cuinzru'.

²⁵ Bítitëz bi tuti' bunách lu yë'y, huac gáguli', len cutu bi ral-la' gnabli' qui, cui cuequi baguí'i ládxi'dau'li'. ²⁶ Nayúj lu guich le rna: “Queë' Xanru' naqui yödzylyú ni, lenca' yúgu'të le dë yödzylyú ni.”

²⁷ Chqui' ulidzë' lbi'ili' bönni' curejlë'ë Dios guidli' lidxë', ati' gué'nili' tseajli', gul-gagu yúgu'të le gdxie' lauli', len cutu bi gnabli' qui, cui cuequi baguí'i ládxi'dau'li'. ²⁸ Chqui' nútítëz nu guië lbi'ili': “Lë ni gulagu'ë lau bdau' guiöj bdau' yag”, cutu gáguli' lë na' quië gac dxi'a' qui nu na' gdxjõi' cni lbi'ili', len cui cuequi baguí'i ládxi'dau'huë'. ²⁹ Rnia': “Cui cuequi baguí'i ládxi'dau'huë' bönni' na' gdxjõi'në' cni lbi'ili'”, len clëg cui cuequi baguí'i ládxi'dau'li' lbi'iczi'li'.

Naxz ca' nu gnabi neda', gna: “¿Bizx quië ral-la' uzóa' tslal' le dë lu na'a guna' le rbequi baguí'i ládxi'dau'huë' bönni' yubl?” ³⁰ Huac gna ca' nu na': “Chqui' gyëpa'-në' Dios: Xclenu', ni'a qui lë na' rahua', ¿bizx quië nu uquí neda' ni'a qui lë na' rahua'?” ³¹ Chqui' bi gáguli' o bi gui'jli', o bítitëz bi gunli', gul-gún yúgu'të quië gac queë' Dios

yöl-la' ba. ³² Cutu bi gunli' le gun ga la'chixi la'nigui bunách judío, len cutu gunli' le gun ga la'chixi la'nigui bunách cunacgac judío, len cutu gunli' le gun ga la'chixi la'nigui bunách queë' Dios. ³³ Gul-gún ca runa' neda', rui' ladx-a'a guna' le la'dzág ládxi'gac yúgu'të bunách, len cutu rui' ladx-a'a guna' le uz-i'a xbey la' neda'z, san le luzi' xbey yez-ica' bunách quië lulá.

11 Gul-gún ca runa' neda', ca na' neda' ca' runa' ca benë' Cristo.

Le tunnu ngul laugac bunách queë' Cristo

² Runa' lbi'ili' zxön, böchi' lza'adau', le rajnéyteczli' neda', len nazi' lu na'li' zxba budöda' lu na'li'. ³ Na'a, rë'n-da' tséjni'li' rna bé'inë' yúgu'të bönni' Cristo, ati' bönni' rna bé'inë'-nu ngul, ati' Dios rna bé'inë' Cristo. ⁴ Chqui' rulidzë' Dios bönni' o ru'ë didza' uláz queë' Dios, len dxia icjë' xlu'ë, ruca'në' ca'z Cristo. ⁵ Na'a, chqui' rulidznu Dios ngul o rui'nu didza' uláz queë' Dios len cutu bi zxoa icjnu, ruca'nnu ca'z bönni' queënu, len nac queënu ca nac queënu ngul narugu guitsa' icjnu. ⁶ Chqui' cutu bi zxoa icjnu ngul, ral-la' grugu ca' guitsa' icjnu. Chqui' gun ga utui'nu ngul na' chqui' nu gchugu guitsa' icjnu, ral-la' bi gxoa icjnu. ⁷ Cutu bi ral-la' udxía icjë' bönni' cati' rdxinë' lahuë' Dios, le naquë' ca nacczë' Dios ati' lë na' naquë' bönni' ruluí' lahui yöl-la' zxön queë' Dios, san le nacnu ngul na' ruluí' lahui yöl-la' zxön queë' bönni' queënu. ⁸ Cati' benë' bunách Dios, cutu bubijë' bönni' na' lu ngul. Ngul na', lu bönni' na' bubijë'-nu. ⁹ Lëzca' cni, cutu benë' bönni' Dios quië uzi'nu xbë' ngul, san ngul quië uzi'ë xbanu bönni' benë'-nu. ¹⁰ Qui lë ni na', ral-la' gxoa icjnu ngul na' le ruluí' zoa nu rna be'i lënu le tu'yúé' rë'u gbaz la'y queë' Dios. ¹¹ Na'a, lahuë' Xanru', rquíninë'-nu ngul queë' bönni', ati'

rquíninu-në' bönni' queënu ngul. ¹²Ca na' benë' Dios, bubijë'-nu ngul lu bönni', lëzca' cni na'a, näljlenë'-nu ngul bönni', ati' yúgu'të r-ruj lu në'ë Dios.

¹³Gul-bequi xbey la' lbi'izli'. ¿Naru' ral-la' ulidznu-në' Dios ngul cutu bi xoa icjnu? ¹⁴¿Naru' cu rusëdi lbi'ili' yöl-la' nacz quegac bunách, ral-la' utu-i'në' bönni' na' ru'ë latj gtunn guitsa' icjé'? ¹⁵Na'a, chqui' natúnn guitsa' icjnu ngul, nac yöl-la' lach queënu, le bë'ë queënu Dios guitsa' icjnu quië uspín icjnu. ¹⁶Chqui' zoa nu guë'ni tá'baga' didza' ni, cniz nazí' lu na'tu' runtu', len la' tuz ca tun yugu' cö' bunách queë' Dios.

Tu'cá'n ca'z le ri'j ráguru' ruspanru' ca gutië' Xanru' bunách Corinto

¹⁷Cutu ba la'n runa' lbi'ili' ca nac le uzéjni'da' lbi'ili' na'a. Cutu run ga rac dxi'a queëli' le runli' cati' rudubli' queë' Cristo, san run ga rac queëli' le cunác dxi'a. ¹⁸Rzu lahua' ruzéjni'da' lbi'ili' lë ni ta'guixjöi' neda' bunách, ta'ná: "Cati' rudubli' queë' Cristo, narujli' chopl", ati' réjlë'a nazx ca' nac cni. ¹⁹Run bayúdx la'cua'len lbi'ili' nup tu'sëdi le cunác quië lac bë' nup nacgac gdu bunách queë' Cristo. ²⁰Qui lë ni na', cati' rudubli', lë na' ráguli' tsazxón cutu nac le ri'j ráguru' ruspanru' ca gutië' Xanru'. ²¹Cni nac, le runli' bayúdx tu tuli' ráguli' le nua'li' qui queëli' cati' ráguli' tsazxón, ati' qui lë ni na' rdunli' la'li' ati' yela'li' ri'j ráguli' ga rdxintë rúzdixili'. ²²¿Naru' cu zoa lidxli' ga huac gui'j gáguli'? Ca na' runli', ruca'nli' ca'z bunách queë' Dios, len runli' ga tu'tuí'i nup cutu bi dë quegac. ¿Bizxa caz gyëpa' lbi'ili'? ¿Naru' guntsa' lbi'ili' ba la'n? Cutu ca' runa' lbi'ili' ba la'n ca nac lë ni runli'.

Le ri'j ráguru' ruspanru' ca gutië' Xanru'

²³Xanru'cz budödë' lu na'a lë na' busëdda' lbi'ili', ca na' benë' Xanru' Jesús yël ni' cati' nu budód Lë' lu na'quë' bönni' guludöddë' Lë'. Gdel-lë'ë yöt xtil, ²⁴Ien cati' budx gudxë' Dios: "Xclenu'", buzxuzxjë' lei len gnë': "Gul-gagu. Lë ni nac xpëla'a le nuzxj uláz queëli'. Gul-gún cni, uspanli' ca gac quia' neda'." ²⁵Lëz-ca' cni, gdöd glahuë', gdel-lë'ë zxíga'-dau' len gnë': "Le yudzu zxíga'-dau' ni nac xchöna', le run tsutsu didza' cub rucá'n tsahui'. Gul-gún cni yúgu'të lzu gui'jli' lei, uspanli' ca gac quia' neda'." ²⁶Cni gac ga gdxintë dza huödë' Xanru', yúgu'të lzu gáguli' yöt xtil cni len guí'i-jili' zxíga'-dau' cni, ului'li' lahui ca gutië' Xanru'.

Ca ral-la' gunru' cati' gui'j gáguru', uspanru' ca gutië' Xanru'

²⁷Qui lë ni na', núti'tëz nu gagu yöt xtil ni o gui'iji' zxíga'-dau' ni queë' Xanru', len cutu run lei ba la'n, nabaga' xzguia' nu na', le run dul-la', rucá'n ca'z xpëlä'ë Xanru' lenca' xchönë'. ²⁸Qui lë ni na', ral-la' cuequi xbeyru' la' cuinzru' tu turu', ati' ni'r huac gáguru' yöt xtil ni, len guí'ijiru' zxíga'-dau' ni. ²⁹Núti'tëz nu ri'j ragu lë ni len cutu run lei ba la'n le cutu ráquibe'i ruluí' le guc queë' Xanru', ruspaga' cuini dul-la' ni'a qui lë na' rë'j ragu. ³⁰Qui lë ni na' te'i zian nup dzag-gac lbi'ili', len ta'cuídi'në', ati' zianquë' chnatquë'. ³¹La'naru' cuequi xbeyru' la' cuinzru', cutu cuequi xbeynë' rë'u Xanru'. ³²Chqui' gun bayúdx cuequi xbeynë' rë'u Xanru', usaca' zi'ë rë'u, cui grugu queëru' cati' gchuguë' quegac bunách yödzlyü.

³³Qui lë ni na', böchi' lza'adau', cati' udubli' quië gui'j gáguli', uspanli' ca gutië' Xanru', gul-cóz tuli' yetuli'. ³⁴Chqui' zoa nu rdun, ral-la' gagu nu

na' ga nac lu yu'u lidx, cui gun bayúdx cuequi xbeyne' lbi'ili' Dios cati' udubli'. Nacuá' yela'gac le runli', san uca'na' tsahui' yugu' lè na' cati' duyúa' lbi'ili'.

**Yöl-la' huac runnë'
queëru' Dios Bö' La'y**

12 Na'a, böchi' lza'adau', rë'nda' tséjni'li' ca nac yöl-la' huac runnë' queëru' Dios Bö' La'y.

²Nózcizli' ca guc cati' ni' curéjlë'nili' Cristo, bë'li' latj gulaché' lbi'ili' ga yubl bunách. Gyij ládxi'li' bdau' guiöj bdau' yag cuta'né. ³Qui lè ni na', ruzéjni'da' lbi'ili' cni, mia': Ladj yúgu'të nup tui' didza' uláz queë' Bö' La'y queë' Dios, nutu nu gac gnë xöhui' queë' Jesús, len nutu nu gac gna: "Jesús naquë' Xanru'", chqui' cuzóalenë' nu na' Dios Bö' La'y.

⁴Na'a, nadza'gac tu tu le runnë' queëru' Dios Bö' La'y, san tuzë' naquë' Bö' La'y na'. ⁵Lëzca' cni, nadza'gac tu tu dxin rgu'ë lu na'ru' Xanru', san tuzë' naquë' Xanru' na'. ⁶Nadza'gac ca' tu tu yöl-la' huac napru' le rúniru' xchinë' Dios, san tuzë' naquë' Dios, runnë' queëru' yöl-la' huac na'. ⁷Dios runnë' qui queëru' tu le nac bë' napru' yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y, lè na' ruzi'ru' xbey yúgu'tëru'. ⁸Dios Bö' La'y runödzjë' queë' tu bönni' yöl-la' huac ru'ë didza' len yöl-la' rac szxöni, ati' yetúë' bönni', Lëczë' Bö' La'y runödzjë' queë' yöl-la' huac ru'ë didza' lu yöl-la' rejni'i. ⁹Lëzca' cni, Lëczë' Dios Bö' La'y na' runödzjë' queë' yetúë' bönni' yöl-la' rejle' Cristo bi gunë', ati' yetúë' bönni' runödzjë' queë' yöl-la' huac ruúnë' nup te'i. ¹⁰Yetúë' bönni' runödzjë' queë' yöl-la' huac runë' yugu' yöl-la' huac qui yehua' yubá, ati' yetúë' bönni' ru'ë lë' latj ru'ë didza' uláz queë' Dios, ati' yetúë' bönni' runödzjë' queë' yöl-la' huac ráquibe'inë' chqui' bö' dzag bunách naqui queë' Dios o naqui qui tu' xöhui'. Runödzjë' queë' yetúë' bön-

ni' yöl-la' huac ru'ë didza' yubl cunazëdë', ati' queë' yetúë' bönni' yöl-la' huac rudödë' didza' yubl na' cunazëdë'. ¹¹Yúgu'të lè ni runë' Lëczë' Dios Bö' La'y, le runödzjë' qui tu tu bunách tsca rë'ncznë'.

Yúgu'tëru' nacru' ca tuz bunách

¹²Ca na' nac tuz gdu ca nayá' nabinru', zal-la' zian le nagudi' dzáglenru', ati' le zian na' nagudi' dzáglenru' nacgac tuz le nayá' nabinru', lëzca' cni nac queë' Cristo. ¹³Le zóalenë' rë'u Lëczë' Dios Bö' La'y, lè ni nac queëru' ca tu le nadilru' nis, le nac bë' nacru' ca tuz bunách, zal-la' nacru' yugu' bönni' judío, len yugu' bönni' gza'a, lenca' bönni' nadá'ugac, len bönni' cunadá'ugac. Yúgu'tëru', Dios bë'ë rë'u latj si'ru' le runödzjë' Lëczë' Bö' La'y.

¹⁴Na'a, lu gdu ca nayá' nabinru', zian le nagudi' dzáglenru' len clëg tuz. ¹⁵La'naru' huac güi' didza' ní'aru', huaná: "Le cutu naca' në'ë bönni', cutu náquida' queë'", didza' ni cutu gun ga cutu naqui queë' bönni' na'. ¹⁶La'naru' huac güi' didza' nagru', huaná: "Le cutu naca' yöj lahuë', cutu náquida' queë' bönni' ni", didza' ni cutu gun ga cutu naqui queë' bönni' na'. ¹⁷La'naru' nac yöj lauru' gdu'të le nayá' nabinru', ¿nacgac yóniru'? La'naru' nac nagru' gdu'të, ¿nacx gac gle'i zxína'ru'? ¹⁸Na'a, Dios nucu'ë yúgu'të le nagudi' dzáglenru' ca gu'ncznë' Lë'. ¹⁹La'naru' nac tuz le nagudi' dzáglenru', cutur soa gdu ca nayá' nabinru'. ²⁰Na'a, ca nacru', zian le nagudi' dzáglenru', san tuz le nacru'.

²¹Qui lè ni na', cutu gac guië na'ru' yöj lauru', gna: "Cutu rquinda' li'." Lëzca' cni, cutu gac guië ní'aru' icjru', gna: "Cutu rquinda' lbi'ili'." ²²Na'a, yugu' le nagudi' dzáglenru', lè na' ráquiru' nacgacr cuidi'z, lè ni naquínir-ru'. ²³Lëzca' cni, yugu' le nagudi' dzáglenru' le ráquiru' nacgacr ca'z, lè ni rugácur-ru'

dxí'a, len yugu' le ráquiru' cutu ral-la' gla' lahui, rugácur-ru' ca' dxí'a. ²⁴ Cutu run bayúdx gunru' cni qui le nacr lach qui le náquiniru'. Dios bené' gdu ca nayá' nabinru', len bené' ga nacr lsaca' lë na' ráquiru' rë'u nacr ca'z. ²⁵ Cni bené', ati' cutu narujgac chopl le nagudi' dzáglenru', le tun chi'i lza'gac tu yetú. ²⁶ Chqui' gac zi' tu le náquiniru', lac zi' tsaxón len lei yúgu'të le náquiniru' na', len chqui' tu le náquiniru', zoa bi ruzí' xbey, yúgu'të le náquiniru' tu'zí' xbey tsaxón len lei.

²⁷ Na'a, lbi'icli' dzagli' gdu ca nayá' nabané' Cristo, ati' tu tuli' nacli' ca yugu' le nagudi' dzáglené'. ²⁸ Lëzca' cni, ladj bunách queë' Cristo, Dios nucu'ë nup tun xchiné'. Ga nac zi'a nucu'ë bönni' gbaz queë' Cristo. Ga nac buróp nucu'ë bönni' tu'ë didza' uláz queë', len ga bunntë nucu'ë bönni' tu'sëdi, ati' ni'r nucu'ë nup tun yugu' yöl-la' huac qui yehua' yubá. Ni'r nucu'ë nup tu'ún nup te'i. Ni'r nucu'ë nup taclen böchi' lza'ru'. Ni'r nucu'ë bönni' tu'lui'iné' rë'u dxin gunru'. Ni'r nucu'ë bönni' tu'ë didza' yubl cunazëdquë'. ²⁹ Clëg yúgu'të' nacque' gbaz queë' Cristo. Clëg yúgu'të' tu'ë didza' uláz queë' Dios. Clëg yúgu'të' tu'sëdné'. Clëg yúgu'të' tuné' yugu' yöl-la' huac qui yehua' yubá. ³⁰ Clëg yúgu'të' dë lu na'quë' luúné' nup te'i. Clëg yúgu'të' tu'ë didza' yubl cunazëdquë'. Clëg yúgu'të' tu'dödë' didza' yubl cunazëdquë'. ³¹ Gul-güi' lãdxi'li' cu'ë lu na'li' Dios yugu' yöl-la' huac na' nacgacr lsaca'. Na'a, ului'ida' lbi'ili' tu le nacr lsaca' ca yúgu'të lë ni.

Yöl-la' naxí'i

13 Zal-la' gac gu'a xtídza'gac bunách le cunazëda', lenca' xtídza'quë' gbaz la'y queë' Dios, san chqui' cunadxi'ida' lza'a, didza' gu'a cutu gacr lsaca' ca bö run gui rucódxru' o guia rutil-lru' lzë'i. ² Zal-la' dë lu na'a

gu'a didza' uláz queë' Dios len tséjni'da' yúgu'të le nagachi', len yúgu'të didza' rejni'i, len zal-la' nac gdu ca réjlë'a Dios ga rdxintë huac cúa' yugu' guí'a, san chqui' cunadxi'ida' lza'a, cutu bi lsaca' naca'. ³ Zal-la' quisia' gdutë le dë quia' ugahua' bunách yechi', len zal-la' udöda' gdu ca nayá' nabana' ga luzegui' lei bunách le réjlë'a Cristo, san chqui' cunadxi'ida' lza'a, cutu ca' uzi'a xbey lë na' runa'.

⁴ Nu bönni' naxi'iné' lzë'ë, rbözë' zxon ladxí'. Naquë' dxí'i ladxí' len cutu ruzxé'iné' lzë'ë. Bönni' na' naxi'iné' lzë'ë cutu run ba zxon cuiné', len cutu run cuiné' blau. ⁵ Bönni' na' naxi'iné' lzë'ë cutu runé' le cunác, len cutu rudúl-li'né' le dë queë', len cutu rléytené', len cutu rajneyné' dö' glui' queë' bunách. ⁶ Bönni' na' naxi'iné' lzë'ë cutu ca' rudzijné' cati' nu run le cunác. Rudzijné' cati' nu run le nac gdutë li. ⁷ Bönni' na' naxi'iné' lzë'ë rua' rlené' bíti'tëz bi gun queë' lzë'ë, len réjlë'teczë' lzë'ë, len rúnteczë' löz gun le nac dxí'a lzë'ë, len rbözteczë' zxon ladxí'.

⁸ Cutur töd qui yöl-la' naxí'i. Huadód qui le dë lu na'gac bunách lui' didza' uláz queë' Dios. Huadxín dza cati' cutur gata' lu na'gac bunách lui' didza' yubl cunazëdgac, ati' huadód qui yöl-la' rejni' quegac bunách. ⁹ Lati'z réjni'ru' na'a, len lati'z ca' rui'ru' didza' uláz queë' Dios. ¹⁰ Cati' gdxin le nac gdu, ni'r udx qui lë na' nac lati'z.

¹¹ Cati' ni' naca' bi'idau', bë'a didza' ca bi'idau', len glequi icja' ca bi'idau', len gza' ladxa'a ca bi'idau'. Cati' gzxöna' buca'na' le naqui qui bí'idau'hua'. ¹² Na'a le rlé'iru' nac ca le rlé'iru' cati' ruyú cuinru' tu lu guia dxildau'. Cutu rlé'iru' gdu ca nac. Dza ni'r glé'iru' gdu ca nac yúgu'të. Na'a núnbë'a lati'z. Dza ni'r gúnbë'a yúgu'të ca na' Dioscz nunbë'ë neda'. ¹³ Na'a, nacua'tecz yöl-la' réjlë'

queëru' Dios, len yöl-la' run löz queëru' Dios, len yöl-la' nadxí'i queëru' lza'ru'. Nacuá' yonn ni, san le nac blau nac yöl-la' nadxí'i.

**Yöl-la' huac runnë'
queëru' Dios Bö' La'y**

14 Gul-gún bayúdx gdxí'ili' lza'li' len gul-güi' ládxi'li' si'li' ca' yugu' yöl-la' huac runnë' queëru' Dios Bö' La'y, len le nac blau, yöl-la' huac güi'li' didza' uláz queë' Dios. ²Nu rui' didza' yubl cunazéd, clëg bunách rui'len didza' nu na'. Dios rui'len didza' nu na', le nutu nu zoa rejni'i didza' rui' nu na'. Dios Bö' La'y ru'ë nu na' latj rui' didza' ca nacgac le nagachi' queë' Dios. ³Nu na' rui' didza' uláz queë' Dios, rui'len bunách didza' quië gacr gdu ca ta'yejlë' Cristo. Rutíp ládxi'queë' len ruhuí' zxön lequë'. ⁴Nu na' rui' didza' yubl cunazéd run tsutsu la' cuinz, san nu rui' didza' uláz queë' Dios run tsutsu yúgu'të bunách queë' Cristo.

⁵Rac ladxa'a güi'li' didza' yubl cunazédli' yúgu'tëli', san le nac blau, rë'nda' güi'li' didza' uláz queë' Dios. Ruzi'r-ru' xbey nu rui' didza' uláz queë' Dios ca ruzi'ru' xbey nu rui' didza' yubl cunazéd, chqui' cuzóa nu udód didza' yubl na' cunazéd, quië lac tsutsu bunách queë' Cristo. ⁶Qui lë ni na', böchi' lza'adau', cati' guida' ga zoali', chqui' güi'lena' lbi'ili' didza' yubl cunazëda', cutu bi uzi'li' xbey. Uzi'li' xbey tuz didza' na' güi'lena' lbi'ili' le nului'inë' neda' Dios, o didza' uzejni'i rë'u, o didza' gu'a uláz queë' Dios, o le nac zxba queë'.

⁷Lëzca' cni rac qui le ta'gú'u bö, yugu' le cunabangac, ca nac gui rucödxru', o ca nac guitarra, chqui' cutu tul-l ca ral-la' lun, çnacxcz gúnbë'ru' bizxal le tul-l na', lë na' rul-l gui na' o guitarra na'? ⁸Chqui' cutu cödx ca ral-la' gun trompeta na' ulídz rë'u lu gdíl-l, çnuzxa caz upá' cuini tseaj lu gdíl-l na'? ⁹Lëzca' cni rac queëli'. Chqui' len lúdxli'li' güi'li' didza' le cutác

bunách, cutu ca' la'yejni'i didza' güi'li'. Cni gac, daduz güi'li' didza'. ¹⁰Le nactë yödzyú ni nacuá' zian didza' yubl tui' zian cö' bunách gza'a, ati' nacuá' bunách ta'yejni'i tu tu didza' na'. ¹¹Na'a, chqui' cutu réjni'da' didza' ru'ë bönni', gaca' ca bönni' gza'a lahuë' bönni' na' ru'ë didza', ati' bönni' na' ru'ë didza' gaquë' ca' lahua' neda' ca bönni' gza'a. ¹²Lëzca' cni nac queëli'. Rui'tsca ládxi'li' si'li' yugu' le runnë' queëru' Dios Bö' La'y. Qui lë ni na', gul-güi' ládxi'li' si'li' yugu' le lun ga lacr tsutsu bunách queë' Cristo.

¹³Qui lë ni na' ca', nu rui' didza' yubl cunazéd ral-la' ulídz Dios gnabi Lë' gunnë' qui yöl-la' huac quixjö' le rë'ni gna didza' na' rui' nu na'. ¹⁴Cati' rulidza'-në' Dios, chqui' ru'a didza' yubl cunazëda', lu bö' naccza' rulidza'-në' Dios, san le cutu réjni'da' didza' ru'a, lu yöl-la' rejni'i quia' cutu ruzi'a xbey didza' na' ru'a. ¹⁵çNacxcz ral-la' guna' chqui'nu'? Ulidza'-në' Dios lu bö' naccza', lenca' lu yöl-la' rejni'i quia' ulidza'-në' Dios. Gul-la' yöl-la' ba lu bö' naccza' lenca' lu yöl-la' rejni'i quia' gul-la' yöl-la' ba. ¹⁶Chqui' tuz lu bö' nacczu' rulídz la'yu'-në' Dios, ati' zoa ni' nu ryöniz, san chqui' cutu rejni'i didza' ru'u, çnacxcz gac gna: "Ca' gac", ni'a qui didza' ru'u, rë'u-në' Dios: "Xclenu"?' ¹⁷Nazx ca' dxí'adau' ru'u didza', rë'u-në' Dios: "Xclenu'." Chqui' cutu rejni'i didza' ru'u, cutu bi uzi' xbey nu na' ryöni. ¹⁸Rëpa'-në' Dios: Xclenu', le rui'ra' didza' yubl cunazëda' ca yúgu'tëli'. ¹⁹Laugac bunách queë' Dios gué'ntërda' gu'a gayu'z didza' le gac la'yejni'i bunách ca zian gayuá' didza' yubl cunazëda' ati' nutu nu gac tsejni'i. Gac usëdda' yezica' bunách tuz chqui' la'yejni'i didza' gu'a.

²⁰Böchi' lza'adau', cutu gacli' ca bi'idau' ca nac le rza' ládxi'li'. Gul-gác ca bi'idau' cui gunli' le cunác, san gul-gác bönni' chnacgac ca nac le rza' ládxi'li'.

²¹ Nayúj lu guich la'y, rna: "Len didza' yubl len lu rú'agac bunách gza'a güi'le-na' bunách ni didza'. Zal-la' guna' cni, cutu luzé naggac xtidza'a." Cni rnè' Xanru'. ²² Cni nac, Dios ru'è rè'u latj rui'ru' didza' yubl cunazèdru' quiè gac tu le nac bè' laugac bunách cuta'yejlè' len clèg laugac nup ta'yejlè' Cristo. Ru'è rè'u latj rui'ru' didza' uláz queè' Lè' le luzí' xbey nup ta'yejlè' Cristo len clèg bunách na' cuta'yejlè'. ²³ Qui lè ni na', cati' udubli' tsazxón, yúgu'tèli' na' náquili' queè' Cristo, chqui' güi'li' didza' yubl cunazèdli' yúgu'tèli', ati' tsazgac nup nazèdgac lati'z o nup cuta'yejlè' Cristo, ¿naru' cu la'ná: "Nachixi icjli'?" ²⁴ Na'a, chqui' yúgu'tèli' güi'li' didza' uláz queè' Dios, ati' tsaz nu curejlè' Cristo o nu nazéd lati'z, gáquibe'i nu na' nabaga' zxguia' ati' Dios cuequi xbeyne' lè'. Cni gáquibe'i nu na', le yóni didza' güi'li' yúgu'tèli'. ²⁵ Gáquibe'i ca nac le rza' ladxi' nu na', lè na' bgachi', ati' uzechu zxib nu na' len tsej ladxi' Dios, gna: "Le nactè Dios zóalenè' lbi'ili'."

Ca ral-la' gunru' ga rudubru' queè' Cristo

²⁶ Qui lè ni na', böchi' lza'adau', cati' rudubli' queè' Cristo, rul-lè' tu salmo tuè' bönni' dzaguè' lbi'ili', ati' rusèdnè' tu zxba yetúè', ati' rguíxjöi'nè' lbi'ili' tu le bului'inè' lè' Dios yetúè', ati' ru'è didza' yubl cunazèdè' yetúè', ati' rudödè' didza' yubl na' cunazèdè' yetúè'. Yúgu'tè le gunli' ral-la' gac le luzí' xbey nup tu'dúb queè' Cristo. ²⁷ Cati' nacua' ni' nup tui' didza' yubl cunazèdgac, cutu ral-la' güi'li' didza' cni zianr ca chop tsonnzli'. Huac gu'è didza' tuzè' bönni' na', ati' töd na' huac gu'è didza' yetúè', san run bayúdx soa nu udód didza' yubl na' cunazèdli'. ²⁸ Chqui' nutu nu zoa nu gac udód didza' yubl na' cunazèdli', ral-la' soa dxiz ga na' nudubli' nu na' rui' didza' yubl cunazéd, ati' huac

güi'lenè' Dios didza' na' lu icj ládxi'-dau'huè'. ²⁹ Lèzca' cni, bönni' tu'è didza' uláz queè' Dios ral-la' lu'è didza' chop tsonnzè', ati' yezíca'rè' bönni' na' tu'è didza' uláz queè' Dios ral-la' la'bequi xbeyne' didza' ru'è bönni' na'. ³⁰ Chqui' Dios ului'inè' tu bönni' rø'è ni' le rè'ni gna xtidzè'è, ral-la' soa dxiz nu na' rui' didza'. ³¹ Yúgu'tèli' huac güi'li' didza' uláz queè' Dios tu tuli' quiè gzèdli' yúgu'tèli' len gdip ládxi'li' ca' yúgu'tèli'. ³² Bönni' tu'è didza' uláz queè' Dios huac la'ná be'i cuinquè', la'cu'è dxiz. ³³ Clèg Dios nu run ga runru' rusbó, le rè'nnè' Lè' gacru' ba'a ladxi', ca na' runè' ga nacua' yúgu'tè cò' bunách queè' Cristo.

³⁴ Ral-la' la'cua'nu dxiz ngul queèli' ga na' rudubli'. Cutu dè lu na'cnu lui'nu didza' ni'. Ral-la' la'cua'nu nõj ca na' rna bè' zxba queè' Dios. ³⁵ Chqui' té'ninu la'yéjni'nu lati', ral-la' la'nábinu bönni' qui queècnu cati' ni' nacu'è lidxquè'. Cutu ral-la' lui'nu didza' ngul ga na' tu'dubè' queè' Dios.

³⁶ ¿Naru' ráquitsali' bunödzejè' xtidzè'è Dios lu rú'ali' lbi'izli'? ¿Naru' ráquitsali' bdxin queèzli' xtidzè'è Dios? ³⁷ Chqui' nutsè'è ladjli' bönni' ráquinè' ru'è didza' uláz queè' Dios, o ráquinè' zóalenè' lè' Dios Bó' La'y, bönni' ni ral-la' si' lu nè'è nac zxba queè' Xanru' le ruzuja' queèli' lu guich ni. ³⁸ Na'a, chqui' cutu rui' ladxè'è didza' ni, cutu güi' ládxi'li'-nè' bönni' na'.

³⁹ Qui lè ni na', böchi' lza'adau', gul-güi' ládxi'li' güi'li' didza' uláz queè' Dios, len cutu gna bé'ili' nu rui' didza' yubl cunazéd. ⁴⁰ Yúgu'tè ral-la' gunru' ca sa'yéaj, len ca rajlóz yöl-la' ba'a ladxi'.

Bubanè' Cristo lu yöl-la' gut

15 Na'a, böchi' lza'adau', rguíxjöi'-da' lbi'ili' ca nac didza' dxi'a na' bena' lban qui ga zoali', lè na' gzxi' lu na'li' len run ga nacr gdu ca réjlè'li' Cristo. ² Ni'a qui didza' ni ulali', chqui'

gunli' ca rna didza' dxi'a na' bena' lban qui ga zoali', chqui' le nactë gyéjlë'li' Cristo.

³Ga gzu lau budöda' lu na'li' le budödë' Dios lu na'a neda'. Cni rna: “Gutië' Cristo uláz queëru' le nabága'ru' dul-la'.” Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, ben bayúdx benë'. ⁴Rna ca: “Bgachë'ë yeru ba, len cati' bza'a tsonn dza, bubanë' lu yöl-la' gut”, ca na' nayúj ca' lu guich la'y, ben bayúdx guc queë'. ⁵Gdöd ni' buluí' lahuë' Cristo, blé'inë' Lë' Pedro, len gdöd ni', gulalé'inë' Lë' idxínnutë' gbaz queë'. ⁶Ni'r buluí' lahuë' lauquë' zianr ca gayu' gayu'ë böchi' lza-ru' ta'yeylë'ë Cristo, cati' ni' nudubquë' tsazxón. Yelati'z cuguluhuöatë' bóchi'ru' ni nacu'ë nabanquë' na'a, zal-la' la'quë' chnatquë'. ⁷Ni'r blé'inë' Lë' Jacobo, len gdöd ni' buluí' lahuë' lauquë' yúgu'të bönni' gbaz queë'.

⁸Ga yajseytë buluí' lahuë' ca' lahua' neda'. Ca guc lë ni, naca' ca bi'idau' guljbi' cati' chgdöd dza ral-la' galjbi'. ⁹Cni nac, le nacra' neda' cuidi'z ca yúgu'të bönni' gbaz queë', len cutu naca' neda' lsaca' si' la' gbaz queë', le gdxia ladxa'a bunách queë' Dios. ¹⁰Na'a, le buzá' ladxë'ë quia' Dios naca' le naca' na'a, len clëg daduz buzá' ladxë'ë quia'. Béntëra' xchinë' ca yezíca'rë' gbaz queë', zal-la' clëg racz quia' bena' dxin na'. Dioscz, lu yöl-la' ruzá' ladxi' queë', bugunë' neda' dxin. ¹¹Na'a, chqui' bena' lban neda' o chqui' glunë' lban yela'quë' bönni', lë ni le runtu' lban qui len le gyéjlë'li' lbi'ili'.

Ubanru' lu yöl-la' gut

¹²Runtu' lban queë' Cristo ca na' bubanë' lu yöl-la' gut. Chqui' cni nac, ꞥnacxcz nac, rmalí' la'li': “Cutu lubán nup chnatgac”? ¹³La'naru' cu lubán nup chnatgac, cutu bubanë' Cristo, ¹⁴len la'naru' cu bubanë' Cristo, daduz nac le bentu' lban qui, len daduz nac yöl-la' re-

jlë' queëli' Lë'. ¹⁵Yetú ca', la'naru' cu bubanë' Cristo, rzi' yë'tu' cati' runtu' lna' lau queë' Dios, rnatu' buspanë' Cristo, ati' la'naru' cu uspanë' nup chnatgac, Dios cutu buspanë' Cristo. ¹⁶La'naru' cu lubán nup chnatgac, cutu bubanë' Cristo, ¹⁷len la'naru' cu bubanë' Cristo, daduz nac yöl-la' rejle' queëli' Lë', ati' naga'ngac dul-la' nabága'li'. ¹⁸Lëzca' cni, nup na' chnatgac len gulayeylë' Cristo, tsaz glat chqui' cutu bubanë' Lë'. ¹⁹Chqui' tuz tsal ni zoaru' nabanru' huac uzi'ru' xbë' Cristo, nacr-ru' bayechi' ca yúgu'të bunách.

²⁰Na'a, le nactë bubanë' Cristo lu yöl-la' gut, len naquë' nu gzu lau bubán tsaz ladj yúgu'të nup lubán tsaz lu yöl-la' gut. ²¹Ca na' gyu'u yöl-la' gut ni'a qui le benë' tuë' bönni', lëzca' cni, ni'a qui le benë' yetüë' bönni' gyu'u yöl-la' rubán quegac nup chnatgac. ²²Ca na' tat yúgu'të bunách le náljlangac Adán, lëzca' cni lubán yúgu'të nup na' náljlangac Cristo. ²³Tu tuë' ubanë' ca ral-la' gac. Zi'al bubanë' Cristo, ati' töd ni lubán nup náquigac queë' Cristo cati' huödë'. ²⁴Ni'r gdxin dza udx cati' ugúë' Cristo gdutë le dë lu në'i len gdutë yöl-la' uná bë' len gdutë yöl-la' huac qui tu' xöhui', ati' udödë' lu në'ë Dios Xuz le rna bé'inë' Lë'. ²⁵Run bayúdx gna bë'ë Cristo ga gdxintë dza chbenë' Dios ga luzechu zx-ibgac lahuë' Lë' yúgu'të nup ta'dá'baga' Lë'. ²⁶Le rdá'baga' Lë' le usnitië' ga udx nac yöl-la' gut. ²⁷Dios chnudödë' yúgu'të lu në'ë Zxi'në' quië gna bé'inë' lei. Nayúj lu guich la'y, rna: “Budödë' yúgu'të lu në'ë quië gna bé'inë' lei.” Na'a, nac bë' cutu budödë' lu në'ë Zxi'në', le nacczë' Lë' Nu rudód lu në'ë Zxi'në' yúgu'të. ²⁸Cati' gdxin dza ni' chnudödë' Dios lu në'ë Cristo yúgu'të quië gna bé'inë' lei, ni'r Lëzca' Zxi'në' udód cuinë' lu në'ë Dios, Nu na' budödë' lu në'ë Zxi'në' yúgu'të, ati' ga udx, Dios gna bé'inë' tsaz yúgu'të.

²⁹ La'li' rdil-li' nis uláz quegac nup chnatgac. Chqui' ráquili' cutu lubán nup na' chnatgac, ¿bizx quië rdil-li' nis uláz quegac nup chnatgac?

³⁰ Zoa banádx queëtu' gattu' yúgu'të dza. ¿Bizx quië rui'tu' latj gac cni chqui' cutu ubanru' lu yöl-la' gut? ³¹ Yúgu'të dza zoa banádx gatia'. Rguíxjöi'da' lbi'ili' lë ni, böchi' lza'adau', le rdzag ladxa'a le bena'. Bena' ga réjlë'li' Xanru' Jesucristo. ³² Chqui' le gu'nzda' gdíl-lena' böa' guixi' snia' lu yödž Éfeso, ¿bizxa caz uzi'a xbey? Chqui' cutu lubán nup chnatgac, ral-la' gunru' ca ta'ná bunách: “Gui'j gáguru' le huatru' cxö huidzj.”

³³ Cutu güi'li' latj nu si' ye'i lbi'ili'. Chqui' si' lu na'li' lati'z le cutu nacz, gdútëli' huöac'li' chul nit. ³⁴ Gul-bí'i ládxi'li' len cutu gunli' dul-la' le cunúnbë'li'-në' Dios la'li' lbi'ili'. Rnia' cni quië guna' ga utui'li'.

Ca lac nup lubán lu yöl-la' gut

³⁵ Nazx ca' zoa nu gna: “¿Nacx lubán nup chnatgac? ¿Nacx gac gdu ca nayá' nabinquë' cati' ludxinë'?” ³⁶ Li', bönni' cunözi. Lë na' razu' luyú cutu glen chqui' cutu nit. ³⁷ Lë na' razu' luyú nac tu xseydau'z, nazx ca' qui xzoa' xtil o qui yetú guixi' cuandau'. Lë na' razu' cutu nac guixi' cuandau' na' ral-la' glen. ³⁸ Dios runë' ga gac guixi' cuandau' ca nunczë' qui. Ca nac tu tu xseydau' na' runë' ga gac guixi' cuandau' qui. ³⁹ Lëzca' cni, cutu nac tuz ca nac bëla' qui queëc'ba' yúgu'tëba' böa' guixi'. Zoa tu bëla' quegac bunách len yetú ca nac bëla' quec'ba' böa' guixi'. Yetú ca nac bëla' quec'ba' bguinn len yetú ca nac bëla' quec'ba' bö. ⁴⁰ Lëzca' cni nadzá' gdu ca nayá' nabin-gac nup nacua' yehua' yubá ca nac gdu ca nayá' nabin-gac nup nacua' luyú ni. Zoa tu yöl-la' lach quegac nup nacua' yehua' yubá, len yetú ca nac yöl-la' lach quegac nup nacua' luyú ni. ⁴¹ Zoa

tu yöl-la' lach qui gbidz, len yetú qui beo', len yetú quegac bölj luzxbá. Yöl-la' lach qui tu bölj luzxbá nadzá' ca nac yöl-la' lach qui yetú bölj luzxbá. ⁴² Lëz-ca' cni gac cati' lubán nup chnatgac. Cati' rgachi' yeru ba nac tu bëla' nit. Cati' ubán, ni'r gac tu le soa tsaz. ⁴³ Cati' rgachi' yeru ba nac tu bëla' ca'z len le nacuidi'. Cati' ubán, ni'r gac tu le lach len le nal. ⁴⁴ Cati' rgachi' yeru ba nac tu bëla' qui yödžlyú ni. Cati' ubán, ni'r gac tu le soa tsaz yehua' yubá. Zoa tu bëla' qui yödžlyú ni, len yetú ca gac le gdzag bö' nacczru'.

⁴⁵ Nayúj lu guich la'y le rna: “Bönni' na' gzu lahuë' zoë' luyú ni, lë' Adán, Dios benë' lë' bönni' ban”, san Bönni' gyazië' xlatjë' Adán, Lë' Cristo, Dios benë' ga naquë' Bö' nabániru'. ⁴⁶ Cutu bdxin zi'al lë na' nac Bö'. Bdxin zi'al lë na' nac qui yöl-la' bunáchz queëru', ati' ni'r bdxin lë na' nac Bö'. ⁴⁷ Bönni' ni' gzoë' zi'al, gúquinë' yu. Bönni' na' zoë' burópl, Nu na' nac Xanru', brujë' yehua' yubá. ⁴⁸ Nup nacua' luyú ni nac-gac ca guquë' bönni' na' gúquinë' yu, ati' nup ral-la' tsajcuá' yehua' yubá lac ca nac Nu na' bruj yehua' yubá. ⁴⁹ Ca na' na'a dë queëru' tu bëla' le nac ca gac bëla' queë' bönni' na' gúquinë' yu, lëz-ca' ral-la' huöáquiru' ca náquinë' Nu na' bruj yehua' yubá.

⁵⁰ Cni rë'ni gna lë ni rëpa' lbi'ili', böchi' lza'adau', rnia': Le náquini bëla' len rön cutu ca' tsaz ga ni' rna bë'ë Dios, len lëzca' cni, lë na' nit cutu gdel-li' lë na' zoa tsaz. ⁵¹ Gul-yutsca', rëpa' lbi'ili' tu le bgachi': Cutu gatru' yúgu'tëru', san Dios utsë'ë ca nacru' yúgu'tëru'. ⁵² Tu tsalz gac, tsca nac tu le rutáz yöj lauru', cati' cödx trompeta le rajseytë. Cödx trompeta na', ati' lubán nup chnatgac, láquini tu le soa tsaz, ati' Dios utsë'ë le náquini' yúgu'tëru'. ⁵³ Lë na' nacru' le rmit ral-la' huöac le soa tsaz, ati' le náquini', lë na' ral-la' gat, huöac tu le

gatga gat. ⁵⁴Cati' lë na' rnit chnuhuóác le soa tsaz, lenca' lë na' ral-la' gat chnuhuóác le gatga gat, ni'r utság lë na' nayúj lu guich la'y, rna:

Nadúa tsaz yöl-la' gut.

Chbdél-li'në' Cristo.

⁵⁵Cutur gna be'i rë'u yöl-la' gut.

Cutur bi gac gun queëru' yöl-la' gut.

⁵⁶Huac bi gun queëru' yöl-la' gut le nabága'ru' dul-la', ati' nabága'ru' dul-la' le rdá'baga'ru' zxbá queë' Dios.

⁵⁷Xclenë' Dios. Lëczë' runë' ga nularu' lu yöl-la' gut ni'a qui le benë' Xanru' Jesucristo.

⁵⁸Qui lë ni na', böchi' lza'adau', gul-zóa tsutsu. Gul-gác gdu ládxi'li', gúnteczli' xchinë' Xanru' le nóziczli' cutu runli' daduz xchinë' Xanru'.

Tu'nódzj quequë' böchi'gac ta'yadzjnë' bunách Corinto

16 Na'a, ca nac qui dumí na' unódzjli' le gaclen böchi'ru' ta'yejlä'ë Cristo nacu'ë Jerusalén, gul-gún na'a ca na' gna bé'ida' yugu' cö' bunách queë' Cristo, nacua' luyú Galacia. ²Yugu' dza domingo, tu tuli' ral-la' cu'li' quizi lati' dumí, tsca na' Dios runnë' queëli'. Gul-gún chi'i lei, cui gun bayúdx bi utubli' cati' gdxina' ga zoali'. ³Cati' ni' gdxina' ga zoali', gsöla'a Jerusalén nup na' ucua'li' lbi'ili'. Uzuja' lu guich le gun ga lac bë'quë', ati' lu'ë dumí na' unódzjli'. ⁴Chqui' ral-la' tsija' ca' neda', tsjáclenë' neda'.

Le rë'nnë' gunë' Pablo

⁵Guida' ga zoali' cati' udx tóda' yugu' yödz luyú Macedonia, le run bayúdx tóda' yugu' yödz na'. ⁶Ráquida' ugá'nle-na' lbi'ili' tu chi'i o nazx ca' uga'na' ni' yugu' beo' ziaq. Ni'r huac gáclenli' neda', ugu'li' neda' nöz gátitëz ga ral-la' tsija'. ⁷Cati' guida' duyúa' lbi'ili' cutu rë'nda' tódza' ni'. Runa' löz sóale-na' lbi'ili' xtsey, chqui' gunnë' neda' latj

Xanru'. ⁸Uga'na' ni lu yödz Éfeso ga gdxinr dza Pentecostés ⁹le dë latj ni guna' tu dxin zxön queë' Xanru', zal-la' zian nup ta'dá'baga' neda'.

¹⁰Chqui' gdxinbi' ga zoali' bi'i Timoteo, gul-güi' ládxi'li'-bi', cui ubi ugu'li'bi' tsal ni' sóalenbi' lbi'ili', le runbi' xchinë' Xanru' ca na' runa' xchinë' neda'.

¹¹Qui lë ni na', nutu nu ral-la' uzóla lëbi' tsal'. Gul-gaclen-bi', ugu'li'-bi' nöz gdu tsáhui'dau', quië udxinbi' ga ni zoa' neda', le rbóza'-bi' lëbi' lenca' bóchi'ru' túnlenë'-bi' tsaxón dxin.

¹²Ca nac queë' böchi'ru' Apolos, sxzöni gúta'yua' lahuë' tsijë' tsajyúë' lbi'ili' tsaxón len yugu' böchi'ru'. Cutu rë'nnë' tsijë' na'a. Guidë' cati' sáqui'në'.

Didza' ru'ë Pablo ga ruúdx

¹³Gul-spán ládxi'li' len gul-gác tsutsu ca réjlä'li'-në' Cristo. Gul-gác rugu ladxi' len gul-típ ládxi'li'. ¹⁴Len yöl-la' nadxi'i gul-gún bíti'tëz bi gunli'.

¹⁵Na'a, böchi' lza'adau', chnóziczli' ca nac queë' Estéfanos lenca' quegac di'a dza queë'. Nacgac nup gulazú laugac ta'yejlä' Cristo ladj bunách nacua' luyú Acaya. Guludód cuinquë' bönni' ni quië lunë' xchingac bunách queë' Dios. ¹⁶Rá-ta'yua' lauli', böchi' lza'adau', gunli' ba la'n nup nacgac ca böchi'ru' na', lenca' ca nacgac nup tunlen lequë' tsaxón dxin len taclen lequë'. ¹⁷Rudzijda' le guladxinë' ga zoa' Estéfanos, len Fortunato, len Acaico, le gláclenë' neda' uláz queëli'. ¹⁸Guluhuí' zxönë' neda' ca na' guluhuí' zxönë' ca' lbi'ili'. Gul-gún ba la'n bunách cni.

¹⁹Tu'gáp Dios lbi'ili' yugu' cö' bunách queë' Dios luyú Asia ni. Tu'gapë' Dios lbi'ili' Aquilo len Priscila lenca' nup tu'dúb queë' Dios ga nac lu yu'u lidxquë'. ²⁰Tu'gapë' Dios lbi'ili' yúgu'të böchi'ru' ni. Gul-gáp Dios tuli' yetuli', unída'li' lza'li'.

²¹ Neda', Pablo, na' cuincza' ruzuja' lu guich lè ni, rnia': Rugapa' Dios lbi'ili'.

²² Nu cunadxí'i Xanru' Jesucristo, chn-abía dö' nu na'.

Gda Xanru'.

²³ Rnabda'-në' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli'. ²⁴ Nadxi'ida' yúgu'tëli' le nacru' tuz len Xanru' Jesucristo. Ca' gac.

DIDZA' BURÓP BSÖLĚĚ PABLO YÖDZ CORINTO

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Corinto

1 Neda', Pablo, naca' gbaz queë' Jesucristo le rë'nnë' cni Dios. Run-bi' neda' tsaxón bi'i böchi'ru' Timoteo. Rugapa' Dios lbi'ili', rudubli' queë' Dios lu yödZ Corinto, len yúgu'tëli' náquili' quizi queë' Dios luyú Acaya. ²Rnabda'-në' Xuzru' Dios len Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li'.

Yugu' le gzxaca' gdi'ë Pablo

³Yöl-la' ba Dios, Xuzë' Xanru' Jesucristo, le naquë' Xuzru', ruhuechi' ladxë'ë rë'u, len naquë' ca' Dios, ruhuí' zxon'teczë' rë'u. ⁴Ruhuí' zxonë' rë'u Dios cati' rac bíti'tëz bi rac queëru', quië gac hui' zxonru' ca' nup bi rac quegac. Ruhuí' zxonru' lequë' ca na' ruhuí' zxonë' rë'u Dios.

⁵Tsca ta'yán le rzaca' rguí'ru', ca na' gzxaca' gdi'ë Cristo, lëzca' cni ta'yán le tu'hui' zxon rë'u, le nacru' tuz len Cristo. ⁶Qui lë ni na', chqui' bi rzaca' rguí'tu', rac cni queëtu' quië gac hui' zxon-tu' lbi'ili' len guntu' ga ulali'. Chqui' Dios ruhuí' zxonë' netu', rac cni quië gac hui' zxon-tu' lbi'ili', ati' lu yöl-la' rböz zxon ladxí' queëli', gac gua' glenli' yugu' le saca' qui'li', ca na' rac ca' queëtu'. ⁷Ruzxoní ládxi'tu'-në' Dios gúnteczë' ga gac dxi'a queëli', le nózitu' ca na' rzaca' rguí'li' tsaxón len netu', lëzca' cni ruzi'li' xbey tsaxón len netu' le ruhuí' zxonë' rë'u Dios.

⁸Ré'nitú' gnózili', böchi' lza'adau', ca nac le zian le glac queëtu' luyú Asia. Gdödti bë'i lë na' guc queëtu', guc zítër ca le guc gua' glentu'. Ca' guc, cutur bentu' löz soatu' gbantu'.

⁹Gúquitu' guc queëtu' ca rac quequë' bönni' chnarugu quequë' latië'. Guc cni queëtu' cui uzxoní ládxi'tu' la' cuinztu', san uzxoní ládxi'tu'-në' Dios, Nu ruspán nup chnatgac. ¹⁰Dios buslé' netu' lu lë na' ben ga gzoa banádx gattu', ati' ruslé' netu' yugu' dza. Runtu' löz uslé' netu' Lë' cni leyúbl ¹¹chqui' gácenli' netu', ulidzli'-në' Dios gnábili'-në' gácenë' netu'. Dios gunë' ca na' gnábili'-në' tsaxón len bunách zian, uzá' ladxë'ë queëtu', ati' la'ná xclenë' Dios uláz queëtu'.

Rguíxjö'ë Pablo bizx quië rdzeynë' gdxinë' Corinto

¹²Lë ni le run ga rudzítu'. Bö' nac-cztu' ruluí' netu', len yöl-la' ba'a ladxí' queëtu' len gdu ládxi'tu' runtu' bi runtu' yödZlyú ni, len cni bentu' ca' ga ni' zoali'. Cni bentu', le guclen netu' le buzá' ladxë'ë queëtu' Dios, len clëg len yöl-la' rejni' queëztu' bentu' cni. ¹³Ruzujtu' queëli' lu guich tuz le gac ulabli' len le gac tséjni'li'. Rac ladxá'a tséjni'li' gdu ¹⁴lë na' réjni'li' lati'. Ni'r cati' gdxin dza huödë' Xanru' Jesucristo, gac gunli' netu' zxon ca na' netu' guntu' lbi'ili' zxon.

¹⁵⁻¹⁶Le bena' löz lë ni, gza' ladxá'a guida' ga zoali' zi'al cati' gdöda' luyú Macedonia, ati' guida' ga zoali' leyúbl cati' uzá'a ni quië uzi'li' xba' chop lzu. Töd ni' huac gácenli' neda' ugu'li' neda' nöz tsija' luyú Judea. Cni gu'nda' guna'. ¹⁷¿Naru' ráquitsali' gzxí' yë'a le butzá'a ca guna'? ¿Naru' ráquitsali' lu yöl-la' bunáchz quia' runa' le rdxinx icja', len bë'za' ca' didza' cati' gnia': Cni guna'? ¹⁸Ni'a queë' Xanru' Dios, Nu run gdu'të ca rna xtídzë'ë, cutu bë'za' ca' didza' cati' bé'lëna' lbi'ili' xtídzë'ë Dios. ¹⁹Jesucristo, Zxi'në' Dios, Nu na' bentu' lban qui ga zoali', neda' len Silvano len Timoteo, cutu rui'zë' ca' didza'. Lë' ru'ë didza' gdu'të li. ²⁰Cristocz runë' ga nac gdu'të löz yúgu'të le gzxí' lu në'ë Dios, ati' ni'a queë' Lë' gac gnaru': "Ca' gac", quië gac

queë' Dios yöl-la' ba. ²¹Dioscz runë' ga runtu' löz tsaxxón len lbi'ili' náquiru' queë' Cristo, len budödë' lu na'tu' dxin queë' runtu'. ²²Bennë' queëru' le nac bë' náquiru' queë', bchizië' icj ládxi'dau'ru' Dios Bô' La'y, Nu nac queëru' le run ga nac löz yúgu'të le gunnë' queëru' Dios.

²³Ni'a queë' Xanru' Dios, Nu nözi le rza' ladx'a'a, ru'a didza' gdu'të li. Nözcznë' Lë' cutu bida' ga zoali' lu yödz Corinto, cui gun bayúdx guna' ga huí'nili'. ²⁴Cutu ré'nitu' gna bé'itu' lbi'ili' ca réjlë'li' Cristo, le chnacli' tsutsu ca réjlë'li' Lë'. Ré'nitu' guntu' le gun ga udziji ládxi'li'.

2 Qui lë ni na' bë' ladx'a'a cu guidtea' queëli' leyúbl, cui guna' ga huí'nili'. ²Chqui' guna' neda' ga huí'nili', ¿nuzxa caz gun ga udzija' neda'? ¿Naru' guntsa' ga hui'ni nu ral-la' gun ga udzija' neda'? ³Qui lë ni na' buzuja' queëli' lu guich zi'al. Cutu gu'nda' guida' ga zoali', cui gunli' ga hui'nda', le ral-la' gunli' lbi'iczi' ga udzija' neda'. Le ruzxöni ladx'a'a lbi'ili', nözda' udz'ijili' yúgu'tëli' chqui' udzija' neda'. ⁴Cati' ni' buzuja' queëli' lu guich lë na', gsëbit-squi ladx'a'a, len buí'nitsqui ladx'a'a ga bdxintë grödx'a'. Buzuja' cni lu guich, clëg quië guna' ga huí'nili' san quië gnözili' ca nadx'i'tsquida' lbi'ili'.

Ral-la' unít lauru' nu rua' dö'

⁵Chqui' zoë' ni' bönni' na' bushui'n-në' rë'u, clëg neda'z bushui'nnë', san yúgu'tëli' lbi'ili' bushui'nnë' lati'. Rnia': Lati', cui töd bë'i gchugu bë'a queë' bönni' na'. ⁶Tscati' gaz zxguia' chbenli' queë' bönni' na' yelati'z cunuhuóatëli'. ⁷Na'a, ral-la' unít lauli' bönni' na' len utipli' ladxë'ë, cui töd bë'i hui'nnë' len cui gac tsaz chop ladxë'ë. ⁸Qui lë ni na' ráta'yua' lauli' gunli' le gac bë' nadx'i'ili'-në' gdu ládxi'li'. ⁹Qui lë ni na' ca' buzuja' queëli' lu guich lë na'. Gu'nda' si' bë'a lbi'ili' quië gnözda' chqui'

rúnteczli' ca rna xtidza'a. ¹⁰Cati' nu runít lauli' lbi'ili', neda' ca' runít lahua' nu na'. Cati' nu runít lahua', chqui' bi ben nu na' runít lahua', runa' cni uláz queë' Cristo quië gac bi uzi'li' xbey. ¹¹Cni runa', cui saqui' Satanás tu' xöhui' uxíj rë'u, le chnóziru' yugu' le rë'ni gun queëru'.

Grö'ë baguí'i Pablo lu yödz Troas

¹²Cati' bdxina' lu yödz Troas quië guna' lban qui didza' dxi'a queë' Cristo, benntsquë' neda' latj Xanru' guna' lban ni'. ¹³Zal-la' guc cni, grö'a baguí'i le cutu yaxxaca'a-bi' ni' bi'i bóchi'ru' Tito. Qui lë ni na' buzá'lëna' bunách ni', giya' luyú Macedonia.

Gdél-li'ru' le zóalenë' rë'u Cristo

¹⁴Xclenë' Dios, rché'teczë' rë'u ca tu le nac bë' bdél-li'në' Cristo yöl-la' ruslá queëru'. Dios rugunë' dxin rë'u quië rulu'ë lahui ca gac lumbë' Cristo bunách. Le nacru' nac ca tu le rla' zxix, le rguis gátitëz. ¹⁵Nacru' ca tu nör rla' zxix, le ruzégui'ë Cristo lahuë' Dios, len le rguisü'ë laugac nup nulagac len nup nanitgac. ¹⁶Laugac nup na' nanitgac nacru' ca tu le rla' zgut le nac bë' latië', san laugac nup na' nulagac nacru' ca tu le rla' zxix le nac bë' gbánteczru'. ¿Nuzxa caz nac lsaca' gun cni? ¹⁷Cutu runtu' ca tun zian bunách tu'gún dxin xtidzë'ë Dios ca tu le tuti' len ta'u bunách, san le nasölë'ë netu' Dios, gdu ládxi'tu' rui'tu' didza' lahuë' Lë' le nactu' tuz len Cristo.

Ca nac didza' ruún rë'u tuz len Dios

3 ¿Naru' ráquitsali' run ba zxön cuin-tu' cati' rui'tu' cni didza'? ¿Naru' runtsa bayúdx ului'itu' lbi'ili' guich le rulu' le nactu'? ¿Naru' ral-la' gnábitu' lbi'ili' gunnli' queëtu' tu guich cni, ca na' tun la'gac bunách? ²Lbi'iczi'li' nacli' ca tu guich le rulu' le nactu', le nayúj lu icj ládxi'dau'tu', ati' yúgu'të bunách

gac luláb lei len luúnbë' lei. ³Le nacli' nalá' lahui ca tu guich nuzujë' Cristo, le bsölë'ë lu na'tu'. Cutu nayúj tu lu guich, san Bò' La'y queë' Dios ban nuzujë' lei, clëg tu lu guiöj blag, san lu icj ládxi'-dau'li' nuzujë'.

⁴Rui'tu' cni didza' le ruzxöni ládxi'tu'-në' Dios le zóalenë' netu' Cristo. ⁵Cutu ráquitu' bi gac guntu' racz queëtu', san Dios runnë' queëtu' yöl-la' huac bi guntu'. ⁶Dioscz bennë' queëtu' yöl-la' huac guntu' xchinë' lu didza' cub na' ruún rë'u tuz len Dios. Didza' ni cutu nac tu zxba nayúj lu guich, san nac tu le rusëdnë' rë'u Dios Bò' La'y. Zxba na' nayúj lu guichz rchugu queëru' gatra', san Dios Bò' La'y nabániru'.

⁷Yugu' zxba queë' nayujgac lu guich, Dios buzujë' yugu' lu guiöj blag, ati' bulu'ë lahui yöl-la' yení' queë' cati' budödë' lei lu në'ë Moisés. Zal-la' gdöd qui, gyëptër yös yení' lahuë' Moisés. Cni guc, cutu guc luyú lahuë' Moisés bunách Israel. Chqui' jaytság zxba na' yöl-la' yení' cni, ati' zxba na' rchugu quegac bunách lat, ⁸sxzónitër ca' ral-la' gac yöl-la' yení' dzag yugu' le runë' Dios Bò' La'y. ⁹Gzoa tu yöl-la' yení' jaytság lë na' ben ga narugu quegac bunách lat. Sxzónitër nac yöl-la' yení' qui lë na' run ga rnë' Dios nacgac tsahui' bunách. ¹⁰Le nactër lsaca' yöl-la' yení' nalá' lahui na'a, cuidi'z nagá'n yöl-la' yení' na' bla' lahui cati' Dios bunödzejë' quegac bunách zxba queë'. ¹¹Chqui' gzoa yöl-la' yení' qui lë na' gzoa tu chi'idau'z, zxöntër nac yöl-la' yení' qui lë ni soa tsalzú.

¹²Le zoa queëru' lë ni runru' löz, rui'-tu' didza' lu yöl-la' rugu ládxi' queëtu'. ¹³Cutu runtu' ca benë' Moisés, bucachi' lahuë' len tu lári'dau', cui luyú bunách Israel yöl-la' yení' na' zeaj rnit. ¹⁴Gulachúl gulanitië' bönni' ni'. Ga rdxintë na'a dza cati' tu'labë' guich qui didza' gul na' ruún bunách tuz len Dios, nac

quequë' tsca nagá'n la' leyz lári'dau' na' lauquë', lë na' gac ugúë' tuzë' Cristo. ¹⁵Ga rdxintë na'a dza, cati' tu'labë' guich ga na' nayúj didza' queë' Moisés, zxoá ca tu lári'dau' yöj lauquë' le run ga nachúl nanitquë'. ¹⁶Cati' nu ruhuöác queë' Xanru', rdua lë na' run ga nachúl nanít nu na'. ¹⁷Cati' ni rnatu': "Xanru'", rui'tu' didza' queë' Dios Bò' La'y. Ga zoë' Bò' La'y queë' Xanru', ni' zoacz yöl-la' nadzán. ¹⁸Yúgu'tëru' rë'u cutu bi nuséyj lauru', san nacru' ca tu guía dxili ga nalá' yöl-la' yení' qui lahuë' Xanru', ati' yöl-la' yení' na' queë' Xanru', Nu nac Bò' La'y, rutsá' rë'u, len run ga zeaj racr-ru' ca naquë' Cristocz, len rata'r queëru' yöl-la' yení' queë'.

4 Dios buechi' ladxë'ë netu' len budödë' lu na'tu' dxin ni runtu', len qui lë ni na' cutu rac chop ládxi'tu'. ²Chbuca'ntu' yugu' le tun bagachí'z bunách len le tun ga rutui'ru'. Nutu nu rzi' yé'itu', len cutu rutsa'tu' xtídzë'ë Dios. Le rui'tu' didza' qui le nac gdtë' li, rui' ládxi'tu' guntu' le láquibe'i yúgu'të bunách nac dxi'a lahuë' Dios. ³Chqui' zoa nu curejni'i didza' dxi'a runtu' Ina' lau qui, nacgacz nup nachúl nanitgac cutu ta'yejni'i lei. ⁴Cutu ta'yejllë' bunách na', le ben ga nac cni tu' xöhui', nu nun cuini ca dios, len rna be'i bunách dza ni zoaru' na'a, le ben ga nachúl nanitgac, cui la'le'i yení' qui didza' dxi'a ca nac yöl-la' yení' queë' Cristo, Nu na' rna' gdu ca naquë' Dioscz. ⁵Cutu runtu' Iban qui la' cuinztu', san runtu' Iban queë' Jesucristo, rguíxjö'tu' naquë' Xanru', ati' netu' ni nactu' huen dxin queëli' le nadxi'itu'-në' Jesús. ⁶Dios, Nu ben ga buzení' yení' ga ni' guc chul, naquë' Nu rgu'u yení' icj ládxi'dau'ru', le ruzejni'i rë'u quië gúnbë'ru' yöl-la' yení' queë' Dios, lë na' ruzení' lahuë' Jesucristo.

Le réjlè'ru' Dios runru' ca rè'nnè' Lè'

⁷Yöl-la' tsahui' ni yu'u icj ládxi'-dau'ru' rè'u, nacru' ca yusu' náquicni yu, quiè gac bè' naqui queè' Dios yöl-la' huac xzön na' len clèg queèzru'.

⁸Tu'saca' zi' netu' bunách san cutu rudú ládxi'tu'.

Rö'tu' baguí'i san cutu rac chop ládxi'tu'.

⁹Ta'bía ladxí' netu' bunách san cutu rubíj ladxé'è netu' Dios.

Ta'zé'itsqui netu' yu, san cutu tu'snít lau netu'.

¹⁰Lu gdu ca nayá' nabintu' ráttecztu' tsaxón len Jesús, san rac bè' lu gdu ca nayá' nabintu' nabánitu' Lè'. ¹¹Tsal ni zoatu' nabantu', zoatecz banádx gattu' le náquitu' queè' Jesús quiè gac bè' nabánitu' Lè' lu gdu ca nayá' nabintu' le rnit. ¹²Cni nac, zoa banádx queètu' gattu', san ni'a qui lè ni rata' queèli' yöl-la' na'bán.

¹³Nayúj lu guich la'y, rna: “Gyéjlè'a Dios, ati' qui lè ni na' bè'a didza'.” Lèz-ca' cni rac queètu', réjlè'tu' Dios, len qui lè ni na' rui'tu' didza'. ¹⁴Nózi'tu' ca gunè' Dios, Nu buspán Xanru' Jesús, uspanè' ca' netu' tsaxón len Jesús len uschinè' netu' tsaxón len lbi'ili' lahuè' Lè'. ¹⁵Rac cni yúgu'tè lè ni quiè gac bi uzi'li' xbey, ati' chqui' la'del-li' zianr ca' bunách le ruzá' ladxé'è queèru' Dios, la'né': “Xclenè' Dios”, ati' gac queè' Dios yöl-la' ba.

¹⁶Qui lè ni na', cutu rac chop ládxi-i'tu'. Zal-la' rnit gdu ca nayá' nabintu', yúgu'tè dza rucubè' Dios le nactu' lu icj ládxi'dau'tu'. ¹⁷Le cuidi'z zaca' rgui'ru' ni tu chi'idau'z run ga gata' queèru' le uzi'tscaru' xbey le soa tsalzú len le nactèr lsaca' ca gac gúnbè'ru'. ¹⁸Cutu rui' ládxi-i'ru' le rlé'iru' luyú ni, san le curlé'iru' rui' ládxi'ru'. Lè na' rlé'iru', tu chi'idau'z zoa, san le curlé'iru' soa tsalzú.

5 Nóziru' cati' nit gdu ca nayá' nabinru', le nac ca tu yu'u lári'dau' yödz-

lyú ni, Dios chnupé'è queèru' tu le cub, le nac ca tu yu'u zoa tsaz ni' yehua' yubá, lè na' nunczè' Lè'. ²Qui lè ni na' rnè ládxi'ru' le ré'niru' tsazru' le cub ni', lè na' nac ca tu lidxru' ni' yehua' yubá. ³Tsazru' le cub ni' ca na' rácuru' tu lari', cui soaru' ga cuzóa gdu ca nayá' nabinru'. ⁴Tsal ni zoaru' lu gdu ca nayá' nabinru', le nac ca tu yu'u lári'dau', rnè ládxi'ru' lu yöl-la' rsébi ladxí' queèru'. Cutu runru' cni le ré'niru' uca'nru' gdu ca nayá' nabinru', san ré'niru' tsazru' tsaz le cub ni'. Cni gac, uca'nru' gdu ca nayá' nabinru' le rnit, ati' tsazru' lu yöl-la' na'bán gdu. ⁵Dios chnupé'è queèru' yúgu'tè lè ni, ati' bchiziè' rè'u Dios Bò' La'y, Nu nac queèru' le nac bè' nac löz si'ru' lè na' nupé'è queèru'.

⁶Qui lè ni na' nadíp ládxi'ru'. Tsal ni yu'uru' lu gdu ca nayá' nabinru', nóziru' zoaru' zi'tu' ga zoa lidxé' Xanru'. ⁷Runru' ca runru' le réjlè'ru'-nè' Dios, len clèg le zoa bi rlé'iru'. ⁸Le runru' löz lè ni, ré'niru' uca'nru' gdu ca nayá' nabinru' ni quiè tsajsóalenru'-nè' Xanru'. ⁹Qui lè ni na' rui' ládxi'ru' gunru' le rdzag ladxé'è Xanru', chqui' uga'nru' lu gdu ca nayá' nabinru' ni, o chqui' tsajsóalenru'-nè' Xanru' ni'. ¹⁰Cni runru' le run bayúdx gdxinru' yúgu'tèru' lahuè' Cristo ga ni' rò'è rbequi xbeyné'. Ni'r ubi'è qui queèru' tsa nac le benru' tsal ni yu'uru' lu gdu ca nayá' nabinru', chqui' benru' le nac dxi'a o le cunác dxi'a.

Le ruún rè'u tuz len Dios

¹¹Qui lè ni na', le rádxitu'-nè' Dios, rui' ládxi'tu' uzéjni'tu' bunách. Nöcznè' Dios ca nac le yu'u icj ládxi'dau'tu', ati' ruzxöni ladxa'a nózili' dxi'a ca' lbi'ili' lè na' yu'u icj ládxi'dau'tu'. ¹²Cutu rubíj cuintu' dxi'a lauli', san ré'nitu' gata' queèli' latj gunli' netu' ba la'n, quiè gac ubi'ili' didza', bi guièli' bönni' tun ba xzön cuinquè' ca na' tu'luí'z lahui cuin-

quë' len clëg ca nacquë' lu icj lãdx-i'dau'quë'. ¹³ Chqui' nachixi icjtu', nac quië gac yöl-la' ba queë' Dios, len chqui' cutu nachixi icjtu', nac quië gac bi uz-i'li' xbey. ¹⁴ Run bayúdx bi guntu' le nadxi'inë' rë'u Cristo, le nóziru' tuz Nu gut uláz quegac yúgu'të bunách, len qui lë ni na' nac quegac yúgu'të bunách tsca nátlengac Lë' tsaxón. ¹⁵ Lë' gutië' uláz quegac yúgu'të bunách quië cutur bi lunë' bönni' nabanquë' le naqui quégaczé', san le naqui qui Nu na' gut uláz quequë' len bubán lu yöl-la' gut. ¹⁶ Qui lë ni na', cutur gúnbë'tu' bunách tsca nac le tu'luí'z lahui, len zal-la' cniz bën'bë'tu'-në' Cristo, cutu nún'bë'tu'-në' cni na'a. ¹⁷ Chqui' nuhuóac tuz len Cristo nútí'tëz bunách, chnac bunách cub nu na'. Chgdöd qui le glac zi'al, ati' chnucubgac yúgu'të.

¹⁸ Yúgu'të lë ni nunë' Dios, Nu bun rë'u tuz len Lë' lu nëë' Cristo, ati' budödë' lu na'tu' guntu' lban ca gac luhuóac tuz len Lë' yúgu'të bunách. ¹⁹ Lban runtu' rna cni: "Dios gzóalenë' Cristo, benë' ga gac luhuóac tuz len Lë' bunách yödzlyú ni, len cutu rajneynë' dul-la' gulabaga'." Budödë' lu na'tu' didza' dxi'a ni, ca gac luhuóac tuz len Dios bunách. ²⁰ Na'a, nactu' gbaz queë' Cristo, len rac na'a ca Dioscz rá-ta'yuë' lauli' lu rú'atu' netu'. Qui lë ni na' ráta'yutu' lauli' uláz queë' Cristo, gul-huóac tuz len Dios. ²¹ Cristo cutu bi dul-la' benë', san Dios budödë' Lë' ca bönni' dul-la' uláz queëru' quië gata' latj queëru' gacru' tsahui' ca naquë' Dioscz le nacru' tuz len Cristo.

6 Le runtu' dxin tsaxón len Dios, rá-ta'yutu' lauli', rnatu': Cutu udödlí' ca'z le ruzá' ladxë'ë queëli' Dios. ² Nayúj lu guich la'y ca gnë' Dios, rna: Tu dza buzá' ladxa'a quiu', byönda' li' Ati' dza bena' ga gac uláu', gúclena' li'. Gul-yutsca'. Na'a nac dza ruzá' ladxë'ë queëru'. Na'a nac dza gac ularu'.

³ Cutu ré'nitu' bi guntu' le gun ga nu gchixi gnigui, cui soa nu ucá'n ca'z dxin ni runtu'. ⁴ Ni'a qui bíti'tëz bi runtu', rui' lãdxi'tu' gac bë' nactu' huen dxin queë' Dios. Qui lë ni na', len yöl-la' rböz zxön ladxi' rua' rlentú' yugu' le rzaca' rgui'tu', len yugu' le ryadzj queëtu' len le tun ga rö'tu' baguí'i. ⁵ Cni bentu' zal-la' gulazé'itsqui netu' yu bunách len gulagu'ë netu' lidx guia, len gulabía nidië' netu'. Gdöd bë'i bentu' dxin, cutu guta' queëtu' latj gastu' o bi gágutu'. ⁶ Bë' lãdxi'tu' gac bë' nactu' huen dxin queë' Dios. Guc bë' lë ni

Le nactu' ba'a ladxi',

Len le naptu' yöl-la' rejni'i,

Len le rböztu' zxön ladxi',

Len le nactu' dxi'i ladxi',

Len le zóalenë' netu' Dios Bö' La'y,

Len le nac gdu ca nadxi'itu' lza'tu'.

⁷ Rui'tu' didza' gdutë li ati' zoalen netu' yöl-la' huac queë' Dios. Le nac tsahui' nac ca tu le rneytu' lu gdil-l, lenca' le run chi'i netu' lu gdil-l na'.

⁸ Nacuá' nup tun netu' ba la'n,

Lenca' nup tu'zóa netu' tsla'l.

Nacuá' nup tu'lídz ditj netu',

Lenca' nup tu'lídz tsahui' netu'.

Zal-la' ta'ná bunách rzi' yë'tu',

Rui'tu' didza' gdutë li.

⁹ Zal-la' nacuá' bunách cunún'bë'gac netu',

Nacuá' ca' nup nún'bë'gac netu'.

Rdatu' ga zoa banádx gattu',

San ni zoatu' nabantu'.

Tunë' netu' zxguia',

San cutu tu'döddë' netu'.

¹⁰ Tu'shui'ni netu',

San rudz'jitecztu'.

Nactu' bönni' yechi',

San runtu' ga rata' quegac bunách zian yöl-la' tsahui' gdu.

Zal-la' cutu bi dë queëtu',

Naqui queëtu' yúgu'të le dë.

¹¹ Gdu lãdxi'tu' ruí'lentú' lbi'ili' didza', böchi' lza'adau', zoali' Corinto.

Bului'itu' lbi'ili' gdu ca rui' ládxi'tu' lbi'ili'. ¹²Chqui' cutu nacru' tuz cutu nac le curuí' ládxi'tu' lbi'ili', san lbi'iczli' cutu rui' ládxi'li' netu'. ¹³Na'a, ru'lena' lbi'ili' didza' ca runë' bönni' ru'lenë'-bi' didza' zxi'në', rnia': Gul-bí'i queëtu' ca rúnlentu' lbi'ili'. Gul-güí' ladxi' netu'.

Nacru' ca tu gdau' ga yu'ë Dios ban

¹⁴Cutu gacli' tuz len bunách cuta'yejlë'.

¿Nacxcz gac lac tuz le nac tsahui' len le cunác tsahui'?

¿Nacxcz gac lac tuz le nac chul len le nac yení'?

¹⁵¿Nacxcz gac lacquë' tuz Cristo len Sa-tanás, tu' xöhui'?

¿Nacxcz gac lacquë' tuz bönni' rejlë'ë Cristo len bönni' curejlë'ë?

¹⁶¿Nacxcz gac lac tuz gdau' queë' Dios len bdau' guiöj bdau' yag?

Lbi'iczli' nacli' ca tu gdau' ga yu'ë Dios ban. Ca nac lë ni, Dioscz gnë':

Sóalena' lequë' len tálena' lequë'.

Gaca' Dios quequë',

Ati' lequë' lacquë' bunách quia'.

¹⁷Qui lë ni na', gnë' ca' cni:

Gul-rúj ladjquë', len gul-la'alén lequë'.

Rnë' Xanru': "Cutu gútsa'li' le cunác,

Ati' si' lu na'a lbi'ili'.

¹⁸Neda' gaca' xuzczli',

Ati' lbi'ili' gacli' zxi'na', bönni' len ngul."

Cni rnë' Xanru', napczë' gdu'të yöl-la' huac.

7 Yugu' lë ni gzxi' lu në'ë Dios náquigac queëru', böchi' lza'adau'. Qui lë ni na' ral-la' un cuinru' dxi'a, ubi-ajru' yúgu'të le rucá'n ca'z gdu ca nayá' nabinru' len bö' nacczru'. Lu yöl-la' radxi queëru' Dios ral-la' gáquiru' quizi queë' Lë'.

Ca gulubí'i ládxi'gac nup ta'yejlë' Cristo

²Gul-sí' lu na'li' netu'. Nutu nu bi-a'tu' dö' qui, nu dzag lbi'ili'. Nutu nu bentu' ga gchixi gnigui. Nutu nu gzxi' yé'itu'. ³Ru'a cni didza', clëg quië us-paga'a lbi'ili' zxguia', san nac ca na' chgnia' zi'al, rnia': Zoa' sina' gbánlena' lbi'ili' o gátlena' lbi'ili' le rui' ladxa'a lbi'ili'. ⁴Ruzxónitsca ladxa'a lbi'ili' len runtsca' lbi'ili' zxön. Zal-la' zian le rzaca' rgui'tu', nadiptsca ladxa'a len rudzjít-squi ladxa'a.

⁵Cati' bdxintu' luyú Macedonia, ga rdxintë na'a dza, cutu rata' queëtu' latj uzi' ládxi'tu', san le zian le rac queëtu'. Ta'dil-len netu' bunách, ati' lu icj ládxi'-dau'tu' yu'ugac le tun ga rádxitu'. ⁶Ni'r Dios, Nu rutíp ladxi' nu chzoa gac chop ladxi', butipë' ládxi'tu' cati' budxinbi' queëtu' bi'i Tito. ⁷Cutu gucz le budxinbi' queëtu', san le gdíxjöi'bi' ca' netu' ca na' butipli' ládxi'bi' lbi'ili'. Gdíxjöi'bi' netu' ca na' ré'nitsquili' ulé'ili' neda', len ca na' ruhuí'nili' ni'a qui lë na' guc ni', lenca' ca rui' ládxi'li' neda'. Yúgu'të lë ni ben ga rudziji ladxa'a.

⁸Zal-la' ben ga buí'nili' le buzuja' queëli' lu guich zi'al, cutu ruhui'nda' na'a. Zi'al bui'nda' cati' gúquibe'ida' ben ga buí'nili' lbi'ili' tu chi'idau', ⁹san na'a rudzija'da', clëg le buí'nili', san le ben ga bubí'i ládxi'li' yöl-la' ruhui'ni queëli' na'. Dios bugunë' dxin yöl-la' ruhui'ni queëli', cui gchixi gnígüili' ni'a qui le bentu' netu'. ¹⁰Yöl-la' ruhui'ni na' rugunë' dxin Dios run ga nu ubí'i ladxi' quië ulá nu na', ati' qui lë ni na' cutu ral-la' huí'niru' qui, san yöl-la' ruhui'ni le nac qui yödzlyú ni run ga lat bunách. ¹¹Gul-yutsca' ca bugunë' dxin Dios yöl-la' ruhui'ni queëli' na'.

Ben ga rui' ládxi'li'-në' Dios.

Ben ga gú'nili' urujli' dxi'a.

Ben ga gleyli' nu na' ben dul-la'.

Ben ga rádxi'li-në' Dios.

Ben ga bè' ládxi'li' gunli' ca rna xtidzë'ë Dios.

Ben ga nadxi'ili'-në' Dios gdu ládxi'li'.

Ben ga gúnili' gunli' xzguia' nu na' ben dul-la'.

Benli' le nac bè' cutu bi dul-la' nabága'li' ni'a qui lë na' guc.

¹²Qui lë ni na', zal-la' buzuja' cni lu guich na', cutu guc ni'a qui nu na' ben dul-la', len clëg ni'a qui nu na' gzxaca' gdi'i, san quië gac bè' lahuë' Dios le nactë rui' ládxi'li' netu'. ¹³Lë ni butíp ládxi'tu'. Clëgz bdip ládxi'tu' san rudzjitsqui ládxi'tu' le rudzjibi' bi'i Tito ni'a qui le benli' lbi'ili', butipli' ládxi'bi'.

¹⁴Bena' lbi'ili' xzön laubi' Tito, ati' cutu benli' ga utui'da'. Bë'lentecztu' lbi'ili' didza' gdutë li, ati' lëzca' cni nac gdutë li didza' bë'lentu'-bi' Tito cati' bentu' lbi'ili' ba la'n. ¹⁵Zeaj racr gdu ca nadxi'ibi' lbi'ili' bi'i Tito cati' rajney-bi' ca na' benli' ca rna xtídzat'u', len ca na' benli'-bi' ba la'n lu yöl-la' radxi Dios queëli' len lu yöl-la' nöxj ladxi' queëli'.

¹⁶Rudzjitsquida' le gac uzxöni ladxa'a lbi'ili' gdu ladxa'a.

Ca ral-la' unödzej le dë qui, nu rejlä' Cristo

8 Na'a, böchi' lza'adau, ré'nitu' quíxjöi'tu' lbi'ili' ca nac le buzä' ladxë'ë Dios quegac yugu' cö' bunách queë' Cristo luyú Macedonia. ²Zal-la' szxöni gulazaca' gulagui'ë lu yugu' le gzxä' bè' lequë', szxönitër guludzijnë' len gdu ládxi'quë' gulunödzej' szxöni zal-la' nacque' bunách yechi'. ³Neda' runa' lna' lau quequë', gdu ládxi'quë' gulunödzej' yúgu'të tsa gulazáqui'në', len gulunödzejrë' tsa gulazáqui'në'. ⁴Bayúdx gulanabnë' netu' len szxöni gláta'yüë' lautu' güi'tu' lequë' latj tsaxón len netu' láclenë' bóchi'ru' ta'yejlä'ë Cristo. ⁵Glunrë' ca guqui

icjtu' lunë', le guludód cuinquë' zi'al lu në'ë Xanru' lenca' lu na'tu' netu', le nac le rdzag ladxë'ë Dios. ⁶Qui lë ni na' gnábitu'-bi' bi'i Tito udx gunbi' xchinbi' ga ni' zoali', utubbi' dumí runödzejli' lu yöl-la' dxi'i ladxi' queëli', ca na' gzu laubi' benbi' zi'al. ⁷Nacli' blau ca nac yúgu'të le runli', ca réjlë'li' Cristo, len ca réjni'li', len ca ruzéjni'li' bunách, len ca rui' ládxi'li' lza'li', lenca' ca nadxi'ili' netu'. Lëzca' cni ral-la' gacli' blau ca gáclenli' lza'li', lu yöl-la' dxi'i ladxi' queëli' bi unödzejli' quequë'.

⁸Cutu rna bé'ida' lbi'ili' gunli' cni. Ru'a didza' ca tun yela'gac bunách, tu'nödzej gdu ládxi'gac, quië guma' ga gunli' le gac bè' nac gdu ca nadxi'ili' lza'li'. ⁹Nózcizli' le buzä' ladxë'ë queëru' Xanru' Jesucristo. Blé'inë' yöl-la' tsahui' san quië gáclenë' lbi'ili' böaquë' yechi' quië gata' queëli' yöl-la' tsahui', le guquë' Lë' yechi'.

¹⁰Cni runi neda: Dxi'ar gac queëli' udx gunli' lë na' gzu lauli' runli' chguc tu iz. Gucli' blau, clëgz ca bunödzejli', san lëzca' ca gúnili' unödzejli'. ¹¹Na'a, gdu ládxi'li' gul-syúdx gunli' lë na' gzu lauli' runli', gdu ládxi'li' bunödzejli'. Gul-nödzej na'a tsa sáqui'li'. ¹²Chqui' ré'nili' bi unödzejli', Dios runë' ba la'n le runödzejli' tsa nac le dëz queëli'. Cutu rnabë' unödzejrli' tsa le dëz queëli'.

¹³Cutu rë'nda' guna' ga unödzejli' le gac len yezica' bunách ga gdxintë yadzj queëli'. ¹⁴Rë'nda' gac tuz ca dë queëli', len quequë'. Na'a szxöni dë queëli' le gac unödzejli' quië bi gata' quegac nup ni' ryadzj quequë'. Ni'r cati' bi yadzj queëli', lequë' huac bi lunödzej' queëli' quië cni gac tuz ca dë queëli' len quequë' yúgu'tëli'. ¹⁵Lëzca' cni nayúj lu guich la'y, rna: "Nu na' butúb szxöni, cutu bugá'n qui, ati' nu na' butúb lati'z, cutu byadzj qui."

**Ca runbi' Tito lenca'
nup dzaggac lëbi'**

¹⁶Xclenë' Dios, Lë' benë' ga rui' lãdx-i'bi' lbi'ili' bi'i Tito ca na' rui' lãdx-a'a lbi'ili' neda'. ¹⁷Clëgz runbi' ca rna xtidza'a bi gnabda'-bi', san le rui' lãdxi'czbi' lbi'ili', racz queëbi' gú'nibi' tsajyubi' lbi'ili'.

¹⁸Rsóla'tu'-në' tsaxón len lëbi' bóchi'ru' na' tun lë' ba la'n yúgu'të cö' bunách queë' Cristo, le runë' dxi'a dxin qui didza' dxi'a. ¹⁹Yetú ca', gulabó bönni' ni yugu' cö' bunách queë' Cristo quië tsëajlenë' tsaxón netu' gua'tu' lë na' runödzjli' quië gac yöl-la' ba queë' Xanru', len gac bë' ca' rui' lãdxi'ru' lza'ru' ta'yeylë'ë Cristo. ²⁰Cni gac, gunë' netu' tsaxón quië nutu nu bi gac gnë queëtu' ca rúnlentu' dumí na' runödzjli' szxöni, le gaclen bunách yechi'. ²¹Rui' lãdxi'tu' guntu' le nac dxi'a, clëgz lahuë' Xanru', san lëzca' laugac bunách.

²²Rsóla'tu'-në' ca' tsaxón len lequë' yetúë' bóchi'ru', zian lzu gzxi' bë'-tu' lë', ati' nac bë' rë'nnë' gáclenë' rë'u gdu lãdxë'ë. Yetú ca', le ruzxöni lãdxë'ë lbi'ili', ré'ntërnë' ca' gáclenë' rë'u lu dxin ni. ²³Chqui' nu bi gnab ca nacbi' bi'i Tito, nacbi' lza'a, rúnlenbi' neda' tsaxón dxin quië gáclentu' lbi'ili'. Chqui' nu bi gnab ca nacquë' yezíca'rë' bóchi'ru' na', nasóla'gac lequë' yugu' cö' bunách queë' Cristo, ati' tunë' ga gac queë' Cristo yöl-la' ba. ²⁴Gul-gún ga gac bë' nadxi'ili' lequë' quië láquibe'i runli' cni yugu' cö' bunách queë' Cristo, len la'nözi nac gdu'të li didza' dxi'a rui'tu' ca nac queëli'.

**Ca nac dumí rutubru'
le gaclen bóchi'ru'**

9Ca nac le runödzjli' quequë' bóchi'ru' ta'yeylë'ë Cristo, cutu run bayúdx uzuja' queëli' lu guich ni. ²Chnözda' ca ré'nili' gunli' lë ni, ati'

ru'a didza' laugac bunách ta'yeylë' Cristo luyú Macedonia ni ca nac le dxi'a runli'. Rguíxjöi'da' lequë' ca nac queëli', zoali' luyú Acaya, chguc tu iz chzoa gunli' lë ni, ati' le rui' lãdxi'li' gunli' lë ni, bdip lãdxi'gac yelati'z cuguluhuoatë bunách ni ta'yeylë' Cristo. ³Na'a, rsóla'a queëli' yugu' bóchi'ru' ni quië gac bë' nac gdu'të li didza' rui'tu' ca nac queëli', ati' nac ca na' chgnia' queëli', chzoa gunli' lë na' gaclen lza'ru'. ⁴Chqui' la'za'clen tsaxón neda' la'gac bunách Macedonia ta'yeylë' Cristo, ati' gac bë' cutu zuini gunli' lë na', ni'r utui'tu' le buzxöni lãdxi'tu' lbi'ili', ati' lbi'iczli' ca' ral-la' utui'li'. ⁵Qui lë ni na' gúquida' ral-la' gsóla'a yugu' bóchi'ru' ni la'dxín ga zoali' zi'al ca neda', ati' laclen lbi'ili' quië udx utubli' lë na' gzxi' lu na'li' unödzjli'. Cni gac, udx utubli' dumí na' zi'al ca gdxina', ati' gac bë' runödzjli' le ré'niczli' len clëg le rqui'itu' lbi'ili' bi unödzjli'.

⁶Gul-tsajnéy lë na' rna:

Nu raz ruzóa lati'z, lati'z ca' uzí'.

Nu raz ruzóa szxöni, szxöni ca' uzí'.

⁷Tu tuli' ral-la' unödzjli' tsca na' chnu-zoali' icj lãdxi'dau'li', len clëg lu yöl-la' ruhui'ni queëli' o le run bayúdx, le nadxi'inë' Dios nu runódzj gdu lãdxi'. ⁸Dios gac gunnë' queëli' szxónitër ca rquínili' quië gata' queëli' yúgu'të lë na' rquínili', ati' ugá'n queëli' quië gac gáclenli' nu bi ryadzj qui. ⁹Lëzca' cni nayúj lu guich la'y, rna:

Gdu lãdxë'ë bunödzjë' quegac bunách yechi'.

Nac bë'tecz yöl-la' dxi'i lãdxi' queë'.

¹⁰Dios, Nu runn queëru' bi gaz uzoaru', lenca' bi gui'gáguru', gunnë' ca' queëli' bi unödzjli', le nac ca lë na' nu raz ruzóa, len gunë' ca' ga la'yán le lapli' le nacgac le dxi'a runli'. ¹¹Dios gunë' ga gata'tër queëli' yöl-la' tsahui' quië gac unödzjli' szxöni. Cni gac, yugu' le unödzjli', lë na' quistu' uláz queëli', gun

ga la'ná bunách zian: “Xclenè Dios.”
¹²Lè na' runödzejli' le gaclen bóchi'ru',
 clègz güi' quequè' le ta'yadzjnè', san
 gun ga la'né' xclenè' Dios. ¹³Cati' gun-
 li' cni, la'gu'è Dios yöl-la' ba le gac bè'
 runli' ca rna didza' dxi'a queè' Cristo
 ca na' rnalì' runli'. La'gu'è Lè' yöl-la'
 ba ca', le nacli' dxi'i ladxi', runödzejli'
 quequè' lenca' quegac yezica' bunách.
¹⁴Lulidzè' Dios la'nabnè' Lè' gáclenè'
 lbi'ili' le nadxi'icnè' lbi'ili' ni'a qui le
 buza'tsca ladxè'è queèli' Dios. ¹⁵Xclenè'
 Dios, bennè' queèru' tu le nactèr lsaca'.

Yöl-la' uná bè' dè lu nē'è Pablo

10 Ta'ná bunách naca' nöj ladxi'
 cati' zóalena' lbi'ili', san cati' zoa'
 zi'tu' ga zoali' rsidxtsquida' lbi'ili' ca
 ruzuja' lu guich. Le naquè' nöj ladxi' len
 dxi'i ladxi' Cristo, neda', Pablo, ráta'yua'
 lauli' ²cui gunli' ga gun bayúdx gsidx-
 da' lbi'ili' cati' gdxina' ga zoali'. Chzoa
 gsidxda' nup ni' ta'ná runtu' dxin ni lu
 yöl-la' bunáchz queètu'. ³Le nactè nact-
 tu' bunách, san clèg racz queètu' runtu'
 xchinè' Dios. ⁴Yugu' le rneytu' lu gdil-l,
 cutu nacgac ca le ta'néy lu gdil-l bunách
 yödzyú ni, san yugu' le rneytu' lu gdil-l
 napgac yöl-la' huac queè' Dios, le rugun-
 tu' dxin rusnittu' le nalgac qui tu' xöhui'.

⁵Rusnittu' yugu' didza' cunác
 tu'zxöni ládxi'gac bunách len yúgu'tè le
 tun ga tun ba zxön cuinquè' len le tun
 ga cutu lumbè'è Dios. Runtu' ga gac
 la'ná bé'inè' yúgu'tè le ta'zá' ládxi'què',
 lè na' tun ga ta'dá'baguè'è Dios, ati'
 runtu' ca' ga tunè' ca rnè' Cristo. ⁶Töd
 gunli' le gac bè' nac gdu ca runli' ca
 rna xtudzè'è Cristo, soatu' sina' guntu'
 xzguia' yúgu'tè nup ni' ta'dá'baga'
 xtudzè'è.

⁷Ruyuli' le nalá' lahuiz. Chqui'
 ráquinè' náquinè' queè' Cristo nu bönni'
 dzaguè' lbi'ili', ral-la' gáquibe'inè' ca'
 lè ni: Ca na' lè' náquinè' queè' Cristo,

lèzca' cni netu' náquitu' queè' Cristo.
⁸Cutu ca' rutui'da' zal-la' gdöd bè'i ben
 ba zxön cuina' ca nac yöl-la' uná bè'
 budödè' lu na'tu' Xanru'. Lè na' dè lu
 na'tu' nac quiè guntu' ga gacr gdu ca
 réjlè'li' Cristo, len clèg quiè usnittu'
 lbi'ili'. ⁹Cutu rè'nda' gáquili' rè'nda'
 gun gádxida' lbi'ili' ni'a qui le ruzuja'
 queèli' lu guich ni. ¹⁰Nacuá' ni' nup
 la'ná: “Yugu' le ruzujè' queèru' lu guich
 Pablo, rsidxnè' len rdínlenè' rè'u, san
 cati' zóalenè' rè'u runè' nöj ladxi', len
 didza' gul-l ru'è.” ¹¹Nu na' rui' cni
 didza' ral-la' gáquibe'i lè ni: Ca na'
 nactu' cati' bi ruzujtu' queèli' lu guich
 tsal ni zoatu' zi'tu' ga zoali', gactu' ca'
 lu le guntu' cati' ni' sóalentu' lbi'ili'.

¹²Le nactè cutu nactu' rugu ladxi' quiè
 gnatu' nactu' tuz ca nacgac nup ni' tun
 ba zxön cuingac. Bunách cunözi nacgac
 nup ni'. Lu le ta'zá'z ládxi'què' tu'zóè' ca
 ral-la' lac bunách, len ta'bequi xbeynè'
 la' légaczè' tsa nac lè na' ta'zá'z ládxi-
 i'què'. ¹³Netu' cutu gunr ba zxön cuin-
 tu' ca ral-la' guntu', san ca nacz dxin
 budödè' lu na'tu' Dios, ati' lu dxin ni,
 ral-la' guntu' lei ga ni' zoali' lbi'ili'.
¹⁴Chqui' budödè' lu na'tu' Dios dxin
 guntu' ga zoali', cutu ca' gdöd bé'itu'
 ca bentu' cati' bdxintu' ga zoali', bentu'
 lban ga zoali' qui didza' dxi'a. ¹⁵Cutu
 run ba zxön cuintu' ca nac dxin nun-
 gac yezica' bunách, san ca nacz dxin na'
 budödè' Dios lu na'tu'. Runtu' löz gacr
 gdu ca réjlè'li' Cristo quiè gac guntu'
 dxin ga zoali' le nacr lsaca', tsa nac le
 budödè' lu na'tu' Dios guntu'. ¹⁶Ni'r gac
 guntu' lban qui didza' dxi'a ga nacuá'
 yöd dzö' zi'tu'r ga zoali'. Cni gac, cutu
 gun bayúdx gun ba zxön cuintu' ni'a
 qui dxin nungac yezica' bunách, lè na'
 budödè' Dios lu na'gac.

¹⁷Nayúj lu guich la'y le rna:
 Nu rè'ni bi gun zxön,
 Le benzè' Xanru' ral-la' gun zxön.

¹⁸Nurujë' dxi'a bönni' cati' rnë' Xanru' nurujë' dxi'a len clëg cati' ru'ë cni didza' qui la' cuinzë' bönni' na'.

Ca naquë' Pablo, len ca nacquë' bönni' tun cuinquë' gbaz queë' Cristo

11 Rë'nda' gua' glenli' neda' tsal ni gu'a didza' lu yöl-la' cunözi quia'. Gul-zá' ládxi'li' quia'. ²Rui' ladxá'a lbi'ili' ca na' Dioscz rui' ladxë'ë lbi'ili', le nacli' ca nabi' tubi' bi'i ngul ra'bandau', nac gdu ládxi'bi', buschina'-bi' lahuë' Cristo quië utság ná'lenbi' Lëczë'. ³Ráxdida' gdxin queëli' nu si' ye'i lbi'ili', gun ga usanli' ca nadxi'ili'-në' Cristo gdu ládxi'li', ca na' guc queënu Eva cati' lu yöl-la' sina' qui gzxi' ye'i lënu Satanás tu' xöhui'. ⁴Cni rnia' le rui'li' latj gdu ládxi'li' nu za' queëli', run lban qui zxba queë' Jesús, le nadzá' ca nac zxba bentu' lban qui netu', ati' rzi' lu na'li' tu bö' len tu didza' dxi'a nadza'gac ca nac Bö' La'y na' len didza' dxi'a na' gzxi' lu na'li' lu na'tu' netu'. ⁵Ráquida' cutu nacra' cuidi'z ca nacquë' bönni' ni' náctërquë' blau, ráquili' nacquë' gbaz queë' Cristo. ⁶Nazx ca' naca' cuidi'z ca ru'a didza', san cutu naca' cuidi'z ca nac yöl-la' rejni'i napa'. Zian lzu, len zian ca bului'itu' lbi'ili' ca nac yöl-la' rejni'i naptu'.

⁷Nazx ca' cutu nac dxi'a tu le bena', cutu bi buquizxja' lbi'ili' cati' bena' lban ga zoali' qui didza' dxi'a. Ben cuina' ca'z, san bena' ga gucli' lbi'ili' zxon. ⁸Buguna' dxin le naqui quegac yezica' cö' bunách queë' Cristo, le gzxi'a dumí gulunödzjë' quia' lequë' quië guc bena' dxin ga zoali' lbi'ili'. ⁹Cati' gzóalena' lbi'ili' len byadzj quia', cutu busaca' zi'a nituli' lbi'ili', san lë na' byadzj quia', gulunödzjë' quia' bóchi'ru' guladxinë' quia', gularujë' luyú Macedonia. Gatga busaca' zi'a lbi'ili', ati' la' tuz ca guna'. ¹⁰Ni'a qui le nac gdu'të li queë' Cristo zoalen neda', cutu soa' dxiz, gun ba zxon cuina' ca nac lë ni gdu luyú Acaya. ¹¹¿Naru' ráquitsali'

rnia' cni le cunadxi'ida' lbi'ili'? Nözcznë' Dios nadxi'ida' lbi'ili'.

¹²Gúnteczä' ca runa' na'a, cui gata' latj quequë' lun ba zxon cuinquë' bönni' ni' ta'në' nacquë' gbaz queë' Cristo len ta'në' tunë' xchinë' Lë' ca runtu' netu'. ¹³Cutu ca' nacquë' gbaz nasölë'ë Cristo. Ta'zi' yë'ë ca nac dxin tunë' len tun cuinquë' gbaz queë' Cristo. ¹⁴Cutu ral-la' ubániru' ca tunë' bönni' na'. Lëzca' Satanáscz, tu' xöhui', rulu' cuini ca gbaz la'y queë' Dios, rdë' lu yení'. ¹⁵Qui lë ni na' cutu ral-la' ubániru' chqui' yugu' huen dxin qui tu' xöhui' na' tu'lu'f cuinquë' ca nup tun xchini Nu na' nac tsahui'. Udx quequë' ca rajlóz le tunë'.

Yugu' le gzxaca' gdi'ë Pablo

¹⁶Leyúbl rëpa' lbi'ili': Nutu nu ral-la' gaqui nachixi icja'. San chqui' ráquili' nachixi icja', gul-güí' neda' latj gu'a didza' ca bönni' nachixi icjë', gun ba zxon cuina' tu chi'idau'. ¹⁷Didza' ni ru'a cutu nac le ma bë'ë Xanru', san ru'a didza' ca bönni' nachixi icjë', run ba zxon cuina'. ¹⁸Nacu'ë zian bönni' tun ba zxon cuinquë' ca nacgac le tunë' lu yöl-la' bunáchz quequë'. Qui lë ni na', neda' ca' gun ba zxon cuina'. ¹⁹Le ráquili' racli' szxöni, gdu ládxi'li' rui'li' latj lu'ë didza' bönni' nachixi icjquë'. ²⁰Rui'li' ca' latj nu gun lbi'ili' bönni' nadá'ugac, o nu cua le dë queëli', o nu gna be'i lbi'ili', o nu ucá'n lbi'ili' ca'z, o nu capa' rú'ali'. ²¹Rutui'da' rnia' lë ni: Cutu bentu' cni queëli' le gdöd bë'i guctu' nöxj ladxi'.

Chqui' zoa nu nac rugu ladxi' gun ba zxon cuini, neda' ca' gaca' rugu ladxi', gu'a didza' ca bönni' nachixi icjë'.

²²¿Naru' nacquë' bönni' hebreo? Ca' naca' neda'.

¿Naru' nacquë' bönni' Israel? Ca' naca' neda'.

¿Naru' nacquë' zxi'n xsoë' Abraham? Ca' naca' neda'.

²³ ¿Naru' nacque' huen dxin quee' Cristo? Ca' náctera' neda' zal-la' ru'a didza' ca bönni' nachixi icjè' cati' rnia' cni.

Béntera' dxin ca glunè' lequè'.

Gyu'a lidx guia zianr lzu ca gulayu'è lequè'.

Gulazé'itsqui neda' yu bunách zianr lzu ca guc quequè'.

Gzoa banádx gatia' zianr lzu ca gzoa quequè'.

²⁴ Gayu' lzu gulaguinè' neda' guid bönni' judío.

Tu tu lzu na' gulaguinè' neda' chènna uruá' lzu.

²⁵ Tsonn lzu gulaguinè' neda' gba'y.

Tu lzu gululadxè' neda' guiój.

Tsonn lzu gzoa' tu lè'i barco guc ditj, bötj lu nis zxön.

Tu lzu gzoa' gdu tu yèl len tu dza lu nis qui nis zxön.

²⁶ Zian lzu cati' ni' yu'a nöz, gdöda' gap gzoa' banádx yugu' lu yegu, len gap gzoa' banádx lu na'què' gban, len gap gzoa' banádx lu na'què' bönni' uládz quia',

len gap gzoa' banádx lu na'què' bönni' gza'a,

len gap gzoa' banádx lu yödZ,

len gap gzoa' banádx lu latj ca'z,

len gap gzoa' banádx lu nis zxön,

len gap gzoa' banádx lu na'què' bönni' ta'zì' yè'è, ta'né' nacque' bóchi'ru' ta'yejlè'è Cristo.

²⁷ Dxin zxön bena' len budú ladxa'a.

Zian lzu cutu guta' quia' latj gasia'.

Gduna' len gbidxa'.

Zian lzu cutu guta' quia' bi gahua', o ga utsè'i cuina', o lari' gacua'.

²⁸ Yetú ca', yúgu'tè dza ruúbi rugui'ida' le rui'tsca ladxa'a yúgu'tè cö' bunách quee' Cristo. ²⁹ Cati' nu rcuidi', neda' ca' rcuúdi'da'. Cati' nu run ga gchixi gnignè' tu bóchi'ru', rleyda' nu run cni.

³⁰ Chqui' run bayúdx gun ba zxön cuina', gun ba zxön cuina' ca nac le nacgac

bè' rcuúdi'da'. ³¹ Dios, Xuzè' Xanru' Jesucristo, gactecz quee' yöl-la' ba. Lè' nözcznè' ru'a didza' gdutè li. ³² Cati' ni' gzoa' lu yödZ Damasco, bönni' ni' guta' lu nè'è uláz quee' bönni' rna bè'è, lè' Aretas, bucu'è bönni' gulabó' nisiè' quiè la'zönè' neda' ³³ san bóchi'ru' ni' guludödè' neda' tu ga ra'a yení' qui yu'u, yu'a tu bdö'a zxön, guluzötjè' neda' ni'l lu zö'ö run chi'i yödZ na'. Cni guc, bulá' lu na'què' bönni' ni' gulabó' nisiè' neda'.

Yugu' le bului'inè' Pablo Dios

12 Le nactè cutu ral-la' gun ba zxön cuina'. Zal-la' cni nac, na'a gu'a didza' ca nacgac le bului'inè' neda' Xanru' len le buzéjni'nè' neda'. ² Núnbè'a-nè' bönni' rejle'è Cristo, chguc chidá' iz zoa nu bchè' lè' yehua' yubá. Cutu nözda' chqui' gyijè' ni' lu gdu ca nayá' nabanè' o lu bö' nacczè'. Tuzè' Dios nöznè'. ³ Nözda' gyaziè' latj lach quee' Dios, nazí' lei paraíso. Cutu nözda' chqui' gyijè' ni' lu gdu ca nayá' nabanè' o cutu. Tuzè' Dios nöznè'. ⁴ Tsal ni' zoè', byönnè' le tun ga nu rubani, yugu' le cudé' latj nu güi' didza' qui. ⁵ Bönni' ni huac guna' lè' zxön, san cutu gun ba zxön cuina'. Tuz gun ba zxön cuina' le rcuúdi'da'. ⁶ La'naru' guè'nda' gun ba zxön cuina', cutu gaca' cunözi, le gnía' le nac gdutè li. Na'a, cutu gun ba zxön cuina' le cutu rè'nda' nu gunr neda' ba la'n tscá le ble'i bena' neda', o tscá nac didza' byöni bè'a neda'.

⁷ Ni'r, cui töd bè'i gun ba zxön cuina' le blé'ida' lè na' tun ga nu rubani, Dios buzóè' lu xpèla'a tu huè' rlatasca ca rla ga rnè' yötsi'. Huè' na' guc ca tu le bugún dxin tu' xöhui', busaca' zi' neda'. Cni guc quia' cui töd bè'i gun ba zxön cuina'. ⁸ Tsonn lzu gúta'yua' lahuè' Xanru', gnabda' Lè' ugüè' xhuè'a na'. ⁹ Xanru' gudxè' neda': "Nactè quiu' le ruzá' ladxa'a quiu'. Uzí'tèru' xbey le ruzá' ladxa'a quiu' cati' rcuúdi'nu'."

Qui lè ni na', rudzjtsquida' le rcuídida'. Le rac cni quia', ráclentèr neda' yöl-la' huac queë' Cristo. ¹⁰ Qui lè ni na', le nadxi'ida'-nè' Cristo, rudzijda' cati' rcuídida', len cati' nu rulídz neda' zi', len cati' bi ryadzj quia', len cati' nu rbia ladx' neda', len cati' bi rac quia'. Cati' nacuídi'da', náptercza' yöl-la' huac queë' Lè'.

**Pablo rui' ladxë'ë bunách
queë' Cristo nacua' Corinto**

¹¹ Naca' cunözi le bè'a didza' ca nac le dxi'a bena' neda'. Lbi'icqli' benli' bayúdx bena' cni. Lbi'ili' ral-la' gunli' neda' ba la'n, ati' zal-la' cutu bi naca' neda', cutu ca' nacra' cuidi' ca nacque' bönni' ni nácgactèrè' blau, ta'né' nacque' gbaz queë' Cristo. ¹² Yugu' le bena' lu yöl-la' rböz zxön ladx' quia' ga ni' zoali' nacgac bè' naca' gbaz queë' Cristo. Blé'ili' yugu' le bena', le nacgac bè' len le tun ga nu rubani, len yugu' yöl-la' huac zxön qui yehua' yubá. ¹³ Tuz le cutu bena' ga zoali' le bena' ga nacua' yezica' cö' bunách queë' Cristo. Cutu busaca' zi'a lbi'ili' bi gunnli' le gui'j gahua'. Gul-nít lau neda' le cutu bena' cni queëli'.

¹⁴ Chzoa guida' ga zoali' le bunn lzu. Cutu bi gnaba' gunnli' quia'. Rè'n-da' gunn cuinczli' quia' len clèg bi dè queëli'. Yugu' bi'i huè'ndau', cutu run bayúdx lugágubi' xuz xna'cbi'. Xuz xna'cbi' na' ral-la' lugahuè' xzi'nque'. ¹⁵ Gdu ladxa'a utóa' yúgu'tè le dè quia' len udód cuina' ni'a queëli' quiè gac bi uzi'li' xbey, zal-la' ráquida' cati' nadxi'irda' lbi'ili', zeaj rhuechi' yöl-la' nadxi'i queëli' neda'.

¹⁶ Nóziczli' cutu busaca' zi'a lbi'ili'. Na'a, la'li' gnali' guca' sina', ati' len didza' cunác buzia' xbali'. ¹⁷ ¿Naru' ráquitsali' gzxi' yé'ida' lbi'ili' cati' bsöla'a queëli' yugu' gbaz quia'? ¹⁸ Gúta'yua' laubi' bi'i Tito guidbi' ga zoali', ati' bsöla'a-nè' tsaxón len lébi'

bóchi'ru' na'. ¿Naru' ráquitsali' buzi'bi' xbali' bi'i Tito? ¿Naru' cu bentu' la' tuz ca runtu' bi'i Tito len neda', lenca' la' tuz didza' bè'tu'?

¹⁹ ¿Naru' ráquitsali' rubíj cuintu' dxi'a lauli' lbi'ili'? Lahuè' Dios rui'tu' didza' uláz queë' Cristo, ati' yúgu'tè le runtu' nac quiè gacr gdu yöl-la' rejlé' queëli' Cristo, böchi' lza'adau'. ²⁰ Rádxida' cutu gacli' ca rè'nda' gacli' cati' guida' ga zoali', ati' neda' cutu gaca' ca ré'nili' lbi'ili' gaca'. Rádxida' rdil-li' didza' len ruzxé'ili' lza'li', len rleyli' lza'li', len rulídz ditjli' lza'li', len nëli' qui lza'li', len runli' ba zxön len runli' rusbó. ²¹ Cati' guida' ga zoali', chqui' cni rac queëli', rádxida' gunè' Dios ga utui'da' ca nac queëli', ati' gun bayúdx cödx'a ni'a quegac zian nup ni' glun dul-la' len cutu gulubí'i ládxi'gac ca nacgac le cunác dxi'a glunè', len yugu' le gulazé ládxi'què' le cunác.

**Pablo ruzéjni'nè' bunách
Corinto len rugapè' Dios lequè'**

13 Le bunn lzu ni guida' ga zoali'. Nayúj lu guich la'y, rna: “Run bayúdx la'cuá' chop tsonn nup lun lna' lau chqui' nu bi uquí lzè'i.” ² Chbuzéjni'-da' nup glun dul-la' cati' ni' gzóalena' lbi'ili' le buróp lzu, ati' na'a ruzéjni'-da' lequè' leyúbl lenca' yúgu'tè nup tun dul-la', zal-la' ni' zoa' zi'tu', rnia: Chqui' guida' ga zoali' leyúbl cutu gaca' nöxj ladx' huadil-la' lequè'. ³ Rnabli' tu le gac bè' ru'a didza' uláz queë' Cristo. Lè na' guna' gac bè' ru'a cni didza'. Cutu ca' rcuídina' Cristo cati' bi runè' queëli', san lu yöl-la' huac zxön queë' runè' bi runè' queëli'. ⁴ Le nactè gdè'tè lè'i yag cruz ca nu rcuidi', san zoè' nabanè' le zoalen Lè' yöl-la' huac queë' Dios. Netu' ca' rcuíditu' tsaxón len Lè' san le nactu' tuz len Lè' nabantu', zoalen netu' yöl-la' huac queë' Dios bi guntu' ga ni' zoali'.

⁵Gul-yú cuinli' chqui' réjlé'li' Cristo o cutu. Gul-sí' bë' la' cuinzli'. ¿Naru' cu nózili' zóalenë' lbi'ili' Jesucristo chqui' le nactë réjlé'li' Lë'? ⁶Runtu' löz nóz-iczli' le nactë netu' réjlé'tu' Cristo. ⁷Rulidztu'-në' Dios rnábitu'-në' gáclenë' lbi'ili', cui gua'li' dö', clëg quië urujtu' dxi'a netu', san quië gunli' lbi'ili' le nac dxi'a zal-la' gáquili' rchixi rnígui-tu' netu'. ⁸Cutu ca' gac tá'baga'tu' le nac gdutë li san gacz guntu' le rajlóz le nac gdutë li. ⁹Qui lë ni na' rudzíjitu' cati' rcuúdi'tu' ati' lbi'ili' rdip ládxi-i'li'. Rulídztecztu'-në' Dios, rnábitu'-në' gunë' ga gac gdu ca réjlé'li' Cristo. ¹⁰Qui lë ni na' ruzuja' queëli' lu guich lë ni tsal ni zoa' zi'tu' ga zoali'. Ni'r cati' guida' ga zoali' cutu gun bayúdx usaca' zi'a lbi'ili',

uguna' dxin yöl-la' uná bë' nudödë' lu na'a Xanru', le nac quië utipa' ládxi'li' len clëg quië usnitia' lbi'ili'.

¹¹Na'a, böchi' lza'adau', dip ládxi'li'. Gul-güü' ládxi'li' gac gdu ca réjlé'li' Cristo. Gul-güü' ládxi'li' ca' lë ni rëpa' lbi'ili'. Gul-gác tuz len lza'li' len gul-cóz dxí'adau'. Rnabda'-në' Dios sóalenë' lbi'ili'. Lë' nadxi'inë' rë'u len runë' ga rbözru' dxí'adau'. ¹²Gul-gáp Dios lza'li', tuli' yetuli', unída'li' lza'li'. ¹³Yúgu'të böchi' lza'ru' ni tu'gapë' Dios lbi'ili'.

¹⁴Rnabda'-në' Dios gunë' ga gata' queëli' yúgu'tëli' le ruzá' ladxë'ë queëru' Xanru' Jesucristo, len gdxin'ë' ca' lbi'ili', len gunë' ga gacli' tuz len Dios Bö' La'y. Ca' gac.

DIDZA' BSÖLĚ'Ě PABLO LUYÚ GALACIA

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë luyú Galacia

1 Neda', Pablo, naca' gbaz queë' Cristo. Cutu gulasöla' neda' bunách. Jesucristocz bsölĚ'Ě neda' ati' nunë' tsazxón Lë' Xuzru' Dios, Nu na' buspán Jesús lu yöl-la' gut. ²Rugapa' Dios lbi'ili', nababli' yugu' cö' bunách queë' Cristo luyú Galacia, ati' nunquë' neda' tsazxón bóchi'ru' ni. ³Rnabda'-në' Xuzru' Dios lenca' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ladxí'dau'li'. ⁴Jesucristocz budód cuinë' lu yöl-la' gut ni'a qui dul-la' nabága'ru', buslé' rë'u lu le cunác rac dza ni zoaru' na'a. Benë' cni le nac le rë'ncznë' Xuzru' Dios. ⁵Gactecz queë' Dios yöl-la' ba. Ca' gac.

Tuz nac didza' dxi'a queë' Jesucristo

⁶Rubántsquida' ca runli', rucá'ntëli'-në' Dios. Lë' bulidzë' lbi'ili' quië gáquili' queë' ni'a qui le ruzá' ladxë'ë queëru' Jesucristo, san na'a ré'nili' si' lu na'li' tu didza' dxi'a nadzá'. ⁷Le nactë cutu ca' zoa yetú didza' dxi'a san ru'a cni didza' le nacu'ë bönni' tu'tsë'ë lbi'ili' len të'nnë' lutsë'ë didza' dxi'a queë' Cristo. ⁸Chqui' zoa nu gun lna' lau qui tu didza' dxi'a le cutu nac tuz ca nac lë na' bentu' lna' lau qui lauli' lbi'ili', rnabda'-në' Dios gunë' zxguia' nu na' run cni. Ral-la' gunë' néda'cza' zxguia' chqui' cni guna', ati' chqui' gunë' cni tuë' gbaz la'y queë' Dios len zë'ë yehua' yubá, Dioscz gunë' lë' ca' zxguia'. ⁹Chgnacza' cni zi'al, ati' na'a rnia' cni leyúbl: Chqui' zoa nu gun lna' lau qui tu didza' dxi'a le cutu nac tuz ca nac lë na' chgzxi' lu na'li', rnabda'-në' Dios gunë' zxguia' nu na'.

¹⁰¿Naru' ráquitsali' rë'nda' gunli' neda' ba la'n cati' ru'a cni didza'? Cutu ca'. Rë'nda' uruja' dxi'a lahuë' Dios. ¿Naru' ráquitsali' rë'nda' la'dzág ladxí'gac neda' bunách? La'naru' rë'nda' la'dzág ladxí'gac neda' bunách, cutu gaca' huen dxin queë' Cristo.

Ca guc, böaquë' Pablo gbaz queë' Cristo

¹¹Na'a, ral-la' gnózili' lë ni, böchi' lza-'adau'. Didza' dxi'a na' runa' lban qui cutu blen lu icj ladxí'dau'gac bunách. ¹²Clëg bönni' budödë' lu na'a didza' dxi'a na', len clëg bönni' busëdnë' neda' lei. Jesucristocz buzëjni'në' neda' ca nac didza' dxi'a queë'. ¹³Chbyóniczli' ca na' bencza' neda' zí'atël cati' ni' nazí' lu na'a ca ta'yíj ladxí'quë' Dios bönni' judío. Nóziczli' ca bena', sxzöni gdxia ladx-a'a bunách queë' Dios ta'yejlë' Cristo, len gu'nda' usnitia' leygac. ¹⁴Ca nac le ta'yíj ladxí'quë' Dios bönni' judío, gúctëra' neda' blau ca yelatiz cugu-luhuöatë' lza'a bönni' judío yu'uquë' iz ca yu'a neda', le gzxi'r lu na'a neda' ca lequë' le guludödë' lautu' ca glunczë' xuz xtau'tu'. ¹⁵Cni guca' neda', san le naquë' dxi'i ladxí' Dios, gröczë' neda' zí'atël ca gulja' len bulidzë' neda' quië guna' xchinë'. ¹⁶Ni'r, cati' gu'ncznë' Dios, benë' ga bënbë'a-në' Zxi'në' quië bsölĚ'Ě neda' tsjena' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Lë' laugac bunách gza'a. Cati' benë' cni, cutu yajtilja' nu nac bunách nu usëdi neda', ¹⁷len cutu gyija' Jerusalén tsajyúa' nup ni' nacgac gbaz queë' Cristo zi'al ca neda', san gyija' luyú Arabia, ati' gdöd ni' böja' yödz Damasco.

¹⁸Cni guc, chgdöd tsonn iz cati' ni' gyija' Jerusalén, yajyúa'-në' Pedro, ati' bugá'nlena' lë' gdu ca chidá' gbidz. ¹⁹Tsal ni' zoa' cutu ca' blé'ida' yeturë' gbaz queë' Cristo. Tuzë' Jacobo, böchë'ë Xanru' blé'ida'-në'. ²⁰Didza' ni ruzuja'

queëli' lu guich nac gdutë li. Nözcznë' Dios cutu ca' rzi' yë'a.

²¹Gdöd ni' gyija', gdöda' yugu' lu yödz luyú Siria len luyú Cilicia. ²²Yugu' dza ni' cutu núnbë'icnë' neda' bóchi'ru' náquicnë' queë' Cristo luyú Judea. ²³Gulanöznë' tuz lë na' gulaguixjö' quia' yezica' bunách, gulaná: "Bönni' na' gdxia ladxë'ë rë'u zi'al, runë' lban na'a qui le réjlë'ru', lë na' gu'nnë' usnitië'." ²⁴Cni guc, gulagu'ë Dios yöl-la' ba ni'a qui le runa' neda'.

Ta'zì' lu na'quë' Pablo yezíca'rë' gbaz queë' Cristo

2Cati' chgdöd chidá' iz, gyéajlena' Bernabé, budxina' Jerusalén, ati' bchë'a-bi' bi'i Tito, dzagbi' neda'. ²Gyija' ni' le bului'inë' neda' Dios ral-la' tsija'. Cati' bdxina' ni' bé'lengaca'-në' didza' tsla'l bönni' ni' dë lu na'quë' dxin queë' Cristo, ati' gdíxjöi'da' lequë' ca nac lban runa' qui didza' dxi'a laugac bunách gza'a. Cni bena' le gu'nda' cutu ugá'n daduz dxin na' chbena', lenca' dxin ni runa' na'a. ³Zal-la' cunacbi' judío bi'i Tito, bi'i lza'a, cutu glunë' ga grugu lu xpéla'bi' lë na' nac bë' nu nac queë' Dios ca tunczë' bönni' judío. ⁴Le nactë gulacua' ni' la'gac bunách, lu yöl-la' rguilj ladxì' quequë' ta'në' nacquë' bóchi'ru', ati' glë'n-në' lunë' ga grugu lu xpéla'bi' bi'i Tito lë na' nac bë'. Yugu' bönni' ni nunquë' tsazxón rë'u, len tu'yúlanzë' ca runru' quië láquibe'inë' ca nularu' lu na' le rna bë' zxba queë' Moisés le nacru' tuz len Jesucristo. Glë'nnë' lunë' ga huöacru' leyúbl ca bönni' nadá'ugac lu na' zxba na'. ⁵Nitú chi'z, cutu ca' bë'tu' lequë' latj. Cni bentu' quië gac gun chi'itu' le nac gdutë li qui didza' dxi'a quië gac uz-i'li' xbey didza' dxi'a na'.

⁶Yugu' bönni' ni' ráquiru' dë lu na'quë' dxin queë' Cristo cutu bi gulaná bé'inë' neda' le cub. Cutu bi rui' ladx-

a'a ca nacquë', le cutu rbequi xbeynë' rë'u Dios ca ta'bequi xbey rë'u bunách. ⁷Cutu gulaná bé'inë' neda' le cub, le gláquibe'inë' nudödë' Dios lu na'a dxin queë', rjena' lban qui didza' dxi'a laugac bunách gza'a, la' tuz ca na' nudödë' Dios lu në'ë Pedro dxin queë', runë' lban qui didza' dxi'a laugac bunách judío. ⁸Len yöl-la' huac queë', Dios benë' neda' gbaz queë' quië usëdda' bunách gza'a, la' tuz ca benë' Pedro gbaz queë' quië usëdnë' bunách judío.

⁹Jacobo len Pedro len Juan, bönni' ni' ráquiru' dë lu na'quë' dxin queë' Cristo, gláquibe'inë' nudödë' Dios lu na'a dxin ni. Qui lë ni na' gulazí' lu na'quë' neda' len Bernabé, ati' bentu' tuz didza' tsjentu' xchinë' Dios laugac bunách gza'a neda' len Bernabé, ati' lequë' lunë' xchinë' Dios laugac bunách judío. ¹⁰Glá-ta'yuë' lautu' tuz tsajneytu' gáclentu' bunách yechi', ati' lë ni rui'tecz ladxa'a runa'.

Pablo rdil-lë' Pedro lu yödz Antioquía

¹¹Ni'r cati' bdxinë' Pedro Antioquía, gdil-la' lë', le bchíxënë' ca benë'. ¹²Cni guc, le gdágulenë' zi'al tsazxón bunách gza'a ni', benë' cni cati' guladxinrë' la'quë' bönni' da'quë' Jacobo. Ni'r gzu lahuë' rubiguë'ë, len cutur gdágulenë' tsazxón bunách gza'a na' le gúdxinë' bi lunë' bönni' na' nazí' lu na'quë' tunë' ga grugu lu xpéla'quë' bönni' gza'a ca rna bë' zxba queë' Moisés. ¹³Ni'r yela'quë' bönni' judío ni' ta'yejlë'ë Cristo glunë' tsazxón Pedro ca runë' lu yöl-la' radxi queë', ati' cni guc ga bdxintë glunë' ga gúdxinë' ca' Bernabé ati' lë' benë' tsazxón lequë'. ¹⁴Ni'r cati' blé'ida' cutu tunë' ca rna le nac gdutë li le rusëdi rë'u didza' dxi'a, gudxa'-në' Pedro lauquë' yúgu'të bönni' queë' Cristo nacu'ë ni', gnia': "Li' nacu' bönni' judío, san runu' li' ca tun bunách gza'a len clëg ca tunë'

bönni' judío. ¿Bixz quië rë'nnu' gunu' ga lun bunách gza'a ca tunë' bönni' judío?"

**Nulagac bunách judío le ta'yejlë'
Cristo ca nulagac ca' bunách gza'a**

¹⁵ Gudxa'-në' ca' Pedro: "Rë'u ni nacru' bönni' judío le nacquë' judío xuz xna'ru', len clëg nacru' bunách gza'a, cunúnbë'gac Dios. ¹⁶ Nóziczru' nutu nu huôac tsahui' lahuë' Dios le run nu na' ca rna bë' zxba queë' Moisés. Tuz huôac tsahui' nu na' rejëlë' Jesucristo. Lëzca' cni rë'u réjlë'ru' Jesucristo quië huôacru' tsahui' lahuë' Dios, len clëg le runru' ca rna bë' zxba queë' Moisés. Nutu nu huôac tsahui' lahuë' Dios le runë' ca rna bë' zxba queë' Moisés."

¹⁷ Na'a, ráquiru' nuhuôacru' tsahui' le réjlë'ru' Cristo, san chqui' nac bë' nacru' bönni' dul-la' ca nacgac bunách gza'a, ¿naru' gnátsaru' runë' Cristo ga runru' dul-la'? Cutu ca'. ¹⁸ Chqui' rui' ladx-a'a uchisa' zxba le chbuquindja', lë ni nac bë' rguitsja' zxba queë' Dios. ¹⁹ Le cutu guc guna' ca rna bë' zxba queë' Moisés, chnac quia' tsca chnatia'. Le nac cni, nulá' na'a lu na' zxba na' quië soa' gbana' len guna' ca rë'nnë' Dios. ²⁰ Nac quia' ca chgútlena' tsaxón Cristo lë'i yag cruz ga na' gutië' Lë'. Qui lë ni na' clëg neda' ni zoa' nabana', san zoë' nabanë' Cristo lu icj ládxi'dau'hua'. Tsca nac, zoa' nabana' na'a, nac le réjlë'a Zxi'në' Dios, Bönni' na' bdxinë' neda' len budód cuinë' lu yöl-la' gut uláz quia' neda'. ²¹ Cutu rë'nda' uzóa' tsla'l le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. La'naru' huac huôaquë' tsahui' lahuë' Dios bönni', le runë' le rna bë' zxba queë' Moisés, ni'r daduz gutië' Cristo.

**Le rna bë' zxba queë' Moisés,
len le réjlë'ru' Cristo**

3 Lbi'ili', bönni' cunözi. Lbi'ili', bönni' Galacia. ¿Nuzxa caz bentsa queëli' yöl-la' udzá' quië cutur gunli' ca rna

le nac gdutë li? Gazxj ga rë' bului'itu' lbi'ili' le rata' queëru' le gutië' Jesucristo lë'i yag cruz. ² Gul-quixjöi' neda' lë ni. ¿Naru' dusóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y le benli' ca rna bë' zxba queë' Moisés o le gyejlë'li' didza' dxi'a byónili'? ³ ¿Nacxcz guc nacli' cunözi cni? Gzu lauli' nacli' queë' Dios le zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y. ¿Naru' ráquitsali' udx gunli' ga gáquili' queë' Dios racz queëli'? ⁴ ¿Naru' daduz guc queëli' yúgu'të lë na' gzxaca' gdi'li'? Cutu ca' gac cni. ⁵ Catí' Dios rsölë'ë queëli' Dios Bö' La'y len runnë' lbi'ili' latj gunli' yugu' yöl-la' huac qui yehua' yubá, ¿i runë' cni le runli' ca rna bë' zxba queë' Moisés o le réjlë'li' didza' dxi'a na' byónili'?

⁶ Lu guich la'y rna: "Gyejlë'ë Dios Abraham, ati' Dios gnë' naquë' tsahui' le gyejlë'ë Lë'." ⁷ Qui lë ni na' ral-la' gnózili', nacgac gdu zxi'n xsoë' Abraham nup na' ta'yejlë' Dios. ⁸ Nayúj lu guich la'y, rui' didza' zí'atël ca gunë' Dios, gnë' nacquë' tsahui' bönni' gza'a la'yejlë'ë Lë'. Qui lë ni na' Dios gdíxjöi'në' Abraham zí'atël ca nac didza' dxi'a, gnë': "Lu në'ë Zxi'n Xsu' guna' ga gac dxi'a quegac bunách gdutë yödzlyü." ⁹ Cni nac, gyejlë'ë Dios Abraham, ati' Dios benë' ga guc dxi'a queë'. Lëzca' cni na'a, runë' Dios ga rac dxi'a quegac yúgu'të nup ta'yejlë' Lë'.

¹⁰ Nabága'quë' zxguia' bönni' na' tu'zxöni ládxi'quë' luhuôaquë' tsahui' le tunë' ca rna bë' zxba queë' Moisés. Cni nac, le nayúj lu guich la'y, rna: "Nabága'quë' zxguia' yúgu'të bönni' cutu tunë' gdutë le rna bë' zxba na'." ¹¹ Na'a, nac bë' nutu nu huôac tsahui' lahuë' Dios le run nu na' le rna bë' zxba na', le nayúj lu guich la'y, rna: "Soa gban le rejëlë' Lë' nu na' nuhuôác tsahui' lahuë' Dios." ¹² Ca na' nuhuôác tsahui' lahuë' Dios nu rejëlë' Cristo nadzá' ca nac qui bönni' ruzxöni ladxë'ë nuhuôaquë' tsahui' le runë' ca gna bë'ë

Moisés. Nayúj lu guich la'y, rna: “Soa gban nu run gduťe le rna bē' zxba na'.”

¹³ Cristo buslé' rē'u lu na' le rchugu queēru' le nayúj lu zxba na', le bē'ē latj nu bchugu queē' uláz queēru'. Cni nac, le nayúj lu guich la'y, rna: “Narugu quegac yúgu'tē nup da'gac lē'i yag.” ¹⁴ Cni guc queē' Cristo quiē gac gunē' Dios ca na' gzxi' lu nē'ē queē' Abraham, gnē' gunē' ga gac dxi'a quegac bunách gza'a lu nē'ē Jesucristo quiē gac gunē' ga dusóalenē' rē'u Dios Bō' La'y chqui' huayéjlē'ru' Lē', ca na' gzxi' lu nē'ē Dios gunē'.

Zxba queē' Moisés len le gzxi' lu nē'ē Dios gunē'

¹⁵ Na'a, böchi' lza'adau', rēpa' lbi'ili' tu le run lsaqui', tu le rac queēru', rnia': Cati' chglunē' tuz xtídza'quē' chopē' bönni' len chglunē' tsutsu didza' na', nutu nu gac utsá' didza' na', len cutu gac nu gzan didza' na'. ¹⁶ Dios gzxi' lu nē'ē bi gunē' queē' Abraham len qui zx-i'n xsoē'. Ga nayúj lu guich lē ni, cutu rna: “Quegac zxi'n xsoē'”, le rui' didza' quegac bunách zian, san rna: “Qui zxi'n xsu'.” Lē ni rui' didza' queē' tuzē' bönni', Lē' Cristo. ¹⁷ Lē ni rē'nda' gnia': Dios benē' tuz didza' len Abraham len gzxi' lu nē'ē gunē' ca rna didza' bē'ē. Na'a, le nayúj lu zxba queē' Dios, le benē' Dios tap gayuá' yu chí uruá' iz gdöd ni' cati' gudxē' cni Abraham, cutu gac uguá lē na' gzxi' lu nē'ē Dios gunē', len cutu gac usúl lei. ¹⁸ Na'a, chqui' ral-la' gunru' ca rna bē' zxba na' quiē si'ru' le gzxi' lu nē'ē Dios gunzē', cutur nac tu le gzxi' lu nē'ē gunzē'. Dios runzē' cni le gzxi' lu nē'ē gunē' cni queē' Abraham.

¹⁹ Chqui' cni nac, ¿bizx quiē gna bē'inē' bunách Dios le nayujgac lu zxba queē'? Dios gna bē'inē' cni bunách quiē gac bē' zxguia' nabága'gac, san guc cni tuz ga bdxintē dza na' bla' lahuē' zx-i'n xsoē' Abraham na', Nu na' gzxi' lu nē'ē Dios gunē' qui lē na'. Le nayuj-

gac lu zxba queē' Dios, bsölē'ē Lē' yöd-zlyú ni lu na'quē' gbaz la'y queē', ati' Moisés budödē' didza' ca nacgac zxba na'. ²⁰ Cati' tuzē' bönni' bi rzi' lu nē'ē gunē' cutu naquín nu udöd didza', ati' Dios, tuzē' naquē'.

Bizx quiē gna bē'inē' bunách Dios le nayujgac lu zxba queē'

²¹ Na'a, le nayujgac lu zxba queē' Dios, ¿naru' ta'dá'baga' lē na' gzxi' lu nē'ē Dios gunē'? Cutu ca'. La'naru' gna bē'inē' rē'u Dios le gac gun ga soaru' gbanru' tsaz, ni'r huac huöacru' tsahui' lahuē' Dios chqui' gunru' ca rna bē' zxba na'. ²² San tsca nac lē na' nayúj lu guich la'y, rna nabága'ru' dul-la' yúgu'tēru'. Cni nac quiē gac si'ru' lē na' gzxi' lu nē'ē Dios gata' queēru' cati' tséjlē'ru' Jesucristo.

²³ Zí'atēl ga bdxin dza gac tséjlē'ru' Cristo, gna be'i rē'u le rna bē' zxba na', ca na' zoa le rna be'i bönni' yu'ē lidx guia. Cni guc ga bdxintē dza gac bē' gac huöacru' tsahui' chqui' huayéjlē'ru' Lē'. ²⁴ Cni nac, gna be'i rē'u le rna bē' zxba queē' Dios ati' lei guc queēru' ca tu nu rusēdi rē'u ga bdxintē dza bla' lahuē' Jesucristo, quiē gac huöacru' tsahui' lahuē' Dios chqui' huayéjlē'ru' Lē'. ²⁵ Na'a, le chbdxin dza gac huöacru' tsahui' chqui' huayéjlē'ru' Cristo, cutur rna be'i rē'u lē na' busēdi rē'u.

²⁶ Yúgu'tēli' nacli' zxi'nczē' Dios le réjlē'li' Jesucristo, len chnacli' tuz len Lē'. ²⁷ Yúgu'tē nup nadilgac nis quiē luhuöac tuz len Jesucristo, nuhuöacgac ca nacczē' Lē'. ²⁸ Cutur narujgac chopl bönni' judío len bönni' gza'a, len cutur narujgac chopl bönni' nada'u len bönni' cunada'u, len cutur narujgac chopl bönni' len ngul. Cati' böacl'i' tuz len Jesucristo, yúgu'tēli' böacl'i' ca' tuz len lza'li' tuli' len yetuli'. ²⁹ Na'a, chqui' náquili' queē' Cristo, nacli' ca' zxi'n xsoē' Abra-

ham, len nazi'li' lë na' gzxi' lu në'ë Dios gunnë' queë' Abraham.

4 Lë ni le rë'nda' gnia': Tsal ni rbözbi' tubi' bi'i bönni'dau' dza ulu'ë xuzbi' si'bi' bi ral-la' gunnë' queëbi' xuzbi', ni' nacbi' bi'idau' len cutu náctërb' blau ca tu bönni' nada'u, zal-la' le nactë gaqui queëbi' yúgu'të. ²Tsal ni nacbi' bi'idau', nacuá' nup ta'ná be'i lëbi' len tu'gún dxin le gaqui queëbi' ga gdxintë dza chnunë' queëbi' xuzbi'. ³Lëzca' cni rac queëru'. Tsal ni' gucru' ca bi'idau', gna be'i rë'u xzba ca rac yödzlyú ni. ⁴Ni'r cati' bza'a dza, Dios bsölë'ë ni Zxi'nczë'. Guquë' zxi'nnu tunu ngul ca nacru' rë'u, ati' gna be'i Lë' le rna bë' xzba quequë' bönni' judío. ⁵Cni guc queë' quië guc buslé' nup na' rna be'i lequë' le rna bë' xzba na', quië huöacru' zxi'në' Dios.

⁶Quië gac bë' chnacli' zxi'nczë', Dios buchizië' icj lãdxi'dau'li' Dios Bõ' La'y, ati' Lëczë' rulidzë' Dios uláz queëli', rnë': "Dad." ⁷Cni nac, chnacli' zxi'në' Dios, len cutur nacli' ca bönni' nadá'ugac. Na'a, le nacli' zxi'nczë', Dioscz nazi' lu në'ë gaqui queëli' le naqui queë' le nacli' tuz len Cristo.

Pablo rui' lãdxë'ë bönni' Galacia ta'yejlë'ë Cristo

⁸Cati' ni' cunúnbe'ili'-në' Dios, gucli' ca bönni' nadá'ugac, benli' dxin quegac bdau' guiöj bdau' yag. Cutu ca' nacgac Dios bdau' na'. ⁹Na'a, le núnbë'li'-në' Dios, o huac gnaru': Le nunbë'ë lbi'ili' Dios, ¿bizx quië ré'nili' ubi'ili' lu na' xzba na' nutu nu uzí' xbey? ¿Naru' ré'nit-sali' gacli' leyúbl bönni' nadá'ugac, gunli' dxin qui le rna bë' xzba na'? ¹⁰Runli' zxön tu tu dza, len tu tu beo', len tu tu le rac, len tu tu iz. ¹¹Rãdxi'da' bi gac queëli'. ¿Naru' nuhuöác daduz dxin bena' quië gúnbë'li' le nac gdutë' li? ¹²Rã-ta'yua' lauli', böchi' lza'adau', gacli' ca naca' neda', nulá' lu na' le gna bë'ë Moisés. Cni ral-la' gunli' le böaca' neda'

ca gucli' lbi'ili'. Cutu bi benli' quia' neda' le cunác dxi'a.

¹³Chnózcizli' bizx quië na' gzu lahua' runa' lban lauli' qui didza' dxi'a. Bena' lban ni' le güi'tsquida'. ¹⁴Cutu buca'n-li' neda' ca'z, len cutu buzoali' neda' tsla'l zal-la' bgútili' ni'a qui guidzhuë' quia' na'. Benli' neda' ba la'n, tuz ca gunli'-në' ba la'n gbaz la'y queë' Dios, o ca gunli'-në' ba la'n Jesucristocz. ¹⁵Budzjitsquili' dza ni'. ¿Bizxa caz guc queëli' le cutur rac cni queëli'? Lë ni gac gnia' ca guc queëli': "La'naru' guc le sãqui'li' gunli', huabijli' yöj lauczli', gunnli' quia'." ¹⁶Na'a, ¿ba ráquili' nuhuöaca' nu curle'i lbi'ili' dxi'a le gudxa' lbi'ili' catëz nac?

¹⁷Tui' lãdxi'quë' lbi'ili' bönni' ni' tu't-së'ë lbi'ili', san clëg quië gac dxi'a queëli'. Të'nnë' lunë' ga ubj lãdxi'li' netu' ati' güi' lãdxi'li' lequë'. ¹⁸Na'a, nac dxi'a zoa nu rui' lãdxi' lbi'ili', san tuz chqui' nac quië gac dxi'a queëli'. Cni rui'tecz lãdxi'a lbi'ili', len clëgz cati' ni' zóalena' lbi'ili'. ¹⁹Lbi'ili', zxi'na'dau'. Ca na' rac queënu ngul chzoa soabi' bi'idau' queënu, rzaca' rguinu, rzaca' rguia' neda' leyúbl ni'a queëli' ga gdxinr dza gacli' gdu ca naquë' Cristo. ²⁰La'naru' sóalena' lbi'ili' na'a quië gac güi'lëna' lbi'ili' didza' nadzá', le ruúbi rugui'da' ni'a queëli'.

Le run lsaqui' le guc quecnu Agar len Sara

²¹Na'a, nul-li' ré'nili' udód cuinli' lu na' xzba queë' Moisés, gul-na'tsca' didza' ni gu'a. ¿Naru' gatga buzé' nagli' le rna bë' xzba na'? ²²Lu xzba na' rna cni: "Gulacua'bi' chopbi' bi'i bönni'dau' queë' Abraham. Tubi' gucbi' zxi'nnu ngul nadá'unu, ati' yetubi' gucbi' zxi'nnu ngul cunadá'unu. ²³Zxi'nnu ngul nadá'unu na' guljbi' lu ni'a lu na' bunách tsca taljbi' yúgu'tëbi' bi'idau', san zxi'nnu ngul cunadá'unu na' guljbi' le gzxi'

lu në'ë Dios gunë' ga galjbi'." ²⁴ Lë ni nac tu le run lsaqui'. Ca guc quecnu chopnu ngul ni ruluí' ca nac chop didza' dzag bënlenë' bunách Dios. Tu didza' dzag na' nac le benë' Dios lu gui'a Sinaí, le ruluí' lë na' guc queënu Agar. Bönni' na' rna be'i lequë' didza' dzag ni, nacquë' ca zxi'nnu Agar len nacquë' ca bönni' nadá'ugac lu na' didza' dzag na'. ²⁵ Le gucnu Agar na' ruluí' ca' ca nac gui'a Sinaí zoa luyú Arabia, len ruluí' ca' ca nac yödz Jerusalén na'a dza, le nac ca tu bönni' nada'u tsazxón len nup nacué' lu yödz na'. ²⁶ San nadzán Jerusalén na' zoa yehua' yubá, ati' rë'u ni nacru' bunách uládz qui yödz ni'. ²⁷ Nayúj lu guich la'y le rna:

Budziji, ngul huödx, cunacué' zxi'nu'.

Lu yöl-la' rudziji quiu' grödxya'a,

Zal-la' gatga guc quiu' le rzaca' rgui'nu ngul

Chzoa soabi' bi'idau' queënu.

Budziji. Zal-la' nubj ládxi'gac li' bunách,

Dios gunë' ga la'yantër zxi'nu'

Ca bi'i queënu ngul zóalennu bönni' queënu.

²⁸ Böchi' lza'adau', rë'u ni nacru' ca gucbi' Isaac, zxi'në' Abraham. Nacru' ca zxi'n xsoë' Abraham, gzxi' lu në'ë Dios la'cua'bi' queë'. ²⁹ Dza ni', bi'i na' guljbi' ca taljbi' yúgu'tëbi' bi'idau', gdxia ládxi'bi' bi'i na' guljbi' ni'a qui yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y. Lëz-ca' cni rac queëru' na'a, ta'bía ládxi'gac rë'u bunách yödzlyú ni. ³⁰ Na'a, ¿bizxa caz rna le nayúj lu guich la'y? Cni rna: "Gru'n-nu ni'l ngul nadá'unu na' tsazxón len zxi'nnu, le cutu gac si'bi' zxi'nnu ngul na' tsazxón len zxi'nnu ngul cunadá'unu le gzxi' lu në'ë Dios gaqui queëbi' zxi'nnu ngul cunadá'unu na'."

³¹ Cni nac, böchi' lza'adau'. Cutu nacru' ca nacbi' zxi'nnu ngul nadá'unu na'. Rë'u nacru' ca zxi'nnu ngul cunadá'unu.

Gul-gún chi'i cuinli', uga'nli' lu yöl-la' nadzán

5 Chnadzanru' le busanë' rë'u Cristo. Gul-zóa tsutsu chqui'nu', uga'nli' lu yöl-la' nadzán na'. Cutu gzoa cuinli' leyúbl lu na' zxba queë' Moisés, cui gacli' ca bönni' nadá'ugac.

² Gul-zé nagli' didza' ru'a. Neda', Pablo, rëpa' lbi'ili' chqui' güi'li' latj nu gchugu lu xpéla'li' ca rna bë' zxba na', cutu ca' uzi'li' xbey le benë' Cristo. ³ Leyúbl rë'nda' gyëpa' núti'tëz bönni' ru'ë latj nu gchugu lu xpélë'ë cni, run bayúdx gunë' gdutë le rna bë' zxba queë' Moisés. ⁴ Nul-li' ráquili' huöacl'i tsahui' lahuë' Dios le runli' ca rna bë' zxba na', chnulá'alenli'-në' Cristo. Chbusanli' le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. ⁵ Rë'u ni ruzxöni ládxi'ru' huöacru' tsahui' lahuë' Dios ni'a qui yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y le réjlë'ru' Cristo. ⁶ Chqui' nacru' tuz len Jesucristo, cutu bi zaca' chqui' narugu lu xpéla'ru' ca rna bë' zxba na' o chqui' cunarugu cni lu xpéla'ru'. Le nactër lsaca' nac tséjlë'ru' Cristo, le gun ga gdx'i'ru' lza'ru'.

⁷ Dxí'adau' guc ca gzu lauli' runli' dza ni'. ¿Nuzxa caz ben ga buca'nli' le nac gdutë li? ⁸ Cutu benë' ga benli' cni Dios, Nu rulfdz lbi'ili'. ⁹ Cutu gal ládxi'li' lë ni rna: "Lati'z xnë'i yöt xtil run ga ruhuázx gdutë cua nazí' xnë'i na'." ¹⁰ Le nacru' tuz len Xanru', runa' löz ca nac queëli', sa' ládxi'li' tuz ca rza' ladxa'a neda', ati' Dios gunë' zxguia' bönni' ni' rutsé'ë lbi'ili', núti'tëz nu naquë' bönni' na'.

¹¹ Na'a, ca nac quia' neda', böchi' lza'adau', nacué' nup ta'ná rusëdda' bunách ral-la' grugu lu xpéla'quë' bönni' ca rna bë' zxba queë' Moisés. Chqui' runa' cni, ¿bizx quië ta'bía ládxi'quë' neda' bönni' judío? La'naru' rusëdda' cni, nutu nu ley neda' le runa' lban ca gutië' Cristo lë'i yag cruz. ¹² Ca nac qui nup ni' tu't-

sá' lbi'ili', tē'ni grugu lu xpéla'li' lē na', la'naru' la'chugu tsaz cuingac.

¹³Ca nac queēli', bōchi' lza'adau', Dios bulidzē' lbi'ili' quiē gacli' bunách nadzangac. Cutu ugunli' dxin yōl-la' nadzán na' quiē gunli' ca rzēz lādxi'li', san quiē gunli' dxin qui lza'li' tuli' yetuli', le nadxi'ili' lza'li'. ¹⁴Yúgu'tē le rna bē' zxba queē' Dios run nu na' run ca rna bē' zxba na' rna: "Ral-la' gdxinu' lza'u ca nadxi' cuinu'." ¹⁵Na'a, chqui' rzi' quídza'li' lza'li' tuli' yetuli', runli' ca tunba' bōa' guixi' snia', táguya'aba' len tagu lza'cba', gul-yú qui nadxi usnitli' lza'li' tuli' yetuli'.

Le runru' racz queēru' len le runru' len yōl-la' huac queē' Dios Bō' La'y

¹⁶Lē ni rēpa' lbi'ili': Gul-güí' latj gna bē'inē' lbi'ili' Dios Bō' La'y, ati' ni'r cutur gunli' ca rzēz lādxi'li' lu yōl-la' bunáchz queēli'. ¹⁷Yugu' le rzē lādxi'ru' gunru' lu yōl-la' bunáchz queēru' cutu rajlöz-gac le rē'nnē' gunru' Dios Bō' La'y, ati' lē na' rē'nnē' Dios Bō' La'y cutu rajlöz yugu' le rē'niru' gunru' lu yōl-la' bunáchz queēru'. Chop ni, cutu rajlöz-gac, len qui lē ni na' cutu gac gunli' ca ré'niczli'. ¹⁸Na'a, chqui' rui'li' latj gna bē'inē' lbi'ili' Dios Bō' La'y, cutur gna be'i lbi'ili' le rna bē' zxba queē' Moisés.

¹⁹Nacgac bē' le tun bunách, nup tun ca rē'ni yōl-la' bunáchz quegac:

Ta'guitsjē' zxba qui yōl-la' nutság na'. Tunē' le cunác.

Tunē' le nacgac xōhui' len le cunacgac tsahui'.

²⁰Ta'yíj lādxi'quē' bdau' guiōj bdau' yag.

Tunē' yōl-la' udzá'.

Cutu ta'lé'inē' lza'quē' dxi'a.

Ta'díl-lenē' lza'quē'.

Tu'zxé'inē' lza'quē'.

Ta'leynē'.

Tu'huídi'nē'.

Ta'rujē' chopl.

Tu'bijē' tsla'l nup da'gac lequē'.

²¹Ta'zē lādxi'quē' le dē qui lza'quē'.

Tu'dōdcdē' bunách.

Ta'zúdxinē' len tágulē'ē.

Ta'dód bē'inē' ca tunē'.

Le zian le cni tunē'. Neda' ruzeyda' lbi'ili' bach na'a cui gunli' cni ca na' buzeyda' lbi'ili' bach zi'al, rnia': Nup tun cni cutu ca' la'del-li' la'yáz ga na' rna bē'ē Dios.

²²Na'a, nac bē' runē' dxin lu icj lādxi' i'dau'ru' Dios Bō' La'y le runru' cni:

Nadxi'iru' lza'ru'.

Rudziji lādxi'ru'.

Zoa dxi icj lādxi'dau'ru'.

Rbözru' zxōn lādxi'.

Rui' lādxi'ru' lza'ru'.

Nacru' dxi'i lādxi'.

Runru' ca rnaru'.

²³Nacru' nōxj lādxi'.

Rna be'i cuinru'.

Cutu ca' gna bē'inē' rē'u Moisés cui gunru' yugu' le cni. ²⁴Bōnni' náquic-nē' queē' Cristo cutur tunē' ca tē'ncznē', len cutu tunē' le ta'zéz lādxi'quē' lu yōl-la' bunáchz quequē'. ²⁵Dios Bō' La'y nabániru'. Lēcžē' ral-la' gna bē'inē' rē'u ca nac yúgu'tē le runru'.

²⁶Cutu ral-la' gun ba zxōn cuinru', len cutu utsa'ru' lza'ru' turu' yeturu', len cutu uzxé'iru' lza'ru' turu' yeturu'.

Ral-la' gácenru' lza'ru'

6 Na'a, bōchi' lza'adau', chqui' glé'ili' runē' dul-la' bōchi' lza'li', ni'r nul-li' zóalenē' lbi'ili' Dios Bō' La'y, ral-la' gunli' ga ubí'i lādxi'ē bōnni' na', san run bayúdx gunli' cni lu yōl-la' nōxj lādxi' queēli' len uyú cuinli' qui nadxi cu'u lbi'ili' nōz dul-la' tu' xōhui'. ²Gul-gaclen lza'li' tuli' yetuli' tsca nac yua' nabá-ga'li'. Chqui' gunli' cni, gunli' ca rna le gna bē'inē' rē'u Cristo.

³Chqui' zoa nu bōnni' ráquinē' chnadél-li'nē' yōl-la' zxōn, san cutu bi nadél-li'nē', bōnni' ni rzi' yé'inē' la'

cuinzë'. ⁴Tu tuë' bönni' ral-la' cuequi xbeynë' le runë'. Ni'r chqui' urujë' dxi'a, huac gun ba zxön cuinë' ca nac le chnunë' len cutu gun bayúdx uyüë' ca nungac yezica' bunách chqui' benë' le nacr dxi'a o cutu. ⁵Tu tuë' bönni' ral-la' gu'ë le nuspaguë'ë lë' Dios.

⁶Chqui' zoa nu rusëdi lbi'ili' ca nac didza' dxi'a, ral-la' unödzjli' qui nu na' rusëdi lbi'ili' lati' le dë queëli'.

⁷Cutu si' ye'i cuinli', le cutu gac si' yé'ili'-në' Dios. Lapli' tsa le razli'.

⁸Chqui' le razli' nacgac le runli' ca rzëz ládxi'li' lu yöl-la' bunáchz queëli', le lapli' gac yöl-la' gut. Chqui' le razli' nacgac le runli' ca rdzag ladxë'ë Dios Bö' La'y, lapli' le gunnë' queëli' Dios Bö' La'y, le nac yöl-la' na'bán gdu. ⁹Cni nac, cutu ral-la' gsanru' gunru' le nac dxi'a, ati' chqui' cutu gcuidi' ládxi'ru', huadxín dza lapru'. ¹⁰Qui lë ni na', bátti'tëz gata' queëru' latj, ral-la' gunru' le nac dxi'a quegac yúgu'të bunách, len le nac blau, ral-la' gunru' cni quegac böchi' lza'ru' ta'yejle'ë Cristo.

Le buzujë' lu guich Pablo ga ruúdx

¹¹Gul-yú cati' zxön didza' ni ruzuja' queëli' lu guich na' cuina'. ¹²Nup ni' tē'ni lun ga grugu lu xpéla'li' ca rna bē' zxba queë' Moisés, tunë' cni quië luru-

jë' dxi'a laugac bunách len cui la'bía ládxi'gac lequë' bunách le tunë' lban ca gutië' Cristo lë'i yag cruz. ¹³Na'a, bönni' ni' narugu lu xpéla'quë' ca rna bē' zxba queë' Moisés, cutu tunë' gdutë ca rna le nayúj lu zxba na'. Tē'nnë' lunë' ga grugu lu xpéla'li' quië gac lunuz ba zxön cuinquë' le la'dél-li'në' la'ná bé'inë' lbi'ili'. ¹⁴Ca nac quia' neda', guna' zxön tuz le benë' Xanru' Jesucristo cati' gutië' lë'i yag cruz. Ni'a qui le benë' Cristo lë'i yag cruz, le dë yödzyly ni nac quia' ca tu le chnat, cutu rui' ladxa'a lei, ati' neda' naca' quegac bunách yödzyly ni ca bönni' nat, cutu tui' ládxi'quë' neda'. ¹⁵Chqui' nacrui' tuz len Jesucristo, cutu bi zaca' chqui' narugu lu xpéla'ru' ca rna bē' zxba na' o chqui' cunarugu cni lu xpéla'ru'. Le nactër lsaca' nac gacru' bunách cub lu icj ládxi'dau'ru'. ¹⁶Yúgu'të bönni' na' tunë' ca rna bē' zxba runa' ni, len yúgu'të bönni' na' náquicnë' queë' Dios, rnabda'-në' Dios gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'quë' len huechi' ladxë'ë lequë'.

¹⁷Na'a su lau, cutur ral-la' nu utsá' neda', le nacuá' lu xpéla'a btsoj nacgac bē' naca' huen dxin queë' Xanru' Jesús.

¹⁸Na'a, böchi' lza'adau', rnabda'-në' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' yúgu'tëli'. Ca' gac.

DIDZA' BSÖLĚĚ PABLO YÖDZ ĘFESO

Pablo rugapĚ Dios bunách queĚ Cristo nacu'Ě Ęfeso

1 Neda', Pablo, naca' gbaz nasölĚĚ Jesucristo le gu'ncznĚ Dios gaca' cni. Rugapa' Dios lbi'ili', náquili' quizi queĚ Dios len réjlĚ'li' Jesucristo, zoali' Ęfeso. ²Rnabda'-nĚ Xuzru' Dios lenca' Xanru' Jesucristo uzá ladxĚĚ queĚli' len gunĚ ga soa dxi icj ládxi'dau'li'.

Rata' queĚru' le nac queĚ Dios Bō La'y

³Ral-la' cu'ru'-nĚ yōl-la' ba Dios, XuzĚ' Xanru' Jesucristo. Le nacru' tuz len Cristo, Dios chbuzá ladxĚĚ queĚru' yúgu'tĚ le nac dxi'a qui yehua' yubá, le runĚ ga rata' queĚru' Dios Bō La'y. ⁴Zí'atĚl ca benĚ yōdzlyú ni, Dios grōczĚ' rĚ'u quiĚ gáquiru' quizi queĚ tsaxón len Cristo, gacru' bunách la'y queĚ len gacru' gdu dxi'a lahuĚ' LĚ'. ⁵Dios bucōzĚ' zí'atĚl si' lu nĚĚ rĚ'u ca zx-i'nczĚ' tsaxón len Jesucristo, le bdzag ladxĚĚ gac cni len le nac le gu'ncznĚ gunĚ. ⁶Ral-la' cú'teczru'-nĚ Dios yōl-la' ba ni'a qui le buzá ladxĚĚ queĚru', yugu' le bennzĚ' queĚru' le nacru' tuz len Zxi'nĚ', Nu na' nadxi'inĚ'. ⁷Cristo bōa'uĚ' rĚ'u cati' ni' gutiĚ' uláz queĚru' quiĚ gac unít lahuĚ' rĚ'u Dios ca nac dul-la' nabága'ru'. ZxōntĚr nac le buzá ladxĚĚ queĚru' Dios, ⁸lĚ na' runtsquĚ' queĚru' LĚ'. Lu yōl-la' rac sxzōni queĚ' len lu yōl-la' rejni'i queĚ' ⁹benĚ Dios le bucōzĚ' queĚru', bului'inĚ' rĚ'u lĚ na' bgachi', le buzoaczĚ' zí'atĚl uschinĚ' lu nĚĚ Cristo. ¹⁰LĚ na' buzoaczĚ' Dios uschinĚ' cati' gza'a dza, nac gunĚ ga lac tuz, la'cuá' lu nĚĚ Cristo yúgu'tĚ le dĚ, le nacuá' yehua' yubá len le nacuá' yōdzlyú ni.

¹¹Le nacru' tuz len Cristo, Dios grōczĚ' rĚ'u zí'atĚl quiĚ gaqui queĚru' le naqui queĚ' Xuzru' Dios, lĚ na' bucōzĚ' queĚru' ca nac le gu'ncznĚ' Dios, Nu run yúgu'tĚ ca rĚ'ncznĚ' LĚ'. ¹²Cni benĚ Dios quiĚ cu'ru'-nĚ' yōl-la' ba ca nac yōl-la' yení' queĚ', rĚ'u ni ruzxōni ládxi'ru'-nĚ' Cristo zí'atĚl ca yezica' bunách. ¹³LĚzca' cni guc queĚli'. Cati' byōnili' didza' gduĚ li, didza' dxi'a ca gac ularu', gyĚjlĚ'li' Cristo, ati' Dios buzōĚ' queĚli' le nac bĚ' nacli' queĚ', buchiziĚ' icj ládxi'dau'li' Dios Bō La'y, Nu na' gzxi' lu nĚĚ Dios gsölĚĚ queĚru'. ¹⁴Le zóalenĚ' rĚ'u Dios Bō La'y, nac lōz gaqui queĚru' le naqui queĚ' Xuzru' Dios cati' udx huōa'uĚ' rĚ'u, rĚ'u na' chnáquiru' queĚ'. Cni nac quiĚ gac yōl-la' ba qui yōl-la' yení' queĚ'.

Pablo rnabnĚ Dios unōdzĚ' quegac bunách ta'yejlĚ' Cristo yōl-la' rejni'i

¹⁵Qui lĚ ni na', cati' byōnda' ca réjlĚ'li'-nĚ' Xanru' Jesús, len ca nadxi'i'li' yúgu'tĚ bunách queĚ' Dios, ga rdxintĚ na'a dza ¹⁶cutu ca' rusana' rĚpa'-nĚ' Dios: Xclenu', ca nac queĚli'. Rajneyda' lbi'ili' cati' rulidza'-nĚ' Dios. ¹⁷Rnabda'-nĚ' Dios queĚ' Xanru' Jesucristo, naquĚ' Xuzru' náctĚrĚ' blau, rnabda'-nĚ' gsölĚĚ queĚli' Dios Bō La'y, Nu runn queĚru' yōl-la' rejni'i len rulu'f'i rĚ'u ca nacczĚ' Dios, quiĚ gac gdu ca núnbĚ'ru'-nĚ'. ¹⁸Rnabda'-nĚ' Dios uzĚjni'nĚ' lbi'ili' lu icj ládxi'dau'li' quiĚ gac gnōzili' ca nac le runru' lōz, lĚ na' bulidzĚ' lbi'ili' quiĚ uzi'li' xbey, len quiĚ gnōzili' ca nac yōl-la' tsahui' qui yehua' yubá le gaqui quegac nup náquigac queĚ' Dios, ¹⁹lenca' quiĚ gnōzili' cati' zxōn nac yōl-la' huac queĚ', le raclen rĚ'u ni réjlĚ'ru' LĚ'. Yōl-la' huac zxōn ni nac la' leyz na' bulu'Ě lahui Dios ²⁰cati' ni' buspanĚ' Cristo lu yōl-la' gut len benĚ' ga grōĚ' cuit lĚĚ Dios ga náctĚrĚ' blau ni' yehua' yubá. ²¹Ni' rna bĚ'inĚ' nup ni' ta'ná bĚ' len nup ni' dĚ lu na'

gac, len nup ni' nadél-li'gac yöl-la' huac, len nup ni' nacgac xan. Cristo náctērē' blau ca yúgu'tē nup nadél-li'gac yöl-la' uná bē' yödzyú ni len lu yödzyú zi'a za'.²² Dios budödē' lu nē'ē Cristo yúgu'tē le dē quiē gna bē'inē' lei, len buzöē' Lē' quegac bunách queē' quiē gaquē' Xanru' lu yúgu'tē le naqui queēru'.²³ Nacgac ca gdu ca nayá' nabanē' Cristo bunách queē', ati' raquē' gdu lu le nayá' nabanē' na'. Runczē' Lē' ga rac gdu yúgu'tē le dē.

Nularu' le nadxi'inē' rē'u Dios

2 Dios chbennē' queēli' yöl-la' na'bán gdu, zal-la' zí'atēl gucli' ca bönni' natgac ni'a qui dul-la' nabága'li' len ni'a qui dö' bia'li'.² Dza ni' benli' tuz ca tun bunách cunacgac tsahui' nacuá' yödzyú ni, len benli' ca gu'ni tu' xöhui', nu rna bē' lu bö'z len rugún dxin nup cutún ca rna xtudzē' Dios.³ Lēzca' cni guclu' yúgu'tēru' rē'u, le benru' ca gzēz lādxi'ru' len ca bdzag lādxi'ru' lu yöl-la' bunách queēru'. Qui lē ni na' gbága'ru' dul-la' lahuē' Dios le ben ga gunē' rē'u xzguia' ca gunē' quegac yezica' bunách.⁴⁻⁵ Ni'r cati' ni' nacru' ca bönni' natgac ni'a qui dul-la' gbága'ru', Dios buspanē' rē'u lu yöl-la' gut tsaxón len Cristo le buechi' ladxē'ē rē'u len bdxí'itsquinē' rē'u. Nulali' le zoa le buzá' ladxē'ē queēli' Dios.⁶ Dios buspanē' rē'u tsaxón len Cristo quiē gunē' ga cō'ru' tsaxón len Lē' ga ni' rna bē'ē yehua' yubá.⁷ Cni benē' Dios, bului'inē' bunách zi'a za'c ca nac yöl-la' tsahui' qui le buzá' ladxē'ē queēru', bsölē'ē queēru' Jesucristo, le nac bē' ca nadxi'itsquinē' rē'u.⁸ Nulali' le zoa le buzá' ladxē'ē queēli' Dios le réjlē'li' Cristo. Buslé' lbi'ili', clēg le nacuá' le nac dxi'a benli' lbi'ili', san le nac le runzē' Dios.⁹ Nutu nu gac gun ba xzön cuini le nulá, le cutu nulá le nacuá' le nac dxi'a nun nu na'.¹⁰ Le nacru' nac le nunczē' Dios. Le nacru' tuz len Jesu-

cristo, buzöē' rē'u quiē gunru' le nacgac dxi'a, le bucözē' zí'atēl gunru'.

Rö' dxi icj lādxi'dau'ru' lahuē' Dios ni'a qui le benē' Cristo

¹¹ Gul-tsajnéy ca gucli' zí'atēl. Gucli' bunách gza'a, len qui lē ni na' yugu' bönni' judío, bönni' na' ta'chuguē' lu xpéla'quē' le nac bē' náquicnē' queē' Dios, len nazí' laquē' bönni' narugu lu xpéla'quē', ta'nē' queēli' nacli' bönni' cunarugu lu xpéla'quē'.¹² Dza ni' nubí-ga'li' ga zoē' Cristo. Gucli' bönni' gza'a laugac bunách Israel, len cutu buzi'li' xbey didza' benē' tsutsu Dios le gzxi' lu nē'ē gata' quegac bunách queē'. Gzoali' yödzyú ni, cuzóa le runli' löz, len cunúnbē'nili'-nē' Dios.¹³ Na'a, nacli' tuz len Jesucristo. Zí'atēl nubíga'li' lbi'ili' zi'tu' ga zoē' Dios, san na'a nudxiguē'ē lbi'ili' gal-la'z Dios le gutiē' Cristo uláz queēru'.¹⁴ Lēczē' Cristo runē' ga rö' dxi icj lādxi'dau'ru' lahuē' Dios. Lē' benē' ga guluhuöaquē' tuz bunách yugu' bönni' judío len yugu' bönni' gza'a, busulē' yöl-la' rley le bubíj lequē' chopl ca tu zö'ö.¹⁵ Lē ni benē' Cristo cati' gutiē' uláz queēru', busulē' yugu' zxba len yugu' le rna bē' nayujgac lu zxba quegac bunách judío, ati' chop cō' bunách na', bunē' tuz bunách cub, nup nacgac tuz len Lēczē'. Cni benē', glequi dxiē' yöl-la' rley na'.¹⁶ Le gutiē' Cristo lē'i yag cruz, busulē' yöl-la' rley na', ati' chop cō' bunách na', bunē' lequē' ca tuz bunách len glequi dxiē' icj lādxi'dau'quē' lahuē' Dios.

¹⁷ Cni guc, buluí' lahuē' Cristo len benē' lban qui didza' dxi'a ca rbequi dxiē' yúgu'tē bunách, lbi'ili' na' nacli' bunách gza'a len zoali' zi'tu' ga zoē' Dios, lenca' bunách judío nacuá' gal-la'z.¹⁸ Na'a, ni'a qui le benē' Cristo, gac gbí-ga'ru' lahuē' Xuzru' Dios, le zóalenē' rē'u la' Lēczē' Dios Bö' La'y, zal-la' nacru' bunách judío o bunách gza'a.¹⁹ Qui lē ni na', lbi'ili', bunách gza'a, cutur na-

cli' ca bunách zi'tu' zoali' tu luyú cu-naqui queëli', san nabáblenli' bunách queë' Dios. Chnacli' di'a dza queë' Dios. ²⁰Lbi'ili' nacli' ca tu yu'u zoa tsaz. Nacli' ca guiøj xzoagac lahui xlibi zö'ö, le gulucu'ë bönni' gbaz queë' Cristo len bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, ati' Lëczë' Jesucristo naquë' ca guiøj blau qui xlibi zö'ö na'. ²¹Gdütë yu'u na' le nacli' lbi'iczli' rymas lahui xlibi zö'ö na' naczë' Cristo, nacuá' tu'láp guiøj qui, quië gac tu gdau' la'y le nac tuz len Xanru'. ²²Lbi'iczli' nacli' tuz len Cristo Nu buzóa lbi'ili' quië gacli' ca tu yu'u ga na' yu'ë Dios, le zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y.

Naquë' Pablo huen lban qui didza' dxi'a laugac bunách gza'a

3 Qui lë ni na', neda', Pablo, yu'a lidx guia le runa' lban queë' Jesucristo quië uzi'li' xbë', lbi'ili', bunách gza'a. ²Ráquida' chnóziczli' ca benë' Dios, budödë' lu na'a dxin runa' quië uzi'li' xbey le ruzá' ladxë'ë queëru'. ³Dios bulu'ë lahui le bgachi' queë', len buzëjni'në' neda' ca nac. Ca nac lë ni chbuzuja' queëli' lu guich láti'dau'. ⁴Cati' ulabli' lë ni, gúnbë'li' le réjni'da' ca nac le bgachi' ca nac queë' Cristo. ⁵Dza ni'të nutu nu buzëjni'në' Dios ca nac le bgachi' na', san na'a, lu në'ë Dios Bö' La'y, chbulu'ë lahui Dios ca nac, bului'inë' yugu' bönni' gbaz la'y queë' len bönni' tu'ë didza' uláz queë'. ⁶Cni rna lë na' bgachi': "Ni'a qui didza' dxi'a la'del-li' bunách gza'a tsazxón len bunách judío le naqui queë' Dios, luhuöaquë' ca tuz bunách, len luzi'ë xbey tsazxón len lequë' le gzxi' lu në'ë Dios unödzejë' quequë' le dzagquë' Jesucristo." ⁷Dios buzá' ladxë'ë quia' le bennë' quia'. Lu yöl-la' huac zxön queë' benë' neda' huen lban qui didza' dxi'a queë'. ⁸Nacra' cuidi'z ca yúgu'të bunách queë' Dios, san Lë' buzá' ladxë'ë quia' gaca' huen lban laugac bunách gza'a qui

didza' dxi'a ca nac yöl-la' tsahui' queë' Cristo, le záqui'tsqui. ⁹Dios budödë' lu na'a guna' ga láquibe'i yúgu'të bunách ca nac le buzoaczë' Dios dza ni'të, lë na' nac tu le bgachi' queë' Dios, Nu ben yúgu'të le rlé'iru'. ¹⁰Cni guc, quië láquibe'i na'a gdu ca nac yöl-la' rejni'i queë' Dios yúgu'të nup ta'ná bë' len nup dë lu na'gac ni' yehua' yubá, cati' la'le'i ca nacgac bunách queë' Cristo. ¹¹Dios benë' lë ni, buschinë' lë na' buzoaczë' dza ni'të, le benë' lu në'ë Xanru' Jesucristo. ¹²Le nacru' tuz len Cristo, nazi'ru' latj gbíga'ru' lahuë' Dios, nacru' rugu ladxí' le réjlë'ru' Lë'. ¹³Qui lë ni na' ráta'yua' lauli' cugác chop ladxí'li' ni'a qui le rzaca' rgui'a neda' quië gáclena' lbi'ili', le nac tu le uzi'li' xbey.

Ca nac yöl-la' nadxí'i queë' Cristo

¹⁴Qui lë ni na' ruzechu zxiba' lahuë' Xuzë' Xanru' Jesucristo. ¹⁵Ca lë' nazi' ca' lagac yúgu'të bunách queë', nup nacuá' yehua' yubá len nup nacuá' yöd-zlyú ni. ¹⁶Rnabda'-në' Xuzru' Dios, lu yöl-la' yení' záqui'tsqui queë' gunnë' queëli' yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y len gunë' ga gal-li' lu icj ladxí'dau'li'. ¹⁷Rnabda'-në' Cristo soë' icj ladxí'dau'li' le réjlë'li' Lë'. Rnabda'-në' gunë' ga soali' tsaz lu yöl-la' nadxí'i queë', cutséaj bö' icj ladxí'dau'li' ca nadxí'ili'-në', ¹⁸quië gac tséjni'li' tsazxón len yúgu'të bunách queë' Cristo ca nac yöl-la' nadxí'i queë', tsca ga rdxin ni'l len na'l, len dxi'l len xtsa'l. ¹⁹Rnabda'-në' Dios gunë' ga gúnbë'li' yöl-la' nadxí'i na', le cugác gúnbë'ru' gdu ca nac, quië gdu soalen lbi'ili' gdu le nacczë' Dios.

²⁰Na'a, yöl-la' ba Dios, Nu gac guntër ca gac gnabru' o ca gac sa' ladxí'ru', ugunë' dxin yöl-la' huac queë' lu icj ladxí'dau'ru'. ²¹Gactecz queë' Dios yöl-la' ba laugac bunách queë' Cristo len lahuë' Lëczë' Jesucristo, na'a dza len yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

Nunë' rë'u tuz Dios Bò' La'y

4 Na'a, ráta'yua' lauli' neda', yu'a lidx guia ni le runa' lban queë' Cristo, rnabda' lbi'ili' gunli' gdu ca ral-la' lun nup bulidzë' Dios quië láquigac queë', ca na' bulidzë' ca' lbi'ili'. ² Gul-gác nõxj ladxi' len dxi'i ladxi'. Gul-cóz zxon ladxi' len gul-güi' ládxi'li' lza'li' tuli' yetuli' lu yöl-la' nadxi'i queë'li'. ³ Gul-güi' ládxi'li' gácteczli' tuz ca na' chnunë' lbi'ili' Dios Bò' La'y, gunli' cni lu yöl-la' rböz dxi'adau' queë'li' le rutság lbi'ili'.

⁴ Tuz nac gdu ca nayá' nabanë' Cristo le dzagru' rë'u.

Tuzë' naquë' Dios Bò' La'y zóalenë' rë'u. Tuz nac le runru' löz, lë na' bulidzë' rë'u Dios quië uzi'ru' xbey.

⁵ Tuzë' naquë' Xanru'.

Tuz le réjlë'ru'.

Tuz le bdilru' nis.

⁶ Tuzë' naquë' Dios Nu nac Xuzru' yúgu'tëru'.

Lë' rna bé'inë' yúgu'tëru' len rugunë' dxin yúgu'tëru' len rbözcze' Lë' lu icj ládxi'dau'ru' yúgu'tëru'.

⁷ Tu turu' nazi'ru' tu yöl-la' huac queë' Dios tsca nac le bennë' queëru' Cristo.

⁸ Nac cni ca na' nayúj lu guich la'y, rna: Buëpë' yehua' yubá, rchë'ë zian bunách guladzungac.

Gdisië' quegac bunách le runnzë' quequë'.

⁹ ¿Bizxa rë'ni gna lë na' rna: "Buëpë'"? Rusëdi rë'u bötjë' zi'al, bdxinë' dxi'l yödzlyú ni. ¹⁰ Nu na' bötj nac la' leyz Nu na' buëp xtsa'tër ni' yehua' yubá quië gdu budzë'ë yúgu'të len le nacczë' Lë'. ¹¹ Cristocz bennë' qui queëru' yugu' yöl-la' huac queë':

Bë' latj la'quë' bönni' lacquë' gbaz queë'. Benë' ga tu'ë didza' uláz queë' Dios yela'quë' bönni'.

Bsölë'ë yela'quë' bönni' tsjenquë' lban qui didza' dxi'a.

Bucu'ë yela'quë' bönni' quië lun chi'ë bunách queë'.

Bucu'ë yela'quë' quië lusëdnë' bunách queë'.

¹² Cristocz bupë'ë cni bunách queë' quië gac lun xchinë', quië lun ga lac gdu nup nacgac ca gdu ca nayá' nabanë' Lë'. ¹³ Cni gac ga gdxintë dza huöacru' tuz yúgu'tëru' ca réjlë'ru' Cristo len ca núnbë'ru'-në' Zxi'në' Dios. Gacru' nal len huöacru' gdu ca naquë' Lëczë' Cristo.

¹⁴ Cutur gacru' ca bi'idau', ca nacgac nup na' tu'tsa'të ca tun, len nacgac ca tu le nachë' lu yegu, o ca tu le rchë' bíti'tëz bö' reyçj, ta'zí' lu na'gac bíti'tëz didza' nu rusëdi lequë', nu na' rzi' ye'i lequë' len yöl-la' sina' qui len run ga ta'chixi ta'nignë'. ¹⁵ Na'a, rë'u ni, le nadxi'iru' lza'ru', ral-la' güi'ru' didza' le nac gdu'të li quië gac huöacru' gdu ca naquë' Cristo, len gacru' tuz len Lë', Nu nac Xani gdu ca nayá' nabanë' le nacru' rë'u. ¹⁶ Cristocz runë' ga rdzag dxi'a gdu ca nayá' nabanë' le nacru' rë'u, ati' gdu'të ca nayá' nabanë' na' naguel-la' tsazxon ni'a qui lë na' run tuz gdu ca nayá' nabanë'. Cati' runru' xchinru' tu turu' rë'u na' dzagru' gdu ca nayá' nabanë', gdu'të rzxön len rac gdu, ca na' zeaj racr gdu ca nadxi'iru' lza'ru'.

Yöl-la' na'bán cub napru' le nacru' tuz len Cristo

¹⁷ Uláz queë' Xanru' répa' lbi'ili' lë ni len rgu'a lei lu na'li', rnia': Cutur gunli' ca tun nup cunúnbë'gac Dios, nup na' ca ta'záz ládxi'gac tun ¹⁸ len nachúl nanitgac icj ládxi'dau'gac. Le nacquë' cunözi len nazidquë', cutu nazi'quë' yöl-la' na'bán na' runnë' queëru' Dios. ¹⁹ Cutu ca' tu'tui'në'. Nudód cuinquë' lu le cunác. Gdu ládxi'quë' tunë' yúgu'të le cunác. ²⁰ Nup ni' gulusëdi lbi'ili' ca nac queë' Cristo, cutu ca' gulusëdi lbi'ili' gunli' ca tun bunách cni. ²¹ Le nac gdu'të li byónili' ca nac queë' Cristo, len le na-

cli' queë' tu'sëdi lbi'ili' le nac gdu'të li na' zoalen Jesús. ²²Gul-ná be'li yöl-la' bunáchz queëli' le gucli' zi'al, lë na' rnit ni'a qui yöl-la' rzë ladxi' queëli' le cunác le gzxi' ye'i lbi'ili'. ²³Ral-la' huöacl'i' cub lu icj ládxi'dau'li' len lu bö' nacczli'. ²⁴Ral-la' si'li' yöl-la' bunách cub le nunë' Dios ca nacczë' Lë' le rulu'f' cuini le run ga runli' le nac dxi'a len le nac tsahui'.

²⁵Qui lë ni na', cutur si' yë'li'. Yúgu'tëru' ral-la' güf'lenru' lza'ru' didza' le nacz, le dzagru' yúgu'tëru' gdu ca nayá' nabanë' Cristo.

²⁶Chqui' hualeyli', cutu ral-la' gunli' dul-la'. Cutu leyli' xtsey. ²⁷Cutu bi gunli' le güi' latj tu' xöhui' uxícj lbi'ili'.

²⁸Nu bönni' rbanë' ral-la' usanë' yöl-la' gban queë' len tsazië' huen dxin quië gata' queë' bi unödzejë' quegac nup ta'yadzji.

²⁹Cutu güi'li' didza' xöhui', san güi'li' didza' dxi'a, yugu' le laclen nu yöni len lun ga gac dxi'a qui nu na'. ³⁰Cutu ushu'f'nili' Dios Bö' La'y, le nac bë' náquili' queë' Dios le zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y, ati' gdxin dza udx uslé' lbi'ili' lu dul-la'.

³¹Gul-cúa ladj lbi'ili' yöl-la' ruzxë'i len yöl-la' rdza'a len yöl-la' rley, len yöl-la' rdil-l didza' len yöl-la' rutság yudxi, len yúgu'të yöl-la' curle'i lza'li' dxi'a. ³²Ral-la' gacli' dxi'i ladxi' len huechi' ládxi'li' lza'li' tuli' yetuli' len unít lauli' lza'li' tuli' yetuli', ca na' benë' Dios, bunít lahuë' lbi'ili' le nacli' tuz len Cristo.

Ca ral-la' lac nup nacgac zxi'në' Dios

5 Le nacli' zxi'nczë' Dios ati' nadx-i'inë' lbi'ili', gul-güf' ládxi'li' gacli' ca naquë' Lë'. ²Ca nac yúgu'të le runli', ral-la' gdx'i'li' lza'li', ca na' benë' Cristo, bdx'i'inë' rë'u len budód cuinë' lu yöl-la' gut uláz queëru', ben cuinë' ca böa' bëdxdau' rudódiru'-ba' lahuë' Dios ni'a qui dul-la' nabága'ru'. Guquë' ca'

ca tu le rla' zxix rdzag ladxë'ë Dios le rgu'ru' lu bcugu la'y queë'.

³Le nacli' queë' Dios, cutu ca' gunli' le cunác, len cutu gunli' le cural-la' gunli', len cutu uhuídi'li'. Ni'r nutu nu gac bi gnë queëli'. ⁴Cutu güi'li' didza' xöhui' o didza' cunác o didza' ca'z, yugu' le cural-la' gunli', san nacr dxi'a guiëli'-në' Dios: "Xclenu'." ⁵Chnózcizli' cutu ca' tsazië' ga rna bë'ë Cristo tsazzón len Dios nitüë' bönni' runë' le cunác, o nu bönni' runë' le cural-la' gunë', o bönni' ruhuídi'në'. Nu na' ruhuidi' nac ca nu rij ladxi' bdau' guiöj bdau' yag. ⁶Cutu güi'li' latj nu si' ye'i lbi'ili' len didza' cunác. Ni'a qui dul-la' cni Dios gunë' zxguia' nup cutún ca rna xtídzë'ë. ⁷Cutu ca' gunli' tuz bunách cni.

⁸Zí'atël gzoali' ga chul xöhui', san na'a zoali' lu yení', le nacli' tuz len Xanru'. Gul-gác ca bunách qui yení', ⁹le run yení' na' ga gacru' dxi'i ladxi' len ga güi'ru' didza' le nac gdu'të li, len ga gacru' tsahui'. ¹⁰Gul-güf' ládxi'li' gnózili' le rdzag ladxë'ë Xanru'. ¹¹Cutu gútsa'li' nup tun le cunác, lë na' tunë' ga chul xöhui', san gul-bíj ga lna' yugu' lë na' tunë'. ¹²Utui'ru' güi'ru' didza' ca nac le tun bagachi'z bunách. ¹³Cati' bi ubi-jru' ga lna', gac bë' yúgu'të tsca nacgac, le gun le nac yení' ga gac bë' yúgu'të. ¹⁴Qui lë ni na' nayúj lu guich lë na' rna: Bubán, li' na' rasiu'.

Gyas ladj nup natgac.

Cristo uzëni'ë quiu'.

¹⁵Gul-yú cuinli' ca runli'. Cutu gacli' curejni'i, san gul-gác bunách ta'yejni'i. ¹⁶Gul-sí' xbey latj dë queëli' le chzoaru' dza curác dxi'a queëru'. ¹⁷Cutu gacli' cunözi. Gul-güf' ládxi'li' tsëjni'li' le rë'n-në' Xanru' gunli'. ¹⁸Cutu súdxili', le gun yöl-la' rzudxi ga nitli' tsaz. Gul-güi'tsca latj gna bé'inë' lbi'ili' Dios Bö' La'y. ¹⁹Gul-güi'len lza'li' didza' tuli' yetuli' ugunli' dxin yugu' le rul-l lëgac salmo, len yugu' le rul-l yöl-la' ba Dios, len

yugu' le rul-l nagu'ë icj ládxi'dau'ru' Dios Bò' La'y. Gdu ládxi'ru' ral-la' gul-lru' queë', cu'ru'-nè' Dios yöl-la' ba. ²⁰ Gul-gún dxin lè' Xanru' Jesucristo, len gul-guie'tezè' Xuzru' Dios: Xclenu', ca nac yúgu'tè.

Ca ral-la' gunru' quegac di'a dza queëru'

²¹ Gul-gún ca rna xtídza' lza'li' tuli' yetuli' quië cni gunli'-nè' Dios zxön.

²² Lbi'ili', ngul, gul-gún ca rna xtídza-'quë' bönni' qui queëli', ca na' ral-la' gunli' ca rna xtídze'ë Xanru'. ²³ Cni ral-la' gunli', le rna bé'inè' ngul bönni' ca na' runè' Cristo, rna bé'inè' bunách queë'. Cristo naquë' ca' Nu ruslá bunách queë', nup na' dzaggac gdu ca nayá' nabanè' Lè'. ²⁴ Ca na' tun ca rna xtídze'ë Cristo bunách queë', lèzca' cni ral-la' lunnu ngul ca rna xtídza'quë' bönni' qui queëcnu ca nac yúgu'tè le rac.

²⁵ Lbi'ili', bönni', ral-la' gdx'i'ili'-nu ngul qui queëli' ca na' Cristo nadxi'inè' bunách queë' len budód cuinè', gutiè' uláz quequè'. ²⁶ Cni gutiè' Cristo quië bubijè' quizi queë' Dios bunách queë' na', ati' nayargac tu lu nis le nac xtídze'ë. ²⁷ Gutiè' uláz quequè' quië gac uschinè' lequè' lahuè' Dios, nacquè' ca tu lari' lach, cutu nua' bösj le ni'aj, len cutu naxú'n, len cutu zoa nitú le run ditj lei, san runè' ga lacquè' gdu dxi'a, nutu nu gac bi gnè quequè'. ²⁸ Ral-la' gdx'i'ili'-nu ngul qui queëli' ca na' nadx'i' cuinli'. Nu bönni' nadxi'inè'-nu ngul queë', nadx'i' cuinè'. ²⁹ Nutu nu bönni' runi zi' cuinè', san rugagu len run chi'i cuinè', ca runè' ca' Cristo le rúnlenè' bunách queë', ³⁰ nup dzaggac gdu ca nayá' nabanè', ati' rë'u ni dzagru' gdu ca nayá' nabanè' Lè'. Náquiniru' xpëlè'ë len dxit queë'. ³¹ Lèz-ca' cni nayúj lu guich la'y, rna: "Qui lè ni na' bönni' ral-la' uca'nè' xuz xnè'ë quië tsajsóalenè'-nu ngul queë', ati' groptè' luhuóaquè' tuz." ³² Lè na' nayúj lu guich

ni rulu' lahui tu le nac gdutè li, ati' neda' ráquida' rui' didza' ca' ca nac queë' Cristo len bunách queë' na'. ³³ Lèz-ca' rui' didza' ca nac queëli'. Yúgu'tèli' lbi'ili', bönni', ral-la' gdx'i'ili'-nu ngul qui queëli' ca na' nadx'i' cuinli', ati' ral-la' lunnu ba la'n bönni' qui queëcnu ngul.

6 Lbi'ili', bi'idau', ral-la' gunli' ca rna xtídza'quë' xuz xna'li' quië cni gunli' ca rna xtídze'ë Xanru'. Le nac tsahui' ral-la' gunli'. ² Zxba na' benè' zi'al Dios le naché' tu le gzxi' lu në'ë Dios gunè', nac lè na' rna: "Ben ba la'n xuz xna'u, ³ ati' gac dxi'a quiu' len xtsey su' gbanu' yödzyú ni."

⁴ Lbi'ili', xuz, cutu gun leyli' zxi'n-li', san gul-scúl-cbi', gut quincl'i'-bi' len usédicli'-bi' ca rdzag ladxè'ë Xanru'.

⁵ Lbi'ili', nul-li' nacli' bönni' nadá'ugac, gul-gún ca rna xtídza'quë' xanli' luyú ni gdu ládxi'li', gunli' lequè' ba la'n lu yöl-la' radxi queëli', gunli' xchinquè' ca ral-la' gunli' xchinè' Cristo. ⁶ Gul-gún xchinquè', clègz cati' ni' tu'yúé' lbi'ili' quië urujli' dxi'a lauquè', san gdu ládxi'li' gul-gún xchinquè' ca rdzag ladxè'ë Dios, ca na' ral-la' gunli' xchinè' Cristo. ⁷ Gdu ládxi'li' gul-gún xchinquè', ati' cni gac, gunli' xchinè' Xanru' len clègz xchingac bunách. ⁸ Nóziczli' ca gunè' Xanru'. Gunnè' qui queëru' tsa ca nac le dxi'a runru' zal-la' nadzanru' o zal-la' nacru' bönni' nadá'ugac.

⁹ Lbi'ili', nacuá' queëli' bönni' nadá'ugac, gul-gún dxi'a cni quegac huen dxin queëli' na', cutu uzeyli' ba nadx lequè'. Gul-tsajnéy ca nac queëli', yu'uli' lu në'ë Xanru' zoè' yehua' yubá la' tuz ca nac quequè', ati' Lè' cutu rutsé'ë ca runè' qui queë' bunách.

Runnè' queëru' Dios le tun chi'i rë'u

¹⁰ Na'a, böchi' lza'adau', gul-gác tsutsu le nacli' tuz len Xanru', zualen lbi'ili' yöl-la' huac zxön queë'. ¹¹ Gul-gún chi'i cuinli', ugunli' dxin

yugu' le runnë' queëru' Dios, le tun chi'i rë'u, quië gac soali' tsutsu cati' guë'ni si' bë' lbi'ili' tu' xöhui'. ¹² Cutu rdíl-lenru' bunách náquicni bëla' len dxit, san rdíl-lenru' yöl-la' uná bë' quegac bö' xöhui' ta'dá lu bö'z, dzaggac nup ta'ná bë', len nup nadél-li'gac yöl-la' uná bë', len nup dë lu na'gac, nacuá' yödzyú ni ga nac chul xöhui'. ¹³ Qui lë ni na',

Gul-sí' yúgu'të le runnë' queëru' Dios, le tun chi'i rë'u, quië cati' gdxin queëru' dza ni' lac le nacgac xöhui', gac gua' glenli', len cati' udx gunli' cni, uga'nli' tsutsu.

¹⁴ Gul-zóa tsutsu.

Gul-sí' le nac gdutë li, le gac queëli' ca tu guid guga' lë'li'.

Gul-gác tsahui', le gun chi'i lbi'ili' le nac tsahui' ca run tu lari' yödx run chi'i lchu'ë bönni' rijë' gdil-l.

¹⁵ Gul-zóa sina' quië gunli' lban qui didza' dxi'a le rbequi dxi icj lách-i'dau'ru' lahuë' Dios, ca na' ruzóa cuinë' sina' rdë'ë lölä' bönni' rijë' gdil-l.

¹⁶ Le nac blau, yöl-la' rejlë' queëli' Cristo gac queëli' ca tu le nac tsutsu uzëli' lauli', cui gál-la'-li' yugu' le usán tu' xöhui', le nacgac ca yag uxiti' zoa gui' láhuigac.

¹⁷ Yöl-la' ruslá gac queëli' ca tu lu'u guía le gun chi'i icjli'.

Xtidzë'ë Dios gac queëli' ca tu guía tuchi' le runnë' queëru' Dios Bö' La'y, utíl-lenru' le nac xöhui'.

¹⁸ Gul-gún yúgu'të lë ni len gul-lidzë' Dios, gnábili'-në' gáclenë' lbi'ili'.

Gul-lídzteczë' Dios, zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y.

Quië gunli' cni, ral-la' uspán láchli' len cuhuóa láchli', gnábili'-në' Dios gáclenë' nup náquigac queë'. ¹⁹ Gul-lidzë' Dios, gnábili'-në' gáclenë' ca' neda', gunnë' quia' didza' cati' ral-la' gu'a didza', len gunë' ga gaca' rugu láchli' cati' guna' lban quië uzéjní'da' bunách ca nac le bgachi' qui didza' dxi'a. ²⁰ Dios budödë' lu na'a didza' dxi'a na' quië guna' lban qui, ati' le bena' cni yu'a lidx guía ni. Gul-lidzë' Dios chqui'nu', gnábili'-në' gunë' ga gaca' rugu láchli' quië guna' lban qui didza' dxi'a, ca ral-la' guna'.

Ruúdx didza' bë'ë Pablo

²¹ Tíquico, bóchi'ru' na' nadxí'iru'-në', len runë' xchinë' Xanru' gdu láchë'ë, quíxjöi'në' lbi'ili' gdu ca rac quia' len ca runa' neda' ni. ²² Qui lë ni na', gsöla'a-në' queëli' ati' ului'inë' lbi'ili' ca rac queëtu', ati' cni utipë' láchli'.

²³ Rnabda'-në' Xuzru' Dios lenca' Xanru' Jesucristo gunë' ga soa dxi icj láchli'dau'li', len gata' queëli' yöl-la' nadxí' le dzag yöl-la' rejlë' queëli' Cristo, yúgu'tëli' na' nacli' queë'. ²⁴ Le ruzá' láchë'ë queëru' Dios gac queëli', yúgu'tëli' na' nadxí'ili'-në' Xanru' Jesucristo, nac gdu yöl-la' nadxí'i queëli' Lë'. Ca' gac.

DIDZA' BSÖLĚ'Ě PABLO YÖDZ FILIPOS

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Filipos

1 Neda', Pablo, lenca' bi'i Timoteo, nactu' huen dxin queë' Jesucristo. Rugapa' Dios lbi'ili', réjlë'li' Cristo, len lbi'ili', dë lu na'li' xchinë' Cristo, len lbi'ili', run chi'li' bunách queë' Cristo, zoali' Filipos, náquili' queë' Dios len nacli' tuz len Jesucristo. ²Rnabda'-në' Xuzru' Dios lenca' Xanru' Jesucristo gunë' queëli' le ruzá' ladxë'ë queëru' len gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li'.

Pablo rnabnë' Dios bi gunë' quegac bunách ta'yejlë' Cristo

³Rëpa'-në' Dios: Xclenu', cati' rza' ladxa'a queëli'. ⁴Cati' rulidza'-në' Dios len rnabda'-në' gáclenë' lbi'ili', rudziji ladxa'a ⁵le rajneyda' ca bénlenli' neda' tsaxón dxin qui didza' dxi'a, gzu lauli' runli' dxin na' dza ni' zi'a byónili', len runli' lei ga rdxintë na'a dza. ⁶Dios gzu lahuë' runë' tu le nac dxi'a lu icj ládxi'-dau'li'. Ruzxöni ladxa'a Lë' gúnteczë' cni ga gdxintë dza huödë' Jesucristo. ⁷Ca na' rza' ladxa'a queëli' nac ca ral-la' guna' le nadxí'itsquida' lbi'ili'. Yúgu'tëli' ruzi'li' xbey tsaxón len neda' le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios, tsal ni' yu'a lidx guia, len lëzca' cni benli' cati' ni' bë'a didza', bena' lban qui didza' dxi'a len bena' ga bdxin queëli' tsaz. ⁸Nözcznë' Dios ca nadxí'itsquida' lbi'ili', nac ca na' nadxí'itsquinë' rë'u Lëczë' Jesucristo. ⁹Rnabda'-në' Dios gunë' ga gdxir'li' lza'-li', len gáta'tsca queëli' yöl-la' rac szxöni len yöl-la' rejni'i gdu ¹⁰quië gac cöli' le nactër dxi'a. Chqui' gac cni queëli', gacli' gdu dxi'a ati' nutu nu gac bi gnë queëli' dza ni' huödë' Cristo. ¹¹Le nacli' nac bë' le nac dxi'a runë' Cristo lu icj

ládxi'dau'li' quië gla' lahui yöl-la' yení' queë' Dios len gac queë' yöl-la' ba.

Zoaru' nabanru' quië gacru' ca naquë' Cristo

¹²Böchi' lza'adau', rë'nda' gnózili' lë ni: Yúgu'të le guc quia' guclen neda' quië gzxáqui'rda' bena' lban qui didza' dxi'a. ¹³Cni guc, yúgu'të ni'a na'quë' bönni' yúlahui' len yezíca'rë' bönni' ni nözcne' yu'a lidx guia ni le runa' xchinë' Cristo. ¹⁴Le yu'a neda' lidx guia ni ben ga nác-gacrë' rugu ladxí' yelati'z cunuhuóagac-të' bóchi'ru', tu'zxöni ládxi'quë' Xanru' len cutur tádxinë' tunë' lban qui xtidzë'ë Dios.

¹⁵Le nactë tunë' lban queë' Cristo la'quë' le tu'zxé'inë' neda' len ta'dil-lë', san yela'quë' tunë' lban queë' gdu ládxi-quë'. ¹⁶Bönni' tu'zxé'inë' na' tunë' lban queë' Cristo lu yöl-la' run ba zxön cuinquë' len clëg gdu ládxi'quë'. Të'nnë' lusaca' zi'ë neda' tsal ni' yu'a lidx guia. ¹⁷Bönni' gdu ládxi'quë' na', lu yöl-la' nadxí'i quequë' tunë' lban queë', le nözcne' Dioscz budödë' lu na'a dxin runa', runa' lban qui didza' dxi'a. ¹⁸Cutu run ga rö'a baguí' lë na'. Rudzijda' le rac lban queë' Cristo nácti'tëz, zal-la' tunë' lban gdu ládxi'quë' o cutunë' lei cni.

Na'a, rudzijrda' ¹⁹le nözda' ulá' lu le rac quia', yu'a lidx guia ni, le rulidzli'-në' Dios len le ráclenë' neda' Dios Bö' La'y, Nu rsölë'ë queëru' Jesucristo. ²⁰Cni rë'nda', len ruzxöni ladxa'a-në' Dios, gunë' ga cutu utui'da', len gunë' ga gac gu'a didza' lu yöl-la' rugu ladxí', ati' lu na'a neda' gactecz yöl-la' ba queë' Cristo na'a dza len yugu' dza zi'a za'c, zal-la' gun bayúdx gattea' o soa' gbana'. ²¹Ca runi neda', chqui' zoa' nabana', nac quië gaca' ca naquë' Cristo, len chqui' gatia', nac tu le uzi'ra' xbey. ²²Chqui' huac guna' dxin le gaclen didza' dxi'a queë' Cristo chqui' soaza' gbana', cutu nözda' bizxal ral-la' cöa'. ²³Nac baníg cöa'.

Rè'nda' gattea' quiè tsajsóalentea'-nè' Cristo, le gactèr dxi'a quia' lè na', ²⁴ san runr bayúdx soaza' gbaná' quiè sáqui'-da' gáclena' lbi'ili'. ²⁵ Le nözda' nac cni, nözda' ca' ugá'nlena' lbi'ili' quiè gáclena' lbi'ili' quiè gacr gdu ca réjlè'li' Cristo, ati' udzjirli' le réjlè'li' Lè'. ²⁶ Cni nac, dusóalena' lbi'ili' leyúbl, le gun ga gdzag ládxi'li'-nè' Jesucristo ni'a qui le gunè', gáclenè' neda'.

²⁷ Gul-güü' ládxi'zli' gacli' ca rajlóz didza' dxi'a queè' Cristo. Cni gac, chqui' duyúa' lbi'ili' o chqui' soa' zi'-tu', huayónda' nacli' tsutsu len nacli' tuz, runli' tsaxón dxin qui le réjlè'ru' le za' queèru' ni'a qui didza' dxi'a. ²⁸ Cutu güü'li' latj lun gadxi lbi'ili' nup cuta'le'i lbi'ili' dxi'a. Lè ni ulufí' lequè' la'nitiè', san ulali' lbi'ili', le gac bè' ráclenè' lbi'ili' Dioscz. ²⁹ Dios ru'è lbi'ili' latj gunli' xchinè' Cristo, clègz ca réjlè'li' Lè', san lèzca' ca rzaca' rgu'li' runli' xchinè'. ³⁰ Na'a, gac gunli' neda' tsaxón güü' ládxi'ru' gunru' lban qui didza' dxi'a. Blé'iczli' ca gzxaca' gdí'a cati' bena' cni zi'al, ati' ryónili' ca rzaca' rgu'a ca' na'a.

Guquè' nòxj ladxi' Cristo, ati' bdél-li'nè' yöl-la' zxön

2 Chqui' rutipè' ládxi'li' Cristo, len chqui' lu yöl-la' nadxí' queè' ruhuechi' ladxè'è lbi'ili', len chqui' nacli' tuz len Dios Bö' La'y, len chqui' nadxi'ili' lza'li' len ruhuechi' ládxi'li' lza'li' tuli' yetuli', ² gul-gún ga udziji ladxa'a. Quiè gunli' cni, ral-la' gacli' tuz len lza'li' len gac tuz ca nadxi'ili' lza'li' tuli' yetuli'. Lèzca' cni ral-la' gacli' tuz lu bö' nacczli' len ca rza' ládxi'li'. ³ Ca nac le runli', cutu bi ral-la' gunli' lu yöl-la' rudul-li' queèli' o quiè gun ba zxön cuinli', san dxí'adau' ral-la' gunli' yúgu'tè, cutu gáquili' nadél-li'rli' lbi'ili' ca lza'li'. ⁴ Gul-güü' ládxi'li' gac dxi'a ca' qui lza'li' len clèg queèzli'.

⁵ Ral-la' gacli' nòxj ladxi' ca na' guquè' nòxj ladxi' Jesucristo. ⁶ Lè' nacczè' tuz ca naquè' Dioscz, san cutu gúquinè' ral-la' gunè' bayúdx uga'nè' tuz ca na' naquè' Dios. ⁷ Buca'nczè' yúgu'tè le napè', len ben cuinè' ca tu bönni' nada'u. Guljè' ca talj bunách len guquè' gdu bunách. ⁸ Cati' ni' naquè' bönni', guquè' nòxj ladxi' len benè' ca rna xtídzè'è Dios, gutiè'. Gdè'è lè'i yag cruz ca na' rac queè' bönni' gdödi bunách. ⁹ Qui lè ni na' Dios buchisè' Lè', benè' ga naquè' blau ni' yehua' yubá, len benè' ga lè' le nactèr blau ca yúgu'tè lagac bunách. ¹⁰ Cni benè' Dios quiè cati' la'yöni ca na' lè' Jesús, luzechu zxibgac yúgu'tè nup nacuá' yehua' yubá, len yödzlyú, len lu latj chul. ¹¹ Yúgu'tè' la'guixj'è yalj lulu naquè' Xanru' Jesucristo quiè gac yöl-la' ba queè' Xuzru' Dios.

Ral-la' gacru' ca le ta'gú'u yení' yödzlyú ni

¹² Qui lè ni na', böchi' lza'adau', ca na' benli' ca rna xtídz'a'a cati' ni' zóalena' lbi'ili', runr bayúdx gunli' ca rna xtídz'a'a na'a, tsal ni zoa' zi'tu' ga zoali'. Gul-gún xchinè' Xanru' ga gdxintè dza udx us-lé' lbi'ili'. Gul-gún cni lu yöl-la' radxi queèli' Lè' len lu yöl-la' rzxiz. ¹³ Lèczè' Dios runè' dxin lu icj ládxi'dau'li', runè' ga ré'nili' gunli' le rdzag ladxè'è Lè' len runè' ca' ga sáqui'li' gunli' lè na'.

¹⁴ Gul-gún yúgu'tè le ral-la' gunli', cutu bi gnèli' qui, len cutu til-l dídza'li'. ¹⁵ Cni ral-la' gunli', cui gac nu bi gnè queèli', san quiè gacli' zxi'nè' Dios, nacli' gdu dxi'a yödzlyú ga ni zoali' ladj bunách cunacgac tsahui' len nuca'ngac Dios. Lbi'ili' rgu'li' yení' ladjqüè' ca na' ta'gú'u yení' bölj luzxbá cati' ni nac chul, ¹⁶ rui'li' lauquè' didza' gbánicnè'. Chqui' cni gunli', huac udzjitsquida' dza huödè' Cristo ni'a qui le nacczli', le gnözda' cutu gac daduz gzoa' banádx gatia' len clèg daduz bena' dxin. ¹⁷ Yöl-la' re-

jlë' queëli' Cristo nac tu le rdzag ladxë'ë Dios. Zal-la' gun bayúdx gatia' quië gac gdu yöl-la' rejlä' queëli' Lë', udzijda' len uzí'lena' xbey tsaxón yúgu'tëli'. ¹⁸Lëz-ca' cni ral-la' udzjili' lbi'ili' len uzí'lenli' tsaxón neda' xbey.

Ca tunbi' bi'i Timoteo len bi'i Epafrodito

¹⁹Chqui' cni rë'nnë' Xanru' Jesús, runa' löz gsöla'tea'-bi' queëli' bi'i Timoteo, ati' ni'r udzijda' cati' huödbi' dudíxjöi'bi' neda' catëz rac queëli'. ²⁰Tuzbi' lëbi' rza' ládxi'bi' ca na' rza' ladxa'a neda', len szxöni rui' ládxi'bi' lbi'ili'. ²¹Yúgu'të bönni' yezica', le nac quégacze' tui' ládxi'quë'. Cutu tui' ládxi'quë' xchinë' Cristo. ²²Nózcizli' ca benbi' bi'i Timoteo, burujbi' dxi'a. Tsaxón bénlenbi' neda' dxin qui didza' dxi'a, nacbi' quia' ca tubi' bi'i bönni', tsaxón rúnlenbi'-në' xuzbi' dxin. ²³Gsöla'a-bi' ga zoali' bi'i Timoteo cati' gnözda' nacx gac quia' ni ²⁴zal-la' ruzxöni ladxa'a-në' Xanru' gunë' ga duyutea' lbi'ili'.

²⁵Lëzca' ráquida' run bayúdx gsöla'a-bi' ga zoali' bí'i bóchi'ru' Epafrodito. Bi'i ni bénlenbi' neda' tsaxón dxin queë' Cristo, gdl-lentu' tu' xöhui'. Lbi'iczi'li' bsöla'li'-bi' ga zoa' quië gáclenbi' neda'. ²⁶Lëczbi' ré'nibi' duyubi' lbi'ili' len szxöni rui' ládxi'bi' lbi'ili' le nózili' ben bayá' queëbi'. ²⁷Le nactë güi'bi', guqui gatbi', san buechi' ladxë'të-bi' Dios, len clëgz lëbi', san buechi' ladxë'të ca' neda', cui gsëbir ladxa'a ca na' rsëbi ladxa'a na'a. ²⁸Qui lë ni na', gu'nrdä' gsöla'a-bi' queëli' quië gac udzjili' leyübl cati' ulé'ili'-bi', len cutur gsëbi ladxa'a neda'. ²⁹Gul-sí' lu na'li'-bi' lu yöl-la' rudziji queëli', nacbi' bi'i bóchi'ru' réjlë'bi' Cristo. Gul-gún ba la'n yúgu'të bunách nacgac ca nacbi' lëbi', ³⁰le gzoa banádx queëbi' gatbi' le benbi' xchinë' Cristo len le güclenbi' neda' uláz queëli'.

Le nac gdu tsahui'

3 Na'a, böchi' lza'adau', gul-dziji le nacli' tuz len Xanru'. Cutu rupíxj neda' uzuja' queëli' leyübl lë na' buzujä' queëli' zi'al, le gaclen lbi'ili' lë ni. ²Gul-gún chi'i cuinli' laugac nup ni' tun le cunác, nacgac ca bö'cu' snia', nup na' tun bayúdx ga grugu lu xpëla'quë' bönni' le nac bë' nacquë' queë' Dios. ³Rë'u nadél-li'ru' lë na' nac gdutë li, le nac bë' náquiru' queë' Dios. Le réjlë'ru' Dios, zóalenë' rë'u Dios Bö' La'y, ati' rudzjiru' le nacru' tuz len Jesucristo. Cutu ca' ruzxöni ládxi'ru' tu le runru' racz queëru'. ⁴La'naru' ruzxöni ládxi'ru' lë ni, lëzca' neda' chnadél-li'da' bi' uzxöni ladxa'a. Chqui' zoë' bönni' ráquinë' ulé' le nacua' le nunë', neda' nadél-li'rda' ca bönni' na':

⁵Grugu lu xpëla'a lë na' nac bë' cati' ni' gúquida' xunu' dza.

Gulja' ladj di'a dza guegac bunách Israel. Naca' xzi'n xsoë' Benjamín.

Xuz xna'a nacquë' gdu bunách hebreo.

Guca' bönni' gdau' fariseo ca na' bena' ca rna bë' zxba queë' Dios.

⁶Szxöni bë' ladxa'a zxba na' ga bdx-intë gdxia ládxi'gaca' bunách queë' Cristo.

Tsca gac gaquë' tsahui' bönni' le runë' ca rna bë' zxba na', nutu nu bi' guc gnë quia'.

⁷Na'a, yúgu'të lë na' bena' zxön zi'al, nuzóa' tsla' le náquida' queë' Cristo.

⁸Clëgz yugu' lë na', san nuzóa' ca' tsla' l yúgu'të le dë, quië gac gúnbë'a-në' Xanru' Jesucristo, le nactër lsaca' ca yúgu'të lë na'. Quië gúnbë'a Lë' gru'na' ni' l yúgu'të, ráquida' nac ca bëb, quië uz-i'a xbë' Cristo, ⁹len quië gaca' tuz len Lë'. Nuhuöaca' tsahui', clëg le runa' ca rna bë' zxba na', san bunë' neda' tsahui' Dioscz le réjlë'a Cristo, ca na' ruúnë' tsahui' yúgu'të nup ta'yejlë' Lë'.

¹⁰Rë'nzda' gúnbë'a-në' Cristo len soalen

neda' yöl-la' huac queë' Dios le buspán Cristo lu yöl-la' gut, len quië guna' Lè' tsaxón, saca' qui'a ca na' gzxaca' gd'ë Lè', len quië soa' sina' gatia' ca gutië' Lè',¹¹ le runa' löz Dios, uspanë' ca' neda' lu yöl-la' gut.

Le runru' quië gdxinru' xlatjru'

¹²Cutu rnia' chnadél-li'da' yúgu'të lë ni gunnë' quia' Dios, len cutu ráquida' chnaca' gdu tsahui'. Na'a, runa' bayúdx gdél-li'da' yúgu'të lë na', le chbdél-li'në' neda' Jesucristo. ¹³Böchi' lza'adau', cutu ca' nadél-li'da' yugu' lë ni, san tuz le runa' bayúdx. Ruzál ladx-a'a le chbdél-li'da', ati' runa' bayúdx gdél-li'da' le zi'a za'. ¹⁴Runa' ca runë' bönni' jarélu'ë rxítì'ë quië gdxinë' xlatjë' gdél-li'në' tu le uzi'ë xbey. Cni runa' quië gdél-li'da' lë na' bulidzë' rë'u Dios quië gata' queëru' ni' yehua' yubá le nacru' tuz len Jesucristo.

¹⁵Cni ral-la' gunru' yúgu'tëru' rë'u, nac gdu ca réjlë'ru' Cristo. Chqui' ráquili' la'li' ral-la' gunli' tu le yubl, Dios uzéjni'në' lbi'ili'. ¹⁶Na'a, ca nac lë na' bdél-li'ru', ral-la' gúnteczru' cni.

¹⁷Böchi' lza'adau', gul-gún ca na' runa' neda'. Chbului'itu' lbi'ili' ca ral-la' gunli'. Gul-yú ca tun nup na' tun ca na' bentu' netu'. ¹⁸Chgudxcza' lbi'ili' zian lzu, ati' rëpa' lbi'ili' leyúbl len yöl-la' rbödx quia', rnia': Le tunë' zian bönni' run ga nacquë' ca nup cuta'le'i Cristo dxi'a, le tu'zözë' tsla'l le benczë' Lè' lë'i yag cruz. ¹⁹Bönni' tunë' cni, lu gui' gabíl tsjaquë', le nac dios quequë' le ta'zéz ládxi'quë', ati' tun ba zxön cuinquë' ni'a qui le tunë' le ral-la' gun ga lutui'inë'. Tui' ládxi'zë' le dë yödzyú ni,²⁰ san rë'u ni rui' ládxi'ru' le dë yehua' yubá ga nababru', len rbözru' dza huödë' Xanru' Jesucristo, Nu ruslá rë'u, urujë' yehua' yubá na'. ²¹Lë' utsé'ë gdu ca nayá' nabinru', le rnitcz, gunë' ga huöac ca nac gdu ca nayá' nabanë' Lè', le soa

tsalzú. Cni gunë' len yöl-la' huac zxön queë' le ugunë' dxin quië gna bé'inë' yúgu'të.

Ral-la' udzjilenteczru'-në' Xanru'

4 Qui lë ni na', böchi' lza'adau', gul-gác tsutsu ca réjlë'li' Xanru'. Nadxí'itsquida' lbi'ili' len rë'nda' duyúa' lbi'ili'. Runli' ga rudzijda' len nacli' ca tu le ruzi'a xbey.

²Lbi'ili', Evodia len Síntique, ráta'yua' lauli' gacli' tuz ca ral-la' lac nup náquigac queë' Xanru'. ³Na'a, böcha'a gdu, rë'nda' gáclenu' gropnu ni, le glúnlennu neda' dxin, bentu' lban qui didza' dxi'a, ati' guladzagüë' ca' netu' Clemente len yezíca'rë' lza'a na'. Chnayujgac laquë' yehua' yubá ga na' nayujgac lagac nup chnadél-li'gac yöl-la' na'bán gdu.

⁴Gul-dzjilentecz-në' Xanru'. Leyúbl, rnia': Gul-dziji. ⁵Gul-gác dxi'i ladx'i len yúgu'të bunách. Chzoa huödë' Xanru'.

⁶Cutu ubi ugu'i'ili', san gul-náb lahuë' Dios le rquínili' len gul-guié': "Xclenu'", ca nac yúgu'të lë na' rnabli'. ⁷Dios gunë' ga gac queëli' le cuequi dxi icj ládxi'-dau'li', lë na' nadódr bë'i ca le gac la'yë-jni'i bunách. Lë na' rbequi dxi icj ládxi'-dau'ru' gun chi'i icj ládxi'-dau'li' len le rza' ládxi'li' le nacli' tuz len Jesucristo.

Ral-la' sa' ládxi'ru' le nacgac dxi'a

⁸Ga ruúdxhtë, böchi' lza'adau', gul-sá' ládxi'li':

yúgu'të le nac dxi'a,
len le nac bica' ba,
len le nac gdu'të li,
len le nac gdu,
len le nac tsahui',
len le nac ba'a,
len le nac lach,
len le ral-la' gunru' ba la'n.

⁹Gul-gún ca na' busëdda' lbi'ili', lë na' gzxi' lu na'li' tsca na' bé'lena' lbi'ili' didza' len tsca na' bena' ga ni' zoali'.

Dios, Nu runn queëru' le rbequi dxi icj ládxi'dau'ru' sóalenë' lbi'ili'.

**Le dxi'a glunë' queë'
Pablo bönni' Filipos**

¹⁰Rudzíjlenda'-në' Xanru' le rui' ládxi'i'li' neda' leyúbl. Cutu rnia' gul ládxi'li' neda', san cutu guta' queëli' latj gáclenli' neda' zi'al. ¹¹Lëzca' cni, cutu rnia' cni le zoa bi ryadzj quia', le nazëda' gdzag ladx'a le dëz quia'. ¹²Chgdöda' lu yöl-la' yechi' len lu yöl-la' tsahui'. Nazëda' soa' nácti'tëz, zal-la' nöljda' o nabí l rduna', len zal-la' dë quia' szxöni o zoa bi ryadzj quia'. ¹³Yúgu'të huazáqui'-da' le rutipë' ladx'a Cristo. ¹⁴Benli' dxi'a cati' ni' gúcnenli' neda', butipli' ladx'a'a cati' gzxaca' gdi'a.

¹⁵Lbi'ili', bönni' Filipos, nóziczli' ca guc quia' dza ni' cati' buzá'a luyú Macedonia, yjena' lban qui didza' dxi'a. Tsca nacuá' bunách queë' Cristo, nutur nu gucnen neda', san lbi'izli' gúcnenli' neda'. Bsóla'li' quia' bi bunödzjli', le gzxi' lu na'li' lban bena' neda'. ¹⁶Tsal ni' gzoa' Tesalónica, tu chop lzu bsóla'li' quia' le bunödzjli' cati' ni' byadzj quia'.

¹⁷Cutu rui' ladx'a'a bi si'a, san rë'nda' gata'r queëli' le uzi'li' xbey yehua' yubá.

¹⁸Rëpa' lbi'ili': Chgzxi'a yúgu'të lë na' bsóla'li' quia', ati' gdödti bë'i tsca le byadzjda'. Ben ga nac cni lë na' bsóla'li' lu na'bi' bi'i Epafrodito. Lë na' bunödzjli' nac ca tu le rla' zxix rdxintë lahuë' Dios, len ca tu le rgu'ru' lahuë' Dios le rdzag ladxë'ë. ¹⁹Dios gunnë' queëli' yúgu'të le ryadzj queëli', tsca nac yöl-la' tsahui' röl yehua' yubá, le nacli' tuz len Jesucristo. ²⁰Gactecz queë' Xuzru' Dios yöl-la' ba. Ca' gac.

**Tu'gáp Dios lza'gac
bunách queë' Cristo**

²¹Uláz quia' neda', gul-gáp Dios nup ni' náquigac queë' Dios le nacgac tuz len Jesucristo. Tu'gapë' lbi'ili' Dios böchi' lza'ru' ni nunquë' neda' tsaxxón. ²²Lëzca' tu'gáp lbi'ili' Dios yúgu'të nup ni náquigac queë' Dios, len lëzca' cni, tu'gapë' lbi'ili' Dios yugu' huen dxin nacu'ë lidxë' bönni' rna bë'ë gdu luyú Roma.

²³Rnabda'-në' Xanru' Jesucristo uzá ladxë'ë queëli' yúgu'tëli'. Ca' gac.

DIDZA' BSÖLĚĚ' PABLO YÖDZ COLOSAS

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Colosas

1 Neda', Pablo, naca' gbaz queë' Jesucristo le rë'nnë' cni Dios, dzagabi' neda' bi'i bóchi'ru' Timoteo. ²Rugapa' Dios lbi'ili', nacli' quizi queë' Dios, len nacli' bóchi'tu' réjlë'li' Cristo zoali' Colosas. Rnabda'-në' Xuzru' Dios uzá' ladxë'ë queëli', len gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li'.

Pablo rulidzë' Dios, rë' Lë': "Xclenu"

³Rétecztu'-në' Dios, Xuzë' Xanru' Jesucristo: Xclenu', cati' rulidztu'-në' Dios, rnábitu'-në' bi gunë' queëli' ⁴le byónitu' didza' ca réjlë'li' Jesucristo, len ca nadxi'ili' yúgu'të nup náquigac quizi queë' Dios. ⁵Cni runli' le runli' löz le nuzóë' queëli' Xanru' ni' yehua' yubá, lë na' byónili' qui cati' bé'lentu' lbi'ili' didza' le nac gdu'të li qui didza' dxi'a. ⁶Didza' dxi'a na' bdxin queëli' ca rdxin ca' gdu'të yödzlyú. Run dxin len rac lban qui, gdu'të yödzlyú, la' tuz ca rac ga zoali', dza ni'të ga rdxintë na'a dza, cati' ni' byónili' len le nactë bën'bë'li' le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. ⁷Busëdnë' lbi'ili' lë ni Epafras, bönni' nadxi'iru'-në', rúnlenë' netu' tsazxón dxin len naquë' ca' huen dxin gdu queë' Cristo, ráclenë' lbi'ili'. ⁸Bönni' ni gdxjöi'në' netu' ca nadxi'ili' lza'li', le runë' Dios Bö' La'y ga gac gunli' cni.

⁹Qui lë ni na' netu' ca', dza ni'të ga rdxintë na'a dza cati' gúquibe'itu' lë ni, cutu ca' rzoa dxitu' rulidztu'-në' Dios, rnábitu'-në' gáclenë' lbi'ili', len rnabtu' lahuë' gunë' ga gún'bë'li' gdu le rë'ncznë' Lë', len gunnë' queëli' yúgu'të yöl-la' rac szxóni len yöl-la' rejni'i le rgu'ë rë'u Dios Bö' La'y. ¹⁰Cni rnábitu'-në' quië gac

gunli' ca ral-la' lun nup náquigac queë' Xanru', gunli' yúgu'të le rdzag ladxë'ë Lë', len sáqui'li' gunli' yúgu'të le nac dx-i'a, len gacr gdu ca nún'bë'li'-në' Dios. ¹¹Rnábitu'-në' utipë' ládxi'li', gunnë' queëli' yöl-la' huac gdu queë', quië gac gua' glenli' yúgu'të, len cözli' zxón ladx-i' len udziji ládxi'li'. ¹²Lu yöl-la' rudziji queëli' gul-guie' Dios Xuz: "Xclenu'", le budödë' lu na'ru' gata' queëru' latj lu yení' queë', gunru' tsazxón nup náquigac quizi queë'. ¹³Dios Xuz na' buslé' rë'u lu na' nu rna bë' latj chul, len budödë' rë'u ga na' rna bë'ë Zxi'nczë', Nu nadxi'inë'. ¹⁴Zxi'në' na' böa'uë' rë'u, gutië' uláz queëru', len bunít lahuë' rë'u ca nac dul-la' gbága'ru'.

Nuhuöacru' tuz len Dios le gutië' uláz queëru' Cristo

¹⁵Cristo naquë' tuz ca naquë' Dioscz, Nu curlé'iru'. Zoaczë' Lë' zí'atël ca yúgu'të le benë' Dios. ¹⁶Lu në'ë Cristo benë' Dios yúgu'të le dë, le nacua' luzxbá, len le nacua' luyú, yugu' le rlé'iru' len yugu' le curlé'iru', lë na' nacgac latj blau, len yugu' yöl-la' uná bë', len le nadél-li'gac yöl-la' zxón, len yugu' yöl-la' huac qui yehua' yubá len qui luyú ni. Yúgu'të benë' Dios lu në'ë Cristo quië uzi'ë xbey Lë'. ¹⁷Cristo zoaczë' zi'al ca yúgu'të le dë, ati' yúgu'të nacua'tecz ni'a queë' Lë'. ¹⁸Cristo naquë' Xangac bunách queë', len runödzjë' quequë' yöl-la' na'bán. Naquë' ca' Nu gzu lau bubán tsaz lu yöl-la' gut. Zi'al Lë' bubanë' tsaz lu yöl-la' gut quië gáctërë' blau ca yúgu'të le dë. ¹⁹Cni guc, le bdzag ladxë'ë Dios Xuz soalen Cristo gdu le nacczë' Lë'. ²⁰Ni'a qui le benë' Cristo, Dios benë' ga gac luhuöác tuz len Lë' yúgu'të le dë, le nacua' luyú, len le nacua' luzxbá. Bunë' leygac tuz len Lë' le bulaljë' xchönë' Cristo, gutië' lë'i yag cruz.

²¹ Lbi'ili', zí'atél nulá'alenli'-nè' Dios len gucli' ca bönni' cuta'le'i Dios dxi'a lu icj ládxi'dau'li' ni'a qui dö' bia'li', san na'a chbunè' lbi'ili' tuz len Lè'. ²² Cni guc, le budód cuinë' Cristo, gutiè' uláz queèli' quiè gac uschinè' lbi'ili' lahuè' Dios, nacli' quizi queè' len gacli' gdu dx-i'a, nutu nu bi gac gnè queèli'. ²³ Cni gac chqui' uga'nli' tsutsu ca réjlè'li' Cristo, gacli' ca tu yu'u xzoa ga rè' xlibi zö'ö qui, len cutu tseaj bö' ládxi'dau'li' ca runli' löz didza' dxi'a byónili', lè na' rac lban qui gdu'tè yödzlyú le benè' Dios zxan luzxbá. Dios buzóè' neda', Pablo, quiè gaca' huen dxin qui didza' dxi'a na'.

Dxin budödè' Dios lu në'è Pablo

²⁴ Rudzijda' na'a ca nac le rzaca' rguia' quiè gáclena' lbi'ili', len ruúdx rza'a lu gdu ca nayá' nabana' le rzaca' rguí'le-na' tsaxxón Cristo uláz qui gdu ca nayá' nabanè' Lè' le nac bunách queè'. ²⁵ Dios benè' ga naca' huen dxin quegac bunách queè' Cristo, runa' xchinè' Dios, le budödè' lu na'a guna' quiè gáclena' lbi'ili', quíxjö'a gdu ca nac xtídzè'è Dios. ²⁶ Ruzéjni'da' bunách le nagachi', lè na' bgachi' dza ni'tè, nutu nu benbè' lei, san na'a Dios chbului'inè' bunách náquigac quizi queè' ca nac qui. ²⁷ Dios gu'ncznè' gunè' ga lumbè' yugu' yöl-la' tsahui' gdu qui le nagachi' ni, lè na' ta'yöni bunách gza'a. Cni rna lè na' bgachi': "Cristo naquè' tuz len lbi'ili', len naquè' le nac löz gdél-li'li' tsazli' lu yení' queè'."

²⁸ Runtu' lban queè' Cristo, rusa'-tu' ládxi'gac yúgu'tè bunách, len gazxj ga rè' ruséditu' lequè' yöl-la' rejni'i, quiè gac uschintu' lahuè' Dios yúgu'tè bunách, nacquè' gdu ladxi' le nacquè' tuz len Jesucristo. ²⁹ Quiè gac cni runa' dxin, len rui' ladxa'a udx guna' lè ni, ru-guna' dxin yöl-la' huac gdu na' runnè' quia' Cristo.

2 Rè'nda' gnózili' rui'tsca ladxa'a runa' le gaclen lbi'ili' lenca' le

gaclen bunách yödz Laodicea, len le gaclen ca' yúgu'tè nup gatga gulale'i neda'. ² Runa' cni quiè la'díp ládxi'què', len lacquè' tuz lu yöl-la' nadxí'i, len luzi'è xbey yúgu'tè yöl-la' tsahui' qui yöl-la' run löz gdu le runn queèru' yöl-la' rejni'i. Cni rac quiè lumbè'è le bgachi' queè' Dios Xuz, lè na' nacczè' Cristo. ³ Lu në'è Cristo ruzi'ru' xbey yúgu'tè yöl-la' tsahui' qui yöl-la' rac szxöni len yöl-la' rejni'i. ⁴ Lè ni répa' lbi'ili', cui gac nu si' ye'i lbi'ili', nu güi' didza' tséjlè'ru' le cunác. ⁵ Zal-la' zoa' zi'tu' ga zoali' lu gdu ca nayá' nabana', lu bö' naccza' zóalena' lbi'ili' len rudzijda' le rlé'ida' rö' zxba queèli' len nac tsutsu ca réjlè'li' Cristo.

⁶ Qui lè ni na', ca na' gzxi' lu na'li' Xanru' Jesucristo, lèzca' cni ral-la' gunli' yúgu'tè le gunli', dzaguè' lbi'ili' Lè'. ⁷ Ca na' nun luí yag ga rè', lenca' ca na' nayás zö'ö lu xlibi zö'ö, gul-zoalen Cristo. Gul-zóa tsutsu ca réjlè'li' Lè', ca na' chnazèdli'. Gul-guiéteczè' Dios: "Xclenu'."

Le cub nacro' le dzagru'-nè' Cristo

⁸ Gul-gún chi'i cuinli' cuigüi'li' latj nu si' ye'i lbi'ili', nu ugún dxin yöl-la' rejni'i quegac bunách len yugu' didza' ta'nazè' nac gdu'tè li, ca nac le ta'lèbi bunách tun, len ca nac le tu'sèdi bunách le nac qui yödzlyú ni len clèg le nac xtídzè'è Cristo.

⁹ Zoalen Cristo gdu'tè le nacczè' Dios zal-la' böaquè' bunách, ¹⁰ ati' lbi'ili' napli' gdu'tè le naquè' Dios le dzagli'-nè' Cristo, Nu rna be'i yúgu'tè nup ta'ná bè' len bönni' bi dè lu na'què'. ¹¹ Narugu lu xpéla'què' bönni' judío le ruluí' náquic-nè' queè' Dios, san lbi'ili', le dzagli' Cristo, zoalen lbi'ili' le ruluí' náquili' queè' Dios, le cunáquini lu ni'a lu na'-gac bunách. Tu'güè' tu guiddau' bönni' judío, san lbi'ili', nadúa gdu'tè yöl-la' bunách queèli' bénlenli' dul-la'. Cni nac queèli' le benli' tsaxxón Cristo cati'

gutiè' lè'i yag cruz. ¹²Cati' bdil-li' nis bgáchi'lenli'-nè' Cristo tsaxón yeru ba len bubánlenli'-nè' tsaxón le gyéjlè'li' Dios, len yöl-la' huac queè' buspanè' Cristo lu yöl-la' gut. ¹³Zi'atèl gucli' ca nup chnatgac ni'a qui dul-la' gbága'li' len cutu gzoalen lbi'ili' le ruluí' náquili' queè' Dios, san na'a Dios nunè' ga nabánlenli'-nè' tsaxón Cristo, len bunít lahuè' lbi'ili' ca nac yúgu'tè dul-la' gbága'li'. ¹⁴Dios busulé' yugu' le nabága'ru' le nayujgac lu zxba queè', lè na' tu'quí rë'u. Bugúè' lè na' nabága'ru' len bdè'è lei lè'i yag cruz ca tu le nabaguè'è Cristo. ¹⁵Cati' gutiè' Cristo lè'i yag cruz, bugúè' yöl-la' huac uná bè' quegac bö' xöhui' uná bè' len quegac nup dë lu na'gac yöl-la' huac xöhui', le bulu'è lahui le nacgac bö' xöhui' len bugúè' yöl-la' huac uná bè' quegac, le gutiè' lè'i yag cruz na'.

Ral-la' güi' ládxi'ru' le nac qui yehua' yubá

¹⁶Qui lè ni na', cutu güi'li' latj nu uquí lbi'ili' ca nac le ri'j ráguli' o le curunli' zxön yugu' dza lni, o le curunli' zxön beo' zi'a ruzé, o le curunli' zxön yugu' dza la'y quegac bunách. ¹⁷Yúgu'tè lè ni nac ca tu bxin qui le ral-la' gac, ati' le ruluí' yúgu'tè lè ni naquè' Cristocz. ¹⁸Cutu güi'li' latj nu gun ga unitli' le ral-la' si'li', nu runtsca bayúdx ga lac nöj ládxi'gac bunách len lun zxön yugu' gbaz la'y. Tu'gutsa' cuinquè' le cutu gualalé'inè', len tun ba zxön cuinquè' ca nac le dzò'z icjuè' lu yöl-la' bunáchz quequè'. ¹⁹Nu run cni cutu da' Cristo, Nu nac Xanru' len ruzóè' tsutsu gdu ca nayá' nabanè', le nacru' rë'u. Rugahuè' lei, len runè' ga nac tuz ni'a qui le zeaj lu dxit lu bin, ati' rzxön gdu ca nayá' nabanè' ca rë'nnè' Dios uxönè' lei.

²⁰Lbi'ili' chnátlenli'-nè' Cristo quiè cutur la'ná be'i lbi'ili' zxba qui yödzyú. ¿Bizx quiè runli' tsca ni nacli' qui yöd-

zlyú, len runli' ca ta'ná bè' zxba qui?

²¹Cni ta'ná yugu' zxba qui yödzyú ni:

Cutu quitjnu' lè ni;

Cutu gagu' lè na';

Cutu canu' yetú le dë.

²²Yúgu'tè lè ni la'nít cati' chbugunru' leygac dxin. Cni nacgac le ta'ná bè' bunách len yugu' zxba nazí' lu na'què'.

²³Le nactè, yugu' zxba ni, ráquiru' napgac yöl-la' rejni'i. Tun ga ruluí' cuinru' ca bunách gdau', len ga ruluí' cuinru' nöj ladxí', len ga rusaca' zi'ru' gdu ca nayá' nabinru', san zxba ni cutu ca' taclen rë'u quiè gac gna bé'iru' yugu' le rzè ládxi'ru' lu yöl-la' bunáchz queèru'.

3Na'a, chqui' nubánlenli'-nè' Cristo, gul-güi' ládxi'li' le nacgac qui yehua' yubá ga ni' röhè Cristo cuit lè'è yubél Dios, ga naquè' blau. ²Gul-sá' ládxi'li' le tac xtsa', len clëg le tac luyú ni. ³Nac queèli' tsca chnatli', ati' yöl-la' na'bán queèli' run chi'è Cristo ga ni' zoaczè' Dios. ⁴Cristo nabánili' lbi'ili'. Cati' uluí' lahuè' Lè', ni'r uluí' lauli' ca' lbi'ili' tsaxón len Lè' lu yení' queè'.

Yöl-la' na'bán gul len yöl-la' na'bán cub

⁵Qui lè ni na', gul-gún ga la'nít le nacua'len lbi'ili' qui yödzyú ni:

yugu' le cunác,

len le nacgac xöhui',

len yugu' le rzè ládxi'li' le cunác,

len yugu' le rzè ládxi'li' le nac xöhui',

len yöl-la' ruhuidi',

le nac tuz ca nu rij ladxí' bdau' guiöj bdau' yag, le cutu rij ladxí' Dios nu ruhuidi'.

⁶Le tun yugu' le cni, Dios gunè' zxguia' yúgu'tè nup cutún ca rna xtidzè'è. ⁷Yugu' dul-la' cni benli' ca' lbi'ili' cati' ni' nadödlí' lu na'gac. ⁸Na'a, cutur gunli' yugu' lè ni:

cutur gdza'ali';

cutur leyli';

cutur nu gunli' zi';

cutur gnè xöhui'li';

cutur gnali' le cunác.

⁹Cutu si' yé'ili' lza'li' tuli' yetuli' le chnuca'nli' le gucli' zi'al, len yugu' le benli' zi'al. ¹⁰Chnacli' bunách cub, len tu tu dza rcubli', ruhuöacrlí' ca nac Nu na' bun lbi'ili', quië gúnbé'li' Lè' gdu ca naquë' Lè'. ¹¹Le chdzagru'-nè' Cristo:

cutur nacru' bönni' gza'a len bönni' judío;

cutur nacru' bönni' narugu lu xpéla'quë' le nac bè' nu naqui queë' Dios len bönni' cunarugu lu xpéla'quë' lè na' nac bè';

cutur nacru' bönni' ta'yejni'i len bönni' cuta'yejni'i;

cutur nacru' bönni' nadá'ugac len bönni' cunadá'ugac.

Na'a, Cristo naquë' yúgu'tè le nac lsaca' len dzaquë' yúgu'tèru'.

¹²Dios nadxi'inë' lbi'ili' len gröë' lbi'ili' quië gáquili' quizi queë'. Qui lè ni na', ral-la':

güi' ládxi'li' lza'li',
len gacli' dxi'i ladxi',
len nöxj ladxi',
len cuidi' ladxi',
len cözli' zxön ladxi'.

¹³Chqui' rac didza' bizxj tuli' len yetuli', gul-guá' glen lza'li' tuli' yetuli', len gul-nít lau lza'li' tuli' yetuli' ca na' benë' Cristo, bunít lahuë' lbi'ili'. ¹⁴Le nactër blau ca yúgu'tè lè ni, ral-la' gdxí'ili' yúgu'tè bunách, le nac yöl-la' nadxi'i le run ga nacru' tuz len ga nacru' gdu. ¹⁵Gul-güi' latj gna be'i icj ládxi'dau'li' le rbequi dxi icj ládxi'dau'ru', le runnë' queëru' Dios. Qui lè ni na' bulidzë' lbi'ili', quië gacli' tuz lu gdu ca nayá' nabanë' Cristo. Gul-guië' Dios: "Xclenu'."

¹⁶Gul-sí' lu na'li' xtidzë'è Cristo le gac queëli' ca tu yöl-la' tsahui' zxön. Le zoalen lbi'ili' yöl-la' rejni'i queë' Dios, gul-sëdi len gul-zejni'i lza'li' tuli' yetuli'. Gdu ládxi'li' gul-gúl-l queë' Dios yugu' salmo, len yugu' le rul-l yöl-la'

ba len yugu' le rul-l la'y, guiëli'-në' Dios: "Xclenu'." ¹⁷Yúgu'tè le runli', le nac didza' rui'li' o le nac dxin runli', gul-gún yúgu'tè lu lè' Xanru' Jesús, len guiëli'-në' Dios Xuz: "Xclenu'", dzaguë' lbi'ili' Cristo.

Le ral-la' gunru' qui lza'ru' le náquiru' queë' Cristo

¹⁸Lbi'ili', ngul nutság ná'lenli' bönni', gul-gún ca rna xtídza'quë' bönni' qui queëli' ca ral-la' gunli', le náquili' queë' Xanru'.

¹⁹Lbi'ili', bönni' nutság ná'lenli' ngul, gul-dxí'i ngul qui queëli', len cutu uzeyli' ba nadx lecnu.

²⁰Lbi'ili', bi'i ra'bán, gul-gún ca rna yúgu'tè xtídza'quë' xuz xna'li'. Lè ni rdzag ladxë'è Xanru'.

²¹Lbi'ili', nul-li' nacli' xuzgac bi'idau', cutu töd bë'i gut quinli' zxi'nli', cui huöa ládxi'cbi'.

²²Lbi'ili', nul-li' nacli' bönni' nadá'ugac, gul-gún ca rna yúgu'tè xtídza'quë' xanli' luyú ni. Clëgz gunli' cni cati' tu'yúë' lbi'ili' ca na' tun nup tèn'i lun ga la'dzág ládxi'gac bunách, san gdu ládxi'li' gul-gún xchinquë' ca ral-la' lun nup tadxi Dios. ²³Ca nac yúgu'tè le runli', gul-gún gdu ládxi'li', gac ca runli' xchinë' Xanru' len clëgz ca runli' xchingac bunách. ²⁴Chnóizicli' ubi'è queëli' Xanru', gunnë' queëli' le chnupé'è Dios quegac nup nacgac zxi'nczë'. Cni gac, le runli' xchinë' Xanru' Jesucristo. ²⁵Nu rua' dö', ubi'è qui nu na' Xanru' ca nac dö' rua' nu na', le cutu utsé'è Dios ca ral-la' ubi'è qui queëgac bunách.

4 Lbi'ili', nul-li' nacli' xangac bunách, gul-gún le nac tsahui' len le nac dx-i'a ca rugunli' dxin yugu' huen dxin queëli'. Gul-tsajnéy zoa ca' queëli' Xanli' ni' yehua' yubá.

²Lbi'ili', yúgu'tëli', gul-lídzteczë' Dios. Gul-spán ládxi'li' ulidzli'-në' Dios, len gul-guië': "Xclenu'." ³La'

na'z cati' rulidzli'-në' Dios, gul-náb-në' ca' gáclenë' netu', gunnë' netu' latj quíxjö'tu' xtidzë'ë Xanru', quië gac uzéjni'tu' bunách le bgachi' ca nac queë' Cristo. Le runa' cni nadzuna' lidx guia ni. ⁴Gul-náb-në' ca' Dios, gunnë' neda' latj usálj la'ana' le bgachi' na' ca ral-la' guna'.

⁵Lu yöl-la' rejni'i queëli', gul-gún le runli' laugac nup cuta'yejlë' Cristo. Gul-guntsca dxin yugu' dza uzá' ladxë'ë queëli' Dios, gunli' xchinë'. ⁶Ral-la' güi'li' didza' ca rdzag ladxë'ë Dios len ca ral-la' gun nup náquigac queë'. Ral-la' gnózi'li' ca' nac ral-la' ubi'ili' didza', bi guiëli' tu tu bunách.

Tu'gáp Dios lza'gac bunách queë' Cristo

⁷Le rac quia' ni quíxjöi'në' lbi'ili' Tíquico, naquë' bóchi'ru' nadxi'iru'-në'. Naquë' ca' huen dxin gdu queë' Xanru', rúnlenë' neda' tsaxón dxin queë' Xanru'. ⁸Qui lë ni na' rsöla'a-në' ga zoali', quië uzéjni'në' lbi'ili' le rac quia', len utipë' ládxi'li'. ⁹Zéajlenë' lë' tsaxón Onésimo, bóchi'ru' na' nabáblenë' lbi'ili'. Naquë' ca' bóchi'ru' nadxi'iru'-në', len rejle'ë Xanru'. Chopë' ni la'guíxjöi'në' lbi'ili' yúgu'të le rac ni.

¹⁰Rugapë' Dios lbi'ili' Aristarco, yúu-lenë' neda' tsaxón lidx guia. Rugapbi' Dios ca' lbi'ili' bi'i Marcos, bi'i bönni' queënu ngul zanë' Bernabé. Chgudxa'

lbi'ili' bi gunli' queëbi' bi'i Marcos na'. Chqui' huidbi' ga zoali', gul-gún-bi' ba la'n. ¹¹Rugapë' Dios ca' lbi'ili' bönni' ni lë' Jesús, zoa yetú lë' Justo. Nacuá' zian bunách judío ta'yejlë' Cristo, san tsonnzë' ni ladj bunách judío tunë' tsaxón len neda' dxin qui le rna bë'ë Dios, len sxöni tu'huí' xzönë' neda'. ¹²Rugapë' Dios lbi'ili' Epafras, bönni' na' nababë' ca' lbi'ili', naquë' huen dxin queë' Cristo. Gdu ladxë'ë rulidzë' Dios, ráta'yuteczë' lahuë' gáclenë' lbi'ili' quië soali' gdu ladxi', len soali' ca' sina' gunli' yúgu'të le rë'ncznë' Dios. ¹³Runa' lna' lau queë' Epafras na', rui'tsca ladxë'ë lbi'ili' lenca' nup nacué' Laodicea, len nup nacué' Hierápolis. ¹⁴Rugapë' Dios lbi'ili' Demas, lenca' Lucas, bönni' na' ruún bunách, ati' nadxi'iru'-në'.

¹⁵Gul-gáp Dios bóchi'ru' nacué'ë Laodicea, lenca' Ninfas len bunách queë' Cristo nacué' lidxnu Ninfas na'.

¹⁶Cati' udx ulabli' guich ni ga ni' zoali', gul-gún ga luláb lei bunách queë' Cristo nacué' Laodicea. Gul-láb ca' lbi'ili' guich na' la'söla' queëli' bunách Laodicea na'. ¹⁷Gul-guië'ë Arquipo: "Bë' ladxu'u gunu' dxin na' budödë' lu na'u Xanru'."

¹⁸Neda', Pablo, ruzujcza' lu guich dídza'dau' ni, mia': Rugapa' Dios lbi'ili'. Gul-tsajnéy ca rac quia' ni nadzuna' lidx guia. Rnabda'-në' Dios uzá' ladxë'ë queëli' le nac dxi'a. Ca' gac.

DIDZA' ZI'AL BSÖLĚ'Ě PABLO YÖDZ TESALÓNICA

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Tesalónica

1 Neda', Pablo, dzagquë' neda' Silvano len bi'i Timoteo, rugapa' Dios lbi'ili', náquili' queë' Cristo, len zoali' Tesalónica, nacli' tuz len Dios lenca' len Xanru' Jesucristo. Rnaba' lahuë' Xuzru' Dios lenca' lahuë' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li'.

Le rac bë' ta'yejlë' Dios bunách Tesalónica

²Rétecztu'-në' Dios: Xclenu', cati' rajneytu' ca nac queëli' yúgu'tëli'. Rajnéytecztu' lbi'ili', bi rnabtu' queëli' lahuë' Dios cati' rulidztu'-në'. ³Lahuë' Xuzru' Dios rajnéytecztu' ca nac le runli' le réjlë'li' Cristo, len ca nac dxin runli' le nadxi'ili'-në', len ca na' náteczli' tsutsu le runli' lõz Xanru' Jesucristo. ⁴Böchi' lza'tu', Dios nadxi'inë' lbi'ili', ati' nózitu' gröczë' lbi'ili' Lë'. ⁵Cni nac, le bdxin queëli' didza' dxi'a runtut' lban qui, clëg len didza'z, san lëzca' len yöl-la' huac bdxin queëli', ati' benë' tsutsu lei Dios Bö' La'y, ati' gdu ládxi'li' benli' lõz lei. Nóziczli' ca guctu' ga zoali' le nadxi'itu' lbi'ili'.

⁶Lbi'ili' butsa' cuinli', runli' ca runtu' netu', lenca' ca benë' Xanru', le gzxi' lu na'li' xtidzë'ë, ati' zal-la' szxöni gzxaca' gdi'li', budzjili' le zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y. ⁷Cni nac, chnacli' tu le nac bë' laugac yúgu'të bunách ta'yejlë' Cristo nacu'ë luyú Macedonia len luyú Acaya. ⁸Cni nac, le gzë xtidzë'ë Xanru' ni'a queëli'. Clëgz luyú Macedonia len luyú Acaya, san lëzca' yúgu'të latj gzë didza' ca réjlë'li' Dios. Cni nac, cutu bi run bayúdx gnatu', ⁹le ta'guixjö' queëru'

la' leygacz bunách ni' ca benli' netu' ba la'n, len ca na' butsa' cuinli', buca'n-li' yugu' bdau' guiöj bdau' yag len böaclic' queë' Dios quië gunli' xchinë' Dios ban, Nu nac gdu Dios. ¹⁰Na'a, rbözli' dza huödë' Zxi'në' Dios, grujë' yehua' yubá. Dios buspanë' Lë' lu yöl-la' gut. Nu ni nac Jesús, Nu ruslá rë'u lu dul-la', cui soa le gun ga gchuguë' queëru' Dios dza zi'aza'.

Xchinë' Dios benë' Pablo yödzt Tesalónica

2 Böchi' lza'tu', nóziczli' cutu guc daduz dxin queë' Dios bentu' cati' ni' bdxintu' ga zoali'. ²Nózili' ca guc queëtu' lu yödzt Filipos, ca na' gzxaca' gdi'tu', ati' glua' dö' queëtu' bunách ni'. Ni'r cati' bdxintu' ga zoali' guctu' rugu ladxi' le gzóalenë' netu' Dios queëru', ati' bentu' lban lauli' qui didza' dxi'a le budödë' lu na'tu' Dios. Cni bentu' zal-la' szxöni guladá'baga' netu' bunách ladzli'. ³Cati' ni' buchiztu' icj nagli' xtidzë'ë Dios, bë'tu' didza', clëg le nazí' ye'i netu', len clëg bi gzë ládxi'tu' le dë queëli', len cutu gzxi' yé'itu' lbi'ili'. ⁴Le nuzxöni ladxë'ë netu' Dios, budödë' lu na'tu' guntu' lban qui didza' dxi'a queë', ati' cniz rui'tu' didza'. ⁵Nóziczli' gatga bé'lentu' lbi'ili' didza' le gun zxön lbi'ili', len cutu bubj tsahuí' cuintu' ca run nu bi rzë ladxi' le dë queëli'. Nözcznë' Dios nac cni. ⁶Cutu gdiljtu' yöl-la' ba le nac qui yödzlyú ni, lë na' cu'li' netu' lbi'ili', len clëg le la'gú'u netu' bunách. Zal-la' dë lu na'tu' gna bé'itu' lbi'ili' le nactu' gbaz nasölë'ë Cristo ⁷gzóalentu' lbi'ili' dxi'i ládxi'dau', bentu' ca runnu xna'cbi' bi'i huë'ndau', run chi'inu lecbi' dxi'i ládxi'dau'. ⁸Cni guc, bdxí'itsquitu' lbi'ili', ga bdxintë' gú'nitu' udödtu' lu na'li', clëgz didza' dxi'a queë' Dios, san yelati'z cugúc udödcztu' yöl-la' na'bán queëtu', le nadxi'itsquitu' lbi'ili'. ⁹Rajneyli', böchi' lza'tu', ca na' guc cati' ni'

bentu' lban lauli' qui didza' dxi'a queë' Dios, ca béntecztu' dxin baníg, ati' rël len tã dza bentu' dxin cui usaca' zi'tu' nituli' lbi'ili'.

¹⁰ Lbi'ili' na' réjlë'li' Cristo, huac gunli' lna' lau, ati' nõzcnë' Dios ca na' gdälentu' lbi'ili' gdu ca rdzag ladxë'ë Dios len gdu dxí'adau', len ca na' nutu nu gac bi gnë qui. ¹¹ Lëzca' cni nõzili' ca bentu' ca runë' bönni' quecbi' zxi'në', buchiztu' icj nagli' len butiptu' lãdx-i'li' tu tuli'. ¹² Busa'tu' lãdxi'li' gunli' ca ral-la' gun nu naqui queë' Dios. Lëczë' bulidzë' lbi'ili' quië gac tsazli' ga na' rna bë'të Lë' lu yení' queë'.

¹³ Qui lë ni na' ca', rétecztu'-në' Dios: Xelenu'. Cni runtu' le gzxi' lu na'li' xtidzë'ë Dios le byónili' bë'tu' didza', clëg ca xtidza' bunáchz, san ca le nactë nac, xtidzë'ë Dios nac. Xtidzë'ë na' run dxin lu icj lãdxi'dau'li' lbi'ili', réjlë'li' Cristo. ¹⁴ Böchi' lza'tu', rac queëli' ca rac quegac bunách queë' Dios, nup náquigac queë' Jesucristo, nacu'ë luyú Judea. Cni nac le chgzxaca' gdi'li' szxöni lu na' gac bunách uládz queëli', la' tuz ca na' gulazaca' gulagui'ë lequë' lu na' gac bunách uládz quequë', nup ni' nacgac bönni' judío. ¹⁵ Yugu' bönni' judío na' guludöddë' Xanru' Jesús len guludöddë' ca' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. Gulabía lãdxi'quë' len gululaguë' ca' netu'. Cutu tunë' le rdzag ladxë'ë Dios, le cuta'lé'inë' dxi'a yúgu'të bunách gza'a. ¹⁶ Tu'zaguë'ë ca' netu', cui guntu' lban laugac bunách gza'a na' cunababgac lequë', le ruí'lentu' leygac didza' quië lulá. Cni rac, tu'zánteczë' dul-la' nabága'quë', len chnabága'quë' zxguia' le run ga gchuguë' quequë' Dios.

**Pablo rë'nnë' tsajuyé'
böchi'ru' nacu'ë Tesalónica**

¹⁷ Na'a, böchi' lza'tu', ruhuí'niku' ca runë' bönni' uzëb le nulá'alentu' lbi'ili' tu chi'idau', san zal-la' cutu rlé'itu'

lbi'ili', cutu nal lãdxi'tu' lbi'ili'. Qui lë ni na', rui' lãdxi'rtu' ulé'itu' lauli', le rzëtsca lãdxi'tu' cni guntu'. ¹⁸ Qui lë ni na' ca' gú'niku' guidtu' ga zoali', ati' neda', Pablo, le nactë bë' ladxa'a guida' chop tsonn lzu, san buzaga' xnöztu' Satanás tu' xöhui'. ¹⁹ ¿Bizxa caz nac le run ga runtu' löz, o le run ga rudzjítu', o le ral-la' gdél-li'tu', le uzi'tu' xbey lahuë' Xanru' Jesucristo cati' huödë'? ¿Naru' clëg lbi'iczli' na'? ²⁰ Lbi'iczli' nacli' le run ga nactu' bica' ba, len le run ga rudzjítu'.

3 Qui lë ni na', cati' cutur guc gua' glentu', ben xtídza'tu' uga'ntu' chop-tu' lu yödz Atenas ² ati' bsóla'tu'-bi' ga zoali' bi'i böchi'ru', Timoteo. Nacbi' bi'i huen dxin queë' Dios, rúnlenbi' neda' tsaxxón lban qui didza' dxi'a queë' Cristo. Bsóla'tu'-bi' ga zoali' quië cuéquibi' lbi'ili' tsutsu, len uchizbi' icj nagli' ca ral-la' tséjlë'li' Cristo, ³ cui soa nu gac chop lãdxi' ni'a qui le tu'saca' zi' netu' bunách ni, le nõziczli' zoaru' yöd-zlyú ni quië gua' glenru' le cni. ⁴ Lëzca' cati' ni' gzóalentu' lbi'ili', gdíxjöi'tu' lbi'ili' ca chzoa gac queëru' le lusaca' zi' rë'u, gac ca na' chguc queëtu' ati' nõz-iczli' lë ni. ⁵ Qui lë ni na', cati' cutur guc gua' glena', bsóla'a-bi' ga zoali' bi'i Timoteo quië dudíxjöi'bi' neda' ca nac queëli' ca réjlë'li' Cristo, len chqui' cutu glu'u lbi'ili' nõz dul-la' tu' xöhui', nu na' rgu'u bunách nõz dul-la', len chqui' cubóac daduz dxin na' bentu' ga zoali'.

⁶ Cati' buza'bi' ga zoali' bi'i Timoteo, len budxinbi' ga zoatu', gdíxjöi'bi' netu' le nac dxi'a, bë'bi' didza' ca na' réjlë'li' Cristo, len ca na' nadxí'igacli'-në' böchi' lza'ru', len ca na', lu yöl-la' dxi'i ladxi' queëli' rajnéyteczli' netu', lenca' ca na' rzë lãdxi'li' ulé'ili' netu', ca na' netu' rzë lãdxi'tu' ca' ulé'itu' lbi'ili'. ⁷ Qui lë ni na', böchi' lza'tu', cati' ni' gzxca' gdi'tu' yúgu'të lë ni len zian le guc queëtu', bdxin queëtu' didza' bui' zxon

netu' cati' byónitu' ca réjlë'li' Cristo. ⁸Na'a, nuhuóac ládxi'tu' le ryónitu' rō'li' tsutsu ca réjlë'li' Xanru'. ⁹¿Nacxzc gac guiëtu'-në' Dios: Xclenu', ca ral-la' guntu' ni'a qui yúgu'të le run ga rudziji ládxi'tu' lahuë' Dios queëru' ni'a qui le nacli' lbi'ili'? ¹⁰Bayúdx rulidztu'-në' Dios, rnabtu' lahuë' rël len të dza quië gac ulé'itu' lbi'ili' len usa'tu' le ryadzj queëli' ca nac le réjlë'li' Cristo.

¹¹Na'a rnabtu' lahuë' Xuzru' Dios lenca' Xanru' Jesucristo, cu'ë netu' nöz ga gdxintu' ga zoali'. ¹²Lëzca' rnabtu' lahuë' Xanru' gunë' ga xön len gac gdu ca nadxi'ili' lza'li' tuli' yetuli', len ca nadxi'ili' yúgu'të bunách, ca na' netu' nadxi'itu' ca' lbi'ili'. ¹³Rnabtu' ca' lahuë' gunë' ga gac tsutsu len gdu dxi'a icj ládxi'dau'li' lahuë' Xuzru' Dios ca rajlóz le nac la'y, gunë' cni ga gdxinr dza huödë' Xanru' Jesucristo, dzaggac Lë' bunách la'y queë'.

Le runru' le rdzag ladxë'ë Dios

4 Yetú ca', böchi' lza'tu', ni'a queë' Xanru' Jesús ráta'yutu' lauli' len ruchiztu' icj nagli' quië gunli' ca nac le chnazëdli' lu na'tu' ca ral-la' gunli' le rdzag ladxë'ë Dios. Ca na' chrunli', ca'tecz gunli'.

²Chnóziczli' yugu' le gna bé'itu' lbi'ili' uláz queë' Xanru' Jesús. ³Le rë'nnë' Dios nac gacli' gdu dxi'a, len cutur gunli' le cunác, ⁴len gnózili' tu tuli' nacx ral-la' sóalenli'-nu ngul qui queëli' gdu ca rajlóz le nac la'y, len gunli' lecnu ba la'n. ⁵Cutu ral-la' sóalenli'-nu ngul queëli' lu yöl-la' rzë ladx' le cunác, ca na' tun bunách cunababgac Dios len cunúnbë'-gac Dios. ⁶Ca nacgac lë ni, nutu nu ral-la' töd bë'i len cusf' ye'i böchi' lzë'i bagach'iz, le gchuguë' quegac yúgu'të nup tun le cni Lëczë' Xanru', gunë' ca na' chgudxtu' lbi'ili' len bentu' lna' lau qui lauli'. ⁷Dios bulidzë' rë'u, clëg quië gunru' le cunác, san quië gacru' gdu dx-

i'a. ⁸Cni nac, nu ruzóa tsla'l lë ni, clëg bunáchz ruzóa tsla'l, san Dioscz ruzóa tsla'l, le bsölë'ë queëru' Dios Bö' La'y Nu rui' cni didza'.

⁹Cutu run bayúdx uzuja' queëli' lu guich ca ral-la' gdx'i'icli'-në' böchi' lza'li', le chnazëdli' la' lbi'izli' lu në'ë Dios gdx'i'ili' lza'li' tuli' yetuli'. ¹⁰Le nactë nadxi'icli'-në' yúgu'të böchi' lza'ru' nacu'ë luyú Macedonia. Na'a, ráta'yutu' lauli', böchi' lza'tu', quië gdx'i'igacrl'i'-në' ca' böchi' lza'li'. ¹¹Ráta'yutu' lauli' ca', güi' ládxi'li' cözli' dxí'adau', len gunli' yugu' le dë lu na'zli', len gunli' dxin len na'czli' ca na' chgna bé'itu' lbi'ili'. ¹²Gna bé'itu' lbi'ili' cni quië gac gunli' le nac dxí'adau' laugac nup cunababgac lbi'ili', len cni gac, cutu bi yadzj queëli'.

Ca gac cati' huödë' Xanru' Jesucristo

¹³Lëzca', böchi' lza'tu', ré'nitu' gnózili' ca rac quegac nup chnatgac, cui huí'nili' ca tun yezica' bunách cuzóa le tun löz. ¹⁴Chqui' réjlë'ru' gutië' Jesús len bubanë', lëzca' cni ral-la' uzxöni ládxi'ru'-në' Dios gunë' ga huódlengac tsaxxón Jesús nup ni' chglat len gulayejlë' Lë'.

¹⁵Qui lë ni na' rguíxjöi'tu' lbi'ili' xtidzë'ë Xanru' le rna cni: "Rë'u ni zoaru' nabanru' len uga'nru' ga gdxinr dza huödë' Xanru' Jesucristo, cutu tsajtsagru'-në' Cristo zi'al ca nup chglat." ¹⁶Cni gac, le huötjë' Lëczë' Xanru' grujë' yehua' yubá, ati' yön chi'ë, len yöl-la' uná bë' ulidzë', ati' yön ca' chi'ë gbaz la'y blau, ati' yön ca' trompeta queë' Dios, ati' lubán nup na' chglat len gulayejlë' Cristo. ¹⁷Ni'r rë'u ni zoaru' nabanru' len naga'nru' luyú ni, uchisë' rë'u tsaxxón len lequë' lu böaj luzxbá quië tsajtsagru'-në' Xanru' lu bö'z. Cni gac, sóalenczru'-në' Xanru'. ¹⁸Qui lë ni na', gul-huí' zxön lza'li' tuli' yetuli' ca nacgac didza' ni.

5 Na'a, ca nac dza na' o rël na' cati' lac lë ni, cutu run bayúdx uzuja' queëli' lu guich, böchi' lza'tu'. ²Lbi'ili' chnózcizli' dxi'a ca gac dza cati' huödë' Xanru'. Gdxinë' tu tsalz ca rdxinë' gban chdzö'l. ³Cati' la'ná bunách: "Rac dx-i'a queëru' len cutu bi gac queëru'", ni'r la' gdxintë' le usnít lequë', lë na' gdxin quequë' ca na' rdxin le rzaca' rguinu ngul chzoa soabi' bi'ida'u' queënu, ati' nutu nu nutsa' ladj bunách yödzlyú ni nu ulá cati' gac lë na' ral-la' gac. ⁴Na'a, böchi' lza'tu', cutu zoali' chul nit, len qui lë ni na' cutu gdxin queëli' bagachi'z dza ni' ca rdxinë' gban. ⁵Yúgu'téli' nacli' bunách qui yení' len qui lahui' dza. Cutu nacru' bunách qui chdzö'l len clëg qui le nac chul. ⁶Qui lë ni na', cutu ral-la' töd yël lauru' ca rac quegac nup cunababgac rë'u, san ral-la' uspán ládxi-i'ru' len cözru' ba'a ládxi'dau'. ⁷Nup tas, chdzö'l tas, len nup ta'zudxi, chdzö'l ca' ta'zudxi. ⁸Na'a, rë'u ni, nacru' qui lahui' dza len ral-la' cözru' ba'a ládxi'dau', le chnácuru' zxaru' le run chi'i rë'u, le nac yöl-la' rejle' queëru' Dios len yöl-la' nadxí'i, ati' le runru' löz ularu' nac ca lu'u guía le run chi'i icjru'. ⁹Cni nac, le nuzóë' rë'u ni Dios, clëg quië gdxinru' ga gchuguë' queëru', san quië ularu' le runru' löz Xanru' Jesucristo, ¹⁰le gutië' uláz queëru' Jesús quië soaru' gbanru' tsaxxón len Lë' cati' huödë', zal-la' chnatru' o soaru' gbanru' dza ni'. ¹¹Qui lë ni na' ral-la' utipli' ládxi'li' tuli' yetuli' len gunli' tsutsu tuli' yetuli' ca na' chrunli'.

**Pablo ruchizië' icj nagquë'
böchi' lzë'ë ta'yejlë'ë Cristo**

¹²Ráta'yutu' lauli', böchi' lza'tu', gún-bë'li' nup tun xchinë' Xanru' ga zoali', nup na' ta'ná be'i lbi'ili' uláz queë' Xanru', len tu'sá' ládxi'li'. ¹³Ráta'yutu' lauli' ca', gunli' lequë' ba la'n lu yöl-la'

nadxí'i queëli', le tunë' dxin na'. Gul-cóz dxí'adau' tuli' len yetuli'.

¹⁴Lëzca' cni ruchiztu' icj nagli', böchi' lza'tu', quië usa'li' ládxi'gac nup cutún dxin, len utipli' ládxi'gac nup tu'huóá ládxi'gac, len gácenli' nup cunác tsutsu ca ta'yejlë' Cristo, len gacli' nöxj ladxí' laugac yúgu'të bunách.

¹⁵Gul-gún chi'i cuinli' cui uzí' la lza-'li', cui gua'li' dö' qui nu rua' dö' queëli', san gul-güi' ládxi'li' gúnteczli' le nac dxi'a qui lza'li' tuli' yetuli' len quegac yúgu'të bunách.

¹⁶Gul-dzjítecz ¹⁷len gul-lídzteczë' Dios ¹⁸len gul-guië' Lë': "Xclenu'." Cni ral-la' gunli' ca nac yúgu'të le rac queëli', le nacgac lë ni le rë'nnë' Dios gunli' le nacli' queë' Jesucristo.

¹⁹Cutu guzóa dxili' le rulidzë' lbi'ili' Dios Bö' La'y ²⁰len cutu guzoali' tsla'l xtidzë'ë bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios ²¹san gul-sí' bë' yúgu'të. Gul-sí' lu na'li' le nac dxi'a ²²len cutu bi gútsa'li' le cunác.

²³Lëczë' Dios, Nu run ga zoa dxi icj ládxi'dau'ru', gunë' ga gacli' gdu dxi'a, ati' gun chi'ë bö' nacczli', len icj ládxi-dau'li' len gdu ca nayá' nabinli', ati' nutu nu gac bi gnë' queëli' dza ni' huödë' Xanru' Jesucristo. ²⁴Runë' ca rnë' Dios, Nu bulídz lbi'ili'. Lëczë' gunë' yugu' lë ni.

**Pablo rgu'ë lu në'ë
Dios yugu' böchi' lzë'ë**

²⁵Böchi' lza'tu', gul-lidzë' Dios gnábili'-në' gácenë' netu'.

²⁶Gul-gáp Dios yúgu'të böchi' lza'ru', unída'li' lequë' lu yöl-la' nadxí'i queëli'.

²⁷Ni'a queë' Xanru' Dios rna bé'ida' lbi'ili' ulabli' guich ni laugac yúgu'të böchi' lza'ru' nababquë' Cristo.

²⁸Rnaba' lahuë' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' le nacgac dxi'a queë'. Ca' gac.

DIDZA' BURÓP BSÖLĚĚ PABLO YÖDZ TESALÓNICA

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Tesalónica

1 Neda', Pablo, dzagquë' neda' Silvano len bi'i Timoteo, rugapa' Dios lbi'ili', nacli' queë' Xuzru' Dios len queë' Xanru' Jesucristo, zoali' Tesalónica. ²Rnabutu' lahuë' Xuzru' Dios len lahuë' Xanru' Jesucristo, uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li'.

Dios gchuguë' quegac bunách dul-la' cati' huödë' Cristo

³Ral-la' guiétecztu'-në' Dios: Xclenu', ca nac queëli', böchi' lza'tu', ati' nac dxi'a guntu' cni, le zeaj ractër gdu ca réjllë'li' Dios. Lëzca' cni, ca nadxi'ili' lza-'li' tuli' yetuli' zeaj racr gdu. ⁴Qui lë ni na', len yöl-la' rudziji rguíxjö'tu' ca nac queëli' laugac bunách queë' Dios ni, le rbözli' zxon ladxí, len réjllë'li' Dios zal-la' szxöni ta'bía ládxi'gac lbi'ili' bunách len szxöni rzaca' rgui'li', san rua' rlenli'. ⁵Yugu' lë ni tac bë' nac tsahui' ca rbequi xbeynë' bunách Dios. Ru'ë latj rzaca' rgui'li' na'a, quië gacli' lsaca' tsazli' ga ni' rna bë'ë Lë'.

⁶Nac tsahui' ca gunë' Dios, ubi'ë quegac nup tu'saca' zi' lbi'ili', gunë' ga la'zaca' la'guí'li' nup na'. ⁷Yetú ca', lbi'ili' rzaca' rgui'li' na'a, ati' ubi'ë queëli' Dios, gunë' ga uzí' ládxi'li' tsaxón len netu', dza ni' gla' lahuë' Xanru' Jesucristo, grujë' yehua' yubá. Lunë' Lë' tsaxón gbaz la'y ni'a në'ë, len lulu'ë lahui yöl-la' huac zxon queë'. ⁸Gla' lahuë' Cristo dza ni' ca tu gui' zxon cati' ni' uzí' lë' nup cunúnbë'gac Dios len cutún ca rna didza' dxi'a queë' Xanru' Jesucristo. ⁹Bunách cni, uzí' lë' lequë', ati' tsaz tsajtsu'uquë' lu gui' gabíl. Tsaz la'cuitë' lahuë' Xanru' len ga nala'gac yöl-la'

yení' queë' len yöl-la' huac zxon queë'. ¹⁰Cni gac dza ni' cati' huödë' quië gac queë' yöl-la' ba ni'a qui le nacgac bunách la'y queë', ati' lubani queë' ca nacgac yúgu'të nup ta'yejllë' Lë'. Cni gac ca' queëli' le gyéjllë'li' le bentu' lna' lau qui lauli' ca nac queë' Jesús.

¹¹Qui lë ni na' ca', rulfdztecztu'-në' Dios queëru', rnábitu'-në' gáclenë' lbi'ili', len gunë' ga gacli' lsaca' gdél-li'li' lë na' bulidzë' lbi'ili' quië uzi'li' xbey. Lëzca' rnabutu' lahuë' gunë' ga gac gdu yúgu'të le rui' ládxi'li' gunli' le nac dxi'a len yúgu'të dxin runli' lu yöl-la' rejllë' queëli' Lë'. Len yöl-la' huac queë' Dios gunli' lë ni. ¹²Cni gac, gac yöl-la' ba qui lë' Xanru' Jesucristo ni'a qui le runli', ati' gacli' lbi'ili' bica' ba ni'a qui le gunë' Lë', gac ca nac le buzá' ladxë'ë queëli' Dios queëru' lenca' Xanru' Jesucristo.

Uluí' lahuë' Bönni' Xöhui'

2 Na'a, ca nac qui dza huödë' Xanru' Jesucristo, len ca gac, dutubë' rë'u queë' Lë', ráta'yutu' lauli', böchi' lza'tu', ²cui güi'li' latj nu gun chixi lbi'ili' ca nacgac le gzxi' lu na'li'. Cutu cuequi baguí' icj ládxi'dau'li' ni'a qui bi ta'guíxjö'ë bönni' ta'zíl' yë'ë, ta'në' zóalenë' lequë' Dios Bö' La'y, o ni'a qui bi didza' tui' bunách, o ni'a qui bi nayúj tu lu guich ta'në' netu' bsóla'tu', le ta'ná: "Chgdöd dza huödë' Xanru'." ³Cutu ca' güi'li' latj nu si' ye'i lbi'ili', le cutu gdxin dza ni' huödë' Jesús chqui' cutu la'lá' lahui zi'al zian nup la'dá'baga' Dios, ati' gla' lahuë' Bönni' Xöhui', bönni' na' ral-la' tsazië' lu gui' gabíl. ⁴Bönni' ni gzaguë'ë, len lu yöl-la' run ba zxon cuinë' tá'baguë'ë yúgu'të le naqui queë' Dios o le tun zxon bunách lu yöl-la' run Dios ba la'n quequë'. Gunë' cni bönni' na' ga gdxintë cö'ë ca Dioscz lu gdau' ga nac xlatjë' Dios, len gun cuinë' ca Dios.

⁵ ¿Naru' cu rajneyli' gđíxjòi'da' lbi'ili' yugu' lè ni cati' ni' zóalena' lbi'ili'? ⁶ Na'a, núnbè'li' Nu ruzaga' xnözè' Bönni' Xöhui' na', cui gla' lahuè' zi'al ga gdxinr dza queè'. ⁷ Chrun dxin le nagachi' qui le nac xöhui', san na'atè zoa Nu ruza-ga' xnözè' Bönni' Xöhui' na' ga gdxinr dza ucúft cuini Nu na' ruzaga' xnözè'. ⁸ Ni'r gla' lahuè' Bönni' Xöhui' na', ati' Xanru' Jesucristo uxiejè' lè' len bö' gruj ru'è, len usnitè' lè' len le tsép yós yení' qui dza huödè'. ⁹ Cati' gdxinè' Bönni' Xöhui' na', len yöl-la' huac qui Satanás tu' xöhui' gla' lahuè'. Len yöl-la' huac qui le cunác, gunè' yúgu'tè yöl-la' huac zxön, len yúgu'tè le lac bè', len yúgu'tè le lun ga lubani bunách. ¹⁰ Len yöl-la' huac qui le cunác, gunè' cni laugac nup la'nít le cugulazí' lu na'què' gdu ládxi-i'què' le nac gđutè li, quiè lulé'. ¹¹ Qui lè ni na' Dios gu'è latj gdxin quequè' tu le run yöl-la' huac le si' ye'i lequè' quiè la'yejlè'è le cunác. ¹² Cni gac quiè la'bag-a' xzguia' yúgu'tè nup cutu gulayejlè' le nac gđutè li, san guladzág ládxi'gac le cunác tsahui'.

Nup gröczè' Dios quiè lulá

¹³ Böchi' lza'tu', lbi'ili' na' nadxi'inè' lbi'ili' Xanru', ral-la' guiétecztu'-nè' Dios: “Xclenu”, ni'a qui le nac queèli', le chgröczè' lbi'ili' Dios dza ni'tè quiè ulali' ni'a qui le runè' Dios Bö' La'y, quiè gacli' gdu dxi'a le réjlè'li' le nac gđutè li. ¹⁴ Quiè gac cni queèli', Diosz bulidzè' lbi'ili', quiè gdél-li'li' gunli' tsaxón Xanru' Jesucristo lu yení' queè'. Cni gac ni'a qui didza' dxi'a runtu' lban qui.

¹⁵ Qui lè ni na', böchi' lza'tu', gul-zóa tsutsu len gul-gún chi'i didza' na' nazèdli', le bé'lentu' lbi'ili' len buzujtu' queèli' lu guich. ¹⁶⁻¹⁷ Rnabtu' lahuè' Xanru' Jesucristo len lahuè' Xuzru' Dios, utipè' ládxi'li' len gunè' ga gacli' tsutsu ca nac yúgu'tè le nac dxi'a runli' len

yúgu'tè didza' dxi'a rui'li'. Lëczè' nadxi'inè' rè'u len bennè' queèru' le ruhuí' zxöntecz rè'u len le nac dxi'a runru' löz, yugu' lè na' buzá' ladxè'è queèru' Dios.

Le ral-la' gnábiru'-nè' Dios

3 Yetú ca', böchi' lza'tu', gul-lidzè' Dios gnábili'-nè' gáclenè' netu', runtu' lban ni, quiè sè xtidzè'è Xanru' ati' lun lei ba la'n bunách, gac ni ca na' guc ga ni' zoali'. ² Gnabli' ca' quiè ulatu' lu na'què' bönni' xöhui' tua'dò', le cutu ta'yejlè' Dios yúgu'tè bunách. ³ Na'a, le runè' ca rnè' Xanru', gunè' ga gacli' tsutsu len gun chi'è lbi'ili', cui gđzunli' lu na' tu' xöhui'. ⁴ Ruzxöni ládxi'tu'-nè' Xanru' ca nac queèli', gunli' yugu' lè ni zi'a gnabtu' lauli', ca na' chrunli'. ⁵ Rnabtu' lahuè' Xanru' usé'è ládxi'li' quiè gdxili'-nè' Dios, len cözli' zxön ládxi' ca na' benè' Cristo.

Ca run bayúdx gunru' dxin

⁶ Ni'a qui lè' Xanru' Jesucristo rna bé'itu' lbi'ili', böchi' lza'tu', gcuitli' ga nacu'è böchi' lza'ru' ta'dazè' ca' len cutu tunè' ca nac xzba buséditu' lbi'ili'. ⁷ Nóz-iczli' ral-la' gunli' ca runtu' netu', le cutu ca' gđaztu' ca' netu' ga ni' zoali'. ⁸ Cutu gdagu dáduztu' le bennli' queètu', san lu yöl-la' ruúbí ruguf'i len lu yöl-la' rcuidi' bentu' dxin rël len tè dza cui usaca' zitu' nituli' lbi'ili'. ⁹ Cni bentu' quiè gac-tu' lauli' ca tu le rulu'f'i lbi'ili' ca ral-la' gunli', zal-la' dè lu na'tu' gnabtu' bi gunli' queètu'. ¹⁰ Lëzca' cati' ni' gzóalentu' lbi'ili', gna bé'itu' lbi'ili' cni, le rna: “Chqui' cutu rë'nnè' gunè' dxin nu bönni', cutu güi'li' le gahuè' bönni' na'.” ¹¹ Cniz rnatu' le ryónitu' nútsa'què' ladjli' bönni' ta'dazè' ca', cutu bi dxin tunè', san ta'dazè' ca' bi tun bi ta'né'. ¹² Ni'a queè' Xanru' Jesucristo rna bé'itu' bönni' tunè' cni, len ruchiztu' icj nagquè' lunè' dxin lu yöl-la' rböz dxí'adau', quiè gac lahuè' le naqui quégaczè'.

¹³Na'a, böchi' lza'tu', cutu soa dxili', gúnteczli' le nac dxi'a. ¹⁴Chqui' núti'téz bönni' cutu guné' ca rna xtídza'tu' ruzuj-tu' lu guich ni, gul-gún ga gac bë'ë bönni' na', len cutu gunli' tsaxón lë' quië utu-i'në'. ¹⁵Cutu ral-la' glé'ili'-në' ca bönni' curlé'inë' lbi'ili' dxi'a, san gul-sá' ladxë'ë ca böchi'czli'.

**Pablo rgu'ë lu në'ë Dios
böchi'ru' nacu'ë Tesalónica**

¹⁶Rnabtu' lahuë' Xanru' gúnteczë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li' ca nac yúgu'të le

runli' len sóalenë' yúgu'tëli'. Lëczë' runë' ga zoa dxi icj ládxi'dau'ru'.

¹⁷Neda', Pablo, len na'cza' ruzuja' lu guich ni le rugapa' Dios lbi'ili', ati' nac tu le nac bë' yúgu'të guich rsöla'a. Cniz ruzuja' lu guich. ¹⁸Le ruzá' ladxë'ë queëru' Xanru' Jesucristo gac queëli' yúgu'tëli'. Ca' gac.

DIDZA' ZI'AL BSÖLĚĚ PABLO QUEĚBI' BI'I TIMOTEO

Pablo rugapë' Dios bi'i Timoteo

1 Neda', Pablo, naca' gbaz nasölë'ë Je-
sucristo. Cni naca' le gna bë'ë cni
Dios, Nu ruslá rë'u, lenca' le gna bë'ë
cni Xanru' Jesucristo, Nu na' runru' löz.
²Rugapa' Dios li', böcha'adau' Timoteo,
nacu' ca zxi'ncza' le réjlë'ru' Dios. Rn-
aba' lahuë' Xuzru' Dios len lahuë' Xan-
ru' Jesucristo uzá' ladxë'ë quiu', len
huechi' ladxë'ë li', len gunë' ga soa dxi
icj ládxi'da'u.

Pablo rusé'ë ládxi'bi' Timoteo ca nac zxba cunác gdu

³Ráta'yua' lau' na'a gunu' ca na' gú-
ta'yua' lau' cati' ni' gyija' luyú Mace-
donia, quië uga'nu' lu yödz Éfeso len
gna bé'inu' la'quë' bönni' ni' cui lusëd-
në' zxba yubl ⁴len cui lunë' zxon yugu'
didza' rdaz, len lagac ziantër cö' xuz
xtau'gac bunách, yugu' le tun ga tui'
ládxi'gac bunách le nacgac daduz. Yugu'
le cni cutu tun tsutsu bunách queë' Dios
ca nac le ta'yejlë' Lë'.

⁵Le rë'ni gun lë ni rëpa' li', nac quië
la'dxí'i lza'gac bunách, nac gdu ládxi'-
dau'gac, len gac dxi'a le ta'zá' ládxi'-
gac, len gac gdu le ta'yejlë' Dios. ⁶Ca
nacgac lë ni, cutu gulurujë' dxi'a la'quë'
bönni', san gulaguel-lë'ë nöz yubl, len
tunë' ba la'n yugu' le cunác. ⁷Të'nnë'
lusëdnë' bunách ca nac le rna bë' zxba
queë' Dios, zal-la' cutu ta'yéjni'në' lë na'
ta'në', len cutu ta'yéjni'në' le tun tsutsu
xtídza'quë'.

⁸Rë'u nóziru' nac dxi'a zxba gna bë'ë
Dios, chqui' nu rugún lei dxin ca ral-la'
gun. ⁹Lë ni nóziru': Dios gdxjë' zxba
queë', clëg quië gna be'i bunách tsahui',
san quië gna be'i bunách cni:
nup ta'dá'baga' le rna bë' zxba na',

nup cutún ca rna bë' zxba na',
nup tu'cá'n ca'z Dios,
nup tun le nac xöhui',
nup cutún Dios zxon,
nup tu'cá'n ca'z le naqui queë' Dios,
nup tu'dödi xuz xna'gac,
nup tu'dödi bunách,
¹⁰nup tun le cunác,
bönni' nacuá'lenë' la' racz lza'
bönni'quë',
nup ta'bán bi'idau',
nup ta'zí' yë',
nup tun tsutsu xtídza'gac, ta'ná le
cunác,
nup ta'dá'baga' zxba tsahui'.

¹¹Nóziru' nac cni le bdxin queëru'
didza' dxi'a buzá' ladxë'ë queëru' Dios
Nu nac la'y, le budödë' lu na'a guna' lban
qui.

Pablo rë' Cristo: "Xclenu'", le buechi' ladxë'ë lë'

¹²Xclenu', rëpa'-në' Xanru' Jesucristo,
Nu rutíp ladxá'a, le buzxöni ladxë'ë
neda', len buzóë' neda' guna' xchinë'.
¹³Cni benë' zal-la' zi'al neda' gnë' zi'a
queë', len gdxia ladxá'a bunách queë',
len zian le bi'a dö' quequë', san Cristo
buechi' ladxë'ë neda', le bena' cni lu
yöl-la' curejni'i quia' cati' ni' cutu réjlë'-
da' Lë'. ¹⁴Na'a, zxöntër nac le buzá'
ladxë'ë quia' Xanru', lë na' run ga
réjlë'ru' Lë' len run ca' ga nadxi'iru'-në'
Jesucristo.

¹⁵Didza' gdu'të li lë ni len le nac lsaca'
la'zí' lu na'gac yúgu'të bunách, le rna:
"Lëczë' Jesucristo bidë' yödzlyú ni quië
buslé' bunách dul-la'", ati' buslé' neda'
zal-la' nacra' bönni' dul-la' ca yúgu'të
bunách. ¹⁶Qui lë ni na' buechi' ladxë'ë
neda', bulu'ë lahui Jesucristo ni'a quia'
neda' bönni' dul-la', ca nac yöl-la' zxon
ladxi' gdu queë', quië gaca' tu le ru-
luí' laugac nup ral-la' la'yejlë' Lë', gata'
quequë' yöl-la' na'bán gdu. ¹⁷Na'a rnia':
Yöl-la' ba Dios, Nu rna bë'tecz, Nu gatga

udx qui, len Nu curlé'iru', la'z dui Dios Nu nözicz yúgu'të. Queë' Lë' gactecz yöl-la' run ba la'n len yöl-la' ba, na'a dza len yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

¹⁸Zxí'na'dau' Timoteo, rudöda' lu na'u zxba ni quië gunu' xchinë' Dios ca bönni' gdu ladxë'ë rijë' gdil-l, len quië uzi'tu xbey yugu' le gulaguixjö' quiu' zi'al nup ni' glui' didza' uláz queë' Dios. ¹⁹Len yöl-la' rejlä' quiu' Cristo ral-la' gunu' cni, nac gdu dxi'a icj ládi'da'u, le chgulachixi gulanigui la'gac bunách, nup guluzóa tsla'l le réjlë'ru' Cristo. ²⁰Cni glunë' Himeneo len Alejandro, nup na' busana' lu na' Satanás tu' xöhui' quië la'zëdë' ca ral-la' lunë', cui la'né' zi'ë qui le naqui queë' Dios.

Le rusëdi rë'u ulidzru'-në' Dios

2 Qui lë ni na' le nac blau ruchizia' icj naggac bunách nac ca ral-la' ulidzru'-në' Dios len ca ral-la' gáta'yu-ru' lahuë', len ca ral-la' gnabru' lahuë' bi rquí'nu', len ca ral-la' guiëru'-në': Xclenu'. Yugu' lë ni ral-la' gunru' uláz quegac yúgu'të bunách. ²Lëzca' cni ral-la' gunru' uláz quegac nup ta'ná bë', len quegac yúgu'të nup nacgac blau. Cni ral-la' gunru' quië gac dxi'a queëru' len gac queëru' yöl-la' rböz dxi'adau'. Ral-la' gunru' cni lu yöl-la' rejlä' queëru' Dios len lu yöl-la' ba'a ladx' queëru'. ³Lë ni nac dxi'a len le rdzag ladxë'ë Dios, Nu ruslá rë'u. ⁴Dioscz rë'nnë' lulá yúgu'të bunách len rë'nnë' lumbë' le nac gdutë li. ⁵Tuzë' naquë' Dios, len tuzë' bönni' ruínë' dzag Dios len bunách. Nu ni nac Jesucristo, Nu böac bunách. ⁶Lëczë' budöd cuinë' lu yöl-la' gut, le gdizxjnë' qui dul-la' nabága'gac yúgu'të bunách. Dios benë' lna' lau queë' cati' bdxin dza queë' gutië'. ⁷Ca nac lë ni, Dios buzóë' neda' quië guna' lban qui, len gaca' gbaz nasölë'ë Cristo, quië usédgacda' bunách gza'a ca nac le réjlë'ru' Cristo len ca nac

le nac gdutë li. Blítëda' len cutu ca' rzi' yë'a.

⁸Na'a, rë'nda' lulidzë' Dios bönni', lá-ta'yuë' lahuë' gáti'tëz, nacquë' gdu dxi'a, len cula'leynë' lza'quë', len cula'díl-l dídza'quë'. ⁹Lëzca' cni, rë'nda' lácunu ngul le nac ba'a. Le nac lach le ral-la' lului'nu lahui nac yöl-la' nöxj ladx' len le nac gdu ladx' len clëg le tu-pa'znu icj laucnu len oro, len yugu' bga, len lari' záqui'tsqui. ¹⁰Yugu' le dxi'a tunnu lulu' lahui le naccnu ca na' run le tãcunu le nac ba'a. Cni ral-la' lunnu ngul núnbë'cnu Dios. ¹¹Ral-la' la'cua'nu dxiz ngul cati' nu rusëdi lecnu len la'cua'nu nöxj. ¹²Cutu runna' latj ngul lusëdinu len cula'ná bé'inu bönni'. Ral-la' la'cua'nu dxiz ga nudubgac bunách queë' Cristo. ¹³Cni ral-la' gac, le buzóë' Dios zi'al Adán, ati' gdöd na' buzóë'-nu Eva. ¹⁴Adán na', cutu gzxi' ye'i lë' tu' xöhui', san ngul queë', gzxi' ye'i lënu. Cni guc, gditsjnu zxba queë' Dios, ¹⁵san ulanu ngul ruzoanu-bi' bi'idau' chqui' gúntecznu ca rajlöz le réjlë'ru' Dios len yöl-la' nadxi'i, len chqui' gacnu gdu dxi'a len gdu ladx'.

Ca ral-la' lacquë' bönni' tun chi'ë bunách queë' Cristo

3 Didza' gdu lë ni rna: "Chqui' rui' ladxë'ë bönni' gaquë' nu gun chi'i bunách queë' Cristo, dxin dxi'a rzë ladxë'ë." ²Run bayúdx nu run chi'i bunách queë' Cristo gac bönni' nutu nu gac bi gnë queë', len soa tuznu ngul queë'. Ral-la' gaquë' ban ladx', len gdu ladx', len nöxj ladx'. Ral-la' gu'ë ga la'cu'ë bóchi'ru' ta'dxinë' lidxë', len gaquë' ca' bönni' nazáqui'tsquinë' usëdnë' bunách. ³Cutu gaquë' bönni' ri'jë', len clëg bönni' snia', len clëg bönni' rzë ládi'zë' si'ë dumí, san ral-la' gaquë' bönni' dxi'i ladx', len zxön ladx'. Cutu gaquë' bönni' ruhuídi'në'. ⁴Ral-la' gaquë' ca' bönni' rna bé'inë' dx-

i'a bunách nacua'á lidxé', nacua'bi' zx-i'né' tunbi' ca rna xtidzè'è lu yól-la' run ba la'n xuzcbi'. ⁵ ¿Naru' huactsa gun chi'è bunách queé' Dios tu bönni' chqui' cutu rac gna bé'iné' dxi'a bunách nacua'á lidxé'? ⁶ Cutu ral-la' gaqué' bönni' zi'a gzu lahué' tē'è Cristo, cui tōd bē'i gun ba xōn cuinē' len cugác queé' ca na' guc qui tu' xōhui', ben ba xōn cuini, ati' Dios bchugué' qui. ⁷ Lēzca' ral-la' gaqué' bönni' ta'ná dxi'a queé' nup cunababgac bunách queé' Cristo, cui soa nu uzóa lē' tsla'l, cui gdzuné' lu yal-lj qui tu' xōhui'.

Ca ral-la' lacqué' bönni' nadód lu na'qué' láclenē' bunách queé' Cristo

⁸ Lēzca' cni ral-la' lacqué' bönni' nadód lu na'qué' láclenē' bunách queé' Cristo. Ral-la' lacqué' bönni' gdu ladxi', tunē' ca ta'né'. Cutu lacqué' bönni' ti'jē', len culacqué' bönni' ta'zē' lādxi'zē' la'z-i'è dumí. ⁹ Ral-la' lacqué' bönni' tun chi'è ca nac gdutē le réjlē'ru' Cristo, nac gdu dxi'a icj lādxi'dau'qué'. ¹⁰ Yugu' bönni' ni ral-la' si' bē'li' lequé' zi'al, ati' ni'r gata' lu na'qué' lacqué' bönni' nadód lu na'qué' láclenē' bunách queé' Cristo, chqui' cuzóa nu gac bi gnē quequé'. ¹¹ Lēzca' cni, ngul qui queēqué' ral-la' la'cua'nu gdu lādxi'cnu, len culacnu uné qui lzē'i. Ral-la' lacnu xōn ladxi', len lacnu gdu ca nac yúgu'tē le tunnu. ¹² Yugu' bönni' nadód lu na'qué' láclenē' bunách queé' Cristo ral-la' lacqué' bönni' zoa tuznu ngul qui queēqué'. Lēzca' ral-la' la'ná bé'iné' dxi'a zxi'nqué' len bunách ulídx qui queēqué'. ¹³ Run bayúdx gac cni, le ta'dél-li'nē' latj ga lun ba la'n xtidza'qué' bunách, chqui' tunē' dxi'a dxin tunē' táclenē' bunách queé' Cristo, ati' lacré' rugu ladxi' lu'è didza' ca nac le réjlē'ru' Jesucristo.

Le bgachi' qui le rej lādxi'ru'-nē' Dios

¹⁴ Yugu' didza' ni ruzuja' quiu' lu guich, zal-la' runa' lōz duyutea' li'.

¹⁵ Chqui' huadzeyda', ruzuja' quiu' didza' ni quié gnōznu' nac ral-la' gunu' laugac bunách nacua'á lidxé' Dios, nup nacgac bunách queé' Dios ban, len nacqué' tsutsu, ta'guíxjö'è le nac gdutē li. Nacqué' ca yugu' yzxōn len le nunída'gac zō'ö, nacgac tsutsu, len ta'zōn yu'u. ¹⁶ Le nactē, xzōntēr nac le bgachi' qui le rej lādxi'ru'-nē' Dios, ca na' nayúj lu guich, rna:

Dios buluf' lahué', guqué' bunách.

Guc bē' naqué' tsahui' le gzóalenē' Lē' Dios Bö' La'y.

Gulalé'iné' Lē' gbaz la'y queé' Dios. Guc lban queé' laugac bunách gza'a.

Gulayejlē' Lē' bunách yōdzlyú.

Dios buchisē' Lē' xtsa' ga náctērē' blau.

Nup luhuóa lādxi'gac ca nac le réjlē'ru' Cristo

4 Yalj lulu rguíxjö'è Dios Bö' La'y, rnē': “Dza tsajséytégac, la'dá'baga' Cristo la'gac bunách.” Luhuóa lādxi'qué' ca nac le réjlē'ru' Cristo. Luzé nagqué' xtídza'gac bunách nacua'len lequé' bö' rzi' yē', ati' luzé nagqué' yugu' zxba quegac bö' xōhui'. ² Luzé nagqué' xtídza'gac bunách tu'lu'z tsahui' cuingac len tuí' didza' le cunác, chnazíd lādxi'dau'gac, cui uxós lequé'. ³ Cni nac, tu'zagué'è xnōzgcac nup tē'ni lutság na'gac, len ta'ná bé'inē' bunách cui lagu le nagu'è Dios quié uz-i'ru' xbey, lē na' huac lagu nup ta'yejlē' Dios, nup na' chnúnbē'gac le nac gdutē li, len tē' Dios: “Xclenu'”, cati' tahué' lei. ⁴ Dxi'a nac yúgu'tē le benē' Dios, len cutu bi ral-la' uzoaru' tsla'l chqui' rágu-ru' lei, rēru'-nē' Dios: Xclenu'. ⁵ Rusēdi rē'u xtidzē'è Dios, Lē' unē' dxi'a yúgu'tē le ral-la' gáguru' chqui' ulidzru'-nē' Dios gnábiru'-nē' gun la'yē' lē na' gáguru'.

Ca rurujé' dxi'a huen dxin queé' Jesucristo

⁶ Chqui' usēdcnu' böchi' lza'ru' yugu' didza' ni, uruju' dxi'a, gacu' huen dxin

queë' Jesucristo, len gac bë' nazëdu' dx-
i'a ca nac didza' qui le réjlë'ru' Cristo
len ca nac zxba dxi'a run chi'u. ⁷ Gru'n
yugu' didza' rdaz qui yödzyú ca nac
didza' tui'nu ndau' gul. Bentez le run ga
gacu' tsutsu quië gunu' ca rë'nnë' Dios.
⁸ Lati'z uzi'u xbey gunu' le gun ga gacr
nal ni'a na'u, san gdu uzi'u xbey gunu'
ca rë'nnë' Dios. Cati' runru' cni, lë ni
run ga runru' löz soaru' gbanru' yöd-
lyú ni, lenca' soaru' gbanru' dza zi'a za'c,
töd uza'ru' yödzyú ni. ⁹ Didza' gdu'të li
lë ni, len le nac lsaca' la'zi' lu na'gac
yúgu'të bunách. ¹⁰ Qui lë ni na', szxöni
rusaca' zi' cuinru' runru' dxin, le run-
ru' löz Dios ban. Cristo gutië' quië uslé'
yúgu'të bunách. Ruslé' nup na' ta'yejlë'
Lë'.

¹¹ Gna be'i len bsëdi bunách lun yugu'
lë ni. ¹² Nutu nu ral-la' uzóa li' tsla'l
le nacu' bi'i ra'bán, san ral-la' gunu' le
uluí'i nup ta'yejlë' Dios ral-la' lun ca
runu' li'. Cni uluí'inu' lequë':

len didza' ru'u,

len le runu',

ca nadxi'inu' lza'u,

ca ru'u latj zóalenë' li' Dios Bö' La'y,

ca runu' ca rmau',

ca nacu' gdu dxi'a.

¹³ Tsal za'a gdxina' quiu', bë'tecz ladxu'u
ulabu' guich la'y laugac bunách nacuá'
ga ni' zu'. Bchiz icj nagquë' lë ni, len
bsëdi lequë'. ¹⁴ Cutu udödu' ca'z le buzá'
ladxë'ë quiu' Dios, lë na' bennë' quiu' ca
na' gulaná quiu' nup ni' glui' didza' uláz
queë' Dios, cati' ni' gulaxóa na'quë' li'
len gululidzë' Dios bönni' gul tun chi'ë
bunách queë' Cristo.

¹⁵ Bentez yugu' lë ni. Bë'tecz ladxu'u
gunu' cni, quië la'le'i yúgu'të bunách ca
na' zeaj rdél-li'nu' le naqui queë' Cristo.

¹⁶ Ben chi'i cuinu' len ben chi'i zxba
rusédiru'. Bentez yugu' lë ni, ati' chqui'
runu' cni, uláu' li' len lulá ca' nup la'yöni
li'.

Ca ral-la' gunbi' Timoteo quegac bunách queë' Cristo

5 Cutu uzeycnu'-në' ba nadx bönni'
gul, san bchiz icj nagquë' didza', tsca
nacquë' xuzczu'. Bchiz icj nagcbi' bi'i
bönni' ra'bán didza', tsca nacabi' bi'i
bóchi'czu'. ² Bchiz icj nagcnu ndau' gul
didza', tsca nacnu xna'czu'. Bchiz icj
nagcbi' bi'i ngul ra'bán didza', tsca nac-
cbi' bi'i zanczu', ca na' rajlöz le nac gdu
dxi'a.

³ Ben ba la'n yugu' ngul uzëb, nac-
cnu gdu uzëb. ⁴ Chqui' zoanu ngul uzëb
nacua'bi' bi'i queënu o zxi'n xsoanu,
ral-la' la'zëdbi' lunbi' ca rë'nnë' Dios, lá-
clenbi' zi'al bunách nacua' lidxcbi', len
lubi'ibi' quequë' xuz xna'cbi'. Lë ni nac
dxi'a len le rdzag ladxë'ë Dios. ⁵ Na'a,
ngul na' nacnu gdu uzëb, len naga'nnu
tuznu, runnu löz Dios ati' rël len të
dza mábtecznu lahuë' Dios len rulidznu
Lë' ni'a quegac bunách queë', ⁶ san ngul
uzëb na' runnu ca nac le rzë lãdxi'nu
nacnu ca ngul chnatnu cati' ni zoanu
nabannu. ⁷ Lëzca' cni, gna be'i bunách
nacua' ga ni' zu', quië lun ca rajlöz yugu'
lë ni, quië lac bunách nutu nu gac bi
gnë quegac. ⁸ Chqui' zoa nu bönni' curu-
gahuë' yugu' di'a dza queë', len le nacr
blau, chqui' curugahuë' bunách nacua'
lidxë', chgdá'baguë'ë le réjlë'ru' Cristo
bönni' na' len nacrë' xöhui' ca nu cure-
jlë' Dios.

⁹ Huac gbabnu nup gáclenli' tuznu
ngul uzëb na' chyu'urnu ca tsonnlaj
iz, len chqui' cutu buca'nnu-në' bönni'
queënu quië sóalennu-në' yetúë' bön-
ni'. ¹⁰ Run bayúdx soa nu gun lna'
lau queënu ca nacgac le dxi'a runnu.
Gáclenli'-nu chqui' buscul-lnu-bi' yugu'
bi'idau', len chqui' rui'nu ga la'cuá'
bóchi'ru' za'quë' yödz yubl ta'dxinë'
lidxnu, len chqui' rui'nu le li'j lagu
bunách queë' Dios, len chqui' ráclennu

nup ta'zaca' ta'guí'i, len chqui' rún-tecznu yúgu'tè le nac dxi'a.

¹¹Yugu' ngul uzé'b cutu yui'icnu tsonnlaj iz, cutu g'abcnu nup gáclen-li', le lunnu ca ta'zéz ládxi'cnu, la'dá'baganu Cristo, len léninu lutság na'cnu leyúbl. ¹²Cni gac, la'bága'nu dul-la' le tu'zoanu tsla'l le gulayéjlè'nu Cristo zi'al. ¹³Lézca' lacnu ngul zxhuéd len ngul ta'dáz ca', len clégz lacnu zxhuéd, san lézca' lacnu ngul uné qui lzé'i len tsjítas'cnu ga yubl, len la'nanu le cunác. ¹⁴Qui lè ni na', rè'nda' lutság na'cnu leyúbl ngul uzé'b ni yu'ucnu iz cuidi', len luscul-lnu-bi' yugu' bi'idau', len la'ná bé'inu bi'i nacua'bi' yu'u qui queécnu, cui lui'nu latj bi gnè queèru' nu rdá'bagu' rè'u, rè'u na' réjlè'ru' Cristo. ¹⁵Cni ral-la' gac, le chgulubíga'nu la'cnu, ati tunnu ca rè'ni Satanás tu' xöhu'i.

¹⁶Chqui' núti'téz bönni' o ngul nu rej-lè' Cristo, nacua'nu ngul uzé'b lidxgac nup na', ral-la' laclen lecnu, cui lusaca' zi' bunách queé' Cristo. Cni gac, bunách queé' Cristo na' gac laclen ngul naccnu gdu uzé'b.

¹⁷Benr ba la'n bönni' gul tun chi'è bunách queé' Cristo, bönni' na' ta'ná bé'è dxi'a, len bentèr ca' ba la'n bönni' gul na' tunè dxin, tunè lban len tu'séd-nè' bunách. ¹⁸Nayúj lu guich la'y le rna: "Cutu cu'lu du rú'aba' bédx na' rulibba' zxoá' xtil." Rna ca': "Naquè' lsaca' si'è laxjè' bönni' huen dxin."

¹⁹Cutu si' lu na'u didza' rui' nu ruquí bönni' gul run chi'è bunách queé' Cristo, chqui' cutu nacua' chop tsonn nup tun lna' lau qui le benè'. ²⁰Nup tuntecz dul-la', bsidx lequè' laugac yúgu'tè bunách queé' Cristo quiè ladxi Dios yezica' bunách ni'. ²¹Ni'a queé' Xanru' Dios len ni'a queé' Xanru' Jesucristo, len ni'a quequè' gbaz la'y rö queé', rna bé'ida' lí' gunu' ca ta'ná didza' ni. Tuz ca ral-la' cuequi xbeynu' yúgu'tè bunách, cugunu' ba la'n tuzè' bönni'. ²²Nutu nu bön-

ni' gxoatè na'u, cugunu' ga gaquè' huen dxin queé' Cristo, cui gbagu'u le runè' chqui' gunè' dul-la' bönni' na'.

²³Cutur gui'ju' nisz. Le ré'itecznu' ral-la' gui'ju' láti'dau' xisi uva quiè soa dxi'a lè'u.

²⁴Yugu' dul-la' quegac la'gac bunách la'lá' lahui zi'al cati' zi'a la'dxinè' ga cuequi xbeynè' lequè' Dios, ati' tód ni' la'lá' lahui dul-la' quegac yezica' bunách. ²⁵Lézca' cni, la'lá' lahui dxin dxi'a nungac bunách, ati' chqui' cunala-gac lahui, nutu nu gac ucachi' tsaz dxin na' nunquè'.

6 Ral-la' luntsquè' ba la'n xanquè' yúgu'tè bönni' nadá'ugac, cui gac nu gnè zi' qui lè' Dios len qui zxba queé'. ²Nup ni' naculé' xangac ta'yejlè'è Cristo, cutu ral-la' lucá'n ca'z lequè' le nacquè' bóchi'què'. Ral-la' lunrè' dxi'a xchinquè' le ta'yejlè'è Cristo bönni' ni' tu'zi'è xbey dxin dxi'a na', le nadxi'inè' lequè' Léczè'. Ca nac lè ni, bsédi bunách nacua' ni', len bhiz icj nagquè'.

Le rej ládxi'ru'-nè' Dios le ruzi'ru' xbey

³Chqui' zoa nu bönni' rusédnè' zxba yubl, len cutu rusédnè' yugu' didza' dxi'a queé' Xanru' Jesucristo, ca nac zxba na' rusédi rè'u ca ral-la' gunru' ca rè'n-nè' Dios, ⁴bönni' ni run ba zxón cuinè' len cutu bi nöznè'. Didza' cunác dxi'a rzè ladxè'è ca nacgac didza' baníg len didza' bizxj, le tun ga tu'zxe'i lza'gac len ta'dil-len lza'gac didza' bunách. Lézca' tun didza' cni ga ta'né' zi' qui lza'gac bunách, len ta'zá' ládxi'gac qui lza'gac le cunác. ⁵Lézca' cni tun ga ta'dil-ltecz didza' bunách cuta'yejni'i, nup cuta'z'í' lu na'gac le nac gdutè li. Táquinè' huac la'zi'è dumí zian chqui' lunè' tsazxón nup ta'y'j ládxi'gac Dios. Bcuit ga nacua' bunách cni. ⁶Zxón nac le ruzi'ru' xbey cati' len yöl-la' rböz zxón ladxi' rej ládxi'ru'-nè' Dios. ⁷Cutu bi nua'ru' cati'

bdxinru' yödzyú, len lëzca' cni, cutu bi ua'ru' cati' uza'ru' yödzyú ni. ⁸ Qui lë ni na', chqui' dë queëru' le gáguru' len le gácuru', ral-la' udzjiru'. ⁹ Bönni' t'ënnë' gata' quequë' yöl-la' tsahui', gac quequë' le si' bë' lequë' le xöhui', ati' la'yu'ë lu yal-lj qui tu' xöhui', ati' lu yöl-la' cunözi quequë' zian le la'zë ládxi'quë', le lun ditj lequë'. Yugu' lë ni lusnít lequë' len lun ga la'nitië' tsaz. ¹⁰ Le ta'zë ládxi'-gac dumí bunách, run ga tun yúgu'të le cunác. La'quë' bönni', le ta'zë ládxi'quë' lei, guluca'në' le gulayejlë'ë Cristo, len chrac quequë' zian le tu'saca' zi' lequë'.

Nu run dxin queë' Cristo nac ca bönni' rijë' gdil-l

¹¹ Na'a, bönni' queë' Dios, bcuit ga rac le cni. Bë'tecz ladxu'u gunu' le nac tsahui' len le rë'nnë' Dios. Gyéjlë'teczë' Cristo, len bdx'i' yugu' lza'u. Bë' ladxu'u gacu' zxön ladx'i' len nöxj ladx'i'. ¹² Ca runë' bönni' gdu ladxë'ë rijë' gdil-l, ben dxin qui le réjlë'ru' Cristo, len beni quiu' yöl-la' na'bán gdu. Quië gac cni bulidzë' li' Dios. Dxi'a guc le gnau' yalj lulu ca réjlë'u Cristo, lë na' gnau' laugac zian nup tun lna' lau qui didza' bë'u. ¹³⁻¹⁴ Ni'a queë' Xanru' Dios, Nu na' nabánigac yúgu'të le nacué', lenca' ni'a queë' Jesucristo, Nu ben lna' lau qui le nac dxi'a le gnë' yalj lulu lahuë' Ponce Pilato, rna bé'ida' li' gun chi'u yugu' lë na' gna bé'inë' rë'u Cristo. Ral-la' gacu' gdu dxi'a len cutu bi gunu' le güi' latj nu bi gnë quiu', ga gdxintë dza ni' uluí' lahuë' Xanru' Jesucristo. ¹⁵ Cati'

gdxin dza na' huödë' Jesús, Dios ulu'ë lahui Lë'. Dios naquë' la'y. Tuzë' Lë' dë lu në'ë yöl-la' uná bë', len rna bé'inë' yúgu'të nup ta'ná bë', len naquë' ca' Xan-gac yúgu'të nup nacgac xan. ¹⁶ Tuzë' Lë' zóateczë', ati' zoë' lu yení' ga cutu gac nu gdxin racz qui. Gatga nu ble'i Lë' len cutu gac nu gle'i Lë'. Queë' Lë' gactecz le run Lë' ba la'n len yöl-la' uná bë'. Ca' gac.

¹⁷ Gna be'i bönni' dë quequë' yöl-la' tsahui' dza ni zoaru' na'a, cui lun ba zxön cuinquë', len cui luzxöni ládxi'quë' yöl-la' tsahui' na' cunác löz. Ral-la' lunë' löz Dios ban, Nu runtsca queëru' yúgu'të le ruzi'ru' xbey. ¹⁸ Gna be'i lequë' lunë' le nac dxi'a, quië la'yantsca dxin dxi'a tunë', lë na' nac tu yöl-la' tsahui' gdu. Ral-la' bi lunödzejë' quegac bunách yechi', len lui' ládxi'quë' leygac. ¹⁹ Chqui' lunë' cni, lutubë' yöl-la' tsahui' na' nac gdu, le luzi'ë xbey dza zi'a za', len la'dél-li'në' yöl-la' na'bán gdu.

Le glu'ë Pablo lu na'bi' bi'i Timoteo

²⁰ Bócha'adau' Timoteo, ben chi'i le nadód lu na'u, len bcuit ga nacué' nup tui' didza' ca'z len yugu' didza' cuzaca', len yugu' didza' bizxj, yugu' didza' na' tui' nup ta'náz tac szxöni, ati' nazí' yé'i-gac ca nac lë na' tun. ²¹ La'gac bunách gulazí' lu na'gac yugu' didza' cni, ati' gulachixi gulanigui ca nac le réjlë'ru' Cristo.

Rnaba' lahuë' Dios uzá' ladxë'ë quiu' le nacgac dxi'a queë'. Ca' gac.

DIDZA' BURÓP BSÖLĚ'Ě PABLO QUEĚBI' BI'I TIMOTEO

Pablo rugapë' Dios bi'i Timoteo

1 Neda', Pablo, naca' gbaz nasölĚ'Ě Cristo. Cni naca' le rĚ'nnĚ' gaca' cni Dios, quiĚ cni utság le gzxí' lu nĚ'Ě, gunnĚ' queĚru' yöl-la' na'bán gdu, le ruzá' ladxĚ'Ě queĚru' Jesucristo. ²Rugapa' Dios li', bócha'adau' Timoteo, nacu' ca zxi'ncza' le réjlĚ'ru' Cristo, ati' nadxi'i'ida' li'. Rnaba' lahuĚ' Xuzru' Dios lenca' lahuĚ' Xanru' Jesucristo, uzá' ladxĚ'Ě quiu' len huechi' ladxĚ'Ě li', len gunĚ' ga soa dxi icj ládxi'da'u.

Timoteo ral-la' gunbi' Ina' lau queĚ' Jesucristo

³Xclenu', répa'-nĚ' Dios ca nac quiu' cati' rulidza'-nĚ' Dios. Cutu rzoa dxia' rnaba' ni'a quiu' rĚl len tĚ dza lahuĚ' Dios, Nu na' runa' xchinĚ' gdu ladxa'a ca na' glunĚ' xuz xtau'hua'. ⁴Cati' rajneyda' ca na' grödxu', rzĚ ladxa'a ulĚ'ida' li', quiĚ gac udzijda' gdu ladxa'a. ⁵RĚpa'-nĚ' Dios: Xclenu', le bdxin quia' le run ga rajneyda' ca réjlĚ'u Cristo gdu ladxu'u. LĚzca' cni, zi'al ca li' gulayĚjlĚ'nu LĚ' xna'u gul Loida len xna'u Eunice, ati' runa' löz, lĚzca' cni réjlĚ'u LĚ' na'a.

⁶Le nac cni, rusá'a ladxu'u uspanu' le bennĚ' quiu' Dios, lĚ na' bdxin quiu' cati' ni' bxoá na'a li' len bulidza'-nĚ' Dios. ⁷Bö' bennĚ' queĚru' Dios cutu nac bö' gun ga gádxiru', san bennĚ' queĚru' Bö' run ga naqui queĚru' yöl-la' huac len run ga nadxi'iru' lza'ru' len run ca' ga rna be'i cuinru'. ⁸Qui lĚ ni na', cutu utui'nu' gunu' Ina' lau queĚ' Xanru', len cutu utui'nu' ca rac quia' neda' ni, nadzuna' lidx guia le runa' xchinĚ', san ben tsaxón nup ta'zaca' ta'guí'i le tun lban qui didza' dxi'a. Dios gunnĚ' quiu' yöl-la' huac gunu' cni. ⁹Dioscz buslé' rĚ'u len

bulidzĚ' rĚ'u quiĚ gacru' gdu dxi'a. Cutu bulidzĚ' rĚ'u le zoa le dxi'a benru' san bulidzĚ' rĚ'u le gu'ncznĚ' LĚ', len le ruzá' ladxĚ'Ě cni queĚru'. Dza ni'tĚ buzöĚ' cni queĚru' zí'atĚl ca guta' yödzlyú ni, le náquiru' queĚ' Jesucristo. ¹⁰Na'a, chbuluí' lahui le ruzá' ladxĚ'Ě queĚru' Dios, le buluí' lahuĚ' Jesucristo Nu ruslá rĚ'u. BugúĚ' yöl-la' gut len bulu'Ě lahui yöl-la' na'bán gdu na', le cutu ca' nit. Cni nac ca rna didza' dxi'a.

¹¹Cristo buzöĚ' neda' quiĚ guna' lban qui didza' dxi'a na', len quiĚ gaca' gbaz queĚ' quiĚ usĚdgacda' bunách gza'a. ¹²Qui lĚ ni na' rzaca' rgui'a ca' yugu' le rac quia' ni, san cutu rutui'da', le nún-bĚ'a Nu na' réjlĚ'a. Runa' löz LĚ', napĚ' yöl-la' huac gun chi'Ě le budöda' lu nĚ'Ě ga gdxintĚ dza ni' huödĚ'.

¹³Didza' dxi'a na' byönnu' bena' lban qui ral-la' gac quiu' tu le ruluí' ca ral-la' usĚdnu' bunách ca réjlĚ'ru' Jesucristo len ca nadxi'iru' LĚ'. ¹⁴Ben chi'i le nac dxi'a na' nadód lu na'u, gunu' cni len yöl-la' huac queĚ' Dios Bö' La'y, Nu zoalen rĚ'u.

¹⁵Chnözcnu' ca na' gulubj ládxi'iquĚ' neda' yúgu'tĚ bönni' ta'yejlĚ'Ě Cristo nacu'Ě luyú Asia. Nútsa'quĚ' lad-jquĚ' Figelo len Hermógenes. ¹⁶⁻¹⁷Rnaba' lahuĚ' Xanru' Dios huechi' ladxĚ'Ě bunách nacuá' lidxĚ' Onesíforo, le butipĚ' ladxa'a zian lzu bönni' ni. Cati' bdxinĚ' Roma, gdu ladxĚ'Ě buguiljĚ' neda', ati' budzölnĚ' neda'. Cutu butui'nĚ' ni'a quia' neda' le nadzuna' lidx guia ni, ná-ga'a du guia. ¹⁸Rnaba' lahuĚ' Xanru' huechi' ladxĚ'Ě lĚ' dza ni' gdxinĚ' lahuĚ' Dios. Chnözcnu' ca na' gúclenĚ' rĚ'u bönni' ni, cati' ni' gzoaru' Ēfeso.

Ral-la' gacbi' Timoteo ca bönni' gdu ladxĚ'Ě rijĚ' gdil-l

2 Na'a, zxi'na'dau', btip ladxu'u ca nac le ruzá' ladxĚ'Ě quiu' Jesucristo. ²Didza' byönnu' bĚ'a laugac zian nup

tun lna' lau qui, didza' ni bdöd lu na'quë' bönni' tunë' ca ta'né', bönni' gac lusëd-në' ca' yela'gac bunách.

³Ral-la' gua' glenu' le lusaca' li' zi' ca na' rua' rlen nu nac bönni' queë' Jesucristo gdu ladxë'ë rijë' gdil-l. ⁴Nu bönni' rijë' gdil-l, cutu ca' gútsë'ë yugu' le tun bunách yödzlyú ni, quië gdzag ladxë'ë lë' bönni' na' nuzóë' lë' gaquë' bönni' queë' rijë' gdil-l. ⁵Lëzca' cni, nu nutsa' lu huitj, cutu bi gdel-li' chqui' cutu run ca ral-la' gun. ⁶Bönni' guz gu'n runë' dxin, zi'al lë' uzi'ë xbey lë na' razë'. ⁷Busá' ladxu'u lë ni rëpa' li', ati' Xanru'cz gunë' ga tséjni'nu' yúgu'të.

⁸Jajnéy ca guc queë' Jesucristo. Guljë', guquë' zxi'n xsoë' David, len gdöd gutië', bubanë' lu yöl-la' gut. Cni rna didza' dxi'a runa' lban qui. ⁹Le runa' lban qui didza' dxi'a, rzaca' rgui'a le rac quia', ga rdxintë nága'a lidx guia ni, ca rac queë' bönni' huia'dö', san cutu ca' nága'të xtudzë'ë Dios. ¹⁰Qui lë ni na' rua' rlena' yúgu'të lë ni le nadxi'ida' nup gröë' Dios, quië lulé' ca' lequë'. Jesucristocz runë' ga lulá bunách na' quië la'cuá' lu yení' gdu queë'. ¹¹Catëz nac lë ni rna:

Chqui' nátlenru' Lë',

Sóalenru'-në' ca' gbanru'.

¹²Chqui' gua' glenru' le saca' qui'ru',

Gna bé'lenru' ca' Lë'.

Chqui' rdá'baga'ru' Lë',

Lë' tá'baguë'ë ca' rë'u.

¹³Zal-la' cutu runru' ca rnaru',

Lë' rúnteczë' ca rnë'.

Lë' cutu gac tá'baguë'ë le naquë'.

Bönni' huen dxin queë'

Cristo rurujë' dxi'a

¹⁴Bsa' ladxigac nup nacua' ga ni zu' ca nac lë ni, ati' ni'a queë' Xanru' Dios gna be'i lequë' cui la'díl-l didzë'ë ca nacgac didza' cuzáca'gac. Yugu' didza' cni tun ga la'nít nup ta'yöni leygac. ¹⁵Bë'tecz ladxu'u uru-

ju' dxi'a lahuë' Dios quië gacu' ca bönni' huen dxin cutu rutui'në' ca nac dxin nunë'. Dxi'adau' ral-la' ugunu' dxin didza' gdutë li. ¹⁶Na'a, bcuit ga nacua' nup tui' didza' cuzaca' len didza' ca'z, le tun didza' cni ga lunrë' le curë'nnë' Dios. ¹⁷La'zë didza' tu'ë ca rzxön huë' nudzu' le rdudu' rla. Nútsa'quë' ladj nup tui' didza' cni Himeneo len Fileto. ¹⁸Gropë' ni gulachixi gulanignë' ca nac le nac gdutë li, le ta'né' chgdöd dza ral-la' lubán nup chnatgac, len gulabequë' bröli la'gac bunách ga rdxintë cutur ta'yejlë' Cristo. ¹⁹Le benë' tsutsu Dios zoatecz, len dë tu le rac bë', le rna: "Nunbë'ë Dios nup náquigac queë'." Rna ca': "Gul-cuít ga dë le cunác, yúgu'tëli' lbi'ili' náquili' queë' Cristo."

²⁰Tu lu yu'u zxön yu'ugac le náquini, clëgz oro len plata, san lëzca' le náquini yag len yu. La'gac tu'gún leygac dxin bunách ga lna', ati' yela'gac tu'gún leygac dxin bunách ga cunác lna'. ²¹Quië gacru' ca nac lë na' tu'gún dxin bunách ga lna', len quië gac gunru' le nac dxi'a len gacru' lsaca' ugunë' rë'u dxin Xanru', ral-la' gcuitru' ga rac le cunác. Chqui' gunru' cni, gacru' lsaca' gunru' yúgu'të dxin dxi'a.

²²Gru'n le tun ga nu së ladxi' le cunác ca rac quequë' bönni' ra'bandau'. Bë' ladxu'u gacu' tsahui'. Ben le run ga réjlë'u Cristo len le run ga nadxi'icnu' lza'u, len le run ga rbözu' dxi'adau'. Ca nacgac lë ni, ben tsazxón nup tu'lídz Xanru', nac gdu dxi'a icj ladxidau'gac. ²³Na'a, gru'n yugu' didza' ca'z len didza' cuzaca', le nözcnu' tun ga ta'díl-l didza' bunách. ²⁴Bönni' huen dxin queë' Xanru' cutu ral-la' tfl-lenë' bunách didza', san ral-la' gaquë' nöxj ladxi' laugac yúgu'të bunách. Ral-la' gac usëdnë' bunách, len gaquë' ca' zxön ladxi'. ²⁵Lu yöl-la' nöxj ladxi' ral-la' uzéjni'në' nup ta'dá'baga' le runë' lban qui. Chqui' gunë' cni, nazx ca' gu'ë

lequë' latj Dios lubí'i ládxi'quë' quië lunbë'ë le nac gdutë li. ²⁶Cni lulé' lu yal-lj qui tu' xöhui' ga nadzunquë', ati' luhuöaquë' tsahui' quië lunë' ca rë'nnë' Dios.

Ca lac bunách dza tsajséytëgac

3 Lëzca' ral-la' gnöznu' lë ni: Dza tsajséytëgac lac dza la'zaca' la'guí'i bunách. ²Yugu' dza ni' la'cu'ë bönni' lacquë' cni:

La'dxi'i la' cuíngaczë' len luhuídí'në'.

Lun ba zxön cuinquë' len luluí' cuinquë' blau.

La'né' zí'ë qui le nac la'y.

La'dá'baguë'ë xuz xna'quë'.

Lacquë' curdzág ladxí'.

Cutu lunë' ca rë'nnë' Dios.

³Cutu la'dxi'inë' ca ral-la' lunë'.

Lacquë' zidzj ladxí'.

La'né' qui lza'quë'.

Cutu la'ná be'i cuinquë'.

Lacquë' bönni' dza'a.

Cutu la'lé'inë' dxi'a le nac dxi'a.

⁴Lacquë' udód lzë'i len cutu la'dzaguë' dxi'a.

Luluí' cuinquë' ca bönni' nayépsëtërqüë'.

La'dxi'inë' le la'dzágz ládxi'quë' len clëg Dios.

⁵Luluí' cuinquë' ca bönni' núnbë'quë' Dios, san la'dá'baguë'ë le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. Bcuit ga nacua' bunách cni. ⁶Lëzca' cni, lu yöl-la' banís quequë' la'yazië' gap nac lu yu'u len la'zí' yé'inë' yugu' ngul cunözi quië la'zí' lu na'cnu le lu'sëdnë'. La'bága'nu dul-la' zian ngul na', len lui' ládxi'cnu yugu' le la'zéz ládxi'cnu le cuzaca'. ⁷La'yónitecznu ngul ni didza' lun lban qui bunách, san cutu ca' la'dél-li'nu la'yéjni'nu le nac gdutë li. ⁸Ca na' glaquë' Janes len Jambres, bönni' ni' guladá'baguë'ë Moisés, lëzca' cni lacquë' bönni' ni, la'dá'baguë'ë le nac gdutë li. Lacquë' chul nit len la'chíxinë' ca nac le

rëjlë'ru' Cristo. ⁹Cutu la'dél-li'rnë', san gac bë' nacquë' cunözi laugac yúgu'të bunách, gac quequë' ca na' guc quequë' Janes len Jambres na'.

Le rgu'ë Pablo lu na'bi' bi'i Timoteo

¹⁰Nözcnu' ca nac le rusëdda' bunách len ca runa'. Nöznu' ca' le rui' ladxa'a guna' len ca réjlë'a Cristo, len ca naca' nöxj ladxí', len ca nadxi'ida' lza'a, len ca rböza' zxön ladxí'. ¹¹Nöznu' ca' yugu' le gulabía ládxi'gac neda' bunách, len yugu' le gzxaca' gdi'a, le glac quia' lu yöd Antioquia len lu yöd Iconio, len lu yöd Lистра. Yugu' le gulabía ládxi'gac neda' bunách ni' bia' blena', ati' Xanru' Jesús buslé' neda' lu yúgu'të lë na'. ¹²Yúgu'të nup të'ni lac gdu dxi'a le náquigac queë' Jesucristo, lëzca' la'zaca' la'gui'ë yugu' le la'bía ládxi'gac lequë' bunách.

¹³Na'a, lacré' xöhui' bönni' tua'dö' len bönni' ta'zí' yë'ë. La'zí' yé'inë' bunách, ati' la'zí' ye'i ca' lequë' bunách.

¹⁴Na'a, ben chí'i yugu' le gzëdu' len le gzxi' lu na'u, le núnbë'czu' nup gulusëdi li'. ¹⁵Ga gdel-la' nacu' bi'ida' núnbë'u le nayujgac lu guich la'y, le huac luzéjni'tsqi li' quië uláu' le réjlë'u Jesucristo. ¹⁶Yúgu'të le nayúj lu guich la'y bchizië' Dios icj ládxi'dau'gac bunách queë', nup na' guluzúj lu guich didza' na' bë'ë Dios. Lë na' nayúj lu guich nactsca lsaca' usëdi rë'u, len ubíj ga lna' le runru', len ugú'u rë'u tu nöz, len usëdi rë'u quië gacru' tsahui'. ¹⁷Cni run, quië gac sina' nu nac queë' Dios, len gactsca gun yúgu'të le nac dxi'a.

4¹⁻²Ni'a queë' Xanru' Dios, lenca' ni'a queë' Xanru' Jesucristo, rna bé'ida' li' gunu' lban qui xtídzë'ë Xanru'. Lëczë' cuequi xbeynë' nup ni nabangac len nup chnatgac, dza ni' huödë' duná bë'ë. Bë' ladxu'u gunu' lë ni chqui' rac dxi'a quiu' o curác dxi'a. Lu yöl-la' zxön ladxí', bubíj ga lna' le tun bunách, len bsa' ládxi-

i'quë' len bchiz icj nagquë' ca nac lë na' rusédiru'. ³Cni ral-la' gunu' le gdxin dza cati' cutu luzé nagquë' zxba dx-i'a, san lë'nne' la'yönnë' le ta'dániznë'. Ca ta'zéz ládxi'quë' lutubë' quequë' nup lusëdi lequë'. ⁴Luca'në' le nac gdu'të li, len la'zí' lu na'quë' yugu' didza' rdaz. ⁵Na'a, ral-la' gacu' zxön ladxí' ca nac yúgu'të le runu'. Bia' blen le lusaca' li' zi'. Ben lban qui didza' dxi'a. Gdu ladx-u'u ben dxin le budödë' lu na'u Cristo gunu'.

⁶Ca nac quia' neda', nudód cuina' lu në'ë Dios ati' chzoa ludöddë' neda' le runa' xchinë', ati' dza uzá'a yödzlyú ni chzoa gdxin. ⁷Ca runë' bönni' gdu ladxë'ë rijë' gdil-l, lëzca' cni bena' neda' dxin, len chbudx bena' le budödë' lu na'a Cristo guna', le bena' gdu ca rajlóz le réjlë'ru' Cristo. ⁸Yetú ca', nac löz quia' gdél-li'da' le ral-la' la'zí' nup nac-gac tsahui', le gunnë' quia' Xanru' dza ni', ati' tsahui' nac ca rbequi xbeynë' rë'u. Clëgz quia' neda' gunnë' lei, san lëzca' gunnë' lei quegac yúgu'të nup ta'dxí'i Lë', len gdu ládxi'quë' ta'bözë' dza huödë'.

Le buzujë' lu guich Pablo gunbi' Timoteo

⁹Bë' ladxu'u guidteo' ga ni zoa' ¹⁰le bubíj ladxë'ë neda' Demas, le nadx-i'inë' le ruzi'ë xbey yödzlyú ni, ati' gyijë' yödz Tesalónica. Crescente gyijë' luyú Galacia, ati' bi'i Tito gyeajbi' luyú Dalmacia, le cni ben bayúdx lunë'. ¹¹Tuzë' Lucas zóalenë' neda'. Bchë'-bi' bi'i Marcos guídlenbi' li' tsazzón, le nacbi' gúnlenbi' neda' tsazzón xchinë'

Cristo. ¹²Bsöla'a-bi' bi'i Tíquico lu yödz Éfeso. ¹³Cati' guidu', bia' quia' lari' guitsa' na' buca'na' lu yödz Troas lu yu'u lidxë' Carpo, len bia' ca' quia' yugu' guich, len le nacr blau, bia' quia' guich náquicni guid.

¹⁴Alejandro, bönni' bëdx guia, zian le bi'ë dö' quia'. Lëczë' Xanru' ubi'ë queë' ca nacgac le benë' quia' bönni' ni. ¹⁵Ben chí'i cuinu' queë' bönni' ni, le rdá'baga't-squë' didza' runru' lban qui.

¹⁶Cati' zi'al lzu bdxina' laquë' bönni' yúlahui', nutu nu guclen neda', san gulubíj ládxi'gac neda' yúgu'të bunách. Cutu rë'nda' uzí' lë' lequë' Dios. ¹⁷Gzóalenë' neda' Xanru', len butipë' ladx'a quië udx guna' lban qui xtidzë'ë quië la'yöni yúgu'të bunách gza'a. Cni guc, buslé' neda' Xanru'. Guc quia' tsca bulá' lu rú'aba' bëdx guixi'. ¹⁸Lëczë' Xanru' uslé' neda' lu yúgu'të le curác dxi'a, len gun chí'ë neda' ga gdxintea' ga rna bë'ë Lë' ni' yehua' yubá. Gactecz queë' yöl-la' ba yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo

¹⁹Bgap Dios Priscila len Aquilo, lenca' bunách nacua' lidxë' Onesíforo. ²⁰Buga'në' Erasto lu yödz Corinto, ati' buca'na'-në' Trófimo luyú Mileto le ré'inë'. ²¹Bë' ladxu'u guidu' ga zoa' zi'al cati' gdxin beo' ziaq. Tu'gapë' Dios li' Eubulo len Pudente len Lino, len Claudia, len yúgu'të böchi' lza'ru' ni. ²²Rnaba' lahuë' Xanru' Jesucristo sóalenë' li'. Gaclen li' le ruzá' ladxë'ë quiu' Dios. Ca' gac.

DIDZA' BSÖLĚĚ PABLO QUEĚBI' BI'I TITO

Pablo rugapë' Dios bi'i Tito

1 Neda', Pablo, naca' huen dxin queë' Dios len gbaz nasölë'ë Jesucristo. Bsölë'ë neda' quië guna' ga la'yejlë' Cristo bunách chgröczë' Dios, quië luñbë' le nac gdutë li ca ral-la' gun nu nunbë' Dios. ²Cni naca' le runa' löz uzi'a xbey yöl-la' na'bán gdu le gzxi' lu në'ë Dios gunnë' queëru' dza ni'të, cati' zi'a gzu lau rata' yúgu'të le dë, ati' runczë' Lë' le rzi' lu në'ë gunë'. ³Cati' bdxin dza qui, Dios bulu'ë lahui xtidzë'ë, le glu'ë lu na'a guna' lban qui. Cni gna bé'inë' neda' Dios, Nu buslá rë'u. ⁴Rugapa' Dios li', bócha'adau' Tito, nacu' gdu zxi'ncza' le nac tuz ca réjlë'ru' Cristo. Rnaba' lahuë' Dios Xuz len lahuë' Xanru' Jesucristo Nu buslá rë'u, uzá' ladxë'ë quiu' len huechi' ladxë'ë li', len gunë' ga soa dxi icj ládxi'da'u.

Dxin queë' Cristo runbi' bi'i Tito luyú Creta

⁵Qui lë ni na' buca'na' li' luyú Creta, quië gsa'u le ryadzj quegac bunách queë' Cristo nacuá' ni', quië lacquë' gdu bunách queë' Cristo, len quië ucú'u-quë' yúgu'të yödz bönni' gul lun chi'ë bunách queë' Cristo nacuá' tu tu yödz ni', ca na' chgna bé'ida' li' gunu'. ⁶Bönni' gul na' run chi'ë bunách queë' Cristo ral-la' gaquë' bönni' nutu nu bi gac gnë queë', len zoa tuznu ngul queë'. Yugu' zxi'në' ral-la' la'yéjlë'bi' Cristo, len cuzóa nu gac gnë quecbi' ta'dá dzagzbi' ca', o ta'dá'baga'bi' xuz xna'cbi'. ⁷Bönni' run chi'ë bunách queë' Cristo run bayúdx gaquë' bönni' curunë' le güi' latj nu bi gnë queë' ca runë' xchinë' Dios. Cutu ral-la' gaquë' bönni' zid o bönni' icj dza'a o bönni' ri'jë', o bönni' rbizzjnë', o bön-

ni' rzë ládxi'zë' dumí. ⁸Ral-la' gu'ë ga la'cu'ë bóchi'ru' ta'dxinë' lidxë'. Ral-la' së ladxë'ë gunë' le nac dxi'a. Ral-la' gaquë' bönni' rejni' len bönni' tsahui'. Ral-la' gádxinë' Dios, len gna be'i cuinë'. ⁹Ral-la' gun chi'ë didza' gdutë li ca chnazëdë', quië gac uchizië' icj naggac bunách ca rajlóz zxba dxi'a len quië gac useyjë' rú'agac bunách ta'në qui.

¹⁰Cni ral-la' gaquë' le ta'dá'baguë'ë zian bönni' len tu'ë didza' cuzaca' len ta'zi' yé'inë' bunách. Zian bönni' tunë' cni nacquë' judío. ¹¹Yugu' bönni' ni, run bayúdx gunu' ga tseyj rú'aguë', le tunë' ga ta'chixi ta'nigui yúgu'të bunách nacuá' yu'u gap ta'yazië', len tu'sëdnë' le cural-la' lusëdnë'. Cni tunë' quië la'zi'zë' dumí.

¹²Tuë' bönni' gbabë' bunách Creta ga na' zu', bönni' na' bé'ë didza' uláz qui gdau' quequë', gnë': "Ta'zi' yé'teczë' bönni' Creta, len nacquë' ca böa' guixi' snia'. Nacquë' bönni' huágulë'ë zxhuëd."

¹³Didza' ni benë' lna' lau quequë' nac gdutë li. Qui lë ni na' gdil-l lequë' quië gac gdu ca ta'yejlë'ë Cristo, ¹⁴len cui luzé nagquë' yugu' didza' rdaz quequë' bönni' judío, len cutu lunë' ca ta'ná bé' bunách nuca'ngac le nac gdutë li.

¹⁵Yúgu'të nac dxi'a quegac nup nacgac dxi'a, san quegac nup nacgac xöhui' len cuta'yejlë', cutu bi nac dxi'a, san nacquë' xöhui' ga rdxintë le ta'bequi icjquë' len le ta'zá' ládxi'quë'. ¹⁶Ta'në' núnbë'quë' Dios, san le tunë' cutu rajlóz le ta'në', le nacquë' bönni' cuta'dzág ládxi'quë'. Cutu tunë' ca ta'në', len cutu gac lunë' nitú le nac dxi'a.

Zxba dxi'a ral-la' usëdiru'

2 Na'a, ral-la' gu'u didza' le rajlóz zxba dxi'a.

²Bsëdi bönni' gul cui li'jë', san lacquë' ba'a ladxí', len bönni' ta'yejni'i. Ral-la' gac gdu ca ta'yejlë'ë Cristo. Ral-la' la'dxi'inë' lza'quë' len la'bözë' zxon ladxí'.

³Bsédi ndau' gul lunnu le rdzag ladxë'ë Dios len cui la'nënu qui lza-'cnu, len cui lí'ajnu. Ral-la' lusédinu le nac dxi'a, ⁴quië gac lusédinu ngul ni' yu'ucnu iz cuidi' quië la'dxi'inu bönni' qui queëcnu, lenca' zxi'ncnu. ⁵Ral-la' lacnu ngul ta'yejni'i len ngul dxi'a ladxì'. Ral-la' lun chí'inu le dë lidxcnu len lacnu dxi'a, len lunnu ba la'n bönni' qui queëcnu, len cutu bi lunnu le güi' latj nu gnë zi' qui xtidzë'ë Dios.

⁶Bsédi bönni' ni' nacu'ë iz cuidi' quië lacquë' bönni' ta'yejni'i. ⁷Ral-la' gúnteczu' le nac dxi'a, ului'inu' lequë' cni ca ral-la' lunë'. Ca rusëdnu' ral-la' uluí' nacu' gdu ladxì' len ba'a ladxì'. ⁸Ral-la' usëdnu' didza' dxi'a le cugác nu bi gnë qui, quië utui'në' bönni' rdá'baguë'ë, len cugác bi gnë' queëli' le cunác.

⁹Bsédi bóchi'ru' ni' ta'yejlë'ë Cristo len nadá'uquë', quië la'cu'ë nöxj lauquë' xanquë'. Ral-la' lunë' yúgu'të le la'dzág ladxì'quë' xanquë', len cutu lusáqui'në' didza'. ¹⁰Cutu ral-la' lucachi' lanë', san ral-la' luluí' cuinquë' tsahui' ca nac yúgu'të le tunë'. Yúgu'të le tunë' ral-la' uluí' nac dxi'a zxba queë' Dios, Nu buslá rë'u.

¹¹Bönni' na' buzá' ladxë'ë queëru' Dios chbuluí' lahuë' laugac yúgu'të bunách quië lulá. ¹²Lë' rusëdnë' rë'u uca'nru' le curdzág ladxë'ë Dios len cui së ladxì'ru' le nac qui yödzlyú ni, san cözru' zxön ladxì' len gacru' tsahui' dza ni zoaru' na'a, len gunru' ca rë'ncznë' Dios. ¹³Ral-la' cözru' le runru' löz le gun ga gacru' bica' ba, lë na' gac dza ni' cati' uluí' lahuë' Jesucristo lu yení' gdu queë', naquë' Dios zxön, Nu ruslá rë'u. ¹⁴Lëczë' budód cuinë' uláz queëru', quië böa'uë' rë'u lu yúgu'të le nac xöhui', ati' ruúnë' rë'u dxi'a quië gacru' bunách queë' len güi' ladxì'ru' gunru' le nac dxi'a.

¹⁵Yugu' lë ni bë' didza' len bchiz icj naggac bunách ni', ati' len yöl-la' uná bë'

gdil-l lequë'. Bentez cni, cui si' latj nu ucá'n ca'z xtidzu'u.

Le ral-la' lun bunách ta'yejlë' Cristo

3Bsa' ladxì'quë' bóchi'ru' ni' lunë' ca ta'në' bönni' dë lu na'quë' len yugu' bönni' yúlahui', quië lunë' ca rna xtidza-'quë'. Ral-la' la'cu'ë sina' lunë' le nac dxi'a. ²Cutu bi le cunác ral-la' la'në' qui lza'quë', len cutu la'dfí-lenë' lequë' didza', san ral-la' lacquë' nöxj ladxì' len gdu ladxì' laugac yúgu'të bunách.

³Lëzca' rë'u, zi'al gucru' bönni' cuta'yejni'i len gdá'baga'ru' Dios. Gdaru' nanitru' len gucru' ca bönni' nadá'ugac, benru' le gzë ladxì'ru' le cunác len yela-gac le bdzag ladxì'ru'. Benru' ca' le cunác len buzxé'iru' lza'ru'. Cutu gulale'i rë'u dxi'a bunách, ati' rë'u cutu blé'iru' dxi'a lza'ru' turu' yeturu'. ⁴Ni'r bulu'ë lahui Dios, Nu ruslá rë'u, le nac bë' naquë' gdu dxi'a len nadxi'inë' yúgu'të bunách, ⁵le buslé' rë'u, clëg le zoa bi le nac dxi'a benru' rë'u, san le buechi' ladxë'ë rë'u. Bunë' rë'u dxi'a len benë' ga nacru' bunách cub. Dios Bö' La'y bucubë' rë'u. ⁶Dios bsölë'ë queëru' Dios Bö' La'y le náquiru' queë' Jesucristo Nu ruslá rë'u. ⁷Buzá' ladxë'ë queëru' len bunë' rë'u tsahui' quië gata' queëru' yöl-la' na'bán gdu, le runru' löz gunnë' queëru'.

⁸Didza' gdutë li lë ni nuzuja' lu guich. Rë'nda' usëdtsquinu' bunách ni' yugu' lë ni quië lui' ladxì'quë' lúnteczë' le nac dxi'a bönni' ni' ta'yejlë'ë Dios. Lë ni nac dxi'a len nactsca Isaca' la'zí' lu na'gac yúgu'të bunách. ⁹Na'a, cutu gu'u latj nu güi' didza' cuzaca', o nu güi' ladxì' ca nacgac lagac ziantër cò' xuz xtau'gac bunách, o nu tsjitsa' yugu' didza' bizxj, len yugu' le rdil-l didza' ca nac qui zxba queë' Moisés, le cutu bi záca'gac yugu' le cni, ati' nutu nu uzí' xbey didza' cni.

¹⁰Chqui' zoa ni' bönni' rubijë' chopl bunách queë' Cristo, töd usa'u ladxë'ë tu yetú lzu, bubijë' bönni' na'. ¹¹Nözcnu'

chböaquë' bönni' cunác tsahui' bönni' cni, len runë' dul-la'. Chnabaguë'ë zxguia' ni'a qui lë na' runë'.

**Le buzujë' lu guich
Pablo gunbi' bi'i Tito**

¹²Cati' gsöla'a-në' quiu' Artemas o Tíquico, bë' ladxu'u guidu' ga ni zoa' lu yödZ Nicópolis, le chnuna' quia' uga'-na' ni yugu' beo' ziaġ. ¹³Zenas, bönni' na' rudödë' didza' ca rna bë' zxba qui yúlahui', lenca' Apolos, la'dxinë' ga ni' zoali'. Bugú'u lequë' nöz lu yöl-la'

raclen, cui bi yadzj quequë'. ¹⁴Bsëdi böchi' lza'ru' lúnteczë' le nac dxi'a, bi lunödZjë' quegac nup bi ryadzj quegac, quië gac bë' cni le nacquë' queë' Cristo.

**Pablo rugapë' Dios
bunách queë' Cristo**

¹⁵Tu'gáp Dios li' yúgu'të nup nacua'len neda'. Bġap Dios nup ni' nadxi'igac rë'u le ta'yejlë' Dios. Le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios gaclen yúgu'tëli'. Ca' gac.

DIDZA' BSÖLĚĚ PABLO QUEĚ' FILEMÓN

Pablo rugapë' Dios Filemón

1 Neda', Pablo, dzagbi' neda' bi'i bóchi'ru' Timoteo, ati' nadzuna' lidx guía le runa' xchinë' Jesucristo, rugapa' Dios li', Filemón, nacu' bönni' nadxi'itu' len runu' xchinë' Cristo ca runtu' netu'.² Rugapa' Dios Apia, ngul quiu', nacnu zanru' réjlë'nu Cristo. Rugapa' Dios ca' zxi'nu', Arquipo, nacbi' queë' Jesucristo ca bönni' rijë' gdil-l, runbi' xchinë' Lë' ca runtu' netu'. Lëzca' rugapa' Dios bunách queë' Cristo tu'dubë' lu yu'u lidxu'.³ Rn-aba' lahuë' Xuzru' Dios lenca' lahuë' Xanru' Jesucristo, uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj lãdxi'dau'li'.

Ca runë' Filemón le réjlë'ë Cristo

⁴Xclenu', rétezca'-në' Dios queëru', len rajnéyteczda' li' cati' rulidza'-në' Dios.⁵ Cni runa' le rdxin quia' didza' ca nadxi'inu'-në' Xanru' Jesús len réjlë'u Lë', len nadxi'inu' ca' yúgu'të bunách chnubijë' quizi queë'.⁶ Rnaba' lahuë' Dios gunë' ga guntsca dxin lban runu' ca nac le réjlë'u Cristo, quië luzí' xbey nup nacuá' ni' yúgu'të le nac dxi'a, le ruzá' ladxë'ë queëru' Jesucristo.⁷ Rudz-ijda' len ruzí' zxöna' le nadxi'icnu'-në' bóchi'ru', len benu' li', böcha'a, ga guluhuöac lãdxi'gac bunách ta'yejlë' Cristo.

Ral-la' unít lahuë'-bi' Filemón Onésimo, bi'i nada'u queë'

⁸Qui lë ni na', zal-la' dë lu na'a le naca' gbaz nasölë'ë Cristo gna bé'ida' li' ca ral-la' gunu'⁹ ni ráta'yua' lau' len yöl-la' nadxi'i, neda' ni chnaca' bönni' gul len yu'a lidx guía le runa' xchinë' Jesucristo.

¹⁰Ráta'yua' lau' uláz queëbi' Onésimo, bi'i na' bena' ga böacbi' queë' Cristo, len qui lë ni na' nacbi' ca zxi'ncza' ga ni nadzuna' lidx guía.

¹¹Bi'i ni, zi'al cutu gucbi' lsaca' quiu', san na'a nacbi' lsaca' quiu' li' lenca' quia' neda'.¹² Bi'i ni rusöla'a-bi' ga zu'. Na'a, ben ba la'n lëbi' ca néda'cza' runu' ba la'n, le nadxi'ida'-bi'.¹³ Gu'nda' ugá'n-lenbi' neda' ni, quië uláz quiu' gun-bi' xchina' tsal ni yu'a lidx guía le runa' lban qui didza' dxi'a¹⁴ san cutu bi rë'nda' guna' le cutu nac didza' quiu', cui guna' bayúdx gáclenu' neda', san huac gáclenu' neda' le rë'ncznu' ca'.¹⁵ Nazx ca' qui lë ni na' buza'bi' ga zu' Onésimo tu chi'idau' quië udxinbi' tsaz ga zu'.¹⁶ Na'a, cutur gacbi' quiu' ca bi'i nada'u, san gacbi' quiu' ca bi'i bóchi'czu', nacbi' bi'i bóchi'ru' réjlë'bi' Cristo, len nadxi'iru'-bi'. Nacbi' cni quia' neda', ati' ral-la' gacrbí' ca' cni quiu', clëgz ca böchi' lza'u, san lëzca' ca bi'i böchu'u réjlë'bi' Xanru' Jesucristo.

¹⁷Qui lë ni na', chqui' numu' neda' tuz, ben ba la'n lëbi' ca néda'cza' runu' ba la'n.¹⁸ Chqui' bi xzguia' benbi' quiu' o chqui' bi rál-la'bi' quiu', gnatëz neda' ral-la'a.¹⁹ Neda', Pablo, len na'cza' ruzuja' quiu' lu guich lë ni: Néda'cza' quizx-ja' bi rál-la'bi', len clëg gyëpa' li': Lëzca' ral-lu'u quia' yúgu'të le dë quiu' le bena' neda' ga napu' yöl-la' na'bán gdu.²⁰ Ca' gac, böcha'a. Chqui' dë le uzi'a xbau' le náquiru' queë' Xanru', ben lë na' chgúta'yua' lau' le naca' böchu'u réjlë'a Cristo, ati' cni gunu' ga huöac ladxa'a.

²¹Ruzuja' quiu' lu guich ni, le ruzxöni ladxa'a li', gunu' ca rna xtidza'a, len nöz-da' gunu' yelati' ca lë na' chgúta'yua' lau'.²² Lëzca' rnaba' lau' upa'u quia' ga soa' lu yu'u lidxu', le runa' löz uru-ja' lidx guía ni, ati' guida' ga zoali' le rulidzli'-në' Dios rnabli' neda' lahuë'.

**Pablo ruzujë' lu guich le
rugáp Dios Filemón**

²³Rugapë' Dios li' Epafra, yú'ulenë'
neda' tsaxón lidx guía ni le runë' xch-
inë' Jesucristo. ²⁴Lëzca' tu'gapë' Dios

li' Marcos len Aristarco, len Demas len
Lucas, bönni' ni túnlenë' neda' tsaxón
dxin queë' Cristo.

²⁵Rnaba' lahuë' Xanru' Jesucristo uzá'
ladxë'ë queëli'. Ca' gac.

DIDZA' RUZEJNII' BUNÁCH HEBREO

Dios bé'lenë' rë'u didza' lu ru'ë Zxi'nczë'

1 Zian lzu len zian ca benë' Dios, bé'lenë' xuz xtau'ru' didza' dza ni'të lu rú'acquë' bönni' glu'ë didza' uláz queë'. ²Na'a, ga ruúdx xtidzë'ë, dza ni zoaru' na'a, Dios bé'lenë' rë'u didza' lu ru'ë Zxi'nczë'. Dios buzóë' Lë' quië gaqui queë' Zxi'në' yúgu'të le naqui queë' Lë', ati' lu në'ë Zxi'në' na', Dios benë' yödzlyú ni. ³Zxi'në' na' naquë' ca tu le rgu'u yení' qui yöl-la' yení' queë' Dios, len ca naquë' Zxi'në' ruluí' lahui gdu ca naquë' Dioscz. Runczë' ga nacua'tecz yúgu'të, rugunë' dxin didza' ru'ë len yöl-la' huac queë'. Cati' budx benë' le ruún rë'u dxi'a ca nac dul-la' nabága'ru', yajchö'ë cuit lë'ë yubél Dios, Nu rö' rna bë' xtsa'tër.

Zxi'në' Dios náctërë' blau ca yugu' gbaz la'y

⁴Zxi'në' Dios náctërë' blau ca yugu' gbaz la'y queë' Dios, le nactër blau le lë', lë na' Dios glu'ë Lë' le naquë' Zxi'nczë', ca laquë' gbaz la'y queë' na'. ⁵Dios gatga gudxë' tuë' gbaz la'y queë' ca na' gudxë' Zxi'në', gnë':

Zxi'na' nacu',

Buzóa' Li' na'a.

Gatga bë'ë didza' queë' tuë' gbaz la'y ca na' bë'ë didza' queë' Zxi'në', gnë':

Gaca' Xuzë',

Ati' Lë' gaquë' Zxi'na'.

⁶Lëzca' cni, cati' Dios buzóë' Bi'i queëczë' lu yödzlyú ni, gnë':

La'yj ládxi'quë' Lë' yúgu'të gbaz la'y queë' Dios.

⁷Ca nacquë' gbaz la'y queë', rna:

Lë' runë' ga nacquë' ca bö' reycj gbaz la'y queë',

Ati' gbaz la'y tunquë' xchinë', runë' ga nacquë' ca gui'.

⁸Na'a, ca nacczë' Zxi'në', rnë':

Ga rö'u rna bë'u, gna bé'teczu', Dios.

Tsahui' nac ca rna bë'u.

⁹Nadxi'inu' le nac tsahui', len clëg le cunác.

Qui lë ni na' Dios budödë' lu na'u yöl-la' uná bë',

Len benë' ga ruzí'tëru' Li' xbey yöl-la' uná bë'

Ca le tu'zí' xbey lza'u.

¹⁰Lëzca' cni rnë':

Li', Xan, cati' gzu lau, benu' yödzlyú,

Len lu na'zu' buzú' luzxbá.

¹¹Huadód quegac, san Li', tsaz gdi'u.

Yúgu'të gtëbgac ca rtëb lari',

¹²Len ca lari' utubcu' lei, len utsa'cu' lei,

San Li', gatga utsá' cuinu'

Len gatga ggulu'.

¹³Dios gatga gudxë' tuë' gbaz la'y queë' ca gudxë' Zxi'në', gnë':

Grö' cuit lë'a yubél

Cati' gunra' ga luzechu xzibgac lau'

Nup cuta'le'i Li' dxi'a.

¹⁴Yúgu'të gbaz la'y queë' Dios nacquë'

bö' huen dxin queë' Dios, nasölë'ë lequë'

láclenë' nup ni nulagac.

Cutu ral-la' uca'nru' ca'z yöl-la' ruslá

2 Qui lë ni na', szxónitër ral-la' güi' ládxi'ru' le chbyóniru', cui gac chop ládxi'ru'.

²Guc bë' nac gdutë li didza' na', dza ni'të bdxin lu na'quë' gbaz la'y

queë' Dios, ati' yúgu'të nup guladód bë'i ca rna bë' didza' na' len cutu glun ca rna

didza' na', Dios benë' lequë' xzguia' ca na' rajlóz le glunë'. ³Lëzca' cni cutu ca'

ularu' rë'u lu xzguia' na' chqui' uca'nru' ca'z yöl-la' ruslá ni, lë na' benë' lban

qui zi'al Lëczë' Xanru', ati' nup gulayöni Lë' gululu'i rë'u nac gdutë li. ⁴Lëzca' cni Dioscz benë' tsazxón lequë' lna' lau,

le benë' le nacgac bë' len le tun ga rubániru', len yugu' yöl-la' huac zxön.

Gdisië' ca' quequë' yugu' le runödzejë'
Dios Bö' La'y tsca gu'ncznë' Dios.

**Dios benë' ga böaquë'
Jesús gdu ca nacru' rë'u**

⁵Dios cutu budödë' lu na'quë' gbaz
la'y queë' yödzyú zi'a za', lë na' rui'ru'
didza' qui. ⁶Na'a, ca nac lë ni, nayúj lu
guich la'y didza' bë' nu run lna' lau, rna:
Dios, rubántsquida' le rui' ládxi'cu'
bunách.

Rubántsquida' le ráclenu' lequë'.

⁷Yelati'z cuidi' ca yugu' gbaz la'y quiu'
benu' lequë'.

Buzú' quequë' yöl-la' zxön len yöl-la' run
ba la'n

Len budödu' lu na'quë' yúgu'të le benu'
Li'.

⁸Yúgu'të budödu' lu na'quë' quië la'ná
bé'inë' lei.

Nayúj lu guich la'y lë na', rna: “Budö-
du' lu na'quë' yúgu'të.” Cutu bi bu-
ca'në' le cutu budödë' lu na'quë', san
ga rdxintë na'a dza, cutu rlé'iru' yu'u
lu na'quë' yúgu'të. ⁹Ráquibe'iru' bi guc
queë' Jesús. Tu chí'z, Dios benë' ga
böaquë' yelati'z cuidi' ca yugu' gbaz la'y
queë', böaquë' bunách quië gutië', gzx-
ca' gdi'ë Jesús lu yöl-la' gut uláz quegac
yúgu'të bunách, le buzá' ladxë'ë queëru'
cni Dios. Le benë' cni Jesús, Dios benë'
ga rata' queë' yöl-la' yení' len yöl-la' run
ba la'n.

¹⁰Dios benë' yúgu'të le rlé'iru' len
runë' ga nacua'tecz. Dios benë' ca ral-la'
gunë' cati' benë' ga nac bë' naquë' gdu
Cristo ni'a qui le gzxaca' gdi'ë. Cni benë'
Dios queë' Cristo, Nu bdel-li' yöl-la' ruslá
quië gac gchë'ë bunách zian yehua' yubá
queë'. ¹¹Ruúnë' dxi'a bunách quië laqui
quië queë' Dios. Nup na' ruúnë' Cristo
dxi'a, tuzë' naquë' Xuzquë' len Xuzczë'.
Qui lë ni na', cutu ca' rutui'në' Zxi'në'
Dios, rnë' nacquë' böchi' lzë'ë. ¹²Ca nac
lë ni nayúj lu guich la'y, rna:

Quíxjöi'da' böchi' lza'a ca nacu' Li',
Dios.

Gatsj lahui'l bunách tu'dúb quiu',
Gul-la' quiu' yöl-la' ba.

¹³Lëzca' cni rnë':

Uzxöni ladxa'a-në' Dios.

Ga yubl nayúj, rnë':

Gul-yutsca' neda' len yugu' zxi'në',
Nup na' Dios bennë' quia'.

¹⁴Qui lë ni na', le náquicnë' bëla'
len rön yugu' zxi'në' na', lëzca' cni
Cristo ben cuinë' ca nacquë', böáquinë'
bëla' len rön. Cni benë' quië guc gutië'
len cni guc busnitië' yöl-la' huac uná
bë' qui tu' xöhui', nu na' dë lu në'i
gdödi bunách. ¹⁵Cni benë' Cristo quië
guc busanë' yúgu'të nup glac ca bö-
ni' nadá'ugac tsal ni nacuá' nabangac, le
gladxi yöl-la' gut. ¹⁶Nac bë' cutu benë'
cni quië gáclenë' yugu' gbaz la'y queë'
Dios, san quië gúclenë' yugu' zxi'n xsoë'
Abraham. ¹⁷Qui lë ni na', ben bayúdx
böaquë' Cristo gdu ca nacquë' böchi'
lzë'ë na', quië gaquë' lahuë' Dios tu bxuz
blau, runë' ca rnë' len ruhuechi' ladxë'ë
bunách, lenca' quië gunë' le gun ga gata'
lu në'ë ugüë' dul-la' nabága'gac bunách.
¹⁸Na'a, le gzxaca' gdi'ë Lëczë' Cristo,
ati' gzxi' bë' Lë' tu' xöhui', qui lë ni na'
napë' yöl-la' huac gáclenë' nup ni, rzi'
bë' lequë' tu' xöhui'.

Jesús náctërë' blau ca Moisés

3 Qui lë ni na', böchi' lza'adau', lbi'ili'
na' nacli' quië queë' Dios le bulidzë'
lbi'ili' Dios, gul-yú dxi'a ca naquë' Jesu-
cristo. Naquë' gbaz nasölë'ë Dios lenca'
bxuz blau qui le nazí' lu na'ru'. ²Jesús
ni runë' ca rna xtidzë'ë Dios, Nu na'
buzóa Lë' xlatjë', ca na' benë' ca' Moisés,
benë' ca rna xtidzë'ë Dios laugac yúgu'të
bunách queë' Dios. ³Náctërë' blau Jesús
ca Moisés, quië gac queë' yöl-la' ba,
ca na' nacrë' blau bönni' naqui queë'
tu yu'u ca nac huen dxin zoë' lu yu'u
na'. ⁴Yúgu'të yu'u, zoa nu ben lei, san

Dios naquë' Nu ben yúgu'të le rlé'iru'.
⁵Le nactë Moisés benë' ca rna xtidzë'ë Dios laugac bunách queë' Dios, guquë' ca bönni' huen dxin, len benë' lna' lau qui didza' ral-la' gu'ë Dios, ⁶san Cristo runë' ca rna xtidzë'ë Dios, len naquë' Zx-i'nczë', nacuá' lu në'ë bunách queë' Dios. Rë'u ni, nacru' bunách na' queë' Dios chqui' gacru' tsutsu ga gdxinr dza udx, gacru' tsutsu ca rdip ládxi'ru' lenca' ca rudzí jilenru' lë na' runru' löz.

Dë latj ga luzí' ládxi'gac bunách queë' Dios

⁷Qui lë ni na', nayúj lu guich ca rnë' Dios Bö' La'y, rna:

Na'a, chqui' ryónili' didza' ru'ë Dios,

⁸Cutu gacli' zid lu icj ládxi'dau'li'

Ca na' glac nup ni' guladá'baga' Dios Cati' ni' gulazí' bë' Lë' lu latj ca'z.

⁹Ni' gulazí' bë'ë neda' xuz xtau'li'

Zal-la' gualé'inë' le bena' gdu ca choa' iz.

¹⁰Qui lë ni na' gleyda' bunách dza ni' Len gnia: "Ta'chíxitecznë' ca ta'zá' ládxi'quë'.

Cutu tē'nnë' la'nöznë' le rē'nda' lunë'."

¹¹Qui lë ni na' gleyda' lequë' len bena' tsutsu xtidza'a, gnia:

"Cutu la'yazië' ga luzí' ládxi'quë' tsaxón len neda'."

¹²Gul-gún chi'i cuinli', böchi' lza-'adau', cui gacli' curejlë' xöhu'i' nit-uli' lbi'ili', len cui usanli'-në' Dios ban.

¹³Na'a, gul-zejni' tuli' yetuli' yúgu'të dza, tsal ni nac dza ni zoaru' na'a, cui si' ye'i lbi'ili' le nac dul-la', len cui gacli' zid lu icj ládxi'dau'li' nit-uli' lbi'ili'. ¹⁴Yúgu'tëru' gunru' tsaxón Cristo chqui' gacru' tsutsu ga gdxinr dza udx, ca na' gzu lau rdip ládxi'ru'.

¹⁵Cni ral-la' gunru' tsal ni rna:

Na'a, chqui' ryónili' chi'ë Dios,

Cutu gacli' zid lu icj ládxi'dau'li',

Ca na' glac nup ni' guladá'baga' Dios.

¹⁶¿Nupx na' gulayöni xtidzë'ë Dios len guladá'baga' Lë'? Glun cni yúgu'të nup ni' bubijë' lequë' luyú Egipto Moisés.

¹⁷¿Nupx na' gleyne' Dios gdu ca choa' iz? Glac nup ni' glun dul-la', ati' glat lu latj ca'z.

¹⁸¿Nupx ni' benë' tsutsu xtidzë'ë Dios, gnë' cutu la'yazië' ga luzí' ládxi'quë' tsaxón len Lë'? Glac nup ni' cutu glun ca rna xtidzë'ë Dios. ¹⁹Na'a, ráquibe'iru' cutu guc la'yazië' le cutu gulayejlë'ë Dios.

4 Na'a, tsal ni nagá'n queëru' le gzxi' lu në'ë Dios quië gac tsazru' latj queë' ga uzí' ládxi'ru', ral-la' gádxiru' qui nadxi unitli' latj tsazli' ni'. ²Byóniru' rë'u didza' dxi'a ca na' gulayönnë' lequë', san lequë' cutu guluzi'ë xbey didza' na' gulayönnë', le cutu gulayejlë'ë Dios cati' gulayönnë' lei. ³Rë'u ni réjlë'ru' Dios, ati' tsazru' latj queë' ga uzí' ládxi'ru'. Rac ca na' gnë' Dios:

Qui lë ni na' gleyda' lequë'

Len bena' tsutsu xtidza'a, gnia:

Cutu la'yazië' ga luzí' ládxi'quë' tsaxón len neda'.

Dë latj tsazru' ga uzí' ládxi'lenru'-në' Dios, zal-la' budx benë' xchinë' dza ni'të Dios cati' ni' benë' yödzlyú ni len chruzí' ladxë'ë. ⁴Nayúj lu guich la'y ga rui' didza' ca nac qui dza bugádx, rna: "Buzí' ladxë'ë Dios dza bugádx yugu' lu dxin benë'." ⁵Ga yubl rna: "Cutu la'yazië' ga luzí' ládxi'quë' tsaxón len neda'." ⁶Nup ni', zi'al gulayöni didza' dxi'a, cutu gulayáz ni' le cutu glun ca rna xtidzë'ë Dios. Qui lë ni na', ral-la' la'yáz ni' bunách yubl. ⁷Qui lë ni na' ca', Dios bulu'ë tu dza yubl, gnë': "Na'a dza." Cni nac, cati' chgdöd iz zian, bë'ë didza' Dios lu ru'ë David, ca na' nayúj lu guich la'y,

rna:

Na'a dza, chqui' ryónili' didza' ru'ë Dios, Cutu gacli' zid lu icj ládxi'dau'li'.

⁸La'naru' benë' Josué ga guluzí' ládxi'quë', cutu bë'ë didza' Dios gdöd ni' qui yetúr dza cati' nu uzí' ládxi'len Lë'. ⁹Qui

lë ni na', nagá'n quegac bunách queè' Dios latj la'dél-li'nè' ga luzí' ládxi'què'.¹⁰ Nup la'yáz ga luzí' ládxi'gac tsaxón len Dios, luzí' ládxi'què' lu dxin tunè', ca na' buzí' ladxè'è Dios yugu' lu dxin benè' Lè'.¹¹ Qui lë ni na', ral-la' güi' ládxi'ru' tsazru' ga ni' uzí' ládxi'lenru'-nè' Dios. Cutu ral-la' tá'baga'ru' xtidzè'è ca na' glun nup ni' cutu gulayejlè' Dios, len cutu gulayáz ni'.

¹² Bancz nac xtidzè'è Dios len napcz yöl-la' huac. Rchugur ga rë' ca guia tuchi' natuchi' grop rui'i. Rchugu rdxin ga ta'dzág bö' nacczru' len le zoa lu icj ládxi'dau'ru', lenca' röxj ga rdxintè lu dxit lu bin. Run ga nac bè' le rbequi icjru' len le rza' ládxi'ru'.¹³ Cutu bi gac ucáchi'ru' ga gugác glé'inè' lei Dios. Yúgu'tè le nunczè' Dios nalá' lahui len narúj ga lna' lahuè' Dios. Lahuè' Lè' run bayúdx quíxjö'ru' le nunru'.

Jesús naquè' bxuz blau, náctèrè' xzön

¹⁴ Zoa queèru' tu bxuz blau, náctèrè' xzön, Nu na' gdöd ni' yehua' yubá, Jesús, Zxi'nè' Dios. Qui lë ni na' ral-la' uga'nru' tsutsu ca nac le nazí' lu na'ru'.¹⁵ Zoa queèru' tu bxuz blau, Nu gac huechi' ladxí' rë'u ca nacgac le rac queèru', le gzxí' bè' Lëczè' tu' xöhui' gdutè ca na' rzi' bè' rë'u tu' xöhui' na', san cutu bi dul-la' benè' Lè'.¹⁶ Qui lë ni na', gdu ládxi'ru' ral-la' gbíga'ru' gal-la' ga rölè rna bè'è Dios, Nu ruzá' ladxí' queèru', gnabru' lahuè' huechi' ladxè'è rë'u len uzá' ladxè'è queèru', gáclenè' rë'u cati' bi rac queèru'.

5 Dios rböczè' nútí'tèz bxuz blau ladj bunách, len ruzóè' lè' gunè' uláz quegac bunách yugu' le runè' lahuè' Dios, len cu'è lahuè' Dios yugu' le tu'nódzj bunách len yugu' böa' bédx tu'dödcdèl-ba' lu bcugu la'y ni'a qui dul-la' nabága'què'.² Bxuz blau na', le rac queè' tuz ca rac quegac bunách, gac gaquè' xzön ladxí' len nup nacgac

cunözi len nup ta'chixi ta'nigui.³ Qui lë ni na', le naquè' bunáchz bxuz blau na', ni'a qui dul-la' nabága'czè' ral-la' cu'è lahuè' Dios böa' bédx na' tu'dödcdèl-ba' lu bcugu la'y, ca na' runè' ca' ni'a qui dul-la' nabága'gac bunách.

⁴ Nutu nu gac gun cuini gac bxuz blau, san Dios rulidzè' nu ral-la' gac bxuz blau, ca na' bulidzè' Aarón.⁵ Lëzca' cni gac queè' Cristo, cutu ben cuinè' bxuz blau, san Dios buzóè' Lè' ca bxuz blau. Ca nac lë ni, Dios gudxè' Lè':

Li' nactu' Zxi'na'.

Buzóa' Li' na'a.

⁶ Lëzca' cni gudxè' Lè' le nayúj ga yubl, gnè':

Li' nácteczu' bxuz,

Ca na' guquè' bxuz Melquisedec.

⁷ Cristo, cati' ni' zoaczè' yödzlyú ni, bulidzè' Dios len gúta'yuè' lahuè'. Grödxyé'è len grödxè' lahuè' Dios, Nu gac uslá Lè' lu yöl-la' gut, ati' Dios byönnè' Lè' le gúdxinè' Lè' gdu ladxè'è.

⁸ Zal-la' guquè' Zxi'nè' Dios, bzèdè' gunè' ca rna xtidzè'è Dios le glac queè' le gzxaca' gdi'è.⁹ Cati' chguquè' Cristo gdu ca ral-la' gaquè' bxuz blau, Dios benè' Lè' Nu ruslá tsaz yúgu'tè nup tun ca rna xtidzè'è.¹⁰ Ni'r Dios buzóè' Lè' naquè' bxuz blau ca na' guquè' bxuz blau Melquisedec.

Zoa banádx queèru' hueycjru' tá'baga'ru'-nè' Cristo

¹¹ Ca nac lë ni, zian le ral-la' güi'len-tu' lbi'ili' didza', le nac baníg quíxjöi'-tu' lbi'ili', le curéj'ni'nili'.¹² Chgdöd dza ral-la' gac usédili' bunách xtidzè'è Dios, le chbyónili' xtsey, san rquínili' nu quixjöi' lbi'ili' leyúbl yugu' le cunác baníg nazí' lu nè'i nu zi'a rejlè'. Naga'n-li' ca bi'i huè'ndau' ta'quínibi' nidxi' len clëg la' huagu tsutsu.¹³ Yúgu'tè bönni' naquincnè' nu usédi lequè' lë na' cunác baníg, nacquè' ca bi'idau' ti'l'bi' nidxi'. Cutu nazèdquè' ca rajlóz le nac tsahui'.

¹⁴La' huagu tsutsu tu'zì' xbey nup chnal-gac, nup na' gac láquibe'i le nac dxi'a len le cunác dxi'a, le nugunquè' dxin yöl-la' rejni'i quequè'.

6 Qui læ ni na', cutu ral-la' usédteczru' yugu' zxba bzèdru' cati' zi'a gzu lau ryóniru' ca nac queè' Cristo. Ral-la' nör-ru' quiè gacru' gdu bunách queè' Cristo. Cutu naquín usèdru' leyúbl yugu' zxba cunác baníg ca ral-la' ubí'i ládxi'ru' len ca cutur gunru' le cunác, len ca ral-la' tséjlè'ru'-nè' Dios, ²len ca nac zxba qui le rdilru' nis, len ca rxoa na'ru' bunách ta'yejlè' Cristo, len ca ral-la' lubán nup natgac, lenca' ca gunè' Dios, gchuguè' quegac bunách tua'dö', chqui' chnazè-dru' yúgu'tè læ ni. ³Cni gunru' chqui' gunnè' rè'u latj Dios.

⁴⁻⁶¿Naru' huactsa gunru' ga lubí'i ládxi'gac leyúbl nup tu'huéycj ta'dá'baga' Dios? Chqui' bdxin quequè' yení' queè' Dios, len guluzi'è xbey le runödzej' Dios zoè' yehua' yubá, len glaquè' tuz len Dios Bö' La'y, len chqui' guluzi'è xbey didza' dxi'a queè' Dios len yöl-la' huac qui dza zi'a za', len chqui' ni'r tu'huéycj ta'dá'baga' Dios, cutu ca' gac nu gun ga lubí'i ládxi'gac leyúbl, le gac tsca ludé'è leyúbl læ'i yag cruz Zxi'nè' Dios len lunè' tsca lutitjè' Lè' lahui' laugac bunách. ⁷Nup tun cni nacgac ca yu na' ruzí' xbey nis guiøj le rbix lahui zian lzu. Chqui' yu na' runödzej le tu'zì' xbey nup ta'n yu na', rdzag ladxè'è lei Dios, ⁸san chqui' ruzóaz lba yötsi' len bëscá' yu na', nac ditj len nabía dö', len nac quiè nu uzegui' lei.

Le runru' lõz le run ga nacru' tsutsu

⁹Zal-la' rui'tu' cni didza', lbi'ili' na' nadxi'itu', ráquitu' ruzi'li' xbey le nacgac dxi'a, le tu'zì' xbey nup nulgac. ¹⁰Dios naquè' tsahui' len cutu gal ladxè'è dxin dxi'a benli' len yugu' le benli' le nadxi'ili' Lè', gúclenli' nup náquigac quizi queè' Dios len runli'

xchingac. ¹¹Na'a, ré'nitu' güi' ládxi'li' tu tuli' gunli' cni ga gdxinr dza udx, quiè gata' gdu queèli' læ na' runli' lõz. ¹²Ré'nitu' cugacli' zxhuèd, san gunli' ca tun nup ta'yejlè' Dios len ta'bóz zxön ladxí', ati' gdél-li'li' yugu' le gzxi' lu në'è Dios gunnè' queèru'.

¹³Cni gac, le benè' tsutsu xtidzè'è Dios cati' gzxi' lu në'è bi gunnè' queè' Abraham. Le cutu zoa nu nacru blau ca Dios, qui læ ni na' gney cuinè', cati' ni' benè' tsutsu xtidzè'è. ¹⁴Cni gnè' Dios: "Le nactè guna' ga gac dxi'a quiu', len guna' ga la'yántscabi' zxi'n xsu'." ¹⁵Glözè' zxön ladxí' Abraham, ati' bdél-li'nè' le gzxi' lu në'è Dios gunnè' queè'. ¹⁶Cati' runè' tsutsu xtidzè'è bönni', rneynè' nu nactèr blau ca læ', ati' læ ni ruzóa dxiz yúgu'tè didza' bizxj, le nunè' tsutsu xtidzè'è. ¹⁷Qui læ ni na' benè' tsutsu le gzxi' lu në'è Dios gunè', gney cuinè', le gu'nnè' ului'inè' nup luzí' xbey le gzxi' lu në'è unödzej' quequè', nactsca lõz len tsaz nac le nuzóa lahuè' gunè'. ¹⁸Le gzxi' lu në'è Dios len le benè' tsutsu, chop ni gatga gdza'gac, len ca nac quegac chop ni, cutu gac si' yè'è Dios. Cni benè' Dios quiè gactsca lõz queèru' tu le hui' zxön rè'u. Ruzxöni ládxi'ru' Lè' gdél-li'ru' læ na' runru' lõz le nuzóè' queèru'. ¹⁹Lè na' runru' lõz ruzoatecz tsutsu icj ládxi'-dau'ru', len nac ca tu du guia ruzóa dxiz barco. Lè na' runru' lõz run chi'è ni'a queèru' Cristo ga ni' zoè' Dios yehua' yubá, le nadxín lu latj la'y na' zoa cudzi'l lari' nal-la' lu gdau' zoa ni' yehua' yubá. ²⁰Ga ni' zoè' Dios, gyaziè' Jesús uláz queèru' ca Nu rnör lauru', ati' Dios nuzóè' Lè' naquè' tsaz bxuz blau ca na' guquè' bxuz blau Melquisedec.

Jesús naquè' bxuz blau ca guquè' Melquisedec

7 Melquisedec guquè' bönni' rna bë'è lu yödZ Salem, lenca' bxuz queè' Dios, nactèrè' blau. Cati' zuzé'è Abra-

ham, zuhuöjè' gdöd guc gdil-l cati' buxicjè' bönni' ta'ná bè'è, brujè' Melquisedec na', yajtsaguè' Abraham len gnabnè' Dios gun la'yè' Abraham. ²Abraham bè'è queè' tu cuia tsa tu chi cuia qui yúgu'tè le bdél-li'nè' lu gdil-l na'. Ca lè' Melquisedec na' rna lu didza' xidza': "Bönni' Uná Bè' Tshui'", len naquè' ca' Bönni' rna bè'è lu yödz Salem, le rna lu didza' xidza': "Bönni' Uná Bè' Rbequi Dxiè'." ³Cutu zoa lu guich le rna gulacua'è xuz xnè'è, o xuz xtau'huè', len cutu nayúj dza guljè' o dza gutiè', san naquè' ca naquè' Xzi'nè' Dios le naquè' tsaz bxuz blau.

⁴Gul-yutsca' na'a, ca na' guquè' xzön Melquisedec na', le bè'è queè' lëczè' xuzru' Abraham tu cuia tsa tu chi cuia qui lè na' glijè' lu na'què' bönni' ta'ná bè'è ni' buxicjè' lu gdil-l. ⁵Lu zxba queè' Moisés, Dios rna bé'inè' yugu' xzi'n xsoè' Leví, nup nacgac bxuz, la'zi'è tu cuia tsa tu chi cuia qui le ta'zí' bunách Israel, zal-la' nacgac di'a dza quequè', le nacquè' yúgu'tè' xzi'n xsoè' Abraham. ⁶Melquisedec na' cutu naquè' di'a dza quequè', san gzxi'è tu cuia tsa tu chi cuia lu nè'è Abraham, nu na' bdel-li' yugu' le gzxi' lu nè'è Dios gunnè' queè'. Lëzca' Melquisedec na' gnabnè' Dios gun la'yè' Abraham ⁷ati' nutu nu gac tá'baga' lè na' rna: "Nu nadel-li'r lahuè' Dios rnabi Dios gun la'yè' nu nacr cuidi'z." ⁸Na'a, dza ni zoaru' na'a, nup ta'zí' tu cuia tsa tu chi cuia lu na'gac bunách nacgac ca' bunách tatz, san Melquisedec na', zoa le run lna' lau queè', rna zoè' nabanè'. ⁹Na'a, huac gnaru' queè' Leví len quegac xzi'n xsoè', nup na' ta'zí' tu cuia tsa tu chi cuia lu na'gac bunách, lëzca' gulaguizxjè' tu cuia tsa tu chi cuia cati' ni' Melquisedec na' gzxi'è tu cuia tsa tu chi cuia lu nè'è Abraham, xuz gul gdöd quequè'. ¹⁰Cni nac, le huac gnaru' Abraham ni' nu'è lè'è Leví len yugu' xzi'n xsoè' cati' ni' yajt-saguè' lè' Melquisedec, le cunaljcdè'.

¹¹Ta'zí' zxba gna bè'è Moisés bunách Israel lu na'gac bxuz, nup nacgac xzi'n xsoè' Leví ga nababè' ca' Aarón, bxuz blau. Na'a, la'naru' guc luhuóac gdu tshui' bunách lahuè' Dios le tun ca rna bè' zxba queè' Moisés, cutu ben bayúdx soa yetú bxuz ca guquè' Melquisedec len clëg ca guquè' Aarón. ¹²Chqui' rutsé'è Dios ca ral-la' gaquè' bxuz, run bayúdx utsé'è ca' ca nac zxba queè'. ¹³Xanru', Nu na' nayúj lu guich ca nac queè' yugu' lè ni, nababè' yetúr cö' xzi'n xsoè' Israel ca le nababè' Leví na', len qui cö' xzi'n xsoè' ga nababè' Xanru', nutu nu guc bxuz lahuè' Dios. ¹⁴Nac cni le nac bè' guljè' Xanru' lu cö' di'a dza queè' Judá, ati' Moisés cutu bè'è didza' queè' Judá na' cati' bè'è didza' quegac nup ral-la' lac bxuz.

¹⁵Nactër bè' lè ni ni'a qui le rac na'a. Ca na' guquè' bxuz Melquisedec, chbuluí' lahuè' yeturè' bxuz, Jesús. ¹⁶Bönni' ni, cutu guquè' bxuz le rna bè' zxba ca ral-la' lac di'a dza queè', san naquè' bxuz le napè' yöl-la' huac qui yöl-la' na'bán le gatga udx. ¹⁷Nayúj lu guich la'y le run lna' lau queè', rna:

Tsaz nacu' bxuz

Ca na' guquè' bxuz Melquisedec.

¹⁸Na'a, nadúa zxba gul ni', le cutu gdap yöl-la' huac uná bè', len cutu bi guc gun.

¹⁹Zxba queè' Moisés na' cutu guc un gdu tshui' bunách. Na'a, chgyu'u tu le runru' löz le nacr dxi'a, le run ga gac gbí-ga'ru' gal-la' ga zoè' Dios.

²⁰Cati' benè' Dios ga naquè' bxuz Jesús, benè' tsutsu xtidzè'è. ²¹Cutu benè' tsutsu xtidzè'è Dios cati' bucu'è bunách ni' ca bxuz, san cati' benè' ga naquè' bxuz Jesús, benè' tsutsu xtidzè'è, gnè':

Bena' tsutsu xtidza'a neda', Xanu', gnia': "Cutu utsá'a ca guna'.

Tsaz nacu' bxuz

Ca na' guquè' bxuz Melquisedec."

²² Qui lè ni na', Cristo naquë' Nu run ga nac löz didza' rucá'n tsahui' le nacr dx-i'a ca lè na' guc zi'al. ²³ Yugu' bxuz ni', bönni' zian glaquë', le cutu guc luga'në' ni le glatië', ²⁴ san le zóateczë' Jesús, tsaz naquë' bxuz len cutu gac nu huaz xlatjël gac bxuz. ²⁵ Qui lè ni na', tsaz gac uslël nup ta'biga' gal-la' ga zoë' Dios, tu'gún dxin Lè', le zóateczë' nabanë' rnë' dxi'a uláz quequë' lahuë' Dios.

²⁶ Ben bayúdx soa queëru' tu bxuz blau cni. Naquë' la'y, len gdu dxi'a, len cutu dzaguë' bunách dul-la', san nactërë' blau ca yúgu'të le nacué' ni' yehua' yubá. ²⁷ Jesús ni, cutu naquë' ca yugu' bxuz blau yödzlyú ni, le ben bayúdx yugu' dza gulagu'ë rön lahuë' Dios, guludödcdë'-ba' böa' bëdx lahuë' Lè' ni'a qui dul-la' nabága'gacczë', ati' gdöd ni' glunë' cni ni'a qui dul-la' nabága'gac bunách. Na'a, Jesús, tsaz glu'ë rön lahuë' Dios, cati' ni' budód cuinë' lahuë' Dios, bulaljë' xchönczë' ni'a qui dul-la' nabága'gac yúgu'të bunách. ²⁸ Lu zxba queë' Moisés nacgac bxuz bunách cunacgac gdu dxi'a, san gdöd bdxin ni zxba queë' Moisés, Dios benë' tsutsu xtidzë'ë, benë' ga naquë' bxuz blau Zx-i'nczë', le naquë' gdu dxi'a ca ral-la' gaquë' bxuz.

Jesús naquë' Bxuz Blau queëru'

8 Na'a, ca rna lè na' zi'a gnia', nac cni: Zoa queëru' tu bxuz blau cni, Nu na' grö' cuít lë'ë yubél Dios ga ni' rë'ë, rna bë'ë yehua' yubá. ² Lè' runë' dxin ca bxuz blau lu latj nactër la'y, le nac gdau' nac gdu'të, lè na' buchisë' Xanru', len clëg bunách. ³ Dios rucu'ë yúgu'të bxuz blau quië la'gu'ë lahuë' Dios yugu' le tu'nódzj bunách, lenca' xchöncba' böa' bëdx. Qui lè ni na' ben bayúdx soa ca' bi glu'ë Cristo lahuë' Dios. ⁴ La'naru' zoë' luyú ni, cutu ca' gaquë' bxuz, le nacué'teczë' bxuz ni, nup ta'gú'u lahuë' Dios yugu' le tu'nódzj bunách ca rna bë' zxba queë'

Moisés. ⁵ Yugu' bxuz ni tunë' dxin qui tu le rulu'iz, len le nac ca bxin qui lè na' zoa yehua' yubá. Cni nac, le gudxtsquë' Moisés Dios cati' zi'a uchisë' yu'udau' na' náquini guid, gnë': "Byutsca', ben yúgu'të gdu ca nac lè na' bului'ida' li' lu gui'a ni'." ⁶ Na'a, bxuz blau queëru' ni runë' dxin qui le nactër Isaca', ati' ni'a qui le benë' Lè' zoa queëru' tu didza' rucá'n tsahui' le nactër Isaca' le rui' didza' qui le nactër Isaca' gzx'i' lu në'ë Dios gata' queëru'.

⁷ La'naru' gdap gdu'të yöl-la' huac didza' na' rucá'n tsahui' gzoa zi'al, cutu ben bayúdx soa didza' buróp ni rucá'n tsahui'. ⁸ Na'a, Dios rulu'ë cutu glac gdu dxi'a bunách ni' cati' bë'ë didza' ca na' nayúj lu guich la'y, gnë': Gul-yutsca', gnë' Xanru'. Za'c dza Cati' uzóa' tu didza' cub ucá'n tsahui', Le gúnlena' bunách Israel len bunách Judá.

⁹ Cutu gac ca guc didza' ni' rucá'n tsahui',

Lè na' bénlena' xuz xtau'quë',

Dza ni' gdel-la'a na'quë',

Bubija' lequë' luyú Egipto.

Le guluca'në' didza' quia' rucá'n tsahui', Neda' buca'na' lequë', rnë' Xanru'.

¹⁰ Qui lè ni na', cni gac didza' ucá'n tsahui'

Gúnlena' bunách Israel

Töd yugu' dza ni', rnë' Xanru'.

Uchizia' icj ládxi'dau'quë' zxba quia'

Len uzuja' lei lu icj ládxi'dau'quë'.

Ni'r gaca' Dios quequë'

Ati' lequë' lacquë' bunách quia'.

¹¹ Cutu gun bayúdx nu usëdi lzë'i, gna:

Benbë'ë Xanru',

Le lunbë'ë neda' yúgu'të',

Ga su lau nu nac ca'z,

Ga gdxintë nu nac blau.

¹² Huechi' ladxa'a lequë',

Len unít lahua' le cunác tsahui' glunë',

Len cutur tsajneyda' dul-la' nabága'quë'.

¹³ Cati' ni' ru'ë didza' Dios qui tu didza' cub rucá'n tsahui', nac le chbgul lë na' gzoa zi'al, ati' chzoa gdua lë na' nagúl len chnac glas.

**Latj la'y zoa luyú len latj
la'y zoa yehua' yubá**

9 Na'a, didza' rucá'n tsahui' gzoa zi'al, dzaggac lei xzba ca ral-la' la'yíj ládxi-i'gac Dios bunách, ati' guc qui luyú ni latj la'y bdzag lei. ² Cni nac latj la'y na' náquini guid. Lu latj na' dë lahuil, nazí' lei Latj La'y, gulacuá' le nua' gui' len bcugu la'y ga ni' gulagu'ë lahuë' Dios yugu' yöt xtildau'. ³ Cudzi'l le buróp lari' nal-la' lu yu'u na' zoa latj ni' nazí' lei, Latj Nactër La'y, ⁴ ati' lu latj ni' gulacuá' tu bcugu náquini oro ga na' guluzégui'ë nör, lenca' tu gui'n ga yu'u didza' rucá'n tsahui', len nacu gui'n na' oro, ati' lu gui'n na' gulacuá' xzíga'dau' na' náquini oro, nadzá' yöt xtildau' na' nazí' lei maná, lenca' xuyág queë' Aarón, lë na' bubó' zzuza' në'i, lenca' yugu' guiöj blag na', nayúj láhuilgac didza' rucá'n tsahui'. ⁵⁻⁶ Lahui gui'n na' gulacuá' chop gbaz la'y náquicni oro, légac querubín qui latj ga buluí' lahuë' Dios, ati' guluzóa xilgac lahuil latj ga ni' glu'ë rön bxuz blau ni'a qui dul-la'. Cni gulu-cu'ë yugu' lë ni. Cutu gac quíxjö'a na'a gdu ca nacgac lë ni.

Ta'yázteczë' bxuz lu latj zoa lahuil, tunë' ca nac dxin quequë' qui le ta'yíj ládxi'quë' Dios. ⁷ Lu latj buróp ni', tuzë' bxuz blau gyazië' tu lzuz tu iz, len bi'ë rön, le glu'ë lahuë' Dios ni'a qui dul-la' nabága'czë' lenca' ni'a qui dul-la' nabága'gac bunách, dul-la' glunë' le cutu gláquibe'inë'. ⁸ Cni ruzéjni'në' rë'u Dios Bö' La'y, cutu ca' guc gdxinru' lahuë' Dioscz tsal ni' tu'gunë' dxin latj la'y na' zoa lahuil lu yu'u la'y na' náquini guid, le bdzag didza' rucá'n tsahui' gzoa zi'al. ⁹ Yugu' lë ni nac tu le ruluí'z le rac na'a dza. Yugu' le gulagu'ë lahuë'

Dios len rön quecba' böa' bëdx na' guludödcdë'-ba' lahuë' Dios cutu guc luún gdu dxi'a icj ládxi'dau'quë' bönni' ni' gulayíj ládxi'quë' Dios cni. ¹⁰ Yugu' lë ni glui' didza' quegacz le gli'j glahuë', len ca ral-la' la'guí b cuinquë', len quegac xzba ca ral-la' gac qui gdu ca nayá' nabinquë'. Yugu' lë ni buzóë' quequë' Dios ga bdxintë dza ral-la' utsë'ë yúgu'të.

¹¹ Na'a, chduluí' lahuë' Cristo, naquë' bxuz blau qui le nac gdu dxi'a, le bla' lahui ni'a qui le benë' Lë'. Latj la'y ga na' gyazië' Lë' nacr blau len nacr gdu, len cutu náquini lu ni'a lu na'gac bunách, len cutu nac qui luyú ni. ¹² Na'a, chgyazië' Cristo lu latj la'y na', clëg len xchöncba' bëdx dau' len xchöncba' chivo, san len rön queëczë'. Tu lzuz gyazië' lu latj nactër la'y, ati' cni guc, benë' ga nularu' tsaz. ¹³ Le nactë xchöncba' bëdx len chivo, len dö queëba' bëdx dau' guluzégui'ë-ba', yugu' le gulagu'ë lu icjgac nup nabága'gac dul-la', guc lugúa dul-la' na' nabága'gac bunách quië luún lequë' dxi'a gdu ca nayá' nabinquë' ca nac qui yöl-la' gdau' quequë'. ¹⁴ Na'a, guntër ca' xchönë' Cristo, le budód cuinë' queë' Dios, guquë' gdu tsahui', zóalënë' Lë' Dios Bö' La'y, Nu zoatecz. Na'a, xchönë' Cristo ruún gdu dxi'a icj ládxi'dau'ru' lu yugu' le gbága'ru' le tun ga nu gat, quië gac gunru' xchinë' Dios ban.

¹⁵ Qui lë ni na' naquë' Jesucristo Nu ben tsutsu didza' cub rucá'n tsahui', le gutië' Lë', bugüë' dul-la' gulabaga' bunách cati' ni' zoa didza' gul rucá'n tsahui'. Gutië' ca' quië gac la'zi'ë lë na' gzxi' lu në'ë Dios unödzej' quequë' bönni' bulidzë', le zoatecz. ¹⁶ Cati' ratië' nu bönni' len nuca'në' didza' ca ral-la' la'guisië' le naqui queë', run bayúdx gac bë' chnatië' bönni' na' quië gac lunë' ca rna didza' na' nuca'në'. ¹⁷ Cati' chnatië' bönni' na', gac lunë' ca rna didza' na', san tsal ni zoë' nabanë', cutu ca' gac

lunë' ca rna didza' na'. ¹⁸ Qui lë ni na', didza' na' rucá'n tsahui' gzoa zi'al guc lsaca' le bdzag lei rön, le ruluí' zoa nu gut. ¹⁹ Cati' ni' gdá'xjöi'në' bunách ni' Moisés ca nacgac yúgu'të zxba queë' Dios, gdel-lë'ë rön quecba' bëdx'dau' len quecba' chivo, nutsi'i nis, ati' len tu guí'x-i'dau' nazí' lei hisopo len lítsa'ba' bö'cu' zxila' le ni'aj xna, buchijë' rön len nis na' lahui guich ga na' nayúj zxba na', lenca' láhuigac bunách. ²⁰ Ni'r gudxë' lequë': "Lë ni nac rön run tsutsu didza' rucá'n tsahui' le gna bé'inë' rë'u Dios gunru' ca rna." ²¹ Lëzca' cni buchijë' rön na' Moisés lu latj la'y náquini guid len lahui yúgu'të le tu'gunë' dxin quië la'yíj ládx-i'quë' Dios. ²² Ca na' rna bè' zxba na', yelati'z cuguluhuóatë yúgu'të ral-la' un dxi'a leygac rön, ati' chqui' cutu tu'laljë' rön, cutu gdua dul-la'.

Xchönë' Jesucristo rugúa dul-la'

²³ Cni nac, ben bayúdx gzoa le bun dx-i'a gdaul luyú ni le nac tu le ruluí'z ca nac lë na' dë yehua' yubá, san ca nac lë na' dë ni' yehua' yubá, ben bayúdx soa le un dxi'a nup la'yáz lei, le nacr lsaca' ca xchöncba' böa' bëdx'dau' cni. ²⁴ Cutu gyazië' Cristo latj la'y náquini lu ni'a lu na'gac bunách, lë na' nac tu le ruluí'z ca nac le nac gdu, san gyazië' la' yehua' yubáz quië gac uluí' lahuë' na'a lahuë' Dios uláz queëru'. ²⁵ Bxuz blau zoë' luyú ni ryazië' latj nactër la'y tu tu iz len rön quecba' böa' bëdx, san cutu run bayúdx tsazië' Cristo zian lzu quië udód cuinë' lahuë' Dios. ²⁶ La'naru' guc cni, gun bayúdx saca' qui'ë Cristo, gatië' zian lzu dza ni'të cati' guta' yödzyú ga rdxintë na'a dza, san na'a cati' nac dza udx, tsaz buluí' lahuë' tu lzuz len budód cuinë' lahuë' Dios, gutië' quië bugúë' dul-la' queëru'. ²⁷ Ca na' run bayúdx lat bunách tu lzuz ati' töd ni' cuequi xbeynë' leygac Dios, ²⁸ lëzca' cni, tu lzuz gutië' Cristo, budód cuinë' lahuë' Dios quië

bugúë' dul-la' nabága'gac bunách zian. Na'a, uluí' lahuë' le buróp lzu, clëg quië ugúë' dul-la', san quië uslé' tsaz nup ta'bóz Lë'.

10 Zxba na' gna bé'ë Moisés guc tu le ruluí'z ca nac le dxi'a zi'a za'c, len cutu guc gdu ca nacgac. Qui lë ni na', zxba na' queë' Moisés cutu guc un gdu tsahui' nup ni' guladxín lahuë' Dios, nua'gac rön quecba' böa' bëdx'dau', lë na' gulagú'uteczë' lahuë' Dios yugu' iz. ² La'naru' guc un lequë' gdu tsahui', cutu gulagú'uteczë' rön ni' lahuë' Dios, le cutur láquibe'inë' bönni' guc cni quequë' nabága'quë' dul-la' chqui' chguluhuöaquë' gdu tsahui'. ³ Rön ni' gulagu'ë lahuë' Dios yugu' iz yajsá' ládx-i'quë' nabága'quë' dul-la'. ⁴ Cni guc, le cutu ca' guc ugúa dul-la' xchöncba' bëdx len chivo.

⁵ Qui lë ni na', cati' bdxinë' Cristo yödzyú ni, gudxë' Dios ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Cutu rë'nnu' nu cu'u lau' rön quecba' böa' bëdx

San benu' ga naca' bunáchz.

⁶ Cutu rdzag ladxu'u nu uzegui'-ba' lau' böa' bëdx,

O nu cu'u lau' xchöncba' ni'a qui dul-la'.

⁷ Ni'r gnia': "Ni zoa' guna' ca rë'nnu' Li', Dios."

Nac ca na' nayúj lu guich la'y ca gac quia'.

⁸ Lë na' nayúj zi'al rna: "Cutu rë'n-në' Dios nu cu'u lahuë' rön quecba' böa' bëdx." Didza' ni ruluí'i rë'u cutur rdzag ladxë'ë lë ni Dios zal-la' lu zxba queë' Moisés rna bé'inë' Dios nu gun cni. ⁹ Gdöd ni' rna: "Ni zoa' guna' ca rë'nnu' Li', Dios." Didza' ni ruluí'i rë'u rugúë' Dios lë na' gulagu'ë lahuë' zi'al len ruzóë' xlatj le glu'ë lahuë' Zx-i'nczë'. ¹⁰ Na'a, Dios ruinë' rë'u gdu dx-i'a le benë' Cristo ca rë'nne' Dios cati' ni' budód cuinë' lahuë' Dios uláz queëru', gutië' tu lzuz.

¹¹ Le nactë yúgu'të bxuz luyú ni, yugu' dza zuicnë', tunë' xchinquë', len la' tuz ca tunë', zian lzu ta'gu'ë lahuë' Dios xchöncha' böa' bëdx, yugu' le cutu ca' gac lugúa dul-la'. ¹² Na'a, Cristo, tu luzuz, tu le glu'ë tsaz lahuë' Dios ni'a qui dul-la', ati' ni'r yajchö'ë cuit lë'ë yubél Dios. ¹³ Ni' rbözë' dza gunë' Dios ga luzechu zxibgac lahuë' nup cuta'le'i Lë' dxi'a. ¹⁴ Ni'a qui tuz le glu'ë lahuë' Dios, tsaz benë' ga nacgac gdu nup na' bunë' dxi'a, bubijë' lequë' quizi queë' Dios. ¹⁵ Lëzca' cni runë' lna' lau lauru' Dios Bö' La'y, le gnë' zi'al lë na' nayúj lu guich, rna:

¹⁶ Cni gac didza' ucá'n tsahui' gúnlena' lequë'

Töd yugu' dza ni', rnë' Xanru'.
Uchizia' icj ládxi'dau'quë' zxba quia',
Len uzuja' lei lu icj ládxi'dau'quë'.

¹⁷ Gdöd na' gnë':

Cutur tsajneyda' dul-la' nabága'quë'
Len dö' bia'quë'.

¹⁸ Qui lë ni na', chqui' chnadúa dul-la', cutur run bayúdx nu bi cu'u lahuë' Dios ni'a qui dul-la'.

Huac gbíga'ru' gal-la' ga zoë' Dios

¹⁹ Na'a, böchi' lza'adau', gdu ládxi-iru' gac gdxinru' lahuë' Dioscz, ni'a qui xchönë' Jesucristo. ²⁰ Tséajlenru' tu nöz cub len gdu le nuzóë' Cristo le rdxin cudzi'l lari' na' buséyj ga nu ryaz latj nactër la'y na', huac gnaru', nöz na' bsaljë' queëru' le budödë' xpéla'czë'. ²¹ Jesús naquë' queëru' tu bxuz nactërë' blau, len rna bé'inë' bunách queë' Dios. ²² Qui lë ni na' huac gbíga'ru' gal-la' ga zoë' Dios gdu ládxi'ru', len lu yöl-la' run löz queëru', le réjlë'ru' Cristo, le chbunë' dxi'a icj ládxi'dau'ru', cui uxós rë'u ládxi'dau'ru', ati' gdibë' gdu ca nayá' nabinru' len tu nis nactër gdu. ²³ Ral-la' gacru' ca' tsutsu len cui gac chop ládxi'ru' ca nac le runru' löz qui le nazí' lu na'ru', le gzxi' lu në'ë Dios gunnë' queëru', ati' Lë' runë'

ca rnë'. ²⁴ Ral-la' utíp ládxi'ru' ca' turu' yeturu', gunru' ga gdxí'iru' lza'ru' len gunru' ca' le nac dxi'a. ²⁵ Cutur tu'dúb len rë'u la'gac bunách. Cutu ral-la' gunru' ca tun bunách na', san ral-la' utíp ládxi'ru' turu' yeturu', len gunr-ru' cni le rlé'iru' chzoa gdxin dza huödë' Xanru'.

²⁶ Chqui' zéajlenru' runru' dul-la' tód núnbë'ru' le nac gdutë li, cutu ca' nagá'n bi gac cu'ru' lahuë' Dios le ugúa dul-la'. ²⁷ Nup tun cni, lu yöl-la' radxi rdzöbi quequë' ta'bözë' dza gchuguë' quequë' Dios, la'yazië' lu gui' gabíl, lë na' uzégui'tecz nup ta'dá'baga' Dios. ²⁸ Cati' buzóë' tsal' l zxba queë' Moisés bönni', guludöddë' lë' chqui' glun lna' lau qui le benë' chop tsonn bunách, ati' nutu nu buechi' ladxi' bönni' na'. ²⁹ Na'a, gbá-ga'rë' ca' zxguia' bönni' uzóë' tsal' l Zx-i'në' Dios, len uzóë' tsal' l ca' xchönë' run tsutsu didza' rucá'n tsahui', le ruún rë'u dxi'a. Nu bönni' gunë' cni uca'në' ca'z Dios Bö' La'y, Nu ruzá' ladxi' queëru' le rquíniru'. ³⁰ Cni gac, le núnbë'ru'-në' Dios, Nu gna: "Quia' neda' naqui yöl-la' ruzí' la. Neda' ubi'a quegac bunách, rnë' Xanru'." Lëzca' cni gnë': "Xanru' cuequi xbeynë' bunách queë'." ³¹ Ral-la' gadxi gdzöbi nu ral-la' si' zxguia' lu në'ë Dios ban.

³² Gul-tsajnéy dza chguladód cati' ni' zi'a bdxin queëli' yení', ati' bia' blenli' zian le gulusaca' zi'ë lbi'ili'. ³³ Gul-ulídZ ditj lbi'ili' bunách, len guludxía lbi'ili' dö' lahui' laugac bunách, ati' benli' tsazxón ca' nup gulazaca' gulaguí' cni. ³⁴ Cni guc, le buechi' ládxi'li' nup nadzungac lidx guia, len lu yöl-la' rudz-iji queëli' bia' blenli' nup gulabj lidxli' yugu' le guta' queëli'. Cni benli' le nózili' naqui queëli' le nacr dxi'a len le zoatecz ni' yehua' yubá. ³⁵ Na'a, cutu uca'nli' lë na' runli' löz, le naché' tu le zxön ubi'ë queëli' Dios. ³⁶ Run bayúdx cözli' zxön ladxi', quië cati' chbenli' ca rë'nnë' Dios,

si'li' le gzxi' lu në'ë gunnë' queëli', ca na' nayúj lu guich la'y, ca gnë' Dios, rna:

³⁷ Yetú chi'idau'z

Gdxinë' Bónni' na' ral-la' guidë',
Len cutu ca' tseynë'.

³⁸ Ni'r nu nac tsahui' lahua' neda',
Ulá nu na' le rejlé' neda'.

Chqui' hueycj tá'baga' neda',
Cutur gdzag ladxa'a lë'.

³⁹ Na'a, rë'u ni, cutu nacru' ca nup
tu'huéycj ta'dá'baga' Dios len la'nít, san
réjlë'ru' Cristo len nadél-li'ru' yöl-la'
ruslá.

Ca nac yöl-la' rejlé' queëru' Dios

11 Na'a, le réjlë'ru' Dios, nac löz
queëru' si'ru' le runru' löz ati' nac
bë' le curlé'iru'. ² Cni gulayejlë'ë Dios
xuz xtau'ru', ati' qui lë ni na' nayúj lu
guich la'y ca guc quequë', rna: “Guluru-
jë' dxi'a lahuë' Dios.”

³ Le réjlë'ru' Dios, ráquibe'iru' benë'
yödzyú ni Lë' len didza' bë'zë'. Lëzca'
cni, cati' benë' Dios yúgu'të le rlé'iru',
bugunë' dxin le cutu zuini.

⁴ Le gyejlë'ë Dios Abel, glu'ë lahuë'
Dios rön queëba' böa' bëdxdu', tu le
nactër lsaca' ca le glu'ë lahuë' Dios Caín,
len qui lë ni na' Dios benë' lna' lau queë'
Abel na', gnë' naquë' tsahui', len benë'
ba la'n lë na' glu'ë lahuë'. Zal-la' chnatië'
Abel na', ga rdxintë na'a dza, nac tsa
ru'ë didza', le gyejlë'ë Dios.

⁵ Le gyejlë'ë Dios Enoc, gdödë' ni'
yehua' yubá len cutu ca' gutië', ati' cutur
nu budzöli lë', le buchë'ë lë' Dios,
ati' nayúj lu guich la'y ca nac queë', rna:
“Zi'al ca buchë'ë lë' Dios, benë' Enoc le
rdzag ladxë'ë Dios.” ⁶ Na'a, chqui' cutu
réjlë'ru' Dios, cutu gac gunru' le rdzag
ladxë'ë Lë', ati' quië gbíga'ru' gal-la' ga
zoë' Dios, run bayúdx tséjlë'ru' zoaczë'
Lë', len rubi'ë qui nu rui' ladxi' Lë'.

⁷ Cati' ni' Dios buzéjni'në' Noé ca
ral-la' lac le cutu ráquini Noé na', le gye-
jlë'ë Dios Noé, benë' ca rna xtidzë'ë Dios

len bupé'ë barco zxön na' nazí' lei Arca,
ati' lë'i barco na' gululá bunách di'a dza
queë' Noé. Le gyejlë'ë Dios Noé, benë' ga
nac bë' narugu quegac bunách yödzyú,
len bdél-li'në' guquë' tsahui' lahuë' Dios,
le ta'del-li' nup ta'yejlë' Lë'.

⁸ Cati' ni' Dios bulidzë' Abraham, le
gyejlë'ë Lë' Abraham, benë' ca rna
xtidzë'ë Dios len buzë'ë ladzë' quië tsi-
jë' latj ni' ral-la' si'ë ca tu le gaqui
tsaz queë', ati' brujë' ladzë' zal-la' cutu
nözne' gazx ni' ral-la' tsijë'. ⁹ Le gyejlë'ë
Dios Abraham, guquë' ca tu bönni' zi-
tu', gzoë' luyú na' Dios gzxi' lu në'ë gun-
në' queë'. Gzoë' lu yu'u lári'dau', len
la' tuz ca glunë' Isaac len Jacob, zxi'n
xsoë' Abraham, nup ni' gzxi' lu në'ë Dios
unödzyë' quequë' lë na' gzxi' lu në'ë gun-
në' queë' Abraham. ¹⁰ Cni benë' Abra-
ham, le benë' löz gdél-li'në' yödzyú na' zoa
tsaz xlibi zö'ö qui, le nuzöë' Dios xlibi
zö'ö qui, len glu'ë ga na' zoë' Lëczë'.

¹¹ Lëzca' cni Sara, zal-la' chnacnu
ngul huödx, gyéjlë'nu Dios, ati' Lë' bë'ë
queënu yöl-la' huac buzoanu-bi' bi'i-
dau'. Buzoanu-bi' bi'i bönni'dau' zal-la'
chgdöd iz queënu, le gyéjlë'nu Dios
gunë' ca rna xtidzë'ë na' gzxi' lu në'ë
queënu. ¹² Qui lë ni na', zal-la' chbgult-
squë' Abraham, gulacua'bi' ziantërbi' zxi-
i'n xsoë', glacbi' tsa rö'ba' bölj luzxbá,
len tsa rö' yuzx ra' nis zxön, nutu nu gac
uláb leygac.

¹³ Yúgu'të bönni' ni glatië' len cutu gu-
lazi'ë lë na' gzxi' lu në'ë Dios unödzyë'
quequë', san gulayejlë'ë Dios, len zi'tu'
zi'tu'z gualé'inë' lë na' ral-la' la'zi'ë. Gu-
layejlë'ë Dios, len glunë' lna' lau qui lë
ni. Cni guc, gululu'ë nacquë' ca bönni-
ni' zi'tu' len bönni' ta'dazë' yödzyú ni.
¹⁴ Bönni' tu'ë cni didza', tu'lu'ë ta'guiljë'
tu latj gac ladzquë'. ¹⁵ La'naru' gulazá'
ládxi'quë' cni qui luyú ga ni' gularujë', le
nactë ludzölnë' nacz huöjquë' ni', ¹⁶ san
gulazá' ládxi'quë' qui luyú na' nacr dxi'a,
le zoa yehua' yubá. Qui lë ni na' cutu ru-

tui'nèl' Dios cati' ta'né' naquèl' Dios que-
queé', le chnupé'ë quequè' tu yödZ.

¹⁷ Le gyejlä'ë Dios Abraham, cati' gzxi'
bè'ë lè' Dios, budödè'-bi' lahuè' Dios bi'i
Isaac queé' ca na' tu'dödè'-ba' lahuè'
Dios böa' bédx tu'dödcdè'-ba'. Gzoè'
sina' Abraham udödè'-bi' lahuè' Dios
bi'i bönni' zi'al queé' na' zal-la' nacbi'
bi'i na' gzxi' lu në'ë Dios gunnè' queé'.

¹⁸ Cni benè' zal-la' gudxè' lè' Dios, gnè':
"Lu na'bi' bi'i Isaac quiu' gchísgaca'-bi'
zxi'n xsu'." ¹⁹ Cni benè' Abraham, le
gúquibe'inè' napè' Dios yöl-la' huac
uspanè'-bi' lu yöl-la' gut, ati' ca tu le run
lsaqui', huac gnaru' buzi'ë-bi' lu yöl-la'
gut zal-la' cutu gutbi'.

²⁰ Le gyejlä'ë Dios Isaac, gnabnè' Dios
gun la'yè'-bi' bi'i Jacob lenca' bi'i Esaú
ca nacgac le luzi'bi' xbey dza zi'a za'.

²¹ Le gyejlä'ë Dios Jacob, cati' ni' chzoa
gatiè' gnabnè' Dios gun la'yè'-bi' tu tubi'
zxi'nè' José, ati' gyij ladxè'ë Dios, ni'
nayechuè' lu xuyág queé'. ²² Le gyejlä'ë
Dios José, cati' ni' chzoa gatiè', bè'ë
didza' qui dza na' la'rujè' luyú Egipto zx-
i'n xsoè' Israel, ati' gna bè'ë ca ral-la' lu'è
dxit queé' luyú ga na' tsajcu'ë.

²³ Le gulayejlä'ë Dios, cati' guljbi' bi'i-
dau' Moisés, gulucachè'-ë-bi' xuz xna'bi'
gdu ca tsonn beo', le gulalé'inè' nacbi'
lach bi'i bönni'dau' na', len cutu gládx-
inè' bönni' rna bé'inè' bunách Egipto,
bönni' na' gna bè'ë ludödcdè'-bi' bi'i
bönni'dau' na'. ²⁴ Le gyéjlä'bi' Dios
Moisés, cati' gzxönbil', cutur bè'bi' latj nu
uzóa lèbi' bi'i bönni' queènu ngul zxi'nè'
Faraón, bönni' na' rna bé'inè' bunách
Egipto. ²⁵ Cni benbi' le gúquibi' nacr dx-
i'a nu usaca' zi' lèbi' tsaxón len bunách
queé' Dios ca uzi'bi' xbey tu chi'z yugu'
le tu'zì' xbey nup tun dul-la'. ²⁶ Gúquibi'
nacr lsaca' nu ulídZ ditj lèbi', ca na' guc
queé' Cristo, ca gdél-li'bi' yugu' yöl-la'
tsahui' quegac bunách Egipto, le gza'
ládxi'bi' ca nac le ubi'ë queèbi' Dios.
²⁷ Gdöd ni', le gyejlä'ë Dios Moisés, bru-

jè' luyú Egipto, len cutu gúdxinè' yöl-la'
rley queé' bönni' rná bé'inè' bunách
Egipto, ati' bia' blenè' ca run nu rle'i
Dios, Nu na' curlé'iru'.

²⁸ Le gyejlä'ë Dios Moisés, benè' Lni
Pascua ca gna bé'inè' lè' Dios, len buchi-
jè' rön gap nu ryaz lidxquè', cui gdödi
zxi'nquè' nu na' ral-la' usnít yugu' bi'i
bönni' zi'al quegac bunách Egipto. ²⁹ Le
gulayejlä'ë Dios, guladödè' bönni' Israel
luyú bidx gatsj lahui'l' nis zxön nazi' lei
Nis Xna. Cati' glè'nnè' la'dödè' ca' ni'
bönni' Egipto, gulayépinè' nis.

³⁰ Le gulayejlä'ë Dios, cati' budx gu-
ladödè' bönni' Israel gdu zbi'il yödZ Jer-
icó yugu' dza gdu gadx dza, gulaguíndj
zö'ö tun chi'i yödZ na'. ³¹ Le gyéjlä'nu
Dios Rahab, ngul rui'nu latj bunách,
cutu gutnu tsaxón len bunách Jericó
na' cuclún ca rna xtídzè'ë Dios, le bennu
ba la'n bönni' Israel na' duyúlanquè' le
raclen bunách Jericó.

³² ¿Bizxar ral-la' gnia'? Ryadzj latj
gu'a didza' ca glunè' Gedeón, len Barac,
len Sansón, len Jefté, len David, len
Samuel lenca' bönni' glu'ë didza' uláz
queé' Dios. ³³ Le gulayejlä'ë Dios, gu-
luxicjè' zian yödZ zxön, len glunè' le
nac tsahui', ati' guladél-li'nè' yugu' le
gzxi' lu në'ë Dios unödZjè' quequè'. Gu-
luseyjè' rú'acba' bédx guixi'. ³⁴ Gululè'
yugu' lu gui' zxön. Gularujè' lu na'gac
nup ludödi lequè' len guía tuchi'. Dios
bunè' lequè' tsutsu cati' ni' gulacuúdi'nè',
ati' guluhuöaquè' ca' tsutsu lu gdil-l. Gu-
lulaguè' bönni' rjaquè' gdil-l guizx yu
quequè' bönni' gza'a. ³⁵ Yugu' ngul dza
ni' guluzi'nu bi'i qui queècnu nubanchi'
lu yöl-la' gut.

Yela'què' bönni' ni' glatiè' lu na'què'
bönni' ni' gulusaca' zi'ë lequè', len le
cutu glè'nnè' luca'nè' Dios, cutu gulaz-
i'ë latj nu usán lequè', quiè la'dél-li'nè'
yöl-la' rubán lu yöl-la' gut, lè na'
gláquinè' nactèr dxi'a. ³⁶ Yela'què' bia'
blenquè' yöl-la' rutítj len zxguia' qui

gba'y, ati' guladzunè' lidx guia, ná-ga'què' du guia. ³⁷Gululadxi' la'què' guiöj bunách, len gulachözè'è yela'què'. Gulazí' bè' lequè', len guludöddè' la'què' len guia tuchi'. Guladödè' na'l ni'l, nácuquè' guid zxacba' bö'cu' zxila' len chivo. Glaquè' yechi' len gulazaca' gulagui'è, ati' guludxía lequè' dö' bunách. ³⁸Cni glaquè' bönni' na', ati' cutu glac lsaca' bunách yödzlyú ni luzi' xbeyquè'. Guladazè' lu latj ca'z len yugu' lu gui'a, ati' gulacua'zè' yugu' bloj len yugu' yeru luyú. ³⁹Yúgu'tè' gularujè' dxi'a lahuè' Dios le gulayejlè'è Lè', zal-la' cutu gulazi'è luyú ni gzxi' lu në'è Dios unödzej' quequè'. ⁴⁰Cni guc, le nupé'è queëru' Dios tu le nacr dxi'a quiè cati' unè' lequè' gdu, rè'u ni gunru' tsaxzón lequè'.

Ral-la' uyuru'-nè' Cristo

12 Qui lè ni na', lèzca' rè'u, le nacua' gdu zbi'il ga ni zoaru' ziantèr nup tun lna' lau ca ta'yeylè' Dios, ral-la' uca'nru' yúgu'tè le cunác le nac ca tu le nac zi'i nua'ru', lenca' yúgu'tè dul-la' ta'zón rè'u, ati' lu yöl-la' rböz zxon ladxi' queëru', ral-la' gunru' xchinè' Dios, le nac tsca xíti'ru' lu huitj le zoa lauru'. ²Ral-la' uyuru'-nè' Jesús, Nu na' run ga gac tséjlè'ru' Dios len Nu run ga rac gdu yöl-la' rejle' queëru' Lè'. Jesús gzxaca' gdi'è lè'i yag cruz, len bia' blenè' yöl-la' rutufi' qui, le gu'nnè' gdél-li'nè' yöl-la' rudziji na' uzi'è xbey, ati' yajchö'è cuit lè'è yubél Dios, ga ni' röhè rna bè'è. ³Gul-yúè' Jesús, ca na' gzxaca' gdi'è le gulusaca' zi'è Lè' bönni' dul-la', cui gucídi'li' len cui gac chop ládxi'li'. ⁴Ga rdxintè na'a dza, cutu ca' bia' blenli' ga gdxintè nu gun lbi'ili' huè' le rdá'baga'li' le nac dul-la'. ⁵Nazx ca' chgul ládxi'li' lè na' ruzéjni'nè' lbi'ili' Dios, nacli' ca yugu' zxi'nczè', le nayúj lu guich, rnè': Zxi'na', cutu uzú' tsla'l le gunè' Xanu', Usèdi uzéjni'nè' li', Len cutu huöa ladxu'u cati' gut quinè' li'.

⁶Xanru' rut rguinë' nu nadxi'inè', Len rusèdi ruzéjni'nè' yúgu'tè nup nazí' lu në'è lac zxi'nczè'.

⁷Ral-la' gua' glenli' le gut quinè' lbi'ili' Dios, le runè' Dios cni queëli' tsca nacli' zxi'nczè'. Cutu ca' zoabi' tubi' bi'idau' cutu gut quinè'-bi' xuzbi'. ⁸Na'a, chqui' cutu rut rguinë' lbi'ili' Dios ca na' runè' quegac yúgu'tè zxi'nczè', ni'r nacli' ca yugu' bi'i lagu', len cutu nacli' gdu zxi'nè' Dios. ⁹Yétú ca', cati' ni' nacrui' bi'idau', gulacu'è xuz xna'ru' luyú ni, glut gulaguinë' rè'u, san runru' lequè' ba la'n. Ca' nac, ral-la' gunru' ca rna xtidzè'è Xuzru' zoè' yehua' yubá quiè soaru' gbanru'. ¹⁰Yugu' xuz xna'ru', tu chi'z glut gulaguinë' rè'u tsca le gláquiznè' nac dxi'a, san cati' rut rguinë' rè'u Dios, nac quiè gac tu le uzi'ru' xbey, gacru' gdu la'y ca nacczè' Lè'. ¹¹Le nactè cutu nalá' lahui na'a le uzi'ru' xbey qui le rut rguinë' rè'u, san run ga ruhu'niru'. Chqui' güi'ru' latj usèdi rè'u le rut rguinë' rè'u, gun ga cözru' dxí'adau' len ga gacru' tsahui'.

Soa banádx queëru' chqui' cutu uzé nagru' chi'è Dios

¹²Qui lè ni na' gul-ún tsutsu na'li' rajxáqui'gac, lenca' zxibli' ta'zxi'z, quiè gdip ládxi'li' gunli' le nac dxi'a. ¹³Gul-zóa tu nöz tsahui', cui gunli' ga ucá'n nöz na' nu rcuidi' ladxi', san gul-gún ga huöac ladxi' nu na'. ¹⁴Gul-güi' ládxi'li' cózlenli' dxi'a yúgu'tè bunách, len gacli' quizi queè' Dios, le chqui' cugunli' cni, cutu gac glé'ili'-nè' Xanru'. ¹⁵Gul-gún chi'i cuinli' cui soa nu ucá'n le ruzá' ladxè'è queëru' Dios, len cui soa nu gac ca tu guixi' sla', cui utsá' lbi'ili', len cui gun ga cugacli' tsahui' zianli' lbi'ili'. ¹⁶Gul-gún chi'i cuinli' cui gun le cunác o le cunác tsahui' nu dzag lbi'ili', ca na' benè' Esaú, bönni' ni', quiè si'è tu le gáguzè' bétí'è le dè lu në'è le naquè' bi'i

bönni' zi'al queë' xuzë'. ¹⁷Chnózcizli' ca na' guc queë' Esaú gdöd ni' cati' gu'nnë' gdél-li'në' le gnabnë' Dios xuzë' quië gac dxi'a queë'. Buzechë' queë' xuzë' ati' cutu guta' latj ubí'i ladxë'ë Esaú na' zal-la' gdilj ladxë'ë lei len yöl-la' rbödx queë'.

¹⁸Ca rac queëli' cutu nac ca guc que-queë' bönni' Israel, gulabiguë'ë gal-la' ga zoa tu gui'a le gac nu can, ati' gyegui gui'a ni', len böac chul lahui' dza le grö' böaj gasj, len gyecj bö' bduun'.

¹⁹Gulayönnë' ta'bódx trompeta, lenca' chi'ë Dios Nu bë' didza'. Cati' gulayönnë' lë ni, gláta'yue' lahuë' Moisés cutur güi'lenë' lequë' didza' Dios. ²⁰Cni glunë' le cutu guc gua' glenquë' lë na' gna bé'inë' lequë' Dios, gnë': "Chqui' tsajlibba' gui'a ni tuba' böa' guíxi'dau'z, ral-la' luladxë'-ba' guiöj, o ludödë'-ba' yag tuchi'." ²¹Szxónitër ben gadxi lequë' lë na' gualé'inë', ati' Moisés gnë': "Radxi rdzöbda' len rzxiztsca'."

²²Na'a, lbi'ili' ral-la' gádxitërli' le rbí-ga'li' gal-la' tu lu gui'a nazí' lei Sión, len ga zoa yödz queë' Dios ban, le nazí' lei Jerusalén qui yehua' yubá, ga na' nacu'ë gbaz la'y guizx yu queë' Dios. ²³Rbíga'li' gal-la' ga ni' nudubgac lahuë' Dios zxi'nczë', nup na' nayujgac lagac lu guich ni' yehua' yubá, lenca' ga zoë' Dios Nu rbequi xbey yúgu'të bunách, len ga na' nacua' bö' glacczë' bönni' tsahui', Dios bunë' lequë' dxi'a. ²⁴Rbíga'li' ca' ga zoë' Jesús, Nu ben tsutsu didza' cub na' rucá'n tsahui', lenca' ga nagu'ë rön queë' Jesús le run ga runít lahuë' rë'u Dios, rön na' run le nacr dxi'a ca le ben xchönë' Abel, le ben ga nu gchuguë' qui Dios.

²⁵Qui lë ni na', gul-gún chi'i cuinli' cui tá'baga'li' Nu na' rui' didza'. Cutu ca' gululá nup ni' guladá'baga' nu na' bulídz lequë' luyú ni. Nazxgar rë'u, cutu ca' ularu' chqui' tá'baga'ru' Nu na' rulídz rë'u, zoë' yehua' yubá. ²⁶Dza ni' gzxiz luyú ni le byön chi'ë Dios, san na'a

chgxi' lu në'ë, gnë': "Yetú lzuz, len clëgz luyú uxizia', san luzxbá ca' ux-izia'." ²⁷Cati' ni' rnë': "Yetú lzuz", lë ni ruluí'i rë'u ral-la' gdua le gac la'zxíz, lë na' rö' yödzlyú ni, ati' lugá'n le cugác la'zxíz, lë na' rö' yehua' yubá. ²⁸Qui lë ni na', le ral-la' gdél-li'ru' tu latj ga gna bë'ru', le cugzxíz, guiëru'-në' Dios: "Xclenu'", ati' lu yöl-la' ba'a ladxi' len lu yöl-la' radxi Lë' tsej ládxi'ru' Lë' ca na' rdzag ladxë'ë Lë', ²⁹le naquë' Dios queëru' ca tu gui' rusnít le cunác gdu dxi'a.

Le ral-la' gunru' le rdzag ladxë'ë Dios

13 Ral-la' gdxí'iteczli' lza'li' tuli' yetuli'. ²Gul-tsajnéy ral-la' uzoali' lidxli' nu gdxin ga zoali'. Cati' glun cni la'gac bunách, gulucu'ë lidxquë' gbaz la'y queë' Dios, zal-la' cutu gláquibe'inë' nacquë' gbaz la'y.

³Gul-tsajnéy nup nadzungac lidx guia tsca nunli' tsaxxón lequë', nadzunli' ca' lidx guia. Gul-güi' ládxi'li' bönni' ta'bía ládxi'gac lequë' bunách, tsca lbi'ili' rza-ca' rguí'lenli' tsaxxón lequë'.

⁴Ral-la' gunli' ba la'n yöl-la' nutság na', ati' lu yöl-la' ba'a ladxi' queë' ral-la' sóalenë'-nu ngul queë' bönni', le gchuguë' Dios quegac nup tun le cunác len nup ta'guítsj xzba qui yöl-la' nutság na'.

⁵Cutu bi uhuídi'li', san gul-dzág ládxi-i'li' tsca le dë queëli' na'a, le chgnë' Dios: "Gatga uca'na' li', len cutu ubíj ladxa'a li'." ⁶Cni nac, huac gnaru' gdu ládxi'ru' lë na' rna:

Xanru' naquë' Nu raclen neda'.

Cutur gádxida' bi gun quia' bunách.

⁷Gul-tsajnéy yugu' bönni' tu'yúë' lbi'ili', nup na' tu'sëdi lbi'ili' xtidzë'ë Dios. Gul-yú ca nadél-li'quë', len gul-gún ca tunë' lu yöl-la' rejle' quequë' Dios.

⁸Tuz ca naquë' Jesucristo, nij, len na'a, len tsalzú. ⁹Cutu güi'li' latj gchë'-gac lbi'ili' ga yubl yugu' xzba gza'a

len zxba nadzá'. Nac dxi'a gunli' tsutsu icj ládxi'dau'li' ca nac le ruzá' ladxë'ë queëli' Dios, len clëg ca nacgac zxba qui le ri'j ráguru', lë na' cutu luzí' xbey nup tui' ládxi'gac leygac.

¹⁰Zoa queëru' tu bcugu la'y, le cutu luzí' xbey nup tun dxin qui didza' rucá'n tsahui' bla' zi'al. ¹¹Bxuz blau qui yu'u la'y na' glu'ë xchöncba' böa' bëdx lu latj nactër la'y ni'a qui dul-la', san guluzégui'ë bëla' ca'z quecba' ga nac ni'l ra' yöd. ¹²Lëzca' cni gzxaca' gdi'ë Jesús ni'l ra' yöd. ¹³Tsajta'aru'-në' Jesús, zal-la' la'bíj rë'u lu yöd bunách, len si'ru' tsaxón len Lë' lë na' gululíd. ¹⁴Cutu zoa queëru' yöd-lyú ni tu yöd zoa tsaz, san rguiljru' lë na' zi'a za'. ¹⁵Qui lë ni na', ral-la' cú'teczru'-në' Dios yöl-la' ba, ugunru' dxin lë' Jesucristo. Yöl-la' ba na' nac ca tu le rgu'ru' lahuë' Dios. Ru'a cuinru' guiëru'-në' Dios xclenu' ni'a qui le naquë'. ¹⁶Cutu gal ládxi'li' gunli' le nac dxi'a len gáclenli' lza'li' tuli' yetuli', le nac lë ni ca tu le rgu'ru' lahuë' Dios le rdzag ladxë'ë Lë'.

¹⁷Gul-gún ca ma xtídza'quë' bóchi'ru' tu'yúë' lbi'ili', len gul-güi' latj la'ná bé'inë' lbi'ili', le tun chi'ë icj ládxi'dau'li', ca tunquë' bönni' ral-la' la'guíxjö'ë lahuë' Dios le nunquë'. Gul-gún cni quië lunë' dxin na' lu yöl-la' rudziji quequë' len clëg lu yöl-la' rsëbi ladxi' quequë', le cutu ca' uzi'li' xbey dxin na' lunë' lu yöl-la' rsëbi ladxi' quequë'.

¹⁸Gul-lidzë' Dios, gnábili'-në' gáclenë' netu', le runtu' löz soa dxi icj ládxi'dau'tu', cutu uxós netu', len rui' ládxi'tu' gúntecztu' le nac dxi'a. ¹⁹Le nacr blau, ráta'yua' lauli' gnábili'-në' Dios ugu'ë neda' tu nöz udxina' queëli' bayónr.

Dios uzá' ladxë'ë queëru' le gaclen rë'u

²⁰Na'a, rnábitu'-në' Dios, Nu run ga rac dxi'a queëru' len Nu buspán Xanru' Jesucristo lu yöl-la' gut, Nu na' nac Bönni' Blau Uyú Bö'cu' Zxila', le bulaljë' rön queë' le run tsutsu didza' rucá'n tsahui', le zoa tsaz, ²¹rnábitu'-në' gunë' ga gacli' gdu, quië gac gunli' yúgu'të dxin dxi'a, len gunli' ca rë'nnë' Lë', ati' gunë' queëli' le rdzag ladxë'ë Lë', le náquili' queë' Jesucristo. Queë' Cristo gactecz yöl-la' ba. Ca' gac.

²²Ráta'yua' lauli', böchi' lza'adau', güi' ládxi'li' didza' ni ruzejni'i lbi'ili', le nac láti'dau'z lë ni ruzuja' queëli' lu guich. ²³Ral-la' gnózili' chburujbi' lidx guia bi'i Timoteo, bi'i bóchi'ru'dau', ati' chqui' gdxintëbi' quia' ni, gunbi' neda' tsaxón duyutu' lbi'ili'.

²⁴Gul-gáp Dios bóchi'ru' tu'yúë' lbi'ili', lenca' yúgu'të bunách nubijë' quizi queë' Dios. Tu'gáp lbi'ili' Dios bunách ta'yejlë' Cristo nacua' luyú Italia.

²⁵Dios uzá' ladxë'ë queëli' yúgu'tëli'. Ca' gac.

LE BUZUJË' LU GUICH SANTIAGO

Santiago rugapë' Dios bönni' judío ta'dé'ë Cristo

1 Neda', Santiago, naca' huen dxin queë' Dios lenca' queë' Xanru' Jesucristo. Rugapa' Dios lbi'ili', nacli' idx-innu cö' di'a dza quegac bunách Israel, náslasli' gdu yödzlyú ni.

Yöl-la' rejni'i runnë' queëru' Dios

²Böchi' lza'adau', cati' gac bi gac queëli' le si' bë' lbi'ili', ral-la' udzjili' gdu láchli' ³le nózicli', cati' bi rac queëli' le rzi' bë' lbi'ili' ca réjlë'li' Cristo, lë ni rusëdi lbi'ili' cözli' zxön ladxli'. ⁴Gul-güüf' láchli' gac gdu yöl-la' zxön ladxli' queëli', quië udx gacli' bönni' ta'yejni'i, len cutu bi yadzj queëli' ca nacgac lë ni.

⁵Chqui' zoa ladj lbi'ili' nu curëjni'ni, ral-la' gnab lahuë' Dios nu na', ati' Dioscz gunnë' qui yöl-la' rejni'i, le runödzejë' sxzöni quegac yúgu'të bunách, len cutu ca' rgaccznë' gunnë' queëru'. ⁶Na'a, nu bi mab lahuë' Dios, run bayúdx tsejlë' Lë', len cugác chop ladxli'. Nu rac chop ladxli', rac qui ca rac qui bdxina' qui nis zxön cati' rutá lei bö', ruzéaj lei bö' na' ni'. ⁷Nu nac cni cutu ral-la' gun löz si' bi unödzejë' Xanru'. ⁸Bönni' na' reaj bö' láchli'dau'huë' cutu rdzölnë' nacl gunë'.

⁹Chqui' zoë' bönni' bóchi'ru' rejlë'të Cristo, len naquë' cuidi'z yödzlyú ni, ral-la' udzijnë' le chnadél-li'në' naquë' blau lahuë' Dios. ¹⁰Bönni' bóchi'ru' na' dë yöl-la' tsahui' queë' ral-la' udzijnë' cati' runë' Dios ga cutur ruzxöni ladxë' lë na' dë queë'. Nu ruzxöni ladxli' yöl-la' tsahui' qui, gac qui nu na' ca rac qui xyiji guíxi'dau', la' rdödtë qui. ¹¹Cni nac, le gac qui nu na' ca rac qui xyiji guíxi'-

dau' na' cati' rlen gbidz rudzá'atsca, la' rbidxtë guixi' na' ati' rguindj xyiji, len rmit yöl-la' lach qui. Lëzca' cni gac queë' bönni' dë yöl-la' tsahui' queë', nitië' tsal ni' runë' dxin rguiljë' yöl-la' tsahui' na'.

Le ta'zí' bë' rë'u

¹²Bica' ba bönni' na' rua' rlenë' le rzi' bë' lë'. Cati' chburujë' dxi'a, gdél-li'në' yöl-la' na'bán gdu, ca na' rdel-li' nu nutsa' lu huitj, nu rdel-li' tu bregui' yöj. Gdél-li'në' bönni' na' yöl-la' na'bán gdu na' gzxi' lu në'ë Dios unödzejë' quegac nup nadxi'igac Lë'. ¹³Cati' bi rac queëru' le run ga guë'niru' gunru' le cunác, cutu ral-la' gnaru': "Dios rzi' bë'ë rë'u len le nac xöhui'." Dios, nutu nu rzi' bë'ë len le nac xöhui'. ¹⁴Na'a, chqui' nu bi rac qui le rzi' bë' lei le nac xöhui', nac le rzë ladxli' le cunác, ati' lë ni ben ga gu'ni gun le cunác. ¹⁵Lë na' rzë láchli'ru' le cunác run ga gunru' dul-la', len cati' chbudx benru' dul-la' na', la' dul-la' na'z ruspa-ga' rë'u xzguia' gatra'.

¹⁶Böchi' lza'adau', cutu si' ye'li' la' cuinzli'. ¹⁷Yúgu'të le nac dxi'a len yúgu'të le nac gdu le ruzi'ru' xbey, za' zaca' xtsa'l, r-ruj ga zoë' Xuzru' Dios, Nu ben le ta'yëp yös luzxbá, le tu'tsá' cuingac, san Lë' cutu rutsá' cuinë' len cutu rutsé'të ca runë', rúnnteczë' queëru' le nac dxi'a. ¹⁸Ca rë'ncznë' Dios, benë' ga nacru' bunách cub queë'. Bugunë' dxin didza' queë' le nac gdu'të li, quië gacru' ca tu glap zi'al queë' ladj yúgu'të nup na' benzë' Dios.

Le rej láchli'ru'-në' Dios le nac gdu

¹⁹Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili', böchi' lza'adau', yúgu'tëli' ral-la' soali' sina' yónili', san cutu ral-la' gnë'tëzli' len cutu léytëzli'. ²⁰Nu na' rleytëz cutu run le nac tsahui' lahuë' Dios. ²¹Qui lë ni na', gul-cá'n yúgu'të le cunác, len yúgu'të le zian le cunác tsahui', ati' lu yöl-la' nöxj ladxli' gul-sí' lu na'li' didza' na' chnayáz

icj láchxi'dau'li', le huac gun ga ulali' didza' ni.

²²Na'a, gul-gún ca rna didza' ni, len cläg tsajzéz nagli'. Chqui' yónizli' didza' ni, la' cuinzli' si' yé'ili'. ²³Nu ryöniz didza' ni len cutu run ca rna, nu ni nac ca bönni' ruyúë' lahuë' lu guia dxili, ²⁴le ruyú cuinë' len zhuöjè', ati' la' raltè ladxè'ë ca rnè'ë. ²⁵Na'a, nu cutu ral ladxì' le ryöni, san rui' ladxì' zxba queë' Dios le nac gdu len le gac gun ga ularu', ati' tsutsu ugá'n, len guntecz ca rna bë' zxba na', gac bica' ba nu ni ca nac yúgu'tè le run.

²⁶Chqui' nu bönni' ladj lbi'ili' ráquinè' nac dxi'a ca rej ladxè'ë Dios, san cutu run chi'ë ludxè'ë cui gnèzè' ca', bönni' ni rzi' yé'inè' la' cuinzè' ati' cutu rdzag ladxè'ë Dios ca rej ladxè'ë Lè' bönni' na'. ²⁷Le rej láchxi'ru'-nè' Dios, le nac gdu len le nac dxi'a, nac gáclengacru'-bi' bi'i uzèb-dau' lenca' gáclengacru'-nu ngul uzéb, cati' ta'zaca' ta'guí'i nup na', len cui gút-sa'ru' le cunác rac yödzyú ni.

Tuz ca ral-la' gunru' bunách ba la'n

Böchi' lza'adau', chqui' réjlè'li' Xanru' Jesucristo, Nu nactèr blau, cutu ral-la' utsa'li' ca gunli' ba la'n tu tu bunách. ²Chqui' tsaziè' bönni' ga na' nudubli', nagu'ë xbönni' në'ë le náquini oro, len nacuè' lari' záqui'tsqi, ati' tsaziè' ca' bönni' yéchi'dau', nacuè' lari' ca'z, ³len chqui' gunli' ba la'n bönni' na' nacuè' lari' záqui'tsqi, len guièli'-nè': "Grö'len rë'u ga ni nac dxi'a", san guièli' bönni' yéchi'dau' na': "Na'z gzui", o guièli'-nè': "Grö' lya ni", ⁴chqui' cni runli', rutsa'li' ca runli' ba la'n tu tu lza'li', len run cuinli' ca nu rbequi xbey lzè'i, ati' cutu nac dxi'a ca rza' láchxi'li'.

⁵Böchi' lza'adau', gul-zé nagli' lé ni. Dios gröczè' yugu' bönni', taqui bunách yödzyú ni nacquè' yechi', quiè la'dél-li'nè' yöl-la' tsahui' lahuë' Lè' le ta'yejlè'ë Cristo, len gata' quequè' latj ga

ni' rna bë'ë Lè'. Gata' quequè' lé na' gzxi' lu në'ë Dios unödzejè' quegac nup ta'dxí'i Lè'. ⁶Lbi'ili' ruca'nli' ca'z bunách yechi' len runcli'-nè' ba la'n bönni' dè yöl-la' tsahui' quequè', ati' tu'saca' zi'ë lbi'ili' bönni' na' dè yöl-la' tsahui' quequè', tu'-gunè' lbi'ili' dxin. Lèzca' tu'dödè' lbi'ili' lu na'què' bönni' yúlahui'. ⁷Yugu' bönni' na' dè yöl-la' tsahui' quequè' ta'né zi'ë ca' qui lè' Jesucristo le nactèr blau, len ca nac lè' nazí' lali' bunách queë' Cristo.

⁸Dxi'a runli' chqui' runli' gdu ca rna bë' zxba blau, le nayúj lu guich len rna cni: "Ral-la' gdxì'inu' lza'u ca nadxí'i cuinu'." ⁹Na'a, chqui' rutsa'li' ca runli' ba la'n tu tu bunách, runli' dul-la', len nabága'li' zxguia' lu zxba queë' Dios, le rguitsjli' zxba na'. ¹⁰Chqui' runè' bönni' gdu ca rna bë' zxba queë' Dios, san chqui' gchíxinè' ca nac tuz le rna bë' zxba na', chnabagu'ë zxguia' qui gdutè le rna bë' zxba na'. ¹¹Lèczè' Dios gnè': "Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'", len gnè' ca': "Cutu gdöddu' bunách." Na'a, chqui' cutu runu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na', san rudöddu' bunách, nabagu'u zxguia' qui gdutè zxba queë' Dios. ¹²Ca gnali' len ca gunli', ral-la' gunli' ca ral-la' lun nup cuequi xbeynè' lequè' Dios ca rna bë' zxba na', le run ga ularu'. ¹³Nup cutu tu'huechi' láchxi'gac lza'gac, cuequi xbeynè' lequè' Dios ati' nutu nu huechi' ladxì' lequè', san nup na' tu'huechi' láchxi'gac lza'gac lurúj dx-i'a cati' cuequi xbeynè' lequè' Dios.

Le ral-la' gunru' le réjlè'ru' Cristo

¹⁴Böchi' lza'adau', cutu bi uzi'ë xbey bönni' chqui' gnè': "Réjlè'a Cristo", san cutu runè' le nac dxi'a. Cutu gac ulè' bönni' na' chqui' gnazè' réjlè'ë Cristo. ¹⁵Chqui' nacu'ë böchi' lza'ru' ta'yejlè'ë Cristo, len cutu dè le lacuè', len cutu dè le lahuè' ¹⁶ati' chqui' tu nu dzag lbi'ili' guièz lequè': "Böaj lidxli'

dxí'adau'; chbölj bdz'é'ili", san chqui' cutu unódzj quequë' lë na' ta'yadzjnë', cutu ca' guclen lequë'. ¹⁷Lëzca' cni rac qui nu rnaz rejlä' Cristo. Chqui' cutu run le nac bë' nac gdu ca rejlä' Lë', cutu nac lsaca' yöl-la' rejlä' qui nu na'.

¹⁸Nazx ca' guië' lzë'ë bönni': "Li' réjlä'zu' Cristo, ati' neda' runa' le nac dxi'a. Cutu gac ului'inu' neda' réjlä'u Cristo chqui' cuzóa le nac dxi'a runu'. Neda' ului'ida' li' réjlä'a Cristo ni'a qui le nac dxi'a runa'." ¹⁹Li' réjlä'u tuzë' naquë' Dios. Nac dxi'a ca runu'. Lëzca' cni ta'yeylä' bö' xöhui', len ta'zxiztsca tadxi Lë'. ²⁰Li', bönni' cunözi. Ral-la' gnöcznu' chqui' zoa nu rnaz rejlä' Cristo, san cutu run le nac dxi'a, cutu nac lsaca' yöl-la' rejlä' Lë' qui nu na'. ²¹Nac bë' burujë' dxi'a xuzru' Abraham lahuë' Dios ni'a qui lë na' benë', cati' ni' glu'ë-bi' lahuë' Dios bi'i Isaac queë'. Glu'ë-bi' ca na' tun bunách ta'gú'u le tu'zegui' lahuë' Dios, zal-la' cutu buzégui'ë-bi'. ²²Na'a gac gnözili' ca guc queë' Abraham. Lë na' benë' guc bë' gyejlä'ë Dios. Qui lë ni na' nac bë' guc gdu ca gyejlä'ë Dios ni'a qui lë na' benë'. ²³Cni guc lë na' nayúj lu guich la'y, rna: "Gyejlä'ë Dios Abraham, ati' Dios blé'inë' lë na' benë' ca tu le ben ga böaquë' tsahui' Abraham." Qui lë ni na' gzxi' lë': "Lzë'ë Dios."

²⁴Na'a, rlé'iczli' nac bë' rurujë' dxi'a bönni' ni'a qui le runë', len clëgz le rejlä'ë Dios. ²⁵Lëzca' cni guc queënu Rahab, ngul bë'nu latj bunách. Lëzca' nac bë' burujnu dxi'a le zoa tu le dxi'a bennu, lë na' bennu cati' ni' bennu ba la'n yugu' bönni' uyulan, len gúclennu lequë' quië guluguel-lë'ë yhuöjquë' nöz yubl. ²⁶Ca na' rac qui gdu ca nayá' nabinru' chqui' cutu yu'u bö', chnat, lëzca' cni nac qui le réjlä'ru' Cristo chqui' cutu nalá' yöl-la' run qui, cutu nac lsaca'.

Yugu' le rna lúdxiru'

3Böchi' lza'adau', cutu guntëz zian cuinli' nup tu'sëdi bunách, le chnóz-iczli' zi'tër cuequi xbeyne' rë'u Dios, nulru' rusédiru' bunách. ²Yúgu'tëru' runru' zian le rchixi rníguiru'. Chqui' cutu rchixi rnignë' bönni' ca nac didza' ru'ë, bönni' ni naquë' gdu tsahui', len rac gna be'i cuinë' ca nac yúgu'të le runë'. ³Cati' rgu'ru' guia rú'acba' böa' quië gunru' ga lunba' ca ré'niru', rac gna bé'iru' lecba' gdu'të ca tunba'. ⁴Gul-yú ca' ca rac quegac barco. Zal-la' zxöntër nac barco len szxöni reycej bö' ruzéaj lei, cuídi'dau'z nac në'i xyagui barco na' le ruzéycj rudxi'i barco quië tseaj gátitëz ga guë'në' bönni' rusé'ë lei. ⁵Lëzca' cni nac lúdxiru'. Zal-la' cuídi'tër nac, ziantër le rna lúdxiru' na'. Gul-yutsca' ca run gui'. Zal-la' gui'dau'z rbibru', gui'a sib huayegui. ⁶Lëzca' nac ca tu gui' lúdxiru' na'. Yúgu'të le cunác rac yödzlyú ni rna lúdxiru', len le dzag gdu ca nayá' nabinru' lúdxiru' na', qui lë ni na' run ga rac xöhui' gdu'të le nacru'. Rbequi gui' le rna lúdxiru', le ruzegui' rë'u ca nac yúgu'të le runru', ati' le rna cni lúdxiru' na', nac qui, tsca chnaguél-la'të gui' le nabequi tu' xöhui'. ⁷Yúgu'tëba' böa' guixi' ta'd-aba' luyú, len yugu' böa' zoa xilcba', len yugu' böa' ta'yj lë'ba' lyu, lenca' yúgu'tëba' böa' dzö'ba' lu nis zxön, huac la'ná be'i lecba' bunách luyú ni, ⁸san nutu nu bönni' gac gna bé'inë' ludxë'ë, le rna lúdxiru' le cunác len cutu gac nu uzaga' xnözi, ati' ziantër le rna lúdxiru' le nac ca tu le naché' yöl-la' gut. ⁹Len la' lúdxiru' na'z rulídz tsáhui'ru'-në' Dios Xuz, len rulídz ditjru'-në' ca' bönni', bönni' na' benë' lequë' Dios ca nac-czë' Lë'. ¹⁰Cni nac, len la' rú'azru' na' rulídz tsáhui'ru' bunách len rulídz ditjru' bunách. Böchi' lza'adau', cutu ral-la' gac cni. ¹¹Cutu ca' ta'lén nis ziziá' len nis zö-na' la' tuz ga ta'lén. ¹²Böchi' lza'adau',

cutu gac cuia le rbia yag olivo tu lu yag higo, len lèzca' cni, cutu gac cuia le rbia yag higo na' tu lu lba uva. Lèzca' cni, nitú ga rlen nis cutu gac la'lén nis zóna' len nis ziziá'.

Yöl-la' rejni'i le nac gdu

¹³ Chqui' zoë' ladjli' bönni' raquë' szxöni len réjni'tsquinë', lu yöl-la' nöxj ladxi' queë' ral-la' ulu'ë naquë' cni ni'a qui le nac dxi'a runë'. ¹⁴ Na'a, chqui' ruzxé'ili' lza'li' len runli' dxin quië la'gú'u lbi'ili' yöl-la' ba bunách, cutu ral-la' gun ba zxön cuinli' ca nac yöl-la' rejni'i queëli'. Nu run cni rzi' yë', len rdá'baga' le nac gdutë li. ¹⁵ Yöl-la' rejni'i cni cutu nac le runödzejë' Dios, san qui yödzyú ni nac, len qui bunách yödzyú ni, len qui tu' xöhui'. ¹⁶ Bönni' tu'zxé'inë' lza'quë' len tē'nnë' la'gú'u lequë' yöl-la' ba bunách, lèzca' ta'díl-l didzë'ë len tunë' yúgu'të le cunác. ¹⁷ Bönni' napquë' yöl-la' rejni'i na' runödzejë' Dios: tunë' le nac gdu dxi'a, len ta'bözë' dxí'adau', len nacquë' zxön ladxi', len nacquë' nöxj ladxi'. Tu'huechi' ládxi'quë' bunách, len tunë' le nac dxi'a. Tuz ca ta'bequi xbey lza'quë', len cutu ta'bíj bë'i lza'quë'. ¹⁸ Nup tui' ládxi'gac la'bequi dxi le rac, ta'bóz dxí'adau', quië gac ca' dxi'a gdutë le nacgac.

Nup tun zxön le nacua' yödzyú

4 ¿Bizx quië na' rdil-li' len rac didza' bizxj queëli'? Rac cni queëli' le rzë ládxi'li' zian le rzë ládxi'li' tu tuli', len qui lë ni na' rdíl-lenli' lza'li'. ² Zian le ruhuídi'li' len le cutu rzi'li' lei, qui lë ni na' rudódili' bunách. Ruzxé'ili' le dë qui lza'li', len le cutu rdél-li'li' lei, qui lë ni na' rzu rbö'li' len rdil-li'. Cutu rata' queëli' le ré'nili', le cutu rn-

abli' lei lahuë' Dios. ³ Zal-la' zoa bi rn-abli', cutu bi rzi'li', le cutu nac dx-i'a ca rnabli', le ré'nili' lë na' rnabli' quië ugunli' lei dxin ca dzagz ládxi'li'. ⁴ Lbi'ili', bunách nusanli'-në' Dios, çnaru' cu nózili' chqui' runli' zxön le nacua' yödzyú ni, chnuhuöaclí' ca nu curle'i Dios dxi'a? Núti'tëz nu ré'ni gun zxön le nacua' yödzyú ni, nuhuöác ca nu curle'i Dios dxi'a. ⁵ Cutu rnaz ca' le nayúj lu guich la'y, rna: "Dios rsölë'ë queëru' Dios Bö' La'y, Nu zoalen rë'u, ati' Lë' nadxi'inë' rë'u len rudúl-li'në' rë'u chqui' rusanru'-në'." ⁶ Na'a, zxöntër le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios, le nayúj lu guich la'y, rna: "Dios ruza-guë'ë xnöz-gac nup tun ba zxön cuingac, san ruzá' ladxë'ë quegac nup nacgac nöxj ladxi'." ⁷ Qui lë ni na', gul-zóa nöxj ladxi' lahuë' Dios. Gul-ná be'i tu' xöhui', ati' uzxúndj ga zoali'. ⁸ Gul-güí' ládxi'li' sóalenli'-në' Dios, ati' Lë' dusóalenë' lbi'ili'. Lbi'ili', bunách dul-la', gul-gác dxi'a, len cutur gunli' dul-la'. Lbi'ili', nul-li' reaj bö' ládxi'dau'li', len chop le nadxi'ili', gul-gún dxi'a icj ládxi'dau'li'. ⁹ Gul-sëbi ládxi'li', len gul-hui'ni, len gul-códx. Na'a ruzxidxli' san ral-la' cödxli'. Rudzjili' san ral-la' hu'nili'. ¹⁰ Gul-gác nöxj ladxi' lahuë' Xanru', ati' Lë' gunë' ga gacli' blau.

Cutu ral-la' glag yudxru' le run lza'ru'

¹¹ Böchi' lza'adau', cutu gnëli' qui lza'li' tuli' yetuli'. Nu rnë qui böchi' lzë'i, len rlag yudx le run nu na', nu ni rnë qui zxba queë' Dios, len rbequi xbey le rna bë' zxba na'. Na'a, chqui' rbequi xbeynu' le rna bë' zxba na', run cuinu' nu rbequi xbey lei, len cutu runu' ca rna bë' zxba na'. ¹² Na'a, tuzë' naquë' Dios, Nu ben zxba na', len naquë' ca' Nu rbequi xbey le runru'. Lèczë' gac uslé' bunách o usnitië' bunách na'. Na'a, çnúzxtatë run cuinu', rlag yudxu' lza'u?

Cutu gunru' löz le gac cxö huidzj

¹³Na'a, gul-zé nagli', nul-li' rnali': "Cxö huidzj tseajtu' yödž ni', ati' soatu' ni' tu iz len zian le gá'utu' len úti'tu', ati' cni gáta'tsca queëtu' dumí." ¹⁴Cutu nózili' bizxa gac cxö huidzj. ¿Nacxcz nac queëru', tsca zoaru' yödžlyú ni? Nacru' ca böchlá le nalá' tu chi'idau'z, len la' rnittë. ¹⁵Qui læ ni na', cni ral-la' gnali': "Chqui' guë'nnë' Xanru', soaru' gbanru', len tu tu le gunru'." ¹⁶Na'a, lbi'ili', lu yöl-la' run ba zxon queëli' rgu'li' yöl-la' ba la' cuinzli'. Le cunác nac yúgu'të le cni runli'. ¹⁷Chqui' nóziru' le nac dxi'a le ral-la' gunru', len cutu gunru' læ na', dul-la' runru'.

Santiago rusë'ë ládxi'quë' bönni' dë yöl-la' tsahui' quequë'

5 Lbi'ili', bönni' rlé'ili' yöl-la' tsahui', gul-códx len gul-códxya'a, le zi'a za' dza glé'ili' yöl-la' yechi'. ²Chnac ditj yöl-la' tsahui' queëli', ati' chnutöcba' le náculi' bëldau' qui. ³Chnac qui dumí oro len dumí plata queëli' ca nac qui guia zön xquë'i, ati' xquë'i na' nac ca tu le ruquí lbi'ili', ati' gac queëli' ca tu gui' le usnít lbi'ili'. Cni gac queëli', le busá' butubli' queëzli' yöl-la' tsahui' dza ni zoaru' chrajséyëtégac. ⁴Gul-yutsca'. Chta'náb yudxnë' lazxjquë' bönni' huen dxin gulalapë' yöl queëli', le cutu rguízxjnili' lequë', ati' læ na' ta'nabë' bönni' huen dxin na' chbö'u didza' na' lahuë' Xanru', ati' Lë' rna bé'inë' ni'a në'ë guizz yu. ⁵Yödžlyú ni benli' ga buné'ili' len güi' gdáguteczli' le rnaz queëli'. Buxón cuinli', san chzoa gdxin queëli' dza udx queëli'. Gac queëli' ca rac queëba' bëdx renni', chbdxin dza gdódiru'-ba'. ⁶Rchúguli' quequë' bönni' tsahui' len rudódili' lequë', ati' lequë' cutu ta'dá'baguë'ë lbi'ili' rudódili' lequë'.

Cözru' zxon ladxì' len ulidzru'-në' Dios

⁷Na'a, böchi' lza'adau', gul-cóz zxon ladxì' ga gdxinr dza huödë' Xanru'. Gul-yú ca runë' bönni' guz gu'n. Lu yöl-la' rböz zxon ladxì' rbözë' guiöjsiu' len guiöj beo' lin, ati' töd ni' lapë', len szxöni utubë' yöz. ⁸Lëzca' cni, lbi'ili' na' réjlë'li' Cristo, gul-cóz zxon ladxì' len gul-típ ládxi'li', le chza' gal-la' dza huödë' Xanru'. ⁹Böchi' lza'adau', cutu gnëli' qui lza'li' tuli' yetuli', cui gbá-ga'li' zxguia'. Gul-yutsca'. Chrdzag lau udxinë' Xanru', Nu cuequi xbey le runli'. ¹⁰Böchi' lza'adau', gul-yú ca guc quequë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Xanru'. Nacquë' ca tu le rulu'í' rë'u ca ral-la' saca' qui'ru' len cözru' zxon ladxì'. ¹¹Na'a, nucua'ru' lequë' ca bönni' glaquë' bica' ba, nup ni' gulazaca' gulagu'í'. Chbyónili' ca benë' Job. Glözë' zxon ladxì' zal-la' szxöni gzxaca' gdi'ë, ati' nózili' ca' ca benë' queë' Xanru' ga budxtë. Ruhuéchi'tsca ladxë'ë rë'u Xanru' len rui' ladxë'ë rë'u.

¹²Böchi' lza'adau', le nactër blau nac læ ni rëpa' lbi'ili': cutu gneyli' Nu zoa yehua' yubá, len cutu gneyli' le nacua' luyú ni, len cutu gneyli' bíti'tëz bi run tsutsu xtídza'li'. Cati' gnali': "Ja", ral-la' gnazli': "Ja." Cati' gnali': "Cutu", ral-la' gnazli': "Cutu." Cni ral-la' gunli', cui gbá-ga'li' zxguia' lahuë' Dios.

¹³Chqui' rzaca' rgui' nu dzag lbi'ili', ral-la' ulídz Dios nu na'. Chqui' zoa nu rudziji, ral-la' gul-l yöl-la' ba nu na'. ¹⁴Chqui' re' nu dzag lbi'ili', ral-la' ulídz bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo, quië lulidzë' Dios, la'nabnë' Lë' unë' bönni' huë' na'. Ral-la' la'gu'ë læ' le za, len lugunë' dxin læ' Xanru'. ¹⁵Cati' lulidzë' Dios, len ta'yejlë'ë gunë' Cristo ga huöaquë' bönni' huë' na', ni'r gunë' Xanru' ga huas uzóë', len chqui' benë' dul-la' bönni' huë' na', Xanru' unít

lahuë' lë'. ¹⁶Qui lë ni na', gul-xoalëp dul-la' nabága'li' tuli' yetuli', len gul-náb qui lza'li' tuli' yetuli' lahuë' Dios quië unë' lbi'ili', urúj guidzhué' na' ré'ili'. Le rulidzë' Dios bönni' tsahui', le runë' gdu ladxë'ë, nactsca lsaca'. ¹⁷Elías, bönni' ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, guquë' bönni' yödzyú ca nacru' rë'u, san cati' bulidzë' Dios, gnabë' lahuë' cui gal guiöj, gdu tsonn iz yu xop beo' cutu gul guiöj luyú ni. ¹⁸Gdöd ni' bulidzë' Dios leyúbl,

ati' böal guiöj, ati' bunódzj le glazë' bönni' dza ni'.

¹⁹Böchi' lza'adau', lë ni ral-la' gnózili'. Chqui' nunbë' le nac gdutë li nu dzag lbi'ili' len rchixi rnigui, ati' zoa nu gun ga ubí'i ladxi' nu na' rchixi rnigui, ²⁰nu na' gun ga ubí'i ladxë'ë bönni' dul-la' na' gdë' ga yubl, uslé' lu yöl-la' gut bönni' dul-la' na', len gunë' ga unít lahuë' Dios dul-la' zian nabaguë'ë bönni' na'. Ca' gac.

DIDZA' ZI'AL BUZUJË' LU GUICH PEDRO

Pedro rugapë' Dios nup ta'dá' Cristo

1 Neda', Pedro, naca' gbaz nasölë'ë Jesucristo. Ruzuja' queëli' lu guich ni, lbi'ili' náslasli' zi'tu' gap dë ladzli', zoali' luyú Ponto, len luyú Galacia, len luyú Capadocia, len luyú Asia, len luyú Bitinia. ²Gröczë' lbi'ili' Xuzru' Dios ca na' bucözë' dza ni'të quië gáquili' quizi queë' lu në'ë Dios Bò' La'y, len gunli' ca rna xtudzë'ë Cristo len gacli' gdu dxi'a ni'a qui xchönë' Cristo. Rnabda'-në' Dios uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li'.

Le rúnteczru' löz

³Yöl-la' ba Dios, Xuzë' Xanru' Jesucristo. Lu yöl-la' ruhuechi' ladxi' xzön queë' bucubë' yöl-la' na'bán queëru' le buspanë' Jesucristo lu yöl-la' gut. Lë ni run ga rúnteczru' löz, ⁴len gun ga gdél-li'ru' lë na' run chi'ë queëru' Dios yehua' yubá. Lë na' run chi'ë Dios, le unödzejë' quegac bunách queë', cutu nit, len cutu gtëb, len cutu ggul. ⁵Le réjlë'li' Lë', lu yöl-la' huac xzön queë', Dios gun chi'ë lbi'ili' cati' gdxinr dza ni' uz-i'li' xbey yöl-la' ruslá gdu na' chnupë'ë queëru' len ulu'ë lahui dza udx.

⁶Qui lë ni na' rudzjitsquili', zal-la' na'a ral-la' saca' qui'li' tu chi'idau' le rac zian le ta'zì' bè' lbi'ili'. ⁷Le rua' rlenli' yugu' lë na' ta'zì' bè' lbi'ili', nac bè' nac gdu ca réjlë'li' Cristo. Lëzca' cni rzi' bè'ru' oro, le nit, runru' lei dxi'a lu gui'. Qui lë ni na', cati' chnazì' bè' yöl-la' rejlë' queëli' Cristo, le nacr lsaca' ca oro, gac queëli' yöl-la' xzön len yöl-la' run ba la'n dza ni' ulu'í' lahuë' Jesucristo.

⁸Lbi'ili' nadxi'ili'-në' Cristo zal-la' gatga blé'ili' Lë'. Réjlë'li' Lë' zal-la' cutu rlé'ili'-në' na'a, ati' rudzjili'. Gdu nac

yöl-la' rudziji xzön queëli' le cutu gac quíxjö'ru' tsca nac. ⁹Cni nac, le rdél-li'li' yöl-la' ruslá qui bò' nacczli' le rata' queëli' le réjlë'li' Cristo.

¹⁰Dza ni'të gulusëdë' dxi'adau' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios ca nac yöl-la' ruslá na' dë queëru' na'a, ati' glu'ë didza' ca nac le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. ¹¹Bò' La'y dzaguë' Cristo buzéjni'në' zí'atël bönni' na' glu'ë didza' uláz queë' Dios, bului'inë' lequë' ca ral-la' saca' qui'ë Cristo, lenca' ca gac queë' yöl-la' yení' töd na'. Qui lë ni na' glui' ládxi-i'quë' la'nöznë' batx gac lë ni len nuzxa na' gac qui lë na' bului'inë' lequë' Bò' dzaguë' Cristo. ¹²Dios bului'inë' bönni' na' glu'ë didza' uláz queë' cutu nac tu le la'lé'inë' lequë', san rë'tu ni glé'iru' lë na' glu'ë didza' qui, ati' lbi'ili' ryónili' na'a ca nac qui. Lë ni tu'ë didza' qui bönni' tunë' lban qui didza' dxi'a, zoalen lequë' yöl-la' huac queë' Dios Bò' La'y, Nu na' rsölë'ë queëru' Dios zoë' yehua' yubá, ati' t'ënnë' gbaz la'y queë' Dios la'nöznë' ca nac lë na' glu'ë didza' qui dza ni'të.

Dios rulidzë' rë'u quië gacru' la'y

¹³Qui lë ni na', gul-zóa ban ladxi' len gul-cöztec z ba'adau'. Gdu ládxi'li' gul-xzöni ládxi'li' lë na' uzá' ladxë'ë queëli' Dios dza ni' ulu'í' lahuë' Jesucristo. ¹⁴Gul-gún ca rna xtudzë'ë Dios len cutu güi'li' latj la'ché' lbi'ili' ga yubl yugu' le rzë ládxi'li', ca na' benli' dza ni' cutu núnbë'nili'-në' Dios. ¹⁵Ral-la' gacli' la'y ca nac yúgu'të le runli', ca na' naquë' la'y Dios, Nu bulíd z lbi'ili' quië gáquili' queë'. ¹⁶Lëzca' cni nayúj lu guich la'y, ca na' gnë' Dios, rna: "Gul-gác la'y, le naca' neda' la'y."

¹⁷Rëli'-në': "Xuztu'", cati' rulidzli'-në' Dios, ati' Lë', tuz ca rbequi xbeynë' yúgu'të bunách tsca nac le nungac tu tu bunách na'. Qui lë ni na' ral-la' gádxili' Lë' tsal ni zoali' yödzyú ni, le cutu nac gdu ladzli'. ¹⁸Dios buslé' lbi'ili' lu

lë na' gucli' dza ni' cati' beni' ca nac-gac le ca'z guludödë' lauli' xuz xtau'li'. Nôziczli' böa'ue' lbi'ili', clëg len tu le nit ca nac oro len plata, ¹⁹san len xchönë' Jesucristo le nactër lsaca', le budöd cuinë', guquë' ca tuba' bö'cu' zxi-la' nacba' gdu dxi'a, tu'döddë'-ba' lahuë' Dios quië ugúa dul-la'. ²⁰Dios gröczë' Cristo zí'atël ca benë' yödzyú ni, ati' dza ni zoaru' na'a benë' ga buluí' lahuë' quië uzi'li' xbë'. ²¹Ni'a qui le benë' Cristo réjlë'li'-në' Dios, Nu na' buspán Lë' lu yöl-la' gut len ben ga naquë' blau. Cni nac, réjlë'li'-në' Dios len ruzxöni ládxi'li' Lë'.

²²Na'a, chnun cuinli' dxi'a le runli' ca rna le nac gdu'të li len nac gdu ca nadxi'icli'-në' böchi' lza'li' ta'yejlë'ë Cristo. Qui lë ni na', gdu ládxi'li' ral-la' gdx'i'ili' lza'li' tuli' yetuli'. ²³Chböaljli' leyúbl, clëg le nuzoagac lbi'ili' bunách tatez, san nuzóa lbi'ili' Nu zoacz, le náljlenli' xtidzë'ë Dios, le nac ban len le zoa tsalzú. ²⁴Cni nac, le nayúj lu guich la'y rna:

Yúgu'të bunách nacgac ca nac guixi'.
Yöl-la' lach quequë' nac ca xyiji guixi' na'.

Rbidx guixi' na' len rguindj xyiji,

²⁵San xtidzë'ë Dios zoa tsalzú.

Didza' ni bdxin queëli' lu didza' dxi'a.

2 Qui lë ni na', gul-cá'n yúgu'të le cunác. Cutur si' yë'li' len cutu ubj dxi'a cuinli' laugac bunách. Cutur uzxë'ili', len cutu gnëli' qui lza'li'. ²Ral-la' së ládxi'li' le nac queë' Dios Bö' La'y quië gal-li' ca na' tunbi' bi'i huë'ndau', ta'zë ládxi'bi' nidxi'. Cni ral-la' gunli' ga gdxinr dza ulali', ³chqui' ráquibe'ili' naquë' dxi'i ladxí' Xanru'.

Cristo naquë' ca tu guiöj nac ban

⁴Gul-biga' ga zoë' Xanru', naquë' ca tu guiöj nac ban. Naquë' ca tu guiöj

gulacá'n lei ca'z bunách san nac tu le gröczë' Dios le nac lsaca'. ⁵Lëzca' cni, lbi'ili' nacli' ca guiöj nabangac. Gul-güi' latj Dios ugunë' lbi'ili' dxin, gunë' ga gacli' ca tu gdau' ga soë' Dios Bö' La'y. Lu gdau' na' gacli' ca bxuz náquigac quizi queë' Dios ati' lu në'ë Jesucristo gac udödlí' lahuë' Dios yugu' le runnë' queëli' Dios Bö' La'y, lë na' rdzag ladxë'ë Dios. ⁶Qui lë ni na' nayúj ca' lu guich la'y, rna:

Rgu'a lu zö'ö yödzyú Sión tu guiöj blau squin zö'ö,

Le gröcza' neda' len nac lsaca'.

Nu rejle' Lë', cutu gchixi gnigui.

⁷Lbi'ili' na' réjlë'li' Cristo, nac queëli' guiöj ni tu le záqui'tsqui, san quegac nup cuta'yejlë' Cristo, nac ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Guiöj na' guluzóë' tsla'l bönni' tu'cu'ë zö'ö,

Gláquinë' ca'z nac,

Guiöj ni chnac guiöj blau squin zö'ö.

⁸Lëzca' cni nayúj lu guich la'y, rna:

Guiöj ni gun ga tsajchégu'gac bunách
Len gun ga tsajtsö'gac.

Le nactë yajchégu'quë' bönni' cuta'yejlë'ë Cristo, le gulachíxinë' cati' guluzóë' tsla'l xtidzë'ë Dios. Dios bucu'ë lequë' lunë' cni.

Nup náquigac queë' Dios

⁹Lbi'ili' nacli' bunách gröczë' Dios. Yúgu'tëli' nacli' bxuz queë' Bönni' Uná Bë' La'y. Nacli' ca tu yödzyú naqui quizi queë' Dios. Nacli' bunách queëczë' Dios. Cni nacli' quië gac gunli' lban qui le zxön benë' Dios, Nu na' bulídz lbi'ili' quië brujli' ga nac chul xöhui', len gya-zli' lu yení' gdu queë'. ¹⁰Zí'atël cutu gucli' bunách queë' Dios, san na'a chnacli' bunách queë'. Zí'atël nutu nu buechi' ladxí' lbi'ili', san na'a Dioscz ruhuechi' ladxë'ë lbi'ili'.

Zoaru' nabanru' quië gunru' ca rë'nnë' Dios

¹¹ Böchi' lza'adau', nacli' ca bunách zi'tu', rdazli' yödzyú ni. Qui læ ni na', ráta'yua' lauli', cui güi'li' latj la'ná be'i lbi'ili' le rzëz ládxi'li', læ na' ta'dil-len bö' nacczli'. ¹² Gul-gún le nac dxi'a laugac bunách cunúnbë'gac Dios. Cni gac, chqui' luquí lbi'ili', la'ná nacli' gdödi bunách, gac la'le'i bunách yugu' le dxi'a runli', ati' dza huödë' Xanru' la'gu'ë Dios yöl-la' ba ni'a qui le nacczli'.

¹³ Le náquili' queë' Xanru', gul-gún ba la'n yúgu'të bönni' yúlahui', nucua'gac lequë' bunách, zal-la' naquë' bönni' rna bé'inë' gdutë yödzyú, le naquë' bönni' blau uná bë', ¹⁴ o chqui' naquë' bönni' rna bé'inë' yödz, nu na' nuzóë' bönni' blau uná bë' na' quië gut quinë' nup tua' dö' len gunë' ba la'n nup tun le nac dxi'a. ¹⁵ Cni rë'nnë' Dios gunli' quië la'bó' dxië' bönni' cunözi cunúnbë'quë' Lë', cati' la'lé'inë' le nac dxi'a na' runli'.

¹⁶ Gul-gác ca bönni' nadzanquë', san cutu gugunli' dxin yöl-la' nadzán queëli' quië gunli' le cunác. Gul-gác ca bönni' nadá'uquë' queë' Dios. ¹⁷ Gul-gún ba la'n yúgu'të bunách. Gul-dxi'i-quë' böchi' lza'li'. Gul-gadxi-në' Dios. Gul-gún ba la'n bönni' rna bé'inë' gdutë yödzyú.

Le gzxaca' gdi'ë Cristo ruzejni'i rë'u ca ral-la' gunru'

¹⁸ Nul-li' nacli' bönni' nadá'ugac, gul-gadxi bönni' xanli', len gul-gún-quë' ba la'n, clëgz gunli' ba la'n bönni' xanli' na' naquë' dxi'a len tui' ládxi'quë' lbi'ili', san gul-gún ba la'n ca' bönni' xanli' na' tu'saca' zi'ë lbi'ili' lu dxin runli' quequë'. ¹⁹ Chqui' saca' qui'li' len cutu zoa bizx quië, ati' gua' glenli' læ na' le ráquili' nac ca rë'nnë' Dios, urujli' dxi'a lahuë' Dios. ²⁰ Na'a, chqui' rua'li' dö' ati' gut quinë' lbi'ili' bönni' yúlahui', çnaxcz uzi'li' xbey zal-la'

len yöl-la' rböz zxön ladxi' queëli' gua' glenli' læ na' gac queëli'? San chqui' rbözli' zxön ladxi', rua' rlenli' le rzaca' rgui'li' ati' benli' le nac dxi'a, ni'r urujli' dxi'a lahuë' Dios. ²¹ Dios bulidzë' lbi'ili' quië saca' qui'li' cni, le gzxaca' gdi'ë Lëczë' Cristo uláz queëli', buzóë' queëli' tu le uluf'i lbi'ili' ca ral-la' gunli', saca' qui'li' ca na' gzxaca' gdi'ë Lë'. ²² Cristo cutu bi dul-la' benë', len gatga gzx'i yë'ë. ²³ Cati' guludidza' yudxnë' Lë', cutu butság yudxnë' lequë'. Cati' gulusaca' zi'ë Lë', cutu buzeynë' lequë' ba nadx, san budód cuinë' lu në'ë Dios, Nu na' rbequi xbey le runru' ca sa'yéaj. ²⁴ Lëczë' Cristo gzx'i'ë dul-la' queëru' lu gdu ca nayá' nabanë' cati' ni' gutië' lë'i yag cruz, quië gacru' ca bönni' nat, cutur gunru' dul-la', san soaru' gbanru' quië gunru' le nac dxi'a. Lë' guquë' huë' uláz queëru' quië huöacru' dxi'a rë'u. ²⁵ Gucli' ca bö'cu' zxila' nanitcba', san na'a budxinli' queë' Cristo, Nu ruyú lbi'ili' len run chi'ë bö' nacczli', naquë' queëli' ca bönni' uyú bö'cu' zxila'.

Ca ral-la' lun nup nutság na'gac

3 ¹⁻² Lëzca' cni, lbi'ili' ngul, ral-la' gunli' ba la'n bönni' qui queëli', len chqui' cutu ta'yeyjl'ë xtidzë'ë Cristo, la'yeyjl'ë Lë' cati' la'lé'inë' le nac dxi'a runli', nacli' ba'a ladxi', len runli' lequë' ba la'n, zal-la' cutu bi didza' ru'lenli' lequë' ca nac queë' Cristo. ³ Yöl-la' lach queëli' cutu nac le zoa lahuiz, tsa rupa'li' icjli', len tsa nacgac le naccni oro nusí' cuinli', len lari' záqui'tsqi náculi'. ⁴ Yöl-la' lach queëli' ral-la' gac le yu'u icj ládxi'dau'li'. Yöl-la' lach le rdia'tecz nac yöl-la' nöxj ladxi' len yöl-la' ba'a ladxi', le záqui'tsqigac lahuë' Dios. ⁵ Lëzca' cni guc yöl-la' lach quecnu ngul gulayj ládxi'cnu Dios, gulacua'nu dza ni'të. Guluxöni ládxi'cnu Dios len glunnu ba la'n bönni' qui queëcnu. ⁶ Cni bennu Sara, bennu ca rna xtidzë'ë Abraham, bönni'

queënu, len bulidznu lë', gnanu: "Xan." Lbi'ili' ca' gunli' ca bennu Sara na' chqui' gunli' le nac dxi'a len cutu bi gádxili'.

⁷Lězca' cni, lbi'ili', bönni', ral-la' güi' ládxi'li' ngul qui queëli'. Gul-gún lecnu ba la'n, clëgz le nõta'cnu ca yöl-la' nal queëli', san lězca' le nadél-li'cnu yöl-la' na'bán na' runnë' queëru' Dios, tuz ca nadél-li'li' lbi'ili'. Gul-gún cni, cui uzaga' xnözli' tu' xöhui' cati' ulidzli'-në' Dios.

Huazaca' huagui'ru' zal-la' runru' le nac dxi'a

⁸Ga ruúdxte, gul-gác tuz tuli' len yetuli' yúgu'tëli' len gul-güi' ládxi'li' lza-'li' tuli' yetuli'. Gul-gác dxi'i' ladxli' len zxön ladxli'. ⁹Cutu ubi'ili', cugua'li' dö' qui nu rua' dö' queëli', len cutu utság yúdxili' nu utság yudxi lbi'ili', san cni ubi'ili', gnábili'-në' Dios gunë' ga gac bica' ba nu na', le bulidzë' lbi'ili' Dios quië gacli' bica' ba. ¹⁰Cni nac le nayúj lu guich la'y, rna:

Nu bönni' rë'nnë' uzi'ë xbey yöl-la' na'bán queë' len cözë' dxí'adau',
Ral-la' uca'në' didza' xöhui' len cutur si' yë'ë.

¹¹Ral-la' uca'në' le cunác len gunë' le nac dxi'a.

Ral-la' güi' ladxë'ë cözë' zxön ladxli' len sóateczë' cni,

¹²Xanru' run chi'ë yugu' bönni' tsahui' Len ruzé' nague' le tu'lidzë' Lë',
San ruzaguë'ë xnözgac nup tua' dö'.

¹³¿Nuzxa caz gua' dö' queëli' chqui' rui' ládxi'li' gúnteczli' le nac dxi'a?

¹⁴Zal-la' saca' qui'li' cati' runli' le nac dxi'a, gacli' bica' ba. Nutu nu gádxili' len cutu ubi' ugui'li' ¹⁵san gul-zxöni ládxi'li'-në' Cristo, güi'li' Lë' lať gna bé'inë' icj ládxi'dau'li'. Gul-zóa sina' quíxjöi'li' yúgu'të nup la'nabi lbi'ili' bizx quië runli' löz Cristo, gunli' lë' ni lu yöl-la' nõxj ladxli' queëli' len lu yöl-la' run ba la'n nup na'. ¹⁶Gul-guntecz le nac dxi'a lahuë' Dios, len chqui' nacuá'

nup ta'né' xöhui' qui le nac dxi'a runli' le réjlë'li' Cristo, ni'r lutuí'i ca nac le ta'né' queëli'. ¹⁷Chqui' saca' qui'li', dxi'ar gac chqui' nac le runli' le nac dxi'a len clëg le rua'li' dö', chqui' Dios rë'nnë' gac cni queëli'.

¹⁸Lëczë' Cristo gzxaca' gdi'ë gutië' uláz queëru' quië bugúë' tsaz dul-la' nabága'ru'. Lë' naquë' dxi'a, san gutië' uláz queëru' rë'u, nacru' bönni' dul-la'. Cni benë', bunë' rë'u tuz len Dios. Lu xpëlë'ë gutië' san lu bö' nacczë', ni zoë' nabanë' tu lu xpëlë'ë cub. ¹⁹Lu bö' nacczë' gyijë' yjenë' lban laugac bö' nadzun-gac. ²⁰Bö' ni glacczë' bönni', dza ni'të guladá'baguë'ë xtidzë'ë Dios, dza ni' zoë' Noé, cati' ni' glözë' Dios lu yöl-la' rböz zxön ladxli' queë', cutu busyudxë' lequë', tsal ni' benë' Noé barco zxön na'. Lë'i barco na' gululá nabábz bunách lu nis, glac xunu' bunách, bönni' len ngul. ²¹Nis ni' nac tu le ruluí' ca nac nis ga na' rdilru' nis, le nac bë' nularu' lu yöl-la' gut le bubanë' Jesucristo lu yöl-la' gut. Lë na' rdilru' nis cutu nac tu le run dxi'a le nacru' lahuiz, san ruluí' rui' ládxi'ru' gac dxi'a icj ládxi'dau'ru' lahuë' Dios. ²²Jesucristo bubenë' yehua' yubá, ya-jchö'ë cuit lë'ë yubél Dios, rna bé'inë' yugu' gbaz la'y, len nup ni' ta'ná bë', len nup nadél-li'gac yöl-la' zxön.

Gunru' xchinë' Cristo, ugunru' dxin yöl-la' huac queë' Dios

4 Qui lë' ni na', ca na' gzxaca' gdi'ë Cristo lu gdu ca nayá' nabanë', lězca' lbi'ili' ral-la' soa cözli' saca' qui'li'. Nu na' rzaca' rgui'i le da' le nac dxi'a chbucá'n dul-la'. ²Na'a su lau, ral-la' gúnteczli' ca rë'nnë' Dios len clëg ca rzëz ládxi'li' lu yöl-la' bunách queëli'. ³Tsca'ti' gaz le chbenli' chbenli', cutur gunli' ca na' tun nup cunúbë'gac Dios. Dza ni'të benli' yugu' le cural-la' gunli'. Gzë ládxi'li' le cunác. Gzúdxili'. Gdöd bë'i güi' gdáguli' len gyij ládxi'li' bdau'

guiöj bdau' yag le rgu'ne' Dios. ⁴Na'a, tu'bannë' bönni' tunë' cni le cutur runli' tsaxxón lequë' cati' tunë' le cunác cni, len qui lë ni na' tu'tság yudxnë' lbi'ili'. ⁵Lequë' run bayúdx lulu' cuinquë' lahuë' Dios, Nu na' chzoa cuequi xbeyne' nup nabangac len nup chnatgac. ⁶Qui lë ni na' guc lban qui didza' dxi'a laugac nup chnatgac, nup na' Dios glequi xbeyne' lequë' cati' ni' gulacu'ë yödzyú ni, ca na' rbequi xbeyne' yúgu'të bunách. Gu'c lban laquë' quië la'cu'ë lu yöl-la' na'bán lu bö' nácgacczë', ca na' zoaczë' lu yöl-la' na'bán Dios.

⁷Chzoa gdxin dza udx qui yúgu'të le dë. Qui lë ni na', gul-gác ba'a ladxi' len gul-spán ládxi'li' quië gac ulidzli'-në' Dios. ⁸Le runtë bayúdx, gul-dxi'í lza'li' tuli' yetuli', le chqui' dzagli' lu yöl-la' nadxi'í, gacli' sina' unít lauli' lza'li' tua' dö' queëli'. ⁹Gul-güí' latj la'cuá' lidxi' böchi' lza'li', len cutu gnëli' quequë'. ¹⁰Dxi'adau' ral-la' ugunli' dxin yugu' le buzá' ladxë'ë queëli' Dios, gác lenli' lza'li' tuli' yetuli'. ¹¹Nu bönni' runë' lna' lau, ral-la' gunë' lna' lau qui xtidzë'ë Dios, ati' nu bönni' runë' xchinë' Cristo, ral-la' ugunë' dxin yöl-la' huac na' runnë' queë' Dios, ati' ca nac yúgu'të le runli', gac yöl-la' ba queë' Dios ni'a qui le nunë' Jesucristo. Gactecz queë' Dios yöl-la' ba len yöl-la' uná bë'. Ca' gac.

Le la'zaca' la'gu'í bunách ta'yejlë' Cristo

¹²Böchi' lza'adau', cutu ubánili' ca nac le ta'zí' bë'tsca lbi'ili'. Cutu nac le cunúnbë'gac bunách. ¹³Gul-dzífjitsqui le dë latj queëli' gunli'-në' tsaxxón Cristo lu le rzaca' rgu'i'ë Lë' quië gac udzífjili' ca' dza na' huödë' Cristo, cati' glé'ili' yöl-la' yení' queë'. ¹⁴Chqui' tu'dzág yudxi lbi'ili' bunách le da'li' Cristo, bica' ba lbi'ili', le nac bë' zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y, Nu za' yehua' yubá. Bunách ni tu'dzág yudxi Lë', san lbi'ili' runli'-në'

ba la'n. ¹⁵Chqui' zoa nu dzag lbi'ili' rzaca' rgu'i', ral-la' gac cni le dë'ë Cristo len clëg le naquë' gdödi bunách o gban, o bönni' huia'dö', o le yjitsë'ë ga yubl. ¹⁶Na'a, chqui' nul-li' rzaca' rgu'i'li' le da'li' Cristo, cutu ral-la' utuli'li', san gul-cu'ë Dios yöl-la' ba le nazí' lali' bunách queë' Cristo.

¹⁷Chbdxin dza su lahuë' Dios cuequi xbeyne' bunách náquigac quizi queë'. Chqui' zi'al cuequi xbeyne' rë'tu, çnacxtër gac quegac nup cutún ca rna didza' dxi'a queë' Dios? ¹⁸Chqui' nac baníg lulá nup tun le nac dxi'a, çnacxtër gac quegac nup ta'dá'baga' Dios len tun dul-la'? ¹⁹Cni nac, nup ni ta'zaca' ta'gu'í' le rë'n-në' gac cni Dios, ral-la' lúnteczë' le nac dxi'a len ludödë' lu në'ë Dios bö' nácgacczë', le benzë' lequë' Lë' len runë' ca rna xtidzë'ë.

Pedro ruzéjni'në' nup ta'yejlë' Cristo

5 Na'a, ruzéjni'da' bönni' gul tun chi'ë lbi'ili' náquili' queë' Cristo, le naca' neda' ca' bönni' gul ca nacquë', len blé'i-da' le gzxaca' gdi'ë Cristo, ati' guna' ca' tsaxxón lequë', uzi'tu' xbey yöl-la' yení' na' gla' lahui. ²Gul-gác ca bönni' tu'yú bö'cu' zxila', gun chi'ili' bunách na' Dios glu'ë lu na'li'. Gul-gún cni gdu ládxi'li' ca rë'nnë' Dios, len clëg le run bayúdx queëli', o le rzë ládxi'li' dumí. Gul-gún xchinli' le ré'nizli' ³len clëg le ré'nili' gna bé'izli' nup na' nagu'ë lu na'li'. Gul-güí' ládxi'li' gacli' tu le rulu' ca ral-la' lac nup na' run chi'ili'. ⁴Cni nac, cati' ulu' lahuë' Cristo, Nu na' nac blau uyú bö'cu' zxila', gdél-li'li' tu le uz-i'li' xbey le gatga nit.

⁵Lëzca' cni, bi'i cuidi', gul-gún ca ta'në' bönni' gul. Yúgu'tëli' ral-la' gunli' ba la'n lza'li', tuli' yetuli', lu yöl-la' nöxj ladxi' queëli', le nayúj lu guich la'y, rna: Dios ruzaguë'ë xnözgcac nup tun ba zxon cuingac

San ráclenë' nup nacgac nöxj ladxi'.

⁶Gul-zóa nöxj ladxi' lu në'ë Dios, ati' Lë' uchišë' lbi'ili' cati' gza'a dza. ⁷Gul-cú'u lu në'ë Dios yúgu'të le run ga ruubi rugui'li', le rui' ladxë'ë lbi'ili'.

⁸Gul-gác ba'a ladxi' len gul-spán ládxi'li', le zoa tu' xöhui', nu curle'i lbi'ili' dxi'a, rda gdu zbi'il, nac ca tuba' bëdx guixi' rbódxya'aba', rguiljba' nu gáguba'. ⁹Gul-gác tsutsu ca réjlë'li' Cristo, len gul-zaga' xnöz tu' xöhui', le nózili' ta'zaca' ta'gui'ë böchi' lza'li' gdutë yödzlyú ni ca na' rzaca' rgui'li' lbi'ili'. ¹⁰Ni'r cati' chgzxaca' gdi'li' tu chi'z, Dios gunë' ga gacli' gdu, len ga gacli' tsutsu, len ga gal-li', len ga soali' tsaz. Lëczë' Dios ruzá' ladxë'ë queëru' yúgu'të le ruzi'ru' xbey, len bulidzë' rë'u quië uzi'ru' xbey yöl-la' yení' queë' zoa tsalzú le nacru' tuz len Jesucristo. ¹¹Gactecz queë' yöl-la' ba len yöl-la' uná bë'. Ca' gac.

Pedro ruzeynë' didza' nup ta'dá' Cristo

¹²Dídza'dau' ni ruzuja' queëli' lu guich lu në'ë Silvano, len ráquida' naquë' gdu bóchi'ru'. Rë'nda' utipa' ládxi'li' ati' runa' lna' lau lauli', le nactë lë ni nac le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. Gul-gác tsutsu le ruzi'li' xbey lë ni.

¹³Tu'gáp lbi'ili' Dios bunách queë' Cristo nacua' Babilonia. Dios gröczë' lequë' ca na' gröë' lbi'ili'. Lëzca' rugapbi' lbi'ili' Dios bi'i Marcos, nabi' ca zxi'ncza'. ¹⁴Gul-gáp Dios lza'li' tuli' yetuli', len lu yöl-la' nadxí'i queëli' lza'li' unída'li' lza'li' tuli' yetuli'.

Rnabda'-në' Dios gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li', yúgu'tëli' na' náquili' queë' Jesucristo. Ca' gac.

DIDZA' BURÓP BUZUJĚ' LU GUICH PEDRO

Pedro rugapĕ' Dios nup ta'dá' Cristo

1 Neda', Simón Pedro, naca' huen dxin queĕ' Jesucristo, len gbaz nasölĕ'ĕ Lĕ'. Rugapa' Dios lbi'ili', réjlĕ'li' Jesús. Tuz ca záca'gac yöl-la' rejłĕ' queĕli' Lĕ' len yöl-la' rejłĕ' queĕtu' Lĕ'. Dios benĕ' ga réjlĕ'li' Lĕ' le nacczĕ' tsahui', len le naquĕ' tsahui' ca' Xanru' Jesucristo, Nu na' ruslá rĕ'u. ²Rnabda'-nĕ' Dios gunĕ' ga gata' gdu queĕli' le ruzá' ladxĕ'ĕ queĕru', len gunĕ' ga soa dxi icj ládxi'-dau'li' le núnbĕ'li'-nĕ' Dios lenca' Xanru' Jesús.

Le nacgac nup ta'yejlĕ' Cristo

³Lu yöl-la' huac zxön queĕ', Dios chbennĕ' queĕru' yúgu'tĕ le rquíniru' quiĕ gata' queĕru' yöl-la' na'bán gdu, len quiĕ gacru' ba'a ladxĭ', le núnbĕ'ru' Nu na' bulídž rĕ'u quiĕ gata' queĕru' yöl-la' yení' queĕ' len le nac dxi'a queĕ'. ⁴Le runĕ' cni, benĕ' ga gac uzi'ru' xbey yugu' le zxön len le nac dxi'a gzxi' lu nĕ'ĕ gunĕ' queĕru', ati' le nac cni nularu' lu le cunác dzö' yödžlyú ni le ta'zĕ' ládxi'gac le cunác bunách, quiĕ gacru' ca naquĕ' Lĕczĕ' Dios. ⁵Qui lĕ ni na', chqui' réjlĕ'li' Cristo, gul-güí' ládxi'li' gacli' dxi'i ladxĭ'. Chqui' chnacli' dxi'i ladxĭ', gul-güí' ládxi'li' gata' ca' queĕli' yöl-la' rac szxöni. ⁶Chqui' napli' yöl-la' rac szxöni, gul-güí' ládxi'li' gna be'i cuinli', len chqui' rna be'i cuinli', gul-cóz zxön ladxĭ', len chqui' rbözli' zxön ladxĭ', gul-zóa ba'a ladxĭ'. ⁷Chqui' zoali' ba'a ladxĭ', gul-dxí'i lza'li', len chqui' nadxi'ili' lza'li', gul-dxí'i ca' yúgu'tĕ bunách.

⁸Chqui' cni runli', len zeaj racr gdu ca runli' cni, lĕ ni gun ga cugác daduz yöl-la' rejłĕ' queĕli' Lĕ', ati' tseaj gacr gdu ca núnbĕ'li'-nĕ' Xanru' Jesucristo.

⁹Nu bönni' cutu rui' ladxĕ'ĕ gunĕ' cni, naquĕ' ca bönni' nachúl nanitiĕ', le chgul ladxĕ'ĕ bunĕ' lĕ' dxi'a Cristo, bugúĕ' yugu' dul-la' gbaguĕ'ĕ zí'atĕl. ¹⁰Qui lĕ ni na', böchi' lza'adau', ral-la' güi'tĕr ládxi'li' gáquibe'ili' bulidžĕ' lbi'ili' Dios len gröczĕ' lbi'ili'. Chqui' gunli' cni, cutu ca' gchixi gníguili'. ¹¹Cni gac, gdu ladxĕ'ĕ Dios gunnzĕ' lbi'ili' latj tsazli' ga rna bé'teczĕ' Xanru' Jesucristo, Nu ruslá rĕ'u.

¹²Qui lĕ ni na' gúnteczĕ' ga tsajneyli' yugu' lĕ ni zal-la' chnóziczli' lei len rungli' dxin le nac gdu'tĕ li na' chgzxi' lu na'li'. ¹³Runi neda' ral-la' uspana' ládxi'li' ca nacgac lĕ ni tsal ni zoa' nabana'. ¹⁴Ral-la' guna' cni le nöžda' zi'a gatia'. Xanru' Jesucristo chgudxczĕ' neda' gac cni quia'. ¹⁵Qui lĕ ni na' güi'tsca ladxĕ'ĕ a'guna' ga tsajnéyteczli' yugu' lĕ ni töd gatia'.

Nup gulale'i yöl-la' zxön queĕ' Cristo

¹⁶Cutu bé'lentü' lbi'ili' didza' rdaz lu yöl-la' sina' queĕtu', cati' buzĕjni'tu' lbi'ili' ca ral-la' gdxin dza huödĕ' Xanru' Jesucristo, napĕ' yöl-la' uná bĕ' zxön. Netu' blĕ'icztu' yöl-la' zxön queĕ'. ¹⁷Blĕ'itu' Lĕ' cati' benĕ' Lĕ' ba la'n Xuzru' Dios len glu'ĕ Lĕ' yöl-la' zxön, ati' byön chi'ĕ Dios, bruj latj yení' queĕ', gnĕ': "Nu ni nac Zxi'na'. Nadxi'ida' Lĕ' len rdzag ladxa'a Lĕ'." ¹⁸Netu' byönicztu' chi'ĕ na' bruj yehua' yubá cati' ni' gžóalentu'-nĕ' Xanru' lu gui'a la'y.

¹⁹Lĕ na' guc, nac bĕ'tsca nactĕ didza' glu'ĕ bönni' uláz queĕ' Dios, ati' ral-la' güi' ládxi'li' didza' na', le nac ca tu gui' ruzeni' tu ga nac chul ga gdxintĕ dza uzeni' lu icj ládxi'dau'li' Nu na' nac ca bölj usł queĕru'. ²⁰Lĕ ni runtsca bayúdx tsĕjni'li': "Nutu nu bönni', racz queĕ' cutu gac usedxĕ' didza' bĕ'ĕ bönni' uláz queĕ' Dios." ²¹Yugu' didza' glu'ĕ bönni' uláz queĕ' Dios cutu ca' glu'ĕ le glĕ'ncznĕ', san glu'ĕ didza' uláz queĕ'

Dios le buchiziè' lei icj ládxi'dau'què' Dios Bö' La'y.

Ca nacgac nup tu'sèdi le cunác

2 Gulacua'lenè' ca' bunách Israel bönni' ta'zì' yè'è, gulané' nacquè' bönni' tu'è didza' uláz queè' Dios. Lèzca' cni la'cuá'lenè' lbi'ili' bönni' la'zì' yè'è, lusèdnè' lbi'ili' le cunác. Lu yöl-la' sina' quequè' lusèdnè' lbi'ili' zxba quégacè' le gun ga soa banádx queèli' uca'nli' le nac gdutè li. La'dá'baguè'è ca' Xanru', Nu buslá rè'u. Le lunè' gun ga usnité' lequè' Dios. ²Gunli' lequè' tsaxón zianli' ca nac le cunác lunè', ati' le gunli' la'li' cni la'né xöhui' bunách qui didza' dxi'a le nac gdutè li. ³Lu yöl-la' ruhuidi' quequè' lusèdnè' lbi'ili' le cunác, quiè gata' quequè' dumí queèli'. Chnarugu quequè' bönni' ni, ati' nac löz la'nitiè' tsaz.

⁴Dios cutu bunít lahuè' yugu' gbaz la'y queè' na' glunè' dul-la', san gru'nè' lequè' latj chul. Nága'què' du guia ga nac chul na', ta'bözè' dza usyudxè' lequè' Dios. ⁵Lèzca' cni, cutu bunít lahuè' bunách gulacua' dza ni'tè cati' bsölè'è nis guiøj usnít yödzlyú, len busnitiè' bunách nacgac xöhui', san buslé' lu nis na' Noé, bönni' ni' benè' lban qui le nac tsahui'. Dios buslé' ca' lu nis yegádx di'a dza queè' Noé na'. ⁶Lèzca' cni, Dios bchuguè' quegac bunách gulacua' yödz Sodoma len Gomorra, busnitiè' lequè' lu gui', ati' guluhuöaquè' dö. Le guc quequè' nac tu le ruluí' le run gadxi nup tua' dö'. ⁷Cati' busnitiè' yugu' yödz na', Dios buslé' lu gui' na' Lot, bönni' tsahui'. Buí'nitsca ladxè'è Lot ni'a qui le xöhui' glun bunách tua'dö' na'. ⁸Cni guc, le gzóalenè' lequè' bönni' tsahui' na', ati' blé'inè' len byönnè' le cunác na' tunè', ati' le guquè' ba'a ladxì, yúgu'tè dza gsébitsqui ladxè'è ca nac le cunác glunè'. ⁹Cni nac, Xanru' nöznè' uslé' lu na' nu run ga tsazgac nöz dul-la' nup na' tadxì Lè', san nucözè' zxguia' gunè' nup cu-

nacgac tsahui' ga gdxinr dza gchuguè' quequè'.

¹⁰Gchúgutèrè' quegac nup ni tun yugu' le ta'zé ládxi'gac le cunác len ta'dá'baga' yöl-la' uná bè' queè' Xanru'. Nacquè' rugu ladxì' len zid ladxì'. Cutu tádxinè' tu'lídz ditjè' gbaz la'y ta'dé' lu yení'. ¹¹Gbaz la'y na' nápgactèrè' yöl-la' uná bè' len yöl-la' huac ca yugu' bönni' na', san gbaz la'y na' cutu tu'huazxjnè' nu luquíè' lahuè' Xanru'.

¹²Bönni' ni nacquè' ca böa' guixi', cutu bi ta'yéjni'ba', san naljcba' quiè nu sön lecba' len gdödi lecba'. Ta'né xöhuè'è qui le cuta'yéjni'nè', ati' la'nitiè' tsaz ca rac quecba' böa' guixi' na'. ¹³Dios ubi'è quequè' le la'zaca' la'gui'è, le gulusaca' zi'è bunách. Táquinè' nac xbaquè' tu'zi'è xbey le rac na'a dza. Nacquè' ca tu huè' nudzu' len tu le run ditji cati' ni' tahuè' tsaxón lbi'ili', ati' tu'dz-ijnè' le ta'zì' yé'inè' lbi'ili'.

¹⁴Lu yöl-la' rzè ladxì' quequè' le cunác tu'yúé'-nu yugu' ngul. Cutu nacu'è dxiz tunè' dul-la'. Tunè' ga ta'chixi ta'nigui nup cunacgac tsutsu ca ta'yejlè' Cristo. Ta'guljíteczè' yugu' le tu'huídi'nè'. Dios chnuchuguè' quequè'. ¹⁵Gulucanè' le nac gdutè li, ati' nachúl nanitquè'. Tunè' ca benè' Balaam, zxi'nè' Beor, bönni' ni' bdxì'inè' dumí, ati' benè' le cunác le nazxjè'. ¹⁶Dios buzeynè' ba nadx Balaam na' le benè' le cunác na'. Bè'lenba' lè' didza' tuba' búrrodau' ca na' tui' didza' bunách ati' buzága'ba' xnözè' Balaam ga na' zijè' lu yöl-la' rdá'baga' queè'.

¹⁷Nacquè' bönni' ni ca tu bdua' chbui' nis qui, lenca' ca tu böaj rchè' lei bö' bdunu'. Chnabá'a xlatjquè' latj chul. ¹⁸Cni nacquè' le tu'è didza' yugu' le zxon lu yöl-la' cunözi quequè', len tu'gunè' dxin yugu' le ta'zé ládxi'gac bunách le cunác, tunè' ga ta'chixi ta'nigui nup zi'a gululá ladj nup nacgac chul nit. ¹⁹Tè' yezica' bunách la'del-li'

yöl-la' ruslá, san légacczè' nadzunquè', tunè' bayúdx le cunác. Nadzunquè' yúgu'tè bönni' lu na' bi rna be'i icj ládx-i'dau'què'. ²⁰ Chqui' gululé' lu le cunác tsahui' nacuá' yödzyú ni le glunbè'è Xanru' Jesucristo, Nu ruslá rè'u, ati' ni'r ta'röli lequè' leyúbl le cunác tsahui' na', len ta'ná be'i lequè', le nactè nabága'-gactèrè' zxguia' ga rajseytè ca le gula-baguè'è zi'al. ²¹ Dxi'ar gac quequè' la'-naru' gatga lunbè'è Nu ruzóa rè'u nöz tsahui' ca le gac quequè' chqui' glunbè'è Lè', ati' ni'r guluca'nè' zxba la'y bè'è quequè' Dios. ²² Chbudxín quequè' didza' na' rna: Ruhueycjba' bö'cu', ruhuáguba' le zi'a gubba'. Ruyazba' lu guna' cuch na' zi'a gdibru'-ba'.

Nac löz huödè' Xanru'

3 Didza' ni nac le buróp ruzuja' queèli' lu guich, böchi' lza'adau'. Lu groptè guich na' rui' ladxa'a uspana' ládxi'li' ca nacgac lè ni. ² Gul-tsajnéy yugu' didza' glu'è zí'atèl bönni' queè' Dios, glu'è didza' uláz queè'. Gul-tsajnéy ca' zxba na' gna bé'inè' rè'u Xanru', Nu ruslá rè'u, lè na' gulusèdnè' lbi'ili' bönni' gbaz nasöl'è'è Lè'.

³ Le nac blau ral-la' tsajneyli', dza tsajséytégac luluf' lauquè' bönni' lunè' yugu' le ta'zéz ládxi'què' le cunác. ⁴ Lutitjè', la'né': "¿Gazxcz lè na' gzxi' lu në'è Cristo, gnè': Huöda' leyúbl? Dza ni'tè cati' glatiè' xuz xtau'ru', yúgu'tè rac tuz ca guc cati' gzu lau rata' yödzyú ga rdx-intè na'a dza." ⁵ Tu'zóè' tsla'l le guc dza ni'tè, bè'è didza' Dios, ati' glata' luzxbá len luyú. Bruj lu nis luyú na' ati' zoa gatsj lahui'l nis. ⁶ Len nis ca' busnitiè' yödzyú Dios dza ni'tè cati' ni' bsöl'è'è nis guiöj usnít bunách dul-la'. ⁷ Luzxbá len yödzyú ni nacuá' na'a dza, Dios nucu'è leygac ga gdxinr dza usnitiè' leygac lu gui'. Cni gac le gnè' cni Dioscz. Uzégui'è ley-

gac dza ni' gchuguè' quegac bunách cunacgac tsahui'. Usnitiè' leygac.

⁸ Cutu gal ládxi'li' lè ni, böchi' lza'adau'. Tu dza nac queè' Xanru' ca zian gayuá' iz, ati' zian gayuá' iz nac queè' ca tu dzaz. ⁹ Cutu rdzeynè' Xanru' gunè' le gzxi' lu në'è gunè'. Taqui la'gac bunách rdzeynè', san rbözè' zxon ladxi', rua' rlenè' rè'u le cutu rè'nnè' nit nitú bunách, san rè'nnè' lub'i' ládxi'gac yúgu'tè bunách.

¹⁰ Tu tsalz gdxin dza huödè' Xanru' ca rdxinè' chdzò'l gban. Dza na' huadód qui luzxbá len tu bö zxon. La'nít lu gui' zxon yúgu'tè le nacuá'. La'yegui yödzyú ni len le nacuá' yödzyú ni.

¹¹ Chqui' cni gac, la'nít yúgu'tè lè ni, ¿bizxa caz ral-la' gunli'? Ral-la' gacli' ba'a ladxi' len udód cuinli' lu në'è Dios. ¹² Ral-la' cözli' dza huödè' Xanru' len güi' ládxi'li' gunli' ga gdxinr bayón dza ni' cati' nit luzxbá, ati' la'nít lu gui' le nacuá'. ¹³ Cni gac, san rè'u rbözru' le gzxi' lu në'è Dios, gunè' tu luzxbá cub len tu luyú cub ga ni' soa le nac tsahui'.

¹⁴ Qui lè ni na', böchi' lza'adau', tsal ni rbözli' yugu' lè ni, gul-güi' ládxi'li' gacli' gdu dxi'a lahuè' Dios, nutu nu bi gac gnè queèli', ati' cözli' dx'adau' cati' gdxinr dza ni'. ¹⁵ Ral-la' gnözli' rbözè' zxon ladxi' Dios quiè gata' quegac bunách latj lulá, ca na' gnè' ca' böchi'ru' Pablo, buzujè' queèli' lu guich, zoalen lè' yöl-la' rejni'i na' bè'è queè' Xanru'. ¹⁶ Yúgu'tè lu guich ga ruzujè', ru'è didza' ca nacgac lè ni, zal-la' nüt-sa'gac ca' leygac yugu' didza' nacgac baníg tséjni'ru'. Yugu' didza' cni tu'chíxinè' bönni' cunözcne' len bönni' cunác gdu ládxi'què'. Lèzca' cni tunè' quegac yela'gac didza' nayujgac lu guich la'y, le gun ga usnitiè' lequè' Dios.

¹⁷ Chnócziczi' lè ni, böchi' lza'adau'. Qui lè ni na' gul-gún chi'i cuinli', cui la'z'i' ye'i lbi'ili' bunách cunacgac tsahui', len cui lun ga tseaj bö' icj ládxi'-

dau'li' ca réjlě'li' Cristo. ¹⁸Gul-güí' ládxi' i'li' gacr gdu ca núnbě'li'-ně' Xanru' Jesusucristo, Nu ruslá rě'u, ati' ruzi'li' xbě'.

Yöl-la' ba Lě' na'a len yúgu'tě dza zi'a za'c. Ca' gac.

DÍDZA'DAU' ZI'AL BUZUJĚ' LU GUICH SAN JUAN

Didza' nabániru'

1 Rguíxjõi'tu' lbi'ili' ca nac queë' Bön-ni' na' zoaczë' dza ni'të, le byónitu' bë'ë didza', len le blé'itu' ca nac queë', len le buyutu' benë' Bönni' na'. Gdantu' Lë'. Bönni' ni naquë' Jesús, lë' ca' Didza' Nabánigac Bunách. ²Bönni' na' nabáni-gac bunách bulu' lahuë', ati' blé'itu' Lë'. Runtu' lna' lau queë', len rguíxjõi'tu' lbi'ili' ca nac queë' Bönni' na' nabániru'. Bönni' ni gzóalenë' Dios Xuz, len chdu-lu' lahuë' ga zoaru'. ³Le blé'itu' len le byónitu' rguíxjõi'tu' lbi'ili' quië gacli' ca' lbi'ili' tuz len netu'. Le nactë yöl-la' tuz queëru' len Dios Xuz lenca' len Jesu-cristo Zxi'në' Dios nac. ⁴Ruzujtu' queëli' lu guich lë ni quië gac udzjiru' gdu ládxi'ru'.

Dios naquë' yení'

⁵Lë ni nac didza' byónitu' bé'lenë' ne-tu' didza' Jesús, ati' le rguíxjõi'tu' lbi'ili'. Cni rna: “Dios naquë' yení', ati' nitú le nac chul xöhui' cutu runë' Lë’.” ⁶Chqui' gnaru': “Nacru' tuz len Dios”, san chqui' runru' le nac chul xöhui', lë ni nac bë' rzi' yë'ru' len cutu runru' le nac gdu-të li. ⁷Na'a, chqui' runru' dxi'a, rdaru' lu yení' ca na' Lë' naquë' dxi'a, zoë' lu yení', nacru' tuz turu' len yeturu', ati' xchönë' Jesucristo, Zxi'në' Dios ruún rë'u dxi'a, rugúa yúgu'të dul-la' nabága'ru'.

⁸Chqui' rnaru': “Cutu bi dul-la' runru'”, rzi' yé'iru' la' cuinzru', len cunazí' lu na'ru' le nac gdu-të li. ⁹Chqui' gx-ualëpru' lahuë' dul-la' nabága'ru', Dios runë' ca rnë', len naquë' tsahui'. Unít lahuë' dul-la' nabága'ru' len unë' rë'u dxi'a, ugúë' yúgu'të le cunác dzag rë'u. ¹⁰Chqui' gnaru': “Cutu bi dul-la' nabá-

ga'ru'”, nac ca gnaru': “Dios rzi' yë'ë”, ati' didza' queë' cutu runru' ca rna.

Cristo naquë' Nu rudód xtídza'ru' lahuë' Dios

2 Lbi'ili', zxi'na'dau', ruzuja' queëli' lu guich lë ni, cui gunli' dul-la'. Na'a, chqui' núti'tëz nu gun dul-la', zoa nu rudód xtídza'ru' lahuë' Dios Xuz, Lë' Jesucristo, Nu nac tsahui'. ²Nac-czë' Nu budód cuini, gutië' quië bugúë' dul-la' nabága'ru' lahuë' Dios. Clëgz gutië' quië bugúë' dul-la' nabága'ru' rë'u, san gutië' ca' quië bugúë' dul-la' nabága'gac bunách gdu-të yödzyú.

³Chqui' runru' ca nac le gna bé'inë' rë'u, nóziru' chnúnbë'ru' Lë'. ⁴Nu rna: “Neda' núnbë'a-në' Dios”, san cutu run ca rna bë' zxba queë', nu ni rzi' yë', len cutu run le nac gdu-të li. ⁵Nu run ca rna xtídze'ë Dios, le nactë nadxí'i Dios nu ni ca ral-la' gun. Chqui' runru' cni, nóziru' náquiru' queë' Dios. ⁶Lëzca' cni, nu rna: “Neda' náquida' queë' Cristo”, ral-la' gac nu na' ca na' guquë' Cristo cati' gdë' yöd-zlyú ni.

Tu zxba cub

⁷Böchi' lza'adau', ruzuja' queëli' lu guich zxba ni. Cutu nac tu zxba cub, san zxba gul na', le zoalen lbi'ili' dza ni'të. Zxba gul na' nac didza' byónili' dza ni'të. ⁸Lëzca' nac ca ruzuja' queëli' lu guich tu zxba cub, lë na' le nactë benë' Jesús ca rna, ati' runli' ca' lbi'ili' ca rna, le chrdöd qui le nac chul xöhui', ati' yení' gdu chrzení'.

⁹Nu rna: “Zoa' lu yení'”, san curle'i dx-i'a böchi' lzë'i, nu ni ni run le nac chul xöhui'. ¹⁰Zoa lu yení' nu nadxí'i böchi' lzë'i, len cutu zoalen lei le run ga nu gchixi gnigui. ¹¹Run le nac chul xöhui' nu curle'i dxi'a böchi' lzë'i, len rda ga chul. Cutu nözi ga zeaj, le run ga nachúl nanít nu na' le nac chul na'.

¹²Ruzuja' queëli' lu guich, zxi'na'dau', le chbunít lahuë' Dios dul-la' nabága'li', le runë' le gzxi' lu në'ë gunë'. ¹³Ruzuja' queëli' lu guich, lbi'ili' nacli' xuz, le núnbë'li' Nu na' zoacz dza ni'të. Ruzuja' queëli' lu guich, bi'i ra'bán, le chbuxicjli' tu' xöhui'.

¹⁴Chbuzuja' queëli' lu guich, zxi'na'dau', le núnbë'li'-në' Dios Xuz. Chbuzuja' queëli' lu guich, lbi'ili' nacli' xuz, le núnbë'li' Nu na' zoacz dza ni'të. Chbuzuja' queëli' lu guich, bi'i ra'bán, le nacli' bi'i nal, ati' xtidzë'ë Dios nazí' lu na'li', len chbuxicjli' tu' xöhui'.

¹⁵Cutu gdx'i'izli' yödzyú ni, len clëg le dë yödzyú ni. Chqui' zoa nu nadxí'i yödzyú, cutu nadxí'i Dios Xuz. ¹⁶Cni nac, le cutu nac le rë'nnë' Dios Xuz le tun bunách yödzyú ni, san nac le t'ë'ni bunách yödzyú ni. Tunë' le rdzag ladxi' yöl-la' bunáchz quequë'. Tunë' le rdani yöj lauquë' le cunác. Tun ba zxön cuinquë' ni'a qui le dë quequë'. Cni nacgac le cunác tunë'. ¹⁷Huadód qui yödzyú ni lenca' qui le ta'zë' láchxi'gac bunách, san nu run ca rë'nnë' Dios soa tsalzú.

Nu rui' didza' gdutë li len nu rzi' yë'

¹⁸Zxi'na'dau', chzoaru' dza udx, len ca na' chbyónili' huidë' bönni' rdá'baguë'ë Cristo, lëzca' na'a chgzu lau nacu'ë zian bönni' ta'dá'baguë'ë Cristo. Qui lë ni na' nóziru' chzoaru' dza udx. ¹⁹Gularujë' ladjru' bönni' cni, san cutu glaquë' tuz len rë'u. La'naru' glaquë' tuz len rë'u, la'cuá'lenteczë' rë'u. Na'a, gularujë' quië gac bë' cutu nacquë' tuz len rë'u yúgu'të'.

²⁰Na'a, chzoalen lbi'ili' Bö' La'y nagu'ë rë'u Nu nac la'y, ati' nóziczli' yúgu'të. ²¹Buzuja' queëli' lu guich, le chnózili' le nac gdutë li, len clëg le cunózili' lei. Nózili' ca' cutu ca' rzi' yë' nu nözi le nac gdutë li.

²²¿Nuzxa caz na' nu rzi' yë'? ¿Naru' cu nac nu na' rdá'baga' naquë' Jesús

Nu bsölë'ë Dios? Nac nu ni bönni' rdá'baguë'ë Cristo, le rdá'baguë'ë naquë' Dios Xuzë' Jesús, len rdá'baguë'ë ca' naquë' Jesús Zxi'në' Dios. ²³Núti'tëz nu rdá'baga' Dios Zxi'n, cutu ca' zóalenë' nu na' Dios Xuz. Núti'tëz nu rnë yalj lulu naquë' Zxi'në' Dios Jesús, lëzca' zóalenë' nu na' Dios Xuz.

²⁴Na'a, gul-güi' latj ugá'nlentecz lbi'ili' le byónili' dza ni'të. Chqui' ugá'nlentecz lbi'ili' le byónili' dza ni'të, lëzca' lbi'ili' ugá'nlenteczli'-në' Dios Zxi'n lenca' len Dios Xuz. ²⁵Nac lë ni le gzxi' lu në'ë Dios, gunnë' queëru' yöl-la' na'bán gdu.

²⁶Chbuzuja' queëli' lu guich lë ni ca nac quegac nup ta'zí' ye'i lbi'ili'. ²⁷Na'a, zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y. Bsölë'ë Lë' queëli' Cristo, ati' Lëczë' zóalenteczë' lbi'ili'. Qui lë ni na' cutu rquínili' nu usëdi lbi'ili', le choalen lbi'ili' Nu na' rusëdi lbi'ili', ati' didza' gdutë li ru'ë Lë' len cutu rzi' yë'ë. Ca na' chnazëdli', gul-zóalenteczë' Cristo.

²⁸Na'a, zxi'na'dau', gul-zóalenteczë' Cristo quië cati' ulu' lahuë' Lë', gacru' rugu ladxi', len cutu utui'ru' soaru' lahuë' Lë' cati' huödë'. ²⁹Chqui' nózili' naquë' tsahui' Dios, ral-la' gnózili' ca' nacgac zxi'në' Dios yúgu'të nup tun le nac tsahui'.

Nup nacgac zxi'në' Dios

3 Gul-yú ca nadxí'itsquinë' rë'u Dios Xuz, benë' ga nazí' laru' zxi'në' Dioscz. Qui lë ni na' cutu ca' núnbë'gac le nacru' bunách yödzyú ni, le cutu glunbë'ë Jesús. ²Böchi' lza'adau', na'a chnacru' zxi'në' Dios, len cutu nac bé'ini le ral-la' gacru'. Nóziru' cati' ulu' lahuë' Jesús, gacru' ca naquë' Lë', le glé'iru'-në' catëz naquë' Lë'. ³Núti'tëz nu run löz gac ca naquë' Jesús, rui' ladxi' gac dxi'a nu na' ca na' naquë' dxi'a Jesús.

⁴Núti'tëz nu run dul-la' rguitsj xzba queë' Dios, le nac le rguitsj xzba le nac

dul-la'. ⁵Nózili' buluí' lahuë' Jesús quië bugúë' dul-la' nabága'ru', len cutu bi dul-la' runë' Lë'. ⁶Núti'tëz nu dzag Lë' cutu run dul-la'. Núti'tëz nu run dul-la' gatga ble'i Lë' len cutu nunbë' Lë' Jesús. ⁷Zxí'na'dau', qui nadxi nu si' ye'i lbi'ili'. Nu run le nac tsahui', nac tsahui' nu na' ca na' naquë' tsahui' Jesús. ⁸Nu runtecz dul-la' naqui qui tu' xöhui', le run dul-la' tu' xöhui' dza ni'të. Qui lë ni na' dulul' lahuë' Zxi'në' Dios, quië usnitië' yugu' le nun tu' xöhui'.

⁹Núti'tëz nu nac zxi'në' Dios cutu runtecz dul-la', le zóalentez nu na' le nazí' nu na' lu në'ë Dios Xuz. ¹⁰Cni nac bë' nup nacgac zxi'në' Dios len nup nacgac zxi'n tu' xöhui'. Núti'tëz nu curún le nac tsahui' len cunadxí'i böchi' lzë'i cutu naqui queë' Dios.

Ral-la' gdxí'icru'-në' bóchi'ru' ta'yejlë'ë Cristo

¹¹Lë ni nac didza' chbyónili' dza ni'të, le rna: "Ral-la' gdxí'iru' lza'ru' turu' yeturu'." ¹²Cutu ral-la' gunru' ca na' benë' Caín. Guquë' Caín qui tu' xöhui' ati' budöddë'-bi' bi'i böchë'ë. ¿Bizx quië budöddë'-bi' bi'i böchë'ë? Budöddë'-bi' le glac le cunác le benë' Caín na', san le benbi' bi'i böchë'ë, tsahui' glac.

¹³Bócha'adau', cutu ubánili' chqui' cuta'le'i lbi'ili' dxi'a bunách yödzyú ni. ¹⁴Nóziru' chgdödrü' lu yöl-la' gut len chdë queëru' yöl-la' na'bán gdu le nadxí'igacru'-në' bóchi'ru'. Nu cutu nadxí'i böchi' lzë'i, chnatz nu na'. ¹⁵Núti'tëz nu curle'i dxi'a böchi' lzë'i, nac gdödi bunách nu na', ati' nózili' cutu dë yöl-la' na'bán gdu qui nitú nu rudödi bunách. ¹⁶Cni núnbë'ru' yöl-la' nadxí'i le nac gdu, le budödë' yöl-la' na'bán queë' Jesús, gutië' uláz queëru'. Lëzca' cni rë'u ral-la' udödrü' yöl-la' na'bán queëru', gáclencru'-në' bóchi'ru'. ¹⁷Na'a, núti'tëz nu dë yöl-la' tsahui' qui, lë na' dë yödzyú ni, ati' rle'i böchi' lzë'i,

bi ryadzj queë', len cutu ruhuechi' ladxi' lë', bi unódzj queë', ¿naru' nadxi'itsa Dios nu na'? ¹⁸Zxí'na'dau', ral-la' gdx-i'iru' lza'ru', clëg len didza'z o lu yöl-la' rnëz queëru', san gdu ládxi'ru' lenca' len gdu'të yöl-la' run queëru' ral-la' gdxí'iru' lza'ru'.

Le runru' löz lahuë' Dios

¹⁹⁻²⁰Chqui' cni nadxi'icru'-në' böchi' lza'aru', nóziru' náquiru' qui Nu na' nac gdu'të li, ati' lahuë' Dios huac cö' dxi icj ládxi'dau'ru' chqui' ruxós rë'u ládxi'dau'ru', le ráctscarë' Dios ca ládxi'dau'ru', ati' Lë' nözcznë' yúgu'të. ²¹Böchi' lza'adau', chqui' cutu ruxós rë'u ládxi'dau'ru', dë le runru' löz lahuë' Dios ²²le nóziru' gunnë' queëru' bíti'tëz bi gnabru' lahuë'. Cni nac, le runru' ca rna bë' zxba queë' len le rdzag ladxë'ë Lë'. ²³Lë ni nac zxba queë', quië tséjlë'ru'-në' Jesucristo, Zxi'në' Dios, len gdxí'iru' lza'ru' ca na' chgna bé'inë' rë'u. ²⁴Zoalen Dios nu run ca rna bë' zxba queë', ati' Dioscz zóalenë' nu na'. Cni nóziru' dzágteczë' rë'u Lë', le chbsölë'ë queëru' Dios Bö' La'y.

Le nac bë' zóalenë' rë'u Dios Bö' La'y

4 Böchi' lza'adau', cutu tséjlë'li' núti'tëz nu rna zóalenë' lei Dios Bö' La'y, san gul-sí' bë' nu na', chqui' zóalenë' lei Dios Bö' La'y, le ta'dé' yödzyú ni zian bönni' ta'zí' yë'ë, ta'në' tu'ë didza' uláz queë' Dios. ²Cni gúnbë'li'-në' bönni' zóalenë' lë' Dios Bö' La'y. Naqui queë' Dios bönni' rnë' yalj lulu ca bidë' Jesucristo, Nu bsölë'ë Dios, rnë' guquë' gdu bunách. ³Lëzca' cni, cutu naqui queë' Dios bönni' cutu rnë' yalj lulu ca bidë' Jesucristo, rnë' cutu guquë' gdu bunách. Bönni' ni náquinë' qui nu na' rdá'baga' Cristo, nu na' chbyónili' ral-la' guid, ati' na'a chzoa rda yödzyú ni.

⁴Zxí'na'dau', náquili' queë' Dios, len chbuxicjli' nup na' ta'zì' yè', le napr yöl-la' huac uná bë' Nu na' zoalen lbi'ili' ca nu na' rda yödzyú ni. ⁵Lequë' nac-que' bunách yödzyú. Qui lè ni na' tu'è didza' qui le nac qui yödzyú, ati' bunách yödzyú ni tu'zè naggac lequë'. ⁶Náquiru' rë'u queë' Dios. Nu nunbë' Dios ruzé nag rë'u. Nu cunaqui queë' Dios cutu ruzé nag rë'u. Cni núnbë'ru' nu na' yu'u lei Bõ' rui' didza' le nac gdutë li lenca' nu na' yu'u lei bõ' rzi' yè'.

Naljlen Dios yöl-la' nadxí'i

⁷Böchi' lza'adau', ral-la' gdxí'iru' lza-ru', le naljlen Dios yöl-la' nadxí'i, ati' nútí'téz nu nadxí'i lzè'i naljlen ca' Dios, len nunbë' Dios. ⁸Nu cunadxí'i lzè'i, cutu nunbë' Dios, le naljlen Dios yöl-la' nadxí'i. ⁹Cni bulu'è lahui ca nadx-i'inë' rë'u Dios, bsölë'è yödzyú ni la'z dui Zxi'nczè', quië gata' queëru' yöl-la' na'bán gdu ni'a queë' Lè'. ¹⁰Cni nac bë' yöl-la' nadxí'i gdu, clég ca nadxí'iru'-në' Dios, san ca na' Lè' bdxí'inë' rë'u, len bsölë'è Zxi'nczè' quië gutië', bugúë' dul-la' nabága'ru'.

¹¹Böchi' lza'adau', chqui' cni bdxí'it-squinë' rë'u Dios, lèzca' rë'u ral-la' gdx-i'iru' lza'ru'. ¹²Gatga nu ble'i Dios, san chqui' nadxí'iru' lza'ru', Dios zóalenë' rë'u ati' nac bë' nadxí'iru'-në' Dios gdu ladxí'ru'. ¹³Nóziru' zóalenru'-në' Dios, ati' Lè' zóalenë' rë'u, le bsölë'è queëru' Dios Bõ' La'y. ¹⁴Netu' blé'itu' le benë' Dios Xuz, len runtu' lna' lau qui. Lè' bsölë'è Zxi'nczè' Nu ruslá bunách yödzyú. ¹⁵Nu rnë yalj lulu naquë' Jesús Zxi'në' Dios, Dios zóalenczè' nu na', ati' lei zoalen Dios.

¹⁶Rë'u ni nóziru' len réjlë'ru' nadx-i'inë' rë'u Dios. Naljlen Dios yöl-la' nadx-i'i, ati' nu nadxí'i lzè'i, zoalen Dios nu na', ati' Dios zóalenë' lei. ¹⁷Cni run dxin lu icj ladxí'dau'ru' yöl-la' nadxí'i, run ga cutur rádxiru' dza gchuguë' Dios quegac

bunách. Ca naquë' Jesús, nacru' ca' rë'u yödzyú ni. ¹⁸Chqui' gdxí'iru'-në' Dios, cutu bi gádxiru'. Cati' nadxí'iru'-në' Dios gdu ladxí'ru', runë' ga cutu rádxiru'. Nu radxi, rzaca' rgu'i'. Nu na' radxi, cutu nadxí'i Dios gdu ladxí'.

¹⁹Rë'u ni nadxí'iru'-në' Dios, le bdx-i'icznë' rë'u zi'al Lè'. ²⁰Chqui' nu gna: "Neda' nadxí'ida'-në' Dios", san cutu rle'i dxi'a böchi' lzè'i, nu ni rzi' yè'. Nu cutu nadxí'i böchi' lzè'i nu rlé'itë, ¿nacxcz gac gdxí'i Dios len gatga ble'i Lè'? ²¹Cni gna bé'inë' rë'u Jesús, gnë': "Nu nadxí'i Dios, ral-la' gdxí'i ca' böchi' lzè'i."

Ca gac uxicjru' lu le rac queëru' yödzyú ni

5 Nútí'téz nu rejle' Jesús naquë' Cristo, nac zxi'në' Dios nu na', ati' nútí'téz nu nadxí'i Dios Nu buzóa lei, ral-la' gdxí'i ca' lzè'i nu nac zxi'në' Dios. ²Cni ráquibe'iru' nadxí'igacru'-bi' zxi'në' Dios. Nac cni chqui' nadxí'iru'-në' Dios len runru' ca rna bé'inë' rë'u. ³Cni nac bë' nadxí'iru'-në' Dios. Nac cni chqui' runru' ca rna bé'inë' rë'u, len cutu nac baníg lè na' rna bé'inë' rë'u. ⁴Nútí'téz nu nac zxi'në' Dios ruxíj lu le rac yödzyú ni. Chbuxicjru' lu le rac yödzyú le réjlë'ru'-në' Dios. ⁵¿Nuzxa na' ruxíj lu le rac yödzyú? Run cni nu rejle' naquë' Jesús Zxi'në' Dios.

Dios Bõ' La'y runë' lna' lau queë' Cristo

⁶Cni blë'è Jesucristo, bidë' bdilë' nis, len bulaljë' xchönë', len clégz bdilë' nis, san lèzca' bulaljë' xchönë'. Dios Bõ' La'y naquë' Nu run lna' lau queë', le nac gdutë li didza' ru'è Dios Bõ' La'y. ⁷Tsonn nup tun lna' lau queë' Jesús ni' yehua' yubá, Dios Xuz, len Dios Zxi'n, lè' ca' Didza', len Dios Bõ' La'y. Yonnë' ni, tuz nacquë'. ⁸Lèzca' cni, tsonn le tun lna' lau queë' luyú ni, Dios Bõ' La'y, len le bdilë'

nis Jesús, len rön ni' bulaljé' lë'i yag cruz, ati' yonn ni, tuz ca ta'ná. ⁹ Chqui' si' lu na'ru' le tun lna' lau bunách, le runé' lna' lau Dios nactér lsaca'. Lë na' bené' lna' lau Dios nac le bené' lna' lau queë' Jesús, gnë' naquë' Zxi'nczë'. ¹⁰ Nu rejllé' Zxi'në' Dios, nazí' lu në'i le nuné' lna' lau Dios. Nu curejlé' Dios, nac ca rna nu na': "Dios rzi' yë'ë." Cni nac, le cutu gyejlé' le bené' lna' lau Dios queë' Zxi'në'. ¹¹ Lë ni nac le bené' lna' lau Dios. Gnë' chbennë' queëru' yöl-la' na'bán gdu, ati' Zxi'në' na' naquë' Nu nabániru' cni. ¹² Nu zóalenë' lei Zxi'në' Dios, dë yöl-la' na'bán gdu qui. Nu cuzóalenë' lei Zxi'në' Dios, cutu dë yöl-la' na'bán gdu qui.

Ca gnóziru' dë queëru' yöl-la' na'bán gdu

¹³ Lbi'ili' na' réjllé'li'-në' Zxi'në' Dios, ruzuja' queëli' lu guich lë ni quië gnózili' chdë yöl-la' na'bán gdu queëli', len quië gac gdu ca réjllé'li'-në' Zxi'në' Dios.

¹⁴ Lë ni nac le ruzxöni ládxi'ru' Lë'. Chqui' bi gnabru' lahuë' ca rë'nnë' Lë', Lë' ryönnë' rë'u. ¹⁵ Chqui' nóziru' ryön-

në' rë'u ca nac bi rnábiru' Lë', nóziru' ca' gdél-li'czru' lë na' rnabru' lahuë'.

¹⁶ Chqui' nu gle'i böchi' lzë'i run dul-la' cunaché' yöl-la' gut, ral-la' gnab qui nu na' lahuë' Dios, ati' Lë' gun-
në' yöl-la' na'bán qui. Cni rnia': Ral-la' gnabli' quegac nup tun dul-la' cunaché' yöl-la' gut. Dë dul-la' naché' yöl-la' gut. Cutu rnia' gnabli' qui nu run dul-la' cni. ¹⁷ Yúgu'të le cunác tsahtui' nac dul-la', san dë dul-la' cunaché' yöl-la' gut. ¹⁸ Nóziru' cutu runtecz dul-la' nu nac zxi'në' Dios, le run chi'ë nu na' Zxi'nczë' Dios, ati' tu' xöhui' cutu saqui' bi gun qui.

¹⁹ Nóziru' yu'uru' lu në'ë Dios, ati' yu'ugac lu na' tu' xöhui' yúgu'të bunách tui' ládxi'gac le dë yödzlyú ni.

²⁰ Na'a, nóziru' chbidë' ni Zxi'në' Dios, len bennë' queëru' yöl-la' rejni'i, quië gúnbë'ru' Nu na' nac gdutë li. Zóalenru' Nu na' nac gdutë li le zóalenru'-në' Jesucristo, Zxi'në' Dios. Nu ni nac Dios gdu, len Nu runn queëru' yöl-la' na'bán gdu. ²¹ Zxi'na'dau', gul-gún chi'i cuinli' cui tsej ládxi'cli' bdau' guiöj bdau' yag. Ca' gac.

DÍDZA'DAU' BURÓP BUZUJË' LU GUICH SAN JUAN

Núnbë'ru' le nac gdutë li len yöl-la' nadxí'i

1 Neda', bönni' gul run chi'a bunách queë' Cristo, rugapa' li' Dios, ngul rö queë' Dios, tsaxxón len yúgu'të zxi'nu'. Nadxi'ida' lbi'ili' le núnbë'ru' le nac gdutë li, len clëg neda'z, san lëz-ca' ta'dxi'i lbi'ili' yúgu'të nup chnúnbë'-gac le nac gdutë li. ²Nadxí'itu' lbi'ili' le núnbë'ru' le nac gdutë li, le zóalentez rë'u. ³Rnaba' lahuë' Dios Xuz len Xanru' Jesucristo, Zxi'nczë' Dios, uzá' ladxë'ë queëli', len huechi' ladxë'ë lbi'ili', len gunë' ga soa dxi icj ladxí'dau'li' le núnbë'li' le nac gdutë li len nadxi'ili' lza'li'.

⁴Budzjitsquida' cati' byönda' tunbi' zxi'nu' ca nac le nac gdutë li, le tunbi' ca na' gna bé'inë' rë'u Dios Xuz. ⁵Na'a, ráta'yua' lau', nguldau', gunu' ca rna bël zxba queë'. Cutu ruzuja' quiu' lu guich tu zxba cub. Ruzuja' la' leyz lë na' gna bé'inë' rë'u dza ni'të, gnë' ral-la' gdx-i'iru' lza'ru'. ⁶Cni nac bël nadxi'iru'-në' Dios. Nac cni chqui' runru' ca rna le gna bé'inë' rë'u. Lë na' gna bé'inë' rë'u nac quië gdxí'iru' lza'ru' ca na' chbyónili' dza ni'të.

Nup të'ni la'zí' ye'i rë'u

⁷Lë ni rguíxjöi'da' lbi'ili', le chta'dá yödzlyú ni zian nup ta'zí' yë', nup na' cuta'zí' lu na'gac ca bidë' Jesucristo, guquë' gdu bunách. Nu na' run cni, nac nu rzi' yë' len nu rdá'baga' Cristo. ⁸Gul-gún chi'i cuinli' cui unitli' le nadél-li'li' le benli' xchinë' Cristo, san gul-gúí' ladxí'li' gdél-li'li' gdutë le ral-la' si'li' lu në'ë Dios.

⁹Núti'tëz nu rguel-la' nöz yubl len rucá'n xtidzë'ë Cristo, cutu zóalenë' nu na' Dios. Nu da'tecz xtidzë'ë Cristo, zóalenë' nu na' Dios Xuz lenca' Zxi'në'. ¹⁰Chqui' núti'tëz nu za' ga zoali', len rusëdi zxba yubl, cutu ulëbili' lidxli' nu na', len cutu guiëli' lei: "Gyu'u len netu'." ¹¹Nu rë lei: "Gyu'u len netu'", run tsaxxón lei ca nac le cunác run nu na'.

Runë' löz Juan gdxinë' ga nacu'ë böchi' lzë'ë

¹²Zal-la' le zian ral-la' uzuja' queëli' lu guich, cutu rë'nda' uzuja' yúgu'të lu guich. Runa' löz guida' ga zoali', ati' güü'ru' didza' yalj lulu, quië gac udzjiru' gdu ladxí'ru'.

¹³Tu'gapbi' Dios li' zxi'nnu ngul zxi-ilu', ngul rö queë' Dios. Ca' gac.

DÍDZA'DAU' BUNN BUZUJË' LU GUICH SAN JUAN

Le dxi'a runë' bönni' lë' Gayo

1 Neda', bönni' gul run chi'a bunách queë' Cristo, rugapa' Dios li', Gayo dxi'i ladxi'. Nadxi'ida' li' le núnbë'ru' le nac gdutë li.

²Bócha'adau', rnabda'-në' Dios gunë' ga gag dxi'a quiu' ca nac yúgu'të le runu', len su' ca' dxi'a, ca na' rac dxi'a qui bö' nacczu'. ³Rudzijda' le ta'dxinë' ga zoa' bóchi'ru', tunë' lna' lau quiu', ta'në' nacu' li ladxi', len runu' ca nac le nac gdutë li. ⁴Cutu bi dë le runr ga rudz-ijda' ca lë ni, cati' ryönda' tun ca rna le nac gdutë li nup nacgac ca bi'i queëcza'.

⁵Bócha'adau', runu' le nac gdu cati' ráclenu' bóchi'ru', len runu' ca' le nacr lsaca', ráclenu' bóchi'ru' cunún-be'inu' lequë'. ⁶Tunë' lna' lau quiu' bóchi'ru' ni laugac bunách queë' Cristo ni, ta'guíxjö'ë ca na' nadxi'inu' lequë'. Runu' le nac dxi'a cati' rugú'u lequë' nöz, ráclenu' lequë' ca na' ral-la' gunu' quegac nup tun xchinë' Dios, quië luú'ë nöz. ⁷Lequë' gularujë' ni le nadxi'ic-në' Jesús, len cutu bi ta'zi'ë lu na'gac bunách cuta'dá' Cristo. ⁸Qui lë ni na' ral-la' gunru' ba la'n bunách tun cni, quië gúnlenru' lequë' dxin qui le nac gdutë li.

Le cunác dxi'a runë' Diótrufes

⁹Chbuzuja' lu guich le uzejni'i bunách queë' Cristo ni', san Diótrufes, bönni'

ni' rdzag ladxë'ë gaquë' blau ladjquë', cutu runë' netu' ba la'n. ¹⁰Qui lë ni na', chqui' huida' ga zoali', usá'a ládxi-i'li' cati' udubli' ca nacgac le runë'. Rzi' quidzë'ë netu', len rnë' queëtu' le cunác. Cutu rzxön ladxë'ë tsa lë niz, san lëzca' cutu runë' ba la'n bóchi'ru' ta'dx-inë' ni', ati' ruzaguë'ë xnözgac nup ni' të'ni lun lequë' ba la'n, len rubijë' nup na' ladj bunách queë' Cristo.

¹¹Bócha'adau', cutu gunu' ca tun nup tua' dö', san ca tun nup tun le nac dxi'a gunu'. Nu run le nac dxi'a naqui queë' Dios, san nu rua' dö' gatga benbë' Dios.

Le nac dxi'a runë' Demetrio

¹²Yúgu'të bóchi'ru' tunë' lna' lau queë' Demetrio, ati' nac bë' runë' le nac gdutë li. Lëzca' netu' runtu' lna' lau queë', ati' nózili' nacz le runtu' lna' lau queë'.

Le rnabë' Juan lahuë' Dios

¹³Zianr ca' le gu'nda' uzuja' quiu' lu guich, san cutu rë'nda' uzuja' lei lu guichz. ¹⁴Na'a, runa' löz glé'iteda' li', ati' güi'ru' didza' yalj lulu.

¹⁵Rnaba' lahuë' Dios gunë' ga soa dxi icj ládxi'da'u. Tu'gáp Dios li' nup ni ta'dxi'i rë'u. Lëzca' li', bgap Dios tu tu nup ni' ta'dxi'i rë'u. Ca' gac.

DIDZA' BUZUJĚ' LU GUICH SAN JUDAS

Judas rugapë' Dios nup nulidzë' Dios

1 Neda', Judas, tsaz naca' huen dxin queë' Jesucristo, len naca' ca' böchë'ë Jacobo. Rugapa' Dios lbi'ili', nulidzë' lbi'ili' Dios Xuz, len nadxi'inë' lbi'ili', len run chi'ë lbi'ili' le nacli' tuz len Jesucristo. ²Rë'nda' gnózili' ca ruhuéchi'tsca ladxë'ë lbi'ili' Dios, len nadxf'itsquinë' lbi'ili', lenca' quië soatsca dxi icj lãdxi'dau'li'.

Nup tu'sëdi le cunác

³Böchi' lza'adau', guetsca ladxa'a uzuja' queëli' lu guich ca nac yöl-la' ruslá nadél-li'ru', san run bayúdx uchizia' icj nagli' quië gdu lãdxi'li' tíl-lenli' nup ta'dá'bagá' le réjlë'ru'-në' Dios, lë na' budödë' Dios tsaz lu na'gac nup náquigac quizi queë' quië luzé didza' qui laugac yúgu'të bunách. ⁴Cni run bayúdx guna' le chgulayázlenë' rë'u bagachi'z la'quë' bönni', Dios buzóë' quequë' dza ni'të gchuguë' quequë' tsaz. Bönni' ni cutu ta'yíj lãdxi'quë' Dios. Le zoa le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios, táquinë' huac lunë' le cunác. Ta'dá'baguë'ë Xanru' Jesucristo. Tuzë' Lë' rna bé'inë' rë'u.

⁵Chnózcizli' lë ni, san rë'nda' usá'a lãdxi'li' ca benë' Xanru' Dios. Zal-la' buslé' bunách Israel cati' bubijë' lequë' luyú Egipto, gdöd ni' busnitië' nup bítsa'gac ladjquë' san cutu gulayejlë' Lë'. ⁶Lëz-ca' cni, Dios buseyjë' tu latj chul yugu' gbaz la'y queë', nup ni' cutu glun xchinquë', san guluca'në' xlatjquë'. Tsaz nága'quë' ni' ga gdxinr dza usyudxë' yödzylyú ni Dios. ⁷Lëzca' cni guc quegac yödZ Sodoma len Gomorra len yödZ dzaggac leygac. Ca na' glunë' gbaz la'y na', guladá'baguë'ë Dios, lëzca' cni glunë' bönni' yugu' lu yödZ na'. Guludód cuin-

quë' quië glunë' le cunác len le gulazéZ lãdxi'quë' le tun ga nu rutuí'i. Na'a, le busaca' zi'ë lequë' Dios lu gui' le cutu ul, lë na' guc quequë' nac tu le run gadxi yúgu'tëru', cui gunru' la' leyz.

⁸Zal-la' glac lë ni, la' cniz tunë' bönni' ni, bönni' rjáclenë' yël yudxi. Tun ditjnë' gdu ca nayá' nabinquë'. Ta'dá'baguë'ë le rna bé'inë' rë'u Dios, len ta'në' zi'ë quegac nup ta'ná' bë' yehua' yubá. ⁹Miguelcz, gbaz la'y blau, cati' gdíl-lenë' tu' xöhui' quië gac u'ë gdu ca gyë'ë Moisés, cutu burúguinë' udxíë' dö' tu' xöhui' na', san gudxë' lei: "Xanru' uzeynë' ba nadx li'." ¹⁰San ta'në' zi'ë bönni' ni quegac le runë' Dios, yugu' le cuta'yéjni'në', ati' yugu' le ta'yéjni'në' racz quequë' ca na' tunba' böa' guixi' cuta'yéjni'iba', lë ni tu'gunë' dxin len cni tu'dxía dö' cuinquë'.

¹¹Bica' bayechi' lequë' le chglunë' dul-la' ca na' benë' Caín, ati' lu yöl-la' ruhuidi' quequë' chgulachixi gulanignë' ca na' bchixi bnignë' Balaam quië si'ë dumí, ati' chnarugu quequë' latië' ca na' gutië' Coré cati' gdá'baguë'ë Moisés. ¹²Yugu' bönni' ni tágulenë' tsaxón lbi'ili' cati' ráguli' yugu' güi'i huagu lu yöl-la' nadxf'i queëli'. Tunë' ga ta'chixi ta'nigui nup dzaggac lbi'ili', le ti'j tautzë'. Nacquë' ca bönni' ral-la' lugáguquë'-ba' bö'cu' xzila', san la' cuínczë' tu'gahuë'. Nacquë' ca böaj luzxbá cunachë'gac nis, ati' rua' leygac bö' na' ni'l. Nacquë' ca' ca yag chbdxin dza bi la'bía san cutu bi ta'bía, ati' nacquë' ca' ca yag chgulabídx gdu luí len chnalãdzu'gac. ¹³Nacquë' ca' ca nis xzön cati' ryas rdxia len rbö' bdxina' qui, lë na' ruluí' ca nac yöl-la' stu' tunë'. Nacquë' ca bölj luzxbá nuca'nca' xnözcba'. Dios chnunë' quequë' la'yazië' tsaz latj chul.

¹⁴Ca nac quequë' bë'ë ca' didza' uláz queë' Dios Enoc, bönni' ni' gbáblenë' bugádx cö' zxi'n xsoë' Adán, gnë': "Gul-yutsca', zë'ë Xanru', dzaggac Lë'

zian gayuá' bunách náquigac quizi queë'. ¹⁵Zë'ë gunë' zxguia' yúgu'të bunách len gchuguë' quegac yúgu'të nup tua' dö'." Cni gunë' ni'a qui yúgu'të didza' zi' gulané' queë' Lë' bönni' dul-la' na'. ¹⁶Bönni' ni ta'né' queë', len ta'zi' quidzë'ë, len tunë' ca nac le ta'zéz ládxi-quë'. Tu'ë didza' lu yöl-la' run ba zxön cuinquë', len quië luzi'ë xbeygac, tu'ë didza' ta'gú'u bunách yöl-la' zxön.

**Judas rusé'ë ládxi'gac
nup ta'yejlë' Cristo**

¹⁷Na'a, böchi' lza'adau', gul-tsjajnéy yugu' didza' glu'ë dza ni'të bönni' gbaz queë' Xanru' Jesucristo. ¹⁸Bönni' na' glë' lbi'ili': "Dza tsajséytëgac lulu' lauquë' bönni' lutitjë' le nac la'y, len lunë' ca nac le ta'zéz ládxi-quë' le cunác." ¹⁹Bönni' ni tunë' ga grujli' chopl. Tu'ë didza' lu yöl-la' bunáchz quequë' len cutu zóalenë' lequë' Dios Bö' La'y.

²⁰Na'a, böchi' lza'adau', gul-zóa tsutsu ca nac yöl-la' rejle' queëli' Dios

le nac gdu la'y. Gul-lidzë' Dios, ugunli' dxin yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y. ²¹Gul-gá'nlenë' Dios, Nu nadxí'i rë'u, len gul-cóz dza ni' ulu' lahuë' Xanru' Jesucristo, Nu huechi' ladxë'ë rë'u quië gata' queëru' yöl-la' na'bán gdu.

²²Gul-gún ga la'díp ládxi'gac nup rac chop ládxi'gac. ²³Gul-gún ga lulé', gac tsca ubijli' lequë' lu gui'. Lu yöl-la' radxi queëli' gul-huechi' ládxi'li' yezica' bunách. Gul-gún chi'i cuinli', cui gunli' tsaxzón lequë', cugútsa'li' le cunác tunë'.

Le rgu'u Dios yöl-la' zxön

²⁴⁻²⁵Dios la'z dui, Nu nözic yúgu'të, len Nu buslá rë'u ni'a qui le benë' Xanru' Jesucristo, napë' yöl-la' huac gun chi'ë lbi'ili', cui gchixi gníguili', len uschinë' lbi'ili' lahuë' Lë' ga zoë' lu yení' gdu. Gunë' ga gacli' gdu dxi'a len ga udzjít-squili'. Gaccz queë' Dios yöl-la' ba, len yöl-la' zxön, len yöl-la' blau, len yöl-la' uná bë', na'a dza len yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

LE BULU'Ë LAHUI DIOS ATI' NUZUJË' LU GUICH SAN JUAN

Le bulu'ë lahui Dios ca nac queë' Jesucristo

1 Lë ni nac tu le bulu'ë lahui Jesucristo, le bë'ë Lë' latj Dios ului'inë' yugu' huen dxin queë' ca nac le run bayúdx lactë. Jesucristo bsölë'ë tuë' gbaz la'y queë', nu na' buzejni'i neda', Juan, huen dxin queë' Cristo. Gbaz la'y na' bului'inë' neda' ca nac lë ni. ²Neda', Juan, ruzuja' lu guich ni le nac gdutë li ca nac yúgu'të le blé'ida', len runa' lna' lau qui xtidzë'ë Dios len qui le benë' lna' lau Jesucristo.

³Bica' ba nu uláb didza' ni, len bica' bagac nup luzé naggac nu na' uláb xtidzë'ë Dios ni, len lun ca rna lë ni nayúj lu guich, le chzoa lac.

Juan ruzujë' lu guich le uzejni'i gadx cö' bunách queë' Cristo

⁴Neda', Juan, ruzuja' lu guich didza' uzejni'i gadx cö' bunách queë' Cristo, nacua' luyú Asia. Dios, Nu zoacz, len gzoatecz, len ral-la' guid, rnabda'-në' uzá' ladxë'ë queëli', len gunë' ga soa dxi icj ládxi'dau'li', dzaggac Lë' gadx bö' nacua' lahuë' Lë' ga ni' rö'ë rna bë'ë. ⁵Dzaguë' ca' Lë' Jesucristo, runë' ca më' len runë' lna' lau queë' Dios. Zi'al Lë' bubanë' tsaz lu yöl-la' gut, len rna bé'inë' bönni' ta'ná bë'ë yödzlyú ni. Lë' nadx-i'inë' rë'u len gdibë' rë'u, bugüë' dul-la' nabága'ru' len xchönë' bulaljë' lë'i yag cruz, le gutië' uláz queëru'. ⁶Jesucristo benë' ga rna bë'ru' len ga nacru' bxuz, quië cu'ru'-në' yöl-la' ba Dios, Xuzë' Jesús. Yöl-la' ba Lë' len gactecz queë' yöl-la' uná bë'. Ca' gac.

⁷Gul-yutsca'. Zë'ë Cristo lu böaj luzxbá. La'le'i Lë' yúgu'të bunách lenca' nup ni' glun Lë' huë', guludöddë' Lë'.

La'bódx yechi' yúgu'të bunách yödzlyú ni cati' la'le'i Lë'. La'naru' gactë cni. Ca' gac.

⁸Cni rnë' Lë': "Neda' naca' Nu zoa zi'al lenca' Nu rajseytë ca nac le rzu lau len le ruúdx'të." Cni rnë' Xanru', napczë' yöl-la' huac. Zoaczë' Lë', len gzóateczë', len zi'a guidë'.

Rlé'inë' Juan yöl-la' yení' queë' Jesucristo

⁹Neda', Juan, naca' böchi' lza'li' len tsazxón rzaca' rguí'lena' lbi'ili', len tsazxón len lbi'ili' ruzi'a xbey le rna bë'ë Dios, len nadél-li'da' yöl-la' rböz zxön ladx'i' na' runnë' queëru' Jesucristo. Gatsj lahui'l nis zxön nadzuna' tu luyú bidx ni, nazí' lei Patmos. Nadzuna' le bena' lban qui xtidzë'ë Dios len le bena' lna' lau queë' Jesucristo. ¹⁰Lu dza la'y queë' Xanru', gdu gzóalenë' neda' Dios Bö' La'y, ati' byönda' cúdzula' chi'ë bönni' rulidzë' zidzj. Byön chi'ë ca rbödx trompeta. ¹¹Bönni' ni gudxë' neda': "Neda' naca' Nu zoa zi'al len Nu rajseytë ca nac le rzu lau len le ruúdx'të. Bzuj lu guich le rlé'inu' len bsöla' lei quegac gadx cö' bunách quia', nacua' luyú Asia, nup nacua' lu yödz Éfeso, len lu yödz Esmirna, len lu yödz Pérgamo, len lu yödz Tiatira, len lu yödz Sardis, len lu yödz Filadelfia, len lu yödz Laodicea."

¹²Bueycja' quië glé'ida' nuzxa na' rulídz neda'. Cati' bueycja', blé'ida' gadx le nua'gac gui' náquicni oro. ¹³Ladj gadx le nua'gac gui' na' blé'ida' tu Nu nalá' ca rnë'ë bönni'. Nacuë' tu lari' tunn le rdxin xni'ë, len lchu'ë nasíë' tu pan náquini oro. ¹⁴Chguichdau'z nac guitsa' icjé' ca nac xzila' o ca rna' bögui', ati' ryëp yös yení' yøj lahuë' ca gui'. ¹⁵Ryëp yös yení' ni'ë ca guia bronze dxildau',

le nudzé'itsca lu gui' ca bau' yal. Zidzj byön chi'è ca ryön tu yegu zxön. ¹⁶Lu në'è yubél zxoacba' gadx bölj yení', ati' ru'è r-ruj didza' le nac ca tu guia tuchi' natuchi' grop rui'i. Ryëp yös yení' lahu'è ca gbidz cati' rudzá'a.

¹⁷Cati' blé'ida' Lè' gdzö'a xni'è ca bön-ni' nat. Ni'r Lè' bxoa në'è neda' len në'è yubél len gudxè' neda': "Cutu gádxinu'. Neda' naca' Nu zoa zi'al len Nu rajseytë. ¹⁸Naca' Nu nabáncz. Gutia', ati' na'a zóatecza' nabana'. Dè lu na'a gna bé'i-da' yöl-la' gut len latj quegac nup nat-gac. ¹⁹Bzuj lu guich lè na' chblé'inu', len le rac na'a, lenca' le ral-la' gac töd na'a. ²⁰Lè ni nac le nagachi' ca nac quecba' gadx bölj yení' na' blé'inu' zxoacba' lu na'a yubél, len ca nac gadx le nua'gac gui' náquicni oro. Gadx bölj yení' na' naccba' le run lsaqui' qui gadx gbaz que-gac gadx cö' bunách quia', ati' gadx le nua'gac gui' na' nacgac le run lsaqui' quegac gadx cö' bunách quia' na'."

Didza' bsölë'ë yödZ Éfeso

2 Gnë' ca' Bönni' na': "Bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödZ Éfeso. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' zxoacba' lu në'i yubél gadx bölj yení', len rda gatsj lahui'l gadx le nua'gac gui' na' náquicni oro. ²Cni rna: Neda' nöz-da' yugu' le runli' len ca rúntscali' dxin. Nözda' rbözli' zxön ladxi' len cutu gac gua' glenli' nup tua' dö'. Nözda' chgzxi' bë'li' nup ta'ná nacgac gbaz quia' san cutu ca' nacquë', ati' na'a nózili' ta'zì' yë'ë. ³Rbözli' zxön ladxi' len chgzxaca' gdi'li' le da'li' neda', san cutu bcuidi' ládxi'li'. ⁴Na'a, dè tu le ruquí lbi'ili': Cutur nadxi'ili' neda' ca na' bdx'i'ili' neda' zi'al. ⁵Qui lè ni na', gul-tsajnéy ca na' benli' zi'al, lè na' busanli', ati' na'a, gul-bí'i ládxi'li' len gul-gún ca na' benli' zi'al. Chqui' cutu ubí'i ládxi'li', guidtea' queëli', ati' ugúa' xlatj le nua'

gui' queëli'. ⁶Na'a, zoa tu le raclen lbi'ili'. Cutu rlé'ili' dxi'a le tunë' bönni' nicolaíta, nup na' ta'yíj ládxi'gac bdau' guiöj bdau' yag len tun le cunác, lè na' curlé'ida' dxi'a ca' neda'. ⁷Nu ryöni ral-la' uzé nag lè ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo, rnë': Nup luxícj lu le rac yödZlyú, guna' ga lagu le rbia yag zoa gatsj lahui'l la' yèl lach queë' Dios, le gun ga la'cuá' tsalzú."

Didza' bsölë'ë yödZ Esmirna

⁸Gnë' ca': "Lézca' cni, bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödZ Esmirna. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' zoa zi'al len nac ca' Nu rajseytë, Nu na' gut len bubán tsaz. ⁹Cni rna: Neda' nözda' le runli' len ca rzaca' rgui'li'. Nözda' nacli' yechi' san le nactë rlé'ili' yöl-la' tsahui' le nac gdu. Nözda' ca' ca ta'né xöhui' queëli' nup ni' ta'ná nac-gac bunách judío, san cutu ca' nacgac cni. Nup ni ta'dá' Satanás, tu' xöhui'. ¹⁰Cutu ca' gádxili' le ral-la' saca' qui'li'. Tu' xöhui' na' gun ga gdzunli' lidx guia la'li' lbi'ili'. Cni si' bë' lbi'ili', ati' gdu ca chi dza saca' qui'li'. Gul-tsejlé' neda' ga gdxintë dza gatli', ati' neda' gunna' queëli' yöl-la' na'bán gdu. ¹¹Nu ryöni ral-la' uzé nag lè ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo, rnë': Nup luxícj lu le rac yödZlyú, cutu bi gun quegac yöl-la' gut le gac burópl quegac nup la'cua'tecz lu gui' gabíl."

Didza' bsölë'ë yödZ Pérgamo

¹²Gnë' ca': "Lézca' cni bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödZ Pérgamo. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' nua' guia tuchi' na' natuchi' grop rui'i. ¹³Neda' nözda' le runli'. Nözda' ca' zoali' ga ni' rna bë' Satanás, tu'

xöhui', san ni ruzxöni ládxi'li' neda'. Cutu ca' nusanli' ca réjlë'li' neda', cutu busanli' lei yugu' dza ni' cati' guludöd-dë' ga zoali' Antipas, bönni' ni' bën-teczë' lna' lau quia', ati' gutië' ga ni' zoa Satanás, tu' xöhui'. ¹⁴Na'a, dë tu chop le tu'quí lbi'ili': Nacua'len lbi'ili' lu yödZ Pérgamo la'gac bunách nazí' lu na'gac zxba queë' Balaam, bönni' ni' busëdnë' Balac quenë' ga la'chixi la'nigui bunách Israel, glahuë'-ba' yugu' böa' bëdxdau' guludödcdë'-ba' laugac bdau' guiöj bdau' yag len glunë' le cunác. ¹⁵Lëzca' cni nacua'len lbi'ili' nup ni' nazí' lu na'gac zxba quegac bunách nicolaíta, lë na' curlé'ida' dxi'a neda'. ¹⁶Qui lë ni na', gul-bí'i ládxi'li' na'a. Chqui' cutu ubí'i ládxi'li', guidtea' ga zoali' len tíl-lena' lequë' len didza' r-ruj ru'a, le nac ca tu guía tuchi'. ¹⁷Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo, rnë': Nup luxíj lu le rac yödZlyú, guna' ga lagu yöt maná na' nagachi'. ÜnödZja' ca' quequë' tu guiöj chguich-dau', ati' lu guiöj na' nayúj tu la cub, nutu nu nunbë' lei, san nupz na' la'zí' lei, lunbë' la na'."

Didza' bsölë'ë yödZ Tiatira

¹⁸Gnë' ca': "Lëzca' cni, bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödZ Tiatira. Cni uzuju' lu guich: Ru'ë didza' Zxi'në' Dios, Nu na' dxia yöj lahuë' nacgac ca gui', ati' ni'ë nacgac ca guía bronce dxildau'. ¹⁹Cni rnë': Neda' nöZda' le runli'. NöZda' ca nadxi'ili' neda' len ca réjlë'li' neda'. NöZda' ca' ca runli' xchina' lu yöl-la' rböz xön ladxí' queëli'. NöZda' nacr gdu ca runli' yugu' lë ni ca benli' zí'atël. ²⁰Nacua' tu chop le tu'quí lbi'ili': Rui'li'-nu latj ngul na' lënu Jezabel, rnanu rui'nu didza' uláz queë' Dios, ati' ni'a qui le rusédinu rzi' yé'inu nup tun xchina'. Rusédinu lequë' le run ga

tunë' le cunác len tahuë'-ba' böa' bëdx-dau' ta'gu'ë-ba' laugac bdau' guiöj bdau' yag. ²¹Neda' bë'a-nu latj ubí'i ládxi'nu, san cutu ré'ninu uca'nnu le cunác na' runnu. ²²Qui lë ni na' chu'na'-nu tu le gáti'nu ga na' saca' qui'nu lu xhuë'nu tsaxxón len nup glun tsaxxón len lënu le cunác. Cni guna' na'a chqui' cutu lubí'i ládxi'gac quië cutur lun dul-la' na'. ²³Guna' ga latbi' zxi'nnu. Cni gac, láquibe'i yúgu'të cö' bunách quia' ruyúa' le ta'bequi icjgac len le ta'zá' ládxi'gac bunách, ati' ubi'a queëli' tsca nac le runli'. ²⁴Yezíca'li' zoali' yödZ Tiatira, nul-li' cunazí' lu na'li' lë na' rusédinu, len cutu nazëdli' lë na' ta'ná bunách ni' nac le nayéjni'tsquí, san le nactë naqui qui Satanás, tu' xöhui', rëpa' lbi'ili': Cutu uspa-ga'a lbi'ili' yetú le ral-la' gunli'. ²⁵Na'a, lë na' chnazí' lu na'li', gul-gún chi'i ga gdxintë dza huöda'. ²⁶Bönni' ni' luxicjë' lu le rac yödZlyú len lunë' ca rë'n-da' neda' ga udxte, neda' guna' ga la'ná bé'inë' bunách gdu'të yödZlyú. ²⁷Ca na' budödë' lu na'a Xuza' Dios yöl-la' uná bë', neda' ca' guna' ga la'ná bé'inë' yugu' yödZ, gata' lu na'quë' xuyág guía, ati' luzxuzxjë' bunách na' ca nu ruzxúZxj tu yusu' náquini yu. ²⁸Gu'a ca' quequë' bölj usí. ²⁹Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo."

Didza' bsölë'ë yödZ Sardis

3 Gnë' ca': "Lëzca' cni bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödZ Sardis. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' nacua'len Lei gadx bö' na' len zxoacba' lu në'i yubél gadx bölj yení', rna cni: Neda' nöZda' le cunác runli', len nöZda' chnatezli' zal-la' taqui bunách nabanli'. ²Gul-spán ládxi'li'. Gul-gún tsutsu le nacua'len lbi'ili', le chzoa lat, le ráquibe'ida' cutu nac gdu lahuë' Dios le runli'. ³Gul-tsajnéy na'a zxba na'

byónili' le gzxi' lu na'li'. Gul-gún ca rna xtidzë'ë Dios len gul-bí'i ládxi'li'. Chqui' cutu uspán ládxi'li', guida' ga zoali' tu tsalz ca na' rdxinë' tu tsalz gban, ati' cutu gnózi'li' bizxa dza na' guida' ga zoali'.⁴ Nacua'len lbi'ili' lu yödZ Sardis la'gac bunách cutu nacgac xöhui'. La'dalen neda' nup ni, nácugac lari' chguichdau'z le ruluí' nuhuóacquë' gdu dxi'a, le nacquë' lsaca' gac cni quequë'.⁵ Nup luxícj lu le rac yödZlyú ugacua' lequë' lari' chguichdau'z, len cutu usula' laquë' chnayujgac lu guich ga nayujgac lagac nup nadél-li'gac yöl-la' na'bán gdu. Si' lu na'a nup ni lahuë' Xuzá' Dios lenca' lauquë' gbaz la'y queë'.⁶ Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo."

Didza' bsölë'ë yödZ Filadelfia

⁷ Gnë' ca': "Lëzca' cni bzuju lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödZ Filadelfia. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' nac la'y len rui' didza' gdutë li, len dë lu në'i xzi'n guia queë' David, bönni' gna bë'ë, Nu rsalj ga nu ryaz ati' nutu nu gac uséyj lei, len ruséyj ga nu ryaz ati' nutu nu gac gsalj lei.⁸ Nu ni rna: Neda' nözda' le runli'. Nözda' napli' lati'z yöl-la' huac, san runli' ca rna xtidza'a len cutu rutui'li' rnalí' náquili' quia'. Qui lë ni na' nuzóa' lauli' tu ga nu tsaz le nayálj ati' nutu nu gac uséyj lei.⁹ Gul-yutsca', nup ni' ta'dá' Satanás, tu' xöhui', len ta'zí' yë', ta'ná nacgac bunách judío ta'yíj ládxi'gac Dios, san cutu nacgac cni, neda' guna' ga la'dxinë' lauli' len luzechu zxibquë' xní'ali'. Ni'r láquibe'inë' nadxi'ida' lbi'ili'.¹⁰ Le benli' ca rna xtidza'a, glözli' zxön ladxi', neda' gun chi'a lbi'ili' dza na' la'zaca' la'guí' yúgu'të bunách yödZlyú ni, lë na' gac quië si' bë' nup nacua' yödZlyú ni.¹¹ Zi'a guida'. Qui lë ni na' gul-gún chi'i

le napli', cui gac nu gun ga cusi'li' lë na' ral-la' gunna' queëli'.¹² Nul-li' ni' uxicjli' lu le rac yödZlyú, neda' guna' ga gacli' tsutsu ca nacgac yzxön, soali' gdau' ga na' zoë' Dios, len gatga grujli' ni'. Udá'a lbi'ili' ca lë' Dios quia', lenca' ca lë yödZ queë' Dios le nac Jerusalén cub, le ruhuójt r-ruj yehua' yubá lu në'ë Dios. Lëzca' udá'a lbi'ili' la' cub.¹³ Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo."

Didza' bsölë'ë yödZ Laodicea

¹⁴ Gnë' ca': "Lëzca' cni bzuju lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödZ Laodicea. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' zoa tsaz, Nu run ca rna, len rui' didza' gdutë li ca na' run lna' lau, len nac ca' Nu na' blen lu në'i yúgu'të le benë' Dios.¹⁵ Cni rna: Neda' nözda' le runli'. Ca runli' nac ca nis cunác ziang, cutu ruca'nli' tsaz neda', len cutu nac ca nis zögui', cutu runli' xchina' gdu ládxi'li'. Dxi'ar gac la' gacli' ca nis ziang o ca nis zögui'.¹⁶ Na'a, le nacli' ca nis nagúlz, len cunacli' ca nis ziang, len cutu nacli' ca nis zögui', chu'na' lbi'ili' ca run nu huëb nis nagúlz na'.¹⁷ Lbi'ili' rnalí' rlé'ili' yöl-la' tsahui' queëli' len rac dxi'a queëli', len cutu bi ryadzj queëli', san cutu ráquibe'ili' le nacli'. Bayechi' nacli'. Nacli' xzi'. Nacli' yechi', len nacli' lau chul len rdali' xguidz.¹⁸ Qui lë ni na', neda' ruzéjni'da' lbi'ili' gá'uli' lu na'a neda' le nac ca oro le nuna' dxi'a lu gui', quië gata' queëli' yöl-la' tsahui' gdu. Ral-la' gá'uli' ca' quia' lari' chguich gáculi', quië ggachi' yöl-la' xguidz queëli' le run ga nu rutuí'i. Ral-la' gá'uli' ca' quia' le gun ga luhuóac yöj lauli' quië gac glé'ili'.¹⁹ Neda' ruzeyda' bach len rut rguina' yúgu'të nup nadxi'ida' chqui' cutu tun le nac dxi'a. Qui lë ni na', gul-bí'i ládxi'li', gunli' xchina' gdu ládxi'

i'li'. ²⁰Gul-yutsca', néda'cza' zoa' ga nu ryaz, rulidza'. Chqui' núti'téz nu yöni chi'a len gsalj quia', tsazia' len gágule-na' nu na', ati' gágulen neda' nu na'. ²¹Nul-li' ni' uxicjli' lu le rac yödzlyú, neda' guna' ga có'lenli' neda' tsaxón ga na' rö'a rna bë'a, ca na' benë' ca' quia' neda' Xuza', buxicja' neda' lu le guc quia', ati' gró'léna'-në' tsaxón Xuza' ga na' rö'ë rna bë'ë Lé'. ²²Nu ryöni, ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo.”

Yöl-la' ba ta'gu'ë Dios yehua' yubá

4 Gdöd glac lë ni, buyúa' len blé'ida' tu ga nu ryaz nayálj yehua' yubá. Byönda' ca' chi'ë bönni' na' byönda' zi'al, bulídz zidzj ca rbödx trompeta. Chi'i ni bulídz neda', gna: “Gda xtasa'l ni ati' neda' ului'ida' li' le run bayúdx lac töd ni.”

²La' ni'z gzóalenë' neda' Dios Bö' La'y, ati' blé'ida' ni' yehua' yubá tu latj ga Nu rö' rna bë', len blé'ida' ca' Nu na' rö' latj na'. ³Ryëp yös yení' Nu na' rö' latj na', ca na' ryëp yös yení' guiöj jasje len guiöj cornalina, yugu' guiöj záqui't-squi. Gatsj lahui'l latj na' zoa bquita' nac lach ca nac guiöj esmeralda, le ryëptsca yös yení'. ⁴Gdu zbi'il latj na' nacuá' ca' yetáp urúa' latj gap ta'bó' nup ta'ná bë', ati' yugu' latj na' rö'quë' tap uru'ë bönni' gul, nácuquë' lari' chguichdau'z, len dx-iagac icjquë' bregui' náquicni oro. ⁵Latj blau ga ni' rö' Nu na', ta'rúj yös len gziu' rnë, ati' bö zxön ryu'u. Lahui' lau latj na' tu'zeni' gadx le ta'gú'u yení', le nacgac gadx bö' dzaggac Dios. ⁶Ca dödl lahui' latj ni dë tu ca nac tu nis zxön ryëp yös yení' ca guiöj jar.

Gdu zbi'il latj na', tsla'a hueaj nacuá' tap nup nabangac, ati' zian yöj laugac dxiagac zaca' cúdzi'lgac len láhuilgac. ⁷Tu nu nutsa' ladj tap ni nalá' ca nacba' bëdx guixi'. Nu na' buróp nalá' ca nacba'

bëdx, ati' nu na' bunn nalá' lahui' ca nac lau bönni', ati' nu budáp nalá' ca nacba' bsia' rzuba'. ⁸Idaptë nup ni, qui queëgac dxia xop xilgac, ati' láhuilgac len lé'ilgac, yöj lau zian dxiagac. Rël len të dza cutu ca' tu'sán, ta'ná: “La'y, la'y, la'y naquë' Xanru' Dios, napczë' yöl-la' huac. Gzoaczë' Lé', len zoaczë', len chzoa guidczë'.”

⁹Nup na' nabangac ta'gú'u yöl-la' ba Nu na' rö' rna bë', len zoatecz nabán. Tun ba la'n Nu na' len të Nu na': “Xclenu’.” Bátti'téz tun cni idáp na', ¹⁰tu'tság lauquë' lyu lahui' lau Nu na' tap uru'ë bönni' gul na', ta'yíj ládxi'quë' Nu na' zoatecz, len tu'cu'ë bregui' oro quequë' lahui' lau latj ga ni' rö' rna bë' Nu na', ta'né':

¹¹Xantu' Dios, nacu' lsaca'

Cu'tu' Li' yöl-la' ba,

Len guntu' Li' ba la'n,

Len gata' quiu' yöl-la' uná bë'

Le benu' yúgu'të le dë.

Ca rë'ncznu' nacuá' len gulazú lau nacuá'.

Tu guich len Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'

5 Ni'r blé'ida' tu guich lu na' yubél Nu na' rö' latj blau. Guich na' nac tu guich nudúb, len da' didza' lë'il len lahuil. Naguel-la' guich na' gadx le nuseyjgac lei. ²Blé'ida'-në' tuë' gbaz la'y blau, ati' bë'ë zidzj didza', gnë': “¿Nuzxa nac lsaca' uladzu' le naguél-la'gac guich ni len gsalj lei?”

³Nutu nu guc gsalj guich na' len cutu guc nu uyú lei, nitú nu zoa yehua' yubá, len nitú nu zoa luyú, len nitú nu zoa zx-anil luyú. ⁴Ni'r grödx'a' le cutu bdzöli nu nac lsaca' gsalj guich na', len cutu bdzöli nu nac lsaca' uláb lei, len nutu nu nac lsaca' uyú lei. ⁵Ni'r gudxë' neda' tuë' bönni' gul ni', gnë': “Cutu cödxu'. Nu na' nac ca bëdx guixi', Nu nabablen zxi'n xsoë' Judá, len nac ca' zxi'n xsoë'

David, chbuxícj lu yúgu'tè le rac, len saqui' uladzu' le naguél-la'gac guich ni len gsalj lei.”

⁶Ni'r blé'ida'-nè' Bönni' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau', zuiné' lahui' lau latj blau na' zoa gatsj lahui'l nup na' nabangac len gatsj láhui'lé' ca' bönni' gul na'. Naquè' huè' ca nac qui bö'cu' zxila' zoa nu budödi lèba', nacuá' gadx luzba' len gadx yøj lauba', le tu'luí' ca nacgac gadx bö' na' dzaggac Dios, nasölè'è leygac gdtè yödzyú. ⁷Gdödè' Bönni' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau' len gdel-lè'è guich na' lu na' yubél Nu na' rö' latj blau na'. ⁸Cati' chgdel-lè'è guich na', guluzechu zxibquè' lahuè' Bönni' na' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau' idáp nup na' nabangac len idáp uru'è bönni' gul na'. Zönquè' le rul-l nazí' lei arpa tu tuè' bönni' gul na', len nua'què' ca' yugu' bdxí' náquicni oro, yúdzugac yal, lè na' ruluí' yöl-la' rulídz Dios quegac bunách queè'. ⁹Tul-lè' tu le rul-l yöl-la' ba, le nac cub, le rna cni: Nacu' lsaca' quel-lu'u guich Len uladzu'u le naguél-la'gac lei Le bè'u latj bönni' guludöddè' Li', Ati' len xchönu' böa'uu' bunách quiè laqui queè' Dios, Nacgac bunách gza'a nacuá' gdtè yödzyú, Bunách tui' yúgu'tè didza' yubl, Len nababgac yúgu'tè yödzy len yúgu'tè luyú nacuá' gdtè yödzyú.

¹⁰Benu' ga nacquè' bönni' uná bè' Len ga nacquè' bxuz queè' Dios queèru'. Benu' ga ta'ná bè'è yödzyú.

¹¹Ni'r buyúa' len byönda' chi'iquè' zian gbaz la'y. Gayuá' len gayuá' nacu'è. Nacu'è gdu zbi'il latj blau na' tsazxón len nup na' nabangac lenca' len yugu' bönni' gul na'. ¹²Tu'è zidzy didza' yúgu'tè, ta'né':

Bönni' na' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau', guludöddè'-ba', Naquè' lsaca' gata' lu në'è yöl-la' uná bè' Len yöl-la' tsahui'

Len yöl-la' rejni'i
Len yöl-la' huac.
Naquè' lsaca' gunru'-nè' ba la'n
Len tsej ládxi'ru' Lè'
Len cu'ru'-nè' yöl-la' ba.

¹³Ni'r byönda' tul-l yúgu'tè bi benè'
Dios yehua' yubá len yödzyú, len zx-anil luyú len lu nis zxön. Tul-l yúgu'tè bi nacuá' yugu' latj na', ta'ná:
Yöl-la' ba Nu na' rö' latj blau,
Lenca' Bönni' na' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau'.
Gúnteczru'-nè' ba la'n
Len cú'teczru'-nè' yöl-la' ba,
Ati' gna bé'teczè' Lè'.

¹⁴Idaptè nup na' nabangac ta'ná: “Ca' gac.”

Ni'r idáp uru'è bönni' gul na' gulutság laquè' lyu len gulayíj ládxi'què' Nu na' zoatecz.

Le naguél-la'gac guich

6 Ni'r blé'ida'-nè' Bönni' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau', buládzu'è tu le naguel-la' guich na', ati' byönda' tu nu nutsa' ladj idáp na' nabangac, ryön chi'i ca gziu' rnè, gna: “Gda uyú.”

²Buyúa', len blé'ida'-ba' tuba' böa' chguich, ati' zön tu uxiti' yag nu na' dxia lèba'. Glu'è lè' tu bregui' udxí'è icjè', ati' brujè' ca tu nu nactèr blau quiè uxicjè' lu gdil-l.

³Cati' buládzu'è le buróp le naguel-la' guich na', byönda' buróp nu na' nabán, gna: “Gda uyú.”

⁴Ni'r brujba' yetuba' böa', nacba' xna. Guludöddè' lu në'i nu na' dxia lèba' yöl-la' huac uná bè' tsajtúè' yöl-la' rböz dxi'a tsáhui'dau' quegac bunách len gunè' ga ludöddè' lza'què'. Gulunödzjè' queè' tu guia tuchi' zxön.

⁵Cati' buládzu'è le bunn le naguel-la' guich na', byönda' bunn nu na' nabán gna: “Gda uyú.”

Buyúa' len blé'ida'-ba' tuba' böa' gasj, ati' zön tu zxonoz nu na' dxia lèba'.

⁶Byönda' rui' didza' tu chi'i gatsj lahui'l tap na' nabangac, rna: “Chop guía xzoa' xtil lazjx qui tu dza huen dxin le gac gbin, len xop guía xzoa' cebada lazjx qui tu dza huen dxin, san cutu gunu' ga yadzj le nac za len cutu bi gunu' qui xisi uva nal.”

⁷Cati' buládzu'ë le budáp le naguel-la' guich na', byönda' rui' didza' budáp nu na' nabán, gna: “Gda uyú’.”

⁸Buyúa' len blé'ida'-ba' tuba' böa' gulj, ati' nazí' lei Yöl-la' Gut nu na' dxia lëba', ati' zeajlen lei nu nazí' lei Latj Chul. Guludödë' lu në'i nu na' gna be'i gatsj tu gatsj bunách nacúa' yödzyú quië gdödi lequë' len guía tuchi', len ni'a qui yöl-la' rdun, len ni'a qui guidzhué', len lu rú'acba' böa' guixi' snia' dzö'ba' yödzyú.

⁹Cati' buládzu'ë le bugayu' le naguel-la' guich na', blé'ida' xzan bcugu yehua' yubá ni' bö' glacczë' bönni' ni' guludödcde' lequë' le glunë' lban qui xtidzë'ë Dios len le glunë' lna' lau queë'.

¹⁰Glui' zidzj didza' yugu' bö' ni, gulaná: “Xantu' La'y, runu' ca rnau', ¿batxcz cuequi xbeynu' netu' len uzí' lau' bönni' ni' nacu'ë yödzyú le guludödde' netu'?”

¹¹Gulunödzejë' quequë' lari' chguich-dau'z lacuë', len glë' lequë': “Ral-la' uzí' ládxi'li' yetú chi'idau'z, ga gdxinr dza la'dxín ni yúgu'të lza'li' huen dxin queë' Cristo, bönni' na' ral-la' ludödi ca' lequë' bunách ca na' guludödi lbi'ili'.”

¹²Cati' buládzu'ë le buzxóp le naguel-la' guich na', buyúa' len blé'ida' gtttsca luyú. Böac gasj gbidz, guc ca tu lari' guitsa' gasj, ati' böac xna beo' ca nac rön. ¹³Gulaguíndj luyú bölj luzxbá, guc ca rac qui yag higo, ta'guíndj le rbia cati' rutá lei bö' bdu'nu'. ¹⁴Gdöd qui luzxbá, guc qui ca rac qui guich cati' nu rutúb lei. Guladzá' xlatjgac yúgu'të guí'adau' len yúgu'të gap zoa luyú bidx lu nis zxön. ¹⁵Ni'r gulucachi' laquë' gap nac xzan bloj len gap nac

lë'i guiöj guí'adau' bönni' ta'ná bë'ë luyú, len yugu' bönni' blau, len bönni' ta'lé'inë' yöl-la' tsahui', len bönni' nacu'ë lu na'quë' bönni' rjaquë' gdil-l, len bönni' dë lu na'quë', len yúgu'të bönni' nadá'ugac, len yúgu'të bönni' cunadá'ugac. ¹⁶Glë' yugu' guí'adau' na' len yugu' lë'i guiöj na': “Gul-dubaga' netu', len gul-cachi' netu', cui glë'i netu' Nu na' röl' latj blau ni' len cui gdil-li' netu' yöl-la' rley queë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'. ¹⁷Chbdxin dza uluf' lahui yöl-la' rley quequë', ati' ¿nuzxa caz saqui' gua' glen lei?”

Tu gayuá' yu tapún milë' bönni' da' tu le nac bë' ra' xgaquë'

7 Gdöd glac lë ni blé'ida' tap gbaz la'y zuicnë' idáp la'a yödzyú, tu'zaguë'ë xnözgac idáp bö' reycj tsla'a hueaj luyú, cui tseycj bö' yödzyú, len cui tseycj lu nis zxön, len cui utá yag. ²Blé'ida'-në' ca' yetué' gbaz la'y zë'ë r-rujë' ga rlen gbidz, nu'ë tu le udé'ë le gac bë' nup nacgac queë' Dios ban. Bë'ë zidzj didza', bulidzë' idapë' gbaz la'y ni' nadód lu na'quë' yöl-la' huac uná bë' lun ditjnë' luyú len nis zxön. ³Gudxë' lequë': “Cutu gun ditjli' luyú len nis zxön len yugu' yag cati' uda'rtu' tu le gac bë' ra' xgaquë' bönni' huen dxin queë' Dios queëru'.”

⁴Byönda' tscá nacquë' bönni' da' lequë' lë na' nac bë', nacquë' gdu tu gayuá' yu tapún milë' ladj yúgu'të cöl di'a dza quegac xzi'n xsoë' Israel. ⁵Bönni' na' da' lequë' lë na' nac bë':

Zxi'n xsoë' Judá nacquë' chinnu milë'.

Zxi'n xsoë' Rubén nacquë' chinnu milë'.

Zxi'n xsoë' Gad nacquë' chinnu milë'.

⁶Zxi'n xsoë' Aser nacquë' chinnu milë'.

Zxi'n xsoë' Neftalí nacquë' chinnu milë'.

Zxi'n xsoë' Manasés nacquë' chinnu milë'.

⁷Zxi'n xsoë' Simeón nacquë' chinnu milë'.

Zxi'n xsoë' Leví nacquë' chinnu milë'.

Zxi'n xsoë' Isacar nacquë' chinnu milë'.
⁸Zxi'n xsoë' Zabulón nacquë' chinnu milë'.
 Zxi'n xsoë' José nacquë' chinnu milë'.
 Zxi'n xsoë' Benjamín nacquë' chinnu milë'.

Bunách guixz yu nácugac lari' chguichdau'z

⁹Gdöd guc lë ni buyúa' len blé'igacda' bunách zian, nutu nu gac uláb lequë'. Nababquë' yúgu'të yödzt tui' didza' yubl gdu yödzyú. Zuicnë' ca dödl lahui latj blau na' ga ni' zoë' ca' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', nácquë' lari' chguichdau'z, len zönquë' zin. ¹⁰Tu'ë zidzj didza' yúgu'të, ta'né':

Yöl-la' ruslá za' lu në'ë Dios queëru',
 Rö'ë latj blau ni,
 Len za' ca' lu në'ë Bönni' na' naquë'
 Bö'cu' Zxíla'dau'.

¹¹Zuicnë' gdu zbi'il latj blau na', lenca' gdu zbi'il ga nacu'ë bönni' gul, lenca' gdu zbi'il ga nacuá' idáp na' nabangac yúgu'të gbaz la'y, ati' tu'tság lauquë' lyu ca dödl lahui latj blau na', ta'yj lách-i'quë' Dios, ¹²ta'né':

Ca' gac. Yöl-la' ba Li', Dios queëtu',
 Napu' yöl-la' zxön len yöl-la' rejni'i.
 Rëtu' Li': "Xclenu'" len runtu' Li' ba la'n.
 Napu' yöl-la' uná bë' len yöl-la' huac.

Gactecz cni quiu', Dios queëtu'. Ca' gac.

¹³Ni'r gnabnë' neda' tuë' bönni' gul na', gnë': "¿Nupx na' nácugac lari' chguichdau'z, len gapx bönni' lequë'?"

¹⁴Neda' gudxa' lë': "Xan, li' nözcnu'."

Lë' gudxë' neda': "Nup ni gulazaca' gulagui'tsca. Gulaguibë' lari' nácquë' len guluún leygac chguichdau'z len xchönë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'.

¹⁵Qui lë ni na' nacu'ë ca dödl lahui latj blau ga rö'ë rna bë'ë Dios, len tunë' dxin lahuë' Lë' rël len tē dza lu gdau' queë'. Nu na' rö' latj blau ni gun chi'i lequë' le zóalentecz lequë'. ¹⁶Cutur la'dunë' len cutur la'bidxë' nis, len cutur

la'yéguinë' gbidz, len cutur láquinë' xla ¹⁷le uyüë' lequë' ca nu uyü bö'cu' zxila' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau' zoë' gatsj lahui' latj blau na'. Gchë'ë lequë' gap ralj nis rui' yöl-la' na'bán, ati' Dios uzxië' lauquë' nis ta'bödxë'."

Le bugádx le naguel-la' guich

8Cati' buládzu'ë le bugádx le naguel-la' guich na', grö' dxi yehua' yubá gdu gatsj hora. ²Ni'r blé'igacda'-në' gadx gbaz la'y na' zuicnë' lahuë' Dios, ati' guludödë' lu na'quë' gadx trompeta. ³Ni'r bidë' yetüë' gbaz la'y, nu'ë tu bdx'i oro, gzuinë' ra' bcugu yehua' yubá ni'. Gulunödzej' queë' szxöni yal quië gunë' lei tuz len yöl-la' rulídz Dios glun yúgu'të bunách queë' Cristo, uzégui'ë lei lu bcugu na' náquini oro, zoa lahui' lau latj blau na'. ⁴Gren dzön qui yal na' zoa lu në'ë gbaz la'y na', guc tuz len yöl-la' rulídz Dios glun bunách queë' Cristo, ati' bdxin ga na' rö'ë Dios. ⁵Ni'r budzë'ë bdx'i na' bau' yal zoa lu bcugu na' gbaz la'y na', ati' gru'në' lei luyú. Gnë' gziu' ati' bö zidzj byön. Gyëp yös len gtit luyú.

Tu'cödxë' trompeta

⁶Ni'r gulacu'ë sina' lucödxë' leygac igadxtë' gbaz la'y na' zönquë' gadx trompeta na'.

⁷Bucödxë' trompeta gbaz la'y zi'al, ati' grö' guiöj bögui' yöl sunn len gui' nutsi'i rön, guluhuóxj luyú. Gyegui tu cuia tsa tu tsonn cuia luyú ni, ati' gyegui ca' tu cuia tsa tu tsonn cuia yag. Gyegui ca' yúgu'të guixi' ya'a.

⁸Bucödxë' trompeta gbaz la'y buróp na', ati' gbix lu nis zxön tu le nac ca tu gui'a zxön regui, ati' böac rön yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj nis zxön na'. ⁹Gut tu cuia tsa tu tsonn cuia le nabangac dzö' lu nis zxön na', ati' guc ditj tu cuia tsa tu tsonn cuia yugu' barco.

¹⁰Bucödxë' trompeta gbaz la'y bunn, ati' böxj gap dë nis yegu lenca' gap ralj nis, tu bölj luzxbá, regui ca gui' yör, guc cni qui yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj nis na' rō' luyú. ¹¹Bölj ni lēba' Ajenjo, le nac tu le sla', ati' böac sla' yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj nis gap na' dë nis, guc ca nac ajenjo na', ati' glat bunách zian ni'a qui nis na' böac sla'.

¹²Bucödxë' trompeta gbaz la'y budáp, ati' böac chul yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj gbidz, len lēzca' cni guc qui beo', ati' böac chul tu cuia tsa tu tsonn cuia bölj. Cni guc, cutu buzení' gbidz yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj dza, len cutu guluzení' bölj len beo' yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj rēl.

¹³Ni'r buyúa' len byönda' ru'ë zidzj didza' tuë' gbaz la'y rdödë' gatsj lahui'l luzxbá, rnë': "Bica' bayechi' lbi'ili'. Bica' bayechi' lbi'ili'. Bica' bayechi' lbi'ili' zoali' luyú ni cati' lucödxë' trompeta yetsonnë' gbaz la'y na'."

9 Bucödxë' trompeta gbaz la'y bugayu', ati' blé'ida' nu nac ca tu bölj luzxbá böxj luyú, ati' gulunödzjël qui nu na' zxi'n guia qui latj chul. ²Bsaljë' latj chul na', ati' gren dzön qui latj chul, guc ca dzön r-ruj ga tu'zégui'ë bla'dau', ati' gulachúl gbidz len luzxbá ni'a qui dzön na'. ³Lu dzön na' gularujba' böchi'zú gulazxoazba' luyú, ati' Dios bē'ë lecba' latj ládu'ba' bunách ca tunba' xajnó' dzō'ba' luyú. ⁴Gna bé'inë' lecba' cutu lun ditjba' guixi' rō' luyú, len cutu lun ditjba' nitú le nac ya'a, len clëg nitú yag, san tuz gac ládu'ba' bunách na' cudá' ra' xgaquë' lë na' nac bē' nu naqui queë' Dios. ⁵Cutu bē'ë lecba' latj ludódiba' lequë', san lusaca' ziz'ba' lequë' gdu ca gayu' beo'. Rlatsca ga rádu'cba' ca na' rla ga rádu'ba' xajnó'. ⁶Yugu' dza na' lē'ni ludödi cuingac bunách san cutu la'záqui'në'. Lē'nnë' latie' san ucuít cuini yöl-la' gut.

⁷Nala'cba' böchi'zú na' ca naccba' böa' nácucba' le náquicni guia, quië tsjacba' gdil-l. Dxiagac icjba' le nacgac ca bregui' náquicni oro. Nac laucba' ca nac laugac bunách. ⁸Nac guitsa' icjba' ca nac guitsa' icjnu ngul. Nacgac láya'cba' ca nacgac láya'ba' bēdx guixi'. ⁹Nácugac lchu'cba' le náquini guia. Ta'gú'u bö xilcba' ca na' ta'gú'u bö carreta ná'yjba' böa' ta'xí'ti'ba' lu gdil-l. ¹⁰Nacgac xbanca' ca nac xbanca' xajnó', zoa li'cba'. Lu xbanca' na' zoa le ta'neyba', quië lunba' zi' bunách gdu ca gayu' beo'. ¹¹Zoa nu rna be'i lecba', nu na' nac gbaz xöhui' qui latj chul. Gbaz ni nazí' lei lu didza' hebreo: Abadón, le rna lu didza' griego: Apolión, len lu didza' xidza': "Nu Rusnít".

¹²Chgdöd tu le rusnít bunách, le za' zi'al, san za'c yechóp le lusnít bunách.

¹³Bucödxë' trompeta gbaz la'y buzxóp, ati' byönda' tu chi'i rui' didza' gatsj lahui'l tap le nacgac ca luzba' bēdx, dxiagac yugu' lu squin bcugu na' náquini oro, zoa lahuë' Dios. ¹⁴Chi'i ni rui'len didza' gbaz la'y buzxóp na' zi'a bucödxë' trompeta, rna: "Bsedx idaptë' gbaz xöhui' na' nága'quë' ra' yegu Eufrates."

¹⁵Ni'r busedxë' tapë' gbaz xöhui' na', chnucözë' lequë' Dios quië la' na'z, le nac dza na', len beo' na', len iz na', quië ludöddë' tu cuia tsa tu tsonn cuia bunách nacua' yödzlyú. ¹⁶Byönda' tscac nacquë' bönni' rjaquë' gdil-l dxiaquë'-ba' böa' len dzagquë' tapë' gbaz xöhui' na', nacquë' gdu chop gayuá' mil milë'.

¹⁷Ca tu lu bxin blé'igacda'-ba' böa' na', ati' nup ta'bía lecba' nacu lchu'gac le nac gui'dau'z len ya'a ca luzxbá len gulj. Nacgac icjba' böa' na' ca icjba' bēdx guixi', ati' lu rú'acba' ta'rúj gui' len dzön len tu le ruzégui'tsca, nazí' lei azufre. ¹⁸Lë na' ta'rúj rú'acba' guludödi tu cuia tsa tu tsonn cuia bunách nacua' luyú, lë na' nacgac gui' len dzön len

lë na' ruzégui'tsca. ¹⁹Ta'rúj rú'acba' le ta'neyba' böa' na' len dzö' lu xbanca', le nacgac xbanca' ca bël zoa icjcba' le ta'neyba'.

²⁰Yezica' bunách, nup cutu glat lu chop ni tu'snít, cutu gulub'i ládxi'quë' quië cutur lunë' ca na' tunë', len cutu gulusanë' ta'yíj ládxi'quë' yugu' bö' xöhui' len yugu' bdau' guiöj bdau' yag, yugu' bdau' na' cuta'le'i, len cuta'yöni, len cuta'zá'. ²¹Cutu gulub'i ládxi'quë' quië cutur ludödcdë' bunách len clëg quië cutur lunë' yöl-la' udzá' quequë' len le cunác tunë', len yöl-la' rban quequë'.

Gbaz la'y, zoa lu në'ë tu guichdau'

10 Ni'r blé'ida'-në' yetüë' gbaz la'y nal, böjtjë' brujë' yehua' yubá, nacuë' böaj luzxbá, len zoa bquita' icjë'. Ryëp yös yení' lahuë' ca run gbidz, ati' nacgac ni'ë ca yzxön ta'yegui. ²Zoa lu në'ë tu guichdau' nayálj, ati' tu ni'ë yubél nulibë' lu nis zxön, len yetú ni'ë yögl nulibë' luyú bidx. ³Ni'r bël'ë zidzj didza', byön ca ryön cati' rbódxya'aba' bëdx guixi', len cati' budx bël'ë zidzj didza' na', gulayón chi'igac gadx gziu'. ⁴Cati' budx gulayón chi'igac gziu' na', neda' zi'a uzuja' lu guich, san byönda' nu rui' didza' yehua' yubá, rë neda': "Bcachi'z didza' ni glui' gadx gziu' na'. Cutu uzuju' lu guich didza' na'."

⁵Ni'r bchis në'ë yubél zaca' luzxbál gbaz la'y na' blé'ida'-në' zuinë' lu nis zxön len luyú bidx, ⁶ati' ben tsutsu xtidzë'ë gneynë' Nu na' zoacz, Nu na' ben yehua' yubá len le nacuá' ni', lenca' yödzlyú len le nacuá' ni', lenca' nis zxön len le nacuá' ni', gnë': "Cutur tsey, ⁷san cati' ucödxë' trompeta gbaz la'y bugádx, uschinë' Dios le nagachi' queë', lë na' bului'inë' yugu' huen dxin queë', bönni' ni' glul'ë didza' uláz queë'."

⁸Ni'r bël'en neda' didza' leyúbl chi'i na' byönda' r-ruj yehua' yubá, gna: "Gyeaj, yajxí' guichdau' nayálj na' zoa

lu në'ë gbaz la'y na' nulibë' lu nis zxön len luyú bidx."

⁹Gyija' ga na' zoë' gbaz la'y na', gnabda'-në' gunnë' quia' guichdau' na'. Gudxë' neda' gbaz la'y na', gnë': "Gzxi', gdagu. Lu ru'u gac zxix ca nac bdxindu' queëba' böz, san lë'u huöac sla'."

¹⁰Gzxi'a guichdau' na' zoa lu në'ë len gdahua' lei. Lu ru'a gac zxix ca nac bdxindu' na', san cati' budx gdahua' lei, böac sla' lë'a. ¹¹Ni'r gudxë' neda': "Ral-la' gu'u didza' leyúbl uláz queë' Dios laugac zian cö' bunách gza'a, len gap nacuá' yúgu'të yödz, len gap tui' zian didza' yubl, len laugac zian bönni' ta'ná bël'."

Chopë' bönni' tunë' lna' lau

11 Ni'r bdxin nu benn quia' tu gui le nac ca tu yag rbixi, len gudx neda': "Gyas len brix gdau' queë' Dios. Brix ca' bcugu la'y qui, len blab ca' nup nacuá' ni' ta'yíj ládxi'gac Dios. ²Lö'a qui gdau' na' dë ni'l bca'n ca' len cutu urixu' lei, le nadód lu na'gac bunách gza'a, ati' lulíb lulíj yödz la'y na' gdu ca chopán beo'."

³Gudxë' ca' neda': "Gsöla'a chopë' bönni' lunë' lna' lau quia', lu'ë didza' uláz quia' gdu ca chinnu gayuá' yu tsonnlalj dza, lacuë' lari' nac bdzadz-dau'. ⁴Chopë' bönni' ni tunë' lna' lau, nacquë' chop yag olivo na' nayúj lu guich la'y le rui' didza' quequë', len nacquë' ca' chop le nua'gac gui' na' nacuá' lahuë' Dios, Xani yödzlyú. ⁵Chqui' guë'ni nu gua' dö' quequë', gruj gui' rú'aque' le usnít nu na' rë'ni gua' dö' quequë', gdödi nu na', lenca' nup ta'dá'baga' lequë'. ⁶Dë lu na'quë' chopë' ni luzaguë'ë xnöz nis guiöj luzxbá, cui gal guiöj tsca dza na' ral-la' lu'ë didza' uláz queë' Dios, ati' dë lu na'quë' ca' lunë' ga huöac rön nis, len lunë' ga gatsj guidzhuë' yödzlyú, lunë' cni bálti'tëz lzu lë'nnë'. ⁷Cati' udx lunë' lna' lau, gru-

jba' böa' snia' latj chul, tül-lenba' lequë' len uxicjba' lequë', len gdódiba' lequë'.
⁸La'túlz ca' la' nöz lu yödzt zön gdu ca gulayá' gulabinë', ga ni' gdë'ë ca' lë'i yag cruz Xanru', len ca runru' Isaquí', nazí' lei ca' Sodoma lenca' Egipto. ⁹Gdu ca tsonn dza yu gatsj la'le'i gdu ca gulayá' gulabinë' bunách yúgu'të yödzt len yúgu'të bunách gza'a, len bunách tui' zian didza' yubl, len bunách yúgu'të luyú, ati' cutu lui' latj nu ucachi' lequë' yeru ba. ¹⁰La'dzagtscá ládxi'gac nup nacua' yödztlyú le glatië', ati' lu yöl-la' rudziji quequë' la'sölë'ë le lunödztjé' quequë' lza'quë' tuë' yetuë', le gulusaca' zi'ë bunách nacua' yödztlyú chopë' ni glu'ë didza' uláz queë' Dios."

¹¹Ni'r cati' chbza'a tsonn dza yu gatsj na', Dios buspanë' lequë', ati' gulayasë' gulazuinë', ati' gladxi guladzöbi yúgu'të nup gulale'i lequë'. ¹²Ni'r bë' zidzj didza' tu chi'i yehua' yubá, gudx lequë': "Gul-cuén ni."

Gulabenë' lu böaj luzxbá zaca' yehua' yubál, ati' gulale'i lequë' nup na' guladá'baga' lequë'. ¹³La' ni'z gtittsca luyú, ati' bguindj tu cuia tsa tu chi cuia yugu' yu'u dzö' lu yödzt na', ati' lu le gtit na', glat tsonnlalj yu chi gayuá' bunách. Gladxi guladzöbi nup ni' naga'ngac, ati' gulagu'ë yöl-la' ba Dios zoë' yehua' yubá.

¹⁴Chgdöd le buróp le rusnít bunách, ati' chzoa gdxin le bunn le usnít lequë'.

Rucödxë' trompeta gbaz la'y bugádx

¹⁵Bucödxë' trompeta gbaz la'y bugádx, ati' glui' zidzj didza' chi'i yehua' yubá, ta'ná:

Gap ta'ná bë' bunách yödztlyú

Nadödgtac lu në'ë Xanru' Dios

Len lu në'ë Cristo.

Lë' gna bé'teczë'.

¹⁶Ni'r idáp uru'ë bönni' gul na' rö'quë' gap na' ta'ná bë'ë lahuë' Dios, gult-

ság lauquë' lyu ta'yíj ládxi'quë' Dios. ¹⁷Ta'né:

Xantu' Dios, napczu' yöl-la' huac.

Gzoaczu' len zoaczu' len ral-la' guidczu', Xclenu', le chbugunu' dxin yöl-la' huac zön quiu'

Len rzu lau' rna bë'u.

¹⁸Gulaléy bunách yugu' yödzt

San chbdxin dza gunu' lequë' zxguia'.

Nac dza cuequi xbeynu' nup chnatgac.

Ubi'u quegac huen dxin quiu',

Bönni' glu'ë didza' uláz quiu',

Nup náquigac quizi quiu' len glun ba la'n Lau',

Nup nacgac cuidi'z len nup nacgac blau. Chbdxin dza usnituu' nup gulusnít yödztlyú.

¹⁹Ni'r gyalj gdau' queë' Dios rö' yehua' yubá, ati' bla' lahui gui'n la'y ga yu'u didza' rucá'n tsahui' nunë' Dios. Luyú gyëp yös len glu'u bö zidzj, gnë gz-iu'. Gtit luyú len grö' guiöj bögui' yöl sunn.

Tunu ngul len tuba' bël zön xtsni'

12 Ni'r bla' lahui yehua' yubá tu le nac bë'tsca, bulu' launu ngul nácunu le nac ca gbidz, len zoa zxan ní'anu beo'. Dxia icjnu tu bregui' ga dx-iacba' chinnu bölj yení'. ²Ngul ni chzoa soabi' bi'idau' queënu, rbödxya'anu le rdia' lë'nu, rzaca' rgu'nu le ruzoanu-bi' bi'idau' queënu. ³Ni'r bla' lahui yehua' yubá yetú le nac bë', bulu' lauba' tuba' bël zön xtsni', nacba' xna gui'z len dxia gadx icjba' len chi luzba' len dxia tu bregui' tu tu icjba' na'. ⁴Len xban-ba' gu'yjba' tu cuia tsa tu tsonn cuia bölj luzxbá len grunba' leycba' luyú. Gzuiba' bël zön xtsni' na' launu ngul na' chzoa soabi' bi'idau' queënu, zoaba' sina' gáguba'-bi' bi'idau' queënu na' ca galjbi' na'. ⁵Buzoanu-bi' tubi' bi'i bön-ni'dau' ral-la' gna bé'ibi' yúgu'të yödzt len tu xuyág guia. La' bucuittë'-bi' Dios bi'idau' queënu na', buchisë'-bi' ga ni'

zoaczé' Lè', rō'è latj blau ga na' rna bè'è. ⁶Buzxundjnu ngul na', zeajnu lu latj ca'z, ga ni' chnupé'è queènu latj Dios. Ni' lugahuè'-nu gdu ca chinnu gayuá' yu tsonnalj dza.

⁷Gdöd glac lè ni, guetsca gdil-l yehua' yubá. Guladíl-lenè'-ba' bèl zxön xtsni' na' gbaz la'y blau lè' Miguel len yugu' gbaz la'y da'qué' lè'. Guladíl-l bèl zxön na' len gbaz xöhui' da'gac lèba' ⁸san cutu guluxíj lu gdil-l na'. Qui lè ni na' cutur bdzöli xlatjgac yehua' yubá. ⁹Cni guc, gularu'nè'-ba' ni'l bèl zxön xtsni' na', nacba' bèl na' zoaba' dza ni'tè, lèba' tu' xöhui' len Satanás, nu na' rzi' ye'i yúgu'tè bunách yödzyú. Gularu'nè' tu' xöhui' yödzyú, dzaggac lei gbaz xöhui' na' da'gac lei.

¹⁰Ni'r byönda' tu chi'i rui' zidz didza' yehua' yubá, rna: "Na'a chbdxin dza nulu'è lahui yöl-la' ruslá nunè', len yöl-la' huac queè', len le rna bè'è Dios, lenca' le rna bè'è Cristo, le chgularu'nè' ni'l nu na' buquí yugu' böchi' lza'ru'. Rël len tè dza buquí lequè' lahuè' Dios queèru'. ¹¹Guluxicjè' nu na' böchi' lza'ru' ni, le gulugunè' dxin xchönè' Bönni' na' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau' queè' Dios, len le gulugunè' dxin didza' na' glunè' lna' lau queè'. Cutu glui' ládx-i'què' yöl-la' na'bán quequè' san glatiè'. ¹²Qui lè ni na' gac yöl-la' rudziji yehua' yubá. Gul-dziji lbi'ili', zoali' ni'. Bica' bayechi' lbi'ili' zoali' yödzyú len lu nis zxön, le chbötj tu' xöhui' bdxin ga zoali'. Rleytsqui tu' xöhui' na' le chráquibe'i yetú chi'z dè latj qui."

¹³Cati' gúquibe'iba' bèl zxön xtsni' na' chgularu'nè'-ba' luyú, ni'r yajsóa régu'ba'-nu ngul na' buzoanu-bi' bi'i bónni'dau' na' queènu. ¹⁴Ni'r Dios bè'è-nu ngul na' chop xilba' bsia' nacgac zxön quiè gac sunu, gcuitnu ga na' zoaba' bèl zxön xtsni' na', gdxinnu xlatjnu lu latj ca'z. Ni' lugahuè'-nu gdu tsonn iz yu gatsj. ¹⁵Zaca' cúdzu'lnu gub-

ba' nis zil bèl zxön xtsni' na', guc ca tu nis yegu, gú'niba' gua'tè ngul na'. ¹⁶Ni'r guclen ngul na' luyú, gyalj luyú na' len güi'i nis yegu na' gubba' bèl zxön xtsni' na'. ¹⁷Ni'r gléytsquiba'-nu ngul na' bèl zxön xtsni' na', gyeajba' yajtíl-lenba' nup naga'ngac queènu zxi'n xsoanu, nup na' tun ca rna le gna bè'è Dios, len nazí' lu na'gac le nunè' lna' lau Jesucristo.

Chopba' böa' snia'

13 Gzuida' lu yuzx ra' nis zxön len blé'ida' rbenba' r-rujba' lu nis zxön tuba' böa' snia' dxia gadx icjba' len chi luzba'. Dxiagac lèba' chi bregui'. Dxia tu bregui' tu tu luzba' na' ati' láhuigac icjba' da' tu la nac xöhui' le curle'i Dios dxi'a. ²Böa' snia' na' blé'ida'-ba' rna'ba' ca nacba' bédxtau', zoa ní'aba' ca nac ní'aba' oso, ati' rú'aba' nac ca nac rú'aba' bédx guixi'. Bèl zxön xtsni' na' budödba' lu na'ba' böa' snia' ni yöl-la' huac queèba' lenca' xlatjba' ga rna bè'ba', len yöl-la' uná bè' zxön queèba'. ³Dxia huè' tu icjba' böa' snia' na', nac le gdödi lèba', san bunít huè' na', ati' gulubani yúgu'tè bunách yödzyú len yajta'gac böa' snia' na'. ⁴Gulayj ládx-i'què'-ba' bèl zxön xtsni' na', le budödba' lu na'ba' böa' snia' yöl-la' uná bè' queèba'. Gulayj ládx-i'què'-ba' ca' böa' snia' na', gulanè': "¿Nuzxa caz nac zxön ca nacba' zxön böa' snia' ni, len nuzxa caz saqui' til-len lèba'?"

⁵Guta' lu na'ba' böa' snia' na' bè'ba' didza' ba zxön len didza' xöhui' rnèba' queè' Dios. Gdu ca chopán beo' guta' lu na'ba' yöl-la' uná bè'. ⁶Gzu lauba' rnèba' queè' Dios len gnè xöhui'ba' qui Lè' Dios, len qui latj la'y queè', len quegac nup nacua' yehua' yubá. ⁷Guta' lu na'ba' gdíl-lenba' nup náquigac quizi queè' Dios, buxicjba' lequè'. Guta' ca' lu na'ba' gna bé'iba' yúgu'tè bunách gza'a, bunách yúgu'tè yödzyú, len yúgu'tè bunách tui' didza' yubl, len bunách

gdutë yödzyú. ⁸Gulayj ládxi'gac böa' snia' na' yúgu'të bunách nacuá' yödzyú, nup na' cutu nayujgac lagac lu guich qui yöl-la' na'bán, guich na' buzujé' cati' zi'a guta' yödzyú Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau' queë' Dios, buzóé' Dios gutië' ni'a quegac bunách queë'.

⁹Chqui' nu ryöni, ral-la' uzé nag.

¹⁰Nup nucu'ë Dios gdzungac, ral-la' gdzungac, ati' nup nucu'ë Dios quië nu gdödi leygac len guía tuchi', len guía tuchi' lat. Qui lë ni na', ral-la' la'bózxön ladxi' nup náquigac queë' Dios, len la'yej-lë' Lë'.

¹¹Gdöd na' blé'ida'-ba' yetuba' böa' snia' grenba' brujba' lu yu. Dxiagac chop luzba' ca nac luzba' bö'cu' zxila', len rui'ba' didza' ca na' rui'ba' didza' bël zxön xtsni' na'. ¹²Dë lu na'ba' böa' snia' ni yúgu'të yöl-la' uná bë' queëba' böa' snia' bdxinba' zi'al, cati' dzag lëba'. Runba' böa' snia' buróp ni ga ta'yj ládxi'gac böa' snia' zi'al na' yúgu'të bunách nacuá' yödzyú, böa' na' bunít huë' gdödi lëba'.

¹³Runba' ca' le nacgac bë' böa' buróp na' ga rdxintë runba' ga ruhuóxj gui' za' luzxbá, ruhuóxj luyú laugac yúgu'të bunách. ¹⁴Rzi' yé'iba' bunách nacuá' yödzyú len le nacgac bë' dë lu na'ba' runba' lauba' böa' snia' zi'al na'. Rna bé'iba' bunách nacuá' yödzyú lunë' tu bdau' ca nacba' böa' snia' na' gucba' huë' qui guía tuchi' ati' nabanba'. ¹⁵Dë lu na'ba' runba' ga soa gban bdau' na' nac ca nacba' böa' snia' zi'al na', len güi' didza' bdau' ni len gun ga nu gdödi yúgu'të nup cutu la'yj ládxi'gac lei.

¹⁶Benba' ga gda' yúgu'të bunách tu le nac bë' da'gac lëba', nup nacgac ca'z len nup nacgac blau, nup ta'le'i yöl-la' tsahui' len nup nacgac yechi', nup cunadá'ugac len nup nadá'ugac, buda'ba' lei lu na'gac yubél o ra' xgagac bunách na'. ¹⁷Nutu nu gac bi ga'u o bi guti' chqui' cudá' nu na' lë na' nac bë', o chqui' cudá' nu na' laba' böa' snia' na',

o le nababba' nua'ba'. ¹⁸Na'a rquinnu' yöl-la' rejni'i. Nu nap yöl-la' rejni'i ral-la' ulabtëz tsca le nababba' nua'ba' böa' snia' na', nac ca le nababë' bönni', ati' le nababba' na' nac xop gayuá' yu tsonnlaj yu xop.

Le tul-lë' tu gayuá' yu tapán milë' bönni'

14 Gdöd ni' buyúa' len blé'ida'-në' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'-dau' zuinë' lu gu'adau' nazí' lei Sión. Nacuá'lenë' Lë' tu gayuá' yu tapán milë' bönni', da' ra' xgaquë' lë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', lenca' lë' Xuzë'. ²Ni'r byönda' tu le rgu'u bö yehua' yubá, rnë zidzj ca rnë tu yegu zxön len ca rnë gziu'. Byönda' le ryön cati' ta'guinnië' lë'i tu le rul-l zë zian du qui. ³Tul-lë' tu le rul-l cub, nacu'ë ca dödl lahui latj blau ni' lenca' ca dödl lahui ga na' nacuá' idáp nup na' nabangac len yugu' bönni' gul na'. Nutur nu gac gul-l le rul-l ni, san légaczë' tu gayuá' yu tapán milë' bönni' ni, bönni' na' böa'uë' lequë' Cristo ladj bunách yödzyú. ⁴Nacquë' gdu ladxi' bönni' ni, cutu gulacuá'lenë' ngul, le nacquë' gdu bönni' ra'bán. Zjá-clenë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'-dau' gátitëz ga zijë'. Cristocz böa'uë' lequë' ladj bunách, nacquë' bönni' zi'al guludód cuinquë' lu në'ë Dios lenca' lu në'ë Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'. ⁵Gatga gulazí' yë'ë ati' nutu nu gac bi gnë quequë' ga na' nacu'ë ca dödl lahui latj blau ga röhë Dios.

Didza' rjua'quë' tsonn gbaz la'y

⁶Ni'r blé'ida' yetuë' gbaz la'y, rdödë' lu bö'z luzxbá, rju'ë didza' dxi'a zoa tsalzú quië gunë' lban qui laugac nup nacuá' yödzyú, bunách gdutë luyú, yúgu'të bunách gza'a, len bunách tui' yúgu'të didza' gza'a, len bunách yúgu'të yödz. ⁷Ru'ë zidzj didza', rnë': "Gul-gadxi Dios, len gul-cu'ë yöl-la' ba le chzoa

cuequi xbeynë' bunách. Gul-tséj ladxë'ë Dios, nunë' luzxbá len luyú len nis zxön len gap ralj nis."

⁸Zajnáuë' gbaz la'y ni yetúë' gbaz la'y, rnë': "Chbudx qui yödZ Babilonia. Chbudx qui yödZ zxön na'. Cni guc qui, le glun nup nacua' ni' ga gulazí' lu na'quë' bönni' yúgu'të yödZ lunë' ca nac-gac le ta'zë ládxi'quë' le cunác."

⁹Zajnáuë' gbaz la'y buróp ni yetúë' gbaz la'y, ru'ë zidZ didza', rnë': "Chqui' nu tsej ladxí'-ba' böa' snia' na' lenca' bdau' queëba', len güi' latj ta' ra' xguí o lu në'i le nac bë' da' lëba', ¹⁰nu ni gunë' zxguia' Dios lu yöl-la' rley queë'. Saca' qui'i nu na' lu gui' len lu lë na' ruzégui'tsca, laugac gbaz la'y len lahuë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'-dau'. ¹¹Cuentecz dzön qui gui' ga ni saca' qui'i nu na'. Rël len të dza saca' qui'i, ati' gatga gata' latj luzí' ládxi'-gac nup la'yíj ládxi'-gac-ba' böa' snia' na' len bdau' queëba', ati' cutu luzí' ládxi'-gac nup lui' latj ta' leygac laba'. ¹²Qui lë ni na' ral-la' la'bóz zxön ladxí' nup náquigac queë' Dios len lun ca rna le gna bë'ë, nup na' ta'yejlë' Jesús."

¹³Ni'r byönda' chi'i nu rui' didza' yehua' yubá, rë neda': "Bzuj lu guich lë ni: Bica' bagac nup lat na'a su lau, nup na' ta'yejlë' Xanru'."

Dios Bö' La'y rnë': "Ca' gac. Luzí' ládxi'-quë' lu dxin glunë', len luzi'ë xbey ca rajlöz le glunë'."

Tu'zi'ë le rulá' luyú

¹⁴Ni'r buyúa' len blé'ida' tu böaj luzxbá chguichdau'z, len lu böaj na' röl tu Nu nac ca naquë' Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, dxia icjé' tu bregui' oro, ati' lu në'ë zönë' tu guia tuchi'. ¹⁵Bru-jë' lu gdau' yetúë' gbaz la'y, ati' bë'ë zidZ didza', gudxë' Nu na' röl lu böaj na', gnë': "Bgun dxin guia tuchi' quiu' len bchugu xzoa' xtil, le chbdxin dza nu uzí' lei. Chnabídx deu qui dë yödZlyú."

¹⁶Ni'r Nu na' röl lu böaj na' bugún dxin guia tuchi' gdu'të yödZlyú, ati' buz-i'ë le bulá' luyú.

¹⁷Ni'r brujë' yetúë' gbaz la'y lu gdau' zoa yehua' yubá. Nu'ë ca' tu guia tuchi'. ¹⁸Brujé' ra' bcugu ni' yetúë' gbaz la'y, dë lu në'ë gna bé'inë' gui', ati' bë'ë zidZ didza', bulidZë' gbaz la'y zi'al na' nu'ë guia tuchi', gnë': "Bgun dxin guia tuchi' quiu' len btub tu'xóa hueaj le ta'bía lba uva rögac yödZlyú, le chna le ta'bía lba uva."

¹⁹Ni'r bugunë' dxin guia tuchi' gdu yödZlyú gbaz la'y ni, butubë' le ta'bía lba uva rögac luyú, ati' yajchu'në' le ta'bía lba uva na' lu yeru zxön ga gzi xisi. Yugu' lë ni ruluí' ca gunë' Dios, gunë' zxguia' bunách nacua' yödZlyú. ²⁰Gululibë' le ta'bía lba uva na' lu lerui zoa ni'l ra' yödZ, ati' lu lerui na' bruj rön, gren ga bdxintë rú'acba' böa', len gdöd rön na' gdu tsca gac sa'ru' gdu gadx dza.

Gbaz la'y nua'quë' gadx guidzhué'

15 Blé'ida' yetú le nac bë'tsca yehua' yubá, le run ga nu rubani. Gularujë' gadx gbaz la'y, nua'quë' gadx guidzhué' rajséytégac, le ugunë' dxin Dios, udx gunë' zxguia' bunách yödZlyú.

²Blé'ida' ca' tu le nac ca nis zxön ryëp yös yení' ca guiöj jar le nutsí'i gui'. Zuigac lu lë na' nac ca nis zxön nup na' guluxícj lu böa' snia' na' len lu bdau' queëba' len lu laba', nua'quë' le tul-l, yugu' le bë'ë quequë' Dios. ³Tul-lë' le rul-l na' bil-lë' Moisés, bönni' huen dxin queë' Dios. Nac tu le rul-l queë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'-dau', ta'në':

Li', Xantu' Dios, náctëru' blau.

Zxöntër nac yúgu'të le benu',

Le tun ga rubánitu'.

Li', rna bé'inu' yugu' yödZ,

Gdu dxí'adau' len gdu nac ca bi runu'.

⁴¿Nuzxa caz cugadxi Li', Xantu'?

¿Nuzxa caz cucú'u Li' yöl-la' ba?

Tuzu' Li' nacu' la'y.

La'dxín bunách yugu'tè yödZ,
 La'yíj ládxi'què' Li'
 Le ta'lé'inè' nac tsahui' yúgu'tè le runu'.
⁵ Gdöd guc lè ni, buyúa' len blé'ida'
 gyalj gdau' yehua' yubá ga ni' dè latj la'y
 le nac bè' zóalenè' bunách queè' Dios.
⁶ Gularujè' lu latj la'y na' gadx gbaz la'y,
 nua'què' gadx guidzhué' na'. Nácuquè'
 lari' záqui'tsqui le ryèp yös yení', len nú-
 ga'gac lchú'què' pan náquicni oro. ⁷ Ni'r
 tu nu nutsa' ladj idáp nup na' nabangac,
 bè' qui queèquè' gadx gbaz la'y na' gadx
 zxíga'dau' náquicni oro, len yudzgac le
 ruluí' yöl-la' rley queè' Dios zoaczè'. ⁸ Lu
 latj la'y na' bdza' dzön, le zoa ni' yöl-la'
 yení' len yöl-la' huac zxön queè' Dios.
 Nutu nu saqui' tsaz lu latj la'y na' cati'
 gatsjr gadx guidzhué' na' nua'què' gadx
 gbaz la'y na'.

Yugu' zxíga'dau' yudzgac le ruluí' yöl-la' rley queè' Dios

16 Ni'r byönda' chi'i nu rui' zidzj
 didza' latj la'y na', rë gadx gbaz
 la'y na', rna: “Gul-tséaj, gul-tsajlálj luyú
 gadx zxíga'dau' na' yudzgac lè na' ruluí'
 yöl-la' rley queè' Dios.”

² Gyijè' gbaz la'y zi'al, yajlaljè' yödz-
 lyú le yudz zxíga'dau' na' zönè'. Lè na'
 yudz zxíga'dau' na' ben ga gatsj yudzu'
 ya'a le rlatsca gdu ca nayá' nabingac nup
 na' da' leygac le nac bè' da'gac böa' snia'
 na', lenca' nup na' ta'yíj ládxi'gac bdau'
 queèba'.

³ Ni'r gyijè' gbaz la'y buróp, yajlaljè' lu
 nis zxön le yudz zxíga'dau' na' zönè', ati'
 böac rön nis na' ca nac rön queè' bön-
 ni' nat, ati' glat yúgu'tè nup nabangac
 nacuá' lu nis zxön na'.

⁴ Gyijè' gbaz la'y bunn, yajlaljè' gap
 dè yegu len gap ralj nis le yudz zxíga'-
 dau' na' zönè', ati' guluhuóac rön gap
 dè nis na'. ⁵ Ni'r byönda' ru'è didza'
 gbaz la'y na' dè lu nè'è rna bé'inè' nis
 na', rnè': “Xantu' Dios La'y. Zoaczu' len
 gzoaczu'. Tsahui' nacu' le rchugu' cni

quegac bunách ⁶ le gululaljè' rön quegac
 nup náquigac quizi quiu' len quegac nup
 glui' didza' uláz quiu'. Na'a, Li' runu' ga
 li'jè' rön, le cni ral-la' gac quequè'.”

⁷ Ni'r byönda' rui' didza' tu nu zoa
 ra' bcugu yehua' yubá ni', rna: “Ca'
 gac, Xantu' Dios, napczu' yöl-la' uná bè'.
 Gdutè li len tsahui' nac ca rchugu' que-
 gac bunách.”

⁸ Gyijè' gbaz la'y budáp na', yajlaljè' lu
 gbidz le yudz zxíga'dau' na' zönè', ati'
 gbidz na', bè'è lei latj Dios gúgui'tsca
 bunách len gui' qui. ⁹ Gúguitscaquè'
 yúgu'tè bunách le rúgui'tsca gbidz, san
 cutu gulubí'i ládxi'què', len cutu gu-
 lagu'è Dios yöl-la' ba. Gulané' zi'è queè'
 Dios, dè lu nè'è gna bé'inè' yugu' lè ni
 tu'saca' zi' bunách.

¹⁰ Gyijè' gbaz la'y bugayu' na', ya-
 jlaljè' xlatj böa' snia' ga na' rna bè'ba' le
 yudz zxíga'dau' zönè', ati' grö' chul gap
 rna bè'ba'. Ni'r, le gulazaca' gulaguí'i
 bunách, gláguya'a lúdxi'què', ¹¹ san cutu
 gulubí'i ládxi'què' quiè cutur lunè' le
 cunác tsahui' tunè'. Gulané' zi'è queè'
 Dios zoè' yehua' yubá le ta'zaca' ta'gui'è
 len le dxiaquè' yudzu' ya'a na'.

¹² Gyijè' gbaz la'y buzxóp na', yajlaljè'
 lu yegu zxön nazí' lei Eufrates le yudz
 zxíga'dau' na' zönè', ati' gbidx nis yegu
 na' quiè gba'a nöz ga la'dód nup ta'ná
 bè', la'rujè' zaca' ga rlen gbidz.

¹³ Ni'r blé'ida' bèl zxön xtsni' na', len
 böa' snia' na', len bönni' ru'è didza' uláz
 quecba', gularúj rú'agac nup na' tsonn
 bö' xöhui' tun ditj bunách, nala'gac ca
 nala'c'ba' bludz. ¹⁴ Nacgac bö' qui tu'
 xöhui' yonn bö' ni, bö' tun le nacgac bè'
 lun ga lubani bunách. Yjac bö' xöhui'
 na' gdu yödzlyú yajtubgac nup ta'ná bè',
 quiè tsjaquè' lu gdil-l na' gac dza zxön
 queè' Dios, napczè' yöl-la' uná bè'. ¹⁵ Cni
 rnè' Dios: “Gul-yutsca'. Guida' tu tsalz ca
 rdxinè' gban. Bica' ba nu zoa ban ladxi'
 len run chi'i le nacu nu na', len run-
 tecz dxi'a, cui gun bayúdx ta xguidz len

cui utuí'i nu na' lahui' laugac bunách." ¹⁶Gulutúb bönni' ta'ná bē'ē bō' xōhui' na', guludubē' tu latj nazí' lei lu didza' hebreo: Armagedón.

¹⁷Gyijē' gbaz la'y bugádx na', yajlajjē' lu bō'z le yudz xzīga'dau' na' zōnē', ati' bē' zidzj didza' tu nu zoa lu latj la'y zoa yehua' yubá ga dē latj blau na', rna: "Chnac."

¹⁸Ni'r gyēp yōs len grō'tsca bō len gnē gziu'. Gtittsca luyú, le gttitē ca gtit tsal ni nacuá' bunách yōdzlyú. ¹⁹Bruj tsonn cō'l yōdz zxōn na' ati' gulaguíndj yōdz nacuá' yōdzlyú. Yajneynē' Dios le nac xōhui' glun bunách yōdz zxōn na' nazí' lei Babilonia, ati' lu yōl-la' rley queē' benē' zxguia' nup nacuá' ni'. ²⁰Gulagachi' luyú bidx dzō' lu nis zxōn ati' cutur gulalá' guí'adau'. ²¹Bōxj ca' guiōj bōgui' yōl sunn, le za' luzxbá, yajsóa icj-gac bunách, ati' náli'i guiōj bōgui' na' ca tu gayuá' guia hueaj. Gulané' zi'ē queē' Dios yúgu'tē bönni' ni'a qui guiōj bōgui' na' grō', le busaca' zi'tsca lequē'.

Dios rchuguē' queēnu ngul udá dzag

17 Ni'r bdxinē' ga zoa' tuē' gbaz la'y nababē' gadx gbaz la'y na' gulazōnē' gadx xzīga'dau' na' náquicni oro. Bē'lenē' neda' didza', gnē': "Gda ni, ati' ului'ida' li' ca gunē' Dios, gunē'-nu zxguia' ngul udá dzag na', rō'nu lu nis zian. ²Gulacua'len lēnu, glun le cunác nup ta'ná bē' yōdzlyú, ati' gulazudxi nup nacuá' yōdzlyú ni, glunlen lēnu le cunác."

³Gzóalenē' neda' Dios Bō' La'y, ati' bchē'ē neda' gbaz la'y na' tu lu latj ca'z, ati' ni' blé'ida'-nu ngul dxianu cúdzu'ba' tuba' bōa' snia', nacba' xna gui'z. Dxi-agac gadx icjba' len chi luzba', len da'-gac ca' lēba' le ta'né' xōhui' queē' Dios. ⁴Nácunu lari' xna len lari' xna gui'z ngul na' dxianu lēba'. Nazí' lquitj queēnu le náquicni oro len yugu' guiōj zaca' len yugu' bga. Lu na'nu zoa tu xzīga'dau'

náquini oro, yudzu le nacgac xōhui' len le cunác runnu. ⁵Ra' xganu da'gac ca lēnu, le tu'luí' tu le nagachi', ta'ná cni: "Yōdz Babilonia Nac Blau" len "Xna'cnu Ngul Udá Dzag" len "Xna'gac Le Xōhui' Dzō' Yōdzlyú." ⁶Gúquibe'ida' nazúdx-inu ngul na' le bennu ga blalj rōn quegac nup náquigac queē' Dios len quegac nup na' zoa nu budōdi leygac le glun lna' lau queē' Jesús. Cati' blé'ida'-nu, bubántsquida'. ⁷Gudxē' neda' gbaz la'y na', gnē': "¿Bizx quiē rubáninu'? Uzéjni'-da' li' lē na' nagachi', le ruluí' ngul ni lenca' le ruluí' bōa' snia' na' dxianu-ba', dxiagac gadx icjba' len chi luzba'. ⁸Bōa' snia' na' blé'inu' gzoaba' zi'al san cutu zoaba' na'a, bōa' ni chzoa grujba' latj chul, ati' tseajba' ga nitba' tsaz. Lubánit-squi nup nacuá' luyú cunayujgac lagac lu guich qui yōl-la' na'bán dza ni'tē cati' zi'a gata' yōdzlyú. Cati' la'le'i bōa' snia' na' gzoaba' zí'atēl san cutu zoaba' na'a, lubani le ubanba'.

⁹Lē ni nac tu le uzejni'i nu gac tsejni'i: Gadx icjba' na' tu'luí' gadx guí'adau' gap rō'nu ngul na'. ¹⁰Lézca' cni gadx icjba' na' tu'luí' gadxē' bönni' ta'ná bē'ē. Gayuē' bönni' ni chgdōd quequē'. Tuē' bönni' ni rna bē'ē na'a ati' yetūē' cutu rdxindē', san cati' guidē', gna bē'ē tu chí'ida'u'z. ¹¹Bōa' snia' na' gzoaba' san cutu zoaba' na'a, ruluí' bönni' buzunu', gna bē'ē. Nunē' tsaxón bönni' gadx na', ati' tōd ni nitiē' tsaz.

¹²'Chi luzba' na' blé'inu' tu'luí' chiē' bönni' la'ná bē'ē. Cutu ta'zi'inē' yōl-la' uná bē', san la'zi'ē yōl-la' uná bē' tu chí'ida'u'z, la'ná bē'ē tsaxón len bōa' snia' na'. ¹³Chiē' bönni' ni, tuz nac-queē', ati' ludōdē' lu na'ba' bōa' snia' na' yōl-la' uná bē' quequē' len le dē lu na'quē'. ¹⁴La'díl-lenē' Bönni' na' naquē' Bō'cu' Zxíla'dau' san Lē' uxicijē' lequē', le naquē' Xangac yúgu'tē nup nacgac xan len rna bē'inē' ca' yúgu'tē nup ta'ná bē'.

Nup nacua'len Lè', bulidzè' leygac Dios len gròè' leygac, ati' tsaz da'gac Lè'."

¹⁵Gudxè' ca' neda' gbaz la'y na', gnè': "Yugu' nis zxön na' blé'inu' gap ni' rò'nu ngul udá dzag na', tu'luí' bunách yödZ len bunách gza'a len bunách tui' didza' yubl len bunách yugu' luyú. ¹⁶Chi luzba' böa' snia' na' blé'inu' len tu'luí' chiè' bönni', cutu la'lé'inè'-nu dxi'a ngul udá dzag na', ati' ca'z len xguidz luca'nè'-nu. Lahuè' xpé'la'nu len luzégui'è'-nu len gui'. ¹⁷Dios uchiziè' icj ládxi'dau'què' chiè' bönni' na' le gun ga lunè' ca rē'ncznè' Lè', lacquè' tuz len ludödè' lu na'ba' böa' snia' na' yöl-la' uná bè' quequè' quiè utság ca rna xtudzè'è. ¹⁸Ngul na' blé'inu'-nu ruluí' yödZ zxön na' rna be'i nup ta'ná bè' yödZlyú ni."

Rguindj yödZ Babilonia

18 Gdöd na' blé'ida'-nè' yetúè' gbaz la'y ruhuötjè' r-rujè' yehua' yubá, dè lu nē'è yöl-la' uná bè' zxön, ati' gyèp yös yení' luyú ni'a qui yöl-la' yení' queè' gbaz la'y na'. ²Bè'è zidz didza' gbaz la'y na', gnè': "Chbguindj. Chbguindj Babilonia, yödZ zxön na'. Chböac xlatj tu' xöhui' len xlatjgac bö' xöhui' tun ditj bunách. Tu'zoaba' ni' lidxcba' bguinn xtsni' len bguinn nacgac xöhui'. ³Cni guc qui yödZ na' ni'a qui le glun bunách nacua' ni', glunè' ga glun bunách yúgu'tè yödZ ca nacgac le ta'zéz ládxi'què' le cunác. Glunlen lequè' le cunác nup ta'ná bè' yödZlyú, ati' guta' yöl-la' tsahui' quequè' bönni' ta'u tuti' nacu'è yödZlyú, le gyantsca le záqui'tsqui gulazéz ládxi'gac nup nacua' ni'."

⁴Ni'r byönda' rui' didza' yetú nu zoa yehua' yubá, rna: "Gul-rúj lu yödZ na', lbi'ili' náquili' quia' neda', cui gunli' tsazxón len lequè' dul-la' len cui gac queèli' tsazxón len lequè' xzguia'. ⁵Nayantsca dul-la' nabága'què', chnayás nadxíncz luzxbá, san Dios rajneynè' le cunác nunquè'. ⁶Gul-bí'i quequè' ca na'

glunè' queèli'. Gul-bí'i quequè' chop cö' tsca le glunè'. Gul-bí'i quequè' chop cö' tsca le nac xöhui' glunè' queèli'. ⁷Gul-gún ga la'zaca' la'gui'è len la'bódx yechè'è tsca yöl-la' ba len yöl-la' zxön glui' cuinquè'. Ta'zá ládxi'què', ta'né': 'Rö'tu' ni, rna bè'tu'. Cutu nactu' uzéb len gatga cödx yéchi'tu'. ⁸Qui lè ni na', tu dzatèZ la'dxín quequè' le la'zaca' la'gui'è, yöl-la' gut, len yöl-la' rbódx yechi' len yöl-la' rdun. Leguiè' lu gui', le napczè' yöl-la' huac zxön Xanru' Dios, Nu rusyúdx quequè'.

⁹La'bódx nup ta'ná bè' yödZlyú len glun tsazxón len lequè' le cunác, len gulusí' xbey le naqui quequè', ati' la'bódx yechè'è cati' la'lé'inè' dzön qui yödZ na' regui. ¹⁰Zi'tu' zi'tu'z la'cu'è le ládxi'nè' ca gac xzguia' gac qui yödZ na', la'né': Bica' bayechi' Babilonia, yödZ zxön ni, guctèr blau. Tu dzatèZ guc xzguia' qui.

¹¹'La'bódxè' ca' bönni' ta'u tuti' nacu'è yödZlyú len la'bódx yechè'è qui yödZ na' le cutur soa ni' nu ga'u bi lúti'è. ¹²Nutur nu ga'u ni' le náquicni oro len plata, len yugu' guiöj zaca', len yugu' bga, len yugu' lari' záqui'tsqui, len lari' xna, len lari' dxi'adau', len lari' xna gui'z, len yugu' yag rla' zxix, len le náquicni dxít záqui'tsqui, len le náquicni yag záqui'tsqui, len le náquicni cobre, len le náquicni guia, len le náquicni guiöj jar. ¹³Nutur nu ga'u ni' canel, len yugu' le rla' zxix, len yal, len le rla' zxix qui mirra len qui yöj olíbano, len xisi uva nal, len le nac za, len yöz dxí'adau', len xzoa' xtil, len yugu' búrrodau', len yugu' bö'cu' zxila', len yugu' böa', len yugu' carreta, len yugu' bönni' huen dxin, len yela'gac bunách. ¹⁴Lè lequè' nup na' ta'u tuti', la'ná: Naduagac le gzè ládxi'li'. Chgdöd quegac yöl-la' tsahui' len le nacgac lach queèli', ati' cutur gdzólili' leygac.

¹⁵'La'bódxè' bönni' ta'u tuti' na', guta' quequè' yöl-la' tsahui' le glúti'è lu yödZ

na', ati' la'cu'ë zi'tu' zi'tu'z le ládxiñé' ca gac xzguia' gac qui yöd z na', len la'bódx yeché'ë, ¹⁶ la'né': Bica' bayechi' yöd z ni guc xzön. Guc ca ngul nácuñu lari' záqui'tsqi len lari' xna, len lari' xna gui'z, len nazi' lguítj queënu le náquicni oro len le náquicni guiöj zaca' len yugu' bga. ¹⁷ Tu dzatéz gñit yöl-la' tsahui' qui yöd z ni.

'La'cu'ë zi'tu' zi'tu'z yúgu'té böñni' xan barco len nup nacua' lé'igac barco na', len nup tu'sá' yugu' barco na', len nup tun dxin lu nis xzön, ¹⁸ len cati' la'lé'iné' dzön qui yöd z na' regui, la'bódxé', la'né': ¿Bizxal yöd z guc xzön ca nac yöd z ni?

¹⁹ 'Ludxié' bëchtö icjquè', len la'bódxé' len la'bódx yeché'ë, la'né': Bica' bayechi' yöd z ni guc xzön. Yöl-la' tsahui' qui yöd z ni ben ga guta' yöl-la' tsahui' quegac yúgu'té nup nacgac xan barco lu nis xzön. Tu dzatéz gñit yöd z ni.

²⁰ 'Gul-dziji ca gac qui yöd z ni, lbi'ili' zoali' yehua' yubá, lenca' lbi'ili' náquili' queé' Dios, lbi'ili', böñni' gbaz queé' len lbi'ili', böñni' rui'li' didza' uláz queé'. Gul-dziji, le chbchugué' Dios qui yöd z ni ni'a qui bi glun queéli' nup nacua' lu yöd z ni."

²¹ Ni'r buchisè' tu guiöj xzön le nac ca guich ryëtu, tuè' gbaz la'y nal, ati' gru'né' lei lu nis xzön, gnè': "La' cniz gac, gguindj Babilonia, yöd z na' guc blau, ati' cutur nu udzöli lei. ²² Cutur nu yöni lu yöd z na' nup ta'guínn lé'i le rul-l, len clég nup tu'códx gui len clég nup tu'códx trompeta, len cutur udzól ni' böñni' huen dxin, len cutur yön ni' bö rgu'u le rutu. ²³ Cutur uzení' lu yöd z na' nitú gui', len cutu yön ni' chi'ë böñni' utság në'ë, len clég chi'ibi' bi'i ngul utság na'bi'. Cni gac zal-la' nacli' blau, lbi'ili' rá'uli' len rúti'li' lu yöd z ni, len gzxi' yé'ili' bunách gdtüz yöd zlyú len yöl-la' udzá' queéli'.

²⁴ 'Lu yöd z ni blalj xchönquè' böñni' glu'ë didza' uláz queé' Dios len xchöngac nup náquigac queé' Dios lenca' xchöngac yúgu'té bunách yöd zlyú, guludödi lequè' nup nacua' yöd z ni."

19 Gdöd lè ni byönda' tui' zidzj didza' bunách zian nacua' yehua' yubá, ta'ná:

Yöl-la' ba Dios. Yöl-la' ruslá runé',
Ati' yöl-la' xzön len yöl-la' uná bë'
Napè' Dios queëru'.

² Nac gdtüz li len tsahui' ca rusyudxé'.
Bchugué' qui yöd z na' nac ca tu ngul udá
dzag,
Len quegac bunách lu yöd z na'
Glun ditj bunách yöd zlyú len le cunác
gluné'.

Dios buzí' lè' lequè'
Le guludödcdé' huen dxin queé'.

³ Leyúbl gulané': "Yöl-la' ba Dios.
Cuentecz dzön ga regui yöd z na'."

⁴ Gulutság lauquè' lyu idáp uru'ë böñni' gul ni' len idáp nup ni' nabangac, ta'yíj ládxi'què' Dios, rö'ë latj blau queé'.
Gulané': "Ca' gac. Yöl-la' ba Dios."

⁵ Ni'r byönda' rui' didza' tu nu zoa latj blau na', rna:
Gul-cu'ë Dios queëru' yöl-la' ba
Yúgu'téli' runli' xchiné',
Lbi'ili' na' rádxili' Lè',
Nacli' bunách ca'z len bunách blau.

Lni qui yöl-la' rutság na' queé' Böñni' naquè' Bö'cu' Zxíla'dau'

⁶ Byönda' ca' nu rui' zidzj didza', byön ca ryön cati' tui' didza' bunách zian, len byön ca' ca ryön ga rdöd yegu xzön, o ca ryön cati' rnè' gziu', rna:

Yöl-la' ba Dios le rzu lahué' rna bë'ë,
Napczè' yöl-la' huac.

⁷ Ral-la' udziji ládxi'ru' len uzi'ru' xbè'
Len cu'ru'-nè' yöl-la' ba

Le chbdxin dza lni qui yöl-la' rutság na'
Queé' Böñni' na' naquè' Bö'cu'
Zxíla'dau',

Si' lu në'ë Cristo nup náquigac queé'.

Chzoa rbözbi' bi'i utság ná'lenbi' Lë',
Nacbi' le ruluí' nup na' náquigac queë'.

⁸Dios ru'ë-bi' latj gácubi' lari'
záqui'tsqui

Le nac gdu len ryëp yös yení'.

Lari' záqui'tsqui na' ruluí' le nac tsahui'
nungac nup náquigac queë' Dios.

⁹Ni'r gudxë' neda' gbaz la'y na', gnë':
“Bzuj lu guich didza' ni: Bica' bagac nup
na' nulidzë' lequë' Dios quië la'cu'ë lni
qui yöl-la' rutság na' queë' Bönni' naquë'
Bö'cu' Xzfla'dau'.”

Gudxë' ca' neda': “Yugu' didza' gdu'të
li ni ru'ë didza' Dioscz.”

¹⁰Buzechu zxiba' xni'ë gbaz la'y na'
quië tsej ladx'a lë', san gudxë' neda':
“Cutu gunu' cni. Neda' ca' naca' huen
dxin queë' Dios ca' nacu' li' len ca nac-
quë' böchi' lza'u nazí' lu na'quë' le nac
gdu'të li ca nac queë' Jesús. Gyij ladxë'ë
Dios.”

Nup tui' didza' uláz queë' Dios, tui'
didza' le nac gdu'të li ca nac queë' Jesús.

Bönni' dxië'-ba' böa' chguich

¹¹Ni'r blé'ida' nayálj luzxbá, ati' buluí'
lauba' tuba' böa' chguich, ati' lë' Bönni-
ni' dxië'-ba', Nu Run Ca Rna, lenca' Nu
Nac Le Nacz. Cni lë' le rbequi xbeynë'
ca nac le nac gdu'të li lenca' cni tsijë'
lu gdil-l. ¹²Ryëp yös yení' yöj lahuë',
nagcac ca gui', len dxiagac icjë' bregui'
zian. Nayúj lahuë' tu le lë', le nutú nu
nözi, san tuzë' Lë' nöznë'. ¹³Nacuë' tu
lari' ni'aj rön, len lë' ca' Nu Nac Xtidzë'ë
Dios. ¹⁴Rajnauquë' Lë' ni'a në'ë guizx
yu nacu'ë yehua' yubá, dxiacquë'-ba'
böa' chguich len nácuquë' lari' záqui't-
squi, nac chguichdau'z len cutu nac
bösj. ¹⁵R-ruj ru'ë le nac ca tu guia
tuchi' gundë' zi' bunách yugu' yödz. Gna
bé'inë' lequë' len xuyág guia len gunë'
lequë' zxguia', gac quequë' ca rac qui
le rbia lba uva, zoa nu rulíb leygac, le
rléytsquinë' Dios, napczë' yöl-la' uná bë'.
¹⁶Nayúj lu lari' nacuë' lenca' lu xgatsjël

ca lë', Nu Rna Be'i Nup Ta'ná Bë', lenca'
Nu Nac Xangac Nup Nacgac Xan.

¹⁷Ni'r blé'ida'-në' zuinë' lu gbidz
tuë' gbaz la'y, ati' bë'ë zidzj didza',
gudxë'-ba' böa' ta'zuba' luzxbá, rnë':
“Gul-dá, gul-dúb ga ni gáguli' lni xzön
queë' Dios. ¹⁸Gáguli' xpéla'gac nup
ta'ná bë', len xpéla'gac nup nacu'ë lu
na'gac bönni' rjaquë' gdil-l, len xpéla'-
gac nup nalgac, len xpéla'cba' böa', len
xpéla'gac nup ta'bía lecba', len xpéla'-
gac yúgu'të bunách, nup cunadá'ugac
len nup nadá'ugac, nup nacgac ca'z len
nup nacgac blau'.”

¹⁹Ni'r blé'ida'-ba' böa' snia' na' lenca'
bönni' ta'ná bë'ë yödzlyú, len bönni-
ni' rjaquë' gdil-l guizx yu quequë',
nudubquë' quië lúnlenë' gdil-l Bönni'
dxië'-ba' böa' chguich, dzaggac Lë' ni'a
në'ë guizx yu. ²⁰Bdzunba' böa' snia'
na' lenca' bönni' na' bë'ë didza' uláz
queë'ba', bönni' na' benë' yugu' le nac
bë'tsca lauba', gzxi' yé'inë' nup ni' glui'
latj nu uzúj láhuigac lë na' nac bë'
da'gac lëba' len gulayj ládxi'gac bdau'
queë'ba'. Böa' snia' na' lenca' bönni'
na' bë'ë didza' uláz queë'ba', naban-
gacz ca' gularu'në' leygac ga rö' gui'
xzön le réguilen lë na' ruzégui'tsca.
²¹Yúgu'të nup na' gda'gac lequë' budöd-
cdë' leygac len guia tuchi' na' r-ruj
ru'ë Bönni' na' dxië'-ba' böa', ati' gu-
luhuöljba' yúgu'tëba' böa' na' ta'zuba'
luzxbá, gláguba' xpéla'quë'.

Chi gayuá' iz

20 Gdöd lë ni blé'ida' ruhuötjël' gbaz
la'y, zë'ë yehua' yubá, zönë' zx-
i'n guia qui latj chul, ati' nu'ë tu du
guia yödx. ²Gzxönë'-ba' bël xzön xtsni'
na', nacba' bël gzoaba' dza ni'të, bël
na' lëba' tu' xöhui' lenca' Satanás, ati'
béguë'-ba', len buca'në'-ba' cni chi
gayuá' iz. ³Yajchu'në'-ba' latj chul len
buseyjël' latj na', bdë'ë le quel-la' le
ruséyj latj na' quië cutur si' yé'iba'

bunách yugu' yödZ ga gza'ar chi gayuá' iz, ati' töd ni' ral-la' yedxba' tu chi'idau'.

⁴Ni'r blé'ida' latj gap ta'bó' nup ta'ná bē', ati' ta'bó' yugu' latj na' nup guladel-li' la'bequi xbey le rac. Blé'ida' ca' yugu' bö' glaccz bunách gularixē' yengac bönni' cunacquē' tsahui' le glun lna' lau queē' Jesús len le glun lban qui xtidzē'ē Dios. Yugu' bunách ni cutu gulayíj ládxi'gac böa' snia' na' len bdau' queēba', len cutu glui' latj nu uzúj ra' xgagac o lu na'gac lē na' nac bē' nu da' lēba'. Gulubán nup ni lu yöl-la' gut len gulaná bē'len Cristo chi gayuá' iz, ⁵san yezica' bunách natgac cutu gulubán. Cati' gza'ar chi gayuá' iz lubán. Yöl-la' rubán lu yöl-la' gut guc ni nac le rac zi'al. ⁶Bica' ba len bica' la'y nup ta'del-li' yöl-la' rubán na' rac zi'al. Yöl-la' gut le rac burópl lzu cutur bi gac gun quequē', san lacquē' bxuz queē' Dios lenca' queē' Cristo, ati' la'ná bē'lenē' Lē' chi gayuá' iz.

⁷Cati' gza'a chi gayuá' iz na', lusanē' Satanás ga na' nadzún. ⁸Urúj Satanás, tsajxi' ye'i bunách yugu' yödZ nacuá' idáp la'a yödZlyú. Si' ye'i ca' bunách yödZ Gog len Magog, utúb lequē' lu gdíl-l. Tscá nacgac nup ni, nacgac ca nac yuzx rō' ra' nis xzön. ⁹Guíx yuz guladödē' gduťē luyú, ati' gulacu'ē li'ajl latj ga na' nacuá' bunách náquigac queē' Cristo, le nac yödZ na' nadxi'inē' Dios. Ni'r benē' Dios ga böxj gui' bruj yehua' yubá, le buzegui' lequē'. ¹⁰Tu' xōhui' na' nazí' ye'i lequē', yajchu'nquē' lei ga rō' gui' xzön qui lē na' ruzégui'tsca, ga na' chzoaba' böa' snia' na' lenca' bönni' na' bē'ē didza' uláz queēba'. Ni' la'zaca' la'guí'i rēl len tē dza yúgu'tē iz zi'a za'c.

Ta'dxín bunách lahuē' Dios ga rō'ē rbequi xbeynē'

¹¹Ni'r blé'ida' tu latj blau chguich, len blé'ida' ca' Nu rō' rbequi xbeynē' latj na'. Lahui lau Nu ni gulanittē yöd-

zlyú len luzxbá, len cutur budzöl xlatj-gac. ¹²Blé'ida' ca' nup chnatgac, nup nacgac blau len nup nacgac ca'z, zuicnē' lahuē' Dios. Gulayálj guich, len gyalj ca' yetú guich ga na' nayujgac lagac nup nadél-li'gac yöl-la' na'bán gdu. Glequi xbeynē' Dios nup na' chnatgac tscá nac le nayúj yugu' lu guich na', lē na' glun. ¹³Lu nis xzön gularúj nup chnatgac, nacuá' lu nis xzön. Lu yöl-la' gut, len lu latj chul gularúj nup chnatgac, gulacuá' gap ni', ati' glequi xbeynē' Dios tu tuē' tscá nac le glunē'. ¹⁴Ni'r yajtsazgac yöl-la' gut len latj chul ga ni' rō' gui' xzön le nac latj qui yöl-la' gut le rac burópl. ¹⁵Yajtsazgac latj ga na' rō' gui' xzön nup cunayujgac lu guich quegac nup nadél-li'gac yöl-la' na'bán gdu.

Luzxbá cub len luyú cub

21 Gdöd na' blé'ida' tu luzxbá cub len tu luyú cub, le chgdöd quegac luzxbá na' len luyú na' gulacuá' zi'al. Cutur bi dē nis xzön. ²Neda', Juan, blé'ida' yödZ la'y na', nac Jerusalén cub, ruhuó'tj, r-ruj yehua' yubá ga zoē' Dios, chnabá'a qui ca nabá'a queēbi' bi'i ngul chzoa ut-ság ná'lenbi' bönni'. ³Byönda' rui' didza' yehua' yubá nu rna: "Gul-yutsca'. Ga zoē' Dios zoalen bunách. Sóalenē' lequē', ati' lequē' lacquē' bunách queē'. Dioscz sóalenē' lequē', gaquē' Dios quequē'. ⁴Dios uzxí'ē nis rbödx zoa yōj lauquē'. Nutur nu gat, len nutur nu cödx, len nutur nu cödx yechi', len nutur nu saca' qui'i, le chgdöd quegac lē na' glac zi'al."

⁵Ni'r Nu na' rō' latj blau ni' gna: "Byutsca'. Yúgu'tē ruína' cub."

Gudx ca' neda': "Bzuj lu guich lē ni, le nac gduťē li didza' ni len nac löz."

⁶Ni'r gudx neda': "Chnaccz. Neda' naca' Nu zoa zí'atēl lenca' Nu rajseytē ca nac le rzu lau len le ruúdxťē. Nu rbidx nis, neda' guna' ga gui'j nis na' runn yöl-la' na'bán. ⁷Nup luxí'j lu le rac yöd-zlyú, gac quegac yúgu'tē lē ni. Neda'

gaca' Dios quequë', ati' lequë' lacquë' zxi'ncza', ⁸san nup tadxì len nup cutu ta'yeylë' neda', len nup nacgac xöhui', len nup tu'dódi bunách, len nup tun le cunác, len nup nacgac udzá', len nup ta'yíj ládxi'gac bdau' guiöj bdau' yag, len yúgu'të nup ta'zí' yë', chzoa rböz xlatj-gac lu gui', ga ni' rë' gui' zxön qui lë na' ruzégui'tsca, lë na' nac yöl-la' gut rac burópl."

Yödz Jerusalén le nac cub

⁹Ni'r bidë' ga zoa' tuë' gbaz la'y nababë' gadxë' gbaz la'y ni' gulazönë' gadx zxi'gac'dau' ni' yúdzugac gadx guidzhuë' yajséytëgac. Gudxë' neda': "Gda ni. Neda' ului'ida' li' bi'i ngul ra'bán na' zi'a butság ná'lenbi' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'."

¹⁰Gdu gzóalenë' neda' Dios Bö' La'y, ati' bchë'ë neda' gbaz la'y na' tu lu gui'a sib, len bului'inë' neda' yödz la'y Jerusalén, ruhuótj, r-ruj yehua' yubá ga zoë' Dios. ¹¹Yödz ni ryëp yös yení' le zoalen lei yöl-la' yení' queë' Dios. Ryëp yös yení' ca ryëp yös yení' tu guiöj záqui'tsqi ca nac guiöj gui'dau'z nazi' lei jaspe. Yeni'dau' nac yödz na' ca nac guiöj jar. ¹²Gdu zbi'il yödz na' zoa tu zö'ö zxön len sib. Lë'i zö'ö na' nacuá' chinnu gap nu ryaz. Ra' gap nu ryaz na' nacu'ë chinnuë' gbaz la'y tun chi'ë. Tu tu ga nu ryaz na' nayúj tu tu lagac idxinnu cö' di'a dza zxi'n xsoë' Israel. ¹³Lë'i zö'ö ruyú zaca' ga rlen gbidz nacuá' tsonn gap nu ryaz, len zaca' ga za' bö' ziaq nacuá' tsonn gap nu ryaz, len zaca' tsla'a ga rdöd gbidz beo' ziaq nacuá' tsonn gap nu ryaz, len zaca' ga rbia gbidz nacuá' ca' tsonn gap nu ryaz. ¹⁴Zxan zö'ö qui yödz na' nacuá' chinnu xlibi zö'ö, ati' lé'igac xlibi zö'ö na' nayujgac laquë' idxínnutë' bönni' gbaz queë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'.

¹⁵Zönë' tu yag urixi náquini oro gbaz la'y na' ru'lenë' neda' didza', quie' grixë'

tsca nac yödz na', len tsca nacgac gap nu ryaz, len tsca nac zö'ö qui. ¹⁶Yödz na', leydi'i nacgac idáp la'a. Leydi'i nac yöl-la' tunn qui len yöl-la' blaga' qui. Len yag na' brixë' tsca nac yödz na', nac gdu tsca gac nu sa' gdu chinnu dza, ati' leydi'i nac yöl-la' tunn qui, len yöl-la' xtasa' qui, len yöl-la' blaga' qui. ¹⁷Brixë' ca' yöl-la' yödx qui zö'ö na', nac tu gayuá' yu tapún dxit, tsca nac tsadxít qui na' bunách, lë na' r-rixnë' gbaz la'y na'.

¹⁸Náquini guiöj jaspe zö'ö na', ati' yödz na', órotëz náquini, le nac yeni'dau' ca nac guiöj jar. ¹⁹Xlibi zö'ö qui yödz na' nazi'gac lguittj guiöj záqui'tsquistac. Xlibi zö'ö zi'al náquini guiöj jaspe. Le buróp náquini guiöj zafiro.

Le bunn náquini guiöj ágata.

Le budáp náquini guiöj esmeralda.

²⁰Le bugayu' náquini guiöj ónice.

Le buxzóp náquini guiöj cornalina.

Le bugádx náquini guiöj crisólito.

Le buzxunu' náquini guiöj berilo.

Le bugá náquini guiöj topacio.

Le budxí náquini guiöj crisoprasa.

Le idxinéaj náquini guiöj jacinto.

Le idxinnu náquini guiöj amatista.

²¹Chinnu gap nu ryaz na' ta'yeyjni chinnu bga. Tu tu ga nu ryaz na' ryeyjni tuz bga. Luyú la' nöz blau qui yödz na', órotëz náquini, yeni'dau' nac ca nac guiöj jar.

²²Nitú gdau' blé'ida' lu yödz na', le naquë' gdau' qui Xanru' Dios, napczë' golutë yöl-la' uná bë', len lëzca' cni naquë' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', naquë' gdau' qui yödz na'. ²³Cutu run bayúdx tseni'gac lu yödz na' gbidz len beo', le uzení' yöl-la' yení' queë' Dios lu yödz na', ati' naquë' ca' le uzení' ni' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'. ²⁴La'dá lu yení' qui yödz na' bunách yugu' yödz, nup nulagac, ati' djua'quë' ni' yöl-la' tsahui' quequë' bönni' ta'ná bë'ë yödzlyú. ²⁵Gatga tseyjgac gap nu ryaz lu yödz na' lahui' dza, ati' latj na' gatga

gac rël. ²⁶Djua'gac ni' le nacgac lsaca' len yöl-la' tsahui' quegac bunách yugu' yöd. ²⁷Cutu ca' tsaz ni' nitú le cunác gdu, len nitú le nac xöhui', len nitú nu rzi' yé', san tsazgac ni' nupz nayujgac lagac lu guich queé' Bönni' naqué' Bò'cu' Zxíla'dau', ga na' nayujgac lagac nup nadél-li'gac yöl-la' na'bán.

22 Ni'r bului'iné' neda' tu yegu yeni'dau' gbaz la'y na', le nac nis yegu runn yöl-la' na'bán. Ryèp yös yení' yegu na' ca ryèp yös yení' guiøj jar. R-ruj yegu na' lu latj blau ga röhè Dios len ga röhè ca' Bönni' naqué' Bò'cu' Zxíla'dau'. ²Rza' yegu ni gatsj lahui'l nöz blau qui yöd. Tsla'a hueaj ra' yegu na' zoa tu yag runn yöl-la' na'bán, ati' ta'bía chinnu lzu tu iz. Tu tu beo' ta'bía yag na'. Nacgac le tu'ún bunách yugu' yöd xlágui'gac yag na'. ³Cutu soa ni' nitú le dxia dö'. Soa lu yöd na' latj blau ga röhè Dios lenca' ga röhè Bönni' naqué' Bò'cu' Zxíla'dau', ati' la'yíj ládxi'qué' Lè' huen dxin queé'. ⁴La'lé'iné' lahué' Lè', ati' lè' nayúj ra' xgaqué'. ⁵Cutu gac ni' rël, ati' cutu la'quínn tu le cu'u yení' len clég yení' qui gbidz nup nacua' ni', le gaqué' Xanru' Dios yení' quequé'. Tsalzú la'ná bè'tecz nup nacua' ni'.

Chzoa huödè Cristo

⁶Ni'r gudxè' neda' gbaz la'y na', gnè': "Didza' ni nac gdtè li len nac löz. Xanru' Dios, Nu ruchíz Bò' La'y icj ládxi'dau'qué' bönni' tu'è didza' uláz queé', chbsölè'è gbaz la'y queé' quié ului'iné' yugu' huen dxin queé' le ral-la' gactè." ⁷Cni rnè' Jesucristo: "Chzoa huöda'. Bica' ba nu run ca rna didza' ru'a uláz queé' Dios, nayúj lu guich ni."

⁸Neda', Juan, byönda' len blé'ida' yugu' lè ni. Gdöd byönda' len blé'ida' yugu' lè ni, buzechu zxiba' xni'è gbaz la'y na' bului'iné' neda' yugu' lè ni quié guna' lè' zxön. ⁹Ni'r lè' gudxè' neda': "Cutu gunu' cni, le naca' neda' huen dxin

queé' Dios ca nacu' li', len ca nacqué' böchi' lza'u na' tu'è didza' uláz queé' Dios, lenca' ca nacgac yúgu'tè nup tun ca rna le nayúj lu guich ni. Ben zxön Dios."

¹⁰Gudxè' ca' neda': "Cutu ca' ucachu'u xtidzè'è Dios ni, didza' ru'a uláz queé' len nayúj lu guich ni, le chzoa lac lè ni. ¹¹Nu rua' dö' gua'tecz dö'. Nu run le cunác guntecz le cunác. Nu run dxi'a, guntecz dxi'a, ati' nu naqui quizi queé' Dios, gáquitecz quizi queé'." ¹²Rnè' Jesús: "Chzoa huöda'. Nu'a lu na'a le nadél-li'gac bunách, ubi'a qui queé'qué' tsca nac bi gluné'. ¹³Neda' naca' Nu zoa zí'atèl lenca' Nu rajseytè, ca nac le rzu lau len le ruúdxte. Naca' ca' Nu run ga su lau len Nu rusyúdx.

¹⁴'Bica' ba nup nayár le nácugac, tun le nac dxi'a. Nazi'qué' latj lahué' le rbia yag runn yöl-la' na'bán len gac la'yaz-ié' gap nu ryaz lu yöd na'. ¹⁵La'cuá' ni' ra' yöd na' nup nacgac xöhui', len nup nacgac udzá', len nup tun le cunác, len nup tu'dödi bunách, len nup ta'yíj ládxi'gac bdau' guiøj bdau' yag, len nup ta'dzág ládxi'gac ta'zí' yé'. ¹⁶Neda', Jesús, bsöla'a gbaz la'y quia', bului'iné' lbi'ili' yugu' lè ni, lbi'ili' na' dzagil' yugu' cö' bunách quia'. Neda' naca' di'a dza queé' David lenca' xzi'n xsoé'. Naca' ca' bölj usfl."

¹⁷Tu'è didza' Dios Bò' La'y len bi'i ngul utság ná'lenbi'-nè' Bönni' naqué' Bò'cu' Zxíla'dau', ta'né': "Gda."

Nu ryöni didza' ni ral-la' gna: "Gda."

Nu rbidx nis len nu rzè ládxi' lei, ral-la' guid len gui'j nis runn yöl-la' na'bán.

¹⁸Neda', Juan, ruzéjni'da' nup ta'yöni didza' ni ru'a uláz queé' Dios len nayúj lu guich ni, rnia': Chqui' nu udá' lè'i didza' ni, Dios ubi'è qui nu na', gunè' lè' zxguia' ca nac le nayujgac lu guich ni. ¹⁹Lèz-ca' cni, chqui' nu cua bítitèz didza' ni ru'a uláz queé' Dios len nayúj lu guich ni, Dios ugüé' ca' xlatj nu na' lu guich ga nayujgac lagac nup nadél-li'gac yöl-la'

na'bán gdu, lenca' lu yödza la'y, ca na'
nayúj quequë' lu guich ni.

²⁰ Xanru', Nu run lna' lau quegac lë ni
rnë': "Ja. Huödtea'."

Ca' gac. Gda, Xantu' Jesús.

²¹ Rnabda'-në' Xanru' Jesucristo uzá'
ladxë'ë queëli' yúgu'tëli'. Ca' gac.